

ספר
ילקוט ראובני
על התורה
ספר ויקרא
מאמרים ומדרשים, ישנים גם חדשים

חברו אחד מהישישים, בנן של קדושים, קדוש יאמר לו הוא ניהו ספרא רבה ויקירא, מלא צנא דספרא, מהו"ר **ראובן** בן מהו"ר **האשקי כ"ץ** זצלה"ה, בעל המחבר ספר ילקוט ראובני הקטן דלגבי האי קטן הוא, בהיות שזה החיבור הוא שער גדול לדורשי התורה וצינור טהור למבואי שערים בדרכי הקבלה וסתרי תורה.

ואלה מוסיף על הראשונים ספר **שכחת לקט**, וקצת מלקוטי יוסף אלו ואלו כמסיני נתונים. יקרה מפנינים.

בהוצאות בית מסחר ספרים
של האחים לעווין־עפשטיין
בווארשא, רחוב גענשא № 5
ווארשא

בשנת לפ"ק

ЯЛКУТЪ РЕУВЕНИ
Частъ III.
ВАРШАВА

Дозволено Цензурою
Варшава, 23 Января 1889 г.

Печатано въ Тип. В. Тиля въ Варшавѣ, Мыльная 7.

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר. ויקרא אל משה. שמא תאמר כנגד שנא' באברהם אבינו ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ת"ל ויקרא וידבר ויקרא אל משה נאמר כאן קריאה ונאמר באור קריאה שנא' ויקרא אלהים לאור יום ואין אור אלא תורה שנא' כי נר מצוה ותורה אור ומשה שבה התורה שנא' עלית למרום שבית שבי וגו' לכך נאמר ויקרא אל משה לא היה שם גדול ממשה (פסיקתא) :

ויקרא אל משה אע"פ שכל הדברות ואמירות והציווים קדמה קריאה מ"מ הקריאה עם ו"י היא קריאת החיבה והנה גם קריאת המלאכים וקרא זה אל זה חיבה היא ואע"פ שנחסר י' מ"מ הואיל ו' עמהם והסרון י' עמהם לומר שאינם משיגים ב"י לכן ו' עמהם להודיע החיבה זהו וקרא זה אל זה ואל תקשה לי מבלע' דכתיב ויקר שהיה ו' עם י' עם הקריאה ויש להשיב הואיל ונחסר א' א"כ אין הקריאה אלא ממקום הדומה לו זהו ויקר ל' קרי כענינו של בלעם ו' ויקר לומר לך מאחר שהוא העלה אותם מארץ מצרים אל ארץ זבת חלב ודבש ובלעם עשה היפך רצונו ע"כ ו' עם מלת ויקר לומר לך שהוא הגוזר לבא אליו הנבואה ממקום דוגמתו (פליאה) :

אלף זעירא של ויקרא עשה משה מדעתו כבודו בהיות קרוא לו לשכינה וטעם הקריאה ידועה כתרגומו של סדר קדושה במ' תנחומא שיור הא' זעירא ושיור ו' זעירא של והאיש משה עניו שהקטין משה מדעתו נתעלה וישב על קרני ההוד של משה א' בימינו ו' בשמאלו (ע"מ) :

הראה הקב"ה למשה א' זעירא הוא סוד ר' עקיבא שכן אלף זעירא בגי' ר' עקיבא נשתיירו אתוון ויקר ודרז"ל ולי מה יקרו רעיך אל זו ר' עקיבא (מג"ע אופן ט"ג) :

ידוע שיש ק"ך צרופי אלה"ים ומשה לא היה יכול להמתיק רק קי"ט צירופים וכמנין מע"ט שנא' ותחסרהו מע"ט מאלהים וז"ש ויקרא אל משה וגו' מאהל מו"עד בגי' ק"ך וא' זעירא להיות א' שחסר מן הצרופים (מג"ע) :

רב המנונא סבא היה גילגול מר"עה גם רשב"י היה דוגמא מר"עה אבל לא בעיקר אור הזוהר שלו שהיה לו בלוחות אחרונים שהרי נתמעטו ממנו אלף חלקים שהוא א' זעירא דויקרא (מדרש) :

למה א' זעירא משום דמשה היה שלם בכל צד רק חסרון מעט היה לו לפי שפירש מאשתו (זהר) :

עוד ט"א לפי שהקב"ה כשהוא שורה למעלה הוא מלך עילאה וכיון דנחית לתתא מלך איהו אבל לאו עילאה כבקדמייתא בג"כ א' זעירא משל למלך כשהוא יושב בכסא וכתרו עליו אקרי מלך עילאה וכד נחית ואזיל לבי עבדא מלך זוטא אקרי : עוד טעם א' בגין דקריאה זו לא הוי בשלימו דהוה במשכנא ולא במקדשא גם הוי בארעא נוכראה :

ויקרא אלף זעירא שהוא מטטרון ש"ר הפ"נים בגי' אלף חסר הר אל משה שזכה משה למטטרון (מג"ע אופן רכ"ב) :

מן אותו עת שירדה איקונין של יעקב למטה מאותו עת מתחלת הנבואה שנקראת יק"ר ודבר זה נרמז במל' ויקרא אלף זעירא קרי ביה ויקר שהיא הנבואה (אופן ט"ח) :

ת"ה בכל אתר דכתיב ויאמר סתם או ויקרא סתם הוא מלאכא דברית לא אתרא ויאמר דכתיב ויאמר אם שמוע תשמע ולא אמר מאן הוא ויקרא אל משה ולא אמר מאן הוא אלא בכל הני מלאכא דברית וכלא בהקב"ה אתמר (זהר ויקה ט"ו) :

מה כתיב באברהם וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב וגו' ובמשה כתיב ויקרא אל משה וידבר אליו מאהל מועד לאמר לפיכך נבואת משה נבדלת מכל הנביאים כי כל הנביאים רואים מפתח האהל ומשה ראה מתוך האהל (שערי אורה) :

ד"א ויקרא אל משה מלמד כיון שהוקם המשכן נתייאש משה ואמר מעתה אין לי עבודה א"ל הקב"ה עמוד ללמד לישראל סדר הקרבנות ללמדך שכל הבורח מן השררה שררה רודפ' אחריו לכך נאמר ויקרא אל משה וידבר אליו לאלתר (פסיקתא) : **וידבר** אליו ה' זה השם הנכבד שאינו נקרא ככתבו נכתב ביו"ד ה"א וא"ו ה"א ונקרא באלף דל"ת (פס) :

והוה כד אשתלים משה למוקמא ית משכנא חשיב משה ואיידן בליביה ואמר טורא דסיני דהוי ריבוי דשעתא וקדושים קידוש תלת יומין לא הוית אפשר לי דאסיק לותה עד זמן דהוה דבורא ממלל עמי ברם משכן זימנא דין דריבויי לעלם מן דינא הוי דלא איעול לגב' עד זמן דהוי מתמלל עמי מן קדם ה' ובכן קרא דיבורא דה' למשה ומליל מימרא דה' עמיה מן משכן זימנא למימר (תרגום) :

שמע ישראל וגו' יש בהם כ"ה אותיות ובפסוק של ויקרא יש בו ג"כ כ"ה אותיו' כי משעה שהוקם המשכן יחוד השם בשלימות וכו'(זוהר ואתחנן):

כי שם ה' אקרא וגו' כמה דכתי' ויקרא אל משה דא שכינת'(זוהר פנחס פ' תק"נק):

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב וגו' מכון לשבתך פעלת ה' מלמד שב"ה שלמטה מכוון נגד בה"מ שלמעלה ובב"ה שלמעלה מיכאל כ"ג ונקרא כ"ג שיניקתו מן הגדולה הוא הח"סד והוא עומד ומקריב נפשותיהן של צדיקים ר"ל הקרבנות שנקרבים בב"ה שלמטה הם נפשותיהן של בהמות הנקרבים הם הנקראים נפשותיהן של צדיקים כי קבלו עונשים אם הריגה יהרגו ואם חנק יחנקו שדוחק את הסכין לארץ ושוחט ואם סקילה נסקלו שמטילים בכח לארץ לשוחטו . ואם שריפה נשרפו ונמחלו עונותיהן ומיכאל איש היונק מהגדולה מקבלם ומכניסם כי הוא המרחם כפי יניקתם אך גבריאל שהוא היונק מן הפ"חד דוחה ולכן עומד מיכאל לעכב הדיחוי וכפי שבה"מ שלמטה מכוון נגד בה"מ שלמעלה מפני האויבים כי על הכון אין שטן ואין פגע רע בהליכת הנפש ההיא ולכן העשן עולה בלי הטיה והכתוב מעי' בזה אדם כי יקריב מכם מכם ממש קרבן לה' וא"ל קרבן רק אדם כי יקריב מכם לה' שלא תאמר לה' בבינה אמר אותיות קר"בן ר"ק ב"ן שהוא יסוד בן הבינה כי הצדיקים בצדיק יבאו כי מין אוהב את מינו (פליאה) ;

ג' מיני הבהמות עיקר הקרבנות שהם בק"ר וצ"אן וע"ז כי ע"י אלו תתקרב הנפש אל מקום מחצבת (תמונה) :

שם ויעקיר' כולם ר"ל שעיקר מהם הצאן שנא' כי יקריב מכם קרבן לה' מן הצאן תקריבו שעיקר קרבנו של אדם מן הצאן ששם מתקרב נפש האדם ואלו ג' בהמות ידועות הם כלל לכולם הרומזים לג' מדות עליונות שהם גדו"לה גבו"רה תפא"רת ליחוד א' ששם הם ג' אבות עליונים שהם משיחי ה' שעליהם נאמ' אל תגעו במשיחי וכו' שהם האבות אברהם יצחק יעקב שעליהם נאמ' ולנביאי אל תרעו וכו' : מזה הדרך של הקרבנות מתקרבת הנשמה טהורה על מזבח ה' שהיא המלכות ומשם לבקר וצ"אן שהיא הס"ד וא"מת ואין צריך שתתעלה הנשמה מצד שמאל כדי שלא יקטרג עלי' הדין הקשה . ע"כ לא הזכיר בתפילתו קרבנות העז שהוא מד"הד שנהפך לרחמים הנקרא אדם הרמז: (ת"ב)

לתפארת לכן כתיב אדם כי יקריב ע"י בקר וצאן רומזים לישראל סבא דכתיב ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם כי כן יחזקאל במקום שור הזכיר כרוב שנהפכו לרחמים כמאר"זל ופני שור לא קחשיב כי יחזקאל ביקש עליו רחמים ונהפכו לכרוב כדי שלא יקטרג לישראל שאין קטיגור נעשה סניגור לכן לא נזכר העז אבל למטה במקומו נזכר להודיע שלא נסתלקה מד"הד לעולם וכתב ואם עז קרבנו כי בא לצורך חטאת ומי נדות לחטאם ולטהרם מנדתם ולרחצם מלכלוכם ולהרחיק כל הרחוקים וישובו לאותו מקום שבאו לנרחיק' ואותן הנרחיקות יחליפו שמלותם ויתמלו כל הנרחקות לנרחק א' אמת ושלום לכולם שהם תפא"רת והיס"וד כי הכל יתוקן ע"י קרבנות באמת ושלום (פס) :

טעם היתר חלב חיה יש מקובלים שכתבו הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר מכאן ואילך כבהמה וזהו אדם כי יקריב מכם . מכם ממש וזהו מבקרך ומצאנך ולפי דבריהם לא יבא בגלגול חיה לעולם ע"כ אין מקריבין מהם וחלבם מותר (ציוני) :

סוד הקרבן שאדם מדביק רוחו בקרבו ומתוך שעשה עולה למעלה גם רוח האדם מדובק עמו וז"ס אדם כי יקריב מכם קרבן לה' קרבן ממש מכם ממש יהיה הקרבן שרוחכם ידבק בקרבן וע"י כך תעלה למעלה וז"ש תקריבו את קרבנכם כלומר קרבן רוחכם ממש (מגיד מסרים פ' זו) :

מן המרכבות של קדושה ושל סטרא אחרא יורדות נפשות הבעלי חיים נפש הבהמות מכם השורש בשני המרכבות אם טהורות מצד ימין אם טמאים מצד שמאל ונפש העופות מן הנ"שר ונפש האדם מצד אד"ם ולפעמים נמצא שבעונותיהם נתחיבו להתגלגל בבהמה או חיה וברדת הנפש חיה או בהמה אז מוסרים להנשמה ההיא ולפי זה נפש ההיא מגולגלת בבהמה ובזה יתגלה סוד הקרבן המקרב רחוקים כי לפעמים מזומנים הבהמה אשר בה נשמה זו להיות נקרבת וכשעושים בה עבודה הגונה מתקרבת לשרשה ונתקנת ואף אם אותה בהמה הנקרב' אינה נשמה מגולגלת מ"מ במעשה הקרבה ההוא מתקן אותם הניצוצים שנשארו עשוקים בשבירת הכלים הראשונים שנתערבו בד' מינים צומח דומם חי מדבר . ובקרבן מתקן הניצוץ אשר הוא עשוק ביד החי וז"ס הטריפות והכשרות כי הבהמה אשר נאכלת לבני אדם כשר נדבק בשרה בבשרו נתקנה ניצוץ טהרה וקדושה והמאכילה לישראל מדביק בו סטרא אחרא ח"ו ולכך נענש המאכי' מ"מ לכלב תשליכון אותו אמנם הבהמה אשר היא טהורה ונשחטה בהכשר ומום אין בה אז ניצוץ הקדושה שבה מתקרבת יותר אל הקדש כשנאכלת אל אדם כשר וזהו ע"ה אסור לאכול בשר שלא נתקן ניצוץ קדושה שבה בהכנס' לתוך גופו (כנפי יונה ח"ג כ"ז) :

קרבן קריבו דאתוון דמקרבין י' עם ה' ובג"ד קרבן לה' דאתקריב' אתתא לבעלה הה"ד אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מה אד"ם דא יו"ד ה"א וא"ו ה"א דאיהו קריבו דאתוון (תיקונים תיקון י"ח) :

אדם כי יקריב רשות ר' יוסי אמר כ"מ שנא' קרבן אמור בי"וד שלא ליתן מקום למינים לרדות (פסיקתא) : **ת"ח** קרבנין אינון מד' מינים לקביל אר"ית שו"ר נש"ר אד"ם דאינון מצויירים בכסא קרבנא קדמאה דא צלותא דשחרית ואם הוי זכיין הוי נחית דיוקנ' דאר"יה והוי מקבל קרבנא.ודא מיכאל דדר"גיה חסד, איהו הוי מקבל צלותא דשחרית ואם לא זכו מה כתיב לכלב תשליכון אותו הוי נחית דיוקנא דכ"לב וכל מלאכי חבלה דאינון כלבים צועקי' במשמרה תניינא ואמרין הב הב דאינון סטרא דגיהנם וכו' :

קרבנא תניינא לקביל שור דאתמר ביה שור או כשב או עז לקבליה צלותא דמנחה וכו' ולקבליה דשור איהו חמור נוער אם זכו הא שו"ר מקבלא קרבנא ואם לאו חמור נוער ובג"ד אתמר לא תחרו' בשור וחמור יחדיו כלומר לא תגרום דאכיל קרבניה שור וחמור :

קרבנא תליתאה דערבית קרבנא דעופין דאתמר ביה שתי תורים או שני בני יונה דאי זכו נש"ר דיעקב נחית לקיבלא לון ואם לאו נשרא דמסטרא דמסאבא וכו' :

קרבנא רביע' הא איהו דמקבל קרבנא לקביל אדם דאיהו מחשבה דקריב ומייחד כלא לעילא איתמר אדם כי יקריב מכם האי איהו דמקריב קרבן לה' ודא אוריית' ובגין דא תקינו בצלותא למשמע ספר תורה למהוי קרבנא שלים כאדם דאתמר בה זאת התורה ובג"ד מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה (תקונים) :

א"ר אבהו בא וראה כמה חשש הקב"ה על כבוד שמו ית' תדע לך בזמן שבה"מ קיים כל המקריב קרבן וזבחו לשם זר הנקרא אלהים חייב מיתה שנא' זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו מלמד שצריך להזכיר שמו המיוחד בלבו וע"כ צוה בקרבנות כדי שלא יטעה אדם ואמר אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וכי תזבחו זבח תודה לה' וכי תזבחו זבח שלמים לה' וכי תקריבו קרבן מנחה לה' הכל לה' ולא נאמר אלהים . מאי טעמא א"ר אבהו שם זה משותף המלאכים נקראו אלהים . בני אדם נקראו אלהים גדולי הדור נקראו אלהים דיינים נקראו אלהים ואין אנו יודעים למי זובח אלא צריך להזכיר שם המיוחד. ההוא גברא דאקדיש בריה ואמר האי ברא דאתייליד לי יהא מוקדש לאלהים שמע ר' חייא ושמתי' . א"ל ומה על דא דאקדיש ית ברי להקב"ה להוי האי גברא בשמתי' . א"ל לאו על כך דעבדית אלה דאקדשתי' להם לשם הנקרא אלהים והתורה אמרה זובח לאלהים יחרם . א"ל והאיך הוי למימר.א"ל ברא דאתייליד לי יהא מוקדש לשם ה' וכו' (מ' הנעלם פ' בראשית) :

תאנא בכמה דרגין אתקרי בר נש אד"ם אנ"וש גב"ר אי"ש גדול שבכולם אדם דכתיב בצלם אלהים עשה את האד"ם ולא כתיב גב"ר אנ"וש אי"ש א"ר יהודה אי הכי והא כתיב אדם כי יקרי' מכם ולא כתיב גב"ר אנו"ש אי"ש מאן דבעי מקריב קרבן מאן דאיהו חטאה א"ר יותנן ת"ח קיומא דעלמא עילאין ותתאין הוא קרבנא נייחא דהקב"ה ומאן יתחזי קמיה הקב"ה האי נייחא הוי אמר אדם כי יקריב יקירא מכולא וכו' (זוהר פ' תזריע ע' פ"ז) :

ארבע לשונות דבר' תורה אי"ש אד"ם אנו"ש גב"ר אד"ם אפ"ר ד"ם מר"ה בש"ר בו"שה סרו"חה רי"מה וא"ר בושה שאלו רימה דכתיב בשין נפש נקי"יה פרו"שה שלי"מה בקרבנות אמר' תורה אדם כי יקריב וכו' א"פר ד"ם מ"רה יביא אדם ויתכפר על חטאות אדומים . בשחין נאמר בו בשר שהרי אדם לא נאמר בו ונרפא בשר נאמר בו ונרפא . במנחות נאמר נפש כי תקריב מה נפש נקייה אף סול' נקייה ויצוק עליה שמן אלו מעשים טובים שנא' ושמן על ראשך אל יחסר ואומר טוב שם משמן טוב ונתן עליה לבונה שריחו נודף דהוא ריצוי בעיני אלהים ואדם (פסיקתא) :

אדם ובהמה תושיע ה' אדם בזכות בהמה תושיע ה' אדם עם בהמה תושיע ה' אדם מפני בהמה תושיע ה' (מ' זה הובא בעקידה פ' נח) :

ארבעה אותיות הקדושים נקראו אדם ועליהם אמר הקב"ה נעשה אד"ם מן יו דאתער יראה מן ה' מעשים טובים (עבודת הקודש חלק הייחוד):

כשהוקם המשכן אתמר אדם כי יקריב מכם שבאותו שעה ניתקן חטא האדם (מג"ע) : **תנא** ר"ש זכאין אינון ישראל דהקב"ה קרא לון אדם דכתי' ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם אדם כי יקריב מכם מ"ט קרא לון אדם משום דכתיב ואתם הדבקים בה' אלהיכם אתם לא שאר עמין ובג"כ אדם אתם אתם קרוין אדם ואין א"ה קרוים אדם (זוהר יתרו ע' קנ"ג) :

כי לא תחפוץ זבח והא הקב"ה אתקין קרבנות לחייבא אלא קרבנין מקרבין דוקא לגבי ה' אדם כי יקריב מכם קרבן לה' לה' ולא לשמא אלהים ודוד לגבי אלהים אמר כי לא תחפוץ זבח (זוהר מספפים ע' קנ"ב) :

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' א"ר אליעזר האי יקרא הוי ליה למכתב אדם כי יקריב לה' מהו מכם אלא לאפוקי אד"הר כי הוא מקריב קרבנא כד ברא עלמא והא אוקמוה והכא מכם כתיב האי אדם לאפוקי האי אדם דלא הוי מכם (זוהר): **אדם** כי יקריב מכם לאפוקי מאן דלא אנסיב דהא קרבנא לאו קרבן וברכאין לא משתכחי בגוויה לא לעילא ולא לתתא משמע דכתיב אדם כי יקריב שאני הכא דלאו איהו אדם ולאו בכללא דאדם ושכינתא לא שריא עלוהי בגין דאיהו פגום ואקריב בעל מום וראיה מנדב ואביהו (זוהר) :

ר' בנאה מציין מערתא וכו' וא"ת הא קברי גוים אינם מטמאין באהל משום אדם וכו' וי"ל אברהם נקרא אדם וכו' וכן אד"הר (תו' ב"ב):

גבי פורענות קורא אותו אדם ואין ראוי לכתוב שם ישראל גבי פורענות (תוס' תענית) : **אדם** מי קדוש כו' וי"ל אדם לא משמ' דקאי אעבד (תו' סנהדרין) (ע"ל פ' אמור ענין גדול על אד"ס) :

בחירם כתיב ואתה אדם ולא אל בקש לגנותו בלשון בזיון וכן מה יעשה לי אדם בזוי אדם ולא מלך שנא' בקום עלינו אדם א"נ ר"ל בקום עלינו אד"ום (תו' ע"ז) :

אדם נקרא מי שהוא בעל צדקה שנא' נעשה אדם וכתיב האיש אשר עשיתי עמו היום בועז (זוהר בראשית) : **מי** שעוסק בתורה נקרא אדם ומי שנימול נקרא אד"ם (זוהר יתרו) : **אדם** להביא את הגר (תנחומא) : **מי** שהוא דחיל חטאה נקרא אדם (זוהר נשא) :

סוד הקרבנות הוא פיוס פמליא של מלך שלמעלה ושלמטה כולם נהנין משלחנו של מלך (פ"מ) :

מכם ולא מכולכם להוציא את המומר תימא דהא אצטריך לכדדרשינן בריש לולב הגזול אי לפני יאוש אדם כי יקריב מכם אמר רחמנא והאי לאו דידיה הוא וי"ל דהתם לאו משום דתיפוק לן מהאי קרא גזל לפני יאוש האי מביתו נפק כדאמרינן במרובה קרבנו ולא הגזול אימתי אי לפני יאוש ביתו אמר רחמנא ולא מייתי התם דכי יקריב אלא לומר דקרבן אמר רחמנא והאי לאו קרבן הוא שאין בידו להקדישו לפני יאוש דתרתי שמעינן מכם. ולגזולה מקודשת אצטריך ומביתו נפקא אלא שלא עלתה לשם הוב' (תו' חולין ד' ה' ע"א):

כתיב קרבני וכתיב קרבנכם מאי בין האי להאי אלא קרבני כגון שלמים דאתיין על שלום קרבנכם כגון חטאות ואשמות דאתיין על חטא ואשם (זוהר פ' פנחס ע' תמ"ב) :

אמרה בת יפתח לאבוה אבא יצאתי לקראתך בשמחה ואתה שוחט אותי שמא כתיב בתורה שיקריב נפשות אדם מן הבהמה כתיב א"ל בתי נדרתי וכו' (תנחומא פ' בחקתי):

הקרבנות ודאי כלם באים לפני הקב"ה אבל הקב"ה מחל' אותם לצבאות'.

הקרבנות פסולים נותן לכלב דאיהו סמא"ל ומשרייתיה ומי שמעשיו כשרים מחלק קרבנות שלו לשדים. ומי שמעשיו כמלאכים הקב"ה מחלק קרבנותיו למלאכים ועיקר הקרבן דמלאכי השרת הם צלותין ובעותין ומעשים טובים וקרבן של ת"ח הם סתרי תורה קב"ה כבי"כול בעצמו יורד ומקבלו וקרבן זה דומה לאכילת מנחות (זוהר):

הקרבנות היו משקיטים חרון אף של הקב"ה לכן קר"בן בגים' ארך אפים (מג"ע אופן ק"כ): **זובח** לאלהים יחרם ומאן דקריב הקב"ה אפריש כמאן דמקריב מסאבו דנדה לבעלה כו' דכל עדיין שקולים לע"ז וכל מאן דקריב שום קרבנא לסטרא אחרא קב"ה אפריש ליה משמיה ולית ליה חולקא בשמיה דהקב"ה בחר לון לישראל מכל ע' אומין כו' (זוהר בהר ע' קי"ג):

ר' חזקיה הוי שכיח קמיה דר"ש א"ל האי דאקרי קרבן קירוב מבעי לי' או קריבותא מאי קרבן. א"ל כתרין קדישין מתקשרין דא בדא עד דאתעבידו כולהו חד ביחודא שלים לתקנא שמא קדישא כדקא חזי הה"ד קרבן לה' (זוהר):

מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בתשובה דמומר לדבר א' בקל יחזור בתשובה ולכך מקבלין מהם כדי שיחזרו בתשובה (תו' חולין):

ומיכ"אל כ"ג הקריב עליו קרבן מדרשים חלוקים יש מי שאומרים נשמותיה' של צדיקים ויש מי שאומר כבשים של אש והיינו דאמרינן בשמונה עשרה ואשי ישראל ותפלתם וי"מ דקאי אדלעיל והשב העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל ולא מצאתי יותר (תו' מנחות):

טעם הקרבנות כי קץ כל בשר זה שטן מלאך המות. שואל דין לעשות משפט להענש החוטא ותכליתו לכלות כל בשר צוה הש"י קרבנו' הבשר דכתי' ובשר זבח תודת שלמיו כדי להשביע עינו שיהי' זה תחת זה (גרור סמוך):

טעם הקרבנות כי כל חטא אדם מכח רוח הטומאה הנדבק בו ועכשיו ע"י קרבנות יקח עז ושעיר ממנו ויבריח רוח הטומאה ממנו (ציוני):

ולמה קריבין קרבן מן העוף ומן הכבשים ומן הצאן ומן העזים ולא מן הדגים בשביל שהם בשר ודם כמו אדם ויוצאים מבטן אמם כמו האדם מכפרים על האדם אבל דגים ביצים הם ויוצאים מהם חיים:

כל מין ומין יש לו שר למעלה ודמם נדרש מהם לכן בלעם בקרבנותיו נהרג שהמית בהמות ללא צורך וכן שעיר עיזים שהרגוהו השבטים ואיל שהקריב אברהם שר שלהם היה מקטרג וכו' (גלי רזיא):

הדר בח"ל כאלו אין לו אלוה משום דלית קרבנות בח"ל (זוהר): **ואל** קין ואל מנחתו לא שעה משום דלא יפוק מיניה בנין דמעלי (זוהר בראשית):

קרבנות מצילים מיסורים ממרעין בישין (זוהר ויקהל): **כל** המקריב בנו לברית מילה כאלו אקריב כל קרבנא דעלמא (זוהר בראשית):

השופך דמן של רשעים כאלו אקריב קרבן (רבה פ' פנחס):

ומיכאל שר הגדול מקריב אותן לקרבן א"ר יצחק לר' חייא מהו קרבן הוא זה יכול לומר כשאר קרבן אמר ר' חייא הקרב' זו כאדם המקריב דורון לפני המלך (ת' הנעלם):

כל אדם מחויב לקיים תרי"ג מצות ומי שא"א לו לקיים כולן כגון בעה"ז קרבנות וכן ייבום וכיוצא בזה כולם יצטרך להתגלגל לקיים המצוה ולקיים ת"ת ויתגלגל בזמן שב"ה קיים וכענין שאמר ר' ישמעאל לכשיבנה ב"ה אביא חטאת שמינה (כוונת אר"י):

ר"ש הוי אזיל לטבריא פגע ביה אליהו א"ל שלמא עליה דמר. א"ל במאי עסיק קב"ה ברקיע א"ל בקרבנות ואמר מלין חדתין משמך זכאה אנת ואתינא לאקדמא לך שלום ומלה חדת' אנא בעינא למשאל מינך לאסכמא במתיבתא דרקיע שאלת דשאילו עלמא דאתי לית ביה אכילה ושתיה והא כתיב באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי עם דבשי. אמר והקב"ה מה אתיב לון אמר הקב"ה הא בר יוחאי בעלמא יימא ואתינא למשאל מינך אמר ר"ש כמה חביבין חבב הקב"ה לכנסת ישראל ומסגיאות רחימו שני עובדא מכמה דהוי עביד ואע"ג דלי' ארחוי במיכלא ומשתי בגין דאתא לגבה עביד רעותא ילפינן מדוד כו' וממלאכי השרת דשדר הקב"ה לאברהם באתרייהו לא אכלי ולא שתיין בגיניה דאברהם אכלו ושתו (זוהר ברלפית ע' מ"ג):

השיר שהיו הלוים מנגנים כשהיו עומדים בראש המעלות היה מזכיר בשם אה"יה ואם הקרבן היה של איש רשע והיה דומה לצדיק והיה עושה חטאים בסתר ולא היה מביא קרבן על חטאותיו אז לא היה העשן הולך כ"א בעקלקות והיה הכהן אומר ללוי הרף ידך מן השיר (ברית מנוחה ד' י"א ע"ד):

ד"א איש כי יפליא לנדור נדר אף האומות אומרים במה אקדם ה' אכף לאלהי מרום הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמן האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי אמר הקב"ה לאומות בניכם אתם מבקשים להקריב לפני איני מבקש לא בניכם ולא קרבנותיכם אלא לבני נתתי פ' קרבנות ופ' ערכין שקרבנותיהם חביבים עלי וכה"א טוב מעט לצדיק תדע לך תחלתו של ספר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי יקריב מכם קרבן לה' ולא מן האומות וסופו של ספר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפליא (תנחומא פ' בחקתי):

כתב בעל התמונה כי לפעמים נפש האדם מגלגל בעוף ובבהמה וכשיקריבן לקרבן עולה לרצון לה' וז"ס שור שהמית נפש סקל יסקל השור וז"ס בדיקת הסכין שלא תהיה פגומה לתועלת הנפש מגולגל' בבהמות ועופות שלא תפסל השחיט' וידחו עוד שלא תצטערנה (עבודת הקדש חלק עבודה פ"ג):

נפשם של ישראל מתערבות בגופי בהמות ונפדות ע"י קרבן לרצון מן הבהמה אבל גופי כותיים אינו יוכל שיחזיר הנפש ממנו עד שיתגייר (שם חלק הייחוד פ' י"ח):

באתי לגני וכו' בגין דכל קרבנין דעלמא כד סלקין כולהון עיילין לגו גנתא דעדן בקדמייתא וכו' (זוהר פנחס ע' תמ"ג):

(שם) ע' תמ"ד אמר ר' שמעון רזי דקרבנא סתרין סגיאין אינון ולא אתמסר לגלאה רק לזכאה קשוט כו' ד' דיוקנין חקוקין בכסא פני שור פני נשר פני אריה פני אדם פני שור אתהני מכבשים ואילים ופרים פני נשר אתהני מיונים ובני תורים אר"יה חקוק בכסא כשקרבנות שלים אתחזי כאריה על המזבח פני אדם אתהני מאדם תתא כשמקריב רוחיה ונשמתיה ואריה והנה מכולם: אלו היה יודע משה כמה קרבנות חביבין כשבאו ישראל לאותו מעשה היה מקריב כל הקרבנות שבעולם אלא רץ לזכות אבות שנ' זכור לאברהם ליצחק וישראל וכו' (מדרש חזית):

קרבנות מבטלים כשפים וקסמים (זוהר בחקתי): פרן ורבו זו שייך בשביל הקרבנות (רבה פ' נח):

אמר ר' כרוספדאי האי מאן דאדכר בפומיה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות עניינא דקורבנא ברית כרותה דאינון מלאכים דמדכרין חובייהו דבר

נש לא יכלו למעביד ליה אלא טיבו ומאן מוכח האי פרשתא והנה שלשה אנשים נצבים עליו מהו עליו לעיין בדיניה וכו' וימהר אברהם אהלה זו בית המדרש ומהו אומר מהרי שלש סאים זו ענין קרבנות ואל הבקר רץ אברהם דא קרבנות וכדין נייחא ליה ולא יכלו לאבאשא ליה (זוהר ויקה) :

דע רזא דקרבנא ברזא דגלגולא דכד משתלם קסטיה זכה למיסק לקרבניה וכד נכסון ליה מסתלק ההוא סטרא מהתם וכאלו נזבח ההוא סטרא דאסתלק ההוא רשותא דיליה טההוא בעירא דלא קטיל ליה איהו ובכן ההוא רוחא דאית בההוא בעירא נפיק מתחות האי סטרא ומסתלק בסטרא דח"סד דאיהו נכים ליה ואף בשחיטה כשירה בישראל בדוכתא דכהן אתי ואף ישראל איהו בסטרא דרחמי ואי ההוא רוחא לא אשראי עליה שום חובה מתקרב עליה עולה דכולא סליק לגבוה ואי אכתי לא נרצה עונו מתקריב חטאת דאכילו מיניה כהניא למרמז דאכתי אית ליה דביקותא בההוא עלמא ובההוא בישרא דאכלו כהניא מתעלה ההוא רוחא בסטרא דח"סד דאיהו סטרא דכהן וז"ס הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים דבעלים קאי נמי לרוחא דהתגלגל בההוא בעירא ואי איהו מהימין עם דלית בהו חכמתא מתקרב שלמים דאינון קדשים קלים ואכלי בעלים מיניה ואל תתמה האיך בר נש מתגלגל בבעירא ולא דכתב אב"ן עז"רא ומקר' מלא הוא בנבוכד נצר דאתגלגל בבעירא ולא כמ"ש אב"ן עז"רא אלא ממש נתגלגל ובתר הכי מנדע יתוב עליה לאתרא כל מה דעדו עליו בגין חובאי בגאוה ובכן שבחיה למאריה עלמא וכו' (מגיד) :

מיכאל כ"ג עד שלא חרב הבית היה מקריב בדמות קרבן ישראל לרצון לפני הש"י לאחר החורבן א"ל הקב"ה לא תקריב לי דמות שור וכשב ועז כי לא אכנוס במקדש למעלה עד שאבנה לשמי וכו' כי אם נפשות הצדיקי' ותינוקות שלא חטאו והם עולים לריח ניחוח (חכם הרזים סי' ס') :

ביום ה' ברא הקב"ה עופות לכבוד להקריב מהם קרבן שנא' אם מן העוף עולה קרבנו מה נברא ביום ו' בהמות לכבודו צוה להקריב קרבן שנ' אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו' (ר' פ' בא פ' י"ז) :

כשעוסקים בהלכות קרבנות אז הבל דנפק מפומי' הוא דוגמ' אש של הדיוט ומתקשר באש שלמעלה (סודי רזא) :

ר' יוסי אמר אלעזר בני אומר ג' דברים אשר לא צויתי בתורה ולא דברתי בעשרת הדברות ולא עלתה על לבי שיקריב אדם בנו ע"ג המזבח אחרים אומרים אשר לא צויתי ולא עלתה על לבי שהקריב אדם בתו ע"ג המזבח (ספרי ד' מ"ס ע"א) :

כי יקריב מכם אמר רחמנא ולאו דידיה הוא תימא דבמרובה ממעט גזול דכתי' קרבנו והכא ממעט להו מדכתי' מכם וכו' (ד"ת ארוך ע'סוכה ד' ל' ע"א):

יקריב אותו מלמד שכופין אותו לא דמי להאי דאמר בפ' שור שנגח ד' וה' חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן משום דלכפרה קא אתי לא בעי ממשכונא דדווקא חטאת שבא על חטא לא בעי משכונא שרצה שמאותו חטא יהיה לו לכפרה אבל הכא נדר או נדבה אינן מכפרים והא דקאמר ניחא ליה דלהוי ליה כפרה היינו ממה שנדר שאם לא שלם נדרו עונו ישא והא דאמר בת"כ ובזבחים וביומא עולה מכפר על חייבי עשה הא אמר בפ"ק דזבחים דעולה דורון הוא ולא מכפרת מקופיא מכפר מקיבע' לא מכפרת (תו' ב"ב ד' מ"ח ע"א) :

רזא קרבנין עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידי' תסוכבני עור דאיהו לבושא

דאדם הה"ד ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם אם זכה כתנות עור מרקמין מפקודין דעשה דאגרא דלהון לעלמא לעילא דאיהו אור הגנוז לצדיקים ואם לא זכה משכא דחויא דכלל ארבעה יסודין דתמן רשימין פקודין דלא תעשה דעבר בר נש עלייהו ובג"ד אוקמו' מארי מתניתין עונותיו של אדם חקוקים לו על עצמותיו וקריבו דמשכנא דאדם פקודין דעשה דאינון קריבו דאתוון דהקב"ה ועלייהו אתמר כי יקריב מכם ודאי לאפק' . משכא דביה מרקמן פקודין דלא תעשה דעבר עלייהו אתמר ביה אדם כי ימות באהל ודאי איהו קריבו דקרבנא דעשו דיצ"הר דאתמר ביה יקם אבי ויאכל מציד בנו (תיקונים ד' קל"ח ע"א) :

טעם הקרבנות כדי לעקור ע"ז מן העולם שהם בונים היכלות ומקריבים קרבנות לכוחות העליונות והיתה מחשבתם כי יתעלה ויתגבר מזלם וימשכו בזה כח ותוספת הצלוחה שכן מצינו המצרים והכשדים שהיו עובדים לבקר וצאן המצריים היו עובדים לצורות הצאן לפי שהיו יודעים כחו הגדול למעלה שממנו מתברך העולם במין הצאן שהוא גדול הריוח ורב התועלת בגיזה ובוולדות ובחלבה ולכבוד כחו ויסודו אשר למעלה שהוא מזל טלה לא היו אוכלים אותו כלל וגם לא היו משתמשים בו להיות אנשי מצרים רועה צאן כיתר האומות והוא שכתוב כי תועבת מצרים כל רועה צאן וכן הכשדים היו עובדים לצורות בקר לפי שהבקר סיבת החרישה שהוא קיום העולם כענין שכתוב ורב תבואות בכח שור ולפי שהיו יודעים בחכמתא כח הבקר ויסודו למעלה והוא מזל שור לכך היו נוהגים איסור בשחיטת הבקר ולא היו אוכלים אותו לכבוד כחו שממנו העולם מתברך במין הצאן והבקר ועוד היום אנשי הו"דו נזהרים שלא לשחוט בקר וע"כ מצות התורה לשחוט המינים האלה להקב"ה וזהו שאמר מן הבקר ומן הצאן וגו' לעקור ע"ז מן העולם וכו' (מורה נבוכים) : **אם** עולה קרבנו מן הבקר וגו' ילמדנו רבינו העולה על מה באה כך שנה ר' ישמעאל העולה על מצות עשה ועל מצות ל"ת ורבי אומר על הרהור הלב שנא' ויהי כי הקיפו ימי המשתה וישלח איוב וגו' והעלה עולות מספר כלם אתה מוצא אברהם היה מהרהר אחר מד"הד ומה היה אומר אמר ר' לוי כמדומ' אני שקבלתי כל שכרי וכו' א"ל הקב"ה אחר שהרהרת אחר מעשי עולה אתה צריך לפי' קח בנך והעלהו לעולה (תנחומא פ' לך לך) :

באיוב כתיב והעלה עולות מספר כלם ועולה לגבוה סלקא ולא היה בו חלק לסטרא אחרא לכך שלט עליו השטן ואי לא היו קרבנותיו עולות והיה נותן חלק גם לשטן לא היה יכול לשלוט עליו (מדרש) :

איוב נענש שמתחלה עשה עיקר לסטרא אחרא נקראו לאכול ולשתות וכו' ולא כן היה לעשות לא היה לעשות לסטרא אח"א בפני עצמה ואח"כ להקב"ה אלא היה להם לעשות כל מעשיהם עיקר להקב"ה ולפלוג קצת ג"כ לסטרא אחרא (שם) :

מאן דיתחנק או יתקטל על קדושת השם כיון דבשרא אשתאר בעלמא דמי לקרבן חטאת או אשם דכולהו סטרא אתהני מיניה אבל מאן דיתוקד על קדושת השם איהו דמי לקרבן עולה דכולה כליל ולגבוה סלקא (מגיד) :

כשם שנצטווה אדם לאכול מכל עץ הגן חוץ מעץ הדעת בדוגמא זו נצטוו הכהנים לאכול קדשים מכל המינים חוץ מן העולה (עשרה מאמרות) :

ענין קרבן עולת תמיד הענין כי שם מ"ב שהוא אבג *יתץ הוא בגי' תו"לע הנה שם מ"ב שרשו בגבורה אבל הוא עצמו חס"ד שבגבורה שהרי כל

הספירות כלולים זה בזה ולהיות שרשו בגבורה נקרא תו"לע כמו תולעת שני והנה יש בקליפה תולע המרקיב הכל ומכלה הכל ובכל בקר מתעורר אותו טמא לכלות העולם והקב"ה ברחמיו מגלה אור החסד וע"י עולת תמיד שהיו ישראל מקריבים ע"י זה היה נכנע אותו תו"לע הטמא (כוונת אר"י) :

שאל דוסתאי לר' אליעזר הגדול א"ל רבי העמידני על סוד זה הפסוק עולת תמיד העשויה בהר סיני לריח ניחוח אשה לה' א"ל בני חייך דבר אמרת לי שעדיין אינך ראוי לעמוד עליו ולא שאלני אדם על זה זולתי עקיבא תלמידי ועדיין השרשים בידו שמע רבי עקיבא א"ל כיון שהנצו פרחים אכלתי השרשים א"ל עקיבא מיכן תהיה לריח ניחוח ועדיין בליע' המתוק נשאר (מ' הנעלם פ' בראשית) : **זעיר** א"י הלך עם ישראל במדבר ולכן לא נתחייבו ישראל במדבר משום שחוטי חוץ (פרדס) :

עולה הוא רחמים וחטאת הוא דין וכן איל של יצחק מתחלה היה רחמים ואח"כ דין (עשרה מאמרות) :

ויעתר יצחק לה' דקריב קורבנא כתיב הכא ויעתר וכתי' ויעתר אלהים לארץ ומאי קרבנא עולה (זוהר תולדות) :

אם העולה או הקטורת נתקבל נקרא מזבח העולה או מזבח הקטורת וכשלא נתקבל נקרא מזבח הזהב או מזבח הנחשת שמורה על דין (תמונה) :

תמים כתיב ביה וא"ת לגבי קרבן למה אלו מצריכים מן הבקר להוציא טריפה תיפוק ליה מתמים וי"ל דהתם סברא הוא למדרש תמים דלא בעל מום המגונה לגבוה יותר מטריפות תדע דבעל מום מגונה יותר דכתיב גבי בעלי מומין לגבוה הקריבהו נא לפחתך הירצך והיינו טעמא דניכר אבל טריפות יש שאינו ניכר ועוד דקרא גופיה בהדיא ממעט תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו משמע הא אית ביה מום לא אקרי תמים (תוס' ע"ז ד' ו' ע"א) :

קרבנו ולא קרבן כותים וא"ת למאי אצטריך קרבנו להכא הא נפקא מבני ישראל סומכים ואין הכותים סומכין . וי"ל דאצטריך דמהו דתימא אין הכותים עצמם סומכים על קרבנו ומיהו הכהנים סומכים עליהם ומ"ה איצטריך קרבנו לומר שאין בקרבן כותים סמיכה כלל (תוס' תמורה ד' ב' ע"א):

אדם נתגלגל ג' פעמים ואחר שנתגלגל ניקה ונטהר בנהר דינור רמזו להיות גדולה מן המלאכים ורמז לתור וגוזל שרומזים למלאכים ע"כ אמר ועל ארבעה לא אשיבנו שלא יחזיר לגלגול ואל יחשיב אדם בלבו אעבור על מצות התורה ולא יחשוב מחשבות זרות לומר מכיון שכן הוא שיש נפשו של הרשע להתגלגל ג' פעמים ולהטהר בנהר דינור ולהחזיר אל מחצבתו שיאמר כל זה יוכל להיות בשנה א' או בשנים או על הרוב בג' שאין אדם משיג כמה זמן העושה הרע בכל גלגול וגלגול אפי' אלף שנים את שמיטה שלימה ואל יהיה דבר קל בעיניו כי לה' היכולת והדין ולנו אין הסבה כי הכל יהי' כפי המעשה הרשע שע"כ אומר בברית בין הבתרים משולש בכל א' ומזה יקח הבנה האדם ולמה שאמר בכל א' שלוש הוא סוד הבהמות הכתובים בפ' ויקרא שהם בקר ועז ואיל ואמר הצרפית שנא' ולקחו שתי תורים או שני בני יונה ואלו הן תור וגוזל ומכאן יש לנו שהנשמות מתגלגלות בבהמות ועופות וכשבא משה לתקן הקרבנות אם עולה קרבנו זכר תמים יקריבנו נגד עגלה משולשת ואמר אם מן הצאן קרבנו נגד איל משולש ואמר אם עז קרבנו כנגד עז משולשת ואמר אם מן העוף קרבנו כנגד תור וגוזל דבר כל אלה בעבור גלגול הנשמות ולכפרת' (ספר תמונה ע' עוד מזה בפ' לך לך בברית בין הבתרים) :

וסמך ידו על ראש העולה וגו' גבי סמיכה כתיב שלש קרבנות בויקרא ודריש ר' יהודא לתרא מניהו קרבנו לא קרבן אביו לשון הקונט' ואגב חורפי' לא עיין דהתם ליכא אלא תרי ושמא של ראשו דכתיב התם חשיב ליה כמו קרבנו (תו' ערכין ד' ב' ע"א):

ושחט בן הבקר לפני ה' וגו' האתה תבנה לי בית כי דמים רבי' שפכת כיון ששמע דוד כך נתיירא אמר הרי נפסלתי מלבנות בית המקדש אמר ר' יהודא בר עילאי א"ל הקב"ה דוד אל תירא כי הם לפני כצבי וכאיל לכך נאמר שפכת ארצה ואין ארצה אלא צבי ואיל שנא' על הארץ תשפכנו כמים ד"א חייך הם לפני כקרבנות דכתיב כי דמים רבים שפכת לפני ואין לפני אלא קרבן שנא' ושחט את בן הבקר לפני ה' א"ל א"כ ולמה אינו בונה אותו א"ל הקב"ה אם אתה בונה אותו הוא קיים ואינו חרב א"ל והרי יפה. א"ל הקב"ה גלוי וצפוי לפני שהם עתידין לחטוא ואני מפיג חמתי ומחריבו והם ניצולין (פסיקתא):

והפשיט את העולה ונתח אותו לנתחיו וגו' מניין לרבות הראש שכבר הותז משמע דלא היה בכלל ונתח אותה לנתחי' ותימא רב"פק אמר אתי מראשה של עולה דרחמנא אמר לנתחיה ולא נתחיה לנתחיה וי"ל דהדר ערביה וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים ואת הראש (תוס' חולין דף ך"ז ע"א):

וקרבו וכרעיו ירחץ במים וגו' בשור הוא אומר וקרבו וכרעיו ובאיל הוא אומר והקרב והכרעים מה בין שור לאיל שור חסר שתי וערב איל אינו חסר שתי וערב אמרו חכמינו למדנו הקרבה לשור מן איל אמרתי להם רבותי עפר אני תחת כפות רגליכם אומר לפניכם דבר א' י"ב נשיאים לחנוכת המזבח הקריבו ושם נאמר הקרבה באיל ולא נאמר הקרבה בשור שלא יאמר אדם אלך ואעשה דברים מכוערים ואביא שור שיש בו בשר הרבה אם ישא לי הקב"ה פנים אלא יעשה אדם מעשים טובים וילמוד תורה ויביא איל שיש לאישים והרי אני עמו ברחמים ומקבלו בתשובה (תד"א):

זה שהיה נאכל לאישים נגד עשייה ריח נגד יצירה ניחוח נגד בריאה לה' נגד אצילו' וכל זה להעלו' ניצוצו' קדושו' שנבלע בדומם חי צומח מדבר (ע"מ):

ניחוחי דא נחת ריח דעבד כהנא ברעותא דשמא קדישא ולויאה ברעותא דשיר ושבחה (זוהר פנחס ע' תמ"ב):

עולה הוא אשה ריח ניחוח לה' נגד חמשה מדרגות נשמות חמשה לשונות פי' מלת הוא תיקן רוח נפש וח בשם וע"כ כתיב הוא וקרינן היא דוכרא ונוקבא אש ה' ראשונה היינו אשה ריח חי"ה י' שבשם ניחות יחידה קוצו של י' וכלן לה' כל ניחוחי תלוי (עשרה מאמרות):

עב"ד בני' ניחוח משה היה קרבן עולת זכר נתקבל לריח ניחוח (עשרה מאמרות):

מרים היתה עולת נקיבה לכן לא נאמר על פי ה' וכו' (שם ד' ל"ט בפי'):

הא דכתיב ריח הניחוח תקרבו לה' מפרש כי לא היה ריח שהיה עולה לרצון לפני ה' כעולתו ותפילתו של נח דכתיב וירח ה' ריח הניחוח וזהו ניחוח תשמרו של נח תשמרו לעשות כן וג' ריחו' היה ריח עולתו וריח תפלתו וריח מעשיו (מ' הנעלם פ' נח):

ניחוח לה' למי שעשה את כל העולם (ספרא):

כהן ששחט לע"ז קרבנו ריח ניחוח לרב ששת בשוגג ולרב נחמן אפילו במזיד (תוס' מנחות ד' ק"ט ע"א):

ושחט אותו על ירך המזבח כשהיה בית קיים היה עשון הקטורת עולה

והיה נקב בצד צפון ודרך אותו נקב יצא העשן ועלה שם ממונה א' סנגרי"א שמו וכשעלה אז באו כמה רבבות מסטרא אחרא לקבל מזונות ממנו ומזון שלה היה אותו עשן ומיד נסתלקו מישראל ונכנסו בפתח א' הנקרא קרי והשתא דלית לן קטורת תפילת ערבית במקום עשן זה (מדרש):

כל הבקשות שמבקשים הנראים כולם ניתנו דרך צפון ובהגיע אותו המתנה ששאל דרך צפון אזי הכוחות והכיתות העומדים בצפון מערערים על המתנה ההוא ואם הוא ראוי נותנים להאדם המתנה ואם לאו מעכבים שם המתנה ושוב אינו חסר כי מן השמים נותנים ולא נוטלים והמתנות עומדים באותו פרק לפי' נקרא צפון שם צפונות כל המתנות ושאלות וז"ס מצפון זהב יאתה ע"כ שוחטים הקרבנות בצפון (ציוני):

לכן היו שוחטים פרים ושעירים בצפון והיו מזין מדמם הזאה להרחיק כל טומאה וכל ערלה וכל רוח רעה מהם כי בכח פרים ושעירים הם מרחיקי' כל טומאה ומקרבים כל דבר טהור כסדר הקרבנות (תמונה):

ע"ש השחיטה לצפון לתיקון הנשחטים בצפון ר"ל למגולגלים שהם גולים והמליקה לאחור בסוד המעופפים שהם המלאכים והנה גם הם מגולגלים וגולים כבני אדם של עולם השפל ולכן השחיטה לפני' באדם והמליקה לאחור למעופפים הנקראים אחור:

כשאדם שואל חפציו מאת השם מדת הח"סד נותן לשואל די מחסורו עושר וכל מיני טובות ומד"הד מצד צפון מעכבת ואומרת נשב לדין אם זה השואל ראוי לתתו לו שאלתו אם לאו ואז נידון השואל בסנהדרי גדולה העומדת בצד צפון ואם הוא ראוי נותנים לו. ואם לאו מקבלת סנהדרי גדולה עושר ההוא ומצפין אותו לצדיקים לעתיד לבא (שערי אורה):

ע"ש דע כי בצד צפון יש מקומות וחדרים מלאים מלאכי חבל' מיני משחית מיני פורענות נחשים ועקרבים כו' ומצפים מתי יצא בדין לחרוב ארצות ולעקור ממלכות ולהכות בני אדם בכל מיני מכה וכו' ואז יוצאים כל מיני מלאכי חבלה ומיני פורענות ועל אלו נאמר מצפון תפתח הרעה דע שיש במקום הזה אלף מקטריגים מלשינים על הבריות ולפי שלישראל נתן תורה ומצוה צוה בחמלתו להקריב קרבנות לכפר על העונות וצוה בתורה כל קרבן הבא על חטא יהיה נשחט בצפון וכה"א ושחט אותו על ירך המזבח צפונה (ע"ל פ' נח): על עמך יערימו סוד מתרעשי' ובאים על עמך בשביל שמקיימי' את התורה שנ' סוד ה' ליראיו ומתיעצות על צפונך נוטלים עצה על מזבח שלך לעקור כד"א על ירך המזבח צפונה שלא יקריב לך קרבנות אמרו לכו ונכחידם מגוי כל זמן שישראל קיימים הוא נקרא אלהי ישראל נעקור את ישראל אלהי מי נקרא הוי כי נועצו לב יחדיו עליך ברית יכרותו כל מה שהם מתרגשים ובאים עלינו בשבילך שנא' למה רגשו גוים וכתיב על ה' ועל משיחו (ילקוט תילים):

על ירך המזבח צפונה דר"זל רוח צפונית אינה מסובבת וכסא של ג' רגלים אינו עומד ויצטרך רגל רביעי ולכך קרבנות רגל העולם וכן הכתוב אומר הר ציון ירכתי צפון ומזה שנינו איזהו מקומן של זבחים קדשי קדשים שחיטתן בצפון כו' (בחיי):

בפרקי ר"א איתא רוח צפון ברא הקב"ה ולא גמרו אמר הב"ה כל מי שיאמר אני אלהי יבא ויגמור המחיצה הזאת שהנחתי:

ונתה אותו וגו' על האש אשר על המזבח וגו' אורי"אל המלאך הוא בעל

האש הרבוצה על המזבח בעת רצון וכנגדו בהוץ בלא"דון פני הכלב לכן נאסר למזבח מחיר כלב וכו' כי בעת הרצון הזה האש על המזבח כדמות ארי ושלא בעת רצון כדמות כלב וכן בהקבלת נשמה בצאתה זכתה מקבלת פני ארי' לא זכתה מקבלת פני כלב (עשרה מאמרות):

ואם מן העוף עולה קרבנו וגו' ת"ל מן העוף ולא כל העוף תימה למה לי קרא כיון דמחוסר אבר פסול לבני נח כדדרשינן פ"ק דע"ז ובפ' בתרא דזבחים מכל החי מכל הבהמה היכא בהמה שחיי' ראשי האיברים שלה. וי"ל דאי לא כתב קראי גבי ישראל הוי אוקמינן קרא דבני נח בישראל ולא בבני נח כדאמרינן בפ"ד מיתות כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח א"נ ה"א כיון דאשתרי בעל מום בעופות טפי מבהמה (תו' קידושין ד' כ"ד ע"ב):

הקטורת סמים עושה שלום בעליונים ובתחתונים הנה עתה למדם שאפי' כל הצמחים צריכים שיתקרבו ע"י קרבן ועיקר הקרבן ע"י בשמים אלו שהוא עיקר הצומח וכן כל הבהמות יצטרכו לקרבן ע"י צאן ובקר שהוא עיקר לכל מיניהם וכן כל העופות יצטרכו לקרבן זה ע"י תורים ובני יונה שהם עיקר למיניהם וכן באדם ע"י יעקב יצחק שהוא עיקר לכל מין האדם (תמונה):

ראה מה הקרבנות בשעה שהיו קריבין כל מה שהיה מתקרב מין מינו היה מברך את מינו (תנחומא פ' תלוס):

הראה להם זבת חלב ודבש מעין דוגמא של עה"ב וכל כך למה שהיו קרבנות קריבין (סס):

מעשה בההוא עתירא דקריב קמיה כהנא תרין יונין כד חמא ליה כהנא א"ל לאו דידך הוא האי הקרבה אתא לביתיה והוי עציב א"ל אחוי אמאי את עציב א"ל דלא קרי' כהנא קרבני א"ל מאי איהו א"ל תרין יונין א"ל והא מן מסכנא איהו ולאו דידך הוא דכתיב ואם דל הוא ואין ידו משגת וכו' אלא מקרי' קרבנך א"ל מאי איהו א"ל תורא א"ל כ"כ חמירא מחשבה דחטאה מכאן והלאה מה עבד כל יומא משתדל בסחורתא ובלילא כד אתער אוליפו ליה מילי דאורייתא והוי קרי ליה יהודא וכו' (זוהר):

ונפש כי תקריב קרבן מנחה כל הקרבנות הם תחת השרים שלמעלה חוץ מן סולת הוא תחת הקב"ה (גלי רזיא):

היה עומד ומקריב מנחה בירושלים היה אומר שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה. פר"שי בעל הבית מתנדב מנחה ודוחק גדול דהיה עומד ומקריב משמע דאכהן המקריב קאי וכן משמע לישנא דנטלן ואכלן משמע דאכהן קאי ונראה בכהן העומד להקריב ראשון במשמרתו וכ"ד משמור' היה וכל שבת מחדש' משמר' א' א"כ כל משמרה אינה משמרת אלא ב' פעמים בשנה וכיון שיש להם זמן קבוע מברכין שהחיינו ולא כפי' רש"י דמנחות דמיירי בכהן שלא הקריב מעולם (תו' ברכות ד' ל"ז ע"ב):

נפש אמר רחמנא משמע מנפש קדריש וכן בסוף מנחות והנסכים קתני הכל בא בשותפות חוץ ממנחה דכתיב נפש ותימא דמתני' דרש נפש ולא צבור קרבנו ולא שותפות ונרא' דרישא דקר' מייתי בכל מקום (תו' זבחים ד' ה, ע"א): **מה** נשתנה מנחה שנא' בה נפש דאי משום דאין באה בשותפות הו' ליה למכתב איש או לשון אחר דמשמע יחיד דוקא (תוס' מנחות ד' ק"ד ע"ב)

בן מנ"שה נו"ן תלויה זכה בן משה לא זכה בן מנשה התיבון חברי' כומרי' לע"ז ומאריך ימים אלא עינו צרה בע"ז היה כי מי שהביא קרבן אומר או

גד׳ . א״ל מה מועילה לך אינה אוכל א״ל מה נעבוד א״ל זיל אייתי לי סולת כו׳ והא אכל כו׳ (ירושלמי ברכות פ׳ הרואה) :

וכל קרבן מנחתך במלח תמלח במקדש היו ד׳ דברים צומח דומם חי מדבר דומם מים ומלח לתקן עולם העשיי׳ צומח שכן סולת יין לתקן עולם היצירה חי דהיינו בהמות ועופות לתקן עולם הבריאה האדם המביא קרבן והכהנים והלוים וישראלים במעמדם תיקון עולם אצילות (מדרש) :

ר׳ אהא אמר כתיב לא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח אמאי מלח אלא בגין דאיהו ממרק ואבסים מרירא לאטעמא ואי לא הוי מלחא לא יוכל עלמ׳ למסגלא מרירא כו׳(זוהר ויחי ע׳ תק״ס):

כל קרבנך במלח תמלח ולא תבטל מלח קיים אלהך מעלוי מנחתך מטול דעשרים וארבעה מתנתא דכהנא אתגזרו בקיים מלחא בגין כן על כל קרבנך תקריב מלח (תרגום) :

על כל קרבנך תקריב מלח הברית כרותה למלח מששת ימי בראשית מים התחתונים לקרב על גבי המזבח ומאשר אמר כאן מלח ברית אלהיך ולא אמר ברית ה׳ כי המלח מים . ובכח השמש הבא בהם יעש׳ מלח והמים כתולדותם ירוו הארץ ויולידו ויצמיחו ואחר היות׳ מלח יכריתו בכל מקום וטרפו ויפסידו הארץ לא תזרע ולא תצמיח וגו׳. וכן באה הממשלה הראשונה ממלכות השם במלח שהוא מלכות בית דוד ע׳יתן טעם בכל המאכלים ותתקיים ותכרית במליחותם והנה המלח בברית הכתוב יאמר לכם לדעת כי ה׳ אלהי ישראל נתן הממלכה לדוד על ישראל לעולם לו ולזרעו ברית מלח כי הוא מדתו של דוד (ליוני) : מים התחתונים נקראו מים בוכים ולמה נקראו מים בוכים בשעה שחלק הקב״ה את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה התחילו מים התחתונים בוכים וז״ש הכתוב מבכי נהרות וכו׳ . אמר ר׳ אחא בבכי נתפרשו המים התחתונים מן העליונים אמרו אוי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרם מה עשה העיזו פניהם ובקעו תהומות ובקשו לעלות עד שגער בהן הקב״ה שנא׳ הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה גוער בים ויבשהו. אמר ליה הקב״ה הואיל ולכבודי עשיתם כל כך אין להם רשות למים העליונים לומר שירה עד שיש לו רשות מכם שנא׳ מקולות מים רבים אדירים משברי ים ומה הם אומרי׳ אדיר במרום ה׳.ולא עוד אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי המזבח במלח וניסוך מים (מדרש) : העולם כולו שליש מדבר ושליש ישוב שליש ם עמד ים לפני הקב״ה אמר לפניו רבש״ע במדבר נתנה תורה. בישוב נבנה בה״מ . אני מה תהא עלי . א״ל עתידין ישראל יקריבו מלח ע״ג המזבח (מ׳) :

ע״ד הקבלה יש במלח שני כוחות מים ואש כו׳ שהם נגד שני מדות דין ורחמים (כחיי) : עיין ספר יצירה דף ס״ט בפי׳ הרא״בד ענין גדול על כל קרבנך תקריב מלח וכו׳ : ואם זבח שלמים קרבנו וגו׳ לקיימא עלמא בשלמא ולא עוד אלא דמכפר על מצות עשה ועל מצות לא תעשה בגין לאטל׳ שלמא על כלא (זוהר ע׳ י״ח) :

ילמדנו רבינו על מה היו השלמים באים כך שנה ר׳ חייא ב״ר אבא בשם ר׳ יהודא כל המבי׳ שלמים מבי׳ שלום לעולם אמר ר׳ אליעזר בשעה שהיו זבחים בעולם היה שלום משחרב בית הזבחים אין לך יום שאין בו קללה ופורענות אמר רש״בי לעולם השלמים לשום שלמים הם באים (תנחומא פ׳ תולדות) : אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם וגו׳ ג׳ נקראו מלאך הנביא שנא׳ ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים כ״ג נקר׳ מלאך כי מלאך ה׳

צבאות הוא ומלאך כפשוטו ואין להם כפרה אפי' חטאו בשוגג מפני חילול השם (סודי רזא) :

ונתן הכהן מן הדם וגו' ואת כל דמו ישפוך וגו' באותו מקום שנימול אברהם ונשאר דמו שם נבנה המזבח לכך נאמר ואת כל דמו ישפך אל יסוד המזבח (מ') : **יסוד** שע"ג המזבח הוא אפרו של איל של יצחק :

מזבח העולה היה יסוד שלו מהלך על כל פני מערב ועל כל פני צפון ואינו במזרח רק חצי אמה ובדרום חצי אמה . והטעם שהרי במערב היו שרויי' בנימין ואפרים ומנשה שלא חטאו ביוסף הצדיק שהוא צדיק יסוד עולם לכן על כל פני מערב היה יסוד ובצפון היו שרויים דן ואשר ונפתלי בני השפחות שלא היו שונאים ליוסף לכן ג"כ היה לו יסוד מזרח היה שם יהודה יששכר זבולון בני לאה היו שונאים גמורים ליוסף אבל יהודה עשה קצת הצלה שנא' מה בצע וגו' לכן בשבילו היה חצי אמה יסוד ובדרום היה ראובן ושמעון וגד והנה שמעון שונאו גמור אבל ראובן עשה קצת הצלה ובפרט גד היה בן זלפה שלא הי' כלל שונא ליוסף לכן היה ג"כ חצי אמה יסוד (זוהר כרלפי'):

ונודעה החטאת אשר חטא הא דגבי קרבן כתיב הטאת לה' היינו כי הקב"ה מכריז ע"י הנביא ועמך כולם צדיקים והם חוטאים א"כ הוא ערב והוא כערב המחזיר אחר הלוה ומזרזו שיפ־ע בשביל הערבות שלו וזהו הביאו עלי כפרה הכפרה לעצמיכם והחוב עלי לכפר עליכם (עבודה מאמרות) :

חטאת שמתה בעליה למיתה אזלא כי החטאת בעבור יסורין והנה כבר המיתה ממרקת וא"ת ויבא חטאת ויגן על הרעות שיש לו לסבול אחר מותו אלא לפי שהחלב והדם של חטאת מגינים על חלבו ודמו של אדם ולאחר מיתה אין חלב ודם שמצטער אלא נשמתו (סודי רזא) :

אשר נשיא יחטא לאשמת העם אם הכהן המשיח יחטא לאשמ' העם הכהן המשיח דא הקב"ה יחטא יגרע ברכאין לעלמא אמאי לאשמת העם בגין חובא דעמא הוא (זוהר) :

(שם) אשר נשיא יחטא תני ר' יצחק מ"ש בכל אתר כתיב ואם אם הכהן המשיח יחטא והכא כתיב אשר יחטא ולא כתיב אם אלא הכהנים מטולא דמרא עלמא בכן ספק ואם הכהן המשיח יחטא וכן בישראל דכולא חטא הוא ספק ותמיה אבל נשיא דליביה גס ביה ודאי יחטא לכן כתיב אשר נשיא יחטא :

וסמך ידו על ראש השעיר כל הקרבנות הבאות ממין הנקבות החטא יותר גדול מן הבאות ממין הזכרי' כי הנקב' פחות' מן הזכר וכל אשר יהיה החטא יותר גדול יהיה הקרבן מן הפחות ולכן בעבור שאין השעיר יותר פחות מן הנפש גלל זה הוא בא בשגגה (ניוני) :

אותם ששה הדשים שהיה דוד בורח מפני אבשלום בנו לא עלו לו מן המנין אלא בשעיר נתכפר לו במזיד (ילקוט סמוחל) :

ז' ימים לפני ראיית הלבנה מד"הר עורכת מלחמה עם סמאל וחילו על מיעוט הירח והשעיר מעורר תגר על איש חלק ומיכאל וגבריאל נלחמים עם המקטרגים ובסוף יום ז' גבריאל מכחי' כחם ומיכאל כ"ג מביא לשמש"יאל השר הגדול המלמד זכות על עשו שהוא עשוי כדמות שעיר ומקריבו כדמות קרבן במזבח אז פיים רצון העליון (גלה"גמי) :

נאת חלבו יקטיר וגו' אבל פרה דחולי' אימא לא ק"ל וא"ת בריש זבחים שתט אחת על מי שמחויב חטאת פסול על מי שמחויב עולה כשירה

 דכתיב

דכתיב וכפר עליו ולא על חבירו, חבירו דומיא דידיה שמחוייב חטאת כמותו והכי נמי נימא אותה ולא חברתה חברת' דומיא דידיה. וי"ל דהתם וכפר עליו משמע עליו מכפר ולא על חבירו מכפר על המחייב חטאת כזה שייכא ביה כפרה כזו (תוס' חולין ד' ל"ג) :

והתודה על חטאתו כיון ששמע משה קרבנות אמר מי שיש בידו ספק עבירה יביא קרבנות הללו כיון ששמע והת"ודה אמר מזמור לתו"דה (ירושלמי מס' שבועות ד' ל"ג) :

והיה כי יחטא ואשם והשיב הגזילה מאן דגרע מעונג שבת כאלו גזל לשכינ' ותיובתא מאי ניהו והשיב הגזילה אשר גזל כו' להתעסק בתורה במצות עשה ול"ת כו' וכל מאן דגזל או עשק באורייתא במצות עשה ול"ת כאלו גזל לשכינתא מדרועי דהקב"ה (תקונים תקון ך"ה) :

עשק זהו גזל ולמה חלקן הקב"ה לעבור בב' לאוין לאו משום דכתיב גזל ועושק ששינה בלשון דייק אלא משום דכתיב ב' לאוין תימא בשלמא הכא חלקן כדי לעבור עליו בב' לאוין . אבל גבי אשם גזילות למה נכתבו שנים או בגזל או בעשק (תוס' ב"מ ד' י"ה ע"א) :

התם אפשר בתשובה ודוקא שאין בה ממזרת אבל הבא על א"א והוליד ממנה בן או שאר עריות שיש בהן ממזר זהו מעוות שלא יוכל לתקון כדאמר ביבמות ואי אפשר בתשובה והר' חיי' אמר אע"ג שהוא מעוות שלא יוכל לתקון מ"מ אפשר בתשובה שצוה לו הקב"ה דלא צוה אלא לעשות לו תשובה אבל גזלן שתשובתו הוא שיחזיר הגזילה כדכתיב והשיב את הגזילה וכו' והיכא דגזל רבי' אינו יודע למי ישיב דאע"ג דאמרינן יעשה צרכי רבים מ"מ לאו תשובה מעלייתא היא (תוס' ב"ב ד' פ"ח ע"ב) :

פרשת צו

וידבר ה' אל משה לאמר הזכיר השם על הקרבנות כדי שיהיו נקרבים לשם אל משה השם שנקרא בו בראשונה לאמר לדורות (פסיקתא) :

צו את אהרן ואת בניו לאמר עיקר תיקן עשייה בפרשת צו כי הקליפה של עשייה נקרא צ"ו ולכך אחז"ל אין צו אלא ע"ז לפי שיונקים מא"ל אר"ני שהוא בגי' צ"ו ובפרשת צו מתקנים את זה (כוונת סר"י) :

כ"מ שנא' וזאת בוי"ו והוא חיים וברכה שנא' וזאת הברכה וזאת התורה אבל בלא וי"ו היא מיתה וקללה זאת התורה אדם כי ימות באהל זאת תהיה נגע צרעת זאת תורת העולה לא כתיב וי"ו עד דיעבדו שלימות בני אהרן לחברא זאת בבעלה וזאת תורת המנחה לא אתיא על חטא דהא נדבה היא או אתיא עם עולה והא עבדא שלימו וזאת תורת החטאת דאתיא על חטא וזאת תורת האשם בגין דלא עבדו כ"כ פגימו ובג"כ אתיא דכר ולא נוקבא וזאת תורת זבח שלמים בגין דאתא לשלמא אתחבר בה וי"ו וזאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת בגין דחטאת נקרא חוטא כו' והא דכתיב וזאת תורת האשם בגין דכתיב לעיל זאת תורת החטאת וי"ו מוסיף על ענין ראשון וכו' וכולא קרבנין אתיין לקרבא האי זאת (זוהר בהעלותך) :

צו את אהרן ואת בניו לאמר צו זה ע"ז לאמר ג"ע כר"א לאמר הן ישלח איש את אשתו והכל לרמז הסטרא אחרא נמסר ביד הכהנים להפרידם מן הקדושה (זוהר) :

זאת תורת העולה זאת תורת המנחה וזאת תורת האשם וזאת תורת זבח השלמים מה בין אלו לאלו שאלו יתירות אות א׳ ואלו חסירות אות א׳ ולמה נאמר זאת תורת העולה כדי שלא יאמר אדם בעצמו אעשה דברים מכוערים ודברים שאינם ראויים ואביא עולה שכולה לאשים ואעלה ע״ג המזבח מה אם ישא לי פנים אלא יעשה מעשים טובים ותלמוד תורה ומביא מנחה שהוא כסלע או כאיסר ויעלה על גבי המזבח והריני עמו ברחמים ומקבלו בתשובה לכך נא׳ זאת תורת המנחה (סדר אליה רבה פ״ד) :

ולמה נאמר זאת תורת החטאת כדי שלא יאמר אדם אעבוד ע״ז ואבי׳ חטאת ואתכפר בה ושנו חכמים במשנה האומ׳ אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה כדי שלא יאמר וכו׳ :

זאת תורת האשם כך אמר הקב״ה לישראל בני אמרתי לכם אין חפצי אלא במי שאין בו עבירות וחזרתי בדברי אפי׳ שיעשה אדם מאה עבירות זו למעלה מזו ויחזור ויעשה תשובה ו שפל לארץ ויראה עצמו כאלו חציו חייב וחציו זכאי ויראה עצמו כאלו חייב באש׳ תלוי בכל יום הרי עמו ברחמים ומקבלו בתשיב׳ ונותן לו בנים של תור׳ ועוסקי תורה ומקיימי תור׳ ואשים ד״ת בפיו לעולם שנא׳ וה׳ חפץ דכאו א״ל הקב״ה לישראל בני אל תשימוני כחול הזה שאינו לא מן החיים והמתים אלא ישפיל אדם עצמו ויאמר אם תשים נפשו בכפו כמ״ש יביא אשם ויתכפר על נפשו בוודאי יראה זרע ויאריך ימים ד״א יראה זרע יאריך ימים יראה זרע בעה״ז יאריך ימים לעה״ב :

למה נאמר זאת תורת זבח השלמים כך אמר הקב״ה לישראל בני עשו רצוני ומעשים טובים והביאו שלמים שכולם לבעלים ואין א׳ מהם אלא דמים ואברים לגבי מזבח והריני בשמחה לעולם לכך נאמר זאת תורת זבח השלמים (הכל פס) :

בפרשתא דא איכא למידק מאי לישנא דצו ומאי זאת תורת העולה אבל רזא דמלתא דאסתלקו ספירין כל חד לעשר ואשתכחו לסלקא למאה דהכי סליק צ״ו עם ד׳ אתוון דשם הוי״ה (מגיד) :

העולה היא באה להעביר רוח הטומאה ושלא ישלוט ולתת חלק׳ בבשר ובאימורים ובעשן ובחלבים ובעצים המעלי׳ שם וזהו והיה כחנך קדוש (רקנטי) :

פקיד ית אהרן וית בניו למימר דא אורייתא דעלתא דאתיה לכפר על הרהורי לבא הוא עלתא דמתעבדא כעולתא על טורא דסיני (תרגום) :

העולה עולה ראשונה י״מ שהיתה עולת תמיד ראשונה לכל הקרבנות פ׳ פנחס א״נ קסבר עולה שהקריבו אבותינו לפני הר סיני עולת תמיד הוי והיא ראשונה לכל קרבנות צבור (תוס׳ יומא ד׳ ל״ד ע״א) :

העולה עולה ראשונה הכתובה ראשונה בקרבנות פ׳ פנחס והיינו תמיד של שחר וכן פי׳ רש״י בפ׳ תמיד נשחט א״נ ראשונה שהקריבו ישראל במדבר דאמרינן עולת תמיד הוי.א״נ ראשונה לחינוך המזבח כדאמרינן בתפיל׳ השחר אין מחנכין המזבח אלא בתמיד של שחר (תו׳ ב״מ ד׳ כ״ה ע״א) :

היא העולה פי׳ בקונטר׳ היא שפע כהווייתה תהא משעלתה על מוקדה וקשה דבגמרא משמע דהיא מעוטא היא ולא ריבויי אלא תנא אזאת תורת העולה סמיך (תוס׳ זבחים ד׳ פ״ג ע״א) :

רזא דמלה עצם מעצמי ובשר מבשרי עצם מעצמי דא י׳ עם ה׳ ובשר מבשרי דא ו׳ עם ה׳ ע״כ יעזוב איש את אביו ואת אמו ובג״ד דכד סליק ה״ לגבי

לגבי ו' אתמר בה זאת תורת העולה היא העולה דהיא סלקא לגבי אבא וכד נחתת לגביה ברא דאתמר בה ואש המזבח תוקד בו (תיקונים תיקון י"ח) :

אמר הקב"ה והיה בית יעקב אש ולא יהיה שריד לבית עשו. כי ה' דיבר היכן דיבר משה ע"י היא העולה על מוקדה (ילקוט עמוס) :

כבר הזהיר הקב"ה לישראל על עסק הקרבנות בפ' ויקרא אם עולה קרבנו ושאר כל הזבחים העולות והשלמים והמנחות אבל הם צריכים לימוד לכך נאמר פ' צו ללמד תורת עולה תורת החטאת תורת המנחה תורת השלמים (פסיקתא) :

מה הנאה אית להקב"ה בקדשים דאיתוקדו אי תימא בגין יצחק דבשעתא דישראל בעאקו סליק אפרו של יצחק קמיה ואי חייבו שריפה אשתזיבו בגינייהו האי לדרש' איהו ואי בגין בני אהרן דהוי שריפת קדשים דכתיב ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו ומיתתהון כפרה לישראל כמו שריפת קדשים אף דא לדרש' קאתא אלא תלתא אש בשרגא נגד אנ"ך ונגד כהן לוי וישראל אי אשתכחו בני נשא דאינון עצים יבשים וכו' הוזרה איהי רחמי עלייהו דלידונן בשריפה (זוהר) : זאת תורת העולה הוא העולה וכו' (זוהר פ' פקודי ע"ח ע"ס) (ע"ש באריכות וגם בפ' בהר סיני ריש הפרשה) :

ו' מתלבשת בה' הה"ד היא העולה וכד סלקין תרין דאינון ו' ה' בקורבנא נחתין תרין מלעילא דאינון י"ה מקרבין אתוון ומתייחדין ומתקשרין דא בדא איהו רזא דקרבנא ורזא דמלה והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים וכו' סלקין תרין באשא ונהתין תרין באשא (תיקונים תיקון לז) :

בראשית תמן ארי דקרבנא דהוי נחית בדיוקנא דאתאכיל קרבנין ודא איהו קדמאה להיוון דאכלי קרבנין אמר ר' אליעזר ואמאי הוי נחתין חיוון למיכל קרבנא א"ל ברי ארבע חיוון דאינון בכרסייא אר"י שו"ר נש"ר אד"ם ובגופא דבר נש ארבע יסודין דממנין עלייהו ארבע חיוון דנפש כלילא בהון ובגין דא פרנס' דנפשא מאילין ארבע כד תאב בר נש ארבע יסודין דיליה כאלו תאב בנפשא הה"ד מאשר חטא על הנפש ובההוא זימנא אתפריש מיא מאשא ורוחיה דמעפריה נפקין זרעין פרגס דאדם ומארי חיוון דאינון פרנסה דמיין ומשור בעירין דאינון פרנסא מאשא ומנשר עופין דאינון פרנסה דרוחין וכד חב בהון אתפרשין יסודין ואית בהון מחלוקת דאיהו פרודא סליק שם ה' מעלייהו ועאל יצ"הר דאיהו סמאל שטן דה' לא שריא בפרוד' ורזא דמלה חלק לבם עתה יאשמו ובג"ד צריך קרבנא מאילין מינין דחב בהון לקרבא בהון אינון ארבע יסודין דא לגבי דא מיד נחית הקב"ה וברח השטן ואי לא ברח האי אשא דקרבנא אוקיד לי' הה"ד והאש על המזבח תוקד בו (תיקונים) :

על מוקדה על המזבח בא לבאר על הנפש המשכל' שהיא עולה על מעלת הגלגלים ועל מעלת המלאכים כי מלת על מוקדה כולל' על גלגלים ומלת על המזבח כוללת כל המלאכים וכו' (כמיי) :

ולבש הכהן מרו בד ומכנסי וגו' מה כתיב ולבש הכהן מדו בד אילין לבושין מייחדין לקדושה כד יחודא מייחדא לקדושה וכתיב בגדי קדש הם ורחץ בשרו במים ולבשם מ"ט דא קדש אלא רזא דמלה וכו' דמפני ומעביר רוח הטומאה ולא שלטא ולא יקרב למקדשא ואעבר מכל סטרא דקדושה ואשתאר כלא קדש בקדושה יתידאי (זוהר ע' קכ"ח) :

אמר ר' יהודא הלוי בר' שלום אין מעשיו של הקב"ה דומה למעשה ב"ו למה כו' אבל לפני הקב"ה בשעה שהכהן טורף המזבח ומדשנו היה

לובש כלים מעולי (ת"נא׳ ולבש הכהן מדו בד וגו׳ בשביל׳ להרים את הדשן למה כן אלא להודיעך שאין גאוה לפני המקום וכן אתה מוצא באלעזר הכהן שהיה נוהג בשפלו׳ לפני המקום (במדבר פ"ד) :

מלאך קרי"אל הוא עומד אצל המזבח ובולע כל הדשן וז"ש רז"ל דשן המזבח היה נבלע במקום א׳ לקי"ר אותיות קרי"אל והוא חמשים ברכות כפי בלעם ומוליך נשמות בלעם כל עולם וז"ש הנביא השמן ל"ב העם הזה אותיות נשמה בלעם וזש"ה ויק"ר א"ל בלעם אל תקרי וי"קר א"ל אלא קרי"אל וכשיקללך אדם תאמר ג"פ קרי"אל (מקובלים) :

מנין שלא יהא דבר קודם למכנסים דכתיב ומכנסי בד יהיו על בשרו אע"ג דגבי כ"ג בפ׳ אחרי מות נמי כתיב ומכנסי בד ילבש על בשרו אצטריך למיהדר ולמכתביה בכהן הדיוט דלא הוי ילפינן להו מהדדי כיון דחלוקי׳ הם לכמה עניינים (תוס׳ יומא ד׳ כ"ג ע"ב) :

בגדי כהונה סדר לבישתן כך היא כתונת אבנט מעיל אפוד חשן מצנפת ציץ וסדר לבישתן נגד ז׳ רקיעים מכנסים שהיה לכסות בשר ערוה נגד רקיע ראשון שבו לב"נה שהוא מכסה את העולם השפל בשגם הוא בשר כתונת נגד הרקיע שבו כוכב אבנ"ט נגד הרקיע שבו נו"גה מעיל נגד הרקיע שבו חמה אפ"ד נגד אפודת הרקיע שבו מאדים חשן נגד הרקיע שבו צד"ק ולכך היה בכפלו אורים ותומים שהם מצדיקין כדבריהם מצנפת שהיה עליון בראש נגד הרקיע שבו שבתאי שהוא עליון על כל השבעה והכתוב קראו ראש הכוכבים והוא שכתוב וראה ראש כוכבים כי רמו ציץ שכתוב בו קדש לה׳ כנגד כסא הכבוד שהוא למעלה מז׳ רקיעים וכו׳ (נמיי) :

למה נסמכה כו׳ פי׳ רש"י באתה תצוה כתיב ועשית בגדי קדש ואח"כ ציווי הקרבנות לקח פר בן בקר א׳ וכו׳ וצ"ע למה שפי׳ רש"י בערכין להביא מן פ׳ תצוה ובזבחים מביא מן פ׳ צו (גמ׳ ערכין) והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה וגו׳ וביער עליה הכהן עצים בבקר בבקר הא דינא וכהן רחמי למה וביער עליה הכהן אלא בר נש דחטא הוא מסטרא דמסאבא וכו׳ לכן בבקר בבקר דשליט סטרא דכהנא יסדר כהנא אשא לאוקדא דינין בישין (זוהר) :

אמר הקב"ה למלאכי השרת אתם אומרים מה אנוש מי בשחק יערוך לה׳ כשם שישראל עורכים קרבנות כמ"ש וערך הכהן אותם על המזבח (תנחומא פ׳ בחקתי) : **אש** תמיד תוקד על המזבח אש תמיד תוקד וגו׳ מהו דא אורייתא דכתיב בה כה דברי כאש וכו׳ לא תכבה ודאי דעבירה אינה מכבה תורה אבל עבירה מכבה מצוה (זוהר) :

ר׳ חייא אמר אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה דא אשו של יצחק דכתיב הנה האש והעצים אלו עצים דאברהם דכתיב וביער עליה הכהן עצים בבקר תנן מאשא דיצחק על מדבחא מתלהטן מנייהו כמה תקיפין על מדבחא מסטר אינון מארי דהילו גבורא דעלמא ואלמלא כהנא קאים על מדבחא מסטר אינון לא יכיל עלמא למיקם קמייהו מאילין גומרין וזיקי דנפקין (זוהר) :

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה שלהובא ונהירו דספירין דלא יפסוק דא"כ ברגעא חדא הוי מתחברין עלמא כולהו (מגיד) :

זאת תורת המנחה הקרב וגו׳ פתח ההוא ינוקא ואמר לריח שמניך טובים לריח מאן אלא אית ריח ואית ריח ריח הקרבן וריח הקטרת ריח הקרבן מיחד ומקרב אינון בוסנין עילאין נהר אפרסמונא דכיא ועל דא תרין

מדבחוי הוי מזבח הקטורת ומזבח העולה מזבח הקטורת איהו פנימאה מזבח העולה היא לבר מזבח העולה מיתתקן לאנהרא בוסינין עילאין ועל דא לרית שמניך טובים (מ' הנעלם פיר השירים):

שמ"ע אח"ד מ"ע א"ח משח"ית עו"ן א"ף חמ"ה שרי מא"ות שרי עשר"ות שרי אלפ"ים שרי חמש"ים והבן תיקון א' לחבירו מנ"חה עו"לה אש"ם חט"את (זר זהב אות ס'):

זה קרבן אהרן ובניו וגו' זה קרבן אהרן יבא זה ויכפר על העגל הזה ואומר בעזרא זה אלהיך ישראל (פסיקתא ד' ס' ע"ד):

והכהן המקריב עולת איש וגו' והכהן דא אלי"הו המקריב את עולת איש כי יצחק פרחה ממנו נשמתו ונכנסה באיל הרי שגם העולה בעצמו היה איש (עמרס ממאמרות) (ע"ל בפ' וירא על והנה איל אחר וכו'):

ואם על תודה יקריבנו וגו' אם על תודה יקריבנו חביבים ישראל לפני הקב"ה שהוא סולח לעונותיהם על זבחיהם אין לו זבח יביא דברים נאים שנא' קחו עמכם דברים כל הזבחים באי' על חטא חוץ מן התודה בלא חטא לפיכך הקב"ה מחבבם מכל הקרבנות וכן דוד אמר זובח תודה יכבדנני בשני נו"נין בע"הז ובע"הב וכן כל העונה אמן בע"הז זוכה לענות אמן לעתיד שנא' ברוך ה' לעולם אמן ואמן (פסיקתא):

וסמיך ליה ואם על תודה וא"ת והא מוקמינן ליה כר' יהודה ור' יהודה לא דריש סמוכי' אלא במשנה תורה וי"ל דלאו סמוכים ממש קא דריש אלא וי"ו מוסיף על ענין ראשון דכתיב וזאת תורת זבח שלמים (תוס' קידושין ד' נ"ג ע"א):

וכי מפני שסמכו לו וא"ת הרי לא דריש סמוכין משום ג"ש דדריש ר' יוסי הגלילי בפ' ד' מיתות דמפקא דדריש מלא תחיה כל נשמה בסייף תדע וכו' וי"ל דהכא דייק מלישנא דרב יהודה סמוכים בפ' ב' דקידושין דקתני יכול לא יחלקו בקדשי הקדשים אבל יחלקו בקדשים קלים ת"ל איש כאחיו וסמיך ליה אם על תודה וקאמר סתם סיפרא מני ר' יהודה איכא למימר התם וי"ו מוסיף על ענין ראשון דדריש דכתיב וזאת תורת זבח השלמי' א"כ משום דמוכח דמדלא כתב בפ' ויקרא א"כ משום דמופנ' דאי' כאחיו מיותר דה"ל למכתב לכל בני אהרן תהיה ותו לא והא דקאמר במשנה תורה דדריש ה"ה בעלמא אלא במשנה תורה קים ליה דכולהו מוכח או מופנה ולא חש להביא רק א' מהם (תוס' יבמות דף ד' ע"ה):

זאת משחת אהרן וגו' אמר ר' שמעון יכול עד שנצטרפה זכות אהרן ובניו כאחת לא זכו בשמן המשחה ת"ל זאת משחת אהרן ומשחת בניו כדי אהרן בעצמו וכדי בניו בעצמם ר' יהודה אומר יכול יהו אהרן ובניו צריכים לשמן המשחה ע"ל ת"ל זאת משחת אהרן ומשחת בניו הא מה אני מקיים אלה שני בני היצהר העומדים על אדון כל הארץ זה אהרן ודוד מאשי ה' מלמד שאף האנשים מסייעו ביום הקריב אותם לה' מלמד שאף היום מסייעו (ספרא):

זאת התורה לעולה ולחטאת אמר ר' יוחנן כשפירש הקב"ה הקרבנות. אמר משה רבש"ע תינח בזמן שהיו ישראל על אדמתם כיון שיגלו ישראל מעל אדמתם מה יעשו א"ל משה יעסקו בתורה ואני מוחל להם בשבילם יותר מכל הקרבנות שבעולם שנא' וזאת התורה לעולה ולמנחה וגו' כלומר זאת התורה בשביל עולה בשביל מנחה בשביל חטאת בשביל אשם (זוהר ויקרא עמוד כס"א):

בפסוק זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים יש ו' נגד ששת ימי בראשית כי בששת ימי היחוד מביא קרבן ועל העבודה העולם מתקיים (סודי רזא) :

איננו דומה שונה פרקו ק' פעמים לשונה פרקו מאה וא' כי שר של שכחה מ"ה שמו ואמרו פר"טה שמו זה בגימט' מאה ושם מיכ"אל מאה וא' וכן תגני"אל רבו של מר"עה וכן מא"ין שהוא מילואו של מש"ה ואמרו רבנן למלתייהו נקרא דכתיב ושבתם וראיתם בין עו"בד אלה"ים לאשר ר"ת בגי' מא"ה וא' ל"א עו"בד בגי' מאה והעוסק בקרבנות ושונה פרקו מאה ואחד פעמים כאלו הקריב כל הקרבנות כולם דכתיב זא"ת התו"רה לע"ולה למנ"חה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים ר"ת מא"ה וא' (כנפי יונה ח"ס סי' ל"ז) :

קח את אהרן ואת בניו אתו וגו' וידבר ה' אל משה קח את אהרן ואת בניו. מה ת"ל לפי שהוא אומר ויגוף את העם על אשר עשה את העגל אשר עשה אהרן היה במשמע שנתרחק אהרן כשהוא אומר קח את אהרן ואת בניו אתו היה במשמע שנתקרב אהרן מניין היה יודע משה שנתרחק שנא' ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו (ספרא) :

ואת כל העדה הקהיל וגו' עשה במעמד כל העדה שיהו נוהגין קרושה בכהונה (פסיקתא) :

ויתן עליו את הכתונת וגו' משה נעשה סגן לאהרן שהיה מפשיטו ומלבישו וכשם שנעשה לו סגן בחייו כך נעשה לו סגן במותו. שנא' קח את אלעזר בנו והפשט את אהרן את בגדיו ומנין שעשה משה כן שנא' ויעש משה כדבר ה' ויפשט משה את אהרן את בגדיו וכי האיך היה יכול משה להפשיט בגדיו כסדרן והעליונים הם עליונים לעול' אלא מעשה ניסים שעשה משה ועשה לו הקב"ה במיתתו יותר מבחייו והעמידו משה על הסלע והפשיטו בגדי כהונה ובגדי שכינה המלובשים תחתיהם וילבש אותם אלעזר בנו וכי האיך יכול משה להלבש אלעזר בגדים כסדרן אלא כבוד גדול חלק לו המקום במיתתו יותר מבחייו שלבשו בגדי שכינה תחלה למטה וחזר והפשיט אהרן את הבגדים כסדרן והלבש אלעזר הבגדים כסדרן (ספרא) :

ויקח משה את שמן המשחה וגו' אהרן ובניו נתקדש בשמן ובדם שנא' ויקח אהרן משמן המשחה ומן הדם אשר על המזבח ויז על אהרן וגו' מעלה נטל אהרן יותר מבניו לפי שהיה כ"ג שיצק על ראשו משמן המשחה מה שלא עשה לבניו משחת אהרן כיצד כל שבעת ימי המילואים היה משה מפשיט את אהרן בגדיו ומרחיצו וסכו בין עיניו (רבה פ' נשא פי"ג) :

וישחט ויקח הדם וגו' ונכים משה ית תור' ונסיב משה ית דמא ויהיב על קרנות המזבח חזור חזור באצבעי' ורביית מדבחא מן כל ספק אמש וחטופין מטול דהשיב בליביה דלמא נסיבא סבי ישראל אפרשות מן אחיהון באונסא וקריבו לעבודת משכנא או דלמא השתכח בבני ישראל דלא הוי בליביה למיתיא לעבידתא ושמע קל כרוזא ואסתפי ואייתי בלא צבי מטול כן רבי יתיה באדם תורא וית מותר אדמא אריק ליסודא דמדבחא וקדשי לכפר עלוהי (תרגום) :

פרשת שמיני

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל. ויהי ביום השמיני

זה היה ראוי להיות תחלת הס' ולמה נכתב כאן אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה (רקנ"ט קה"לת) :

משה התחיל בד' דברים בכהונה בדוכן ותורה וקרבנות . בכהונה שימש בכהונה גדולה ז' ימי המילואים בדוכן שהעמיד אלעזר בן אהרן על הדוכן בקרבנות שנא' ויקטר משה את הראש וגו' בתור' ואתנה לך לחות האבן והתורה והמצוה (תנחומא פ' נו) :

ויהי ביום השמיני כו' דפקיד משה לאהרן לקרב העגל לגביה ההוא מזבח ואהרן הוי בסוף קרבא לגביה דדחיל משל חובי כו' (זוהר בראשית ע' ס"ג ע"ב באריכות ענין קרבנות) :

כל מקום שנא' ויהי הוא צרה כו' איתיבון והא כתיב ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו א"ל אף אינו טוב שבאותו היום מתו נדב ואביהו ובכו כל ישראל שנא' ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה (רבה מגילה) :

בשמיטה שעברה היה משה כ"ג ואהרן סגן וכן בסנהדרין היה כ"ג מצד ימין והסגן בצד שמאל בעבור שיעוררו מאותו המדה אהבה ושלום וריעות ומאותו המדה בא כח לכוכב הנקרא כוכב (תמונה אות ר') :

משה איהו מהימנא נביאה עילאה על כל שאר נביאיי' אהרן בכהניו איהו כהנא עילאה על כל כהני עלמא דלא הוי כהנא רבא דסלקא בדרגא עילאה כאהרן כהנא זכה לכהונה ונבואה ונביא וכהן היה ואי תימא זכרי' כהן ונביא הי' ההוא נבואה לשעתי' הוי דכתי' ורוח השם לבש' את זכרי'(מ' הנעלם):

במה שימש משה שבעת ימי המילואים פ"ה דמשה לא נשתמש בבגדי כהונה דכתיב ולאהרן אחיך והוא היה זר אצל' וקשה למ"ד בפ' טבול יום בזבחים מר"עה כ"ג היה ונשתמ' בכהונ' גדולה מ' שנה ולפי זה היה צריך לשאול במה שימש כל מ' שנה ולא היה יכול להשיב על זה בחלוק לבן שאין בו אימר' דלשון בכהונה גדולה משמע בשמנה בגדים ככהן גדול . וי"ל דשבעת ימי המילואים דוקא איבעי ליה שעדיין לא נתקדשו בגדי כהונה כדכתיב והזית על אהרן ועל בגדיו והרר יעקב מאורליינש פירש דאפי' נתקדשו מ"מ כל ז' ימי המילואים שהי' משה נתקדש ומעמי' המשכן ומפרקו היה נחשב כמו במה. ואין בגדי כהונה בבמה וכו' ואין להקשות הלא אין חטאת קרב בבמה וחטאת מילואים קרב שם דמצינו למימר הורא' שעה היתה כמו שריפת' דלא מצינו חטאת יחיד בשריפה אלא זו (תו' ע"ז ד' ל"ד ע"א) :

בשתי מקומות דיכה משה עצמו לאברהם לכהונה למלכות אלא שאברהם נתקרב ומשה נתרחק והטעם כי אד"הר היה בכור של עולם והיה ראוי להיות כהן לעצמו לכל באי עולם כמשפט הכהונה לשמש לאל עליון בשביל בניו והוא לא הקריב אלא שור פר לעצמו גם אלו לא חטא היה מולך על כל העולם כולו ולא היה קין והבל הולקים העולם כי היה הכל של אדם ולא היו באי' לידי מריבה והנה אברהם זכה לתקן את שניהם בהיות אצלו נשמתו של אד"הר לכן תיקן שניהם וזכה לכהונה ומלכות ומשה חשב להרמות לשם בן נח שהיה מלך שלם וכהן לאל עליון אמרו לו אל תקרב הלום ולא נתרחק לגמרי אלא שלא להנחי' את בניו אבל הוא זכה לשניהם שהרי היה מלך בישורון וגם כהן היה שהקריב אנשים לשמי' שכן כתיב ויקרב משה את אהרן ואת בניו והיו נדב ואביהו כאיברי עולה וכאימורי חטאת שנשרפו ואלעזר ואיתמר היו כשירי המוקדשים (ע"ת) :

תן חלק לשבעה וגם לשמנה תן חלק לשבעה אלו שבעת ימי המילואים שני'

כי שבעת ימים וגו' וגם לשמונה דכתיב ויהי ביום השמיני (רבה קהלת):

ויאמר אל אהרן קח לך עגל וגו' מאי שנא בכהנא דכתיב עגל לחטאת ולא כתיב בישראל שור לחטאת אלא ישראל הא קבילו עונשא לכן לא כתיב חטאת רק שלמים דהא הקב"ה בשלם' עם ישראל אבל אהרן לא קיבל עונשא בצלותא דמשה וכו'.וע"כ חוביה הוא תלי לכך כתי' לחטאת(זוהר):

ע"ש ואיל לעול' מ"ט בגין איל דיצחק דהיא עולה תמימ' וכן שור ואיל לשלמי' שור על מה דהבו איל לאשלמ' לההוא אתר בשליטו דיצחק:

לקח פר בן בקר הה"ד גדולים מעשה ה' דרושים לכל חפציהם כשהוא רוצה קראה לשון נקיבה שנא' ויקחו אליך פרה אדומה וכשהוא רוצה הוז: קראה לשון זכר שנא' לקח פר בן בקר לכפר עליהם על מה שעתיד שנא' ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת לכך אמר גדולים מעשה ה' דרושים לכל חפציהם (רבה תלוה פ' ל"ח):

ואמר לאהרן סב לך עגל בר תורי לחטאת מטול דלא ישמעי עליך שטנא לישנא תליתאה על עיסק עגלא דעבדי' בחורב וברם דכר לעלתא תיסב מן בגלל די ידכר לך זכותיה דיצחק דכפתיה אבוהי כדיכרא בטור פלחנא תריהן יהון שלמין וקריב קדם ה' (תרגום):

יש דרך ישר לפני איש זה אהרן ויאמר אליו אהרן קח לך עגל בן בקר ונאמר עליו בשלום ובמישור הלך אתי ואחריתה דרכי מות אלו נדב ואביהו שהכניסו דורון שלא ברשו' כו' משל למלך וכו' (ילקוט משלי):

ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו וגו' קחו שעיר עזים לחטאת אמאי אלא בגין דהוי מקרבין בקדמיתא לשעירים דשלטין על טורי רמאי' ודא הוא לחטאתא ובעיין לאתדכאה מההוא חובה (זוהר):

ואיל לעולה תמימים תמים מ"ל אי תימא דעל עגל ואיל קאמר לאו הכי דהא תרווייהו לא סלקין לעולה דהא כתיב לעולה תמימים ועגל לחטאת מהו תמימים וכתיב איל אלא אילו דיצחק לקרבא לגביה פרה דאדכר תרי זימנא בקרא חד דכתיב וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל והד וילך אברהם ויקח את האיל הא תרי ויעלהו לעולה ועל דא איל לעולה תמימים תרי איל דאיהי תרי וכו' (זוהר):

ועם בני ישראל תמלל לאמר סבי ברם אתון צפירי בר עיזי מטול דשטנא איכתי' ביה מטול דלא ישתעי עליהון לישן תליתאי על עסק צפיר בר עיזי דנכם שבטוי דיעקב ורמיו יתיה ועיבד יתיה לחטאתא ועגלא מטול דישתעבדון לעיגלא ואיכר בר שתא מטול דידכר לון זכותא דיצחק דכפתיה אבוהי כאמרא תרין שלמין לעלתא (תרגום):

ואל בני ישראל תדבר לאמר שיהיה הדבור בזריזות (פסיקתא):

וירא ה' אליו באלוני ממרא ר' לוי פותח ושור ואיל לשלמים לזבוח לפני ה' אמר ומה אם זה שהקריב איל לשמי הריני נגלה עליו ומברכו אברהם שמל עצמו לשמי עא"כו (רבה וירא):

וירא אלהים אל יעקב ר' לוי פתח ושור ואיל לשלמים וגו'. והרי דברי' ק"ו מה זה שהקריב איל לשמי הרי אני נגלה עליו ומברכו יעקב שאיקונין שלו קבועה בכסאי עא"כו (רבה פ' וישלח):

ויקרב את העולה ויעשה כמשפט פר"שי דקאי [אעולה של אהרן שנא' בפ' שמיני ולא נהירא דקאי אעולו' צבו' דכתיב שעיר עיזים ומיד אח"כ כתיב ויקרב את העולה ועולה של אהרן מפורשת בפסוק אחר בפרשה לכך

נראה דאין ה"נ דקאי אעולה של צבור (סו' בילה ד' ב' ע"א) :

ויקחו את אשר צוה משה אל פני אהל מועד וגו' יונתי בחגוי הסלע שחבויין בסתר אהל מועד הראיני נא את מראיך שנא' ותקהל העדה אל פתח אהל מועד השמיעני את קולך וירא כל העם וירונו שירה נאה אמרו ע"י שראו דבר חדש לפיכך אמרו שירה חדשה כי קולך ערב זה השיר ומראיך נאוה דכתיב ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה' (רבה חזית ד' י"ח ע"א) :

ויקחו את אשר צוה משה לא איחרו ולא עיכבו קרב אל המזבח מוטב שיבא זכאי ויכפר על החייב (פסיקתא) :

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' וגו' ויאמר משה זה הדבר וגו' מה זה הדבר על המילה אמר להם כמה דתימא וזה הדבר אשר מל יהושע (רבה פ' נשא פי"ב) :

ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח וגו' והוה כד חמי אהרן מדבחא בקרנוי כדמי לעגל' אטתפי למקרב לגביה.אמר ליה משה אניס מנדעך וקריב למדבחך ולא תסתפי (תרגוס) :

ויבא משה ואהרן אל אהל מועד וגו' טובים השנים מן האחד. טובים שני זה משה ואהרן מן האחד לבדו דהא כשבא משה לברך את ישראל לא שרתה השכינה וכיון שבא משה ואהרן שרתה השכינה שנא' ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויברכו את העם וירא כבוד ה' (מ' חזית) :

ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח וגו' . א"ר יהודה דא אורי"אל דאתחזי בשלהוב' דאשא על מדבחא רביע על קרבנא וכדין הדוותא הוי בכולהו כד"א וירא כבוד ה' אל כל העם ואי לאו הוי ערבוביא דבני אהרן מן יומא דנפקו ישראל ממצרים לא אשתכח רעו: הכי לעילא ותתא (זוהר נו):

ויקחו בני אהרן נדב ואביהו אש וגו' . אם יעלון קרבנות כדקא יאות הא סם חיים ואי לאו הא סם המות אש זרה אוקיד לון דכתיב ויקרבו לפני ה' אש זרה (זוהר בראשית ע' קע"ב) :

אותן האנשים המתפללים ומחברים האותיות והתיבות ולבם בל עמם ומחשבתם זרה מחשבים והקרבן פיגול הוא לא ירצה לקרבן אשה לריח ניחות לה' וכשיצא נשמתן יבא מלאך א' ומגרופית של אש בידו ותוחב האותיות שהיה מבליע אל פיו ואמרם בלא כוונה ונשלך למקום פסולי המוקדשים והוא כאלו הקריב אש זרה (עמק המלך) :

ת"ח אהרן שוי ההוא מזבח לפניו ועגלא תב לאחוריה בניו שוי לסטרא אחרא לפניו וסטר קדושה אהדר לאחוריה דכתיב ויקריבו אש זרה לפני ה' לפני ה' שוי אתפסו בהובא דא (זוהר כי תשא ע' קל"ז) :

כל ההוא יומא אתעבידו כל אינון מקטרגין דלעילא והוי אזלן ושאטן סחרניהו דישראל ולא אשתכח בההוא עידנא עד דגרם שעתא וקמו נדב ואביהו וערבו חדוותא דכלא ואשתכח רוגזא בעלמא הה"ד וירא כבוד ה' אל כל העם מיד ויקחו שני בני אהרן נדב ואביהו איש מחתתו (זוהר) :

כד קריבו תרי בני אהרן ולא אשתכחו בידייהו כדין ויחרד יצחק חרדה גדולה (רקנטי) :

וישלח ה' את ירובעל ואת בדן דע כי ארז"ל בדן הוא שמשון והנה הוא גלגול נדב בן אהרן כי בד"ן אותיות נד"ב ולפי שנדב לא רצה לישא אשה לכן נענש שמשון להיות טוחן האסורים עם נשי פלשתים (כוונת אר"י) :

נדב ואביהו לא היו פתן מצויין לעוברים ושבים שאם היה בהם גמילות

חסדים היה הקב"ה מקבל קרבנם שהי' ענן הקטורת של פסל מיכה לא דחת הקב"ה בשביל שגמל חסד אלא וודאי לא היה בהם גמילות חסדים וסימנך בג"ד וזהו במדרש נדב ואביהו מחוסרי בגדים היו (ע' כל זה בס' זר זהב אות ג'):

מאי דרוש ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט לכאורה משמע שהקטורת שהקטירו על המזבח החיצון היה כדאשכחן בקטורת של נשיאים כדאמרי' בשלהי תכלת דאי על המזבח הפנימי הקטירו מאי שייכא אותו דרשה לשם והא לא היה יורד אש על המזבח הפנימי לשם קטורת דהא קיימא לן בפרק אמר להן הממונה שנייה שעל מזבח החיצון לקטורת מיהו בת"כ משמע של בית קדשי קדשים נכנסו להקטיר ונשרפו וצריך עיון (תו' ערובין ד' ס"ג):

ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וגו'. חטא נדב ואביהו מתי ימותו שני זקנים הללו וכו' כי נדב ואביהו חשבו כי מעלת משה ואהרן גדולה מאד וראוי להסתלק להיות למעלה כחנו"ך ואלי"הו ובא אליהם טעם זה בראותם מלחמת עמלק והוא הזדמן לקרבא לעילא להפיל השר במרים ושיתף עמו אהרן וחור והנה בחטא העגל נסתלק חור ונכנס נחשון במקומו ואף הוא מת באותו שעה ונגזרה גזירה גם על אהרן ומאז גזר משה לכפר על בני ישראל לכן בראותם זה אמרו כי יהושע מכנים לא"י וידעו כי יהושע הוא פני הלבנה הצריכה סיוע כדכתיב ולפני אלעזר יעמוד וגם צוה לו שיהיה לו משות מלחמה ע"כ חשבו כי עליהם מגיע להיות יהושע ונחשון ונדב ואביהו מנהיגי א"י והם לא ידעו שהדברים מגיעים אל אלעזר ופנחס עם יהושע וכלב לסוף ס' שנה כי לא הוצרך נחשון אלא להגן מנחש שרף בתחלת כניסתם למדבר אבל פנחס וכלב להצילם מיד כלב ופי אריה (ע"מ ח"ד פט"ו):

חמא הקב"ה לאהרן בשעתא דאמר ואזכור את בריתי וזמינין תרין בנוהי דאהרן לאפגמא לההוא ברית והשתא דקא משדר ליה למצרים בעי לאעבר ליה כיון דחמא דקיים פנחס וקיים ליה לההוא ברית באתריה ואתתקין עקימא דלהון מיד הוא אהרן ומשה אמר הקב"ה השתא הוא אהרן כבקדמייתא (זוהר וארא):

מה שנתגלגלו נדב ואביהו באיש א' בפנחס ולא בשני בני אדם משום שהיה כל א' רק פלגא גופא שלא נשאו נשים (זוהר):

אליהו הנביא נתעברו בו נשמת נדב ואביהו בחייו בסוד העיבור וכשל' רצה ליקך ליפתח ונהרגה בתו ע"י כן נענש ופרחו מהם נשמת נדב ואביהו כי הנשמות הבאים בחיי האדם בסוד העיבור יכולים לברוח משא"כ נשמה הבאה ע"י גלגול דהיינו ביצירתו אינה פורחת ממנו עד יום מותו (ס'):

ויהי נ"א פי שנים ברוחך אלי ר"ת *נדב *אביהו שהיו משורש קין ולכך כתי' במקום אל קין לא שע"ה נהפך באלי"שע אל"י ש"ע כי כאן ניתוקן ועיקר נשמת אלי"שע היה משורש יוסף אלא שנתערבו בו נשמת נדב ואביהו (כוונת אר"י): פנחס זכה להכניע אף והימה בשיטים ובזה זכה שבאו לו ב' נשמות של נדב ואביהו ובזה זכה שנעשה מלאך כמ"ש ויעל מלאך ה' זה פנחס מסדריגה למדריגה מן הגלגל ר"ל מצד ב' גלגול נשמות הנזכרים אל הבכי"ם לעולם אופנים שאומרים *ברוך *כבוד *ה' *ממקומו (מג"ע):

פנחס ואליהו תיקנו חטא נדב ואביהו כו'. הם הגיסו דעתם כלפי מעלה ובאליהו כתיב וילט פניו באדרתו (ע"מ):

הם נענשו על הקריבה ופנחס פירש מן הכהונה גדולה כמה שנים ועלי (ת"ג)

נכנס

נכנס תחתיו ואף אליה לא שימש בהר כרמל אלא במצות השם :

הם הקריבו חולין בעזרה ואליהו הקריב קדשי' בחוץ ע"פ הדבור ומה שפגם פנחס שלא הלך אל יפתח ונסתלק' ממנו השכינה הלך אליהו לבקר את חיאל בית האלי ושרתה עליו רוח הקודש :

הם לא חלקו כבוד לאביהם וכבודו גילה מהם שלא נתייחסו בכהונה רק ע"י פנחס : **הם** לא נטלו עצה ממשה ופנחס נטל עצה ממשה בשיטים :

הם לא נטלו עצה זה מזה וכאן באו שניהם בעצה א' אל פנחס : **הם** הורו הלכה בפני רבן ופנחס ברח מן הוראה ולא קיבל לישב בראש אחרי מות יהושע כל ימי הזקנים והשופטים : **הם** נכנסו שתויי יין ובאליה כתיב מן הנהל ישתה ומן הצרפית שאל מים והמלאך הביא לו צפחת מים :

הם נכנסו מחוסרי בגדים ואליה נתאבל על זה והיה לו אזור עור תחת מתניו וידוע שאותו עור היה מאותו עור של אילו של יצחק :

הם נתעצלו בקדוש ידים ורגלים מן הכיור ואליה קידש כל גופו מנחל :

הם תיקנו אש מבחוץ ועשן מבפנים ואליה אמר ואש לא אשים ולא היה שם מעלה עשן רק כל התעלה מלא מים : **הם** עשו אשר לא צוה אותם ואליהו אמר ובדברך עשיתי :

הם לא נשאו נשים ובתולות והיו מתאוים לביזת מלכי' ואליה קינא באחאב אשר הסת' אותו איזבל אשתו שהיתה בת מלך צדונים : **הם** אמרו מתי ימותו זקנים הללו ואליה אמר קח נא את נפשי :

הם היו מחשבי קיצין ואליה אמר לא טוב אנכי מאבותי כדאמר ר' זירא ארעא דמשה ואהרן לא זכו למיעל לגוויה מאן יימר דאזכה ביה אנא :

הם בקשו להנהיג הקהל ומסתמא היו מצפים להנהיג שררה בא"י והוא אומר ואותר אני לבדי ביקש על אחרים שינהיגו את ישראל עד שנצטווה במשיחת יהוא למלך ואלישע לנביא ולא עלה בסערה השמימה אלא בעבר הירדן וגם אז העלה למעלה למקומה האש שיצאה מאת ה' בשבילם בשמיני למילואים (הכל סס בעשרה מאמרות) :

יקהנ"י וממרא היו בטומאה לקביל נדב ואביהו בקדושה וזה הטעם כשלקח אהרן מן ינו"ס וימברו"ס נגזרה גזירה על נדב ואביהו למות שנים ישלם (מג"ע אופן ס') :

בזוהר פנחס ביומא תניינא אתבריאו מותא רברבא היא אסכרה וביום ד' מותא זוטרא וזהו אגירסי"ון ומן י"ג שנים עד עשרים שנה יש רוח אגרסי"ון וז"ס כשהוקם המשכן שמתו נדב ואביהו ועדיין לא יצאו מרשות אביהם שהיו פחותים מעשרים שנה כמש"ה שני בני אהרן עדיין לא נפקו מרשותא דאבא כדאי' בזוהר וכו' ומשה התפלל אעברה נ"א על נד"ב ואבי"הו ר"ל כמו שבמיתת נדב ואביהו נתבטל מותא זוטרא ונודע על כל שיצא אש מלפני ה' ומתו בנשיקה ולא ע"י לילית חייבת וכחותיה שנקרא שב"א כנרמז בר"ת *שני *בני *אהרן סוד ותפל שב"א ומתרגמינן לילית חייבת אבל אינו כן התורה מעידה בקרבתם לפני ה' וימותו שמתו בנשיק' ולא ע"י שב"א (מג"ע אופן נ') (ע' בזוהר פ' פקודי) :

פנחס זכה להכניע כת המלאך אף עם נשמת נדב ואביהו שהוא בגי' א"ף (אופן קל"ז) : **הרון** א"ף בגי' מש"ה (סס) :

ת"ח אע"ג דבני אהרן מיתו בההוא שעתא יאות הוי בכמה גוונין חדא שהקטירו קטורת שלא בשעתו דכתיב והקטיר עליו אהרן קטרת סמים

בבקר בבקר בהטיבו הנרות שצריך שמן וקטורת אשתכח כחדא . ועוד דדחקו שעתא בחיי אבוהון ועוד לא אנסיבו ולא כדאי לאשתכחא ברכאין באתפגימו עליו לאשרייא מכ"ש על ידו לאחרים ועוד דהא תנן רוו חמרא הוי ובגין כן ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם (זוהר פ' נו ע' נ"ז) :

אדם כי יקריב מי שנשא אשה נקרא אדם לאפוקי מאן דלא אנסיב דהא קרבניה לאו קרבן וברכאין לא משתכחי לא לעילא ולא לתתא וכו' בנין דאיהו בעל מום וכו' ונדב ואביהו אוכחן דכתיב ותצא אש מלפני ה' וכו' ואמר ר"א אע"ג דאוקמוה לנדב ואביהו ווראי אבל קטורת עילאה מכל קרבנין ולא אתחזו אינון לקרבנא כו' ואי תימא ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם משל לבר נש וכו' (זוהר ויקרא ע' ו') :

כהנא רבא דאעל לבית קדש הקדשים אם זכה סם חיים הוי נפקי מתמן ונהורא באנפוי וקלא ודבור הוי נפקא מהקב"ה ושכינתיה ואם לא זכה סם המות הוי נפק מסטרא דשמאלא והוי קטל ליה וכו' ובני אהרן רוח ונפש דאהרן איהו נשמת תרין בנוי נצ"ח והו"ד אם ייעלון קרבנא כדקא יאות הא סם חיים ואם לאו הא סם המות דאיהו אש זרה אוקיד ליה דכתיב ויקריבו לפני ה' אש זרה וכו' (זוהר) :

כגוונא דא בני אהרן שתוי יין הוה וכי מאן יהיב להו חמרא בההוא אתר למשתי אי ס"ד דאינון חציפין הוי דרוו חמרא הכי אלא מההוא חמרא רוו כתיב הכא אש זרה וכתיב התם לשמרך מאשה זרה כו' וכן בנת וישת מן היין וישכר ויתגל וכו' (זוהר נח ע' נג"ד) :

ת"ח אדה"ר אתתיה סחטיה ליה ענבים וגרם מותא לון ולכל ישראל נח אתא להנהו ענבין ולא אתנטר כדקא יאות מה כתיב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה בני אהרן שתו חמרא מנייהו מקריבי קרבנא בההוא חמרא ומיתו והא אתמר ובג"כ כתיב ענבמו ענבי רוש אשכלות מרורות למו בגין דאינון ענבים גרמו האי (זוהר וישב ע' תכ"ט) :

נדב ואביהו נגעו בהר ונא' לא תגע בו יד ולכן מתו (כתיי יסכון) :

ותצא אש מלפני ה' וגו' בספר הבהיר אין אש אלא חרון אף שנא' ותצא אש מלפני ה' ותבין מלת מלפני ה' (רקנטי) :

ותצא אש וגו' נדב ואביהו הם ניצוץ קין כי הטוב שבנשמה של קין היה באהרן ושאר היה ביתרו וזהו לשון יתרו יתר פליטה מה שלא לקח אהרן לקה הוא וניצוץ שהיה בנדב ואביהו נחלקו לשנים ורצה ליהנות מזיו השכינה בקנאתם עד שעכשיו נתעורר להם הקנאה של הבל ובעבור זה יצאה האש מן האד"ם ש"ת ושרף נשמתם ואח"כ באו בחפני ופנחס ונהרגו ואח"כ באו בשני בניישראל ומפני שחטאו בבשר באו בשני עורבי' שהיו ב' אנשים ונתקנו הבשר שהיו מובילים לאליהו הנביא בכל יום (עמק המלך) :

ונפקית שלהובית אשתא מן קדם ה' ברוגזי ואתפלגות לארבעתי חוטין ואיעלת בגו אפיהון ואוקדת ית נשמותיהון ברם גופיהון לא אתחרכו ומיתו קדם ה' (תרגום) :

שהורו הלכה בפני משה רבן בת"כ איכא פלוגתא דתנאי טובא מ"ט איענש ואיכא מ"ד מסיני נטלו שאמרו מתי ימותו שני זקנים כו' ובפ"ד מיתות נמי מייתי לה ואיכא מ"ד פרועי ראש היו ואיכא מ"ד שתויי יין היו ואיכא מ"ד מחוסרי בגדים היו (תוס' יומא ד' נ"ג ע"א) :

והא שריפה ממש היה בת"כ איכא שני ברייתות שנויות כתם דפליג

מעיקרא קתני כיצד היתה מיתתן שני חוטין וכו' ונשרף גופם ובגדיהם קיימי' שנא' ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו ובתר הכי גבי יבכו את השריפה תני שריפת נשמה וגוף קיים וא"ת והא אמר בפ' הישן מישאל ואלצפן היו שנדחו לפסח שני ואי שריפה ממש הוי לא נטמאו וי"ל דשלדן קיימת הוי כדאמר בהמפלת מת שנשרף ושלדו קיימת טמא (סו' סנהדרין ד' נ"ב ע"א) :

אמר אסף הנחת לכנוס עכו"ם לבה"ה ולא כתבת בתורה והזר הקרב יומת ולא הזר בלבד אלא בני אהרן קדושים נכנסו להקריב ונשרפו וכן עוזא לא נכנס אלא לכבודך להקטיר קטורת לפניך ויצא מצורע ולא עוד אלא ארץ רעשה ואלו הערלים הנחת שיכנסו א"ל הקב"ה הללו נכנסו שלא ברשות לפיכך נגעתי בהם אבל אלו נכנסו ברשות ואני צויתי אותם שיכנסו שנא' הנני קורא לכל משפחות הארץ (סו"ס סי' ע"ט) :

כיון שראה אהרן שבניו מתו על הקטורת היה מתפחד להקטיר קטורת בין המתים ובין החיים שנא' ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה והולך מהרה אל העדה א"ל אהרן שני בני מתו על שהכניסו מן החוץ לפנים ואתה אומר אלי הוצא מן הקדש לחוץ א"ל הולך מהרה ואל תהא מפליג על הדבר שכך נגזרה גזירה לבא מעשה הקטורת לכפר על מעשה הקטורת בקטורת נתעצבה ובקטורת תשמח מיד ויעש כן אהרן (פסיקתא) :

איסי בן עקיבא אמר לא מתו נדב ואביהו אלא שלא ליתן פתחון פה לבאי העולם לאמר לא שרתה שכינה באהל מועד וכיון שנכנסו נדב ואביהו לפני ולפנים באהל מועד אמר הקב"ה אם אני מאריך אפי עם אלו יהא כל א' מישראל עושה כך מוטב ימותו נדב ואביהו ואל יתמעט כבודי אפי' שעה א' מיד אמר למלאך ונגפם אם על הקרובים כך על הרחוקים עאכ"ו (שם) :

אבא יוסי בן דוכתאי אמר שני חוטין של אש יצאו מבית קדש הקדשים ונחלקו לד' ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושני' בחוטמו של זה ומתו(שם):

ויאמר משה אל אהרן וגו' רחל מתה כשנשלמה י"ב שבטים וכו' בצלאל וחור היו מתים תכף אחד בנין המשכן וכן נדב ואביהו שנא' בקרובי *אקדש (עמק המלך) (ע"ל פ' פקודי ותמצא באריכות) :

והוא יפילם לפניך חללים הללים בפ' בתרא דזבחים דרש דום בענין אחר גבי וידום אהרן אע"פ שהפיל לך חללים אתה דום (תו' גיטין דף ד' ע"א) :

רמזו הקב"ה למשה ולא ידע פי' ולא ידע במי אבל היה יודע שעתיד הקב"ה לקדש את המשכן באדם גדול דאמר במ' שאמר משה לאהרן הייתי סובר בי או בך (תו' זבחים ד' קט"ו ע"ב) :

וקיבל שכר על שתיקתו תניא בת"כ שבשכר זה נתייחד אצלו הדבור דכתיב בפ' יין ושכר אל תשת וידבר אל אהרן לא כתב אל משה ותימא דבספרי דרש בפ' קרח דכתיב וידבר אל אהרן שומע אני שהדבור אל אהרן ת"ל כאשר דבר ביד משה לו בפ' מחתות השרופי' הא למדנו שהדיבור היה אל משה שיאמר אל אהרן ושמא זה קרא נתייחד הא דכתיב דבר אל אהרן ולא שיאמר לבני ישראל (שם) ;

כמה גדולה שתיקה שהרי אהרן קיבל שכר על השתיקה וכן דוד אומר דום לה' והתחולל לו וכן שלמה אמר עת לחשות ועת לדבר (פסיקתא) :

ויקרא משה אל מישאל וגו' ויאמר אליהם קרבו בב' טעמים מלמד שב' פעמים אמר להם לפי שהיו יראים לקרב לכך עליו שני טעמים בקריאתו (פסיקתא) :

ויקרבו וישאם בכתנותם וגו' אותם ולא בגדיהם וא"ת והא כתיב וישאם בכתנותם וי"ל דלא ידענא אם בכתנותם הנושאים או בכתנותם הנשואים (תוס' סנהדרין ד' נ"ב ע"א):

ויאמר משה אל אהרן וגו' נדב ואביהו בלחודייהו שקולין הוי נגד ע' סנהדרין דהוי משמשין קדם ה' ובג"כ מיתתהון כפרה על ישראל וע"ד כתיב ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה ואמר ר"ש הבכור נדב ואביהו עאכ"ו דהנהו תרי לא אשתכחו כוותייהו בישראל (זוהר אחרי מות ע' ע"א):

המוריד דמעות ביה"כ על מיתת בני אהרן בניו אינם מתי' בחייו (ס' הכוונות):

אליהו לקח נדב ואביהו שהיו מאלו נשמת עליונים וז"ש וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה' כי לא מתו ע"י מלאך המות אבל שרפם ה' וכו' ע"כ צוה ה' שכולם יבכו עליהם (עמק המלך):

יין ושכר אל תשת אתה ובניך ר' בון פתח וידבר ה' אל אהרן לאמר יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך וגו' דאמר ר' בון אין לך מתגאה לבו של אדם אלא ביין וזה ענשם של נדב ואביהו שאכלו ושתו וגבה לבם וזהו אש זרה אשר לא צוה אותם וקודם זה היה נגזר עליהם ובא מדה"ד לשלוח בהם יד שנא' ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו אע"פ שנגזר דינם לשלוח בהם יד ולמה היה ענשם משום ויחזו אלהים ויאכלו וישתו נכנסו כשאכלו ושתו ונגזר עונשם באותו שעה ולאחר כן ראי שלא שלח בהם יד בפעם ראשונה עשו ג"כ בשנייה ומבין שני הכרובים יצא להב ונשרפו כי לכך היו מכוונין כנגד אותם הכרובים אשר בג"ע ולאחר שמתו צוה לאהרן ולכהנים הבאים אחריו למנוע עצמם מן היין בבאם אל אהל מועד כדי שלא יכנסו וימצא לבם בגאוה ובגסות רוח אמר ר' תרי ענייני דלא מתיישבי כחדא יינא ופלחן שמיא (מ' הנעלם ע"ל פ' כי תשא תמלא דבר נפלא):

וידבר משה אל אהרן וגו' ואל אלעזר ואיתמר בניו הנותרים וגו'. בניו שקולים עמו בכבוד ושקולים עמו בתמימה הנותרים שקולים עמו בכבוד ואין האחרונים שקולים עמו בכבוד (פסיקתא):

ואת שעיר החטאת דרש דרש משה צריך לכתוב בדרש א' בסוף השיטה ודרש א' בתחלת השיטה להודיע לאדם שאין קץ וחוקה לדרוש התורה וסודותיה כשהשלים האדם הדרש הא' הושב שכבר אצלם ההשגה חוזר ומתחיל בדרש (מדרש):

א"ר יהודה חנניא בן יהודה היה דורש כל ימיו קשה הקפדה שגרמה לו למשה לטעות אחר מיתתו הרי כמשיב על דבריו ומי גרם לו שהקפיד אלא שבועה (ספרא): דכתיב והנה שרף פרש"י בשעיר נחשון ובת"כ דרש בהדיא אשעיר דר"ח דכתיב ואותה נתן לכם וגו' והיינו של ר"ח דמכפר עון על טומאת מקדש וקדשיו (תו' פסחים ד' ף"ג ע"ב):

דהא כתיב והנה שרף פרש"י ואמר להו משה הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה מכלל דאם הובא שפיר עבדוה דשרפוה הקשה הר"ר שלמה מטריי"ש הא ע"כ לאו שפיר עביד דשרפו' עליו בלא עיבר צורה ואמר בפ' כיצד צולין כל שפסלו בגופו שורף מיד בדם ובעלי' ותעבר צורתו ורצו לשריפה וקרא ה"ק מדוע לא אכלתם החטאת הן לא הובא את דמה הא אם הובא שפיר עביד דלא אכלוהו ואור"י דה"פ אם אינו עיין לגופו דהא קי"ל בפ' כיצד תולין כל שפסולו בקדש בשריפה וחטאת דאהרן משום מעשה שהיה תניהו לכל האיסורים (תוס' פס):

והשעיר החטאת דרש דרש משה והנה שורף (ע' ד"ת גדול בזבחים ד' ק' ע"ב) ומפני אריכות לא כתבתיהו:

ויקצוף על אלעזר ואיתמר מלמד שאף אהרן היה עמהם בקצפון הניתרים להוציא את פנחס לאמר השיבני על דברי (פסיקתא):

א"ר יהודה חנניא בן יהודה היה דורש כל ימיו קשה היא הקפדה שגורמת לטעות ומי גרם לקפידות אלא שטעה (פס):

וידבר אל משה הן היום וגו' ד"א והלא פנחס היה עמהם מה ת"ל אלה ולא היה לו להסתכל באלה שעשו שלא בעצה ונשרפו מה ת"ל כאלה אמר אילולי לא אלו בלבד קברתי אלא אפי' אלה קברתי עם אלו לא כך הייתי מבזה קדשי קדשים (ספרא):

קריבו ית חטאתהון וית עלוותהון קדם ה' ואתיילפו יתהון חטאתם חמרא מן מעשרא תניינא ולית אפשר לאבילא לאכול מיניה ואנא דארעיתי אבילא רובא יומא דין דמיתו תרין בני נדב ואביהו ואנא אביל עליהון הא אלו אכלת חטאת יומא הדין אפשר דשפיר ותקן קדם ה' (תרגום ירושלמי):

וישמע משה וייטב בעיניו וגו' כיון דשמע משה ושפר פתגמא באפוי ואפיק כרוז בכל משרייתהון דישראל ואמר הא אנא דאיתעלמי' הלכה מיני ואהרן אחי אליף יתהון לי ועל דאשפיל משה גרמיה קבל עליו אגר טב וסגי ושמע משה ושפיר פתגמא באפוי (תרגום):

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם. לאמר להם לבנים ולאלעזר ולאיתמר או לאמר להם לישראל כשהוא אומר דברו אל בני ישראל זו דיבור האמור לישראל הא מה אני מקיים לאמר אליהם לאמר לבנים לאלעזר ולאיתמר (ספרא):

דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו בפרעה כתיב בזאת תדע כי אני ה' הא זאת לאתקבלך לאתפרעא מינך אף היא זאת החיה אשר תאכלו מכל הא זאת לקבלינון לאתפרע' מנייכו אי תסתאבו נפשיכון(זוהר):

זאת החיה מלמד שתפס הקב"ה מכל מין ומין והראה למשה. והא דלא חשיב בהקומץ רבה גבי ג' דברים שנתקשה משה מנורה ראש חדש שרצים ולא השיב נמי הא דאמר במדרש כמין מטבע של אש הראה הקב"ה למשה דכתיב זה יתנו ושמא לא קחשיב אלא מידי שנתקש' אבל הני דאע"פ שהראוהו לא נתקשה בהן אלא שתמיה על הדבר מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו הראוהו הקב"ה להבחין היטב ולהודיע לישראל וכן הכא הראה לישראל איזה היא אסורה ואיזה היא מותרת (תוס' חולין ד' מ"ב ע"א):

ר' שמעון אמר כמה דאית עשר כתות דמהמנותא כך אית עשר בתרא דחרשי מסאבי וכל מה דאית בארעא מנייהו אחידין בסטרא דאומנייהו אחידין בסטרא דא ואי תימא ההוא עז דשריא עלייהו רוח מסאבא כו' לאו הכי וכו' (ע' פ' ויגש):

איל הוא העטר"ת צבי הוא יסו"ד ויחמור הוא נצ"ח ואקו הוא הו"ד ודישן הוא ת"ת ותאו הוא חס"ד וזמר הוא גבו"רה כי שבע חיות טהורות נגד ד ספירות הבנין וכו' (פליאה):

קבלו חכמי הקבלה כי הבהמות הטהורו' נבראו מן החס"ד ע"כ הזהיר הכתוב והתיר י' מיני בהמות טהורות רומזות לי' מאמרות שור שה כשבים ושה עזים איל צבי ויחמור וכו'. אבל בהמות טמאות מוצא אצילותם הוא ממדה"ד ואם יאכל אדם מהם ישוב למרתו וימצא נפש הבהמות את מינה ותוזר וניער (מוני):

 לא

לא אסר לן למיכל בין בבעירי בין בחיה בין בעוף בין בדגים בכולהו אתחזי ימינא ושמאלא רחמי ודינא מסטר דרחמי שרי לון למיכל ומסטרא דדינא אסר למיכל (זוהר) :

כל מאן דאכיל מאינון מאכלי דאיסורא אתדביק בסטרא אחרא ורוח מלאכא שריא עליה ואתחזי גרמיה דלית ליה חולקא באלהא עילאה . ר' יצחק אמר כאלו פלח לע"ז כתיב הכא לא תאכל כל תועבה וע"ז תועבת ה' וזהו אשר הבדלתי אתכם לטמא מהו לטמא לשאר אומין ע"ז וכו' (שם) :

ג' דברים היו קשים למשה . וא"ת ולחשוב נמי ההוא דאלו טריפות דאמר וזאת החיה אשר תאכלו מלמד שתפס הקב"ה מכל מין ומין וא"ל זאת תאכול וזאת לא תאכל וי"ל דלא חשיב אלא הך דכתיב זה . ויש לתמוה דלא חשיב ולא חשיב מחצית השקל דכתיב זה יתנו ואמרינן כמין מטבע של אש הראהו למשה . וי"ל דלא שייך התם נתקשה אלא משום דלא הוי ידע בשום ענין אם לא היה מראהו (תוס' מנחות ד' ך"ט ע"א) :

כל מפרסת פרסה ושוסעת שסע הבהמות טהורות מפריסי פרסה כי מוכרח הוא להעיר בצינורות ולהעלותן גרה בענין חוץ ונותן ואינו כובש המאכל במעיו וישראל הקדושים והטהורים אוכלים הבאים מטהרה . כי אנשי רשע הרבה מינים מהם שוכנים בבהמות טהורות ומהם שוכנים בטמאו' ערלה וקליפי ערלה והעדות שאינו מפרי' כי ה' אחיצון והאוכלו כאוכל כלי שנשתמש בו נפש טומאה אך מבהמה טהורה אם יודע שיש תיקון באבילתו יאכילנה ואם לאו למה יאכלו נפש אביו או קרובו ויוליכנ' ע"י אכילתו חוץ למשפחתה ומבית אביה והוא יתן הדין וגם למה ישלח ידו לעשות לה דין שלא כמשפט כי אוכלים אותה טובים ורעים ע"כ משוך ידך מזה ומזה (פליאה) :

(עיין פלפול גדול על מאמר רז"ל בהמה טהורה שילדה כמין טמאה וכו') אמר הזוא מת זימנא חדא הוי יתבא עלמא בצערא ואתו חייא הכא לאתער' לון בספר תורה ואנא והבראי אקדימנא לגבי דמיכי חברון וכד אתחברו בג"ע ברוחיהון רצדיקיי' אשתכח קמייהו ההוא ס"ת דאייתו לקמייהו החיים הוי פסול ומשקר בשם' דמלכא דאשתכח וי"ו יתיר בקרא ושוסעת שסע פרסות ודחי לי ולחברי כו' (זוהר אחרי מות ע' קך"ז) :

וכי משה קניגי היה או בליסטרא היה שהיה יודע השסועה . וא"ת והא אמרינן בהמפלת דשסועה באה מבהמה טהורה וליכא מאן דפליג וא"כ יוכל להיות שבהמה טהורה היה לו למשה וילדה לו שסועה ולא אצטריך למהוי קניגי וי"ל דשמא דשסועה אינה באה אלא מבהמה שאינה מצוייה בינינו (תוס' חולין ד' ס' ע"ב) :

וטעם מעלת גרה ומפרים פרסה הוא סוד כמוס למקובלים האחרונים המאמינים בגלגול הבדמות אמרו שאם יעשה אדם עבירה א' יותר על זכיותיו יתגלגל בבהמה טמאה זהו שנא' וגרה איננו מעלה טמא הוא לכם שאין לו גרה על זכיותיו ואם מעלה על זכיותיו יתגלגל בבהמה טהורה רק אם חטא בע"ז ג"ע ש"ד באלו ג' אפי' מעלה גרה יתגלגל בטמאה אם לא חזר בתשובה וז"ס ש"פן ג"מל ח"זיר ש"פן שפנה לע"ז ג"מל שבא על עריות שנא' גומל נפשו איש חסד וכתיב בעריות הסד הוא וכוד חזיר שנא' יכרסמנה חזיר מיער המחזיר דבר בארץ ובאלו הג' אפי' הם בינוני' שהוא סוד מפרים פרסה יתגלגלו בטמאות הנזכרים זהו שנ' אך את זה תאכלו ממעלה גרה וממפריסי הפרסה ולפיכך אסר' תורה כי כל האוכל מהם כאלו אוכל בשר חבירו הנטמע בעבירות

בעבירות וברוך היודע האמת ובמיתתם בידי אדם שיש בו סוד שארז"ל אע"פ שד' מיתות בטלו דין ד' מיתות לא בטלו והנסתרות לה' אלהינו כו' (ציוני) :

אך את זה לא תאכלו ממעלת וגו' ור' שמעון נפקא מאת הגמל הכא דריש ר"ש א"ת ובפ"ק דמנחוי גבי לבונה אמר ר"י לא דריש א"ת וצ"ל את לא דריש לההוא דרשא תדע מדלא מייתי עלה ההוא דשמעון העמסוני וא"ת דכשמע מא"ת דדריש את איסור הקלוט כר"ש וכו' וא"ת לוקמוה בכיבוד אב ואם דהוקש כבודן לכבוד המקום ולעבור עליו בשני עשה כדאמר בתפלה יש ח' עשה י"ל דמשמע ליה דומיא מורא של מקום וזהו אי אפשר ור' עקיבא ריבה ת"ח דתניא מורא רבך כמורא שמי' (תוס' בכורות ד' ו' ע"א) :

המתיר אסורים כל הבהמות טמאות מתירן הקב"ה לע"ל . וי"א שאין מתירה אלא איסור נדה מתירה הקב"ה לע"ל וי"א אפי' תשמיש המטה אסורה לע"ל ק"ו כסיני ומאי מתיר אסורים אסורי מות ואסורי שאול (מד' תילים) : **דע** כי יש עבירות נוגעים בהיכל הפנימי כגון ג"ע וחילול שבת וע"אר כיוצא בהן ויש עבירות נוגעות חוץ להיכל כגון אכילת שקצים ורמשים ובהמה והיה ועוף ודגים טמאים שהעובר באלו מקלקל השורות ומשבר הצינורות ומביא צלם בהיכל וסי' ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ודע כי לכך נקראים הצדיקים צדיקים על היותם מעמידים כל הדברים הפנימיי' במקומות בפנים וחיצונים מבחוץ ואין דבר יוצא מגבול שלו ועל דרך זה נקראים צדיקים (שערי צדק) :

ואת החזיר וגו' וגרה לא יגר וגו' וגרה לא יגר תרגום אונקלוס והוא פשרה לא פשר מהפך הכתוב מעתי' לעבר כי לעתיד יהיה להם סימני טהרה וגם שמעתי הענין מגלגולים כשבא א' בבהמה טמאה רמז שלא היה לו תיקון כי סימני טמאה הוא וצריך עוד תיקון אבל אם בא בבהמה טהורה כשם שיש סימני טהרה אז יש לה תיקון שמברכים עליה וגם באכילת ת"ח יש לה תיקון (עטרה מאמרות) את זה תאכלו מכל אשר במים וגו' (ע' בפירושו) :

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר וא"ת מנין היה להם זה לחכמים וכן לעיל דתניא שאין במיני דגים טמאות אלא ז' מאות מנין היה זה להם שהתירו בכך את השאר וליכא למימר מאדם שקרא להם שמות קים להו להביא שמסר לדורות כך שהם טמאים שכן הוא הכיר את כולם דהא לא משמע במקרא שקרא שמות אלא לבהמות ועופות שאעפ"י שידע שמו של הקב"ה כדדרשינן אני ה' הוא שמי שקרא לי אד"הר בדגים מיהו לא אשכחן וי"ל מכל אשר יקרא לו האדם יש לרבות אפי' דגים ואיכא למימר דמאדם קים להו ואם תמצי לומר שלא קרא להם שמות וי"ל הכי קים להו הלכה למשה מסיני (תו' חולין ד' ס"ו ע"ב) :

ולכתוב רחמנא קשקשת וא"ת והיכי הוה ידעי מאי קשקשת קודם שנכתב קרא דגלית ושריון קשקשים וי"ל דמקבל' הוי ידעי דה"נ נגיחה לא הוי ידעינן דהוי בקרן אלא מקרא דויעש לו צדקיהו בן כנענה קרני ברזל וא"ת ומנ"ל דבעי תרוייהו אימא דטהור בחדא מנייהו או בהא או בהא עד שיפרש לך הכתו' יהדיו וי"ל דומיא דסימני בהמה בעינן מעלת גרה ומפרסת פרסה מדאס' רחמנא גמל וחזיר (תו' נדה ד' נ"א ע"ב) :

ראה והבן שרג טהור יש בו קשקשת וסנפיר שהקשקשת הם כעין חומה סביב העטרה מפני הטומאות השוכני' סביב' וסנפיר הם הנאחזים וע"כ קוצים והדגים אך הדגים אשר אין להם קשקשת היו חיצונים מ"מ יש להם

סנפיר הם קליפי הנאחזים מן הערלה ולכן סנפיר בלא קשקשת אפשר וקשקשת בלא סנפיר אי אפשר ועל שתהקף מרחם ונותן ע"כ לא תמצא בדוגמתה הורג וממית הלא תראה צאן ושור אוכלים עשב ודוב וארי טורפים ואוכלים כי להם ניתן האכזריות אך מין האדם אין הפרש בין פנים והיצון לענין הבריאה כי כולם נראית אדם מבלי הבדל ולכן צותה התורה בשכנס שלא במינם ואין לומר לעשות הבדל והיכר בין פנים וחיצון בהיותו אדם דא"כ אין לך עדות ברורה וחזקה מזו שיאמרו שני רשויות הם א' האציל זה המין וא' האציל את זה ואתה נותן יד לפושעים לכן אדם א' וצורה א' ומלך א' על כולם (פליהה):

ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו וגו' כל עוף שיש לו מעלה בדריסה יש לו מעלה בניחוש העוף הטמא הוא שישנה מעשהו כי ישנה מושבו ממקום למקום או ימרוט כנפיו והכל יודעים ומכירים שהוא מגלה דבר אלא שאין מבין דבר אלא החכם המנחש ובעוף טהור מה שהוא מגלה ע"י קריאתו וצפצוף ואינו נקרא ניחוש אלא חכמה (בחיי פ' זו):

למה צוה לעורבים לכלכל לאליהו והוא עוף טמא ולא צוה ע"י עופות טהורים הטעם לרמז לאליהו כי בזמן שהישראל עושין רצונו של מקום ניזונים מהמשובח והתמציות לעכו"ם ובזמן שאין עושין רצונו ש"מ עבדים נטלו חלק בראש מא"י וזה רמז לאלי' שאין עושין רצונו כי עוף טמא כלכל אותו (עבודת הקדש חלק התכלית פ' יח):

מאחר שהש"ית קדוש ומשרתיו קדושים איך שם מנושאי הכסא דברים בלתי קדושים והם אר"יה ונ"שר ותירץ כי הם טורפים ומתלבשים בלבוש קדוש. תירץ אחר להראות שגם אסטרא אחרא נכנעים לקדושה (סס חלק ס"ת פ' י"ג):

ואת הדאה ואת האיה למינה וגו' למה ליה למכתב איה ודאה. ה"נ הוי מצי למנקט הראה והאיה אלא חדא נקוט יצריך לדקדק מ"ש דכתיב בויקרא דאה ובמשנה תורה ראה ולא כתב תרווייהו בחד דוכתא וגבי איה כתיב בויקרא איה. ובמשנה תורה כתיב תרווייהו איה ודיה. וי"ל דהיינו טעמא דבשלמא דאה וראה לא רצה לכתוב שנידם במשנה תורה אע"פ שמן הדין היה לו לכתוב במשנה תורה כל השמות דאתי לאוסופי קאתי אבל באיה ודיה אין לטעות אע"פ שכתוב שניהם מדכתיב למינהו אאיה ובמשנה תורה כתיב למינהו אדיה ש"מ חדא היא (תו' חולין ד' ס"ג ע"ב) את כל עורב למינו (ע' מעשה עורב לעיל פ' נח):

ואת החסידה וגו' ובענין החסידה מצאתי סוד כמוס כי יש בו סוד הגלגול ועוד אדבר על זה במנאף ונואפת אשר מתו בחטאתם ולא קבלו עונשם יתגלגלו במין עוף זה הקורא חסידה שבעת ינאפו מין בשאינה מינה טובלת הם במים מה שלא נמצאו בשאר עופות מינים טובלת ימעשרים גזליהם ולא על חנם קראתו התורה חסידה ומצורף לזה אמרו רז"ל אע"פ שבטלו ד' מיתות ב"ד דין ד' מיתות לא בטלו והם יהרגו ולא נידע מי הכם (ציוני):

אך את זה תאכלו מכל שרץ אשר לא כרעים אע"פ שאין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן מדכתיב לא באל"ף קדריש וכן אשר אין לא חומה וכן אשר לא יעדה והפדה אע"ג דכתיב באלף כאלו כתיב בו' כו' וא"ת בפ' כשם שפריך וכל היכא דכתיב לא באל"ף ממש הוא והא כתיב בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם ואמאי לא מייתי מכל הנך קראי וי"ל דבכל הני איכא הוכחה מגופיה שר"ל אשר לו אע"ג דכתיב בא' אבל צרתם לא צר לא מוכח

מגופיה דקרא (תוס׳ חולין ד׳ ג״ג ע״א) :

וכל הולך על כפיו מ״ט דת״ק וא״ת מאי קבעי והא טומא׳ בלועה היא כו׳ וי״ל כו׳ (ע׳ ד״ת זה בהריכות חולין ד׳ ע׳ ע״ב) :

וזה לכם הטמא בשרץ השורץ זעזע את המים והראהו בן הנפילים שנא׳ קול ה׳ על המים . זעזע את הישוב והראהו הצב שנא׳ קול ה׳ שובר ארזים . זעזע את המדבר והראהו הדאה הטמא שנא׳ קול ה׳ יחיל מדבר זעזע את האש והראהו סלמנדר׳ שנא׳ קול ה׳ חוצב להבות אש ואימתי עשה לו כן בזה לכם הטמא (ר׳ פ׳ כא) :

תלמיד ותיק היה לר׳ מאיר שהיה יודע לטהר השרץ תימה מה חריפות יש לטהר השרץ שהתורה אסרתו בהדיא . אומר ר״ת לענין טומאת נבילה איירי וכו׳ (תו׳ עירובין ד׳ י״ג ע״ב ובסנהדרין ד׳ י״ז ע״א) :

מנין לדם שרצים שהוא טמא דכתיב וזה לכם הטמא מיתורא דוי״ו קא דריש א״נ מה״א ה״טמא :

סלמנדריא החלד והעכבר תרגום יונתן כרכושתא וסלמנדריא (תוס׳ חגיגה ד׳ כ״ו ע״א) :

אל תשקצו את נפשותיכם וגו׳ . ר׳ חייא בר אבא אמר בנוהג שבעולם פועל עשה עם בעל הבית ע״י שמנביל עצמו בטיט נותן לו שכרו אבל הקב״ה מזהיר את ישראל ואמר להן אל תנבלו עצמכם בדבר רע ואני נותן לכם שכרכם הה״ד אל תשקצו את נפשותיכם וגו׳ אני ה׳ נאמן אני לשלם מתן שכר על כך (רבה נשא פי״ט) :

ונטמתם בם חסר א׳ שהי׳ חסר ומבולבל בדעת ומרבה הפשפשין פי׳ מרבה החקירות שמפשפשין במעשיו (פסיקתא) . בגין דישראל אית להו חולקא מבורא עלמין ומעשר ספירין ומלאכים וכוכבים ומזלות כד חזרין בתיובה מכל מה דאתנטילו בעין רחמין עליהו בר משידין ומזיקין וחיילין דמסאבו דאתמר בישראל אל תטמאו בכל אלה ובג״ד אומין דעלמא דנשמתין דלהון מאילין חיילין דמסאב׳ לית לשתפא להון לאכילה ושתיי׳ ולא בכל עובדיהון (מ׳ הנעלם) : כי אני ה׳ המעלה אתכם מארץ מצרים וגו׳ . והתקדשתם אלו מים ראשונים ואינון מיין עילאין והייתם קדושים אלו מיין תתאין ומזון באמצע בין מים ראשונים לאחרונים וע״ד מזון לאו איהו במים אחרונים אלא במים ראשונים מים ראשונים מלעילא דמזוני תליא ביה ולא במים אחרונים ורזא לקדושי עליונים אתייהב (זוהר פקודי ע׳ רמ״ט) :

ת״ר א״ר יהודה בר יעקב תמה אני על אנשי הדור אם רובם נעשו בכשרות מה כתיב והתקדשתם והייתם קדושים מלמד שצריך האדם לקדש עצמו בשעת תשמיש מה קדושה שייך הכא א״ר יהודה בר יעקב שלא יעשה פריצות׳ וחציפותא ולא לשם זנות הבהמות אינן עשויות אלא כך דהא תנן כל הבועל לשם זנות או לשם מה דאמרן ולא ישמור מאותן הדברים הצריכין דתנן במתני׳ ההוא עוברא דאתייליד להוי פריץ חציף זונה רשע ואינו בכלל זרע אמת וכל הבועל לשם מצוה ומקדש עצמו ומכוין לבו לשם שמים הוי ליה בנין דמעלי צדיקים וחסידים יראי שמים קדישין הה״ד והתקדשתם והייתם קדושים א״ר יהודה העכו״ם על שאינם מולידים אלא לשם זנות אין להם אלא אותו הנפש החיה שניתן לבהמות אבל ישראל היודעים לקדש עצמם כתיב בלו זרע אמת מאי אמת א״ר אחא אמת כל שאינו מהרהר באשה אחרת ויש לו אמת עם אשתו (מ׳ הנעלם) :

והייתם קרושים אלו מים אחרונים דוקא הם שהיו רגילים ליטול ידיהם אחר הסעודה מפני מלח סרומית אבל אנו שאין מלח סרומית מצוייה בינינו ואין אנו רגילים ליטול אחר הסעודה אין הנטילה מעכבת עלינו לברך . ומיהו אנשים מעונגים דרגילים ליטול ידיהם אחר הסעודה וודאי להם מעכב הנטילה לברך ברכת המזון וצריכים ליטול ידיהם קודם ברכת המזון (תוס׳ ברכות ד׳ נ״ג ע״ב) :

זאת תורת הבהמה והעוף הנני פותח לך מפתח גדול מה ראה הש״י לצוות בתורה לשחוט בעלי חיים לאכילת אדם . והלא כתיב טוב ה׳ לכל ורחמיו על כל מעשיו ואם הוא מרחם היאך צוה לשחוט הבהמה זו לאכילת האדם ואיו רחמיו הש״י אלא הסוד הוא ראש הפסוק שאמר טוב ה׳ לכל בודאי ולפיכך ורחמיו על כל מעשיו וזה הפי׳ במעשה בראשית נסתכם עם בהמה זו לשחטה ואמרה היא טוב ומה טעם לפי שהבהמה אין לה נשמה עליונה להשלים מעשה השם וגבורותיו ואמר הש״י בבריאת העולם להעמיד לפניו הבהמות ואמר להם רצונכם להשחט ויאכל אתכם האדם ותעלו ממדרגת בהמה שאינה יודעת כלום למדרגת האדם שיודע ומכיר את הש״י ואמרו הבהמות טוב ורחמים הוא עלינו שהרי כשאדם אוכל חלק מחלקי הבהמה חוזרת חלק מחלקי האדם והרי הזרה הבהמה אדם ושחיטתה רחמים היא לה שיצאה מתורת בהמה ונכנסת בתורת אדם ושחיטתה רחמים היא לה. ובדרך זה אדם מיתתו חיים היא לו שעולה למעלת המלאכים וזה סוד אדם ובהמה תושיע ה׳ א״כ התבונן ותתבונן סוד השחיטה של בעלי חיים והכל מצד רחמיו וזהו הטעם שע״ה אסור לאכול בשר לפי שלא צוה התורה לשחוט אלא למי שיודע התורה שנא׳ וזאת התורה הבהמה חיה ועוף כל העוסק בתורה מותר לאכול בשר . וע״כ ע״ה אסור לאכול בשר מפני שהוא כבהמה ואין בו נשמה ולא צוה לשחוט הבהמה כדי שתאכל אותה בהמה אחרת אא״כ נתנבלה או נטרפה שום בהמה (שערי אורה) :

פרשת תזריע

וידבר ה׳ אל משה וגו׳ דבר אל בני ישראל אשה כי תזריע וילדה זכר וטמא׳ שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא . דבר אל בני ישראל בני ישראל בענין זה ואין העכו״ם בענין זה. בני ישראל אין לי אלא בני ישראל מנין לרבות גיורת ושפחות בין משוחררת בין שאינה משוחררת ת״ל ואשה (ספרא) : **דבר** אל בני ישראל לאמר להזכיר את נשותיהן (פסיקתא) :

אשה כי תזריע תנינן אשה מזרעת תחלה יולדת זכר ר׳ אחא אמר והא תנינן דהקב״ה גזר על הוי טפה אי ההוא זכר או נקיבה ואתה אמרת אשה כי תזריע מזרעת תחלה יולדת זכר א״ר יוסי וודאי הקב״ה אבחין בין טפה דדכורא ובין טפה דנוקבא ובג״ד בהין ליה גזר עליה אי להוי דכר או נוקבא א״ר אחא וילדה זכר וכי כיון דמזרעת תחלה יולדת דכתיב וילדה אלא האי קרא הכי מ״ל אשה כי תזריע וילדה זכר מהו כי תזריע וילדה א״ר יוסי איתתא מן יומא דאתעברת עד דילדת לית בפומא אלא ילידי דילה אי זכר וע״ד אשה כי תזריע וילדה זכר (זוהר) :

כי יולד פרט ליוצא דופן . לאו מלשון לידה קא דריש אלא גמר לידה לידה מבכורה כדאמרינן בריש פרק יוצא דופן . והא דדרשינן התם אשה כי

תזריע וילדה זכר עד שתלד ממקו' שמזרעת משמע דצריך מיעוט למעט יוצא דופן ולא ממעטינן לידה מבכור משום דאי לאו כי תזריע הוי דרשינן תלד פרט ליוצא דופן (תו' חולין) :

כד שלטא הוי"ה על אדנ"י כזה יאהדו"נהי איהו רחמים ורזא דא כד אשה מזרעת תחילה ואתגבר טפה דדכורא על נוקבא כדין יולדת זכר וודאי . וכד שליט אדנ"י על הוי"ה כזה אידהנו"הי (וכד שליט אדנ"י על הו"יה) איהו דינא ורזא דא כד איש מזריע תחלה ואתגבר טפה דנוקבא על טפה דדכורא יולדת נקבה דינא וודאי (תיקונים תיקון כ') :

אשה כי תזריע מה כתיב למעלה מן הענין והתקדשתם והייתם קדושים לאחר שהזהיר הקב"ה את ישראל להיות קדושים והבדילם מן הטמאו' משיקוצי חיה ועוף נתן להם מצות טהרת הגוף ולפי ע"יש בדבר מצות מילה הקדים הזכר לנקיבה לכן נאמר אשה כי תזריע וילדה זכר (פסיקתא) :

מלאך סנדלפון אופן א' בארץ הנותן דפוס וצור' לולד שהוא כותב למי דכר למי נוקבא ומנהלו ומשמרו עד שיצא לאוירו (תמונה) :

המימותא דליל שבתא מאיתת' צריכא ברחימו ודא אשה כי תזריע וילדה זכר (תיקונים תיקון י"ו) :

אמרו מארי מתניתין דצריך בר נש בצלותי' לשהי' שעה א' קודם דמצלי ושעה א' בתר דמצלי ורזא רמלה דישהה בצלותא שעתא חדא בגין דאתמר והאיש משתאה לה מחריש ההוא דאתמר ה' איש מלחמה ולבתר דשהה בר נש אם שגורה תפילתו בפיו בודאי אתקבל צלותיה ורזא דמלה דבר נש צריך למשהה וג:תת' לאקדרא הה"ד אשה כי תזריע וילדה זכר (תיקון כ"ח) :

ד"א אשה כי תזריע אם קדמה האשה יולדת זכר קדם האיש יולדת נקיבה אמר ר' אבין הלוי רמז לך הכתוב מן ואם נקבה תלד אם קדם האיש מוליד נקבה קדמה האשה יולדת זכר שנ' אשה כי תזריע וילדה זכר (תנחומא):

וילדה זכר לכך נקרא שמו זכר שחייב לזכור את בוראו ואת מצותיו ולידע כי לכך נוצר ולכך נולד ולכך קיים לפי' כל א' וא' חייב לומר בשבילי נברא העולם לעשות נחת רוח לקונו (פסיקתא) :

וביום השמיני ימול בשר ערלתו מן א' עד ו' והו"יו עמהם ערלה אה"יה ואה"יה פעמים אה"יה בגי' אמת היא תתן אמ"ת ליעקב ועתה אודיעך נפלאות השם הגדול אמת בכוחותיו אל"ף מ"ם תי"ו ולקח אותיות ימ"ל ואותיות שמו"נה וכו' וזהו ביום השמיני ימל וכיון שהמילה מכח אה"יה המתגלגל אמ"ת הוא יעקב ע"כ המילה דוחה את שבת ויעקב נולד מהול שאין ערלה נוגעת שם (פליאה) :

קרבן מלח תמלח כו' וז"ס ביום השמיני ימול בשר ערלתו מל"ח מ"ל ח' : (עיין בספר יצירה באריכות בראב"ד דף כ"ט) :

מ"ט אמר הקב"ה ח' ימים במילה מפני שהם שמנה קצות באדם ומאי ניהו יד ימין ושמאל רגל ימין ושמאל ראש וגוף וברית מילה ואשתו שהיא בת זוגו דכתיב ודבק באשתו הרי שמנה ואלו ימי המילה כנגדם ותמניא אילין לא הוי אלא שבע דגוף וברית חשבין כחד הרי שמנה (רקנטי פ' לך לך) :

ושלשים יום ושלשת ימים וגו' למספר ל"ג לא מצאתי טעם אמנם רז"ל אמרו שרמז לל"ג דורות שמאברהם אבינו ע"ה עד חורבן הבית (רקנטי) : **ואם** נקבה תלד וטמאה שבועיים ואם נקבה תלד מאי ואם נקבה נקי בה גבי מן המצות כגון מצות עשה שהזמן גרמא ושיש פטורות נקיבה

שכל המצפה לשכר אשתו אינו רואה סימן ברכה (פסיקתא):

אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' בכמה דרגין אתקרי בר נש אד"ם גב"ר אנ"וש אי"ש גדול שבכולם אדם. א"ל אי הכי הא כתיב אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' והיה בעור בשרו לנגע צרעת אמר להאי בעי הקב"ה לדכאה ליה יתיר מכולא דמאן דאיהו בדרגא עילאה לא יתוב הכי ובג"כ כתיב באדם והובא אל הכהן ובאלו לא כתי' אלא והובא דכל מאן דחמי לי' אתחייב לאקרובי ליה קמי כהנא דדיוקניה קדישא לא יתוב הכי וכתיב איש או אשה כי יהיה בו נגע ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרו בהרת ולא כתיב והובא (זוהר):

אדם כי יהיה בעור בשרו הצרעת הוא מחלקי הטומאה ואצבע אלהים הוא ע"כ אסור להשתדל ברפואתו לקוץ סימני הטומאה שנא' השמר בנגע הצרעת רק רפואתו ע"י כהן המכפר כי בחסד יכופר עון (רקנטי):

(שם) כתב הרמ"בן ז"ל כי ענין הנגעים רובם להראות לאדם כי ה' סר מעליו כי נגעי בתים ונגעי בגדים אינם בשכר כלל רק בהיות ישראל שלמים לה' יהיה רוח ה' עליהם להעמיד גופם ובגדיהם וממונם במראה נאה וכאשר יקרה בא' מהם דבר חטא ותראה בבשר או בבגד יהיה לדורות לחטאו וכי ה' סר מעליו:

ענין הצרעת בגדים ובתים וגופים דוקא בא"י וכו'. וכאשר יקרה בא' מהם דבר חטא ואשמה יראה בו לכלוך או בגופו או בבגדו כפי גודל החטא להראות כי ה' סר מעליו והי' לאכול ומצאוהו צרות רבות ורעות (ציוני):

יש מקובלים שכתבו שהצרע' בא על עון הוריו ע"י גלגול שבא על אשתו נדה (פס): **כתב** בעל הסוד על ענין עוזי' וישכב עוזי' עם אבותיו ויקברו אותו בשדה הקבורה אשר למלכים כי אמרו מצורע הוא כמנודה מאי נפקא מיני' או מאי אכפת להם לאחר מות' מי ישכב אצלם אלא שהמצירע הוא כלפי מעלה כמו מנודה לב"ד הה"ד כי פרעה אהרן וגו' ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה מלמד שעשאן כמנודים והמת בנידוי סוקלין ארונו כי כאשר הנסקל נקבר מרחוק כן המנודה והמצורע שהוא ג"כ כלפי מעלה כן וכו' וככה לענין רוחו של עוזי' עד בא זמנו ואז יותן בחלק הצדיקים וכו' ואע"פ שעוזיה לא נקבר אצל המלכים כי אמרו מצורע הוא דוקא פגמו של גוף וכו' אבל נשמתו מתחברת עם נשמת הצדיקים וכו'. וי"א כי הרוח המצורע נדבקת עם הרוח והנשמה וכו' (פס):

בשמיטה שעברה לא היו בהמות טמאות ושרפים ונחשים ונגעים וכו' (תמונה ע"ל פ' ברא׳שית):

מי שמייסרו הקב"ה בנגעים שתחת הבגדים הוי יסורין של אהבה אבל אם הם על פניו באתגליי' לאו של אהבה הן זולת אם נתפ' בעון הדור שהי' בידו למחו' ולא מיח' או אף אם הוא צדיק גמור מייסרו הקב"ה בעון הדור שהנגעים באים על פניו (מ):

בשהשינים נשפעים ע"י נצח הם יסורין של אהבה והם לטובה וכו' לאפוקי הוד (ע"מ ד' קל"ד ע"ב):

ע"ש מי שחלינו הוא נשא ומכאובינו הוא סובל הוא האדם בעצמו שגרם המיתה בעולם וילמוד הסתום מן המפורש פי' משום שחליינו הוא נשא מטעם שהוא האדם בעצמו בגלגול אדם דוד מש"ה ע"כ סובל היסורין לכפר עוי אד"הר שהביא המיתה לעולם וע"כ ילמוד הסתום מן המפורש שאף הצדיקים כיוצא בו שסובלים יסורין בשביל גלגול נשמתם מאיזה חטא או (ה"ג)

הנחש תקע ביה שו"ר וחמ"ור הוא בגי' צרעת סוד אשה רעה צרעת לבעלה לכן כשבא נחש על חוה נלקה בצרעת ובעשיית העגל חזר וניער שור וחמור כי העגל היה חציו שור וחציו חמור וחזרו לישראל לזוהמת הנחש ע"כ נעשו מצורעים וכו' וסוד נעים הוא קשים גרים כספחת ג"כ מטעם זה שהם צרעת שבאים מכח ב' סטרין שבגי' צרעת וכו' (מ"ע אופן ע ה) :

נגעי בני אדם הם סוד נופל גלוי עינים תמן צורות נ"חש א"דם נ"א נ"געי א"דם (ע"ס אופן מ"ז) :

נג"ע ר"ע ר"ת נ"פילים ג"בורים ע"נקים ר"פאים ע"מלקים (ע"ס אופן ק"ד) :

תו אית לך למידק דסגירותא הוי בבית בבגד ובעור לקבל נפש רוח נשמה אי איהו מטמא נפש אתי צרעת בבית וכד מטנף רוח אתי צרעת בבגד וכד מטנף נשמה אתי צרעת בעור בשרו (מגיד) :

מאן דמטנף רוח נשמה מתגלגל רק שני פעמים ומאן דמטנף נפש מתגלגל ג' פעמים (שם) : (עוד שם) מפקינן עפ א חוץ למחנה אל מקום טמא ותמן לא דרסי טהורים ובאריכת יומין נעשה עץ ואבן ג"כ עפרא ורוחא מפזרא לעפרא ומוביל יתיה למקום טהורים והוי מתדכי על ידי כך וזהו רזא דרוח מפזרן ונעשים אפר תחת כפות רגלי הצדיקים וכו' ורזא דכלה דהנך נדחים ונמסרים לכוחות הטומאה וכד משתלם זמנייהו לאיתפרקא לא מתגלגלי הם בקרובייהו אלא צדיקים דכבר קיימו פריה ורביה מגלגל להנך ומזכה להון ע"י שאולין להון אורייתא ומ"ט וכו' :

ע"י מאכלים אסורים בא צרעת ועל י' דברים נגעים באים נגד י' דברות ונגד י' מאמרות שנברא בהם העולם (גלול הסמור) :

צרות עין שחשב שכל העולם שלו ואינו רוצה ליהנות שום בריה כופר בשם ה' שם של ד' אותיות ולכן מביא הש"י עליו ד' מיני נגעים להורות כי לא בכהו ירש הארץ (שם) : הני מאני דרבנן דבלו מנייהו מחמת השדי' אבל לאנשים החוטאים נגשים אליהם ומטילים ארס בבגדיהם ומטמאי' בגדיהם במיני נגעים וטומאה עד שנראה הנגעים בבגדיהם (שם) :

בשביל מלין דשקרים שכינתא אזיל מיניה וכמה נגעים ויסורין בישין באין עליו יסורין שאינן של אהבה (זוהר ברלפים) :

טעם טומאת מצורע מפני רוח הטומאה שפרחה עליו מכחות הטומאה הנאצל' מן נחש הקדמוני אבי אבות הטומאה שהוציא לשון הרע על בוראו ומצורע זה נענש על שהלך בדרכיו (כמיי) :

כששמעו ישראל פ' נגעים ואהלו' נתיראו א"ל משה אל תתייראו אלו למצרים ולכשדי' אבל אתם לאכול ולשתות ולעסוק בתור' (רבה):

נגע בא מחמת הקליפה (פרדס) :

אמר ר' אבא הא תנינן על חד סרי מלין נגעים באים על בני נשא ע"א . קללת השם . ג"ע וגניבה . לשון הרע . עדות שקר . דמקלל ית דיינא . שבועת שוא . ועל דאעל בתחומיה דחבריה . ועל דמחשב מחשבין בישין . ועל דמשלח מדנים בין אחים ואית דאמרי אף על עינא בישא . ע"א מעגל דכתיב כי פרוע דאלקי בצרעת כד"א וראשו יהיה פרוע . קללת השם כתיב היום הזה יסגרך ה' בידי וכתיב והסגיר הכהן . א"ר אבא מלה דא לא אתיישבא ואצטריך לעיינא ביה . אמר ר"א הכי הוא וודאי פלשתאי דא קריב ליחוס דדוד הוי וברי"ה דערפה הוי והיינו דכתיב ממערכות פלשתים אל תקרי ממערכות פלשתים אלא ממערות פלשתים דשתטיה לאיטיה במערא

דא וכיון דכתי' ויקלל הפלשתי את דוד באלהיו אסתכל ביה בעינא בישא כל דיני צרעת אתמשכין מעיני דדוד והכי הוי ביואב כיון דאסתכל ביה דוד בעינא בישא מה כתיב ולא יכרת מבית יואב זב ומצורע וגו'. והכא בפלשתאי דא כיון שקילל השם אסתכל ביה בעינא בישא וחמא במצחיה דאצטרע ואתדבק הצרעת במצחו וכלא הוי אשתקעית עינא בישא דצרעת במצחו ואשתקעית אבנא ממש במצחיה וודאי מצורע הוא. ג"ע מבנות ציון. גניבה דכתיב ובא אל בית הגנב וכלתו עציו ואבניו וגו'. לשון הרע ממרים. עדות שקר שאמרו ישראל אלה אלהיך ישראל בקל תקיף דכתיב קול מלחמה במחנה בנ"ד וישלחו מן המחנה. על קללת דיין דכתיב ופרחם כאבק יעלה ואין פרחם אלא צרעת. עאל בתחומיה דהבריה מעוזיה דכתי' ויבא אל היכל ה' וגו'. על משלח מדנים מפרעה דכתיב וינגע ה' את פרעה דאיהו שלח מדנים בין אברהם ושרה. אם העיז אדם בפניו שלגדול ממנו סוף בא לידי בהרת (מסכת דרך ארץ פ"ה): **וישם** ה' לקין אות צרעת זרחה לו במצחו (ילקוט):

קרא הקב"ה לנשמה של משה א"ל הגיע קיצך לצאת. א"ל רבש"ע נתתני בגופו של משה ק"ך שנים ולא נראה בו צרעת מעולם בשביל כך אני אוהב אותו ואיני רוצה לצאת ממנו (ילקוט וילך):

וימת מלך מצרים שנצטרע והמצורע חשוב כמת שנא' אל נא תהי כמת. ואומר בשנת מות המלך עוזיה (שמות רבה פ' י"א):

ולא עוד אלא בשעה שעוסקים בנגעים ואהלות כלומר לא מבעיא בשעה שהם בטלים אלא אפילו עוסקים בהלכות חמורות וגם אין עניינם לאשת איש. וי"ס דגרסינן בשעה שהם עוסקים בד' מיתות ב"ד (תו' סנהדרין ד' כ"ס):

בד"ה מכפרים על ש"ד כו'. ועוד יש מפרשים דלהכי לא פריך מכתונת נהי דמצלת מעונש מיתה מנגעים ויסורין לא מצלת (תו' זבחים ד' פ"ח) (ע"ל ד"ת זה פ' תצוה):

אין מיתה בלא חטא פי' מיתה לפי שהגזרה באה אף על השגגה ואין יסורין בלא עון מזיד ואע"ג דאמרינן בשעיר של י"כ להגין עליו מן היסורין משמע דיסורין באין על השוגג הכא מיירי ביסורי' נגעים שהן מכוערים כדמייתי קרא (תו' שבת ד' נ"ו):

הא לן והא להו פרש"י לבני א"י הצריכין שילוח חוץ לג' מחנות לא הוי יסורין של אהבה. ותימה דשלשה מחנות לא היה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ובימי האמוראים לא היה יובל נוהג כדאמרי' במס' גיטין והאיך היה ר' יוחנן מדבר דבר שלא היה נוהג בימיו. וי"מ הא לן והא להו לענין טומאה שנזהרין בא"י ולא בבבל (תו' ברכות ד' ה' ע"ב):

צדקתך כהררי אל אלו נגעי בני אדם. משפטיך תהום רבה אלו נגעי בתים (גמ' ערכין):

שפרחה צרעת בירושלמי מפרש דילפינן נגזר דכתיב גבי ושתי מנגזר דכתיב גבי עוזיה שנצטרע דכתיב ביה נגזר מבית ה' וכו' (תו' מגילה ד' י"ב ע"א):

ששה חדשים נצטרע דוד תימא לי א"כ שילם יותר מארבעתי' ועוד דדלמא מאי נצטרע היינו בשביל מעשה דאורי' א"כ אם נצטרע בשביל בת שבע נימא דחד מאינך דילד ודאמנון ותמר ואבשלום בשביל אוריה ומנ"ל דלא נענש בשביל אוריה. וי"ל מדכתיב ואותו הרגת בחרב בני עמון ודרשינן בפ"ב דקדושין מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו אף אוריה החתי אי אתה

נענש עליו ומה שהקשתי א"כ הוי להו טפי מארבעתי' דלמא דאמנון ותמר בחד חשיב להו. א"נ דתמר ומה שנצטרע כחד חשיב להו דלא דמי לאחרינו דילד ודאמנון ודאבשלום שמתו אבל תמר דלא הוי מיתה. ועוד בת יפת תואר היתה. ומה שנצטרע ו' חדשים כיון שנתרפא לא הוי שקול כהנך להכי איכא למימר דהנך תרתי כחד חשיב להו (תו' פ"ג דיומא ד' ך"ס ע"ב):

במחלוקת במעיל כך מחלוקת בנגעים פי' ר"ת דתלי האי בהאי משום דמעיל בא לכפר על לה"ר וכן נגעים באים על לשון הרע כדאמרינן בפ' יש בערכין (תו' זבחים ד' פ"ח ע"ב):

(ע"ש) שבעים ושנים לא פליג התנא אמתניתין דשבועות דתנן שתים שהן ארבע דהתם מיירי בנגעים לבנים והכא בכל מיני נגעי' ירקרק ואדמדם וכו'. ויש להוסיף עוד נגעי בתים ובגדים:

וראה הכהן את הנגע בעור הבשר אהרן קרוב הוא ואין קרוב רואה את הנגעים ופלוגתא היא במס' נגעים פ"ב דתנא כל נגעי' אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ר' מאיר אומר אף לא נגעי קרוביו ותנא ברייתא דהכא כר"מ וטעמא דר"מ כדאמר בא' דיני ממונות מקיש ריבים לנגעים מה נגעים ביום אף ריבים ביום ומה ריבים שלא בקרובים אף נגעים שלא בקרובים. ורבנן לא מקשי דסברי דיני ממונות בלילה (תו' זבחים ד' ך"ב ע"א):

אני מסגירה אני חולטה אני פוטרה בספרי תניא אמר אהרן נמצאת מפסיד לאחותינו שאינו יוכל להסגירה ולא לטמאה ולא לטהרה לפי דבריו למדנו שהיה דורש אין אדם רואה בנגעי קרוביו ותימה במה היה מפסידה הא דאין אדם רואה את הנגעים כ"ש שהיתה טהורה (פס):

כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן כו' כשאין ישראל חכם עמו דאם ישראל בקי בעצמו אפי' כהן שוטה אומר לו ישראל אמור טמא והוא או' וישראל בקי היינו דמסברי ליה וסבר כדאמר בריש ערכין וא"ת מה לנו לזה הישראל הואיל ויש שם ישראל אחר המסבי' וי"ל כגון המסביר עיניו כהות ואינו יוכל לראות (תו' שבועות ד' ו' ע"ב):

דמסברי ליה וסבר הלכות נגעים שאינו בקי והוליך ת"ח עמו ורואה עמו הוא אומר טמא והוא אומר טמא שהטומאה והטהרה תלויה באמירת הכהן והכי תני ליה בת"כ והתם בת"כ אתרבי ישראל מדכתיב או אל א' מבניו ומסקינן התם מאחר שסופו לרבות ישראל כהן ל"ל שאין טומאה וטהרה אלא מפי כהן שאפילו כהן שוטה שרואה בנגעים דמסבר ליה וסבר מקרי ליה כהן שוטה שאינו בקי בפני עצמו. ועי"ל דמסברי ליה וסבר דהכא לאו אכהן קאי אלא אישראל חכם דקאי גביה וא"ת פשיטא מה לי מלמדין מאתמול למלמדים אותו מהיום וי"ל דאע"פ שאינו בקי אלא באותו נגע כשר לראות (תו' ערכין ד' כ"ה):

וראהו הכהן וגו' והסגירו הכהן הצרעת בסוד לבן הארמי בא והנה ידו מצורעת כשלג המבין סוד זה יבין סוד הצרעת שהוא סימן הסגר עולם הרחמים ולפיכך תרגום צרעת סגירו מצורע מוסגר אפשר שבא לידי מצורע מוחלט ואפשר שיטהר וי"ס גדול והצרעת בא ע"י לה"ר הכל מבואר כי הכל נמשך ממקור נחש הקדמוני והוא הגורם להסגר שערי רחמים ואם יש מלאך מליץ א' מני אלף גורם להפתח עולם הרחמים שנסגר ואז מצורע מוסגר אפשר שלא יבא לידי החלט ואם אין עליו מליץ נעש' מצורע מוחלט (פערי אורה):

נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן וגו'. הטעם שראה אלישע שמו

של נעמן מתחיל בנ' ומסיים בנ' וט"ו פסוקי' יש בתור' שמתחילים בנ' ומסיימי' בנ' שגילו המלאכים למשה בספר שימוש התורה ובפ' מצורע שהם טובים לבטל הכשפי' בשעת הבדלה אבל הם סדורים בענין אחר לא כמו שהם סדורים בסידורי' שלנו . והנה יש בתורה ג' פסוקים שמתחילים בנו"ן ומסיימין בנו"ן ובהם הסתכל אלישע כשראה שמו של נעמן שמתחיל בנו"ן ומסיים בנו"ן כשהיה מוכה בצרעת נגע צ־עת כי תהיה באדם והובא אל הכהן והנה נעמן בא אל הנביא לרפאותו ובזה נתקיים נביא מקרבך כמוני אליו תשמעון מתחיל בנ' ומסיים בנו"ן אז צוה אלישע לרפאותו בפסוק הג' הנזכר בתורה בפ' מטות נהנו נעבור חלוצים כו' צוה לרחוץ בירדן וכו' (מג"ע אופן רס"ו) :

באמצע היכל רביעי אית רוחא חדא דאקרי נג"ע ומההוא נגע נפקא רוחא אחרא דאקרי נגע צרעת ואיהו קיימא תדיר לאסטאה לכל אינון מאריהון דלישנא בישא יתיר על כל מה דמסאבין ליה והאי נגע עילאה איהו ממונה על פתורא כו' על ענג שבת (זוהר פקודי ע' ת"פ) :

ת"ח כתיב באתר הד אהרן הכהן ובאתרא אחרא הכהן סתם דא הקב"ה אמר ר"י הא תנינן כתיב נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן אמאי אמר דא הקב"ה א"ל בגין דביה תליא כל דכוותיה דקדושה (זוהר) :

ר' יצחק ור' יהודה הוו אזלי בארחא א"ר יהודה כתיב וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעיך לעולם! אי הוא חטא בנוי מאי חטאו ואמאי ילקון א"ל אלישע יתיר משאר נביאה חמא חמא דלא נפקי מגחזי בנין דמעלי וע"ד לייט לכלהו ולא עוד אלא אמר אנא פולחנא בשימושא עילאה לגבי אליהו וזכינא בתרין חולקין דהא פלחנא ליה בקשות ואנת רשע פגמת לי אומית לשקרא ותמידת הא עברת על כל התורה ומאן דאיעבר על כך מית הוא לעלמא דאתי אבל בגין דפלחת לי שמושא דילך לא להוי למגנא תהוי מית בעלמא הדין ובעלמא דאתי לא ובג"כ צרעת נעמן תדבק בך (זוהר) :

ואם פרח תפרח הצרעת וגו' . אמר קרח למשה בהרת כגרים מהו א"ל טמא א"ל פרחה בכולו מהו א"ל טהור א"ל א"כ לית תורה מן השמים וכו' (גמ' ירושלמי) :

לכל מראה עיני הכהן דלא יצטריך לאכמא עינוי או למאכא . פי' אינו אומרים שצריך הכהן לדקדק ולראות בשני פעמים כיון שא"א לראות בבת אחת אינו אומרים כך אלא מטמאים פי' דכתיב לכל מראה עיני הכהן משמע מה שאפשר לראות בבת א' וזהו סי' לתשובה שזוכר קצת עבירות וקצת שוכח שאין הנעלמות מעכבות הכפרה (עפרה מאמרות) :

ואיש או אשה כי יהיה בו נגע תינוק בן יום א' מטמא בנגעים ומטמ' במת משום דבנגעי' כתיב איש או אשה ובטומא' מת כתיב אשר יטמא ולא יתחטא אצטריך קרא לרבויי אבל ענין זיקוק ליבום לפטור מן הייבום ומאכיל בתרומה לא כתיב איש ולא אצטריך קרא אלא למעוטי עובר (תו' נדה ד' מ"ב ע"ב) :

והצרוע אשר בו הנגע וגו' . שני כרובים הם ברקיע שהם מליצי יושר שבידם מעילי ישראל בכל יום ויום . ושני כרובים אלו הם סוד מגדול עוז שם ה' בו ירוץ צדיק הם רצוע בקדושה לאלקא״ה הצרוע סטרא אחרא שהם שמחזא"י ועזא"ל שהם סוד נופל וגלוי עיני טמנו באים שם טומאה שכן נופל וגלוי עינים הכי הוי (מ"ע הזוהן קי"ה) :

והצרוע משמע צרוע אתרינא לרבות האשה א"כ למה נאמר איש לענין

שלמטה דמשמע ולא אשה לאו אטמא יטמאנו קאי דהת' אפי' אשה אלא אקרא דתח' קאי דאשתעי בפריע' ופרימה. ואע"ג דבנגעי ראש וזקן כתיב אשה לא ילפינן מינה דהתם אצטריך אע"פ שאין רגילות לצמח שער בזקן אשה מטמאה ויש להקשות אמאי לא נפקא לן אשה מאדם דמשמע אשה במקו' קטן דכתיב ונפש אדם וכיון דשקולין ויבואו שניהם וי"ל דסד"א מדאצטריך קרא לרבויי אשה בנגעי קטן מכלל דשאר נגעים ליכא לטומאת אשה אם לא מן הפסוק וקמ"ל לרבות אשה ואיש למעט קטן מפריעה ופרימה והצרוע לרבו' קטן לטומאה וי"ל דמסתבר למעוטי פריעה ופרימה מאשה שגנאי הוא זה (תוס' ערכין דף ך') :

פריץ זו אחיתופל שפריץ פרצה במלכות בית דוד יוצאות זו דואג שיצא לתרבו' רעה צווחה זו גחזי שהיה מצורע וכתיב ביה טמא יקרא והיינו צווחה (תו' ברכות ד' י"ז ע"ב) :

כל ימי הנגע בו יטמא וגו' בין נגע לנגע כמה דאוקמוהי איכה ישבה בדד דאיהו חשיבא שכינתא בגלותא כמצורע דאתמר בדד ישב מחוץ למחנה מחוץ וודאי דא גלותא דאיהו לבר מארעא דישראל (תיקונים) :

אם לא תב בתיובתא סובל כמה יסורין לאעברא ההוא נחש ולסם המות דילה דאיהו צרעת ממארת בכמה מרעין ומכתשין עד לא אשתאר בה בשרא דאיהו עפרא ורזא דמלה ועפר אחר יקח וטח את הבית בגין דנחש עפר להמו עד דיתפרנס מההוא בשרא לא יזיז מיניה ועני חשוב כמת מה מיתה אנפוי משתנין בגוונא דא עני אנפוי משתנין והא אוקמוה כרום זולת לבני אדם מאי כרום זולת אלא מאן דאצטריך לברייתא אנפוי משתנין ככרום וכמה נשיך דיסורין נשיך ליה לההוא חיווא ולא עוד אלא עני חשוב כמצורע מה מצורע וראשו יהיה פרוע כו' כך עני מה מצורע מחוץ למחנה מושבו כך עני ערום ויחף ועניות איהו לישראל באתר צרעת וכו' (תיקון ך"ב) :

אמר אהרן כהן הדיוטות ראו אותם על הים ובסיני ולא הוזקו ואני השריתני אצלך במשכן שנא' ומפתח אהל מועד לא תצאו והזהרת את בני ישראל והזר הקרב יומת ונכנסו בני לראות עוזך וכבודך ומתו אמר הקב"ה למשה אמור לאהרן כל מי שנכנס לאהל מועד שלא ברשות נצטרע וכן אתה מוצא בעוזיה ואם אתה מבקש שיהא בניך מצורעים אותם שהם יושבים לפנים מכל המחיצות הייתי מבקש שיהא יושבים לעצמם חוץ לכל המחיצות שנא' בדד ישב מחוץ למחנה כיון ששמע אהרן אמר טוב חסדך מחיים טוב שמתו בני מחיים ולא מצורעי' (ילקוט תלים) :

זאת תורת נגע צרעת וגו' וזאת התורה לכל נגע צרעת כו' זאת בלא ו' פורענות הוא בגין חובה וכו' (ע"ל ס' נו) :

פרשת מצורע

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן וגו' בא וראה בפ' אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת בידוע שאין הקב"ה מביא על אדם א' מארבע נגעים הללו אלא ע"י עון מצאנו בבנות ירושלים כתיב יען כי גבהו מה כתיב אחריו וספח ה' קדקוד בנות ציון ואפי' הכי נתנה לו תורה טהרה שנא' זאת תהיה תורת המצורע (פסיקתא) :

ת"ח כל חובי עלמא הקב"ה מכפר בתשובה בר מההוא לישנא בישא דאפיק

שום ביש על חברהא והא אוקמוה זאת תהיה תורת המצורע זאת היא תורתו של מוציא שם רע. ר' חייא אמר כל דאפיק לישנא בישא מטמאים כל איבריו ויתחזי לסגר' בגין דההוא מלה בישא סלקא ואתער רוח כסאבא עלאה ואסתאב (זוהר):

ראה והבן שכל המוציא לה"ר מפיו נידון בצרעת א"ל מהו לה"ר א"ל שמוליד רעה במדותיו מלשון הנקרא רע זה פחד יצחק א"ל ר' א"כ כל ישראל יהיו מצורעים שהרי אמרו מלשון הרע גלו ישראל א"ל אין ה"נ אם לא שב בתשובה א"ל אבל אני עני א"ל שקול העניות כצרעת והרי הוא עני הנמסר בידי אדם. א"ל עד סוף השמטה הוא נע ונד ואם לא ישוב יצטרע כי הם ודבריהם אמת (פליאה):

לא נתן הקב"ה התורה לישראל אלא כדי שלא יהיו עוסקים בלה"ר וכן דוד אומר מי רוצה לקנות עה"ב א"ל ומי יוכל לקנותו א"ל בזול שנ' מי האיש החפץ חיים נצור לשונך מרע ומהו תאלמנה שפתי שקר ממה הוא נמנע ממה רב טובך אשר צפנת ליראיך (ילקוט):

תורת המצורע לבית עולמים זאת אינה נוהגת בבמה תהיה בזמן הזה תורת המצורע תורה אחת לכל המצורעי' עד שיהיו מביאים קרבן זה (ספרא):

ד"א זאת תהיה תורת המצורע תורת המוציא רע אתה מוצא מבלעם בן בעור מפני לשונו נדחף שנא' מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם מן רמי עולם הייתי ממחיצת האבות וינחני בלק וזרקו לגיהנם וכן דואג אדומי מפני לשונו נדחף וכן אחיתופל מפני לשונו נטרד וכן גחזי מפני פיו נטרד וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך אמר ר' פדת ברית כרותה נתן הקב"ה בעולמו שכל מי שמפטפט בחבירו לוקה בצרעת שנאמר זאת תהיה תורת המצורע המוציא רע (פסיקתא):

כד לא אבשרן עובדוי דבר נש אסתלק ו' מוזאת וכתיב זאת תהיה תורת המצורע וזהו חשוב כמת (זוהר בראשית ע' ס"ח):

בא וראה כמה גדול לה"ר שהרי מרים דברה במשה אחיה שנ' ותדבר אהרן ומרים במשה מה כתי' זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים למעלה כתיב השמר בנגע צרעת לשמור ומה דברו במשה אמרו הרק אך במשה דיבר ה' הלא גם בנו דיבר ה' כלומר למה פי' מן האשה מיד ויאמר ה' פתאום מלמד שהיו צריכין מים א"ל הקב"ה וכך הייתם מבקשים שיהיה משה צריך מים ואני מדבר עמו מיד לקת' בצרעת וכתי' ויחר אף ה' בם וילך אף אהרן נצטרע אלא שנתרפא אהרן מיד ומרים אחר ז' ימים לכך נאמר זאת תהיה תורת המצורע (פסיקתא): **ביום** טהרתו והובא אל הכהן מאי קמ"ל משמע מאן דאית ביה לישנא בישא צלותא לא עאל קמיה הקב"ה דהא אתער עליו רוח מסאבא כיון דאהדרו בתשובה וקביל עליה תשובה מה כתיב ביום טהרתו והובא אל הכהן (זוהר): **ביום** טהרתו כלומר יתקן ההוא יומא בההוא דרגא בעי לתקוני כו' דההוא יומא או לילה ממונא עליה (מגיד):

וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות חיות ולא שחוטות חיות טהורות ולא טמאות חיות טהורות ולא טריפות חיות בריאות (פסיקתא):

והזה על המטהר מן הצרעת הצפור השני המשולח על פני השדה סודו הוא בסוד שעיר המשתלח רק שהשעיר הוא לעזאזל וכאן פורחים ואע"ג שהן לכת א' אלו העופות ואלו הבהמות שהבהמות לסמא"ל והעופות לשדים שהן טסין ופורחים באויר. וזהו הטעם על פני השדה הרמז לשדה של תפוחי

כי משם קבלתם ומצאתי בתרגום יונתן בן עוזיאל ז"ל ויפטור ית צפירא חיתא על אנפי חקלא ויהי אין אטימוס ההוא גברא למלקא תוב בצרעאי חייבא צפרא חיית לביתא ביומא ההוא וכן נגעי בתים אמרו אין אטימוס ההוא ביתא למלקי תוב בצרעא תייבא תמן צפורא ביומא ההוא (לקוטי) :

תרין צפורים שהם תרין מוחין בנוקבא דזעיר של אצילות הקליפה אינם יכולים לינק ביום אלא בלילה כו' הנה תרין צפרים נקראו מצורעים והם נעמה איגרת וז"ס אל תאכלו ממנו נ"א ולכן המצורע ביום טהרתו היה מביא תרין צפרי' והצפור השמאל שהוא בי"נה ונוקבא דינים קשים לכן שוחטי' אותה למ"ק דינא אבל צפור הב' מצד ימין חכמה דנוקבא היא יותר ממותקות לא היה צריך לשחוט אותה אלא ישלח את הצפור החיה על פני השדה של הקליפות וזהו חי"ה דייק שהיא חכמה חיה שלה כדמיון שני השעירים גורלות גורל א' לה' וא' לעזאזל ע"ש בכתבי האר"י ז"ל ה"ה בשער הקליפות פ"ט ומביא עוד שם אחר יניקותם הם רוצים לעלות יותר למעלה במקום הראוי להם נגד כל חרך זמן דקדושה ואז משתמטי רגלייהו בנוקבא דתהומא רבא וכו' (טוב הארץ) :

ושלח את הצפור החיה על פני השדה כתבו חז"ל מקו' שאין ישוב שם שלא תדבק הצרעת בדיורין ופנימיות הסוד הוא בטעם שעיר המשתלח שנא' שם המדברה וגו' . אך כאן הוא לפורחות השדה והם עופות ואלו הם בהמות הבהמות רומזות לסמא"ל השר אשר הוא השעיר והעופות שהם פורחו' רומזות לשדים הטסים ועופפים באויר וזהו על פני השדה שדה שנהרג בו הבל ושדה נערה המאורסה (ציוני) :

וכבס את בגדיו וגו' . טעם כבוס בגדי המצורע וטהרתו במים להעביר רוח הטומאה מעליו וטעם גילות שערו מסוד והעבירו תער על כל בשרם כי צריך להכניע כחות הטומאה (רקנטי) :

כי תבאו אל ארץ כנען וגו' אחוזתכם אחוזה מטמאה בנגעים ואין ירושלם מטמאה בנגעים א"ר יהודה אני לא שמעתי אלא בית מקודש בלבד (ספרא):

א"ר אלעזר אצטריכנא הכא למימר מלה דאוליפנא מאבא ת"ח הכא ילפינן מנגע דביתא וכד רוח מסאבא שריא בביתא והקב"ה בעי לדכאה ליה שדר נגע צרעת בביתא לקטרגא דא בדא וההוא נגע לא אעדו מביתיה ואע"ג דההוא רוח מכאבא אסתלק מההוא עד דינתצון בית אעא ואבנא וכלא וכדין אתדכאה אתרא בההוא גוונא מאן דאסתאב ואתער רוח מסאבא ושארו עליו כדין בעי הקב"ה לדכאה ליה אתער רוח תקיפא אשתכח בעלמא ושריא על ההוא רוחא מסאבא ומקטרגו דא בדא עד דיתעבר מעלמא וההוא רוחא דינא דתקיפא לא אסתלק מאתריה עד דינתץ אתר שייפין וגרמין וכלא וכדין אתדכי עלמא (זוהר) :

הטעם נגעי בתים לא היה בשביל מטמונים דא"כ תכף שיתץ הבית הוי לוקח אבנים ההם ולבנות הבית ולמה עפר אחר יקח אלא הטעם היה שבנאו בתים לסטרא אחרא ע"כ צריכין נתיצה ועפר אחר יקח ולבנות הבית לשם קדושה וכו' (זוהר) :

ובא אשר לו הבית והגיד לכהן כנגע נראה לי בבית היינו דם טמא דנדה ומה התם והסגירו הכהן ז' ימים אף הכי תסגר ז' ימים למהוי כנדתה (זוהר קדושים ע' קמ"ה) :

בני עריות בני נדה נ"ד ה' ואשתכח באתריה שפחה בת אל נכר והאי איהו

רזא תחת שלש רגזה הארץ תחת עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גבירתה (פס):

ולקחו אבנים אחרות וגו' צריך דאיהו מטלטל מאתר לאתר מבית לבית כאלו ייתא בגלגולא כמה זימנין והיינו ועושה חסד לאלפים לאוהבי עד דיזכה לעלמא דאתי שלים אבל לחייבא לא אייתי להו יתיר מתלת זימנין ואי לא חזר בתיובתא אתמר ביה גלותא מכפרת עון ובג"ד אוקמוה צדיקים אינם חוזרין לעפרן אלא קא רמיז לו עפר אחר יקח וטח את הבית (זוהר פנחס ע' רנ"ו):

כד תריך הקב"ה לאדם מהאי עלמא ואייתי ליה להוא עלמא הא אתמר משנה פניו ותשלחהו ובג"ד רות עברה בו ואיננו חד מאינון מלאכים רעים כד חזי ליה משונה שאלין ליה שאר מלאכים משחיתים עליה דא הוא מארי חובך איהו עניא ליה ואמר ואיננו כד אתתריך מאתריה ואתנטע באתר אחרא אתמר ביה ולא יכירנו עוד מקומו. בגין דועפר אחר יקח וטח את הבית ובני ליה גרמין וגידין בגין דאתחדש כבית ישינה דעבדין לי' חרשה (פס ע' ת'): **בר** נש דטרח להקב"ה עליה בגילגולא ולא אצלח באתרא אעקר ליה מאתרא ושני ליה אתר. ורזא דמלה ועפר אחר יקח וטח את הבית ודא שינוי המקום אם אצלח מוטב ואם לא אצלח אעקר ליה מתמן וארכיב ליה באתר אחרא. ושניא שמיה ודאי איהו שינוי השם. אם אצלח מוטב ואם לאו אעקר ליה מתמן ודא ונתץ הבית ואת אבניו ואת עציו ונטע ליה באתר אחרא ושני עובדוי מכל מה דהוי בקדמייתא מכל צרורין דילה משנה פניו וישלחהו הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר וכו' (תיקונים תיקון ס"ט):

ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו וגו'. ענ"ג שבת בהיפוכא נג"ע מאן דאית ליה ולא מקיים ליה אתהפך ליה לנגע צרעת שפחה דחרבת ביתיה ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ודא היא עניותא דאיהו באתר דנגע צרעת. חזר בתיובתא וטהרו הכהן דא מיכאל כ"ג ממונא תחות יד החס"ד (תיקונים):

והבא אל הבית כל ימי הסגיר כ"ג ביום הכפורים יוכיח. תימא דבפ' ידיעות הטומאה אמרי' הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו אפי' כולו מבפנים חוץ מחוטמו טהור והבא אל הבית אמר רחמנא דרך ביאה אסרה תורה ויש לחלק בין כניסה ליציא' דאורחא דמלתא ביציאה כתלמיד הנפטר מרבו:

דברו אל כל עדת בני ישראל. אמר הקב"ה זה ראה שאני טהור ומעוני טהור ומשרתי טהורים ונשמה שנתתי לך טהורה אם אתה נותנת לי כשם שאני נותנה לך מוטב ואם לאו אני שורפה בפניך כל אלה בזקנותו אבל בילדותו אם חטא הוא לוקה בזיבה וצרעת לפיכך משה מזהיר לישראל איש כי יהיה זב מבשרו (רבה קפלת):

ובית הלל נפקא ליה מזאת תורת הזב בין גדול ובין קטן הוי מצי למימר מאיש איש אלא דבעי לאוקמוה בית הלל אפי' כמ"ד דברה התורה כלשון בני אדם (תו' נדה ד' ל"ו ע"ב):

ומה מצורע שאין מטמא משכב ומושב ובת"כ תניא שמטמא משכב ומושב ותירץ רש"י בפסחים דהיינו לטמא אוכלים ומשקה אבל לא לטמא אדם וכלים כגון זב (תו' מגילה ד' ז' ע"ב):

וכי ירוק הזב בטהור וכבס בגדיו כתב הרי"ח דבר תימא הוא למה טעיינם דזב ומצורע טמאים לאחר פרידתם מן הגוף והטעם טובן ליודעים כי נשאר בם חיות וכח. ועוד כח הטומאה במעיינם והמשל על זה אשר בפעם א' לב' בני אדם נתתך להם חוטמיהם ובבואם לחבר להם החוטמות נתחלפו

בזה וחברו מין בשאינו מינו לימים מת א׳ ונפל לאחר חוטמו וא״ת שיש חילוק בין אברים לרוקים הנך רואה מופת אמיתי שאפי׳ בהבל ימצא כח ההרגש כאשר ידוע לצידי החיות כי כשהארנבת נרדפת מפני הכלבים ונושאות על הארץ ירגשו הכלבים וימצאו מקום תחנותם ומקומם וכאשר היא נושאות בכפה ונושאות למעלה באויר לא ידעו הכלבים מהם דבר והדבר אמיתי (ציוני):

ואיש אשר תצא ממנו שכבת זרע וגו׳ אמרו קצת חכמי הקבלה כי השערות אשר סביב הערלה רומזים לכחות הטומאה אשר סביב הברית העליון וכשיוצא שכבת זרע לבטלה מתעפפים שם הרוחות ההם להוציא להם מקום לחול שם (רקנטי):

ואיש כי תצא ממנו וגו׳ לא ניתן השפע להוציא מן האמה כי אם בבת זוגו ואז שורה בטפה ההוא נשמה טהורה הבאה בצד הקדושה אבל כשיוצא שלא בסדר שורה על הטפה ההוא רוח טומאה אשר סביב ברית העליון וכשמוציאים שכבת זרע לבטלה מתעטפות הכחות ההם בהם וכו׳ ומצא מין את מינו וניער וכו׳ (ציוני):

ואשה כי תהיה זבה וגו׳ הדמים הטמאים באים מהשמאל כי הם מזוהמת הנחש שהטיל בחוה וכל זמן שהוורידין הם פתוחות כחות הטומא׳ משפיעים בהם ואם תבא שם נשמה תהיה מן הכחות ההם והן הן עזי פנים שבדור (רקנטי):

מפני מה המים שאובים פוסלים את המקוה הוא סוד גדול לבעלי הקבלה. כי האשה הדבוקה בבן זוגה ולא קבלה מאחר נותנת כח בשכינה המקבלת מצינור הצדיק לא מים שאובים הבאים ממקום אחר לפיכך המשכת המים מצינור המיוחד כי הוא כהן דוגמא של מעל׳ אף כי הם מי גשמים מפני שהגשמים הבאים מן השמים לארץ הן העונ׳ של מעל׳ הבאה דרך הצנורות הטהורות אמנם אם הם שאובים הם מרוח הטומאה ולפיכך פוסלת המקוה וא״כ היאך תטהר האשה בהם (סס):

פרשת אחרי מות

וידבר ה׳ אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה׳ וימותו איכא למידק אמאי כתיב אחרי מות שני בני אהרן אטו לא ידעינן דתרי נינהו ותו אמאי בקרבתם הל״ל בהקרבתם ותו מאי וימותו הא כבר אמרו אחרי מות. אבל רזא דמלתא תלי בנדב ואביהו אתגלגל בפנחס. וה״ק בתר דמיתו שניותא דבני אהרן כלומר לא מיתו אלא מלמהוי תרין אבל אינון לא אתעבידו דהא כחדא אתגלגלו בפנחס. ואמר בקרבתם ברזא דקאמר בזוהרא קדישא דבגין דלא הוי נסיבין כד קריבו קטורת והיינו בקריבתם גרמיהון ולא היו ראוים מתו. והיינו דקאמרו וימותו בגין דהוי כמתים דלא הוי להון בנין ולא נשים לאולדא מיניה משום הכי מיתו ואצטריך למימר הני מילי הכא משום דלא למיעל אהרן כיון דאתאבידו בנין בגין דאעלו משום הכי אמר בזאת יבא אהרן ולא לידחל דבניו אע״ג דאתענשו לא אתאבידו ולא מתו אלא שניותא דלהון לחוד ותו דאינון הוי חזי לאענשא משום דלא הוי נסיבין אבל איהו כיון דאנסיב ליעול בזאת ולא לידחל א״כ אתא למימרא אע״ג דמיתו שני בני אהרן לא לידחל משה מליעול דאהרן בלא יבא ואין משה בלא יבא (מגיד):

הא דכתיב בקרבתם לפני ה׳ פי׳ שקריבו הזמן ודחו השעה ולא המתינו עד

אחר מיתת אביהם היינו בקרבתם שרצו לקרב הדבר בלא עתו ולדחוק השעה ולכך לא כתיב בהקריב אלא בקרבתם (זוהר):

וימותו לפני ה' בנשיקה ולא ע"י לילית הנקראת שב"א *שני *בני *אהרן (מ"ע אופן נ"ו ע"ל פ' שמיני):

ד"א אחרי מות שני בני אהרן אחרי מות נדב ואביהו מ"ל והא ידוע דבנוי הוי אלא הכי תנא דעד כאן לא הוי ברשותייהו קיימא אלא ברשותא דאבוהון (זוהר):

לפי שתיקון נדב ואביהו היה באותו זמן של זמרי ורשעתו שבזכות פנחס באו הנשמות לעה"ב למעלה זהו סמיכו' ולאיש אשר ישכב עם טמאה אחרי מות שני בני אהרן (זר זהב אות י'):

חנניה מישאל ועזריה על דהוי מצלן קמיה קב"ה ומייחדן שמיה כדקא יאות אשתזיבו מההוא נורא יקידת תרי בני אהרן קריבו אשא נוכראה דלא אתייחדו שמיה כדקא יאות ואיתוקדו בנורא (זוהר):

ר' יצחק אמר כתיב אחרי מות וכתיב וימותו. כיון דאמר אחרי מות לא ידענא דהא וימותו אלא הכי תנינן תרי מיתות הוי חד לפני ה' וחד דלא הוי להו בנין דכל מאן דלא זכי לבנין מת הוא בגין כן אחרי מות וימותו (זוהר):

משום דדינא הוי מהדר בתר אהרן ובניו לאושטא ידא בהון דהכי אורחא דההוא סטרא אחרא כדאחז"ל אחר מן האחים שמת ידאגו כל האחים ולהכי פקיד להון ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו דלא יתחזי בקריבין דלהון אבל בני ישראל יבכו את השריפה דעלייהו לא הוי רשות למשלט בהון דינא דהא אינון לא הוי קריבי דלהון ולא בבאן אלא משום אחוה וחביבותא ומ"מ כיון דאתון לא מתחזין בגרמיכון דאתון קריבין לית להו רשות למשלט לדינא בכון (מגיד ד' י"א ע"א):

רזא דהספד ובכיה על הצדיקים דבהנהו פתיחן דמפתחין מבועא לאושדא דמעין מתפתחין מבועין עילאה לנחתין כמה נשמתין והיינו רזא ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה דאי לא יבכו על כל העדה יקצוף ומשום הכי קרינן ביה"כ מיתת בני אהרן וכו' בגין דקרינן מיתת בני אהרן ומצטערן עלייהו הוי כאלו מיתו בההוא יומא וספדו עלייהו וע"י כן מיתוספי כמה אלפים רבוואן ונפשין למיתת בההוא עלמא והיינו רזא דצדיקים מולידים במיתתהון יותר מבחייהון (שם) (ע"ל פ' במוס):

קם ר"א פתח ואמר וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'. האי קרא אית לאסתכלא דאתחזי יתיר דהא כתיב בתרי' ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך מכאן שירותא דפרשה האי לעילא מהו דכתיב וידבר ה' אל משה אלא בשעתא דיהיב הקב"ה קטורת בוסמין לאהרן בעי דלא ישתמש ביה בחייו בר נש אחרא מ"ט בגין דאהרן אסוגי שלמא בעלמא. א"ל הקב"ה א"ת בעי לאסגאה שלמא על ידך יסגי שלמא לעילא הא קטורת בוסמין דהא בידך מכאן ולהלאה ובחייך לא ישתמש בר נש אחרא נדב ואביהו אקדימו בחיי אבוהון לאקרבא מה דלא אתמסר להו. ומלה דא גרם להון דטעו ביה ותאנא משה הוי מהרהר מאן גורם לון טעותא הדא והוי עציב מה כתיב וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן ומה ת"ל בקרבתם לפני ה' וימותו בהקריבם לא כתיב אלא בקרבתם א"ל הקב"ה למשה דא גרמו להו דדחו שעתא בחיי אבוהון וטעו בה היינו דכתי' אשר לא צוה זאת' אות' לא צוה(זוהר):

ויאמר

ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך וגו' דבר אל אהרן אחיך לרבו' הבני' וכה"א וישמע אברם כי נשבה אחיו והוא לוט בן אחיו (פסיקתא) :

מה היה הדבר להזהיר את אהרן על ביאת המקדש לפי שהיה אהרן קדש ובגדיו בגדי קדש ונמשח בשמן הקדש נאה לו לבא אל הקדש לשרת פני קדוש ונורא שמו :

עת ללדת עת למות ד"ח זימנין הזכיר עת נגד ד"ח יומי דסיהרא י"ד שלימים וי"ד חסרים . ומאן דאתיליד ביומי דשלימתא ואיהו שלים בבני חיי ומזוני ועותרא ומאן דנולד בחסרונא חסר מכולא דמזלא גרם ואתמר בזאת יבא אהרן אל הקדש ואל יבא בכל עת אל הקדש וכו' ובג"כ אמר לר' פרת ניחא לך למחרב' עלמא כו' כי בן אדם עולם הקטן ואפשר דנפלת בשעתא דמזוני וכו' (זוהר בראשית ע' קנ"ב) :

עת לאהב ועת לשנוא אית עת רזא דמהימנותא כו' עת רצון והאי איהו בר נש מחוייב למרחם להחזיר עת לעשות לה' ואיהו עת אחרא רזא דאלהים אחרים וחייב בר נש לאתמשך ממנו וזהו ועת לשנוא ובג"כ כתיב דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש (זוהר תרומה ע' רע"ד) :

תאני בההוא שעתא דבעא משה קמיה הקב"ה מלה דא א"ל אי בני עלמא יתובון קמך ע"י דמאן מתברכין א"ל הקב"ה ולי אתה אומר דבר אל אהרן אחיך דהא בידיה מסורין ברכאין לעילא ותתא (זוהר) :

ואל יבא בכל עת זו יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות השנה (ספרא):

נביאי אחרנין לא הוי עאלין למחמי למלכא אלא בשעתא ידיען וביומין ידיען כגוונא דאשתכחנא באהרן דהוי עילאה מכולהו דאתמר ביה ואל יבא בכל עת אל הקדש אלא בזאת יבא אהרן אל הקד' כ"ש אחרנין אבל משה בכל שעתא ושעתא ובכל יומא דבעי הוית עייל למחזי למלכא ולא עוד אלא כל נביאי הוי הזיין נבואה דלהון באברין דמלכא כל חד וחד באבר ידוע ולא יתיר מנהון ברישא דמלכא מנהון בנימין דרישא דאינון כוכביא ומזליא דלית להון חושבנא . מנהון בעיינין מנהון באודנין מנהון באנפין מנהון בחוטמא מנהון בפומא מנהון בצואר מנהון בידים מנהון בקומה מנהון בשוקי מנהון באות ברית אבל משה בכל אבר הוי משיג נבואה דיליה כו' (תיקון י"ח) :

תאות ענוים שמעת ה' ר' לוי בשם ר' חמא אמר זה משה שנקר' עניו בשעה שא"ל הקב"ה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש התחיל מצטער אמר כמדומ' אני שאין אחי יכול לכנוס לפנים מן המחיצה אמר הקב"ה לא כשאתה סבור אלא בכל עת שרוצה לכנוס יכנוס הוי תאות ענוים שמעת (ילקוט תילים) :

בזאת יבא אהרן אל הקדש וגו' בזו התיבה של בראש"ית בנין בית ראשון נרמז בו כמה דעתיד לעמוד בבנינו ועמד ת"י שנים וע"ז נאמר בזא"ת יבא אהרן אל הקדש (פליאה) :

בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה לכפר בפר על עגלא ואיל לאדכרא עקידת יצחק (מדרש הנעלם) :

אמר ר' ביבי אמר אבוי לפני ולפנים הוא דוגמת של ג"ע וכשנכנס שם הכהן נכנס בנשמה ולא בגוף באימה וביראה וברתת ובזיעה בנקיות ובטהרה והכרובים עומדים שם מעוררים זכה הכהן נכנס שם בשלום לא זכת מבין שני הכרובים יוצא להב ונשרף וימת שם מבפנים כדוגמת אותם הכרובים שעומדים בשערי ג"ע א"ר יהודה אשרי הזוכה לעבור משם בשלום (מ' הנעלם):

ד"א וזה הדבר באיזה זכות היה אהרן נכנס לבית קדש הקדשים א"ר חנינא בנו של ר' ישמעאל בזכות המילה כד"א זאת בריתי אשר תשמרו וכה"א בריתי היתה אתו החיים והשלום (רכה פ' תצוה) :

סמא"ל הרשע יש לו י"ב כיתות מחבלים תחתיו המקטרגים על י"ב שבטי י"ה עליונים ותחתונים ואלה שמותם . **השר** הראשון בערי"רון הוא מלא רעה והוא מלשון איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת. זאת תכלית השכינה שנא' בזאת יבא אהרן אל הקדש.וזהו סוד שוחד שעיר לעזאזל שיפנה מהשכינה ולא יסאב מקדשא : **השר** השני ארימרי"ן כגוונא אש ומים: **השר** השלישי צללרמ"ירין גוונו כמראה צלל : **השר** הרביעי שחרי"רון גוונו כולו שחורים : **השר** החמישי שלהיבו"רון גוונו שלהבת אש : **השר** הששי עפרי"רון כדמות עפר : **השר** השביעי עברי"רון גוונו כדמות עבים : **השר** השמיני נחשתי"רון גוונו כעין נחשת:**השר** התשיעי נחשי"רון כעין נחשים : **השר** העשירי דגרגי"רון גוונו כעין דגים : **השר** אחד עשר בהמי"רון גוונו כדמות בהמות . והוא שר מושל על אלף שרים חזקים כהרים ולכל שר מהנהו . השר י"ב נשמי"רון צורת נשים ומקוקות וכו'. ובעלי שימושי השמות אומרים שמו ג"כ חתולי"רון שפעמים נראו כדמות חתולים גדולים ושחורים וכן יש ז' כיתות אחרות ממונים על ז' ימי השבוע הנקראים בשלשי"ן תדלי"מון קנפי"ט תרסו"ס שדרך משך עבד נגו אלפאי"ב והממונים חלמה וסמא"ל וקצקפו"ני והם ממונים על השבועה להעניש השונא (עמק המלך) :

כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם מאי קא מיירי אלא מאן דאתי לייחדא שמא קדיש' עילאה בעי לייחדא מבחר זאת כמו דכתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש (זוהר בשלח ע' ק"ס) :

אמר הקב"ה למ"ה עולם אני מבקש להבראות. א"ל למה א"ל בשביל עם א' הנקרא ישראל. א"ל מה טיבן . א"ל כל מה שאני עושה בעולמי הם עושים במשכן ביום ראשון בריאת שמים וארץ כו'. ביום הששי כתיב נעשה אדם ובהם כתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש (ילקוט בראשית) :

כתונת בד קדש ילבש וגו' . בגדי קדש הם דבההוא לבושין דמו לגוונא דלעילא ולא בעי בר נש לאשתמשא רק כהנא רבא דרבו משח קודשא על רישיה (זוהר ויחי פ' תפ"ג) :

בד בבד נראה לי חד לגופיה וחד בד לשון לבד שאין לובש עמהם בגדי זהב כדרך שעושה כל ימות השנה. ובד שלישי לומר יותר טוב מבד של שאר ימות השנה . והרביעי לומר שיוהר טוב משל ערבית א"כ בד שלישי ורביעי מדרש הכי בד המובחר שבבד (תוס יומא ד' ל"ה ע"א) :

והקריב אהרן את פר החטאת תנינן כל כהן שאין לו בת זוגו אסור בעבודת דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו אמר ר' יצחק משום דלית שכינה שריא במאן דלא אנסיב וכהנא בעי יתיר מכל שאר עמא לא שריא ביה שכינתא וכו' (זוהר פ' נשא ע' רע"ה) :

כולם קרויים ביתו תימה לוים במה יתכפרו אי בשל צבור אשר לעם כתיב ולוים לא מקרי עם ופלוגתא היא בפ' תזריע . ואי בשל אהרן לא אקרי ביתו וכ"ת כיון דאשכחן שיש להם בכפרה דכתיב יכפר אית לן למימר דלא אתי אשר לעם אלא למעוטי כהנים ויתכפרו בשל צבור א"כ מצינו בשעיר של עם שהותר מכללו :

ולקח שני השעירים והעמיד אותם וגו'. גורל א' לה' וגורל א' לעזאזל שעיר לה'

לה' בגין מעוט הירח ואיהו שעיר א' לה' לחטאת אחד מסטרא דיחודא אבל שעיר לעזאזל לא כתיב ביה קרבן ולא אחד ולא עולה אלא ושלח ביד איש עתי המדברה ושלח כד"א מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו אף הכי נמי שארי לתברא רוגזא דסמא"ל דלא יתקרב למקדשא לקטרגא לכלבא דאיהו רעיב ומאן דבעי דלא נשיך ליה יהיב בשרא או נהמא למיכל וישקו ליה מיא ורזא דמלה אם רעב שונאך האכילהו לחם ובדא יתהדר רחימוי ואתעביד ליה סניגוריא ואמאי שלחין ליה ביד איש עתי איש פגים בגין סטרין אחרנין כלהון מארי מומין ואתקריאו שעירים דכתיב ושעירים ירקדו שם ואתמר ולא יזבחו עוד זבחיהם לשעירים דעליהו אתמר יזבחו לשדים לא אלוה . ובשעיר דא אתפריש מכולא ונושא כל חובין דישראל עליו (זוהר פ' פנחס ע' סנ"ס) :

הפ מטהר חוצות ומשלים הדרכים העליוני' ליחוד א' גם השעירי' הבאים במועדים הם להרחיק כל טומאה וכל מחשבה רעה מישראל וכו' . ולכן היו עושים כל ענין עזאזל בי"ה כי עזאזל הוא הכח הגדול מכל המקטרגים וכל רוחות רעות בו עצמו דכתיב ונתן אותו על ראש השעיר והיו שולחים אותו אל המדבר שאין שם ישוב כלל וגם עם שעיר החדש היו מבטלי' כל רוחות רעות אז היה נשאר העולם קדוש וטהור ותפילתם מקובלת ונשמתן של ישראל מתעלו' בלי שום עיכוב כלל עד שער התשובה כו' (תמונה) :

כל זימנא דישראל בגלותא ולא יקרבון קרבנא בההוא יומא ואינון תרין שעירין לא יוכלו לקרבא יהא להו דוכתא דתרי בני אהרן ויתכפר עלייהו (זוהר):

שני השעירים כי השעיר מבריח כל הטומאה ומקרב טהורים ולכן גורל א' לה' שהיא העטר"ת ולקבץ כל מחנותיהם ולטהרם כדי שיהיו טהורים דבוקים עם השכינה לחיים כד"א יעמד חי לפני ה' . והשעיר הב' היו שולחים למדברות להשבית כל כחות המדברות ולכלות כל רוח רעה וכל שד ומזיק וכו . והשעיר הב' היה כח לשר השדים והוא ישא עליו את כל עונותם כו' . וגם שעיר החדש היה לו כח זה להרחיק כל טומאה וכדי שיהיו ישראל דבוקים לשכינה (תמונה) :

ונתן אהרן על שני השעירים וגו' א"ר יוסי תנן ינתן אהרן על שני השעירים גורלות אי הכי יקריה היא דעזאזל חמיתון עבדא דשדי גורל במאריה כו' בגין דסמא"ל לא יהיה לו פתחון פה בההוא גורל וכו' . א"ר יצחק מלה עילאה אשכחנא בגורל של יהושע כתיב על פי הגורל דאיהו אמר חולקא דיהודה דא דבנימן וכן כלהו אף הכי כיון דסלקא עדבא בידוי דכהנא אינון מדלגין מידוי ושארין באתרייהו הה"ד והשעיר אשר עלה עליו הגורל עליו ודאי כו' (זוהר אמור ע' קג"ד) :

ביום הכפורים מתהדר עלמא דקדושה לקדמותיה ובעינן לאעדאה סטרא מסאבא מסטרא דקדושה ולדבקה ליה בדוכתא דהיינו בהנהו קליפין ומשום הכי עבדינן עובדא דהעמדת שני השעירים לפניהם ומגרילים עליהם גורלות לרמז דברישא תרין סטרין נפקו מחד דוכתא האי פירא והאי קליפה ובתר הכי משדרינן שפיר לעזאזל המדבר' דכיון דבתר דשלטו קליפה בזימנייהו השתא דעבר זמנייהו ושלטו קדושה איבעי להסתלק כל מסאבי דהוי מסטרא דקדושה ויתדבק והנך סוכות דהוי מירושלים ועד צוק הוי רמיזין לעלמא דשלטא עלייהו קליפא והוי א"ל בכל סוכה וסוכה הרי מזון והרי מים לרמז דעבר שליטיה דקליפין דהוי בעלמא דלהון חורב' ותרין כל אבל השתא דשלטי דקדושה דאיכא ברכאין בעלמא הרי מזון והרי מים ומשום הכי לעולם

לא הוצרך אדם לכך לפי שלא היתה אלא לרמז בלבד ויקירי ירושלים הוי מלוין אותו עד סוכה ראשונה כדי להסיר כל מסאבי מהם ולהדביקו בשעיר חלק לשון של זהורית חציו קשור בסלע וחציו בין קרניו לרמז תוקפא דדינא דהנהו קליפין איבעי למהוי ברישא דלהון דלהכי רמז בין קרניו וכן איבעי למהוי בנוקבא דלהון דרמיז לסלע ולא יתפשט בעלמא דקדושה כלל . ולשון של זהורית שהיו קושרים על פתחו של היכל הא פתח:; דהיכל רמז לכנסת ישראל ולשון של זהורית רמז לזוהמא שהטיל נחש בה משום דאתי מסטרא דקליפות וכיון שהגיע השעיר למדבר היה הלשון מלבין רמז דהא אסתלק סטרא מסאבא לגמרי מעלמא דקדושה ואתדביק בזוכת' ואשתאר עלמא דקדושה בלא מסאבו (מגיד) :

בקדש הקדשים היה חקוק השם באותיותיו ובניקודיו בשער הארון וכאשר היה רואה הכהן ששער הארון היה מלא זוהר לבן היה שמח מאד ואם היה רואה אדום לא היה סימן טוב לישראל ולא לכהן ובראות הכהן האדום הזה היה מתאמץ ואמר רבון העולמים שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך והיה אומר ומרבה בבקשות ותחנונים לפני הקב"ה והיתה קו א' נקשרת חוצה כמו כן בעזרה והיה כ"ג מנענע הקו והיה רומז שיצעקו בני ישראל אל ה' וישובו אליו בכל לבבם וכראות הכהנים והעם שהכהן מנענע הקו היו צועקים בנפש מרה ושואלים רחמיר מלפני הקב"ה ומיד האדום חוזר ללבן והכ"ג מנענע הפעמונים מרוב השמחה (כרית מנוחה) :

כל עשרים שנה שהיה יעקב בבית לבן לא שלח שעיר לעזאזל לכן שלח אח"כ לעשו עשרים תישים בפעם א' נגד עשרים שעירים (גלי רזיא) :

לפיכך היו נתנים לו לסמ"אל שוחד ביה"כ שלא יקרב קרבנם שנא' גורל א' לה' וא' לעזאזל גורל של הקב"ה לקרבן עולה וגורלו של ישראל שעיר החטאת וכל עונותיהם של ישראל עליו שנא' ונשא השעיר את כל עונותם ראה סמא"ל שלא נמצא בהם חטא ביה"כ אמר לפני הקב"ה רבש"ע יש לך עם א' בארץ כמלאכי השרת שבשמים מה מלאכי השרת יחיפי רגל אף ישראל יחיפי רגל ביה"כ מה מלאכי השרת אין בהם אכילה ושתיה כך ישראל אין בהם אכילה ושתיה ביה"כ מה מלאכי השרת אין להם קפיצה כך ישראל עומדים על רגליהם ביה"כ מה מלאכי השרת שלום מתויך ביניהם כך ישראל שלום מתויך ביניהם ביה"כ מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא כך ישראל נקיים מכל חטא ביה"כ והקב"ה שומע עדותן של ישראל מהקטיגור שלהם ומכפר על המקדש ועל המזבח ועל הכהנים ועל כל עם הקהל שנא' וכפר את מקדש הקדש ועל אהל מועד ועל המזבח יכפר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר (פר"א פ' מ"ו) : (עיין בבחיי פירוש על שלא יקריב קרבנם אם הוא באל"ף או בוי"ו ומה שכתב הוא על זה) :

ונתן את הקטורת על האש וגו' וכסה ענן הקטורת הכיסוי הזה אין אנו יודעים מהו עד שבא דוד ופירשו כסית עון עמך סלה (ס' חזית) :

וכפר על הקדש מטומאת וגו' ואף ביה"כ כתיב וכפר על הקדש ובאהרן משתעי קרא שמטהר קדש העליון מטומאת בני ישראל והשוכן אתם בתוך טומאתם כן יעשה לאהל מועד כי אין חבוש מתיר עצמו . כתב בעל פי' טעות בני ישראל קיבל הקב"ה קצת טומאה וטרם שיש לו טהרה כבי"כול א"א לכפר לאחרים וכו' (ע"מ ד' י"ח ע"א) :

הכוונה על השוכן אתם בתוך טומאתם שהוא הסתר פנים בהתלבשות

השכינה

השכינה בנפרדים קדישים שהמה מתלבשים בחיצונים ולהכי דייק קרא בתוך טומאתם כי אינו שוכן ח"ו בתוך טומאתם כי מה לכהן בבית הקברות אלא שוכן בתוך ואין תוך מתלבש בטומא' חוצה לו אבל בתוך עצמה אין שם טומאה (סס) : וכל אדם לא יהיה באהל מועד נזדמן לו זקן א' לבוש לבנים. בירושלמי פריך והא כתיב וכל אדם ל.ג יהיה באהל אפי' מלאכי' דכתי' ודמות פניהם פני אדם ומשני דשמא שכינה היתה (תוס מנחות ד' ק"ט ע"א) :

אמר הקב"ה לאיוב למה אתה קורא תגר שהגיעך יסורים שמא אתה גדול מיציר כפי שעל מצוה א' שביטל גזרתי עליו מיתה ועל תולדותיו שמא קרא תגר א"ל גדול אתה מיצחק שעל שאהב את עשו כיהתו את עיניו א"ל גדול אתה ממשה ע"י שאמר שמעו נא המורים גזרתי עליו שלא יכנוס לא"י א"ל גדול אתה מאהרן שלא חלקתי כבוד לבריה כיוצא בו שיהא לבוש שמנה בגדי' ונכנס לבית קדש הקדשי' ומלאכי השרת בורחים מלפניו שנ' וכל אדם לא יהיה באהל מועד אלו מלאכי השרת ודמות פניהם פני אדם וכבוד ה' היה מלא הבית ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת כי מלא כבוד ה' ובזמן שהיה נכנס הייתי חולק לו כבוד ומסלק כבודי מבין שני הכרובים (פסיקתא) (עיין ילקוט איוב) : והזה עליו מן הדם באצבעו וטהרו וקדשו טהרה מבפנים קדושה מבחוץ (זוהר פנחס ע' רנ"ג) :

וסמך אהרן את שתי ידיו וגו' כי אם בתולה מעמיו יקח לא יסב כהנא רבא אלא בתולתא בלא פגימו כו' כהנא דקריב קורבנא דהא בעי למהוי שלים בלא פגימו דמומא פוסלים בכהנא שלים בגופא שלים בקורבנא לקיימא כלך יפה רעיתי ומום אין בך דקרבנא מנחה היא וצריכין ישראל למשלח מנחתא דלהון בגופא שלים דאינון בהיפוכא דסטרא אחרא דהא ביד איש עתי פגום הוי שלחין ליה דורנא גו־ל א' לה' וגורל א' לעזאזל דאלהים אחרים כלהי פגימין מסטרא דצפון (זוהר וארא ע' קע"ג) :

בקיאים היו בחכמת המזלות וראו אדם שמת אותו שנה ושלחו עמו השעיר ביד איש עתי הגיע זמנו למות בשנה ההיא כי כל העוסק בשעיר לא הוציא את שנתו (תיקונים פ' זו) : והתודה עליו את כל עונותם וגו'. הוידוי לאהרן דכתיב והתודה עליו כל עונות בני ישראל :

(ענין זה ע' באריכות ענין נפלא לעיל פ' לך לך ופ' וירא) :

ונשא השעיר עליו את כל וגו'. גדי עזים של יהודה רמז לשעיר המשתלח ושלח מן הצאן אלו ישראל וכו' וע' שם סוד דחיית שעיר המשתלח ב' קומות דוגמת סקילה וסוד יהודה וחירה בקדושה וחירה בטומא' (ע"מ) :

א"ר יוסי ווי להו לעמא דעובדי גלולים בשעת' דההוא שעיר משדרי ליה לההוא דלטורא ממונא עלייהו אתי לשבח' לישראל והקב"ה אהדר ליה אינון חובין על רישיה דעמיה א"ר יהודה אלמלי הוי ידעי עובדי גלולים דא מה הוא שעיר לא שבקין יומא חד בעלמא וכו'. ת"ח כל ההוא יומא משתדל בההוא שעיר וקב"ה מכפר לישראל לבתר הוא אתי ומשבח לישראל וכו' אמר הקב"ה לשבעים שרים הסובבין את הכסא חמיתין האי דלטורא דמקטרג תדיר ובשביל שעיר א' משבחם כדין מסכימים כולם דיהדרון כל חוביה על עמיה (זוהר פ' אמור) :

מחלת יש לה מחנות תע"ח כמנין שמה לילי' יש לה ת"פ מחנות כמנין שמה ומחלת ומחנותיהם תמיד הם מרקדות ומזמרות כלשון מחולות ולילית ומחנותיהם תמיד מיללות ובוכות כשמה לילית יללה והם שונאים זה את זה

ולא פגעו בהדדי רק ביום כפור ונעשה מלהמה גדולה ביניהם ומכח זה תפילתן של ישראל עולה למעלה בלא קטרוג כלל (גלחגסי בפ׳ כל הויביה סלו) :

ושלח ביד איש עתי כהנא הוי אשתמודע ביה חד עינא יתיר מעינא אחרא פורתא דעל עינא אתחפיא בשערין סגיאין ומכחלא עינא ולא מסתכל במישור האי בר נש זמין להאי וכדקא חזי ליה וע״ד כתיב ביד איש עתי (זוהר) : **ובא** אל אהל מועד וגו׳ כל הפרשה כולה אמורה על הסדר חוץ מפסוק זה ובא אהרן אל אהל מועד ולמה בא כדי להוציא כף ומחתה (ספרא):

כי ביום הזה יכפר עליכם וגו׳ . מפני ארבעה דברים הלך מתיא בן חרש אצל ר׳ אלעזר הקפר ללודא . א״ל ר׳ שמעת בד חלוקי כפרה שהיה ר׳ ישמעאל דורש א״ל כתוב א׳ אומר שובו בנים שובבים הא למדת שהתשובה מכפרת וכתוב א׳ אומר כי ביום הזה יכפר עליכם הא למדת שיום כפורים מכפר וכתוב א׳ אומר אם יכופר לכם העון הזה עד תמותון הא למדת שמיתה מכפרת וכתוב א׳ אומר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם הא למדנו שיסורין מכפר כיצד יתקיימו ד׳ כתובים הללו העובר על מצות עשה ועשה תשובה אינו זז משם עד שמוחלין לו ועל זה נאמר שובו בנים שובבים . והעובר על מצות לא תעשה ועשה תשובה אין כח בתשובה לכפר אלא התשובה תולה ויה״כ מכפר ועל זה נאמר כי ביום הזה יכפר . והמזיד על כריתות ומיתות ב״ד ועשה תשובה אין כח בתשובה לתלות ויה״כ לכפר אלא תשובה ויה״כ מכפרי׳ מחצה ויסורין ממרקין ומכפרים מחצה ועל זה נאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם מי שמחלל שם שמים ועשה תשובה אין כח בתשובה לתלות ולא יה״כ לכפר ולא יסורין בלבד ממרקין אלא התשובה ויה״כ תולין ויום המיתה ויסורין ממרקים עליו ועל זה נא׳ אם יכופר לכם העון הזה עד תמותון. ואומר אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא במיתה . ר׳ אומר שומע אני שלא יכפר יום המיתה כשהוא אומר בפתחי את קברותיכם הא למדת שיום המיתה מכפר (מכילתא) :

ד״א עזרתני ונחמתני . עזרתני בראש השנה. ונחמתני ביום הכפורים שנא׳ כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם (ילקוט תלים סי׳ פ״ו) :

שבת שבתון היא לכם ועניתם . ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ עושה פרי וגו׳ היינו דכתיב ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש (זוהר בראשית ע׳ פ׳) :

ובעשור אך בעשור שבת שבתון כך היא הגירס׳ הכתוב׳ בספרים ודבר תימה הוא מאד דלא מייתי להו כסד׳ שהם כתובים בתורה אלא לגמרי מלמטה למעלה קא מייתי להו ובעשור בפ׳ פנחס ואך בעשור בפ׳ אמור ושבת שבתון בפ׳ אחרי מות . ונ״ל דלהכי מייתי ובעשור ברישא משום דמינה נפקין פירושו דעינוי וכיון דכתיב לבסוף קא מייתי כולהו מלמטה למעלה וי״ס דגורסין שבת שבתון אך בעשור ובעשור ועל אותו גירסא אין אדם יכול ליתן טעם (תוס׳ יומא ד׳ ע״ו ע״א) :

הני חמשה הוי ואנן שיתא בעינן תימא למה לי דבקרא נמי שיתא כתיבי תרי באחרי מות וג׳ באמור אל הכהנים וחד בפנחס וי״ל דכי כל הנפש אשר לא תעונה לא חשיב אלא צווי תענו ועניתם אבל האי דלא צווי לא קא חשיב (תו׳ יומא שם) : **ומנ״ל** דחשיבא עליו כעינוי דכתיב אל תירא דניאל ואין להקשות דלמא להתענות דקרא לאו אסיכה קאי אלא אלחם חמודות לא אכל שהיה מענה נפשו באכילה וי״ל האי לאו עינוי הוא מי שאינו אוכל לחם

תמורות ואוכל לחם אחר ואינו שותה יין ושותה משקה אחר אלא וודאי אסיכה קאי שלא היה סך כלל (תו' יומא) :

אכילה גסה ביה"כ פטור וא"ת הא דאמר בפ' מי שאמר הריני נזיר כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם משל לב' בני אדם שצלו פסחיהם א' אכלו לשם פסחי וא' אכלו לשם אכילה גסה ומשמע התם דתרווייהו נפקי אלמא הוי אכילה וי"ל דתרי ענייני אכילה גסה הם (תוס' יבמות ד' מ' ע"א) :

והיתה זאת לכם לחקת עולם מנין שכל הפ' אמורה על הסדר ת"ל ויעש כאשר צוה ה' את משה מנין שאף אהרן לא ילבוש הבגדים לגדולתו אלא כמקיים גזירת המלך ת"ל ויעש כאשר צוה ה' את משה מנין שאף אהרן היה שומע מפי משה כשומע מפי הקב"ה ת"ל ויעש כאשר צוה ה' את משה וכן הכתוב משבחו בקבלה בריתי היתה אתו תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון שהשיב פושעים לתורה (ספרא) :

ואל פתח אהל מועד לא וגו' דע לך ר' שזה אמר לי אבי בעבור שלא חטאו כלם בעגל לא נאסר להם הבשר לגמרי כמו שנאסר לאדה"ר לגמרי שעליו נאמר ואכלת את עשב השדה ומ"מ דע שנאסר להם בשר תאוה מפחד חטאם וע"כ נצטוו להביא בהמתם אל פתח אהל מועד לשחטם ולהקריבם שלמים עד שיכלה הדור ההוא (פליאה) (ע' פ' ויקרא) :

אליהו בהר הכרמל משמע דבשם הקב"ה היה מתנבא לעבור וכיון דמוחזק מהימנין ביה אע"ג דלא יהב אות ובה אש הרבה נפקינן דכתיב אליו תשמעון אפי' אומר לך עבור על אחת מכל מצות שבתור' כגון אליהו בהר הכרמל ותימה מאי פריך התם ולגמור מיניה כיון דע"פ הדבור הי' מתנבא מאי שייך למילף מיניה לעבור משום תקנה דרבנן שלא ע"פ הדבור ועוד למה לן הכא טעמא משום דאתחזיק בנבואה הא אפי' בלא נביא שרו לב"ד לעבור משום מגדר מלתא וי"ל דמדקדק התם בלשנא דברייתא דקתני הכל לפי שעה דמשמע הכל לצורך שעה אלא וודאי מנביא שעשה מדעתו והא דבעי הכא אתחזיק היינו משום דכי אתחזיק בנביאות סומכים עליו ושוחטים על הבטחתו קדשים בחוץ שבזכותו ותפלתו תרד אש ויהי' מגדר מילתא בדבר שיתקדש שמו של הקב"ה ברבים ויחזרו ישראל למוטב. ומיהו בקרא משמע שעל פי הדיבור עשה דכתיב וכדברך עשיתי . ופי' רש"י מאור הגולה בפירושו על נביאים וכדברך עשיתי שהקרבתי באיסור הבמות וי"ל דכיון דעפ"י הדיבור שרי משום צורך שעה ה"ה שלא עפ"י הדבור שאין הנביא רשאי לחדש וכו' ועי"ל דהא דקאמר אליהו וכדברך עשיתי לאו שא"ל הקב"ה אלא מקרא הי' דורש דכתיב גוי וקהל גוים יהי' ממך ואמרינן בניך עתידים לעשות כמעש' גוים פי' לשחוט בחוץ ואני סמכים על ידו ומשום שהי' נביא מוחזק סמכו עליו שעליו נאמר מקרא זה (תוס' סנהדרין ד' פ"ט ע"ב) :

ולא יזבחו עוד זבחיהם וגו' כיוצא בו היו נוטעים אילן א' בשעה שהיו יודעים ע"פ הכשוף ולאחר שנה הזו קוצצים אותו בדרך שהיו יודעים לנחש ולכשף עד שהי' בא השד והיה יושב בראש האילן ומדלג ומרקד עליו כשעיר והי' מגיד העתידות וזהו לשעירים אשר הם זובחים ע"פ השדה ולמה קורא אותם לשדים שעירים שלשרי' זכרים יש להם שער בראשם ולנקיבות אין להם שער בראשם לכן בועז הנית ידו על ראש רות כשראה שהיה לה

שער שאל בת מי את (ספר חסידים סי׳ תתס״מא) :

ואיש איש מבני ישראל וגו׳ סוד כיסוי הדם שלא יתקבצו שם כיתות הטומאה להשדים שהדם הוא מזונות שלהם כי ש״ד הוא דבר שנוי להקב״ה ומ״ה מקטרג עליו ובשהוא נעשי׳ בהיתר צוה הקב״ה לכסותו (רקנטי) :

נתגלה אלי סוד כיסוי הדם לחיה ולעוף תדע שרצונו והפצו של הקב״ה הוא שנדמה צורה ליוצרה וצוה בתורתו הקדוש׳ לכסות דם חיה ועוף ורמוז קא רמיז הכתוב והוא דבר נסתר ונעל׳ ודא הוא הקב״ה רצה שכל מי שנתפרש ממעשיו הרעים שעשה חזר ונתלבן צואתו ר״ל שנשפך דמו מרוב בושתו גזר הכתוב ושפך דמו וכסהו בעפר הה״ד אשר יצוד ציד חיה ועוף אשר יאכל ושפך דמו וכסהו בעפר וע״ד האמת פי׳ הפסוק כך הוא איש דא אי״ש בלי״על שרו של עשו הנקרא איש שנ׳ ויאבק איש עמו ודא הוא סמ״אל בעצמו וקרא ג״כ איש ציר שצד בפיו לפתות בני אדם ולכן כתיב איש דא אשר יצוד ציד חיה ועוף מבני יעקב להכשילם כדי לגלגלם בבעלי חיים כדי שיהיה שותפות במזבח מן הקרבנות ושפך דמו שמבייש ומקטרג עליהם בב״ד העליון ומביישם שם ומגלגלם במלבוש חיה ועוף ומצורת אדם נעשה חיה או עוף אני מצו׳ אותך כשיגיע זמן שיהיה ראוי לאכיל׳ לבר ישראל הה״ד אשר יאכל ושפך דמו וכסהו בעפר שלא יתבייש עוד כי דילו במה שהוא נתבייש ע״י אותו האיש בליעל וכו׳ (גלי רזיא) :

כמעשה ארץ מצרים אשר וגו׳ דחלא דמצרים נקרא שפחה . ודחלא דכנען נקרא שב״י וזהו מבכור השפחה עד בכור השבי ולכן אמר כמעש׳ ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לפי שהם חיים יחד והם שני אחים שמבחוץ בני חם (מ״ע אופן ד״ח) :

עשרה מיני חכמה ירדו לעולם תשעה נטלו מצרים וא׳ כל העולם כולו ומנייהו הוי ידעי מצרים לעשות כשפים על כל בני עלמא וכד מצראי בעי למיעבד כנופי׳ בחרשיהו לעובדיהון הוי נפקא לחקלא לטורי רמאה וזבחין דבהין ועבדין גומא בארעא וסחרין ההוא דמא סוחרנא דהאי גומא ושאר דמא מתכנפ׳ בההוא גומא ובשרא שוי׳ עלייהו וקרבין קרבנין לאינון זינין בישין ומתקרבין כחדא ומתפייסין בהדייהו בהאי טורא ישראל דהוי בשיעבוד׳ הוי מקרבין להון ואלפו מנייהו והוו טעין בתרייהו והיינו דכתיב כמעשה ארץ מצרים לא תעשו וגו׳ וכתיב ולא יזבחו עוד זבחיהם לשעירים וגו׳ תנא בההוא שעתא דהוי מקרבין להו׳ ע״ג חקלא והוי מזמנא ההוא דמא ומקרבי קרבנייהו הוי מתכנפי אינון זינין בישין וחמא לון כגוונא ושעירים כלהון גליין שערא ומודיעין להון מה אינון בעאן (זוהר) :

מניין שלא היה אומה שהתעיבו מעשיהם יותר ממצרים שנא׳ כמעשה ארץ מצרים וגו׳ מניין שלא היה אומה כאומות שהתעיבו במעשיהם יותר מכנענים ת״ל כמעשה ארץ כנען ר׳ שמעון אומר זימן לדור החייב שיבואו ישראל ויפרעו מהם (ספרא) :

את משפטי תעשו וגו׳ את משפטי תעשו אלו הדינין ואת חקתי תשמרו ללכת בהם לא המ׳ עיקר אלא המעשה אני ה׳ אלהיכ׳ נאמן לשלם שכר :

ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה האדם וחי בהם הקדמה מעולה מאחר שיש לכל ישראל אות א׳ בתור׳ נמצא שהנשמה של כל א׳ מישראל היא בת זוגו לאות א׳ של תורה . ומזה הטעם נדחית התורה מפני נשמה של כל א׳ מישראל וקיימא לן פקוח נפש דוחה שבת

מטעם זה לפי שהנשמה היא בדוגמ׳ זכר והתורה דוגמת נקבה; וידוע כי הנקבה משועבדת לזכר כך התורה מחוייבת לעשות רצון נשמה מישראל וזהו אשר יעשה האדם וחי בהם ונדוזה המצוה מפני הנשמה וכו׳ (מ״ע אופן קנ״ז)

מה ראו חנניה מישאל ועזריה פ״ה מה ראו שלא דרשו וחי בהם ולא שימות בהם וקשה דהא בפרהסי׳ הוי ומסקינן בסנהדרין דלכ״ע בפרהסי׳ חייב למסור עצמו אפי׳ אמצוה קלה ומפ׳ ר״ת דצלם זה שעש׳ נ״נ לאו ע״ז היה אלא אנדרטי שעשה לכבוד עצמו ולכך קאמר מה ראו וכן משמע מדכתיב לאלהך לית אנחנא פלחין לצלם דדהבא לא נסגוד משמע דאלהא דידיה וצלמא תרי מילי נינהו ואתי נמי שפיר הא דאמרו באלו נערות אלמלא נגדוהו לחמש״וע הוי פלהין לצלמא ואי ע״ז הוי ח״ו שהיו משתחוים ליה ור״י מפרש מה ראו שלא ברחו שהרי קודם המעשה היו יכולים לברוח כמו שעשה דניאל כדאמר בחלק ג׳ היו באותו עצה (תוס׳ פסחים ד׳ נ״ג ע״ב) :

ולפקח הגל אינו כן אומר ר״י דאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב משום דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם שלא יוכל לבא בשום ענין לידי מיתת ישראל (תו׳ יומא ד׳ פ״ס ע״א) :

אתם קרוים אדם ואין כותים קרוים אדם תימה דבריש ע״ז ופ׳ ד׳ מיתות דרשינן עכו״ם העוסק בתורה הרי הוא ככ״ג שנא׳ אשר יעשה אותם האדם וגו׳ כהנים ולוים וישראלים לא נא׳ אלא האדם ופי׳ בקונט׳ בסנהדרין דההוא לית לי׳ להך דרשא דר״ש דהכא ור״ת מפרש דיש חילוק בין אדם להאדם דעכו״ם בכלל האדם נינהו והא דקאמר כהנים לוים ישראלים לא נא׳ ה״ק אדם לא נאמר דהוי משמע כהנים לוים וישראלים אלא האדם וכל הני קראי דמייתי כתיב אדם דלא פריך מקרא דכתיב האדם וה״ר משולם הי׳ אומר דגבי פירענות דוקא קאמר אתם קרוים אדם דלא רצה לכתוב ישראל בהדיא גבי פורענות אבל ובי האדם וחי ה״ל למכתב בהדיא כהני׳ לוים ישראלי׳ כמו שרגיל בכל מקום והא דפריך מהני קראי אע״ג דעכו״ם נמי קרוים אדם מ״מ פריך כיון דגבי פורענות ישראל קרוי אדם היכא דלא איירי אלא בעכו״ם דוקא לא הוי למיקרינהו אדם והא דכתיב בקום עלינו אדם היינו לפי שהזכיר השם וכן אתה אדם ולא אל גבי הירם והא דכתיב ואתן אדם תחתיך הא דדרשינן בברכות אל תקרי ואתן אדם תחתיך אלא אדום גבי האי רומאה והא דכתיב והארץ נתן לבני אדם ודרשינן מיניה יש קנין לעכו״ם היינו בני אדם הראשון (תו׳ יבמות ד׳ ס״א ע״א ע׳ ד״ה גם בסנהדרין ד׳ נ״ט) :

איש איש אל כל שאר בשרו איש איש וכו׳ אני ה׳ נאמן לשלם שכר טוב לשומרי מצותי (פסיקתא) :

ערות אביך וערות אמך לא תגלה וגו׳ ט״ו עריות נגד שם של י״ה (זוהר בראשית ע׳ קמ״ח) ע״ש באריכות על ערות אביך וערות אמך לא תגלה :

טעם איסור עריות יש מן האחרונים שאמרו בסוד עריות כי הטעם הוא כטעם סוד העיבור שלא יכרת שם המת ממשפחתו וראה הש״י איזה מקום מנוחתו ואסרו לקרוביו כי לפעמים יבא בזכר ואם לא זכה יבא בנקיבה ושמא יבא על אביו ובנו ואחיו ודודו וזהו הטעם ערות אביך וערות אחי אביך ז.מדבר בזכרים (רקנטי) :

הבא על אמו פוגם בבינה הנקראת אם הבנים . גם בשכינה שהיא אם כל חי ולכך כתיב ערות אמך אמך ב׳ פעמים הבא על אשת אביו פוגם בהו״ד בת זוגו של נצח הנקרא אב לצדיק . והבא על אחותו פוגם בעטרת ישראל

ישראל הנקרא אחות שנא׳ באתי לגני אחותי כלה והבן . אמרו מולדת בית מולדת חוץ רמז לשני אחיות בבתי בראי הו״ד ומלכ״ות ובבתי גוואי בי״נה ותבו״רה . והבא על בתו פוגם בה״וד שהיא בת הגבו״רה הבא על בת בנו פוגם במלכות שהיא בת נצח הבא על שתי אחיות פוגם בה״וד ומלכ״ות אמנם יעקב אבינו ע״ה שא״ל הקב״ה אתה אלוה בתחתונים הותר לו להשתמש בשרביטו של מלך הבא על כלתו פוגם בהוד וגם פוגם בכלה עליונה הבא על חמותו פוגם בגבורה הבא על דודתו פוגם בגבורה וה״וד הבא על אשת אחיו פוגם בה״וד הבא על אשת אביו פוגם בגבורה (רקנטי) :

קצת מחכמי הקבלה האחרונים אומרים העובר על עריות סופו להתלבש בבהמה טמאה או בשרצים ורמסים ולזה רמז קצת ולא תשקצו נפשו״תיכם ולכל הרמש וכו׳ והבא על חמותו סופו להתלבש בגויה נתגייר זהו דור״תך היא כלומר שסופה לשוב לדת״ך והבא על אשת אחיו סופו להתלב׳ בפרד שנא׳ ועיר פרא אדם יולד על שהפריד בנין שלמעלה והבא על אשת איש יתגלגל בחמור וזהו כי תראה חמור שנאך עזב תעזוב עמו הבא על אשת דודו יתלבש באשה אשת דודו הבא על הבהמה יתגלגל בעטלף כי נתעטף בדבר עבירה הבא על הזכר יתלבש בשפן או ארנבת כי הם זכרים ונקיבות ושנה א׳ באים עליו ושנה א׳ יבא על אחרים הבא על הגויה מתגלגל בקדשה יהודית וכו׳ הבא על הנדה יבא בגויה המשמשות מטותיהן נדות כי כיון שעבר עבירה ושנה בה הותרה לו.הבא על כלתו יתגלגל בפרדה הבא על שתי אחיות יתגלגל בקדשה גויה שיבואו עליה שני אחין . הבא על אשת אביו יתגלגל בגמל וזהו גומל נפשו איש חסד ועוכר שארו אכזרי שארו זו שאר אביך הוא והנה הוא היה חצוף בעריות וסופו להיות צנוע כגמל הבא על אמו יתגלגל בחמור נקבה ודוקא אם לא שב בחייו (פס) :

במנחה קורין בפ׳ אחרי מות בעריות לפי שהנשים מקושטות בשביל כבוד היום לפיכך צריך להזכירם שלא יכשלו בהם ובמ׳ איתא שלכך קורין בעריות לפי שישראל עושים רמז להקב״ה שכשם שהזהיר אותם שלא לגלות ערוה כך לא יגלה ערותם בעונם (תוס׳ מגילה ד׳ ל״א ע״א) :

ידוע התינוקות שנענשו ע״י אלישע כולם נולדו מביאה אסורה בי״הכ ולפי שפגמו אבותיהן בשתי הה״ין וכו׳ נענשו הבנים ע״י שתי דובים שנתלבשו בהם ליל״ית ומחל׳ וכבר חטאו אבותיהם ג״כ במעשה שפן וארנבת לפיכך כתיב ותצאנה שתי׳ דובי׳ שהיו מתהפכים להם הזכרים והנקיבות (כנפי יונה ח״ג סי׳ מ״א) :

בסוד עריות שאם התורה התירה שאר בשר לא יבא רחמים לעולם והיה הדבר נשאר בטיפה ראשונה הצדיק מצדיק והרשע מרשע ואם יחטא אדם חטא קל לעולם לא יתנקה וכן הרשע אם יצדק ולא יבא משיח אלהינו . כי על ידי עירוב משפחות יתערבו הכוחות ויתעוררו צינורי הגאולה והנה משה נסב בת יתרו ויהושע רחב הזונה כל זה מורה על עירוב משפחות וכן כתב הזוהר שמנעמי ורות יצא מלך המשיח יגלה במהרה בימינו אמן (ציוני) :

ערות אחותך בת אביך או בת אמך וגו׳ תנא ר׳ שמעון מולדתך דא ירושלי׳ לתתא מולדת בית בפ׳ עריות דא ירושלים לתתא (זוהר ויחי ע׳ תע״ס) :

ואל אשה בנדת טומאתה וגו׳ איתתא ביומא מסאבא אית ליה לבר נש לאסתמרא בגין דרוח מסאבא אתדבקית בהו ובההוא זימנא אתעביד חרשין אצלה בידו יתיר משאר זמנין דהא רוח מסאבא אתקריב בהדיהו ועל

דא בכל מה דקריבת אסתאבת דהא רוח מסאבא שריא עמה כ"ש מאן דקריב בהדה זכאין אינון ישראל דהקב"ה יהיב להון אורייתא ואמר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה אני ה' (זוהר בראשית ע' ס"ג):

יש מחכמים שכתבו אשה ששמשה ביום ראשון לנדתה יבא הנגע לילד לי' שנים ובשני לעשרים שנים ובשלישי לנדתה בשלשים שנה וכן עד ע' שנים (ציוני):

כתבו רז"ל הנדה מתחלת זיבתה אם תביט במראה של ברזל הבהיר ותאריך בראייתה תראה במראה טיפת דם כי הטבע הרע המזיק שבה יוליד גנאי ורוע באויר וידביק במראה והנה היא באפעה המילדות בהבטותיו וכ"ש לשוכב את הנדה שמזיק לו שמדביק גופו ומחשבתו בה ותהי נדתה עליו וכו' (שם): **ואל** אשת עמיתך לא תתן וגו' אם תטיב שא"ת מאי שא"ת אש"ת הכא רמיז דעבר על אשת עמיתך לא תתן שכבתך דאתא קין על תאומתו של הבל (זוהר בראשית ע' קס"ג):

ומזרעך לא תתן להעביר למולך ענין ע"ז זו ועבודתה דבר ידוע הוא בקבלה כי הוא מעשה שדים. כאשר העם אשר תחתיהם יש להם יום חג ועשה פריצות ונבלות ויירפאו לעובדיהם וזהו המולך ואני שמעתי כי הוא ממוכשת אש ועבודתה בכך הה"ד הפנים אחרי המולך (ציוני):

ומזרעך לא תתן להעביר למולך ע"י היתה שממה המולך וחק העבודה ההוא שהאב היה מעביר בנו בין שתי מדורות של אש עד שנ רף וימת והיתה דעתם כי בהעביר האב א' מבניו ניצולו שאר הבנים ויחיו והוא יצליח בכל אשר יפנה והזכיר למולך בלשון ידיעה לפי שהיתה ידוע אצלם ממצרים ונקרא מולך מלכות ואדנות כו' (נמיי):

ולא תחלל שם אלהיך אני ה' נאמן לשלם שכר טוב לע"ל:

ע' השיטה של מולך פ' ארבע מיתות ד' ס"ד ע"ב וכמה דבורים תו' לזה:

ותטמא הארץ ואפקוד עונה כיון שאני פותח את הפנקס מיד אני גובה את הכל (ספרא):

ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות ושמרתם את משמרתי להזהיר ב"ד על כך. לבלתי עשות מחוקות התועבות אשר נעשו מלמד שכל העריות נקראת טומא' אני ה' אלהיכם הוא שאמרנו שהעריות פתח בהם ביו"ד ה"א והתם ביו"ד ה"א:

פרשת קדושים

וידבר וגו' דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם. ואל בני ישראל תדבר וא"ל בני ישראל תאמר אמור אל בני ישראל צו את בני ישראל דבר אל בני ישראל ואתה תצוה את בני ישראל. ר' יוסי אמר דברה תורה בלשונות הרבה וכולם צריכים להדרש תדבר על עשיית המצוה ההיא לאלתר. אמור אל בני ישראל אזהרת מצוה אמור כגון אמור אליהם לדורותיכם דבר אל בני ישראל לשון זירוז מיד. ואתה תצוה לשון נופל במקום חסרון כים אל בני ישראל תאמר לשון עונש ואזהרה (פסיקתא):

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו מכאן אמרו כל המזלזל בנטילת ידים סימן רע לו עליו הוא אומר והיה בשמעו דברי האלה

הזאת לא יאבה ה' סלוח לו . לו הא למרת כל המבעט בנטילת ידים סימן רע לו (תנא דבי אליהו פס"ו) :

תנא ר' אבא פרשה זו כללא דאורייתא וחותמא דקושטא דגושפנק' היא בפרשה דא אתהדשו רזיא עילאין דאוריית' בעשר אמירין וגזרין ועונשין ופקודין עילאין דכד מטו חברייא לפרשה דא הוי חזאן (זוהר) :

אמר ר' חייא בקדמיתא עשרת הדברות נאמרו בלשון יחיד והכא אני ה' אלהיכם הכל בלשון רבים אלא ת"ח מיומא דהוי ישראל שכיחין בעלמא לא אשתכחו קמיה הקב"ה בלב א' וברעותא חדא כמו ההוא יומא דקאים בטורא דסיני :

אמר ר' חנינא יבא קדוש ויכנום לקדוש ויקרב לפני קדוש ויכפר על קדושים. יבא קדוש זה אהרן קדוש ה' . ויכנם לקדוש זה מקדש שנא' מקדש ה' כוננו ידיך. ויקריב לפני קדוש זה הקב"ה שנא' כי קדוש אני ה' ויכפר על קדושים אלו ישראל שנא' קדושים תהיו (רבה תצוה) :

מי שהוא מיוחד לעבודת ה' נקרא קדוש ומי שהוא מיוחד לזנות נקרא קדוש בחסרון וי"ו כי הוי"ו מאותיות השם הקדוש לכן נחסרה וי"ו כי אין קדושה במקום טומאה (בחיי פ' שמיני) :

מצאתי כתוב על ביאה ליל שבת משל לעני שבא לשאול על פתח המלך אם בא בעת רצון כשהמלך יושב על השלחן נותנים לו מעל השלחן שלפני המלך לפי שבליל שבת הוא הזיווג שלמעלה ונותנים לו מאותם הנשמות שמולידים ואם הוא בחול נותני' לו נשמות חיצונים הצריכים לגלגולי' כארז"ל אשר פריו יתן בעתו זה ליל שבת שי"ן בי"ת תי"ו נעלם עתו (ספתי כהן פ' זו) : **איש** אמו ואביו תיראו וגו' . איש אמו ואביו תיראו יכול אפי' אמר לו אביו שחוט לי ובשל לי בשבת יכול ישמע לו ת"ל את שבתותי תשמרו כולכם חייבים בכבודי (רבה פ' נשא) :

לא ישב אדם על המטה והספר עליו מעשה בר' אליעזר שישב לו ע"ג המטה וספר עליו והיה דומה עליו כמי שנשכו נחש שנא' את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו לא מן השבתות אני ירא אלא ממי שפקד עליו לא מן המקדש אני ירא אלא ממי שפקד עליו שנא' את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו (מס' סופרים ס"ג) :

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו מכאן א"ר יהודה הראשונים לא היו משמשים מטותיהם לא בליל א' וב' וג' בשבוע פן יולד בשבת ויבא לידי חילול שבת . כי האשה יולדת ברע"א ימים כמנין הריו"ן או ברע"ב כמנין הריון וקריאה . או ברע"ג כמנין ב"ר בטנ"י ולפי שהיו הסידים נזהרים לכך היו זרעם צדיקים וז"ס איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו לכן בענין שבת שלש בויכלו שלש מלאכתו שלש יום השביעי וכן במשנה תורה נגד ג' ימים שהיו נזהרים מלשמש (ס' חסידים סי' תקס"ה) :

קבלנו כל מי שבא מביאת איסור אינו זוכה בבת זוגו כמו שהוא הולך לחוץ כן היא הולכת לחוץ (ספתי כהן פ' זו) :

כבד את ה' מהונך והא דנקט קרא דדברי קבלה ולא נקט קרא דאיש אמו ואביו תיראו וכתיב את ה' אלהיך תירא משום דניחא ליה לאתויי קרא דכיבוד (פוס' ב"מ ד' ל"ב ע"ב) :

כלכם חייבים בכבודי מאני ה' סיפא דקרא קא דריש וא"ת מנ"ל דקאי אשבתותי מכיבוד אב ואם וכן בסמוך גבי מקדש וי"ל דכבוד הקב"ה

הוי טפי בשמירת שבת מבשאר מצות דמעיד על המקום שברא העולם כדאמר בעירובין ובחולין דמחלל שבת ככופר במעשה בראשית ועוד אני משמע דקאי אמורא דכתי' באב ואם ובמקד' כלומר מוראי למעל' ממוראכם כדאמר במקדש והתקדשתם והייתם קדושים יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם וא"ת למה לי קרא בכיבוד אב ואם דלא דחי שבת דבלאו קרא נמי לא דחי שהוא ואביו מוזהרים על השבת כדאמר בפ"ק דקידושין גבי אביו ואמו אביו אומר השקני הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חיבים בכבודו . וכן אביך אומר השקני ומצוה לעשות הנח בכבוד אביך ועשה מצוה שאתה ואביך חייבים לעשות מצוה וי"ל דמהכא ילפינן התם (תו' יבמות ד' ע"ב) :

אל תפנו אל האלילים וגו' אל תפנו לעובדם ר' יהודה אמר אל תפנו לראותם ודיי (ספרא) ;

כתב הרקנטי בדבור י' דברות איסור הגניבה רמז למרכבה עליונה כי אין ראוי ליהנות אלא מן האצילות הבא אליו והגונב או הגוזל הרי הוא מכחות הטומאה ומטה הצינורות הקדושים לכחות הטומאה ויש מחכמי הקבלה שאומרים דקבלה בידם כי כל גונב או גוזל חבירו עתיד לתקן מעוותיו ולמות מיתה תנינא זה מאמרם ז"ל כל הגוזל מחבירו כאלו נוטל נשמתו ע"ב (שפתי כהן פ' זו) :

ואם האכל יאכל ביום השלישי מאי האכל יאכל תרתי משמע דלית ליה לר' אלעזר דברה תורה כלשון בני אדם ותימה בריש הערל גבי איש איש וכן ר' יוסי פ' אין מעמידין דרש המול ימול ובסוטה פ' ארוסה דריש איש איש לרבות אשת חרש ואשת שוטה ובזבחים פ' השוחט והמעלה לא דריש איש אלמא קסבר דברה תורה כלשון בני אדם כו' ונראה לפרש דמאן דאית ליה דברה תורה כלשון בני אדם לאו בכל דוכתא אית ליה אלא שום הוכחה אית ליה במקום שאינו דורש הכפולות (תו' מנחות ד' י"ז) :

ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פא"ת שדך . סוד לילי"ת שרוכבת על ת"פ מתנות כי צריכים ליתן חולקא דלהון כמו שער של תפילין ושעיר לעזאזל (מג"ע) (ע"ש דברים רבים מזה) :

לעני ולגר תעזוב אותם גלתה יהודה מעוני על שגזלו מתנות עני כמד"א לעני ולגר תעזוב אותם (רבה איכה) :

לא תגנובו וגו' . לא תגנובו ע"מ להקניט ע"מ לצער אף אם עשה צער לבהמה בחנם כגון שמשים עליה משאוי יותר מדאי ומכה אותה והיא אינה יכולה ללכת יבא עליה לדין על שציער בעל חי וכן המושכים באזני חתולים להשמיע צעקתם הם חוטאים גם דרשו חכמים כ' ביום הזה אכה כל סוס בשגעון ורכבו בעורון עתיד הקב"ה לתבוע עלבון סוסים מרוכביהם על שהכו אותם במגפיים (ספר חסידים) :

לא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אני ה' וגו' מלמד ששבועות שוא חילול השם . ד"א וחללת נעשה אתה חולין לחיה ולבהמה (ספרא) :

לא תעשוק את רעך ולא תגזול ור' יוסי בר' יהודה האי לא תלין אתך מה עביד ליה תימא דבסמוך בברייתא דריש מיניה כמה דרשות ומצאתי כתוב כמדומה בתוספות רבינו אלחנן דהכא משכיר קבעי מאי עביד ליה דהא"ל למכתב לא תלין פעולתו אתך (תו' ב"מ ד' קי"א ע"א) :

לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשול וגו' . אין מוסרין ד"ת לכותים

 היה

היה קשה להר"ר אלחנן דכותי העוסק בתורה חייב מיתה כדאמר בפ' ד' מיתות עכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה והמלמדו עובר על לפני עור לא תתן מכשול וכי תימא בז' מצות דידהו דאינו חייב מיתה כדקאמר התלמוד התם והא מצו אינהו למוסר' להם ונפקא להו מהאי קרא דאשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהן לוי לא נאמר אלא אדם שאפי' עכו"ם העוסק בתורה וכו' וי"ל דהכא מיירי אפי' היכא דאיכא עכו"ם אחר שרוצה ללמדו דליכא לפני עור כדאמרי' בע"א המושיט כוס יין לנזיר עובר אלפני עור וה"ד דקאי אתרי עברי דנהרא שבלאו נתינתו א"א להביאו אליו אבל אי לאו הכי אינו עובר אלפני עור ה"נ אפי' במקום שיש כותי אחר שרוצה ללמדו דליכא לפני עור מ"מ משום מגיד דבריו ליעקב (תו' חגיגה ד' י"ג ע"א):

לא תלך רכיל בעמך ולא תעמוד על דם רעך וגו' במתניתא דילן תנא כאלו קטיל גוברין וכאלו פלח לע"א דכתיב לא תלך רכיל בעמך ולא תעמוד על דם רעך אני ה' מאן דעבר על רישא דקרא כאלו עבר על כלא (זוהר האזינו ע' תקע"א):

ר' יצחק אמר מאן דאמר קורצין הרי זה שופך דמים שנא' לא תלך רכיל:

לא תלך רכיל לא תהוי אזלין בתר לשון תליתאה דהוא קשיא כחרבא דקטל מן תרין חורפי (תרגום):

לא תלך רכיל במתניתא תנא קטיל גוברין ופלח לע"א וכולא בחד קרא לא תלך רכיל בעמך לא תעמוד על דם רעך אני ה' זכאין חולקיא דצדיקיא עליהם נאמר ונאמן רוח מכסה דבר נאמן וודאי דהאי רוח דלהון מאתר קדישא אסתלקו וסימנא דא אוקמוהו כל דמגלי רזיא ברי הוא דנשמתיה לאו איהו בגופא דמלכא קדישא ובג"כ לית בהו רזא ולא מאתר דרזא הוא וכד יפרק נשמתיה לארבקיה בגופא דמלכא דהא לא אתריה הוא ווי לההוא בר נש ווי ליה ווי לנשמתיה זכאין חולקא דצדיקי' דמכסין רזין כ"ש רזין עילאין דמלכא קדישא עלייהו כתיב צדיקים ירשו ארץ (זיוני):

לא תשנ' את אחיך בלבבך ואע"ג דלא מקבלי לוכחינהו מר היינו היכא דאיכ' ספק אי מקבלי כדאמר בסמוך לפניהם מי גלוי אבל היכא דודאי לא מקבלי הנח להם מוטב שיהא שוגגים ואל יהו מזידין כדאמרי' בהמביא כדי יין ובפ' שואל גבי תוספות יה"כ (תו' שבת ד' ע' ע"א):

במדרש לא תשנא את אחיך מה ת"ל בלבבך בשנאה המיושב' וכי באחים מן האב או מן האם הכתוב מדבר אין הכתוב מדבר אלא מן הקב"ה שאין לו אחים בעה"ז ולא בעה"ב ולא לימות המשיח אלא צדיקים שעושים רצונו בתורתו בכל יום תמיד שקרא אותם אחי ורעי (ספרי כהן פ' ז'):

לא תקום ולא תטור את בני עמך וגו'. בן עזאי אמר זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול בתורה. ר' עקיבא אמר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול שלא תאמר הואיל ונתבזיתי יתבזה חבירי עמי הואיל ונתקללתי יתקלל חבירי עמי. א"ר תנחומא אם עשית כן דע למי אתה מבזה בדמות אלהים עשה את האדם (רבה בראשית):

אמרו ישראל רבש"ע הכתבת בתורתך לא תקום ולא תטור ואת נוקם ונוטר שנא' נוקם ה' ובעל חימה ונוקם הוא לצריו ונוטר הוא לאויביו א"ל הקב"ה אני כתבתי בתורתי לא תקום ולא תטור את בני עמך אבל נוקם ונוטר אני למצריים שנא' נקום נקמת בני ישראל (רבה פ' וירא) (ע' במד' קהלת ע"פ כאשר דבר מלך שלטון):

השלום מתקן גלגול אהבה שאהב את חבירו ובזה מתקן הוא וחבירו ואם לאו מקלקל את עצמו ואת חבירו עמו וז"ס ואהבת לרעך כמוך כמו"ך דייק שאתה מתוקן ע"י אהבה שבינך ובין רעך וזה כלל גדול בתורת תיקוני' לתורה לחבר אשה אל אחותה (עמק המלך) :

לא יקח אדם אשה עד שירא' אותה שמא ישנאנה ויקוה למיתתה וכתיב לא תחרוש על רעך רעה ואין ראיה מיצחק אבינו כי לא היה רשאי לצאת מא"י (ספר חסידים) :

קודם שיתפלל האדם בשחרית צריך לקבל עליו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך וכו' כי ע"י זה תפלתו כלולה מכל ישראל (כוונת אר"י) :

ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה י"מ דלרעך כמוך לא שייך מחיים דהייך קודמים וי"מ משום דכתיב ברישא דקרא לא תקום ולא תטור מלשון נקימה היינו מיתה כדאמרינן לקמן פ' ד' מיתות גבי נקם ינקם כשהוא אומר והבאתי עליכם חרב (תוס' סנהדרין ד' מ"ה) :

בעבור אות ה' ממנה באים כל דינים קשים לכן תיקנו שתשחט הבהמה בסכין בדוק בלי פגימה ובלי צער ובלי סכנה מן ה' דברים המפסידי' השחיטה כי נשמת הצדיקים מגולגלים בבהמה ולפעמי' חשיב השוחט ששוחט הבהמה והוא שוחט צדיק שמגולגל בבהמה וצריך שלא יצערהו וצריך לקיים ואהבת לרעך כמוך ושוחט שאינו מקיים זה עובר על ואהבת לרעך כמוך וכו' ויורש גיהנם וכו' וע"ז אמרו בעלי קבלה אוי נא לנו כי חטאנו והמשכיל יבין וידום ולאונן על נפשו ולכסות דם חיה ועוף כמצות התורה שלא תדבק הנפש ההיא עליו כי הנפש הוא הדם כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא וע"כ צוה שלא לאכול דם (תמונה) :

את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים וגו' חק"תי תשמרו ת"ק ח"י מי ששומר כלאים כאלו כבי"כול נותן חיים לעולם שהוא מהלך ת"ק שנה (ספתי כהן פ' זו) :

כל עשבי דארעא אתמני עלייהו רברבא תקיפא בשמיא וכל חד וחד רזא בלחודוי כגוונא דלעילא ובג"כ כתיב שדך לא תזרע כלאים דכל חד וחד עאל בלחודוי ונפק בלחודוי ולא בעי הקב"ה לערבבא לון (זוהר סמות):

ובגד כלאים שעטנז מאן דפריש לון אסגי שלמא בעלמא עילאה קרבנא דקין והוי פשתים קרבנא דהבל הוי צמר רזא דכלא קין כלאים הוי ובמעשה דחוה אתחברו אילין תרין סטרין ובגין דאתחברו כחדא לא אתיא תועלת מיניה ועד יומא דא סטרא דלהון קיים ומאן דאתחזי גרמיה בעובדא דתברא אתער עליה אינון סטרין אחרן ויכול לאתזקא ושארי עליה רוח אחרא וכו'(זוהר):

טעם איסור כלאים בהמה וכלאי זרעים כי הוא שלא יספיקו הנבראים שברא הקב"ה בעולמו והוא רוצה להתחכם ולהוסיף עוד מינים אחרים מחודשים (נמיי) :

המערבב גידולי קרקע למטה מערבב השרים למעלה והוא הנקרא אפיקורס ומין ומשמאל יעשה ימין ומשוה כבוד עבד לקונו (ניוני):

וי"מ כי שעטנ"ז רומז לב' מדות שלמעלה המקטרגים לישראל והש"י הפריד' והלובש שעטנז מחבר אותן הכחו' ומערבב תפלתן של ישראל ואמרו הלובש שעטנז בתפלתו סנדלפו"ן המלאך הקושר כתרים לקונו אינו מקבל תפלתו עם שאר תפלות שנדמה כעע"ז שנותן כח לרוח הטומאה והיא נקראת שעטנז בית המור ואביה צמר ופשתים יחד וסי' של שעטנ"ז ג"ץ נתהקק שם

שטן א' הממונה על הלבוש של שעטנ"ז שט"ן ע"ז ג"ע יצור יגדול (שם):

נדמה ככומר עע"ז שנותן כח ברוח הטומאה (רקנטי): **וכי** תבואו אל הארץ ונטעתם מצות האילן שלש שנים ערלה רמז לתינוקת ששלש שנים אינו יוכל להשיח ולא לדבר. ובשנה הרביעית יהיה פריו קדש שמקדשו ומחנכו לתורה ובשנה החמישית שמתחיל ללמוד להוסיף לכם וגו' הייט בן חמש למקרא (מדרש):

איש כי ישכב את אשה שכבת זרע כאן רמז על ישראל עו"ג שאנס את ישראל או ישראלית והוציאה מדתה לדתי עו"ג בעל כרחה שעתיד אותו העו"ג בעצמו להחזירה לדת ישראל ולהביאה דורון למלך המשיח זהו והביאו את כל אחיכם מנחה לה' וגו' (ספתי כהן פ' זו):

דרש ר' יהודה בן פרידה מי יגלה עפר מעיניך אדה"ר שלא יוכל לעמוד בצויך אפי' שעה א' והרי בניך ממתינים לערלה ג' שנים שנא' שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל א"ר הונא כד שמע בר קפרא כן אמר יפה דרשת בן אחותי (רבה בראשית פ' ך"א):

הטעם שאמר הכתוב בנטיעת אילנות ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו ג' שנים יהיה לכם ערלים ג"פ לשון ערלה נגד ג' קליפות הקשות של ערלה ובשנה הרביעית שצריך חילול בדמים וזהו קדש הלולים כלומר חילול בדמים נגד קליפה רביעית הדקה ונקראת נוגה לו סביב וכו' (שערי אורה):

אשרי תמימי דרך תמימים היו וחסידים היו דור המדבר קבלו התורה אמר להם כל הלב שור וכשב ועז לא תאכלו ולא אמרו לו למה אלא קבלו עליהם אמר להם כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו וגו' ולא אמרו לו למה אלא קבלו עליהם ואע"פ שקבלו עליהם לא אמרו לו מה שכרנו שנעשה אותם לכך נאמר אשרי תמימי דרך (שוחר טוב תלים סי' קי"ט אות מ'):

שלש שנים יהיה לכם ערלים פנימית הסוד לא אכחד כי ג' שנים והרביעית היא סוד ד' מחנות שכינה שראה יחזקאל הנביא ומראה אליה (ציוני):

כתב הרי"ק כי תוך ג' שנים פועלים בו בעלי כשפי' פעולתם מג' שנים ואילך עלה נטיעה כח של קדושה והילולים וזהו הטעם להוסיף לכם תבואתה תבואת ה' (שם):

לא תאכלו על הדם לא תנחשו כיון שאדם ישן עולה נשמתו לראות באור עליון ומיד טעם בר נש טעמא דמותא וכיון שניער האדם משנתו הוא טמא וכיון שרוחץ במים עם כל זה לא חזרה נשמתו להתיישב במקומה אף אם עוסק בתורה אלא שהנפש הוא כחה של דם דכתיב כי נפש כל בשר דמו שולט באדם וכיון שמתפלל האדם קודם שיאכל מיד כחה של דם יושב במקומו דהיינו בדם והנשמה מתפשטת באדם אבל מי שאוכל קודם שהתפלל והוא נותן כחו לכת של דם שהוא סטרא אחרא ודומה למעונן ומנחש (זוהר):

לא תנחשו לא תעשו עצמיכם נחשים דכל מי שהולך אחרי ניחוש סוף נעשה נחש מזיק הכת כמו שאירע לבלעם הרשע שעצמותיו נעשו נחשים כדאיתא בזוהר פ' בלק דף קצ"ד באריכות (מדרש):

הרוצחים היו אוכלים פת חריבה כשהיו הורגים וזהו לא תאכלו על הדם (ספר חסידים סי' תתקמ"ט):

לא תעוננו לא תעשו עין לסמא"ל כי הוא סומא ובעונות שאתם עושים

עושים

עושים לו עינים ארז"ל דע מה למעלה ממך עין רואה כשעושה עבירה אומר אין רואני בשעת מיתתו בא לו מלאך המות מלא עינים כמנין העבירות שעשה כל עבירה יש לה עין שהיה חושב שאין רואה אותו ומראה לו וא"ל עבירה פלונית עין זו היתה רואה בך (ע' בס' ספתי כהן מביא מ' זה) :

לא תנחשו לא תטעו אחר פעולת נחש הקדמוני הנקרא רוח מסאבא ופעולותיו וקרא ניחוש כדאמ' ולא הלך כפע' בפעם לקראת נחשי' וע"י השבעו' ידועו' הנקרא שם בטומאה מודיעים עתידות מאשר יבאו על האדם. והטועה אחריהם הבורא סר מעליו ואחר מיתתו הכיתות הנזכרים מלוים אותו כמו שאמר בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו ויש עוד מפרשים אזהרה שלא נעשה פעולת נחש הקדמוני שהטיל פגם בחוה עליונה וי"מ שכתבו כי העובר על המצוה זה הנחש יהיה לבושו (רקנטי) :

לא תאכלו על הדם דאי הוה אכלי דמא הוי מתקף ביה רוח מסאבא לכן הזהיר כ"כ זימנין עליה (מגיד) :

הרמב"ן ז"ל כתב בטעמי מצות באיסור דם כי היא הרחקה שלא יתעסק האדם במלאכת השדים כי בצאת ישראל ממצרים היו בקיאים בחכמה זו ומורגלים בה מהמצרים שהיו שטופים ונמשכים אחריה והחכמים סהם כשהיו רוצים לאסוף להם עושים גומא וזורקים שם הדם והשדי' מתאספי' שם סביבות הגומא וכאשר ירצו להנבא עתידות יאכלו מן הדם וזהו שהזהיר הכתוב לא תאכלו על הדם (בחיי פ' אחרי מות) :

לא תקיפו פאת ראשכם ג' מלאכים שכל א' מסיים במלת אל העולה מג"ן שהם ר"ת *מיכאל *גבריאל *נוריאל עומדים בפינות מבואות המרכבה להציל מיד הקליפות והם מגן לנשמה שלא יחטפוה הקליפות ודוקא כשלא תעבירו תער על פיאות הראש והזקן וכנגדם כיתות הטומאה אשר הם בדמות פרות וכו' ונרמזים בפ' לא *תקיפו *פאת *ראשכם *ופאת זקנכם וכו' (עמ"ה) :

ושרט לנפש לא תתנו וגו' כשמת ר"א הי' ר"ע מכה בבשרו עד שדמו שותת היה מכה בבשרו ומשום שרט לנפש ליכא דמשום תורה קעביד כדאמר הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצות (תוס' סנהדרין ד' מ"ו ע"א) :

אל תפנו אל האובות וגו' . אל תשקצו לטמאה בהם מלמד שאינם באים על האדם אא"כ תפנה דעתו להם ונטמאה בהם הא אם את מטמא את הכהן דע מה את מחליף מה במה ((ספרא) :

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן פרי עץ הדר זה סנהדרי גדולה שהדרה הקב"ה בשיבה (רבה אמור פ' ל') :

הלכה בתוך כמה אמות חייב אדם לעמוד מפני זקן שנא' מפני שיבה תקום ושואל בשלומו תוך ד' אמות ואיזה הידור אמרה תורה והדרת שלא יעמוד במקומו ולא ישב במקומו ולא יהא סותר את דבריו וכשהוא שואל הלכה שואל ביראה' ולא יקפוץ להשיב ולא יהא נכנס לתוך דבריו שכל מי שאינו נוהג כבוד ברבו בכל המדות האלו נקרא רשע לפני המקום ותלמודו משתכח ושנותיו מתקצרות ולסוף בא לידי עניות (רבה בהעלותך) :

בשעה שהזקן יושב ודורש ועונין אחריו יהי שמו הגדול מבורך אפי' יש לו שטר גזירות של מאה שנה הקב"ה מוחל לו על כל עונותיו ואדם לא זכר אמר הקב"ה אתון לא אדכרתון אנא מדכיר ליה מפני שיבה תקום (רבה קהלת) : **מפני** שיבה תקום והדרת פני זקן ואפי' זקינה ואף נשים תקיכנה אבל כבודם של נערים ונשים להתבא שנא' ראוני נערים ונתבאו

וכתיב כל כבודה בת מלך פנימה (ספר חסידים סי' תקע"ח) :

סוד תחיית המתים בא"י דע כי יש מסורת קבלה בידינו שתחיית המתים בא"י קודם תחיית המתים בח"ל מ' שנה אמנם כל מי שנפטר בח"ל ויש לו א' ממשפחתו בא"י שהוא כ"כ קרוב לו שחייב באבילתו בין איש ובין אשה יש כח ביד קרובו שבא"י להחיות כל קרוביו שבח"ל וסוד זה נרמז במסכת פסחים בפ' תמיד נשחט באמרו עתידים צדיקים שיחיו המתים הה"ד כה אמר ה' עוד ישבו זקנים וזקנות בירושלי' ואיש משענתו בידו וכתיב ושמת משענתי על פני הנער ע"כ ומה שתלה כח התחיה בזקנה וצדיקים הענין לפי שכל הדרים בא"י נקראו צדיקים שנא' ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ אמנם בעת הגאולה של תחייה צריך שיהיו בני תורה שנקראו זקנים כאומר והדרת פני זקן ופי' חז"ל זה שקנה חכמה עכ"ל מהרח"ו ז"ל (טוב הארץ) :

ופשט ורחץ ולבש ה"נ אמרי' בפ' איזהו נשך את כספך לא תתן בנשך ובמרבי' בנשך ובמרבית לא תתן אכלך ותימה דבפ"ק דקידושין אמרי' ור' יוסי הגלילי אי ס"ד כדאמר ת"ק לכתוב רחמנא מפני שיבה תקום והדרת פני זקן כו' ואמאי לא נימא אע"ג דלא כתב תקום והדרת אלא חד זימנא נימא דקאי אלפניו ולאחריו כי הכא וי"ל דהתם לא שייך תקום על פני אלא על מפני כמו לא אוכל לקום מפניך והדרת לא שייך אמפני אלא על פני כדכתיב פני זקן לא נהדרו וההוא דה' פסוקים שאין להם הכרע לקמן אפרש בפ' הוציאו לו (תו' יומא ד' ל"א ע"ב) :

מ"ש דפלגינהו ש"מ וא"ת כיון דבהדי שיבה נמי בעי הכמה כדפי' בקונ' לר' יוסי הגלילי דמרבה אפי' יניק וחכים שיבה דכתב רחמנא למה לי פשיטא ביון דיניק וחכים כ"ש דשיבה וחכים דמי גרע אם הוא זקן בהדי חכמה וי"ל דאי לא כתב רחמנ' שיבה ה"א דנבעי זקן וחכם ממש אבל יניקו חכים לא להכי משני שיבה לגלויי דלא בעינן זקן וחכם אלא בחד לחוד סגי אפי' יניקו חכים ומיהו קשה דא"כ מאי קאמר אי ס"ד כדקאמר ת"ק לכתוב רחמנא מפני שיבה תקום אדרבה לא לכתוב אלא זקן חדא נמי אמר זקן בלא שיבה זקן כמשמעו זקן ממש משמע אלא מאי זקן יניק וחכים והדרה קושיא לדוכתיה ונראה לר"י דודאי יניק וחכים צריך שיהא מופלג ולכך אצטריך שיבה אע"פ שאינו מופלג רבך זקן שאינו מופלג כמו יניק וחכים שהוא מופלג אבל אם היו שניהם שוים בחכמה היניק והזקן צריך שיעמוד יניק מפני זקן דגבי יניק צריך שיהיה מופלג בחכמה וגבי זקן אינו צריך (תו' קדושין ד' ל"ב) :

והדרת מפני זקן מפני כבוד זקן העליון שהוא לבן דוגמא העליונה ותנא אמר אפי' זקן אשמאי שגרם נזק באשמתו הואיל והוא לבן אתה חייב להדרו וכו' (פליאה) :

והתקדשתם והייתם קדושים א"ר יהודה אמר רב צריך האדם לקדש עצמו בשעת תשמיש ונפקי מיניה בני קדישא בני מעל' דלא מסתפי מיצה"ר שנא' והתקדשתם והייתם קדושים כו' מעשה ר' יוסף נחית לבבל חמא אינון רווקין דהוי עיילי ונפקי ביני נשא ולא חטאו א"ל לא מסתפי אילין מיצה"ר. א"ל לא מקדושת' דקדושא אתגזרנ' וכו' (זוהר והרא ע' י"ג):

א"ר יהודה ת"ו דהוי ידע בלעם בקדושה דלעילא כלל דהא הב"ה לא אתרעי בעם ולשון אחרא דישתמש ביקרי' אלא בנוי קדישין וכתיב והתקדשתם והייתם קדושים ומאן אינון קדישין ישתמשון בקדושה ישראל אינון קדיש דכתיב כי עם קדוש אתה קדוש ולא עם אתרא הבא לטמא מסייעין לו

ומטמאין כתיב בדד ישב מחוץ למחנה מסאבא למסאב קרי וטמא טמא יקרי (זוהר וישלח ע' ספ"ד) :

והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני מאן אני דא הב"ה מלכות שמים קדישא מלכות דע"ז אקרי אל אחר לא תשתחוה לאל אחר ומאן דאתדבק באני אית ליה חולק בעלמא דין ובעלמא דאתי ומאן דאתדבק בההוא אחר אתאביד מעלמא דא ומעלמא דאתי ובג"כ את"ר דנחית ואתאביד מההוא דרגא אתאביד מההוא עלמא וכו' (זוהר מקץ ע' סג"א) :

כל מאן דאתקדש הקב"ה מקדש ליה דכתיב והתקדשתם והייתם קדושים כו' ומלבישין ליה נשמתא וכו' ואילין אקרו בני' למקום(זוהר ויקרא ע' מ"ב):

הקב"ה לא שריא אלא באתר קדישא וכתיב והייתם קדושים וגו' (זוהר בלק ע' ספא) :

מנין שנקראו ישראל קדושים בגין ששומרי' עצמ' מן הניאוף ומן הזימה שכן כתיב והתקדשתם והייתם קדושים כי אני ה' אלהיכם מכאן בזמן שהם קדושים הוא להם לאלהי' מה כתיב אחריו ושמרתם את חקתי ועשיתם אותם אני ה' מקדשכם אימתי הב"ה מקדש את ישראל בזמן שהם שומרי' חוקיו ומה הם החקי' אלו העריות וכתיב ניאף אשת איש בראשון שנא' אשר ינאף ומה ראה להפסיק קללת אב ואם בין הקדוש לניאוף שכן בתחלה כתיב איש אשר יקלל אביו לפי שכך אמר הב"ה מי גרם לבן מקלל אביו בניאוף לפי שהוא סבור בבעל אמו שהוא אביו ומכבדו (רבה נשא פ"ט) :

ואיש אשר ינאף את אשת איש דוד מלכא בההוא שעתא דאירע ליה האי עובדא דחול בההוא שעתא סליק דומה לפני הב"ה א"ל מרי דעלמא כתיב בתורה ואיש אשר ינאף את אשת רעהו ואל אשת עמיתך וגו' דוד קלקל ברית בערוה מהו א"ל הב"ה דוד זכאה הוא וברי' קדישא על תיקונ' קיימא דהא גלי קדמי דאזדמנת ליה בתשבע מיומא דאתברי עלמא א"ל אי קדמך גלי קמיה לא גלי א"ל ותו בהיתר' הוי מה דהוי דהא כל אינון דעאלו למלחמה לא עאל חד מנייהו עד דאפטר בגט לאנתתי' א"ל אי הכי ה"ל לאורכי תלת ירחי ולא אוריך א"ל במאי אוקים מלה באתר דחיישי' למעוברת וגלי קדמי דאוריה לא קריב בה לעלמין דהא שמי חתים בגויה לסהדותא כתיב אורי"ה וכתיב אוריה"ו שמי חתים בהדייהו דלא שימש בה לעלמין א"ל מארי דעלמא היינו האי דאמרית אי קמך גלי דלא שכב בהדה אוריה קמיה מי גלי ה"ל לאורכא תלת ירחי ותו אי ידע דלא שכיב בה לעלמין אמאי שדר ליה דוד ופקיד עליה לשמשא אנתתי' דכתיב רד לביתך ורחוץ רגליך א"ל ודאי לא ידע אבל יתיר מתלת ירחי הוי ותנינן בכ"ה בניסן אעבר כרוזא דדוד על כל ישראל והוי עם יואב בז' דסיון ואזלו ותבלו ארעא דבני עמון סיון ותמוז ואב ואלול אשתהו שם ובכ"ד אלול הוי מה דהוי עם בת שבע וביומא דכפור' מחל ליה הב"ה ההוא חובה ואית דאמרי בז' באדר אעבר כרוזא ואתכנשו בט"ו באייר ובחמיסר באלול הוה מה דהוה מבת שבע וביומא דכפור' אתבשר גם ה' העביר חטאתך ולא תמות מאי לא תמות ביד דומה אמר דומה מארי עלמא הא מלה חדא אית לי גביה דאיהו אפתח פומיה ואמר חי ה' כי בן מות הוא האיש העושה זאת ואיהו דן לנפשיה טירוניא אית לי עליו א"ל לית לך רשות דהא אודה גבאי ואמר חטאתי לה' ואע"ג דלא חב אבל באוריה מה שחטא עונשא כתבתי עליו וקיבל מיד אהדר דומה לאתריה בפחי נפש על דא אמר דוד לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומ"ה נפשי ((זוהר בראשית ע' ל"א) :

אמר משה ודאי חייב מיתה הוא זה שכתיב מכה אדם יומת ולא עוד אלא שבא על אשתו של דתן על כן חייב הריגה שנא' מות יומת הנואף והנואפת (רכס סמוס) (ע"ל פ' יתרו) :

בכל אינון עריין סמ"אל ונחש דתבעין למעבד דינין ומגלין לון קדם ה' ובג"ד אתקרי עריות ודא הוא רזא וסוד אחר אל תגל דהא גרם גלות ואתגלי בין עממיא מאן דגלי עריתא תמן הכי אתגלי בין עריין דאינון אלקים אחרים ומאן דמכסי עלייהו הכי איהו אתכסי בנייהו ובג"ד ולא יגלה כנף אביו דא שכינת' דגלת בין עממיא בגין חובא דא כד"א ובפשעיכם שלחה אמכם וד' זימנין גלתה שכינתא בגלות בגין דעאל ערוה בין ד' אתוון כו' (תיקונים) :

ואיש אשר ישכב את זכר וגו' ענין הגלגולים בשרצים ובחיות ובהסות כו' ואם נתגלגל בבהמה טהורה ונשחט ע"ג המזבח חזרו למקור ראשון (גלי רזיא) : **יש** מי שמגלגל בכלב מי שהיה רודף אחר משכב זכר ויש מי שמחייבו להתגלגל בחיות טהורים ובאים עליהם זאבים ואריות ואוכלים וטורפים אותם בשביל שהיו בזה העולם גוזלים וחומסין וגוזלים עניים בריבית ובמשא ובמתן ויש מי שמתגלגלי' בבהמות טהורות והם אותם שאוכלים ושותים בכל יום ואינם חוששים לא לתפלה ולא לעסוק בתורה אלא באכילתן כבהמות נדמו והם רועים בשדה עד שיהיו שמנים וראוים לאכילה ולפעמים נעשו נבילה או טרפה וצריך להתגלגל כמה פעמים עד שיתלבן (גלי רזיא) :

ואיש אשר יקח אחותו וגו' אמאי ג' אחור לב' אלא רזא דמלה איש כי יקח אחותו בת אביו או בת אמו וראה את ערותה והיא תראה ערותו חסד הוא ב' חזרת אנפוי מא' וג' חזרת אנפוי מב' ד' הזרית אנפוי מג' ה' חזרת אנפוי מד' כל אתוון חזרין אנפין דא לדא ולאו איהו אנפין באנפין ואמאי אלא רזא דמלה וראית את אחורי ואמאי הזרין אנפין דא מדא בגין עריין דאינון לקבלייהו א' לקבליה דאיהו ערוה ועלייהו אתמר ארור שוכב עם אחותו דאינון עריין כל חד שכיב עם אימיה ועם אחתיה ועם ברתיה וחזרין אנפין לגבייהו דלית לון בשת פנים אבל אתוון קדישין חזרין אנפייהו בבושה ובענוה עריה תעיר ובגינ' אתמר ולפני עור לא תתן מכשול עור דאיהו עור ורזא דמלה ערום ראה רעה ונסתר ולבתר מנייהו אתייחדין כולהו ולא יתבוששו ומתייחדן אבא עם אמא אח עם אחתיה כעין ערוה אות פרודא באתוון דאתוון יהו"ד הה"ד כי המות יפריד בין אחים לבתר דאתעביד עריות מנייהו והא יהו"ה אחד ושמו אח"ד ורזא דאחד א"ח ד' ערוה דתרווייהו א' בזימנא דאסתלק קוצא מן ד' מן אחד אשתאר אחר ועליה אתמר וסוד אחר אל תגל (תיקון ל"ו) :

ואיש אשר ישכב דודתו וגו' מאן דלא אשתדל בהאי עלמא בבנין עלמא אינו מתקיי' בעלמא דא ואין לו חלק בעלמא דאתי ואתתרך נשמתי' ודא הוא עונשא דכתיב ערירים יהיו ומתרגמינן בלא ולד (זוהר מספטים ע' קנ"ד) :

ואמר לכם אתם תירשו אדמתם ואני אתנה לכם לרשת עולם שמא תאמרו אין לך ליתן לנו אלא משל אחר והלא משלכם היא והיא אינה אלא חלקו של שם ואתם בניו של שם והם אינם אלא בני' של חם ומה טיבן בתוכ' אלא שהיו שומרי' המקום עד שתבאו (ספרא) :

והבדלתם בין הבהמה הטהורה אכל צירעה לוקה שש פ"ה הא דכתיב בפ' קדושים אל תשקצו נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמש האדמה וגו' לא לזה דבגדולי' מיירי דהא כתב שרץ לשון שרץ דבר שהוא נר בארץ ואינו נר' אלא ע"י שרוצו מפני קטנו וקש' בפ"ד מיתות דרשי'

וכל חיה הרמשת זה נחש משמע נמי הוי בדבר הרוח' כמו נחש שהולך על גחונו ותירץ הר"י מאורליינש דההוא קרא איירי בח' שרצים דאמרי' במעילי' בפ' קדשי מזבח במובדלי' מסך דבר הכתוב דכתיב בסיפי' דקר' אשר הבדלתי לכם לטמא וזהו ח' שרצים שהם טמאים (תו' פסחי' ד' ך"ג ע"ב) :

והייתם קדושים כי קדוש אני ה' אבהו אמר ואבדיל אתכם מן העמים אלו אמר ואבדיל את העמים מכם לא היה גר מתגייר אלא ואבדיל אתכם רמז לגרים שיתגיירו (ילקוט שיר השירים) :

המצריים נקראו בהמות ונקראים בשם אדם בשם המין בענין הבהמות החיות והעופות שכלם נקראו בהמות טהורות וטמאות וכן העופות כן הדבר באדם כלם נקראים אדם בשם המין אלא שזה אדם טהור וזה אדם טמא וא"כ ישראל הם ישראלים מובדלים מן העכו"ם שנא' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי וא"כ הם צריכים להבדיל שנא' והבדלת בין הבהמה הטהורה לטמאה וכו' (פליאה) :

והייתם לי קדושים כי קדוש אני ואבדיל אתכם וגו' אם מובדלים אתם מן העכו"ם הרי אתם לשמי ואם לאו הרי אתם לעכו"ם ד"א להיות לי שלא לחבר עמדי אחר שנ' בלתי לה' לבדו ד"א להיות עוסקים בתורה הנתונה למ' יום מנין ל"י ד"א להיות לי שתקבלו מלכותי עליכם (פסיקתא) :

ואיש או אשה כי יהיה אוב מעלה בזכורו פ"ה מעלה ומושיב המת על זכורו ולא יתכן בבעל אוב דשאול אלא נראה דשם מכשפות כך הוא ותרגומו דאוב וידעוני בידין ודכורין ומיהו יש קצת לתמוה דה"ל למנקט המעלה בידין שהוא תרגום של אוב (תו' סנהדרין ד' סה ע"ב) :

וענין אוב וידעוני כי היו משביעין שמות הטומאה ומטריחים המתים ולכן אסור לעשות וי"א כי מתלבש בהם רוח הטומאה ומדבר עתידות שישמעו מהישיב' של מעלה אף כי הם חוץ ממחיצתו של הב"ה ומשם קיבל כח בלעם הרשע (רקנטי פ' אחרי מות) :

הנשאל בגלגולת עולה כדרכו והנשאל בזכורו הופך רגלו למעלה ואם אין ראיה לדבר זכר לדבר ויברא ה' אלהים את האדם בצלמו והופך הפסוק בצלם אלהים ברא אותו (ציוני) :

מגילת סתרים ענין אוב ומעשיו צריך איש ואשה שיעמדו על הקבר זה בראשו וזה ברגלו ובאמצע יש להם קשקש ואומר השבעה הידוע להם ומקשקש האשה והאשה רואה והאיש נשאל ואומר להם עתידות ומפני זה אמר איש או אשה כי יהיה בהם אוב לפי שנגמר ע"י שניהם (סס) :

כיצד מעשה אוב שהוא עומד מקטיר קטרת ידוע ומקטיר שרביט שלו (מיימוני ספר המדע הלכות ע"ז) :

פרשת אמור

ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת לנפש לא יטמא בעמיו וגו' למה נסמכה פ' אוב וידעוני לטומאת מת פ' הסמוכה כגון לנפש לא יטמא בעמיו לפי שרוח אוב וידעוני ודורש אל המתי' דומים זל"ז (פסיקתא) :

הראה הקב"ה למשה שאול ובניו נופלים בחרב אמר משה להב"ה מלך ראשון ידקר בחרב והשיב הב"ה ולי אתה שואל אמור אל הכהנים הראה הקב"ה למשה נשמתו של שאול מסטרא דבינה וז"ס משכמו ולמעלה גבוה

נבוה מכל העם שהוא למעלה מן הבנין וז״ש תורתו של שאול אין בו דופי לפי שהוא בסוד עולם שכולו טוב ותמן אין שליטת הקליפות ומשה התפלל הרי הריגת שאול יהיה חילול השם בפני א״ה ובקש משה אעבר׳ נא לתקן אותו שלא יחטא בהריגת נוב אחימלך נוטריקון נ״א ובהריגה זו גרמה שנהרגה כל מלכות בית דוד וענין חטא נוב עמד עד שבא סנחרב לירושלים כמ״ש עוד היום בנוב לעמוד (מ״ע אופן רמ״א) :

שאול המלך גסות הרוח היה בו לפיכך נהרג וממנו נעקרה המלכות שנא׳ את נוב עיר הכהנים הרג וזלזל בעריות ונתן מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש ושאל באוב וידעוני לפיכך נעקרה מלכותו (פד״א) :

אמור אל הכהנים א״ר יצחק אמור אל הכהנים בלחישו כמה דכל עובדיהון בלחישו כך אמירה בלחישו (זוהר פ׳ זו) :

ויאמר ה׳ אל משה אמור אל הכהנים ואמרת אליהם שתי אמירות הללו למה לי אלא באמירה ראשונה א״ל לנפש לא יטמא בעטיו ובשניי׳ א״ל אם בא מת מצוה לידך הטמא לו לפי שבעה״ז אתם מטמאים למת מצוה לעתיד לבא אין אתם מטמאים למת כל עיקר שנ׳ בלע המות לנצח (היכה רכה):

אלהיכם כהן הוא כי קבר למשה במאי טביל הא לא קשיא האיך טימא כי ישראל הם בנים למקום (תו׳ סנהדרין) :

צדיקים במיתתם נקראים חיים ולכן צדיקים אינם מטמאים ורזא לא הסריח בשר קדש מעולם (ציוני) :

ישראל בהייהם שרוי אצלם כל דבר קדושה וטהרה וצלם אלהים כיון שמת פורחים ממנו כל דבר קדושה וטהרה מיד יש מקום לרוח הטומאה לשרות על גוף זה לכך מטמאים מאד במיתתם אפי׳ קבריהם מטמאים באהל אבל בעכו״ם בחייהם שורה עליהם צלם מסטרא דמסאבא וכל מיני טומאה ובמיתתם מסתלקים ממנו הרוח וגוף נשאר ואין עליו כ״כ טומאה לכן קברי עכו״ם אינם מטמאים (מדרש) :

ולאחותו הבתולה הקרובה וגו׳ מת מצוה עדיף לאו דוקא מת מצוה וה״ה לכל המתים שבעולם מבטלין ת״ת להוציאם אלא איידי דנקט בסמוך גבי ולאחותו מת מצוה נקיט ת״ת ומת מצוה (תו׳ מגילה ד׳ ג׳ ע״ב) :

מת מצוה עדיף הקשה הר״ר אלחנן למה לי קרא תיפוק מק״ו ומה ת״ת דחמיר׳ מבטלי׳ משום כבוד המת עבודה לא כ״ש דקילא דהא אפי׳ ת״ת דרבי׳ מבטלים משום כבוד המת כדאמר בפ״ב דכתובות וי״ל ה״נ למאן דקרי ותני ומתני דצריך כולי האי אבל למאן דלא קרי ותני לא צריך כולי האי והכא מיירי במת מצוה דלא קרי ותני ומשום הכי צריך קרא דולאחותו (שם) :

אותו היום שמת ר׳ בטלה קדושה שהיו קורין אותו רבינו הקדוש והא דתניא בשלהי דסוטה משמת ר׳ בטלה קדושה ויראה וי״ל קדושה בכלל והרב ר׳ חיים כהן אומר אלמלא הייתי כשנפטר ר׳ הייתי מטמא לו דהא בטלה קדושה דקאמר היינו קדושת כהונה וכן מוכח מדקאמר אותו היום משמ׳ אותו היום דוק׳ ותו לא ובהדי׳ אמרי׳ בירושלמי דברכות בפ׳ מי שמתו כשמת ר׳ אמרו אין כהונה היום ואין נראה לר׳ כמדומה לר׳ דהתם מיירי בטומאת הפרס דרבנן אבל טומאה דאורייתא לא (תו׳ כתובות ד׳ ק״ג ע״ב) :

מנה״מ דכהן נזיר מטמא למת מצוה דת״ר על כל נפשות מת לאביו ולאמו לא יטמא בכ״ג בפ׳ אמור (תו׳ נזיר ד׳ מ״ד ע״ב) :

כהן מטמא ללמוד תורה ולישא אשה דוקא בהנך שהם מצות חשובות ללמוד

ללמוד תורה שגדול ת"ת שמביא לידי מעשה ואשה נמי דכתיב לא תהו בראה אבל לשאר מצוה לא וכן משמע בפ' בתר' דמגילה אבל בשאלתות דרב אחאי מפרש הנך דקילו וכ"ש לשאר מצות שהם חשובות (תו' ע"ז ד' י"ג מ"א):

מבטלין ת"ת להוצאת המת וקשה בהלכות דרך ארץ א"ר עקיבא תחלת תשמישי לפני חכמים פעם א' הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונטפלתי לו ד' מילין עד שהבאותיו לבית הקברות וקברתיו וכשבאתי והרצותי הדברים לפני ר' אלעזר ור' יהושע אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה כאלו שפכת דם נקי וי"ל דהתם לאו משום בטול תורה אלא משום דמת מצוה קונה מקומו והיה לו לקברו במקו' שמצאו וכן משמע במס' שמחו' דקאמ' מת מצוה קנה מקומו והעובר על דברי חכמים חייב מיתה וכן א"ר עקיבא תחלת תשמישי לפני חכמים כו' והר"ר יהודה מקורביל תירץ דהתם משמע משום דביטל עצמו משימוש ת"ת קאמר דגדולה שימושה יותר מלימודה (תו' כתובות ד' י"ז): **בד"ה** מהו שיסדרו בב"ח כשהיה קובר את ר"ע היה דוחה שא"ל וכי אינך כהן א"ל צדיקים אינם מטמאים ודחה אותו כן משום כבודו של ר"ע ועיקר טעמו היה לפי שהיה מת מצוה לפי שהיו יראי' מלקברו שהיו מהרוגי מלכות וכן נמצא כתו' בתשובת הגאון (כ"מ):

א"ל לאו כהן מר תימה לר"י היאך החיה אליהו בנה של האלמנה כיון שהיה כהן דכתיב ויתמודד על הילד וי"ל שהיה ברור לו שיחיהו לכך היה מותר משום פקות נפש:

אליה טען ר"ע על כתיפו אמרו ליה ולאו כהן מר א"ל ת"ח אין מטמאים וכן תלמידיהם וכו' (ילקוט מגלין):

לא תקיפו פאת ראשכם לראש של מעלה והרמז שלא ישים הקף וקצבה וגביה לקוצו של מעלה של יו"ד של שם המיוחד והעובר על לאו זה ולא שב אמר קצת מן המקובלים כי סופו להיות שמש לע"ז בדרך שהלך מוליכין אותו ה' יצילני ברחמיו אמן (ספתי כהן פ' זו):

קדושים יהיו לאלהיהם וגו' הא אין עשה דוחה לא תעשה ועשה וא"ת בפ"ג דיבמות ובפ' כ"ג לא חשיב אלמנה לכ"ג אלא ל"ת גריד' ואמאי והא איכא עשה דקדושים יהיו וי"ל דלא קא חשיב עשה דקדושי' יהיו אלא אמאי דכתיב בההוא פרשה (תו' ב"מ ד' ל' ע"א):

אשה זונה והללה לא יקחו וגו' קדוש הוא לאלהיו הוא ולא המלך הוא ולא הנזיר הוא לרבות כהן המשיח מלחמה (ספרא):

וקדשתו וגו' ליטול מנה יפה ראשון פי' יש לישראל ליתן לו אבל הוא אין ליטול כדאמרי' פ' מקום שנהגו הנותן עיניו בחלק יפה מיהו נ"ל דכיון דכהן שזהו דינו יוכל להראות סימן ברכה ואע"פ שאומרים בפ' הזרוע ותנן ולא שיטול מעצמו אין זה לוקח מתנו' כ"א רואה שפיר מה שהוא רוצה ואומר ליתן לו (תו' מ"ק ד' כ"ח):

ובת איש כהן כי תחל לזנות אפרי' מקשאה תלמידו של ר"מ אמ' משום ר"מ תמר בתו של שם היתה דכתיב ובת איש כהן לפיכך הוציאה ותשרף (רבה ויפנ): **אם** יש צדיק ויש לו בן רשע מצוה לקרותו שם אותו פלו' כמו עשו בן יצחק עשו בן נמרוד ואם לאותו רשע גם זקינו רשע יקרא אחר זקינו מנשה בן אחז ומדלג יחזקי' ואם הגרם הוא אביו כגון עלי הכהן שלא הוכיח לבניו כו' יוכל לתלות באביו שנ' את אביה היא מחללת (ס' חסידים סי' תתמ"א):

ובת כהן דא נשמתא עילאה ברת' דאברהם אבינו קדמאה לגיורין ואיהו משיך ליה

ליה לנשמתא מאתר עילאה השתא אית למימר מה אית בין קרא דאמר ובת איש כהן ובין קרא דאמ' ובת כהן ולא כתיב איש אלא בגין כהן דאקרי איש כהן ולא כהן ממש ועל ארחא דא הוי כהן והוי סגן והוי כ"ג והוי כהן דלאו איהו גדול כהן סתם איהו רב ועילאה יתיר מאיש כהן (זוהר משפטים ע' ק"ע) :

תו אית בהאי קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר עלובת' היא נשמת' קדישא כי תהיה לאיש זר דקא אתמשכא על גיורא דאתגיי' ופרח' עליה מג"ע על בניינא דאתבני מערלה מסאבא דא הוית לאיש זר הכא אית רזא האיך מתעשקין נשמתין אלא האי עלמא אתנהג באילנ' דדעת טוב ורע וכד אתנהגין ברע או ברע לסטר דא וכל נשמתין דהוי בההוא שעתא עשיק לון ונטיל וסימנא דא ארונא קדישא דאתעשיק בין הפלשתים ומה נעשה מאינון המינן בספרי קדמאה מנייהו הוי חסידי א"ה ואינון ממזרים ת"ח דקדמן לפני כהנא רבא ע"ה אע"ג דאעיל לפני ולפנים (שם) :

והכהן הגדול מאחיו וגו' רזא יקירא ברזא דוהכהן הגדול דאיהו רמיז בחסד עליון דאיהו כתר מאחיו דאינון שאר ספירין אשר יוצק על ראשו שמן המשחה דאיהו משחא דנגיד ונפיק מלעילא ללבוש הבגדי' דאינון ספירין את ראשו לא יפרע משום דגידול שער אחזי על דינא והתם כלהו רחמין אינון וא"ת והא לואי משום דאינון דינין מעבירין תער על בשרם והאיך אמרת גידולי שער אחזי על דינא איכא למימר דגידול שער אחזי על דינא דאינון מותרים וכן למעביד כל שערא נמי אחזי על דינא וכו' ובגדיו לא יפרום דבגדיו רמז לספירין ואי בזע יתהון אחזי פגימות' ועל כל נפשות מת וכו' אפי' לאביו ולאמו דהא בההוא דוכתא לא מדבק שום צד מסאבא ומן המקדש לא יצא דהא איהו באתר קדש קודשיא והוא אשה בבתוליה דאיהו בינה וכו' (מגיד ד' ס"ו ע"ג) :

כשבאים למשוח כ"ג היו מכניסים כהנים ומעמידם לצידו ונותנים שמן המשח' והשמן רץ מעצמו על ראשו של כ"ג (ילקוט תלים) :

על כל נפשות מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא רשעים הם אבי אבות הטומאה דאינון טמא מת ושרץ דמטמא לבר נש מאוירו ומגבו ומתוכו ואפי' תוך תוכו דכהנא מסתאב בהון ובג"ד על כל נפשות מת לא יבא דרשע קרוי מת (זוהר כי תצא ע' קל"ז) :

לאביו ולאמו לא יטמא אם נאמר לאביו למה נאמר לאמו אלא אם נאמר אביו ולא נאמר אמו הייתי אומר לכן לא יטמא לו משום דחזקה בעלמא הוא אבל אמו ודאי ילידתהו ליטמא לו ואי כתב רחמנא אמו הייתי אומר אמו דלא אזל זרעה בתרא אבל אביו כיון שאמר הכתוב למשפחותם לבית אבותם אימא לטמא ליה לכן נאמר לאביו (רבה נשא פ"ט) (ע"ש באריכות כל הפרשה) : את אדם ואית אדם אית אדם דאיהו אדם דנשמתא ואית אדם דגופא דאתמר ביה אדם להבל דמה . ועלה אתמר אדם כי ימות באהל ועליה אתמר ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ודא סמ"אל איש בליעל איש און אית ליה תרין בישין עלייהו אתמר על כל נפשות מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא ולית אביו אלא הקב"ה ושכינתא שנא' הלא כה דברי כאש מה אש אינו מקבל טומאה הכי איהו לא מקבל טומאה א"ל הא כתיב את מקדש ה' טימא ודא שכינתא א"ל וודאי דהקב"ה ושכינתיה לא מקבלי טומאה אבל כל מאן דסאיב אתר דאיהו שריא ביה אתחשיב ליה כאלו עביד ליה ובג"ד אמר ולא תחללו את שם קדשי ודא אדם רשות היחיד דאיהו יהו"ד

יהידה דעלמא ודא איהו אדם ובג"ד לאביו ולאמו לא יטמא ודא איהו רזא דאעיל מרשות הרבים לרשות היחיד דאיהו סטרא אחרא ובג"ד אמר אדם כי ימות באהל דא אדם בליעל ומסטרא דא בר נש קרוי מת מעיקרא קודם דאתברי עלמא אבל לא אתמר על אדם דאית מסטרא דקדושה דאית אדם דאיהו מלאך ודא מטטרו"ן ואית אדם בדיוקנייהו דהקב"ה ודא יהו"ד ובאתר דא לית חטא ולית מות (תיקונים תיקון ע"ז):

ומן המקדש לא יצא וגו' שמן משחת אלהיו עליו אני ה' להגיד מי גרם (ספרא):

אלמנה גרושה וחללה זונה כתבו מקובלים אלו ד' הם נגד ד' חיות טמאו' שהם נגד ד' חיות קדושי' ומשם נמשבי' (רקנטי):

שאל ר' יוסי בן חזאי את ר"ג מה אשתי שאני מותר בה אני אסור בבתה אשת איש שאני אסור בה אינו דין שתהא אסור בבתה א"ל צא ופרנס לי כ"ג שכתוב בו כי אם בתולה מעמיו יקח אשה ואני אפרנס לך כל ישראל (מס' דרך ארץ פ"א): **כי** אם בתולה מעמיו יקח אשה דצריכין ישראל למשלח קרבניהון בגוף שלם (זוהר):

כי אם בתולה מעמיו יקח אשה אמאי לפי שכ"ג יצטרך להיות נזיר ביותר בענין המשגל לכך אם היתה אשתו רגילה תחלה באיש אחר פן תמשיכנו לדעת' (שם):

דבר אל אהרן לאמר איש וגו' סטרא אחרא משתמש דוקא בפגום כגון בלעם שהיה שתם העין או ושלח ביד איש עתי המדבר' שהיה פגום אבל רוח דקודשא איש אשר היה בו מום לא יקרב (זוהר פקודי ע' תפ"ד):

כל מי שהוא שלם בלי מום מרבין אותו לכהונה וכה"א איש מזרעך לדורותם וכן לא נמסרה הכהונה הגדולה לשם בן נח אלא שהי' שלם שנ' ומלכי צדק מלך שלם (ילקוט נחום):

אם נשמתא איהו מתטופא בחובין או גרע מיניה אפי' פקודא מאינון פקודין כמה דאוקמה מארי מתני' עבירה מבבה מצוה בההוא דשריא עבירה ואסתלק מניה מצוה ההוא אתר איהו פגים ואיהו מום דבנשמת' בגיניה הקב"ה לא שריא על נשמתא הה"ד כל איש אשר בו מום לא יקרב נשמתא דאיהו ביה מום ברמ"ח פקודין דילה לא אתקריב בגינה לגבה אבל נשמתא מסטרא דשכינתא לית בה מום הה"ד כלך יפה רעיתי ומום אין בך אם היצה"ד בעי לקרבא לההוא אתר כיון דשכינת' שריא תמן דאיהי נשמת' אתמר בה והזר הקרב יומת בגין דאתמר עלה אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן (תקונים תיקון ד'): **כל** פקוד' דשריא על כל אבר ואבר אית ליה שם ידוע וכל חיילין ומשריין דמלאכים דתליין מיניה כולהו אתכנשו לההוא אבר ונטרין ליה מכל מרעין בישין ומאן דאחלוף לון או קרא לון באבר דלהון ולא אינון ממונין עלייהו איהו אבהיש סדרא דעובדא דבראשית ולאו מתכנשין לגביה למלכא דשוי ממונין על מלכותיה ופליג לון על כל אתר ואתר ואמר להון אנת תהא ממונא על אתר כך וכך ולכל חד וחד שוי ליה באתר ידוע ובמלה ידועה לית ליה הילוף באתר אחרא אבל הקב"ה שלטנותי' בכל אתר כנשמת' דשלטנותי' על כל אבר ואבר מלא כל הארץ כבודו בכל אתר דקרי בר נש ליה עני ליה אלא אם הוא אתר דאיהו אבר פגום בחובא דעביד בר נש קב"ה לא שריא בההוא אבר דעלה אתמר כל אשר מום בו לא יקרב ואברין דבר נש כולהו מסודרי' על סדרי בראשית ובג"ד אקרי בר נש עולם קטן ומאן דאמליך להקב"ה על כל אבר ואבר כאלו אמליך ליה על כל עלמא ואגרא דבר נש דאמליך על כל

כל אבר ואבר לא אתיהב רשות לגלאה בגין דלא יהא בר נש עובד ע"מ לקבל פרס וכו' וכמו דאיהו אמליך להקב"ה על כל אבר ואבר הכי הקב"ה עביד ליה בההוא עלמא בכרסייא וכתר מלכותא ואמליך ליה על כל המלאכין ומשריין דתמן הה"ד וירדו בדגת הים ובעוף השמים ורזא דמלה; כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו וכו' (תקון ע') :

וידבר משה אל אהרן ואל בניו וגו' ואל כל בני ישראל וגו' . הזכיר את אהרן ע"י הבנים ואת הבנים ע"י ישראל ואת הבנים זה ע"י זה (ספרא) :

אמור אליהם וגו' ונכרתה הנפש אית נפש אשתצי עם גופא והא לית ליה נייחא כמו דכתיב ואת נפש אויביך יקלענה על זה כתיב והכרתי אותה מקרב עמה . ואית נפש דלא אשתצי עם גופא ההוא דכתיב ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה' (זוהר תרומה ע' ג"ח) :

כתיב ונכרתה הנפש ההיא מלפני מהו מלפני אלא דא עלמא דאתי דכל חיין קיימן תמן ע"ש קשין מזונות לפני הקב"ה לההוא דמשמש לפני הקב"ה וכן יונה ויקם יונה לברוח תרשישה לפני ה' (סס ע' ס"ג) :

המינים והמסורות ושכפרו בתחיית המתים כו' הוי דוגמא דמאן דקטע איבריה דהבריה לגמרי דלית להו תקנה ומשום הכי באינך חיבי כריתות כתיב ונכריתה הנפש ההיא מעמיה כלומר היא נכרתת קצת שאינה בשלימות גמור עם עמיה דהיינו שאר אברים אבל מ"מ עדיין היא דבוקה קצת בהם ולהכי אית להו תקנה ברוחק אבל בחובה דע"א כתיב הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה כלומר כרת בתר כרת לההוא נפשא עד דלא אשתא' ליה שום דביקו בגופא דמלכ' ולית ליה שום תקנה לאיתקנ' ולאיתדבק' ומשום הכי לא תימא א"כ כביכו"ל דהוי פגימו דמלכא דאתקטעי מיניה ההוא אברי' להכי אמר עונה בה כלומר כל פגמא אשתאר בההוא נפשא דאלו מלכא שלימו דיליה הוי דאתקטעו מיניה ההוא אבר וכו' דוגמא גברא דאית ליה אצבע יתירה דכל זמן דהוי מדביק ביה הוי פגים וכד אתקטע מיניה הוי שלים (מגיד) :

ונכרתה הנפש ההיא יכול מצד זה לצד זה ת"ל לפני ה' בכל מקום (ספרא) :

ומעוך וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו וגו' . אבל מעכו"ם כלל וכלל לא וא"ת לשתוק קרא מיניה דמהיכא תיתי דמקבלין הא איצטריך איש איש לרבויי . וי"ל דמ"מ ס"ד מצדיקי עכו"ם נקבל להכי אתי קרא למעטינהו לגמרי . וא"ת והא כתיב ומעוך וכתות ונתוק וכרות וכתיב מיד בן נכר לא תקריבו את אלה הא תמימים יקריבו וי"ל דלעולם תמימים נמי לא ואתא קרא בבעלי מומים לעבור עליהם בלאו ועשה (תוס' חולין ד' י"ג ע"ב) :

ובארצכם לא תעשו וכן לדרי דרין אסור לסרוסי ברזין דברא הקב"ה עלמא דהא כל סרוסי מסטרא אחרא (זוהר משפטים ע' קנ"ד) :

שאלו לבן זומא מהו לסרוסי כלבא א"ל ובארצכם לא תעשו כל שבארצכם לא תעשו כמו דאצטריך עלמא להאי כן אצטריך להאי (זוהר אחרי מות ע' קי"ב) : **ומיד** בן נכר לא תקריבו וגו' וא"ת למה לי קרא איש איש לרבות עכו"ם שנודרים ונודבים נדרים ונדבות כישראל תיפוק ליה מההוא קרא דקאמר לא תקריבו אלה משמע אלה אי אתה מקריב אבל אתה מקריב תמימים אבל איפכא ליכא למבעי מיד בן נכר לההוא דרשה לא שנא במזבח דידן ל"ש במזבח דידהו אלא איש איש ותי' ר' שמשון לפלוגתא דר"י ור"ע איצטריך (תו' תמורה ד' ז' ע"א) :

שור או כשב או עז כי יולד וגו' עידן דמדכר לון סדרי קרבניכון מה דהוינן מקריבין בכל שנה ושנה הוי קרבנכם מכפרין על חוביכון וכדו די גרמו חובין ולית לון מה בקרבא מן עדרי עניכון תורא אתבחר בקדמאי בגין מדכר זכות סבא דאתי ממדינא פטיר כולו קריב לשמך בר תורין רכין שמין:

אימרא אתבחר תניינא בגין מדכר זכותיה דשייה דאיתעקד על גבי מדבחא ופשיט צווריה בגין שמך שמיא נחתו ומכו וחמו יצחק ית שכלוליהון וכהו עינוי מרומא בגין כדין זכה ואזדמן לו אימרא תחותיה לעלתא:

גדי בר עזי' אתבחר תליתי' בגין מדכר זכות שלים' דעבד בר גדי עזי' עיזי תבשילין ואוכל לאבוה וזכה לקבל סדר ברכת' בג"כ פריש משה נביאה ואמר עמי בני ישראל תור או אימר או גדי ארום יולד באורח ארעא ויהי שבעת יומין בתר אמיה מטול דישתמודע דלא נכיל ומיומא תמינא' והלאה יתרעי לקרבן לשמא דה' (תרגום):

בירושלמי איתא בסגנון אחר רהיט לבקרותי' ונסיב בר תורין רכיך ועב ויהיב יתיה לרבוי למעביד יתיה ופטירין אפי' וייכול למלאכו זכאה למבשר' דהוות שרה ילדה ליצחק עד זכותיה דתמים' דלבו משכין גדיין ועבד תבשילין ואייתי לאביו מן תבשילו והמר אשקי יתיה וזכה למתקבלא קדישין לשמך: **אך** כשב פרט לכלאים תימה מה ראו למעטו בפ"ק אמר או לרבות וי"ל דגבי פלגס מטילא ממעוט ולא אצטריך קרא אלא לרבות וכן לגבי אותו ואת בנו ממילא אימעט כלאים דשור ושה אי אתה יכול להוציא כלאים מביניהו וממילא אתרבו להכי כתיב או למעט וכה"ג משני במרובה גבי טבחו או מכרו (תוס' חולין ד' ל"ח ע"ב):

ושור או שה אותו ואת בנו וגו' מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינם אלא גזירות הקשה הר"ר אלחנן על מה שיסד הקליר בקדושה שאנו אומרי' ביום ב' של פסח צדקו אותו ואת בנו לא תשחטו ביום א' שמשמע ר"ל הקב"ה חס על אותו ואת בנו והא אינו אלא גזירה (תו' מגילה ד' כ"ה ע"א):

מנין לאותו ואת בנו וא"ת בפרק הזרוע דדריש מקרא שאין מתנות נוהגות בקדשים שהיה בדין שינהגו מק"ו ופריך בגמרא קרא למה לי אי משום ק"ו איכא למפרך כו' וי"ל משום קרא דמתנות לענין חולין כתיב (תו' חולין ד' פ"א) (עיין פ' יתרו בסם הפליאה):

בשעה שהקב"ה עולה ויושב על כסא הדין העולם עומד בדין. מד"הד עומדת על העולם ומד"הר על ימינו מריבות זו עם זו מה"ד אומר שפוט עולמך בדין שלם לרשעים כפעלם ומה"ר אומר אם עונות תשמור יה ה' מי יעמוד. מה"ד אומר רשע בעונו ימות ומה"ר אומר אתה אמרת כי לא אחפוץ במות הרשע. מה"ד אומר בפשע יעקב כל זאת מה"ר אומר לא עתה יבוש יעקב. מה"ד אומר אף אני אעשה זאת לכם ומה"ר אומר למעני אעשה. מד"הד אומר כי ערוך מאתמול תפתה ומד"הר אמר בטרם הרים ילדו. מה"ד אומר לכן הרחיבה שאול פיה ופערה פיה. ומה"ר אומר כי עץ חיים היא למחזיקים בה. מה"ד אומר כי לא אחפץ עוד ארחם ומה"ר אומר כי ירחם ה' את יעקב. מה"ד אומר אלה לחרפות ומה"ר אומר אלה לחיי עה"ב (רקאנטי):

דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי וגו' וה' אלהים בשופר יתקע מה שופר של הקב"ה שלם אף שופר שבר"ה יהא שלם למה שבר"ה הם נגאלי' ממלאך המות והיינו דתנן ניקב וסתמו אם מעכב התקיע' פסול (פסיקתא):

כיצד מעברין את השנה היו מביאים ספר תורה לפניהם והיו עושין גורן עגולה

עגולה ויושבין הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ונותנים לפניהם למטה בארץ ועומדים ופורשים כפיהם למעלה לאביהם שבשמים וראש הישיבה מזכיר השם ושומעים בת קול כלשון הזה וידבר ה׳ אל משה לאמר ואם עון הדור גורם אין שומעין כלל ואשריהם העומדים במקום ההוא בשעה ההוא שנ׳ אשרי העם יודעי תרועה ה׳ באור פניך יהלכון באור פניו של הקב"ה הם מהלכי׳ (פסיקתא) :

אך בעשור לחדש השביעי אך בעשור אם היה שותק מאך שומע אני הקב"ה מקבל לכפרה השבים ומבלתי השבים ת"ל אך למעט את שניהם שווין ואין לומר רק למעט הוא שהר"ק הוא תובע מה וע"כ אמר א"ך הוא אהי"ה רק למעט הוא שנא׳ וכו׳ עד כמה פעמים אני משביעך לא תאמר רק אמת בשם ה׳ ובא למעט שלא אמר לו מכל לבו ואין לומר א"ך אמ"ת כי הוא היה שואל את הרק באמת ושניהם בשם ר"ל רק הוא מה אמ"ת ת"ת בשם ה׳ היא כנסת ישראל (פליאה) :

הכפורים בגי׳ שנ"ה הכונה שכוונת הקב"ה לבראת הברואים כמלאכים ואחר שחטא אד"הר לא נעשה הכוונה שלו כי אני אמרתי אלהים אתם וכו׳ אכן כאדם תמותון וגזר הקב"ה שיום א׳ בשנה יהיו כמלאכים בלא אכילה ושתייה ובלא עשיית מלאכה ולהיותם כל היום עובדים לאלהים כמו המלאכים ובזה יתקיים הכוונה כי יום בשנה נחשב כמו שנה כמו במרגלים (ספתי כהן פ׳ זו) :

וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה וגו׳ ועושה חסד לאלפים אלפי׳ ודאי תלת גלגולין בהון איהו ריוח תלת אלפין דאינון דכסופין ולמאן לאוהביו ולשמרי מצותיו לחיבא דאינון לא יחזרו בתיובתא בתלת גלגולין אתמר והאבדתי הנפש ההיא מקרב עמה אמר ר׳ אבא אנא נחית.אלא שבעה ארעא אינון ארץ אדמה גיא נשיה ציה ארקא תבל ואינון ז׳ מדורות דגיהנם ההוא נפשא דלא חזרה בתיובתא באילין תלת נחית ליה הקב"ה במדורין דגיהנם אילין ותמן אתנשי לדרי דרין ואם צדיק אתמר ביה כי שבע יפול צדיק וקם . א"ר אלעזר ואם צדיק הוא אמאי נחית תמן אלא לאפקא תמן כל נפשא ונפשא מאילין דהרהרו בתיובתא ומתו בקצרות שנין ואיהו טרח בגיניה (תיקונים) :

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וגו׳ . אתרוג נקבה היא באילנות והיינו דכתיב פרי עץ הדר כפת תמרים (זוהר ברא׳שית ע׳ קכ"ח) :

בספרא דאגדתא דרב המנונא סבא אתמר וימלוך תחתיו הדר הדר וודאי כד"א פרי עץ הדר ושם אשתו מהיטבא"ל כד"א כפת תמרים (זוהר האזינו ע׳ תקס"ו) :

ולקחתם שתהא לקיחה לכל א׳ וא׳ מדלא כתיב ולקחת לשון יחיד וגבי סוכה לא צריך קרא דהא כתיב כל האזרח (תו׳ סוכה ד׳ מ"ח) :

ענף קרי ביה והא דגבי לולב כ"ע מודו דכפת כתיב ולא אמר כפות קרינן ויצטרך ליטול שני לולבים אור"י משום דהתם סמכיה אקרא פרי עץ הדר דלא משמע אלא חד לכך מודו התם כ"ע דדרשינן מסורת (תו׳ פסחים ד׳ ל"ו) :

למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וגו׳ שאף הם היו באותו נס פי׳ רשב"ם שעל ידם נגאלו במגילה ע"י אסתר ובחנוכה ע"י יהודית וקשה דאף משמע שאינו עיקר . ועוד דבירושלמי גרים שאף הן היו באותו ספק משמע באותו סכנה להשמיד להרוג ולאבד והא דאמרינן דפטורה מסוכה דאף הם היו באותו נס כי בסוכו׳ הושבתי הם בעשה דאורייתא

אבל בד' כוסות דרבנן תקנו גם לנשים כיון שהיו באותו נס (תו' פסחים ד' ק"מ ע"ב) : **ביום** השבת ביום השבת יערכנו אין להם חול תחת ידיכם אלא אותו שנוגע באשה אסור לאכול בקדשים אמר דוד להם יש לנו שלשה ימים שאין אנו מכירין באשה שנא' כי אם אשה עצורה לנו מתמול שלשום ויהיו כלי הנערים קדש והיא שבת וראה דוד שהיו אופין לחם הפנים בשבת שהורה להם דואג . א"ל מה אתם עושים אפייתו אין דוחה שבת כי אם עריכתו שנ' ביום השבת יערכנו כיון שלא מצא שם כי אם לחם הפנים א"ל דוד תן לי שלא נמות ברעב שספק נפשות דוחה שבת וכמה אכל דוד באותו שעה א"ר הונא קרוב לשבע שלא אכל דוד לרעבונו אלא שאחזו בולמו'(ילקוט שמואל):

ויצא בן אשה ישראלית וגו' א"ר סימון בשם רי"בל מי שהוא אומר והיה מספר בני ישראל חזר ואמר אשר לא ימד ולא יספר אם אין להם מספר האיך יש להם מספר כשם שהוא אומר ויצא בן האשה ישראלית וגו' וילכוד עכן בן כרמי וגו' והם איש ישראל המכה וגו' לאלו יש מספר אבל לצדיקים אין להם מספר (רבה במדבר) :

והוא בן איש מצרי אע"פ שלא היו ממזרים באותו שעה הוא היה כממזר . בתוך בני ישראל מלמד שנתגייר . וינצו במחנה על עסקי מחנה. בן הישראלית ואיש הישראלי זה שכנגדו (ספרא) :

ויצא בן אשה ישראלית . זה מעשה היה במדבר סיני שנא' ויחנו בני ישראל איש על מחנהו . ולמה נסמכה פרשה זו לענין של מעלה לומר לך שלא חלק אלא על נטיעת אהלו . שבא ליטע אהלו במחנה שלא כראוי גרם לעצמו סקילה החולק על הכהונה לא כל שכן . שהוי הכתוב אומר קדש קדשים הוא לו (פסיקתא) :

גברא מריד באלהא שמיא נפק ממצרים בר גברא מצראה ועאל על אנתתיה ואתעברת וילידת בר בגו בני ישראל וכד הוי ישראל שריין במדברא בעי למפרס משכניה בגו שבטא דדן ולא שבקוה מן בגלל דטיכסן דישראל גבר על טיכסיה באתון ליחוס אבהתון שריין ואתקוטטו כחדא במשריתא ואזלו לבי דינא בר אתתא בת ישראל וגברא בר ישראל דמן שבטא דדן (תרגום) :

ויקוב בן האשה הישראלית וכד נפיק מבי דינא כד מחייב פירש וחירף בר אתתא בת ישראל ית שמא רבא ויקירא דמתפרש דשמע מסיני ואזיד ואתנגיד ושם אמו שלומית בת דברי משבטא דדן (תרגום) :

ויביאו אותו אל משה ולא הביאו המקושש עמו (ספרא) :

ויניחוהו במשמר לפרוש להם ע"פ ה' וגו' . ויניחוהו דין הוא חד מארבע בתי דינין דיעלו קדם משה נביאייא ודן יתהון על פום מימר' דלעילא מנהון דינא ממונא ומנהון דינא דנפשת' בדינא ממונא הוי משה זריז ובדיני נפשות הוי מתון ובאילין אמר משה לא שמעית מן בגלל למלפי ראשי סנהדראות דישראל דעתידין למיקם בתריה דיהון זריזין ומתון בדיני נפשות (תרגום) :

ובירושלמי איתא בזה הלשון דין הוא חד מארבע דינין דיעלו קדם משה רבן מנהון הוי משה מתון ובתרין מנייהו הוי משה זריז במחרפ' דתרף שמא קדישא ובמקושש דחליל שבתא הוי משה מתון מן בגלל דהוי דינהון דיני נפשת' ובמסאבין דלא יכלו למיעבד פסח' ובגין בנת צלפחד הוי משה זריז מן דהוה דיני ממונות :

ואל בני ישראל תדבר לאמר איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו וגו'. בגין דאמר אלהיו סתם לכך נשא חטאו דהא לא ידעינן מאן הוא אלהיו או

אחד מן השרים או אחד מן הכוכבים או מדברי עלמא אבל אי אמר ה' אלהים או ה' וכו' ונוקב שם ה' מות יומת (זוהר) :

ר' אבא אמר איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו ת"ח כד הוי ישראל במצרים הוי ידעין באינון רברבי עלמא וממונין על שאר עמין וכל חד הוי ליה דחלא בלחודוי כיון דאתקשרו בקשרא דמהימנותא אתפרשו מנייהו ובג"כ כתיב איש איש כי יקלל אלהיו אע"ג דפולחנא נוכראה הוא כיון דאנא פקידת להון ממונ' לדברא עלמא מאן דיליט לון ומבזי לון ונשא חטאו דהא ברשות קיימין ואזלין ומדברין עלמא אבל ונוקב שם ה' מות בעלמא הדין יומת בעלמא דאתי (פס) :

נאמר מקלל אביו ואמו מות יומת ונאמר איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו הקיש קללת אב ואם לקללת המקום אבל אי אפשר מכה כלפי מעלה וכן בדין מפני ששלשתן שותפים (ספה"א) :

ונוקב שם ה' מות יומת וגו' . בנוקבו שם למדנו לנוקב שהוא מקלל וכה"א מה אקוב לא קבה אל . קו"ף בי"ת עיקר המלה (פסיקתא) :

ואיש כי יכה כל נפש אדם וגו' . כל נפש אפי' כל דהו האי קרא כתיב באמור אל הכהנים ותימה בריש נחנקין דריש מקרא אחרינא דכתיב באלה מסעי כל מכה נפש (תוס' נדה ד' מ"ד ע"ב) :

משפט אחד יהיה לכם וגו' . אני ה' המתוועד בתוך ב"ד שלכם וכה"א אלהים נצב בעדת אל ג' שמות בפסוק הזה מכאן ג' שיושבין בדין שכינה ביניהם(פסיקתא): **וירגמו** אותו אבן כגון ויהי לי שור וחמור (פסיקתא):

פרשת בהר סיני

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר דבר אל בני ישראל כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה' . להנחיל אוהבי יש א"ר שמעון זה אברהם דכתיב זרע אברהם אוהבי מאן אוהבי זה אברהם. א"ר אלעזר בריה והא בני ישמעאל ובני קטורה מיניה קא אתיין בההוא שעתא תווה ר"ש אדהכי אתא אליהו א"ל בוצינא קדישא שפיר קאמר ר' אליעזר דלית אוהבי אלא יעקב דכתיב ואוהב את יעקב בדח ר"ש ונשקיה על ראשו של ר"א אמר בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני (מ' הנעלם) :

אמר ר"ש להנחיל אוהבי יש מאי יש דא רזא דשמיטה דלא מסר הקב"ה יתהון לשאר עמין אלא לעמא קדישא.ובשעתא דישראל נטרין שתא דשמיטה כדקא יאות נשמתהון דצדיקייא משתעשען בגינתא דעדן ואתהדרו חדתין ועלייהו אתמר וקוי ה' יחליפו כח ותו הקב"ה כלהו נשמתין טביל לון בנהרא דחמין דבגינתא דעדן דלעילא ואתקרי נהר דינור וברזא דשמיטה ויובל קיבל הקב"ה צלותיה דשרה רבקה רחל לאה וזלפה ובלהה דהא בכולהו אתרשים בה' דה"א שמטה ויובל ובגין דשמע רחל זאת דרמיז שמיטה ויובל בשמת דלאה והיא לית לה רשימו דה"א . מיד אמרה הנה אמתי בלה"ה דאית בה תרין ההי"ן וכו' :

את ספיח קצירך וגו' .קודם חרבן הבית היו יורדות נשמות חדשות מלמעלה ועתה אחר החורבן בשביל שלא שמרו ישראל השמיטה הפסידו זה שאין לנו נשמות חדשות כי אם מספיחים מדה כנגד מדה . וגם בשביל שאכלו חדש אבדו נשמות חדשות (פידלא) :

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה . אין קוצצים אילנות בשביעית וא"ת בלא שביעית נמי תיפוק ליה דאסור משום לא תשחית את עצה וי"ל דלא מעין קבא דלא שייך ביה בל תשחית כדאי' בפ' לא יחפור א"נ איירי דמעולה בדמים לעשות ממנו קורות דאז לא שייך לא תשחית ומיהו משום איסור' דשביעית איכא לאכלה ולא לסחורה ולא להפסד (תו' ב"כות ד' ל"ו ע"ב):

אבקה של שביעית פי' איסור קל שבה דעיקר איסור שביעית אינה אלא בעבודת קרקע כגון חרישה וזריעה אבל משא ומתן אינו אלא עשה בעלמא לאכלה ולא לסחורה ומסברא שבא לו עונש זה על משא ומתן מדה כנגד מדה (תו' קידושין ד' ך') :

משרבו האינסים ומאי ניהו אינונא וא"ת משום אינונא התירו לחרוש ולזרוע דהוי איסורא דאורייתא . וי"ל דמיירי בשביעית בזמן הזה דרבנן א"נ י"ל דפקוח נפש הוא ששואל להם המלך מס ואין להם מה שיפרעו ומתים בתפיסת המלך והכי אתמר בירושלמי מפני חיי הנפש (תו' סנהדרין ד' ך"ו ע"א) :

כמה קשה אבקה של שביעית פי' היינו סחורה דאין זה עיקר האיסור דעיקר האיסור הוא חרישה וזריעה וא"ת ומנ"ל דע"י סחורה בלבד קלקולים אלו שמפרש כאן באים עליו וי"ל דהיינו מכ"מ ע"י שמכר פירות שביעית הוא מוכר את אשר לו (תו' ערכין ד' ל' ע"ב) :

וספרת לך שבע שבתות שנים ז' שבתות תמימות וכו"ז ספירות למטה כל י' ספירות כלולים בה כל זה יקרא מנורה הטהורה והכל ליחוד א' הוא התמונה והוא התמונה שראה משה ונתקשה בה ר"ל בענין המנורה כי לא ידע כי הכלים שלה רמוזים למ"ט שערים (תמונה) :

וקדשתם את שנת החמשים א"ר יהודה מיומא דנפקו ישראל ממצרים עד יומא דאתייהיב אורייתא חמשים יום הוי מ"ט א"ר יהודה משום דאינון שני יובלא דכתיב וקדשתם את שנת החמשים שנה (זוהר יתרו ע' קמ"ס):

ההוא יובל אפיק לישראל ממצרים ומסטרא דיובל אתער דינא על מצרים ולכן נזכר נ' פעמים יציאת מצרים בתורה (שם) :

בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו וגו' . הזא"ת רמז לתחיית המתים אחר ה' אלפים ות"ח לאלף הששי כמנין הזא"ת ה' רמז לאלפים זא"ת רמז לת"ח (זוהר) :

וכי תמכרו ממכר לא תונו וגו' . הא מה אני מקיים לא תונו באונאת דברים דכל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאו יתירה (תוס' קידושין ד' כ"ח ע"ב) :

אם בן גרים הוא היינו לא זו אף זו דאפי' מעשה אבותיו אין להזכיר (שם):

ואמרי לה במ"ו מקומות הזהירה התורה בגר י"מ דחשיב כי גרים הייתם וכיוצא בזה (שם) :

וצויתי לכם ברכתי וגו' ומה שכתב וצויתי את ברכתי ר"ל כי עיקר הברכה והחיים באו מן הכת"ר ספירה ט' שהיא שנה ט' משם ברכה וחיים עליונים כי היא מדת יוסף ומדת יוסף שהיא דיוקנו של אביו ר"ל של התפאר"ת כי בו הברית אשר שם רמז יעקב אבינו (תמונה) :

ואם לא יגאל וגו' ברכת ראה יש בו ט"ו תיבות נגד ט"ו פעמים גאולה שנזכר בפ' בהר חוץ מלא יגאל (מדרש) :

גאלה זו מכירה וכה"א אם לא יגאל ונמכר . וקשה לר"ת דארבה פסוק זה

זה מוכיח דגאולה אינה מכירה אלא גרים לא יגאל דכתיב במעשר בהמת ואמרינן בפ' כל פסולי המוקדשים דהאי לא יגאל לא ימכור הוא דאמרינן דאינו נמכר חי ולא שחוט ומפר"ת גאול' זו מכירה לר' יוחנן גאולה בכסף ולריש לקיש במשיכה (תו' קדושין ד' מ"ו ע"א) :

אשר לו חום' פרש"י לוא כתיב משמע לו ומשמע לא כלומר אין לו עכשיו והיה לו קודם לכן ואינו כן בחומשים מדוייקים כתיב בוי"ו ולא כתיב באל"ף (תוס' ערכין ד' ל' ע"ב) :

את כספך לא תתן בנשך וגו' . למה חלקם הכתוב לעבור עליו בשני לאוין וא"ת ולמה שינה בלשון הכתוב כספך לא תתן בנשך ובמרבית לא תתן אכלך וי"ל דכיון דהוצרך ב' לאוין אורח' דקרא לכתוב לשון משונה שהוא נאה ביותר (תו' ב"מ ד' ס' ע"ב) :

נשך באוכל מנין וא"ת תחילה הוי ליה למדרש ריבית דמפיק לה מנשך כסף הכתוב ברישא . וי"ל משום דנשך אוכל כתיב בהדיא וריבית כסף לא נפק אלא באם אינו ענין (שם) :

מות יומתו דמיו בו תימה היכי משמע דמיו בו עבירה דש"ד הלא באוב וידעוני וכמה עבירות דלא שייכים לש"ד כתב דמיהם בם . וי"ל דמיתורא דדמיו בו דריש דאי לאו הכי למאי כתבוה דאי למגמר סקילה בריבית מאוב וידעוני חדא ד"ת מדברי קבלה לא ילפינן . ותו לא מצינו מיתה גבי ממון ובפ"ק דתמורה יש בספרים וכתיב בתריה והוליד בן פריץ שופך דם ולפי זה אתי שפיר דהוקשו בהדיא (שם) :

וכי ימוך אחיך ונמכר לך . אזילו בית יהודא בגלותא על דהוי מענין יתמין וארמלין ועל דאשתעבדו בעבד עברי ולא לחירות' לעבדיהון ואמתיהון דהוי מזרעא דישראל (תרגום איכה) :

כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו . וקשה מאי אדון די לו להיות כאדונו . וי"ל כדאיתא בירושלמי דפעמים אין לו אלא כר אחד אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עמך ואם אינו שוכב עליו בעצמו וגם אינו מוסרו לעבדו זו מדת סדום נמצא ע"כ צריך למסור לעבדו והיינו אדון לעצמו (תו' קידושין ד' ך') :

צדקה היה נותן מורי ז"ל בשמחה גדולה ובטוב לב ובידו פשוטה ולפעמים לא היה מסתכל אם נשאר בידו או לאו אמר מורי זלה"ה כי כל המצות שאדם עושה נרשמי' ומאירים לו במצחו וכי כל המצות יש להם אות והלא ך"ב אותיות הם אלא כשאדם עושה מצוה מאיר במצחו אות של אותו מצוה השני' ואות של מצוה ראשונה נסתלק ונבלע בפנים אבל מצוה של צדקה אינו מסתלק מהר כשאר כל המצות אלא מאיר במצחו כל אותו השבוע בסוד וצדקתו עומדת לעד (מקובלים) :

דתני; כי טוב לו עמך הכי איתא בכל הספרים ונראה דלא גרסי' הכא דאין זה כי אם ספור דברים ע"ם להעבד כי אהבך ואת ביתך כי טב לו עמך ואין זה צווי אלא גרסינן כדאיתא בספרי כשכיר כתושב יהיה עמך דהיינו צווי (תו' ערכין ד' ל' ע"ב) :

כי עבדי הם וגו' . שטרי קודם עליהם ראשון (ספרא) :

לעולם בהם תעבודו וגו' . וכי אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך וכו' . והא דתנן מי שהציו עבד והציו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין אע"ג דעובר בעשה לעולם בהם תעבודו שאני פריה ורביה

ארביה דמצוה היא כדמשני ר' אליעזר שנכנס לב"ה ולא מצא בהם עשרה שחרר עבדו להשלימו לעשרה מצוה דרבים שאני (תו' סנה ד' ז' ע"ב ועי' ד"ס זה בגיר' אמריגא פירובין ד' ל"כ ע"ב ובפסחים ד' ס"ה ע"ב):

לעולם בהם תעבודו. פקודא דא לעבוד בעבד כנעני דכתיב בהן לעולם בהם תעבודו ואינון מסטרא דחם דגלי ערייין דאתמר עלייהו ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו אמאי עבד עבדים אלא עבד להאי עבד עולם דאיהו עולמו של יובל ואי תימא דהא אחוה דשם ועבר הוי אמאי לא הוי כוותיהו והרי מזרע' דחם הוי עבד אברהם אמאי לא הוי כוותייהו דיפוק צדיק והקב"ה אודי בברכתי' כד בריך ליה אברהם אלא וודאי הכא ברזא דגלגולא גולל אור מפני חשך עבדא דאברהם דנפיק מחשך ודא זרעא דחם דיו לעבד להיות כרבו דא אברהם דנפיק מחשך דא תרח עע"א. וחשך מפני אור דא ישמעאל דנפיק מאברהם ועשו מיצחק ורזא בתערובות טיפין באתר דלאו דיליה וכו'. ובג"ד עבד טוב אתרא גרים ועבד רע אוף הכי אבל שאר עבדים לעולם בהם תעבודו וכו' (ע' כל הנ"ל זוהר בהר באריכות):

וכי תשיג יד גר ותושב וגו'. עמך מי גרם לזה שיעשיר דיבוקו עמך. ומך אחיך עמך מי גרם לזה שיעני דיבוקך עמו.ונמכר לגר זה גר צדק. תושב זה גר אוכל נבלות. משפחת גר זה העכו"ם (ספרא):

לעקר זו עכו"ם שסופו ליעקר (תו' קידושין ד' ך'):

או לעקר זו הנמכר לע"א בעצמה. וא"ת למה לי למכתב בתר עקר משפחת גר דהיינו עכו"ם כיון דנמכר לע"א א"כ נמכר לעכו"ם. וי"ל דהא לע"א של ישראל כגון פסלו של מיכה מותר א"כ אי לאו דכתיב משפחת גר ה"א דעקר היינו עכו"ם אבל אין לתרץ דאצטריך משום גאולת קרובים דמגר תושב נפקא דמכל שכן עכו"ם (תו' ב"מ ס"א ע"ב):

או לעקר זו הנמכר לע"א בעצמה לפי שסופן של ע"א ליעקר דריש הכי (תו' ערכין ד' ל' ע"ב):

כי לי בני ישראל עבדים וגו'. מחביבותא דישראל קרא לון הקב"ה עבדים שנא' כי לי בני ישראל עבדים לסוף קרא לון בנים הה"ד בנים אתם לה' אלהיכם. לבתר קרא לון אחים שנא' למען אחי ורעי (זוהר ויקרא ע' ס'):

כי לי בני ישראל עבדים. בתרין נקראו ישראל להב"ה אקרי בנים ואקרי עבדים. אם עובד להקב"ה דרך כלל אקרי עבד ודרך פרט אקרי בן (זוהר):

כי לי בני ישראל עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים על תנאי שלא ישתעבדו בהם אני ה' אלהיכ' מה ת"ל מלמד שכל המשתעבד בהן למטה כאלו משתעבד בהן למעלה (ספרא):

כי לי בני ישראל עבדים. מ"מ מותר אדם להשכיר עצמו דוקא עבד עברי שאינו יכול לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור עובר משום עבדי הם (תו' ב"מ ד' י' ע"א).

לא תעשו לכם אלילים את שבתותי תשמרו. אע"פ שגליתם בין האומות לא תעשו כמעשיהם שנא' אל תשכח ישראל וגו'. אע"פ שפונות אליהם אל תעשו כמעשיהם השבתו' תשמרו ובבתי כנסיות ובבתי מדרשות תתקבצו אני ה' נאמן לשלם שכר (פסיקתא):

את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו וגו'. יכול יתיירא אדם מבית המקדש גבי אביו לא הוצרך לומר כן דפשיטא שלא ישתחוה לו לשם אלוהות אבל גבי מקדש איצטריך משום דהוי דבר שבקדושה א"נ גבי אביו שייך

מורא שלא יכעיסנו . אבל במקדש אינו יוכל למצוא אלא בוחק כמו שמפרש והולך (תו' יבמות ד' ו' ע"ב) :

מאי טעמא אמר את שבתותי ולא אמר את שבתי משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו כלי נאה וכל שבוע ושבוע מזמינה יום אחד להיות עמו והמלך יש לו בנים נאים ואוהבם . א"ל הואיל וכן שמחו גם אתם ביום שמחתי כי אני בשלכם אני משתדל ואתם ג"כ הדרו אותי ומאי זכור ושמור זכור לזכר ושמור לנקבה מאי טעמא ומקדשי תיראו שמרו עצמיכם מן ההרהור . כי מקדשי קדוש הוא למה כי אני ה' מקדשכם אני בכל צד (ע' זה בהריכות פ' ברחסית ע' ק"ב) :

פרשת אם בחקתי

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם וגו' . בזמן שישראל מסתלקין מן המצות מיד אסתלק מהם הבינה וירדו עד תכלית הירידה וזהו אם בחקותי תלכו וגו' וזה שנמשלו לעפר שנא' והיה זרעך כעפר הארץ (פליאה):

בזמן שהדין בארץ אין הקב"ה יושב עליהם בדין . אמר הקב"ה אתם נטלתם אומנות שלי מה יש לי לעשות היא היתה אומנות שלי כי אלהים שופט הוא וגו' . ואומר אם בחקותי תלכו וגו' והואיל ונטלת' אומנותי אבקש אומנות אחרת וזו שנאמר ונתתי גשמיכם בעתם (ילקוט תלים) :

אם בחקתי תלכו כל העוסק בתורה שלא לשמה ראוי לו שלא בא לעולם (ס' הסידים סי' רפ"ס) :

מנין ששוותה הצדקה לתורה שנא' אם בחקתי תלכו ואומר ה' קנני ראשית דרכו ואומר ונתתי שלום בארץ ובצדקה הוא אומר והיה מעשה הצדקה שלום (תד"א) :

לא השיגו מעולם לא היחיד ולא הרבים לברכת אם בחקתי כי נרמז בהם ג"ע ועה"ב (ציוני) :

אם בחקתי תלכו זו תורה שבע"פ . ואת משפטי תשמרו זו תורה שבכתב ודא היא כללא דשמא קדישא ועשיתם אותם אמר הקב"ה מעלה אני עליכם כאלו עשאוני כגוונא דא כתיב ויעש דוד שם וכי דוד עביד ליה אלא בשביל שעסק בתורה וקאי בפלגות לילא וכו' (זוהר) :

דרום טללי ברכה וגשמי ברכה יוצאים ממנו לעולם ושם חונים דגל ראובן שהוא בעל תשובה שבזכות התשובה גשמים יורדים וכן השרה הקב"ה לאותו דרום בני קהת שהיו נושאים הארון שבו התורה שאין הגשמים תלוים אלא על התורה שנאמר אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם וגו' . ואם בחקתי תמאסו ונתתי שמיכם כברזל וגו' . ולכן נקרא קהת לשון אם ראית קהו שמים מלהוריד מטר (במדבר רבה פ"ג) :

בד"ה ה"ג וא"ת התינח סוטה דלית ליה לר' מאיר מכלל לאו אתה שומע הן משום דאית בה ממונא אבל אכתי תקשה מכל הנהו קראי דמייתי בפ"ק דקידושין בשלמא לר' מאיר היינו דכתיב ואם בחקתי וגו' . וכן אם תטיב ואם תאבו ואם לא תחטאו משמע דמצריך ר' מאיר כפלא אע"ג דליכא אלא איסורא גרידא וי"ל דאם בחקתי ואם תטיב ואם תאבו איכא כמה מצות דאית ביה ממונא והוא יתחטא שייך לענין ממון כגון מטמא תרומה אבל קשה לר"ת בסוף פ"ק דנדרים גבי נדר לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע

שומע הן אע"ג דליכא אלא איסורא ואומר הר"ר י"ט דווקא באיסור חמור אית ליה לר' מאיר מכלל לאו אתה שומע הן כגון שתויי יין ופרועי ראש וכו'. וא"ת והלא בקידושין בעי ר' מאיר תנאי כפול בשבועה גבי אז תנקה מאלתי וי"ל דהתם איכא ממונא וכל טוב אדוניו בידו (תו' שבועות ד' ל"ו ע"ב):

בא וראה שלא כמדת הב"ה מדת ב"ו כשבירך הקב"ה את ישראל ברכם מאל"ף ועד תי"ו אם בחקתי עד קוממיות וכשקללם מן ו' עד מ' ואם לא תשמעו עד געלה נפשם (תד"א):

ה' שמות יש לו הר אלהים. הר בשן. הר גבננים. הר חורב. הר סיני. הר האלהים. שבו קבלו ישראל אלהותו של הקב"ה. הר בשן שכל מה שאוכל אדם בשיניו בזכות התורה שניתנה בהר וכה"א אם בחקתי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם. הר גבנונים נקי כגבינה נקייה מכל מום. הר חורב שמשם נטלו סנהדרין רשות להרוג בחרב. הר סיני שירדה שנאה לעכו"ם וכו' (רכה שמות):

ונתתי גשמיכם בעתם וגו' היה לו לומר ונתן ולא ונתתי אלא שזהו דיבר העטרה והרבה כאלה מפוזרים בתורה (סמוכה):

והשיג לכם דיש את בציר וגו' הא דארז"ל עתיד הקב"ה לעשות סעודה מלויתן ושור הבר ויין המשומר. קרא אשכחו ודרשו דכתיב ואכלתם לחמכם לשובע דאמר ר' הרבה פיתוה פיתוים פיתה הקב"ה לישראל שיחזרו למוטב וזהו הגדול שבכולם שאמר ואכלתם לחמכם לשובע ובקללה ואכלתם ולא תשבעו שהרי מצינו שמסרו נפשם למיתה בשביל האכילה שאמרו מי יתן מותנו ביד ה' וגו' כיון שראה הקב"ה תאותם אמר להם אם תשמעו לקבל מצותי תאכלו לחם לשובע כדי לפיים דעתם ועיקר הסעודה לעתיד יהיה שיזונו מזיו השכינה (זוהר תולדות יצחק):

אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה ואכלתם לחמכם לשובע ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים כל עמה נאנחים מבקשים לחם אלו זכיתם הרי אתם קוראים בתורה והתהלכתי בתוככם ועכשיו שלא זכיתם אתם קוראי' בתורה ויצא מן בת ציון כל הדרה אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה וישבתם לבטח ועכשיו שלא זכיתם אתם קוראים בתורה גלתה יהודה מעוני (איכה רבה):

המחשבה נקרא שדי ונראה בעבור שנותנת השפעה די לכל הספירות ע"כ נקראת שד"י כי ממנה נשפעים כולם וזהו והשיג לכם די"ש את בציר ובציר ישיג את זרע ואכלתם לחמכם לשובע (פליאה):

ונתתי שלום בארץ והשבתי חיה רעה מן הארץ וגו'. זהו אגרת בת מחלת וסיעתה דילה (זוהר פ' זו):

אמר ריב"ל גדול השלום ששלום לארץ כשאור לעיסה אלמלא שנתן הקב"ה שלום בארץ היתה החרב והחיה משכלת את הארץ מה טעם דכתיב ונתתי שלום בארץ ואין ארץ אלא ישראל שנאמר כי אתם תהיו לי ארץ חפץ (מס' דרך ארץ פ' השלום):

רבת שכני נפשי עם שונא שלום וכי יש אדם שונא שלום אלא זה עשו ששונא שלום שנא' ונתתי שלום בארץ אימתי כן והשבתי חיה רעה מן הארץ ואין חיה אלא חזיר שנאמר יכרסמנה חזיר מיער זה עשו הרשע (פו"ס סי' ק"ך):

הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל לפי שסביבותיה כל מיני קטרוגים ומשחיתים וכמה מיני משחיתים ופורעני' סביבותיה

סביבותיה וסי' כשושנה בין החוחים ואת ירושלם בגוים שמתיה ארץ וחוצות ואם ח"ו נוטה קצת מאמצע כלומר מעץ החיים בתוך הגן הרי העלין שלו נאחזים בחוחים ונתקרעין אבל בשע' שישראל הגוני' ושלמים ועושים זבחי שלמים כהוגן אזי מתקיים הפסוק ונתתי שלום בארץ (שערי צדק) :

ורדפו מכם חמשה מאה וגו' דוד הכה ח' מאות חלל בפעם א' אלף חסר מאתים אמר לפניו רבש"ע למה אני חסר מאתים א"ל דוד בני לא כן כתבתי בתורתי אע"פ שאין בכם ד"ת אלא דרך ארץ ומקרא בלבד ורדפו מכם חמשה מאה אבל אם תעשו התורה איש אחד מכם ירדוף אלף אבל אתה עשית רצוני ולא כל רצוני רק בדבר אוריה החתי לפיכך אתה חסר מאתים מכאן אמרו אם ראית ת"ח שעשה עבירה ביום אל תהרהר אחריו בלילה שמא עשה תשובה שנא' טוב לי תורת פיך וגו' (תד"א. ע' ד' י"ח ע"א בסיגנון אחר) :

לעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות וא"ת והא מצינו מדת פורענות גדולה ממדת טובה דכתיב איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה גבי מדת פורענות וגבי טובה כתיב ורדפו מכם חמשה מאה וי"ל דעדיין גבי מדת פורענות מיירי רדיפה ולא הריגה אבל הכא דכתיב ורדפו מכם חמשה מאה טיפיה דקרא ונפלו אויביכם לפניכם לחרב (תוס' סוטה ד' י"א ע"א) :

ופניתי אליכם וגו' . העכו"ם מונין את ישראל ואומרים להם אלהיכם הסתיר פניו מכם וסילק שכינתו מכם עוד אינו חוזר אליכם והם בוכים ומתאנחים וכיון שנכנסין לבתי כנסיות ובתי מדרשות ומוציאים שכתוב ופניתי אליכם והפרתי אתכם ונתתי משכני בתוככם והתהלכתי בתוככם והן מתנחמים (איכה רבה) :

ונתתי משכני בתוככם וגו' . אית משכן ואית בית. משכן כד"א ונתתי משכני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם . אמאי משכני משכנותיו דהקב"ה דיהון גבייהו דישראל מ"ט בגין דכתיב ולא תגעל נפשי אתכם . מאי בין האי להאי אלא משכון ממלכא דאתי לגבי רחימא ולא אטרח עליה . אבל בית כל אוכלוסין עמיה וזה ביה"מ איהו דיוריה וניחא לכל עלמי לכן אינון רתיכין וכו' (זוהר פקודי ע' ת"ב) :

ונתתי משכני בתוככם משכון אתן בידכם דאדור עמכם ואע"ג דהשתא ישראל בגלותא משכון דהקב"ה לגביהי ולא שבקי לון לעלמין וכו'. ובשעה שישראל חטאו כתיב ומשה יקח את האהל וגו' שלקח המשכון מהם ונתן ליהושע כו' והקב"ה א"ל המשכון יהיבת בידייהו אתיב משכונא לגבייהו (זוהר) :

כשנתן הקב"ה המתנה הזאת לישראל ושרתה שכינה ביניהם נמצאו כל אוצרות הש"י וגנזיו וחדריו וכל מיני השפע ואצילות וברכה נמצאים ביד ישראל ומסר ביד ישראל כל המפתחות וכל אוצר ואוצר לפתוח ולקבל כל שפע וברכה מאת השכינה וזהו שנאמר ונתתי משכני בתוככם והתהלכתי בתוככם והייתי לכם לאלהים וכאלו השכינה משכנו ומשכנו של הקב"ה ביד ישראל וכשחטאו ישראל לפניו ונחרב הבית הרי זה המשכון שלו ממשכנו ביד ישראל ומוליכו עמהם בגלות (שערי אורה) :

והתהלכתי בתוככם וגו' . א"ל ב"ם ג"ן ד"ם אל תקרי א"ל ב"ם אלא לבם ומהו לבם מלמד שעמד נגדסנאיל שרו של גיהנם לפני הקב"ה ואומר לו רבש"ע כל מצריים נתת לי שתאכלם אשו של גיהנם ואומה זו מפני מה אינך נותן לי שתאכלם אשו של גיהנם כדרך כל עכו"ם . השיב לו הקב"ה

הקב"ה וא"ל הרי כל המצריים הן בפתקין שלך לעשות להם כרוע מעלליהם ולדונן בתוך גיהנם אומה זו ישראל אינן בפתקין שלך ואין לך עסק בהון אמר לפניו למה א"ל מפני שהם עוסקים בתורה ובמצות ומקיימים אותם ואהבתם בלבי עד לעולם שנא' ואהבת עולם אהבתיך ואינן עוברים בתוך גיהנם לפי שאני עמהם וב"ם א"ל אל תקרי א"ל בם אלא אל בם שנא' כי תעבור במים אתך אני ולא עוד אלא שכינה שרויה בתוכם שנא' והתהלכתי בתוככם והייתי לכם לאלהים לכך נאמר אל בם (אותיות ר"ע ד' ז' ע"ג) :

והתהלכתי בתוככם משל למלך וכו' כך עתיד הקב"ה לטייל עם הצדיקים בג"ע לעתיד לבא וצדיקים אתו והב"ה אמר להם לצדיקים יכול לא יהא מוראי עליכם ת"ל והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם אם אתם מאמינים בי כל הדברים אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם אני הוא שעשיתי לכם נסים במצרים אני הוא שעתיד לעשות לכם כל הנסים הללו (ספרא) :

והתהלכתי בתוככם שתהא הנהגתי בהם מפורסם כמלך המתהלך בקרב מחנהו מספיק להם מזון ולחם וכן עשה להם בודאי (ניוזי) :

ואולך אתכם קוממיות וגו'. אין לי אלא אנשים נשים מנין שנא' בנותינו כזויות כתבנית היכל (מ') :

ואם לא תשמעו לי מקללם בכ"ב מוהיה אם לא תשמעו וגו' מכאן אין נראה לי פי' רב ניסים גאון דפי' דהאי דמחלוקת וילך מאתם נצבים כשיש שתי שבתות בין ראש השנה בלא י"ט שהם פרשיות קטנות ומחברים מטות ומסעי שהם גדולים ביותר היינו משום דבעינן שיתמו שנה וקללותיה שיש קללות באתם נצבים ואין אנו רוצים לקרות תוכחות של שנה שעברה בשנה הבאה דהכא משמע דלא קרא קללות אלא באם בחקתי ובוהי' כי תבא דקאמר ואם לא תשמעו לי עד אין קונה ומשם ואילך לא חשיבי קללות אבל נראה לר"י דהכא אנו קורין אתם נצבים לעולם לפני ר"ה כדי להפסיק בין קללות דשנה שעברה דוהיה כי תבא לשנה הבאה ולכך אנו קורין במדבר לפני עצרת כדי להפסיק בין קללות דאם בחקתי לעצרת שהיא ר"ה לפירות האילן שנידונים על הפירות והכי איתא במס' מגילה דקורין קללות שבת"כ לפני עצרת (תו' ב"ב) :

אף אני אעשה זאת לכם וגו'. לא די שאני אדון בדין ע"י איספקלטרין שלי כמו בסנחריב וזולתו ע"י מלאך אלא אף אני מייסרכם בוודאי (מדרש ר' נחוניא בן הקנה)

ואם לא תשמעו לי וגו'. אתם עברתם לפני שבע עבירות באו קבלו עליכם שבע פורענות. ד"א שבע לשון תוכחה כגון כי יחנן קולו אל תאמין בו כי שבע תועבות בלבו וכמו כי שבע יפול צדיק וקם. ד"א שבע כחטאתיכם פי' שבע עבירות מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל באוב וידעוני דורש אל המתים וכנגד ז' פעמים הכתובה בפרשה ואם לא ואם בחקתי ואם עד אלה ואם לא ואם באלה ואם בזאת אם בחקתי שמכלל לאו אתה שומע הן (פסיקתא) :

א"ר אהבה בר זעירא כתיב עשה ה' אשר זמם כאשר כתב בתורתו ויספתי לייסרה אתכם כן עשה ח"ו אלא בצע אמרתו מהו בצע אמרתו פשרה וכו'. ר' ברכיה מייתי מן הדא והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית. תני ר' חייא נקם ברית ונקם שאינו ברית איזה נקם שאינו בברית הוי אומר

זו סמיות עינים (רבה ויקרא פ' ד"ו) :

ובגד ב.וגדים בגדו אלו קללות של תורת כהנים שהם פורענות אחר פורענות וכתיב בהן ויספתי ליסרה כמה דתימא ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי ליסרה אתכם מכה מניין שעל ע"ז הכתוב מדבר שכן כתיב והשמדתי במותיכם (רבה נשא פ' ו') :

ר' פנחס פתח ואם עד אלה לא תשמעו לי . ר' אלעזר ור' יהושע ר' אלעזר אומר אין הקב"ה מביא פורענות על ישראל עד שמעיד בהן תחלה הה"ד ואם עד אלה . ר' יהושע אומר שלא יהיו ישראל אומרים כלו מכות אין לו עוד אחרת להביא עלינו ת"ל ואם עד אלה אם עוד אלה יש לי אחרת מאלה וכאלה להביא ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכ'(רבה איכה):

ושברתי גאון עוזכם ונתתי שמיכם כברזל וגו' . ר' חמא בר פפא אמר אם נתקהו שמיכם כברזל הא מה דאת אמר ונתתי שמיכם כברזל ואין הב"ה מסבי' פנים קלקול מעשים יש בדור מה יעשו יגזרו תענית והב"ה מרויח לעולמו (רבה קהלת) :

ותם לריק כחכם וגו' זה יגיעו של אדם שמחסר את הכח שיהיו משיאים כלות קטנות והן מתות וקובר את בתו ומאבד את ממונו (פסיקתא) :

והלכתי אף אני עמכם בקרי. עשן הקרבנות הוי עולה לחד נוקבא דצפון דתמן מדורין דרוחין בישין והוי מתזנין מניה ולא הוי נפקין ושלטין בעלמא הד ממונה קיימא להדוא סנגר"יא שמיה וסליק ההוא ממונה וס' רבוא אלף משריין לקבלא ההוא עשן ולאתזנא מניה וקיימא בההוא נוקבא ועאלין בחד פתחא דאקרי קרי ודא איהו רזא ואם תלכו עמי קרי והלכתי אף אני עמכם בחמת קרי בההוא רוגזא דנפיק מפרסא דקרי (זוהר תרומה ד' ל' ע"א) :

והבאתי עליכם חרב וגו' . א"ר שמעון לית לך מלה בעלמא דהקב"ה קני ליה כמו חובא דברית כד"א נוקמת נקם ברית (זוהר נח ע' ר"ג) :

והלכתי עמכם בחמת קרי ויסרתי אתכם אף אני שבע על חטאתיכם . ודרשו השופטים היטב פקודא דא לדרוש ולחקור את העדים קודם דידין ליה בעונשא דמיתה בשבע חקירות לקבל שבע אלה עיני ה' משוטטות בכל הארץ בהון ויסרתי אתכם אף אני שבע (זוהר משפטים ע' הקכ"ד) :

ויסרתי אתכם אף אני ע"י ממונין אחרנין אף אני איתער לקבלייכו הא שבע לאתערא עלייהו (זוהר פ' זו) :

ויסרתי אתכם בגלותא אף אני גם אני עמכם בגלות (ע' ספ מסל נגא) :

שבע מיני עניות אתחשיב ליה לבר נש כשבע מדורין דגיהנם דלכלהו נחית אדם ובתיובתא סליק דעלייהו אתמר ויסרתי אתכם אף אני שבע על חטאתיכם בגין דחב אדם בשבע מינין חטה . שעורה . גפן . תאנה . רמון . זית שמן . ודבש . ובג"ד אמרו רבנן אילן שאכל אדם הטה היה וכו' . וי"א גפן היה . וי"א תאנה ולא הוי חלוקין במילולייהו דכולהו קשוט (מ' הנעלם) :

ויסרתי אתכם אף אני אף אינו מדבר אלא באף אנ"י אשר בניתי אני אהרס ואשר נטעתי אני אתוש וכה"א אף אני אעשה זו קשה יותר מכל ששמו הגדול הוי עליכם כבעל חוב לכם מידכם היתה זאת אין הרעה יוצאה מלפני לעולם (ספרא) :

עשב זורע זרע מהו עש"ב א"ל בזמן שהעולם מתוקן כל עשב שהם הספירות משפיעים שפע וזהו זורע זרע ואם לאו יתהפך עש"ב שב"ע ויסרתי אתכם אף אני שבע על חטאתיכם (פליאה) :

ואכלתם בשר בניכם וגו'. ותיכלון בשר בניכם ובשר בנותיכון אמר משה נביא כמה קשיין אינון חובא וכמה מרירא אינון חטאה די גרמו לאבהתא למיכל בשר בניהון ובנותיהון על דלא נטרו מצותא דאורייתא (תרגום): **ובירושלמי** הוסיף דגרמו לאבתהון בירושלים למיכול בשר בניהון ובנתיהון:

והשמדתי במותיכם וגו'. גלות בא לעולם על ע"א הא כיצד הוא אומר והשמדתי במותיכם וגו'. וכתיב ואתכם אזרה בגוים אמר המקום לישראל הואיל ואתם רוצים לע"ז אף אני אגלה אתכם למקום ע"ז לכך והשמדתי אתכם (רבה נשא):

ונתתי את עריכם חרבה וגו'. לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות (ספרא):

אז תרצה הארץ וגו' מדה א' נקראת כ"ל ושב"ת ובו כוללת כל דברים טובים שבעולם ונקראת שבת בעבור שהיא תכלית ועיקר כל מנוחות של השבת לחיים ולמתים ואלה השני מלות כ"ל ושבת מורים טוב ורע לצורך הנשמות וכל לשון המדה דכתיב נכספ' וגם כלתה נפשי הרי היא לטובה לראוים לטובה וכן שבת מורה מנוחה לראוים למנוחה ומי שאינו ראוי למדה טובה הזאת תתהפך כל לשון כליה וגם במלת שבת שהיא למנוחה תתהפך לחרבה לשביתה דכתיב אז תשבות הארץ (ע"ל פ' ויסב):

והתודו את עונם ואת עון אבותם לעת הדברים כיון שהם מתודים על עונותם אני רחום ומרחם עליהם (פסיקתא):

וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור וגו'. אמר ר' עקיבא אמר ר' חייא יעקב אבינו הוא הכסא כבוד וכך תנא דבי אליהו יעקב אבינו הוא כסא בפני עצמו דכתיב וזכרתי בריתי יעקב ברית כרת הקב"ה ליעקב יותר מכל אבותיו דעבד ליה כסא הכבוד בר מן קדמאה ר' אלעזר הוי יתיב ולעי באורייתא אתא לגביה ר' עקיבא א"ל במאי קא עסיק מר א"ל בההוא קרא דכתיב וכסא כבוד ינחילם מהו וכסא כבוד ינחילם זה יעקב אבינו דעבד ליה הקב"ה כרסי יקרא בלחודוי לקביל אלפין נשמתין דצדיקייא וקב"ה אזיל עמיה בכל ריש ירחא וכו' ע"ש באריכות (זוהר לך לך ע' ס"ז):

וזכרתי את בריתי יעקב ריבה זכוון שכינה שהיא עתידה להגלות בבית שלישי ואף את בריתי יצחק זו שכינה שהיתה בבית שני ויש כאן ריבוי אחר ריבוי למעט לפי שהיה שם אל מסתתר כנודע ואף את בריתי אברהם זו השראת שכינה בבית ראשון וכו' והארץ אזכור זו ארץ החיים (עשרה מאמרות):

וזכרתי בריתי יעקב וכו'. אם יפלא בעיני האיש שבקטן החל ובגדול כלה הוא סוד ב' פסוקים הללו לי הכסף ולי הזהב אמר ה' צבאות. והמשורר אמר טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף זה אמר הקריב לי וזה אומר הקרב לו וכן הענין ויש אומרים כי בא לרמוז שם אל שדי בסופי תיבות בא"ת ב"ש יעקב יצחק אברהם (ציוני):

וזכרתי את בריתי יעקב וגו'. וי"ו יתירה תיתי ו' דאסתלק כד חריב ביתא ותהא סייעתא ליעקב בזמנא דמשיח (זוהר ויחי ע' תע"ח):

אמר ר' שמעון בגין אבהתין אזדמן תדיר פורקנא לישראל דכתיב וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור. אברהם תינח מהו והארץ אזכור אלא לאכללא עמהם דוד מלכא דאיהו רתיכא באבהתן ואינון מתערין פורקנא תדיר לישראל (זוהר בשלח ע' נ"ג):

וזכרתי בריתי יעקב שקרא למקדש בית . ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם מעוט בשניהם מטעם ריבוי אחר ריבוי שכמעט תמה זכות אבות וכבר הגינה על שני מקדשיה ואין ביעקב אלא ריבוי אחד שלא למעט מאומה וכו׳ (ע׳ בפ׳ י׳ סל ע״מ ד׳ קכ״ג ע״ב) :

ואדכיר ית קיימי דקיימית עם יעקב בבית אל. ואוסיף ית קיימי דקיימית עם יצחק בטור מוריה . ואף ית קיימא דאברהם ביני פיסוגייא אדכור וארעא דישראל ארכור ברחמים (תרגום) :

ושמואל אמר תמה זכות אבות . ור׳ יוחנן אמר תחון זכות אבות . אמר ר״ת שזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה דהא כתיב וזכרתי את בריתי יעקב אף לאחר גלות ואנן אין מזכירין זכות אבות אלא ברית אבות . ומפרש ר״ת דשמואל דאמר מימי חזאל דייק מדכתי׳ למען ברית ולא למען זכותם . ואומר ר״י דבויקרא רבה דייק מעד עתה כדפי׳ בקונטרס ולר״י נראה דלא פליג שמואל ור׳ יוחנן אלא שמואל קאמר דלרשעים תמה אבל לצדיקים לא תמה ובצדיקים איירי ר׳ יוחנן תדע דהא ר״י אמר בסמוך דמימי חזקיה תמה זכות אבות והא קאמר דאף בשעת חורבן דבתר הכי תחון זכות אבות ועל זה אנו סומכים להזכיר זכות אבות . ובשלהי ויקרא רבה ר׳ אחא אמר לעולם זכות אבות קיימת ולעולם מזכירים אותה וכה״א כי אל רחום ה׳ אלהיך וגו׳ ולא ישכח ברית אבותיך וגו׳ (תו׳ סבת ד׳ נ״ס ע״א) :

דע כי לפעמים נמצאו ישראל חסרים ואינן ראוים לטובה ולא לרחמים לפי שאינן עוסקין בתורה ובמצות . וכשהן נדונין בב״ד של מעלה יוצא מן הדין שיהיו נענשים בכל מכה באותו שעה ממהרת מדת אברהם שהוא החסד ועומדת בב״ד ואומרת מה משפט בני אומרים לו מן הדין יצא שיהיו נענשים בכל מיני מכה . באותו שעה אומרת מדת החסד שלו אם אין מוצאים זכות לבני הרי אני ירושתן שהרי אני אביהם והם יורשין אותי . ואם אינם ראויים להטיב להם מצד הדין הטיבו להם מצד החסד כמו שאברהם עבד ה׳ מצד החסד ובדרך זה ישראל ניצולין מכמה פורענות . ואם ישראל עוסקים בתורה ובמצות ממהרת מדת הרחמים של יעקב ואומרת לב״ד תנו לבני על פי הדין שהוא אמת כל צרכה כי צדיקים הם וראוים להטיב להם . וזהו סוד תתן אמת ליעקב וחסד לאברהם . אבל מדת יצחק שהוא פחד לא צריך להזכירה . ואם תקשה הרי כתיב וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם הרי זכר שלשתן . דע כי בפסוק זה לא הזכיר מדותיהן אלא הזכיר הברית שכרת עמהם להטיב להם (שערי אורה) :

וזכרתי בריתי יעקב כדאי הוא יעקב אבינו שיתלה זכותו להגן עלינו ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור . ביצחק לא נאמר זכירה לפי שאפרו של יצחק נזכר לפני הקב״ה תדיר . ואין צ״ל בו זכירה שכבר זכור ועומד ביעקב לא נאמר בו אף לפי שהיתה לו צער מטתו שלימה ולמה פתח ביעקב לפי שהיתה לו צער גידול בנים ולפי שישראל נקראו בשם יעקב הנקרא ישראל (פסיקתא) :

משה אחז בכח האות שלו שהיא בנצח מדתו כלומר נתחזק בכח מדתו להתפלל ר״ל להתפלל אל השם להשיב האותיות על הלוחות ולהסיר כעסו ולסלק חרון אף מהם . ואל האבות יש להם צורות בלי היבור כמו ר׳ דאברהם בח״סד והוי״ו של יעקב בתפארת וה״ה במדת הגבורה של יצחק וכשישראל חוטאים מתפרדים צורות האותיות והולכים למקומם והאבות

תופסים בצורתם ר"ל כוחם מהאבות האותיות האלה שם המרות שלהם עומדים בקומה זקופה לפניהם וזוכר ברית דכתיב וזכרתי בריתי יעקב וגו' והארץ אזכור (תמונה):

קם ר' שמעון ואמר נאמר אם תחנה עלי מחנה בזאת אני בוטח בודאי אנא בעינא לאתתקפא בהאי קרא דדוד קום דוד דא זאת דילך לגבן דאיתמר בה בזאת יבא אהרן אל הקד"ש. קום רעיא מהימנא לאגנא על זאת דילך דאתמר בה וזאת התורה אשר שם משה דהא כמה מארי מגיחי קרבא קא אתיין לאגח כולן קמו נביאי קשוט דהא זאת דלכון גבן דקא הויתון מתנבאים עלה אתמר אל יתהלל חכם בחכמתו וגבור בגבורתו כו' כי אם בזאת וגו' זאת אשיב אל לבי ע"כ אוחיל לו קומו אבהן מרי דברי' דהא זאת אות הברי' דלכון כגוונא דאתמר בה ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם ובג"ד אמר הקב"ה וזכרתי את בריתי יעקב (תיקוני׳ תיקון ד"א):

ומה שכתוב יעקוב מלא בוי"ו מצינו בה' מקומות נכתב יעקב מלא ו' ובה' מקומות נכתב אליה חסר ו' ודרשו רז"ל יעקב נטל אות א' משמו של אליהו עירבון עד שיבא ויבשר לבניו (כמיין):

והארץ תעזב מהם וגו' יען במשפטי מאסו אלו הדינים. ואת חקתי געלה נפשם אלו מדרשות זאת זו עונות של מדבר גם זאת זו עונה של פעור אף גם זאת זו עונה של מלכי האמורי (מדרש):

ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים וגו' וכי מה נשתייר להם לישראל והלא כל מתנות טובות ניטלו מהם בגלות מה נשתייר להם ס"ת שאם לא היה קיים לישראל לא היו משונין מן עכו"ם כלום (מדרש):

ירמיה חזא גלותא ארוך וסמ"אל ונ"חש וכל ממונין דע' אומין ברבוא רבבן נחתין על ישראל וחזא ההוא קרא דאמר הקב"ה ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם כו' אמר זאת אשיב אל לבי ע"כ אוחיל לו. ואשר לא שת לבו גם לזאת עליה אתמר וכסיל לא יבין את זאת (זוהר תרומה ע' רפ"ב):

ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לבר נש דרחים איתתא והויא דיירא בשוקא דבורסקי אי לא הוית תמן לא עייל בה לעלמין כיון דהיא תמן דמי בעינוי כשוקא דרוכלא דכל ריחין טבין אשתכחו תמן אף הכא ואף גם זאת בארץ אויביהם דאיהו שוקא דבורסקי לא מאסתים ולא געלתים ואמאי לכלתם חסר וי"ו בגין האי כלה דאנא רחימנא לה דאיהי רחימא דנפשאי שריא תמן (זוהר פרשה זו):

הטאו באף ולקו באף הטאו באף שנא' והנם שולחים את הזמורה אל אפם. ולקו באף דכתיב אף אני אלך עמכם בקרי. ומתנחמים באף דכתיב ואף בהיותם בארץ אויביהם (איכה רבתי):

מנין שהלכה השכינה עם ישראל בגולה וכן משה אמר ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם אני יכול להניחם. כי אני ה' אלהיכם מפני קדושת שמי עשיתי (סס פ' בפלח):

לא מאסתים בבבל. ולא געלתים במדי. לכלותם ביון. להפר בריתי אתם במלכות אדום. כי אני ה' אלהיהם לעתיד לבא. ת ניא ור' חייא כי אני ה' אלהיהם בימי גוג ומגוג (רבה מגילה):

אמר ירמיה לפני הקב"ה רבש"ע המאוס מאסת את יהודה אם בציון געלה נפשך אם יש בדעתך לשוב אליה מדוע הכיתני ואין מרפא. א"ל לך ולרבו של רבך משה רבן של כל הנביאים כך אמרתי לו בסוף כל התוכחות (ח"ג)

התוכחות אף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים וגו' (ילקוט ישעיה):

עתידין ישראל לחטוא והקב"ה לוקח האם כנסת ישראל ומפרידה מבעלה היא התפארת ושלחה עם מדת הרחמים ולא עם מדת הדין כענין שנא' ואף גם זאת בארץ בהיותם אויביהם לא מאסתים ולא געלתים (פליאה) (ע' מזה בארוכות פ' ויחי):

ישראל לא בעי מהקב"ה משכונא אחרא דיפיק לון מגלותא אלא זאת הה"ד ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם. והנביא כיון דחזא בנביאותי' דחקא דישראל תקיפא אמר זאת אשיב אל לבי כו' (תיקונים): **איש** כי יפליא לנדור נדר וגו'. יכול לא יהא נערכים ת"ל איש. ואע"ג דאיש במעריך כתיב תרתי איש כתיבי ואם אינו ענין למעריך תנו ענין לנערך. וא"ת והא ממעטינן מאיש הכי וי"ל בזבחים איכא דרשה אחריתי (תו' ערכין ד' כ' ע"ב):

והיה ערכך הזכר וגו'. ת"ל הזכר ה"א דהזכר קדריש תימה דבפרק אלו מומין אמר שאני הכא דכתיב הזכר הזכרים משמע אבל ה"א דהזכר לא חשיב ייתור למעוטי אנדרוגינוס ושמא איכא דרשא התם דדרי' ה"א (תו' נדה ד' כח ע"ב):

ואם מך הוא מערכך וגו'. ואלא הוא למה לי וקשה לר"ת אמאי דרשי רבנן הכא הוא ואם מך הוא מערכך ושמא יש דרשא בשום מקום מהוא דהכא דרשינן ליה (תו' ערכין ד' ך' ע"א): **לא** יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע וגו'. אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה ותמורה באה בעבירה שעבר על לא יחליפנו ואע"ג דתמורת עולה ושלמים קריבו הנהו לאו לכפרה אתיין (תו' תמורה ד' ך' ע"א):

וסופג ארבעים וא"ת ואמאי לא תני פ' דהא כתיב לא יחליפנו ולא ימיר. וי"ל דלא נחית תנא תמן למנין של מלקות אלא כלו' דלקי עליה. עי"ל דלעולם לא לקי אלא מ' ותרי לאוין צריכה חד בקרבן שלו וחד בקרבן של חבירו ובגין דאמר כל הרוצה להמיר ימיר (תו' תמורה ד' ג' ע"א):

גלגולין אינון רזא דהרכבה כגון דמרכיב אילנא ולאו איהו מיניה באילנא אחרא בגין דמרכיבין אילנא דא באתרא אבל עיקרא דאם המר ימירנו צריך דיהא קדש בקדש דאילנא דאית מסטר' דמסאבו דאיהו רע ובגיניה אתמר לא ימיר אותו טוב ברע וכן רע בטוב (אבל אם המר ימיר׳ דהאי איהו דצדיק ורע לו רשע וטוב לו אבל אם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש ובדא מרכיבין קדש בקדש ומקבלין דין מדין ורזא דמלה מקבילו' הלולאות ומין במינו האי איהו צדיק וטוב לו. וכד האי נשמתא דאיהו קדש לא אשכחי' מינה אתמר ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה (תיקונים): **אלה** המצות אשר צוה ה' את משה וגו'. ר' חלבו בשם רשב"ג אומר פ"ה זקנים ומהם שלשים וכמה נביאים היו שהם היו מצטערים על הפסוק הזה אלה המצות אשר צוה ה' את משה אלה אין להוסיף ואין לגרוע ואין נביא רשאי לחדש בו דבר עוד מעתה (רבה רות):

אשר צוה ה' את משה. כדאי הוא השליח לשולחו. את משה אל בנ"י כדאי הוא השליח למי שנשתלח אצלו וכדאי מי שנשתלח אצלו אל השליח. אל בנ"י זכות גרמה בהר סיני שכולם נאמרו מסיני (ספרא)・

ד"א אל בני ישראל זכות ישראל גרמ"ה להם שהוא התחיל לידור במעשרות תחלה שנא' וידר יעקב נדר לאמר וכתיב וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. בהר סיני מלמד שכולם נאמרו מסיני. סיני נגד שני חיי משה ועשרת הדברות (פסיקתא):

סליק ספר ויקרא

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר. הפסיק הענין שלמעלה וידבר לשון זריזות וידבר ה' אל יהושע תנו לכם ערי מקלט השם הנכבד והנורא אשר לא קיאתו ככתיבתו בענין זה שמי לעלם אל משה כדי הוא השליח לשולחו (פסיקתא):

לא אשתלים ליה עלמא עד דקבלו ישראל אורייתא בטורא דסיני ואיתוקם משכנא וכיון דאורייתא ומשכנא איתוקם בעי הק"בה למפקד כמה חיילי דאורייתא וכמה חיילי דמשכנא ובג"כ כתיב וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד אי באהל מועד מאי במדבר סיני אלא חד לאורייתא וחד למשכנא (זוהר):

לצאתם מארץ מצרים לאשתמודע דהא כד נפקו ישראל ממצרים בחדש הראשון היה (זוהר):

שאו את ראש כל עדת בני ישראל. כד ערב רב מעורבים בישראל לא נקראו גוי אחד כו' ולא עוד אלא כד ערב רב מעורבים בישראל כתיב היו צריה לראש וישראל בתר דאתעברו אילין מנייהו מה כתיב בהו שאו את ראש כל עדת בני ישראל ולא עוד אלא דאמר הק"בה אנא בעי לדיירי עמכון הה"ד ועשו לי מקדש. ולא עוד אלא כד ישראל בגלותא עלייהו אתמר שאור שבעיסה וגו' ובזימנא דערב רב אינון שליטין על ישראל כאלו שלטו על הקב"ה וייעלון במשפטי כוכבים ומזלות בג"ד צווחין ואומרים בעלונו אדונים זולתך (זוהר פנחס ע' תל"ח):

מרע"ה ידע כמה פעמים יתגלגל כל אחד מישראל וזהו רז נגלה למלה המזכרת ר"ל לגלגלותם פי' מלשון גלגול ועיבור (עשרה מאמרות) (עיין פ' כי תשא):

מספר מחנות ישראל ודגלים כמספר המלאכים בארבע מחנות שכינה וע"כ אמר במספר שמות כלומר במספר המלאכים כי היו ישראל באותו מעמד הקדוש מלאכים גופנים כמספר המלאכים המשרתים במרום וז"ש תפקדו אותם לצבאותם כלומר נגד צבאות השמות כי ישראל צבאות מטה נגד צבאות מעלה (צמיי):

ואתכם יהיו איש איש למטה וגו'. ויקריבו נשיאי ישראל שנתנחמו על מה שעשו בתחילה ויקריבו נשיאי ישראל שומע אני שהיו הדיוטות ונתמנו ת"ל ראשי בית אבותם ולא ראשי בית אבותם אלא אף נשיאי שבט הה"ד הם נשיאי מטות נשיאים בני נשיאים הם נשיאי מטות הם שהיו ממונים עליהם במצרים ויכו שוטרי בני ישראל. הם העומדים על הפקודים על מנין דגלים כמה דתימא ואתכם יהיו איש למטה (רבה נשא פ' י"ב):

אלה קריאי העדה וגו'. קריאי העדה ביו"ד כתיב מלמד שבולם היו צדיקים והם היו בנתינת עשרת הדברות שהרי בויקח קרח קראי מועד חסר יו"ד על שהיו רשעים (פסיקתא):

אע"פ שלא פירש שמותן של נשיאים שחלקו עם קרח והלכו עמו פרסמן הכא נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם כמה דתימא אלה קריאי העדה נשיאי מטות ראשי בית אבותם אנשי שם שזכר שמותם בדגלים כמה דתימא אלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם (רבה נשא פ' ג'):

ויקח משה ואהרן את האנשים אשר נקבו בשמות חסר ו' מלמד שכל הצדיקים כל זמן שהגדולה מתוספת עליהם הם משפילים את עצמם

(פסיקתא) : **אלו** זכו הדורות היה הקב"ה קורא שם לכל אחד ואחד ומשמו היו יודעים את טיבו ואת מעשיו. אתה מוצא במצרים אלה משפחות הלוי משפחות הלבני ע"ש טיט ולבנים. משפחות השמעי ששמע הקב"ה תפלתן. משפחת החברוני שנתחברה להם השכינה. אמרו רבותינו כשהיה ר' מאיר רואה אדם אחד למד שמו ומשמו היה יודע מה מעשיו פעם א' באו אצלו ב' תלמידים והיה שם א' מהן כידור א"ר מאיר לתלמידיו הזהרו מכידור זה. א"ל ר' בן תורה הוא א"ל אע"פ כן הזהרו ממנו אחר ימים הלכו למרחץ והפקידו בגדיהם אצל כידור נטל בגדיהם והלך לו יצאו ולא מצאוהו הלכו לבתיהם ולבשו בגדים אחרים באו לפני ר"מ א"ל ר"מ מה ראיתם להחליף בגדיכם ספרו לו המאורע אמר להם לא אמרתי לכם הזהרו עצמיכם מכידור זה. א"ל בבקשה ממך ר' מנין היית יודע אמר משמו שנקרא כידור שנאמר כי דור תהפוכות המה (ילקוט ישעיה) :

ויתילדו על משפחותם וגו'. מנין שלא שינו את שמם כשם שמתייחסין בירידתן שנא' ראובן שמעון לוי ויהודה כך מייחסן בעלייתן שנא' ויתילדו על משפחותם לבית אבותם וגו' ואומר המלאך הגואל אותי וגו' (מכילתא) :

ויהיו בני ראובן בכור ישראל במספר שמות וגו'. ד' במספר שמות מלאים ראובן שמעון גד מנשה לפי שנתחלקו מנחלת א"י ונטלו נחלתם בעבר הירדן ונתגאו בעושרם ובשמעון ולוי כתיב אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל צא מבן לוי ונשאר שמעון כדרך ראובן גד מנשה (פסיקתא) :

לבני שמעון תולדותם למשפחותם. הא דלא כתיב פקודיו במספר שמות אלא בשמעון כי פקודיו פי' מלשון חסרון לפי שעתידין להחסר ד"ד אלף והיה מטעם שכל הערב רב נספחו על שבט שמעון והולידו מהם כמו שאירע לדינה שהטיל בה חוי זוהמא וילדה לו זמרי בן סלוא הוא שאול בן הכנענית כן חטאו אלו וילדו בנים והם ד"ד אלף שמתו במגפה (עשרה מאמרות) :

בני נפתלי לתולדותם וגו'. כולהון כתיב בהן לבני וכאן בני מלמד שהיו כל בניהם זכרים ולא היה להם נקבות (פסיקתא) :

אך את מטה לוי לא תפקוד. ולוי ובנימין לא פקד בתוכם למה כן אלא אמר יואב אם יאמר לי למה לא ספרת אותם אומר לו מרע"ה לא ספר את לוי אך את מטה לוי לא תפקוד ובנימין אתמול הלך ממנו כמה אלפים נפשות בפלגש בגבעה ואיני מונה אותם ד"א לוי שמשו של הק"בה ובנימין בעל אכסניא שלו ואיני מונה אותם (ילקוט שמואל) ;

ובנסוע המשכן וגו' והזר הקרב יומת לית זר אלא יצה"ר דדמיא לכל חיין ועופין דורסים (זוהר) :

מאן דאית ביה מום לא יקרב והזר הקרב יומת והיינו ממז"ר מ"ום זר מום נוקבא זר זכר (זוהר פ' נו) :

ובנסוע המשכן יורידו אותם *הלוים *ובחנות *המשכן *יקימו אותו *הלוים *והזר *הקרב *יומת כבר הודעתיך כי בכל מקום שתמצא השם למפרע בהיפך אותיותיו מורה דין מורה על מדת הדין כי כן הזכירו המן הרשע בהיפך אותיותיו וכל זה* איננו* שוה* לי* ונהפכה מדת הדין עליו. והנה בכאן בענין עבודת הלוים הזכיר תחלה בכתוב הזה השם הנעלם ואח"כ הזכיר השם המפורש ב' פעמים למפרע להורות על מדת הדין

שהיא מתוחה על הזר הקרב לעבודת הלוים כענין שנאמר בעזא ויחר אף ה' בעזא (כמ״י) :

והלוים יחנו סביב למשכן וגו'. ויאמר ה' לאדם לעבדה ולשמרה לעבדה מבפנים ולשמרה מבחוץ לעשות גדרי' וסייגים לשמירת הגן שלא יכנסו כחות הטומאה לפנים וכו'. וזהו סוד שמירת המקדש שצוה הקב"ה לכהנים ולליים והנה הכל רמוז פנימי וחיצון אמר הכתוב בשמירת המקדש תמיד ואתה ובניך לפני אוהל מועד כלומר כהנים לוים שומרים במקדש תמיד ואתה ובניך אתך אשרי יודעי הסתרים לפי שסביב המשכן כמה מחנות של טומאה (שערי צדק) :

איש על דגלו באותות לבית אבותם וגו'. איש על דגלו לעילא איתחם תחומין מיכאל מימין. גבריאל משמאל. אוריאל מלפניו רפאל מאחוריו. כן לתתא דגל מחנה יהודה לקביל משרייא דמיכאל. דגל מחנה ראובן לקביל משרייא דאוריאל. דגל מחנה אפרים לקביל משרייא דרפאל. דגל מחנה דן לקביל משרייא דגבריאל (זוהר) :

ויצא בן אשה ר' חייא אמר מפרשת יוחסין יצא כשבא ליטע אהלו במחנה דן א"ל מה לך ליטע אהלך במחנה דן א"ל מבנות דן אני אמרו לו כתיב איש על דגלו באותות לבית אבותם ולא לבית אמותם נכנס לבית דינו של משה ויצא מחויב עמד וגידף (רבה פ' אמור) :

כשהקב"ה רוצה לרחם על עולמו ולחוס עליהם אז הוא מתלבש החסד והחמלה ואז השם הגדול הנקרא ה' הוא מוציא דגל החסד והרחמים באותו דגל שם אל וסי' איש על דגלו באותות וכשהקב"ה מוציא דגל זה אז מטיב ומרחם וחונן על בריותיו והוא שמח עמהם וזהו הסוד יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו והסוד בשם ה' אל עולם והסוד כי אל רחום ה' אלהיך וגו' ומכאן תבין סוד והאלהים נסה את אברהם כי האלהים שהוא מדת הדין נתן הנס והדגל ביד אברהם שהוא מדת אל שהוא החסד והשם הממונה על דגל החסד שהוא אל ושמשיו וחייליו וצבאותיו הם גדול רחו"ם וחנו"ן חסי"ן ארך אפי"ם רב חס"ד קדו"ש חסי"ד סול"ח. וכשהשי"ת כועס על בני העולם מצד מעשיהם הרעים אז מוציא כלי זעמו צורת של שם אלהים ואז משלם הדין ומקבל נקמה מבני העולם ושמשיו וחייליו וצבאיו של זה השם החקוק על דגל דין הם אהי"ה שופ"ט דיין וחז"ק כבי"ר איש מלחמה גבור פוקד עו"ן משלם גמו"ל. ובשהשם מביא העולם במשפט מוציא דגל שהכל תלוי בו וחקוק עליו שם הוי"ה ואינו לובש לא בגדי רחמי' גמורים ולא בגדי דין גמורים רק מדה"ד מעורב ברחמים והסוד ארך אפים ורב חסד ואמת ארך אפים בתחלה שמא יחזרו בתשובה. ורב חסד בשעה שדנין האדם. ואמת כשגומרין דינו אפי' לעונש כלומר באמת בא עליו העונש. ושמשיו וחייליו וצבאיו של שם זה החקוק על דגל זה נור"א נוש' עו"ן עובר על פש"ע אמ"ת מרו"ם רם ונש"א חס"ד שוכן עד וקדוש (שערי אורה) :

והחונים קדמה מזרחה וגו'. דגל מחנה יהודה מזרחה. בטורא דסיני אתמני יהודה רומנים במלכות דכתיב ויהודה עוד רד עם אל ועם קרושים נאמן. מהו ועם קדושים נאמן כדאמר הקב"ה לישראל ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש נאמן הוי יהודה לקבל מלכותא :

וצבאו ופקודיהם וגו' וצבאו ופקודיו א"ר יהודה בר' שמעון האיך מוצא

ידיו בין פקודיו לפקודיהם אם פקודיו למה פקודיהם אלא פקודיהם כמה שמנה משה ואהרן ופקודיו מה שמנה אלהים ולמה מנאם האלהים אמר הקב"ה שלא יאמר אדם וכי משה ואהרן היו יכולים למנות כל אותן אוכלסין אמר האלהים אם הרהרת אחריהן כאלו אחרי אתה מהרהר לכך כתיב ופקודיו ופקודיהם והאיך מנאם משה א"ר ברכיה אתה סבור שמשה היה הולך ונכנס לאהלו של כל א' וא' לראות כמה בנים יש לו לאו אלא הקב"ה אמר למשה באהלו של פלוני שנים ובאהלו של פלוני ג' עד שמנה אותן שנא' על פי ה' הוי כבוד גדול חלק הקב"ה להם שהוא עצמו מנאן אבל במנין ישראל אין אתה מוצא ע"פ ה' לפי שהם לא כבדוהו אף הוא לא כבד' (רבה נשא):

דגל מחנה ראובן וגו'. ועתה בפעם הזאת אודיעך כחי אשר נתחזקתי ונתאמצתי מפי אליהו ז"ל שבא אלי ושאלתיו מהו ה' בחכמה יסד ארץ ואמר לי שנו במתיבתא דרקיע לפני הקב"ה ברא הקב"ה ד' רוחות מזרח מערב צפון דרום. מזרח משם האור יוצא מערב אוצרות שלג ואוצרות ברד וקור וחום יוצאים בעולם. דרום טללי ברכה וגשמי ברכה ד' רוחות הללו כך סובב לכסא ד' חיות למעלה מהם כסא הכבוד וכסדר הזה אמר הקב"ה למשה כשעלה לרקיע לעשות דגלים וכו' וכן ברא ד' מלאכים וכו' (עיין זה במדבר רבה אות באות וכמו שהוא נכתב באריכות כן א"ל אליה ז"ל (פליאה):

אמרתי לאליהו ז"ל אדוני נאמר לך דברים הזה בכסא ואמר לי יבא אדם א' ויגיד חלקו לי וקודם צאתי משם והנה צורת אדם בא ושאלתי לאליהו ז"ל מי הוא זה וא"ל גדול הוא ממני וברכתי את ה' ואמרתי זה יוציאני מאפילה לאורה וקודם התחיל לדבר הלך אליהו ז"ל ומיד התחיל זה ואמר ד' מחנות הם וזה סידורם ומעמדם כדלעיל וכן הדגלים היו עומדות ע"ד זה ועל ד' מחנות שכינה. דגל מחנה יהודה למזרח ועמו שני שבטים. דגל מחנה ראובן לדרום ועמו שני שבטים: דגל מחנה אפרים למערב ועמו שני שבטים: דגל מחנה דן לצפון ועמו שני שבטים וכך היא סדורים: החיה ששמה אד"ם ממחנה גבריאל ודגל מחנה יהודה למזרח: החיה ששמה שור ממחנה רפאל ודגל מחנה אפרים למערב החיה ששמה אריה ממחנה מיכאל ודגל מחנה ראובן לדרום: החיה ששמה נש"ר ממחנה אוריאל ודגל מחנה דן לצפון: ובפני פני שור תעשה פני כרוב כי בקשת יחזקאל להיות כרוב ר"ל בקש רחמים ונהפך לכרוב וזהו רמז אנפי רברבי ואנפי זוטרא וכו' (פליאה):

וגם לזה אומר לך דברים בכסא ובד' מחנות. ואמר יבא אחד ויגיד חלקו ואשא עיני ואראה והנה אדם בא ושאלתי לזה מי הוא זה הבא לקראתנו וא"ל מלפני הקב"ה יצא וחבירי הוא ממתיבתא דרקיע הוא והלך זה ובא זה ואמר שם במתיבתא דרקיע כשהיו ישראל במדבר היו מקיפים ששה ענני כבוד עליהם אחד לפניהם ואחד לאחריהם. וב' משני הצדדים ואחד למעלה מפני החמה והצינה. ואחד לפניהם משפיל את הגבוה ומגביה את הנמוך כדי שלא יכשלו. וגם שנו שם אותו שהיה בראש הדגל אור השכינה קבועה בתוכו ושאלו שם האיך היה הסדר קבוע והשיבו ד' דגלים הם דגל יהודה למזרח ודומה לאריה הוא שנא' גור אריה יהודה והיה על הראש הדגל דמות אריה ויוצא למעלה והיה בו עוד ווים של זהב כדמות סייף ועל הסייף היה הקב"ה מוריד אמה של ענן השביעי וכתוב בו שלשה אותיות מן שלשה אבות העולם. א' מאברהם. יו"ד של יצחק. יו"ד מן יעקב

וסימנך אי"י. והיו אותיות הללו מזיו השכינה. ובדרום היה ראובן והיה על ראשם הדגל דמות אד"ם הדומה לדודאים ועליו ווים של זהב כדמו' סייף ולמעלה מאותו סייף היה אמה מן הענן וחקוק בו ג' אותיות של אבות העולם ב' מאברהם. צ' מיצחק. ע' מיעקב וסימנך בצ"ע והיו אותיות הללו מזיו השכינה. ובמערב היה חונה דגל אפרים ימה והיה על ראשו ווים של זהב כדמות סייף ודמות הדגל בה של ד"ג ע"ש וידגו לרוב ולמעלה מאותו סייף היה אמה מן הענן וחקוק בו ג' אותיות משלשה אבות העולם ר' מאברהם. ח' מיצחק. ק' מיעקב. וסימנך רח"ק והיו אותיות הללו מזיו השכינה. בצפון דגל מחנה דן שנא' דגל מחנה דן צפונה ועל ראש הדגל ווים של זהב ודמות סייף ודמות דגל כדמות נחש ע"ש יהי דן נחש עלי דרך ולמעלה מן הסייף אמה מן הענן וחקוק בו ג' אותיות מן ג' אבות העולם מ' מאברהם ק' מיצחק ב' מיעקב. וסימנך מק"ב והיו האותיות הללו מזיו השכינה נשאר ה' מאברהם הוסיף הקב"ה י' משמו וברא את העולם שנא' כי ביה ה' צור עולמים העמיד הקב"ה עמוד הענן למעלה מן הארון שהדגלים מסבבים אותו שנא' סביב לאהל מועד יחנו וקובעים באותו ענן ב' אותיות הקדושים שהם י"ה והיה הולך בכל מחנה ישראל והיה מאיר ביום ובלילה כירח ובהם היו ישראל יודעים בין יום ולילה. ואותם ב' אותיות הקדושים הם י"ה היו פורחים הנה והנה. ונראים על כל ד' דגלי השבטים כל ימות השבוע לפעמים על דגל זה ולפעמים על דגל זה וכן יהיו מנהגו כל ימי השבוע עד יום ו' לערב שבת. ובמקום שהם עומדים כשקידש עליהם היום שם היו נחים ולא היו זזים ממקומם כעת שפוגע בהם רגע כנסת שבת עד מוצאי שבת הקודש אז היו חוזרים ומתחילים להתראות בכל דגל כמנהגם וכן היו מנהגם בכל הימים וכשהיה הקב"ה רוצה ליסע המחנות היה הענן ששם י"ה נוסע מעל הארץ והיו ד' עננים שבהם א"יי בצ"ע רח"ק מק"ב נוסעים אחריו וכשהכהנים רואים העננים הללו נוסעים ועומדים אחר העמוד שבו י"ה תוקעים בחצוצרות והיו רוחות העולם מקוטרת מור ולבונה הוא שכתב מי זאת עולה מן המדבר מקוטרת מור ולבונה (פליאה):

ראה והבן ד' דגלים היו נגד ד' רוחות העולם וארבע דגלים היו י"ב שבטי יעקב. ג' שבטים לכל דגל וי"ב שבטים נגד י"ב מזלות נגד י"ב אבני אפוד שנא' והאבנים תהיינה על שמות בני ישראל ולכן לא קבלו ישראל התורה עד שנעשו י"ב שבטים וס' רבוא וד' דגלים כי אז היו דוגמא עליונה וראה והבן דגל יהודה במזרח ומד' יסודות א ש. ומן המזלות טא"ק ט"לה א"ריה ק"שת שלשתן באש ומאבני האפוד הטור הראשון אודם פטדה ברקת. דגל ראובן בדרום כנגדו מד' יסודות עפר ומן המזלות שב"ג שו"ר בתו"לה גדי. ומאבני האפוד טור הב' נופך ספיר ויהלום. דגל אפרים במערב וכנגדו מד' יסודות רוח ומן המזלות תמ"ד תאומים מאזנים דלי ומאבני אפוד הטור הג' לשם שבו ואחלמה. דגל דן בצפון וכנגדו מד' יסודות מים. ומן המזלות סע"ד ס"רטן ע"קרב ד"גים ומאבני האפוד הטור הד' תרשיש שהם וישפה (פליאה) (עיין בליוני ג"כ ענין זה):

סדר הדגלים ומי שלא חטא במכירת יוסף כל א' נטל חלקו הראוי לו (זוהר ברהפית ע' ס"ה עיין באריכות):

אמר ר' יוסי וודאי יוסף לא זכה שמיה באותן דגלים דכתיב דגל מחנה אפרים ולא כתיב דגל מחנה יוסף בגין דאתגאי על אחיו (זוהר פ' (ח"ד)

מקץ פ׳ סמ״ג) השלשה אבנים שבדגל מחנה דן שהם לשם שבו ואחלמ׳ אינם בג״ע שהרי ביחזקאל לא חשיב אותם כי דן נקרא נחש שנא׳ יהי דן נחש וכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני (סודי רזא) :

כל זמן שהיו הדגלים נוסעים לא היו הולכים עד שמרים מקדמת לפניהם וכה״א ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים (ספרי) :

ארבע דגלים נגד ארבע חיות אשר תחת כסא הכבוד בד׳ פנים (פסיקתא) :

דגל יהודה אר״יה דגל ראו״בן אד״ם דגל אפרים שו״ר דגל דן נש״ר (שם) :

משרייתא דישראל הוי אורכא תליסר מילין דישרון קידומא מדינחא . טיקס יהודא משירת׳ דיהודא לחיליהון בארבעתי מילין מרבעאן וטקסיה הוי ממלא תלת גוונין כל קבל תלת מרגלייתא בחושנא סימוקא וירוקא וברקא וביה חקיק ומפרש שמות תלת שבטי יה יששכר לוי זבולון ובמציעותא כתו׳ יקום ה׳ ויתבדרון סנאך ויערקון בעלי דבבא קדמך וביה הוי חקוק צורת בר אוריון מטול דרבה לבני יהודה נחשון בן עמינדב :

טיקס משרייתי׳ ראובן דרומא משירתא לחיליהון בארבעה מילין וטקסיה הוי מתלת מילין גוונין כל קבל תלת מרגליתא דבחושנא אזמ״ירד שב״זיז טבה״לום וביה חקיק ומפרש משמהת תלת שבטי יה ראובן שמעון גד ובמציעות׳ כתיב שמע ישראל ה׳ וגו׳ וביה הקיק הוי צורות בר אילא והוי חמא למיהוי ביה צורת בר תורא גרם משה נביאה חלפא מטול דלא ידכר לון חובא דעגלא ורבה דהוי ממוני׳ על חיליה שבטא דראובן אליצור בר שדי׳אור ;

טיקס משרייתא אפרים לחיליהון מערבא ישרון ומשרייתהון בארבעת מילין מרבעאן וטקסיה הוי ממלת תלת גוונין כל קביל מרגל׳ית׳ דבחושנא קנכי״רין טר״קין ועיני׳ עגל וביה חקיק ומפרש תלת שבטים אפרים ומנשה ובנימין במציעות כתיב וענגא ה׳ עליהון ביומא במיטלהון מן משריתא וביה הוי חקיק צורת ריבא ורבה דהוי טמונה על חיליהון שבטא דבני אפרים אלישמע בן עמיהוד :

טיקס משרייתא דן לצפונא לחילהון ובית משיריהון ארבעתי מילין וטקסיה הוי ממלת תלת גוונין כל קביל תלתא מרגלייתא דחושנא כרום ים״א וביר״לות חל״א אפנ״טור ומפרש שמהת תלת שבטייא דן ונפתלי ואשר ובמציעות חקיק ומפרש ובמשריה יימר תוב ה׳ שרי ביקרך בגו אלפת רבבות ישראל ובה הוי חקיק צורת חיווא חורמן ורבה דהוי ממונה על חיליהון שבטא דדן אחיעזר בר עמישדי (תרגום) :

דגל מחנה יהודה היה נוסע תחלה ועמו מטה יששכר זבולן להיות דוגמא מחנה גבריאל עורי״אל שמעי״אל ולפני השכינה וכולם נקראים מחנה גבריאל וכו׳ (כמיו) :

דגל מחנה ראובן היה בדרום ועמו מטה שמעון וגד היו דוגמת מחנה מיכאל בוכבי״אל פדרי״אל מימין השכינה שלשתן נקרא מחנה מיכאל וכו׳ . דגל מחנה אפרים עמו מטה מנשה ובנימין והיו דוגמת מחנה רפאל וכדי״אל אהזי״אל מאחורי השכינה ושלשתן נקראו מחנה רפאל . דגל מחנה צפונה דן ועמו מטה אשר ונפתלי והיו דוגמת מחנה ארי״אל דני״אל רמ״אל משמאל השכינה ושלשתן נקראו מחנה ארי״אל כו׳ דוק תמצא שמות נשיאי השבטים העומדים לארבע רוחות חותמם בשם א״ל זהו ענין נפלא והיה

ראוי להסתירו כי הנשיא במזרח בדגל יהודה שמו נתנ"אל והנשיא בדרום בדגל ראובן שמו שלומיאל והעומד למערב בדגל אפרים שמו גמליאל והנשיא העומד לצפון בדגל דן שמו פגעיאל ולא תמצא זאת בשאר השמות שיהיה חותם אחד בשם א"ל והם כנגד מלאכי מעלה שהזכרתי שכולם חותמים באל (מקובלים):

ומטה גד ונשיא לבני גד אליסף בן רעואל ברי"ש ולא בדלי"ת כי כן כתיב במסרה על זה לית דכוותיה בכל שבטיא וחד בן רעואל המדני א"כ הפסוק שהזכיר בראש הספר לגד אליסף בן דעואל בדל"ת מאחר שהזכיר על זה דל"ת דכוותיה בכל שבטים והוא נקרא פעם בדלי"ת ופעם ברי"ש והכל ענין אחד כי הענין שירצה בדלי"ת אל ידע אותו (בחיי עיין היטב):

ויעשו בני ישראל ככל אשר וגו' כן חנו לדגליהם וגו' ואהרן היכן היה ר' יהושע אומר וכו' כיון שבא לייחסו הונו אותו ואמרו לו עד שאתה מייחסנו לך ויחס בנך אלעזר (רבה בהל):

ואלה שמות בני אהרן הבכור וכתיב הבכור נדב ואביהו אלעזר ואיתמר וי"ל אלא שקול הוי אביו כתרי אחיו ונדב ככלהו ואית דמתני איפכא הבכור נדב דא בלהודוהי וכל חד אחשיב כתרווייהו אלעזר ואיתמר אבל נדב ואביהו שקולים היו כע' סנהדרין (זוהר אחרי מות):

קבלת הדם תהא בכהן כשר ובכלי שרת נאמר כאן בני אהרן ונאמר להלן אלה שמות בני אהרן הכהנים המשוחים מה להלן בכהן כשר ובכלי שרת אף כאן בכהן כשר ובכלי שרת (גמ' זבחים דף י"ג ע"א):

בכהן כשר ובכלי שרת פי' הקונט' כלי שרת בגדי כהונה וקשה דהא נפקא לן בפ' שני מקרא דאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והוי להו כזרים ואפי' בעבודה דלא מעכבי הכפרה וי"ל דאי לאו גזירה שוה דהכא הוי אמרי' מה שהקפידה התורה במחוסרי בגדים היכא דכתיב בגדים אבל היכא דלא כתיבא בגדים לא וגבי נתינת אש וסידור אברים לא הוי בעינא בגדים מכהן בכיהונו אלא מדגלי רחמנא גבי קבלה גזירה שוה ילפינן בכל דוכתי דהכהן הוי בכיהונו (תוס' שם):

וימת נדב ואביהו לפני ה' וגו'. ר' אבא אמר מאי דכתיב וימת נדב ואביהו לפני ה' בהקריבם אש זרה במדבר ובנים לא היו להם ויכהן אלעזר ואיתמר אלא רזא דמילתא האי דאמיתא וימותו דלא הוי להו בנין הכי הוא וודאי אבל לא כשאר בני עלמא אע"ג דלא אנסיבו דהא אילין לא מיתו אלא מיתת גרמיהון אבל מיתת נפשיהון לא מתו וכו' (זוהר):

נדב ואביהו נענשו על מצות קלות וכו' (תנא דבי אליהו):

והחונים לפני המשכן קדמה וגו'. לא אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללים בתוס' מגילה תנא אין פותחין בית הכנסת אלא למזרח שכן מצינו במשכן והחונים לפני המשכן קדמה מזרחה ונראה דסבר האי תנא דשכינה במערב והיו משתחוים למערב או היה בית המקדש וא"י במערבה דכתיב ויתפללו דרך ארצם וכתיב וכוין פתיחין ליה בעליתא לקביל קרתא דירושלם והשתא נראה לכאורה דאחורי ב"ה היינו לצד ארון ומיהו אין נראה דבסוף פ"ק דברכות אמרינן ההוא גברא דהוי מצלי אחורי ב"ה א"ל אליהו כדו בר קיימת קמיה מאריך פי' בשתי רשויות וקאמר לא שנו דלא קא מהדר אפיה לבי כנישתא אבל מהדר אפיה לבי כנישתא לית

לן בה ואם היה עומד לצד הארון כ"ש דאי מהדר אפיה לבי כנישתא דהוי כשני רשויות שהצבור משתחוה למזרח והוא משתחוה למערב · ועוד דאמר בפ' הרואה אסור לו לאדם לעבור אחורי כ"ה בשעה שהצבור מתפללי ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינ' אבל איכא פתחא אחרינא לית לן בה. א"נ משמע לפי שהעובר לפני הפתח ואינו נכנס ונראה דאחורי ב"ה היינו לצד פתח ב"ה וקרא אחורי לפי שהוא אחורי העם (תוס' עירובין דף י"ח ע"ב) :

קח את הלוים וגו'. ויקח אברם את שרי אשתו אמשיך לה במילי מעלייתא וכה"א קח את אהרן קח את הלוים (זוהר לך לך) :

קח נא את בנך וכי האיך הוי יכיל אברהם דאיהו סבא אי תימא יצחק לא נפיק מרשותיה יאות אבל כד"א קח את אהרן ואת אלעזר בנו לאמשכא לון במלין אוף הכי קח במלין (זוהר) ;

ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן וגו'. כתב הרמב"ן ז"ל מה שאמר ופקודת אלעזר ולא אמר ומשא אלעזר כמו שאמר משא בני קהת נראה מזה שלא היה נושא אותו אבל היה פקיד עליהם אבל מן הירושלמי מצינו שהיה אלעזר נושא אותם הוא בעצמו ובוודאי גדול היה המשא שהרי הקטורת שס"ה מנין ושמן המאור לשנה שלימה היה קס"ג לוגין והיה בלי ספק מעשה נס (רמב"ן) :

אל תכריתו שבט משפחות הקהתי. קהת מכפר על סקילה מכח היו"ד והיו מועטים בשבט מכח שהיה בן תורה ונקראת תושיה שמתלשת כחם ולא היה להם בנים ונתן להם הקב"ה שמירת המשכן. ובני לוי מעולה מכל השבטים וקהת מעולה מכל שבט לוי לכך כתיב אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי ה' בתחלה י' בסופו נקרא אבן כמו שכתב בזוהר שופטים לדון בסקילה לסמא"ל באבן דא יו"ד (ע"מ בפירוש) :

מת בחמישים זו מיתת כרת בירושלמי דייק מאל תכריתו שבט הקהתי ועבודת' עד חמשים שנה דכתיב מבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ועד כמה שנותיו שבעים שנה דל עשרים דלא איעניש עליה נשתיירו חמישים. ותי' לפי דהכא משמע בשמעתין דבחמשין משנולד קאמר ועוד דהא חמשים לאחר שנתחייב כרת והוא מיתת כל אדם (תוס' מ"ק דף כ"ח):

כרת שאינו מגיע לס' שנים שהיא מיתת כל אדם כדמשמע בשלהי מועד קטן דאמר התם רב יוסף כי הוי בן שיתין שנין עביד יומא טבא לרבנן א"ל השתא נפקי ליה מכרת. א"ל אביי נהי נפקית מכרת דשנין מכרת דיומין מי ידע מר כדאמר התם מת ביום א' מיתה של זעם. שנים מיתה של בהלה. ג' מיתה של כרת ומיתה בידי שמים אין לו זמן קבוע אלא שמת בשביל עון זה דהא אפילו אין בידו עון אחר ואפי' למ"ד יש מיתה בלא חטא בשביל עון זה יקצרו ימיו. ומיהו בירושלמי קאמר דכרת אינו מגיע לחמשים ומפיק מאל תכריתו את שבט הקהתי וגו' וזאת עשו להם וחיו משמע בפירוש אמרה תורה עשו להם תקנה שלא ימותו בעבודתן קודם חמשים וכתיב אל תכריתו משמע כרת שמת קודם נ' ומיתה האמור' בתורה דקאמר התם היינו שמת עד ס' דכתיב במדבר הזה יתמו ושם ימותו ולא נגזרה גזירה אלא על בני עשרים שימותו קודם ס' וקרו להו מיתה אכל זרעו. אומר רי"בא דאין בכרת אלא הנהו דכתיב בהו ערירים ואין נראה לר"ת דהא בפ' הבא על יבמתו קאמר ערירי דכתב רחמנא למה לי גבי דודתו לכדרבא וכו' ואי אין זרעו נכרת אלא בהנהו דכתיב ערירים

מאי קבעי והא דלא כתיב במועד קטן נמי דנפיק מר מכרת משנין מכרת דיומין מי נפיק מר התם מיירי כשאין לו בנים קטנים. ודווקא קטנים נענשו בעון אביהם ולא גדולים כדמשמע בפירקין. ומיהו משמע בת"כ ממעט אשת אח מן האם בכרת מדכתיב אשת אחיו נדה היא מה נדה יש לה היתר אף אשת אח יש לה היתר דהיינו מן האב דשרייה כשאין לו בנים ובכולהו תלמוד משמע דיש בה כרת כשאר עריות דהוא מני ליה גבי המ"ט עשרה נשים פוטרים צרותיהן. ולפי' ריב"א אתי שפיר דמצינן למימר דממעט ליה מערירי ואין להאריך (תוס' סנה דף כ"ה ע"א):

וזאת עשו להם והיו וגו'. ת"ח זאת אשר ללוים ולא וזאת דהא מסטרא דדינא קשיא קא אתיין ולא מסטר' דרחמי. אמר רבי יהודה והא כתיב וזאת עשו להם וחיו ודא בלוואי אתמר ואת אמרת זאת ולא וזאת. אמר ליה הכא הוא וודאי וקרא מוכיח מאן דאחיד סמא דמותא אי לא יעורב בוסמא דחייא וודאי ימותו. ובגין דא וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו (ע"א זוהר במקתי ע' פמ"כ):

פרשת נשא

נשא את ראש בני גרשון וגו'. כל הבא לעביד עבודה ועבודת משא וגו'. אל תקרי ישיר אלא ישור תימה דכמה קראי איכא בדברי הימים בני פלוני משוררים וי"ל דבעי לאשכוחי דשירה מן התורה לכך דייק ליה מההוא קרא דכתיב ישור במשא וכתיב עבודת משא א"כ מפיק מקרא שהיא עבודה וזר חייב עליו מיתה (תוס' ערכין דף י"א ע"א):

צו את בני ישראל וישלחו וגו'. מן חומות המקדש ולחוץ יש כיתות רעות לצד שמאל וראש כל הכיתות רעות שהם סמאל ואלו כלם בעלי קטטה ואינם בכלל בני חצר המלך אלא חוץ לג' מחנות המקיפות את המחנה והסוד הגדול צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש שלש מחנות הזכיר בפ' זו ואינו בפירוש הדבר הזה ואומר עוד ולא יטמאו מחניהם אשר אני שוכן בתוכם ואלו הן הכפירים שואגים לטרף ועל מי אמר הכתוב שלא יטמאו וודאי שהוא מדבר על אותם כלומר על אלו שחוץ לשורה מצפים מתי יכשלו בני אדם בחטא ובטומאה ויקטרגו עליהם למעלה ויצא הדין שיתן בידיהם של אלו המקטרגים וזהו סוד הכפירים שואגים לטרף ולבקש מא"ל אכלם כי מדת אל מלמד זכות על בני עולם שלא יפלו ביד הכפירים הנ"ל (שערי אורה):

הא לן והא להו פרש"י לבני א"י שצריכין שלוח חוץ לשלש מחנות לא הוי יכורין של אהבה ותימה דשילות מחנות לא היה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ובתי ערי חומה ובימי האמוראים לא היה היובל נוהג כדאמרי' במס' גטין והאיך היה ר' יוחנן מדבר מדבר שלא היה נוהג בימיו. וי"ם הא לן והא להו לענין טומאה שנזהרין בא"י ולא בבבל (תוס' ברכות דף ה' ע"ב):

מזכר ועד נקבה תשלחו מזכר וודאי נקבה וודאי למעוטי טומטום ואנדרוגינוס תימה בשלמא טומטום אצטריך למעוטי כיון שיש טומטום שהוא זכר ויש טומטום שהיא נקבה ופטרו' הכתוב כל זמן שהוא בספק אבל אנדרוגינוס מה צריך למעוטי כיון דסבר רב דספק הוי וכולן שווין

קמי שמיא גלי אם זכר אם נקבה ואמאי ממעט ליה כו' וה"פ בבכורות וכו'. וי"ל דהתם פריך שפיר דממעט אנדרוגינוס מהזכר יתירה דכתיב גבי עולה ולהכי פריך אצטריך קרא למעוטי ספיקא כיון דקמי שמיא גלי אבל הכא דכתיב מזכר ועד נקבה כו'. ונראה לומר דתרי מיעוטי כתיב דהוי מצי למכתב מזכר ועד אדם או מנקבה ועד אדם ואתא חד לאנדרוגינוס וחד לטומטום א"כ מההוא מיעוט' דממעטינן אנדרוגינוס ממעטינן נמי טומטום ולא נימא דתרי מיעוטי נינהו ואי מזכר ממעטינן ליה ואצטריך למכתב נקבה דלא תימא זכר למעוטי נקבה וכן איפכא (תוס' נדה דף ך"ח ע"א):

דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' האדם כתיב האדם אדם קרמאה (זוהר):

איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו'. ר' יאשיה אומר איש או אשה למה נאמר לפי שנאמר וכי יפתח וכי יכרה איש בור אין לי אלא איש אשה מנין ת"ל איש או אשה להשוות אשה לאיש לכל חטאת שבתורה. ר' יונתן אומר אינו צריך שכבר נאמר בעל הבור ישלם ואומר שלם ישלם המבעיר את הבעירה מה ת"ל איש או אשה לתלמודו הוא בא (ספרי):

דבר אל בני ישראל וגו' איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל ואומר וימעלו בני ישראל באלהי אבותם ויזנו אחר הבעלים תימא מאי ואומר. וי"ל דאי מסוטה ה"א דוקא נהנה דומיא דסוטה שנהנית מן העבירה אבל שינוי בלא הנאה הוי לא שינוי שמשנ' עצמו מרשותו של הקב"ה ומעבודתו לרשות ע"ג דאינו נהנה בזה וא"ת ולייתי מעילה דע"א ולשתוק מסוטה. וי"ל דאצטריך מסוטה לאשמעינן אפי' בלא שינוי רשות והלא בסוטה איכא שינוי רשות מרשות הבעל לרשות הבועל. וי"ל דבסוטה וודאי ליכא שינוי רשות שהרי אינה מניחה את בעלה במה שמזנה תחתיו אבל מע"א מייתי שמניח עבודת הקדש והולך ועובד ע"א וא"ת כיון דמעילה דסוטה אינו קרוי שינוי רשות א"כ מאי קאמר בברייתא אין מעילה אלא שינוי וכה"א איש איש כי תשטה אשתו ומעלה וכו' וי"ל דעיקר סמך אמעילה דע"א דמייתי לבסוף (תוס' מעילה דף י"ח ע"ב):

ולקח הכהן מים קדושים וגו'. המשכן היה הורג בנואפי' ובסוטו' כמה דתימא ולקח הכהן מים קדושים בבלי חרס ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן כו'. ולכך הקריב שלומיאל קרבנו על סדר מעשה המשכן זכרון למעשה שמעון שקינא על זנות (רנה):

מי סוטה דומים לאורים ותומים כו' לפי המפרשים בעבור כי האורים דבר רחוק מן השכל לומר שהאותיות שהיו רחוקים היו מזדווגות כן מי סוטה לומר שהשם המיוחד שהיה טוב שיעשה היזק (ציוני):

והשביע הכהן את האשה וגו' יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך. בתוך עמך ועמך בשלום, בתוך עמך ולא בזמן הזה (ספרי):

בשביל שבבטן עקב את אחיו וכו'. ובשביל ויגע בכף ירכו דלקתו מסטרא אחרא נתן הקב"ה לו וצבתה בטנה ונפלה ירכה וכן ברכי דרבנן דשלהי מנייהו הוי בשביל אותו ירך. כן מאני דרבנן דבלו מנייהו מתופיא דידהו בשביל אותו בבגדי החמודות שלקח ממנו (זוהר משפטים ע' קנ"ט):

צ"ן כוחות הטומאה הם וזה הסוד ואת הצ"ב למינהו וסוד ואת בטנך

צב"ה (מלאתי זאת בקונ' כתב בשם גאוני דרב טביומי):

ובאו המים המאררים האלה. מים המאררים נגד אבריו של שני בני אדם רמ"ח רמ"ה ללמדך כשם שהמים בודקין אותה כך היו בודקין את הבועל שלא יהא חוטא נשכר (פסיקתא):

אם תשכיל היטב במה שאמר בכלי חרס תמצא שיש בו רמז שלא תזכה לקום עמו בתחיית המתים אך תהיה כחרס הנשבר שאין לה תקנה אם זנתה תאבד מן עה"ב ועה"ז שהמזנה תחת בעלה כעובד שתי רשויות וע"כ אמר בכלי חרס ולא אמר בכלי זכוכית שהזכוכית יש לו תקנה בנפיחה והמתים עתידים להחיות מק"ז מזכוכית. וזה סוד מה שדרשו אמן מאיש זה אמן מאיש אחר כלומר אמן מאיש זה שהיה בן זוגה בגוף ונפש. אמן מאיש אחר שהיתה ממנו שתכרת נפשה מחיבורה ולא תהיה עם א' מהם והבן זה (בחיי):

כהנא בדיק לאיתתא במיא כמו שעשה הקב"ה עם מי מרה ביציאת מצרים שהיו המצרים חושדים אותם אם בגופם שלטו בנשותיהם לא כ"ש כו' (זוהר פ' זו) (עיין מדרש זה בארוכות לעיל פ' בשלח):

אמן מאיש זה אמן מאיש אחר וא"ת מנ"ל כל הני הא לא כתיב אלא תרי אמן וי"ל מחד אמן מפיק שפיר אלה ושבועה ואיש זה ואיש אחר שהרי אבל כה דבפרשה קאי ואלה ושבועה בהדיא כתיב וכתיב נמי תחת אישך דמשמע בין מאיש זה ובין כאיש אחר ואידך אמן קאי אארוס' ושומרת יבם דלא כתיבי בפרשה (תוס' קידושין דף ך"ו ע"ב):

וכתב האלות האלה הכהן וגו'. ת"ח כהנא כתב שמא קדישא חד זימנ' באורח מישור לבתר כתב למפרע אתוון טריסין בטהירין דינא רחמי ברחמי רחמי בדינא ודינא ברחמי אשתכחו זכאין אתוון רחמי אשתכחו ודינין סליקין לא אשתכחית כדקא יאות רחמי סלקי ודינין אשתכחית וכדין דינא אתעביד (זוהר):

ואם לא נטמאה האשה וגו'. ת"ח אי איתתא אשתכחית זכאה אילין מיא עאלין בגווה ואתהפכית מתיקין ונקאן גרמיה וקיימין בגווה עד דמתעברא כיון דמתעברא הוי משפירו בשפירו לעוברא דבמעאה ונפיק ברא שפירא נקי בלא מומא דעלמא ואי לאו אינון מיין עאלין בגווה וארחא ריחא דזוהמא ואינון מיין מתהפכין לחוויא במעהא (זוהר):

וה' פקד את שרה. א"ר יצחק כתיב ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע זו שנכנסה לבית פרעה ולביתו של אבימלך ויצאה טהורה אינו דין שתפקד. אמר ר' יהודה בר' סימון אע"ג דאמר ר' מלאך שהוא ממונה על התאוה אבל שרה לא נצרכה לדבר הזה אלא הוא בכבודו וה' פקד את שרה (רבה וירא):

ור' שמעון לא דרש ו' וכן בפ"ק דסוטה גבי וטהורה וכן בהתכלת גבי ומחצית ותימה דבריש מרובה דריש ר' שמעון ו' ואת אשמו ובפ' אלו סומין ומן הצאן לרבות הנוגח לקרבן. ובריש פ"ד מיתות דריש ר"ע בת ובת אני דורש ור"ש קאי התם כוותיה וכן קשה מר' יהודה דדריש הכא ו' ובריש תמורה גבי ואם המר ימיר לא דריש ו'. וי"ל הא דקאמר לא דריש לא משמע משום דלא דריש כלל אלא דווקא לההוא דרשה קאמר (תוס' סנהדרין דף י"ד ע"ב):

איש או אשה כי יפליא וגו'. אמר הקב"ה למשה למר לישראל הלכות נזירות

גזירות שנא' איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר מיין ושכר יזיר מכל אשר יעשה מגפן היין יזיר וכיון שיעשה כך הרי הוא כמלאך (רנה פ' נא פ' י"ז) :

אמר ר' שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא וקשיא דאמרי' בפ' החובל החובל בעצמו רשאי אבל אחרים שחבלו בו חייב ומפרש התם הא דקאמר החובל בעצמו רשאי אמר ר' שמואל היושב בתענית אלמא כשמע דשמואל קאמר היושב בתענית לא נקרא חוטא וי"ל דוודאי הוי חוטא כדאמרי' הכא שקל וחומר מנזיר שלא ציער עצמו אלא מן היין כו' אבל מ"מ המצוה שהוא עושה התענית גדול יותר מן העבירה ממה שמצער עצמו דמצוה לדור כדאמרי' הרואה סוטה בקלקולו יזיר עצמו מן היין ומ"מ יש קצת חטא מידי דהא המתענה תענית חלום בשבת דקורעים גזר דינו ונפרעים ממנו תענית של שבת ומאי תקנתיה ליתב תענית לתעניתא (תוס' תענית דף י"א ע"א) :

ועשה הכהן אחד לחטאת וגו'. ולר' אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא וא"ת והא לא אקרי חוטא אלא לפי שציער עצמו מן היין והשעיר אינו בא לכפר אלא על הטומאה וי"ל כיון שע"י הטומאה בא לו שציער עצמו מן היין פעם שנייה כדאמר בריש נזיר ששונה בחטא קרינן ביה וכפר מטומאתו ודווקא לר"א הקפר אבל לרבנן אפי' נטמא במזיד הקרבן אינו בא על חטא דאפילו נטמא באונס דלא חוטא הוי לרבנן מביא קרבן. ומאשר חטא על הנפש הוי לרבנן לשון הסרון כמו והייתי אני ובני שלמה חטאים וכמו אל השערה ולא יחטא ולכל חטאתם ליכא לפרושי הכא לשון חסרון הוי דהא דומיא דפשעים כתיב (תוס' שבועות דף ח' ע"א) :

זאת תורת הנזיר אשר ידור וגו'. זאת תורת הנזיר אין לי אלא לשעה לדורות מנין ת"ל זאת תורת דברי ר' יאשיה ר' יונתן אמר כחותם הדברים (ספרי) :

דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו. מאי טעמא משום דאקרון חסידים וכתיב וחסידיך יברכוכה. כה תברכו את בני ישראל אמור להם כה תברכו בלשון הקדש כה תברכו ביראה כה תברכו בענוה (זוהר) :

כל אדם שיש בו חסידות נקרא מלאך ה' צבאות הה"ד כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. מפני מה זכה הכהן ליקרא מלאך ה' צבאות כהן למעלה אף כהן מלאך ה' צבאות למטה. ומאן מלאך ה' צבאות למעלה זו מיכאל השר הגדול דאתי מחסד של מעלה כביכו"ל כהן דלתתא אקרי מלאך ה' צבאות משום דאתי מסטר' דחסד מהו חסד רחמי. ובגין כך לא אשתכח מסטרא דדינא מ"ט זכה כהן לחסד בגין היראה הה"ד וחסד ה' מעולם עד עולם על יריאיו (זוהר) :

אמר ר' יהושע הנביא נקרא מלאך והחכם נקרא מלאך שנאמר ויאמר חגי מלאך ה' והכם נקרא מלאך שנא' כי מלאך ה' צבאות הוא יכול יהא כהן עם הארץ ת"ל ותורה יבקשו מפיהו (מס' דרך ארץ זוטא פ' השלום):

שלשה נקראו מלאך. נביא שנא' ויהיו בוזים במלאכי אלהים. כ"ג כי מלאך ה' צבאות הוא ומלאך כפשוטו ואין להם כפרה אפי' חטאו בשוגג מפני חילול השם (סודי רזא) :

מנא ידע אי ישראל זכאין בתננא דסליק מקרבנא ובקרבנא דעל מדבחא ובכהנא כד בריך ית עמא. בתננא כד הוו זכאין תננא הוי סליק לעילא

באורח מישור. בקורבנא דעל מדבחא כד הוו זכאין הוי מתחזי אש על המזבח כדמות ארי וכד לא היו זכאין חמין כדמות כלב. כהנא כד הוי בריך עמא כד הוו זכאין ואתחזי לברכא ידוי הוו זקיפין בזקיפו בלא טורח. ואיזדקפן אינון מגרמייהו וכדין כהנא הוי ידע דאתחזין ישראל לברכא וכדו ידיז יקירין ובטורח סגי אזדקפו ולא יכול לארמא לון אלא ברוב טורח ידע דשכינתא לא שריא ולא אתחזין לברכא ורזא דא וידי משה כבדים בגין דההוא שעתא לא הוו זכאין (מדרש הנעלם);

בשעתא דברכתא נפקי מפומי' דכהנא אינון שיתין אתוון נפקין וטסין ברקיע וממונים שיתין רבוא רברבין על כל אית ואות וכולהו אודן על ברכאין מ"ט שיתין אתוון בברכאין אילין בגין דישראל ששים רבוא אינון וברזא דשתין רבוא קיימין תדיר וכל חד וחד איהו חד רבוא שמא קדישא דנפקי מהאי סלקא לעילא עד ההוא כרסייא דלעילא ובלא שכינתא עילא' ושכינת' תתאה וכל אינון שיתין ממוני' אודן על ברכאין אילין (זוהר):

מה שאמ' בברכת כהנים אומר להם אמו"ר בגי' עם הכולל רמ"ח ואומר כפשוטו גי' רמז נגד רמ"ה אברים חסר חד משום דכל האברים כלולים באחד (זוהר):

אמור להם כיון דכתיב כה תברכו אמאי לא כתיב כה תאמרו אלא תני ר' יהודה אמור להם זכו להם לא זכו אמור סתם (זוהר):

מ"ט בנשיאת כפים לברך להון בברכה משום דיש באדם עשר אצבעות רמז לעשר ספירות שנתמנו בהם שמים וארץ (ספר הכביר) (ע"ל פ' סמיני ענייניס רביס על נשיאת כפיס):

כה תברכו את בני ישראל בפנים כנגד פנים אתה אומר פנים כנגד פנים או מול כנגד פנים ת"ל אמור להם פנים כנגד פנים (ספרי):

אלו היה אומר חבירו עולה לדוכן לא ידע ר"י מה איסור יש בזה העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטל' שלכהנים אמרה התורה לברך את ישראל (תוס' שבת דף קי"ח):

כה תברכו את בני ישראל. את לרבות מלאכי השרת שגם הם מתברכים בנשיאות כפים (בחיי):

כה תברכו את בני ישראל את וודאי במאי אתברכת ואתמלאת באות ו' דאיהו כלול בשית תיבין דיחוד שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד דאינון ך"ה אתוון (תקונים תיקון ך"מ):

סוד שערי צדק שמסר להם יעקב כי מסר כל המפתחו' לבניו ושער זה יש לו ג' מפתחו' י"ב לי"ב הדרי' והמפתח הפנימי שהוא תשלו' י"ג מסר אותם ללוי וז"ס ברכת כהנים שמשם הברכה יוצא' ומתפשט' ויוצא' לי"ג חדרי' לי"ג מפתחו' שבכל שבט ושבט הה"ד כל אלה שבטי ישראל שני' עשר וגו' איש כברכתו בירך אות' וכאשר בירך את ישראל הודיע כי המפתח שהוא כולל כל המפתחו' הוא מסר ביד לוי וללוי אמר תומך ואורך לאיש חסידך סוד אורי' ותומי' הוא סוד כל השערי' (ציוני):

שאלו תלמידיו למי נושאי כפים א"ל לרום שמי' שנ' תהום נתן קולו רום ידיהו נשא וכשישראל יודעים שם הנכבד ונושאי' כפיה' מיד נענים שנא' אז תקרא וה' יענה (פ' ר' נחוניא בן הקנה):

א"ר יהודה מ"ר והיה כאשר ירים משה ידו וגו' מלמד שהעולם מתקיים בשביל נשיאות כפים (שם):

מ"ט נשיאו' כפים אלא משום דאית בידים י' אצבעות הדומות לי' ספירו' שבהם נחתמו שמים וארץ ואותם י' הם נגד י' דברות ובהם נכללו תרי"ג מצות (מכילתא דר' רתומתה) :

ע"ד הקבלה כה תברכו מלת כה היא המדה העשירית שמתוכה מתנבאי' הנביאים תמיד ואומרים כה אמר ה' וע"כ אמר כה תברכו כלו' תמשיכו הברכה ממדת החסד שהיא מדתו של כהן אל העשירי' ועם זה היה העולם מתברך בנשיאות כפים של כהן ובכוונת לבו לכך תמצא ה' במלת כ"ה ורמז לה"א אחרונה שבשם (בחיי) :

אלהים שופט צדיק תמן תנינן א"ר שמעון מיום שחרב ב"ה אין יום שאין בו סי' קללה ואין טל יורד לברכה וניטל טעם הפירות ר' יוסי אמר שומן הפירו' בטל רשב"א אומר אף הטהר' בטלה והריח והמעשרו' בטלו והשומן והדגן וחכ"א הזנות והמכשפות נטלו את כל אלו ומשחרב ב"ה שנ' ואל זועם בכל יום א"ר זעיר' ראשון ראשון קיים א"ר אחא בזכות מה אנו עומדים בזכות ברכת כהנים (מ' תלים סי' ד') :

יברכך ה' וישמרך יאר וגו' כל ברכאין אתיין מדכר ונוקבא כגוונא דא יברכך ה' וישמרך יברכך ה' מדכור' וישמרך מנוקבא. יברכך ה' מזכיר וישמרך משמור (זוהר ויחי ע' תקכ"ח) :

אסור לעמוד בנשיאת כפים יותר מג' שעות אלא כדי ג' ברכות יברכך יאר ישא דהיינו ברכה ושעה א' נגד אברהם ב' נגד יצחק ג' נגד יעקב (ספר הבהיר) :

ת"ח לית ברכה אשתכח לתתא עד דישתכח לעילא כו' יברכך ה' לעילא וישמרך לתתא יאר ה' פניו לעילא ויחנך לתתא ישא ה' פניו לעילא וישם לך שלום לתתא (זוהר) :

ש"צ בעי למימר יברכך ה' כלפי היכל וישמרך לאסתכל' לסטר ימינ' יאר ה' פניו אליך כלפי היכל ויחנך לאסתכלא לסטר שמאלא וכדין כל סטרא דשמאלא אסתלק ולא הוי נזקא בכל וכדין כתיב ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום (מ' הנעלם) :

הקב"ה בוחן לבות וכליות הוא אומר לאהרן אתה נתכוונת ועשית שלום ביני ובין ישראל אני מוצא בני שמכפרי' על ישראל בכל שנה ושנה וקוראים עליהם שלום בכל יום ויום שנ' יברכך ה' וישמרך ישא ה' פניו אליך (תנא דבי אליה פ"ל) :

גדול השלום מן הברכה ומן השמירה שהוא מסיים בו כיצד יברכך ה' וישמרך יברכך זו ברכת פרי האדמה ולדות האדם ולדות בהמה וכה"א השקיפה ממעון קדשך וישמרך מן הגייסות וכה"א אמונים נוצר ה' יאר ה' פניו אליך ויחנך אלו טעמי התורה ודקדוקי' וכה"א כי נר מצוה ויחנך שימשוך עליך חוט של חסד וכה"א וראו כל עמי הארץ ישא ה' פניו אליך שאם ידין עונותיך ביום הדין יכריע לך כף מאזנים של זכיות וכה"א נשאת עון עמך ואע"פ כן השלום גדול מכולם שהוא באחרונה שנ' וישם לך שלום (ספר אור גנוז) :

הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה אלו ס' אותיות ברכת כהנים מגבורי ישראל שהן מגברין את ישראל כלם אחוזי חרב אמר ר' עזריה דברים מבורכין בגבורה יברכך ה' יאר ה' ישא ה'. מלמדי מלחמה שהם נלחמים בכל מיני פורענות שיש בעולם מפחד בלילות אפי' אדם

רואה בחלומו וכו' ישמע ברכת כהנים ואין דבר רע מזיקו לפי' מזהיר בני אהרן כה תברכו את בני ישראל (רנס טיר ספירים) ;

יברכך ה' וכו' כל פסוק כפולה לרמז שקידם שבח השפע לטעלה למדת כ"ה ואח"כ לישראל וז"ס הפסוק ושמו שמי על בני ישראל ואני אברכם ובברכת כהנים ס' אותיות נגד ס' אותיות נסתרות בק"ש בפ' שמע ועליהם אמר שלמה ששים גבורים סביב לה וכו' (כונת אר"י) :

יברכינך ה' בכל עסקך ויטרוניך מן לילית מזיעי ובני טיהררי ובני צפירירי ומזיעי וטלוי ינהר ה' סבר אפיו לך בכעסקך באורייתא ויגלה לך טמירין ויחוס עליך וסבר ה' סבר אפוי לך בצלות' וישוי לך שלם בבל תחומך (תרגום) :

והשקל עשרים גרה תימא וכו' מהר"ר מש לם אומר דנקט קרא חשבון זה כנגד ברכת כהנים ביברכך יש ט"ו אותיות. ביאר ובישא ד"ה ו"מא במדרש הוא כך ויש לי ליתן טעם לפי שישראל מתברכים בנתינת דשקלים עשה יחזקאל חשבון זה בשקלי' (תוספות ב"ב דף נ"ו ע"א) ;

אין לפחד יצחק כח וממשלה בשעה שהכ"תר עליון מאיר מפניו למטה לפי שאורו גדול מכהה מאור פניו של פחד יצחק. מהו ויחונך שאם אי אתה ראוי לרחמים בש"ה שיאיר פניו העליונים יתן לך מתנות חנם וז"ס יאר ה' פניו אליך ויחנך דע כי כל מקים שאתה מוצא אור פנים מלמעלה הוא סוד גדול והוא כי יש ש"י פנים של זעם וכולם אדוקים בפחד של יצחק וכשהדרת הכת' מאיר' פניה ומוציאים דגל של רחמים שחקוק בו מדת א"ל שהוא סוד המעשרות של פנים של זעם אזי כל פני הזעם חוזרת להאיר ונהפכות כולן לרחמים וזהו סו"ד א"ל ה' ויא"ר לנו (שערי אורה) ;

ברוב רחמי השי"ת על ישראל צוה לכהנים המקודשים לברכם ולפי שלא יהיו ישראל הגוני' לקבל אותה ברכה שמא יהיו מלוכלכים בכל מיני חטא ועון שמא ח"ו יקטרגו עליהם בעלי הדין הקשים ויאמרו שאין ישראל ראויי' לאותו ברכה מאחר שיש בהם חטא ועון המעכבות את הברכ' מה עשה הקב"ה מסר' ביד הכהנים המקודשים מפתחות העולם הרחמים ואמר להם כל זמן שאתם באים לברך את ישראל פתחו שערי רצון והכ"תר כדי שיתעוררו רחמים העליונים ויפתחו שערי החסד והרצון והרחמים גדולי ויהיו כל העולמות בשעה שאתם מברכים את ישראל כלם בחפץ וברצון בחסד וברחמים ולא יהיה שום מעכב ומקטרג על הברכה שהרי כששערי רחמים נפתחים ופנים עליונים מאירי' בפני תחתונים באותו שעה אין כח במקטרג ולא בבעלי הדין למעל לעורר הדין ולא עונש ולא לקטרג שהרי כל העולמות אחוזים וכלם בברכה ובשלימות והלכו פנים של זעם ואז כל הפנים מאירים וז"ס שם צוה בברכת כהנים ואמר כ"ה תברכו את בני ישראל כ"ה בשם המפורש הפותח שערי עליונים ואז כל הפנים מאירים ומה אתם אומרים יברכך ה' וישמרך ולקיום הברכה יאר ה' פניו אליך ויחונך מהו יאר ה' פניו אליך ויחונך כלו' בשעה שישפיעו רחמים גדולים מן הכ"תר העליון שהם הפנים המאירים לכל הספירות באותו שעה יגמיר רצונך וימלא חפצך מכל צד ואם הוא אינו מן הדין שאין אתה ראוי לרחמים יתן לך מתנת חנם ואע"פ שאינך ראוי כי זהו דרך רחמים עליונים והפנים המאירים לתת להם מתנת חנם לנבראים כמו שנא' וחנותי את אשר אחון וז"ס יאר ה' פניו וכו' (שערי אורה) ;

דע כי המדה הזאת הנקראת שערי צדק שירש אותם יעקב מסר כל המפתחות שלה ביד בניו והשער הזה יש לו ג' מפתחות י"ב לי"ב חדשים י"ב לי"ב חדרים וי"ב מפתחות לי"ב שבטים ומפתח הפנימי מסר ללוי וז"ס ברכת כהנים שמשם הברכות מתפשטות ויוצאי' לי"ב חדרי' של י"ב מפתחות וז"ס כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם איש אשר כברכתו בירך אותם וכשבא מרע"ה הודיע שהמפתח הפנימי ביד לוי כמ"ש וללוי אמר תומיך ואוריך סוד אורים ותומים הוא סוד כל השערים (שערי צדק) :

מן הכהנים א"ר ברכיה אמר ירמי' עשוק שמי בכהנים בימי משה יברכך ה' ובימי ולוקח מהם קללה בימי משה יאר ה' פניו אליך ובימי במחשבי' הושיבני בימי משה ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום ובימי כי אספתי את שלומי (ילקוט ירמיה) :

למנצח בנגינות מזמור שיר אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה בברכה שמברכים את בניך בה ברכה ובה מברכין יברכך ה' וישמרך אף אתה ברכת כן שנא' אלהים יחננו ויברכנו אם עשית כן הודעת בארץ דרכך שנ' לדעת בארץ דרכך (ילקוט ירמיה) :

אני כשבאתי עליהם טעון ברכות שנא' בכל מקום אשר אזכי' את שמי אבא אליך וברכתיך ואימתי כשהוקם המשכן שנא' יברכך ה' וישמרך (פסיקתא מובא בילקוט איוב) :

דע כי ג' שמות הם בברכת כהנים בכל פסוק שם א' נקרא שר לחלק הג' משם של ע"ב כי בהסתלק השם של ע"ב לג' חלקים נגד ג' שמות אשר יבאו בו ד"ד שמות בכל חלק ובעבור שנזכרו ו' מלות בברכ' כהנים ברכה ושמירה אורה חנינה נשיאות שלום ע"כ צריך אתה לכפול כל שם מן הנזכרים מן ו' בכל שם מן ד' אותיות והנה ד' פעמים ו' הם ד"ד עכ"ל מעשה רוקח (ציוני) :

יברכך ה' במשא ומתן כענין כל מעשה ידיו ברכת שכל הנוטל פרוסה מאיוב נתברך (פסיקתא) :

יברכך ה' שיהו הכל מתברכין בך כענין שנאמר באברהם אבינו והתברכו בזרעך כל גויי הארץ שיהיו בני אדם אומרי' מי שבירך אברהם הוא יברך אותך וכה"א בך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה (פסיקתא) :

יברכך ה' בצדקה כענין שנא' ואברהם זקן בא בימים וה' בירך את אברהם בכל . וישמרך שיכתוב זכותך כענין שנ' רגלי חסידיו ישמור. ד"א וישמרך לעה"ב כענין שנא' וקווי ה' יחליפו כח הרי ג' תיבית כנגד אברהם יצחק יעקב יאר ה' פניו אליך זו הישוע' וכה"א האירה פניך על עבדך. ד"א זו הסברת פנים כענין שנא' אל ה' ויאר לנו ואומר יאר פניו אתנו סלה . ויחונך יתן לך חנינה בעולם וכה"א קרי תחנה דוד . ויחונך כענין שנאמר חינה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם הרי ברכ' שני' ה' תיבות שהם ד' אותיות ה' האותיות כנגד ה' חומשי תורה שניתנו לזרע אברהם הנבחר לסוף ד' דור . ישא ה' פניו אליך יתן לך נשיאות פנים שנא' ונשוא פנים יותר בה שנושא לדור בשביל זכותו. וישם לך שלום מן המלחמות . ד"א וישם לך שלום מן החיות ומן המזיקים הרי כאן ברכה שלישית ויש בה ז' תיבית שהם ד"ה אותיות של ז' ז' השבת ז' קדש

השמיטה ז' ז' ימי נדה ז' ימי לידה ז' ימי מצה ז' ימי סוכה וכן כיוצא בהם שניתנו למרע"ה שעומד לאחר ך"ה דורות. ואני אברכם חזר על הכהנים שאין יברכך בכהנים לכך נאמר ואני אברכם הברכה במי שאמר והיה העולם. ד"א שמא יאמרו ישראל ברכתינו תלויו' בכהנים לכך נאמר ואני אברכם הברכה במי שאמר והיה העולם. ד"א שלא יאמרו הכהנים בם תלוי לברך את ישראל ת"ל ואני אברכם וכה"א כי ה' אלהיך ברכך ואומר ברוך תהיה מכל העמים (כל זה מפסיקתא) :

וישם לך שלום בזכותך (רבה פ' כי תבא) : א"ר חלפתא ומה אם לוט שכיבד את המלאך נשא לו פנים לך לא אשא פנים מפניך ומפני אבותיך ישא ה' פניו אליך (רבה ויקרא) :

כל אותם השנים שישראל חוטאים אע"פ שהיו הוטאים האבו' מתפללים ועושים שלום ביניהם כו' מאותו שעה ועד עתה עושה שלום לישראל הקב"ה שנא' ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום (רבא בא פס"ו) :

אשר לא ישא פנים אבני אדם קאי שאינו נושא פנים בשביל גדולתו ועשרו או באדם זקן ונשוא פני' כדכתיב אשר לא ישא פנים לזקן אבל ישא ה' פניו אליך אפני שכינה קאי שיראה לך פנים שוחקות ולא פנים של זעם והא דלא פריך הכא וישא את פני איוב וכתיב כי אם פניו אני נושא בשביל שחס בשביל צדקו (תוס' ר"ה) ;

כאן קודם גזר דין בפ' בתרא דנדה משני נמי הכי והוי מצי לשנויי כדאמר להו הקב"ה למלאכי השרת בפ' מי שמתו ולא אשא פנים לישראל אני אמרתי ואכלת ושבעת והם דקדקו עד כזית עד כביצה ומיהו גם זה אמת שאף לישראל אינו נושא פנים אלא קודם גזר דין (סס) :

כתוב א' איטר ישא ה' פניו אליך לפי הפשט משמע שהקב"ה נושא את פניהם דלא כתיב ישא ה' פניך ומשמע שיפנה אליך להשלים לך שלום ובספרי נמי דריש שיסיר הקב"ה פנים של זעם מיהו התלמוד חשיב כאלו כתיב פניך וטפי ה"ל להתלמוד לאקשויי מהנה נשאתי פניך גם לדבר הזה דלוט ומן ישא ה' פני איוב (תוס' נדה דף ע' ע"ב) :

כאן קודם גזר דין תימה בפ' מי שמתו קאמר אמרו מלאכי השרת כתבת אשר לא ישא פנים מפני מה אתה נושא פנים לישראל אמר להם לא אשא פנים לישראל אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקי' עד כביצ' משמע שמחלק בין א"ה לישראל ואמאי לא משני הכא כהתם או התם כהכא וי"ל דלעולם שינויא דהכא עיקר וקרא דאמר לא ישא פנים מיירי בין בישראל ובין בא"ה ובאומות אפי' קודם גזר דין שזהו קו המשפט ולישראל אחר ג"ד אבל הוא נכנס לישראל לפני' משורת הדין ונושא להם פנים קודם כדמשמע הכא מקרא דישא ה' פניו אליך ומלאכי השרת אמרו לפני הק"בה למה נכנסת לישראל לפנים משורת הדין יותר מלא"ה לישא להם פנים קודם ג"ד והשיב לא אשא להם פנים וכו' (סס) :

כתיב ישא וכתיב לא ישא כאן בעושה תשובה תשובה בספרי משני אהך קושיא כאן קודם ג"ד תימה דבר"ה פ"ק אמר גדולה תשוב' שמקרעת ג"ד של אדם שנא' ושב ורפא לו לא שב בנתיי' אין מוחלין לו פי' קודם ג"ד אפי' הביא כל אילי נביות אין מוחלין לו ומשני ל"ק הא ביחיד הא בצבור אלמא ביחיד אין תשובה מקרעת ג"ד של אדם ובשמעתין משמע דתשוב' מועל' אפי' ביחיד דומיא דבני עלי ואפי' לאחר ג"ד פשיטא דהק"בה מקבל

תשובה ועוד להיות משמע לאחר ג"ד וי"ל דסוגיא דשמעתין כדר' יצחק דאמר יפה צעקה בין קודם ג"ד ובין לאחר ג"ד (תוס' יומא) :

שלום הוא שמו של הקב"ה שנא' ויקרא לו ה' שלום והוא א' מג' דברים שהעולם עומד עליהם על הדין ועל האמת ועל השלום הדין הוא הפח"ד והאמת הוא החס"ד שגם הוא נקרא אמת אחר שנקראת התורה שנא' ותורת חסד על לשונה והשלום הוא המכריע בין מדת החסד ובין מדת הדין (פליאה) :

הקב"ה מסכים בברכת כהנים שנא' ואני אברכם ולר' ישמעאל לא אצטריך קרא דפשיטא דמסכים כיון שצוה להם לברך (תוס' חולין דף מ"ט ע"א) :

ויהי ביום כלות משה וגו' מה ברכה ברכם בשביל מלאכת המשכן ברכם ברכת כהני' שהרי סמוך לברכת כהני' ויהי ביום כלו' משה להקי' את המשכן (ס' חסידים סי' תתרכ"ה) :

וי"ו של והאיש משה עניו מאד וי"ו של בריתי שלום שהם חסרים כעין יו"ד והם שני חצאי ווי"ן נעשו א' ובאו אל ויהי ביום כלות משה שהיה צריך לכתוב חסר ונעשה מלא (ע"מ) :

ויהי ביום כלות משה דנחית כלת משה לארעא ואי תימא ויהי ביום בכל אתר לאו איהו אלא לישנא דצערא והכא כתיב ויהי ביום אלא בההוא יומא דשכינה נחתית לארעא אשתכח מקטרגא לגביה וחפיא ההוא חשוך קב ל לגביה בגין דלא תיחות ותנינן אלף וחמש מאה ריבו מלאכי מקטרגין אשתכחו לגבה בגין דלא תיחות ובההוא זימנא אשתכחו לגבה כל כנופיא דמלאכי עילאה קמי הקב"ה אמרו קמיה מריה דעלמא כל זיווא וכל נהורא דילן בשכינת יקרך איהו והשתא תיחות לגבי תתאי בההוא שעתא אתתקפת שכינת' ותברת ההוא חשיכא וכו' וע"ד כתיב ויהי (זוהר תרומה ע' רמ"ט) :

וקרבנו קערת כסף אחת וגו' מאה ותלתין סלעא הוי מתקלא דפילתא חדא דכספא כל קביל שנין דהוי יוכבד כד ילידת משה ושבעין סלעין הוי מתקלא דמזרקא חד כל קביל שבעין סבי סנהדרין רבא כל כסף מניני תרין אלפין וארבע מאה סלעין בסלעין קודשא (תרגום) :

בזיכי די דהבא תריסר כל קביל רברבי ישראל מלא קטורת קוטרות לבוסמין מתקל עשר סלעין הוי מתקלא דבזיכי בסלעי בית קודשא כל קביל עשרת הדברות כל זהב בזיכי מאה ועשרים כל קבל שנין דחיי משה רבינו כל תורא דעלתא תריסר תורא לרב בית דכר דיכרא תריסר מטול דיהובדון תריסר רברבי ישמעאל . אמרין בני שתא תריסר מטול דיהובדון תריסר רברבי פרסי ומנתהון מטול דיעדיא כפנא מן ארעא וצפירי עיזי תריסר מטול לכפרה על חובא דשנים עשר שבטים. וכל תורא לנכס' קודשא עשרים וארבע תורין כל קביל עשרי' וארבע מטרתא. דכרי שיתין כל קביל שיתין שנין דהוי יצחק כד ילידת יעקב . ברחי שיתין כל קביל שיתין אפין דברכת כהנים . אמרין בני שנה שיתין לכפרא על שיתין רבוון דישראל (תרגום) :

פר אחד בן בקר וגו' . פר א' מיוחד שבעדרו . איל א' שלא היה כמוהו כבש בן שנתו לעולה מלמד שבשרו השלמים להקריב עולה (פסיקתא) :

זאת חנוכת המזבח וגו' . דא חניכת רבותיה למדבחא ביום דרביו יתיה מנכסיה רברבי ישראל . פילי דכסף תרתי עסרי כל קביל תריסר שבטייא . מזרקי כסף תריסר כל קביל נשיאת דבני ישראל . בזיכי דדהב

תריסר כל קביל תריסר מזלייא (מכנוס):

ובבא משה אל אהל מועד וגו'. אין ישיבה למעלה ולא אכילה ושתייה ולא פריה ורביה ולא איבה ולא שנאה ולא תחרות ולא קנאה ולא עורף ולא עיפוי ולא עברה. האזינו השמים ואדברה זו היא שנאמרה ע"י דהמ"עה שהוא י"ה שולט ברום יחידו אחד ושמו א' והוא שוכן בשלש מאות ותשעים רקיעים ורקיעי שמו וכינוי נקוד עליו ובכל א' משרתים ושרפים ואופנים וכרובים וגלגלים וכסא הכבוד. ואל תתמה ביותר על הדבר הזה שהרי מלך ב"ו יש לו כמה מקומות א' של חמה וא' של צינה ועליו להביט בדבר הזה עאכ"ו למלך הי עולמים שהכל שלו ובזמן שישראל עושים רצונו שוכן בערבות על בשבעה ואין מתרחק מדבר כלום שנא' מבין שני הכרובים וידבר אליו ובשעת הכעס נתעלה וישב בשמי מרום והכל צועקים ובוכים ואין נשמע קולם וגוזרים גזירות ומתפלשים באפר ומתכסים בשקים ומורידים דמעות (מס' דרך ארץ פרק ג'):

פרשת בהעלותך

דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות וגו'. ולמה נסמכה פ' בהעלותך לענין של מעלה דכתיב ובבוא משה אל אהל מועד ולהלן הוא אומר ובבא משה לומר שאין הקב"ה צריך לאורן של ישראל שהרי משה קרן עור פניו בדברו אתו אלא לזכות את ישראל הרבה להם תורה ומצות מכאן אמר ר' חנניא בן עקשיא רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנא' ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר (פסיקתא):

אמר הקב"ה אם שמרתם נרות של שבת אני מראה לכם נרות של ציון כו'. תדע כמה חביבה מצות נרות שאע"פ שהקב"ה אין צריך לאורה מכל מקום צוה בהעלותך את הנרות (מדרש):

והנה עלה זית טרף בפיה לולי שהעיר הקב"ה רוח הכהנים שהיו מדליקים נרות בשמן זית אז אבדה פליטת יהודה מן העולם (מ' הנעלם):

למה נאמר ויקחו אליך שמן זית לפרשת מועדים. מלמד שהיו ישראל עתידי' להתחדש יום טוב להם על עסקי השמן ואיזה זה חנוכ' (פסיקתא):

וזה מעשה המנורה וגו'. שבע שבתות תמימות כו'. ז' ספירות לומר לך כל י' ספירות כלולים בה. כל זה יקרא מנורה טהורה והכל לייחוד אחד הוא התמונה והיא התמונה שראה משה שנתקשה בה ר"ל בענין המנורה כי לא ידע כי הכלים שלה היו רמוזים לס"ט שערים וכו' (ספר התמונה):

המנורה הוא סוד עמוק. ז' קנים נגד פסוק של בראשית יש בו ז' תיבות. י"א כפתורים נגד פסוק ואלה שמות יש בו י"א תיבות. ט' פרחים נגד פסוק ויקרא יש בו ט' תיבות. גובה של מנורה ח"י טפחים נגד פסוק במדבר יש בו ח"י תיבות ולפי שטפח י"ח לא היה שלם לכן חסר תיבה א' ך"ב גביעי' נגד פסוק אלה הדברים ך"ב תיבות מנין הכל ס"ט כי ס"ט יום עברו וביום חמשים קבלו התורה (כוונת האר"י):

וזה מעשה המנורה הראה באצבע שהוא רביעי כי י' אצבעות נגד י' ספירו' וכופף ג' ראשונים שהם מכוסים וביום הרביעי הנצנים נראו והבן ג' אצבעות ראשוני' הנעלמים והרביעי מראה באצבע רבוע בזה יובן שנ' יס"ה קודם שבת נעלמי' ושבע' ימי' הם נגלי' והם י' ימים נגד י' ספירו' (זר זהב סוס י"א)

המנורה כולה של יחזקאל הכל הוא רמז על שמו של הקב"ה (עיין במהדרא הנעלם שיר השירים) :

קח את הלוים וגו' וטהרת אותם תאנא לוי דאתקדיש כהנא על ידוי בעי הוא לאתקדשא בקדמייתא ואמאי לוי ויתקדש ע"י כהנא אחרא תאנא כהנא אחרא לא בעי דהא כהן לא שלים לא בעי ההוא כהנא שלים לאתפגמא על ידא דפגימו דלא שלים אבל לוי דאיהו שלים ואתחזי לסלקא בדוכנא ולמפלח במשכן זימנא הא שלים הוא ואקרי קדש דכתיב וקדשת את הלוים אמר ר' תנחום אף אקרי טהור דכתיב וטהרת אותם ובג"כ בעי כהנא לאתוספ' קדושה על קדושתיה (זוה"ר פ' נשא ע' רע"ז) :

וכה תעשה להם לטהרם וגו' ת"ח דהא לואי דאתו מההוא סטרא דדינא ולא אתדכאן עד דאיעברו מנהון שערא דכתיב וכה תעשה להם לטהרם הזה עליהם מי חטאת והעבירו תער על כל בשרם ובגין דיתבסמון יתיר בעי כהנא דאתי מסטרא דחסד עילא' לארמא ליה דכתיב והניף אהרן את הלוים תנופה לפני ה' (זוהר תזריע ע' פ"ה) :

והניף אהרן את הלוים וגו' אמר ר' אבא בר כהנא שנים ועשרים אלף לוים הניף אהרן ביום א' שנא' והניף אהרן את הלוים תנופה לפני ה' (רבה קהלת) :

ואתנה את הלוים נתונים וגו' אמר ר' יודן בא וראה כמה חיבב הקב"ה את ישראל שמזכירן ה' פעמים בפסוק א' שנאמר ואתנה את הלוים נתונים וגו' אמר רשב"י משל למלך וכו' (רבה ויקרא) :

תני השיר מעכב הקרבן דברי ר' מאיר וחכ"א אינו מעכב אמר ר' אליעזר טעמיה דר"א מהאי קרא ואתנה את הלוים נתונים וגו' מה כפרה מעכבת אף שירה מעכבת (פס פ' נשא פ"ג) ;

זאת אשר ללוים וגו' בן לוי אין נכנס לעזרה אלא א"כ למד ה' שנים שנא' וזאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה ולהלן מבן שלשים שנה ואם נאמר בן שלשים למה נאמר מבן חמש ועשרים אלא כל אותם ה' שנים שמבן חמש ועשרים היה למד . מכאן ואילך מקרבין אותו לעבודה מכאן אמרו מי שאינו רואה סימן ברכה במשנתו תוך חמשה שנים שוב אינו רואה (רבה פ' במדבר) :

ויהי אנשים אשר היו טמאים וגו' והא דאמר בהנזקין שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן והיינו בר"ח ניסן פרש' טמאים לא כפי' הקו' דפי' פרשת טמאים ויהי אנשים דזה הפרשה נאמר בערב פסח כדמשמע הכא אלא פ' טמאים טומאת תרומה וקדשים (תו' שבת דף ו' ע"ב) :

משום דלא נשב להו רוח צפוני בספרי אומר בגנותן של ישראל סיפר הכתוב שלא עשו אלא פסח א' במ' שנה שהיו במדבר דלא מצינו שעשו פסח אלא בשנה שנייה ותימה וכי במזיד היו נמנעים ואי משום מילת זכריו שהיו מעכבים וחשוב גנות לפי שהם גרמו דבר זה והא כיון דלא אפשר לא היה מעכבם כדאמר לעיל ימול המול לו אמר רחמנא ואז יקרב וגו' אמר רבינו יצחק דעשו פסחים אבל לא עשו כתיקנן אלא וכו' (תוספות יבמות דף ע"ב ע"א) :

פ' טמאים פי' הקונט' ויהי אנשים וקשה כו' ועוד לא יתכן לר' יוסי הגלילי דאמר נושאי ארונו של יוסף היו ולר' יצחק דאמר **לטת** מצוה הטמאו וחל שביעי שלהם בע"פ ונ"ל דפ' טמאים היינו וינזרו

דכתיב ביה טומאות שרץ ונבילה הוצרך לטומאת מקדש וקדשיו (תוספות גיטין דף ס') :

הואיל ונאמרו בתורה ביאה כתם בפ' בהעלותך על חדש הראשון פירש"י דפרשת שבראש הספר לא נאמרה עד אייר למדתך שאין מוקדם ומאוחר בתורה ולמה לא פתח בצו מפני שהוא גנותן של ישראל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד וא"ת למה לא הקריבו וי"ל דס"ל כתנא דהכא דאמר שכל מקום שנא' ביאה אינו אלא לאחר ירושה וישיבה בפסח נאמר ביאה וא"ת א"כ האיך הקריבו גם פסח זה וגם אותו פסח שעשו בימי יהושע קודם שנכבשה ונחלקה הארץ וי"ל שעשו ע"פ הדבור וא"ת כיון שמן הדין לא היה להם לעשות מה גנות היה להם וי"ל דהיינו גנותם שנשתהו לכנוס לא"י עד מ' שנה מפני עון המרגלים ולפי' לא נצטוו ואם היו זוכים לכנוס לא"י היו מצווים מיד. עוד ר"ל דס"ל כי האי תנא דאמר ביאה דכתיב גבי תפילין משמע עשה מצוה זו שבשבילה תכנום לארץ וכן משמע ביאה דכתיב גבי פסח א"ת א"כ למה לא עשו רק פסח א' וי"ל שלפי שרובם היו ערלים וכתיב ערל לא יאכל בו והיינו גנותם ומ"מ אינם חוטאים במה שלא עשו אותה דהא ערל אסור באכילת פסח וא"ת למה לא מלו לפי שלא נשבה להם רוח צפונית כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לפי שהיו נזופים בעון מרגלים וכן משמע במסכת חגיגה (תוספות קידושין דף ל"ז ע"ב) :

ויאמרו האנשים ההמה אנחנו טמאים לנפש אדם וגו' עצמותיו של יוסף היו מחזרים עמהם במדבר ארבעים שנה. א"ל הקב"ה אתה אמרת אנכי אכלכל אתכם חייך אתה נפטר ויהיו אנשים ההמה אשר היו טמאים לנפש אדם ואין אדם אלא יוסף שנא' אהל שכן באדם וכתיב וימאס באהל יוסף בזכות עצמותיך עוש"ם פסח קטן (רבה בשלח) :

ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם. מלמד שהיו בני אדם כשרים וצדיקים וחרידים על מצות (פסיקתא) :

ויאמרו האנשים ההמה אליו שלא הודיעוהו ע"י שליח אלא הם בעצמם מלמד שאין שואלין אלא לבעל המעשה (כס) ;

דבר אל בני ישראל לאמר וגו' ודכוותיה אומר בדרך רחוק' לכם נקודה על החי"ת של רחוקה מלמד שלא היה דרך רחוקה אלא מן אסקופת העזרה ולחוץ וי"א שאפילו בדרך קרובה והוא טמא לא היה עושה עמהם הפסח (רבה במדבר) ;

על פי ה' יסעו בני ישראל וגו' לא עשה כן לכל גוי (פסיקתא) :

עשה לך שתי חצוצרות וגו' שתי קרנים לעשות שתי חצוצרות ובקומץ רבה אמרינן דמקרנים עשויות וי"ל דאותם שהיו למסע המחנות בימי משה דוקא של כסף אבל אותם שהיו לשיר על קרבן היו של קרניים א"כ חצוצרות דהכא היו של שופר מדאשתני שמיהו כדאי' בשלהי פ' במה מדליקין ופ' לולב הגזול קרו לשופרות חצוצרות אבל ההוא דאין מעמידין ליכא לשנויי הכי דאיירי התם בשופר דהא לעניין קרבן איירי התם ועל הקרבן היו משוררים בחצוצרות כדכתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם (תוס' מס' קינין דף כ"ד ע"א) (עיין ד"ס זה גם בזבחים וגם במנחות) :

ר' אליעזר בשם ר' סימון אומר כבוד גדול חלק הקב"ה למשה שאמר

שאמר לו למשה עשה לך שתי חצוצרות ולא ליהושע (רבה קהלת) :

וכי תבואו מלחמה בארצכם וגו' על הצר הצורר אתכם וגו'. ודייקנא על הצר דא מלאך המות הצורר אתכם תדיר וקטיל בני נשא צדיקי' וחסידים דאינון עאקו לון לחיים על סותא דלהון ובעי למקטלא אחרנין ומאי תקנתי' והרעותם בר"ה דהוא יומא דדינ' וכו' (זוהר ויקהל ע' תס"מ) :

ותקעתם בחצוצרות הרי שופרות והיה לכם לזכרון זו זכרונות אני ה' אלהיכם זו מלכיות א"כ מה ראו חכמים לומר מלכיות תחלה ואח"כ זכרונות שופרות אלא המליכהו עליך תחלה ואח"כ בקש ממנו רחמים כדי שתזכר לו במה בשופר (ספרי) :

ויסע דגל מחנה יהודה וגו' זש"ה כי יהודה גבר באחיו (פסיקתא): **ויסע** דגל אפרים זש"ה ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו (שם) ; **ויסע** דגל מחנה בני דן וגו' דן היה מאסף לכל המחנות וכו' (זוהר ויחי ע' תקי"ב) (עיין באריכות ועוד בפ' אחרי מות ע' קס"ו) :

ויאמר משה לחובב בן רעואל חובב שחיבב התורה כמו שכתב בפרשה ויאמר משה לחובב (רבה פ' יתרו) :

ר' שמעון בן מנסיא אומר רעואל שמו ריע של אל שנאמר ויבא אהרן וכל זקני ישראל וגו' ר' יוסי אמר קיני היה שמו ולמה נקרא שמו קיני שקנה שמים וארץ (ספרי) :

נוסעים אנחנו אל המקום. חכמים אמרו מפני מה שיתף משה עצמו עמהם נתעלם מעיני משה וכסבור שיכ"ם עמהם לארץ (ספרי) :

כי ה' דיבר טוב וכי עד עכשיו אין דיבר טוב על ישראל פקיד הקב"ה לישראל להטיב לגרים ולנהוג בהם ענוה (שם) :

ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים. אמר רשב"י חביב שם טוב מארון הברית שארון הברית לא הלך אלא ג' ימים שנא' וארון ברית ה' נוסע לפניהם. ושם טוב הולך מסוף העולם ועד סופו (רבה קהלת) :

דרך החיים יש לו מהלך שלשה ימים חשך ואפילה. ואם הוא צדיק זוכה שמגלה אליו אור השכינה ומאיר לו בדרך אפלה הלזה שנא' וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך ג' ימים לתור להם מנוחה ואם לאו הוא תועה בנתיבות הללו שנאמר אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה (עמק המלך) :

ויהי בנסוע הארון ויאמר וגו'. ענין הנוני"ן דויהי בנסוע ובנחה יאמר. ת"ח דאלו ב' נוני"ן הם כבודו של הקב"ה ממש והם עיקרו של עולם לכך בראות יעקב כן בירך את בניו וידגו לרוב ותרגומו וכנוני ימא יסגון. והקב"ה הוציא העו"ג מכלל הנוני"ן דכתיב לא ני"ן ולא נכ"ד ואבימלך בקש להשתתף עם יצחק ולהדבק בשני נוני"ן דכתיב אם תשקור לי ולני"ני ולנכדי ועתיד הקב"ה להשיב השני נוני"ן למקומם וכו'. ועל אלו הנוני"ן מבקשין העכו"ם תמיד עלילות על ישראל ומתאנחים והדואגי' שאין להם חלק בהם שנא' אמרו בלבם נינם יחד ובאלו הנוני"ן עתיד הקב"ה לפרוס להו לישראל ע"י משיח דכתיב לפני שמש ינו"ן שמו (מ' הנעלם) :

פרשת ויהי בנסע הוא ספר בפני עצמו ויש בו פ"ה אותיות. ומכאן למדו ספר שנמחק ונשתייר פ"ה אותיות מטמא את הידים ומצילין בפני הדליקה (מדרש) :

נו"ן של ויהי בנסוע היא סוד השכינה וכבן אין נו"ן באשרי (מגלה עמוקות (ת"ד)

(אופן ס"ז) : קום נא שבה אמר הקב"ה ליעקב אתה אמרת קום נא שבה חייך בו בלשון אני פורע לך שנא' קומה ה' ויפוצו אויביך (רבה ס' תולדות) :
חצבה עמודיה שבעה אלו ז' ספרי תורות והלא חמשה הן בר קפרא עביד מרישיה דוידבר עד ויהי בנסוע חד. מן ויהי בנסוע עד ובנחה חד. ועד סיפיה חד הרי ז' (רבה פ' שמיני) ;
פורענות ראשונה ויסעו אמר ר' חנינא שסרו מאחרי ה' פי' הקונ' שאז התחילו לשאול בשר ואו"ר דאין צריך לומר כן אלא פורענות ראשונה כדאמר במדרש ויכולו שנסעו מהר סיני דרך ג' ימים כתינוק היוצא מבית הספר שבורח לו והולך כך היו בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים לפי שלמדו הרבה תורה בסיני אמר הקב"ה נסמוך פורענות לפורענות לא. אלא נכתב פ' ויהי בנסוע (תוס' שבת דף קי"ו) (סוד של ויסי בנסוע ע"ל פ' תרומה) :
ובנחה יאמר שובה ה' רבבות. אישה יקימנו ואישה יפירנו. אישה יקימנו הה"ד ויאמר משה קומה ה'. ואישה יפירנו הה"ד ובנחה יאמר שובה ה' כי משה מארי דביתיה הוא (זוהר ויחי ע' ת"ק) (עיין עוד מזה פ' פקודי):
שני אלפים וב' רבבות גרסי' ול"ג שני אלפים רבבות דבמדבר לא היו כי אם ס' רבוא ושרתה השכינה ולא שייך כאן הא דאחד דיני ממונות כל בי עשרה שכינתא שריא דהכא מנביאים ומשכן קאמר (תוס' ב"ק דף פ"ג):
ויהי כנוח הארון. פרש"י פסוק בדברי הימים קומה ה' למנוחתך אתה וארון עוזך והוי מצי להביא פסוק דכתיב ביהושע ויהי כנוח רגלי הכהנים נושאי ארון. א"נ ויהי בנסוע הארון וגו' ובנחה וגו' (תוס' זבחים דף קי"ט ע"ב) :
ובנחה יאמר שבעה תיבות כנגד בראשית ברא אלהים ז' תיבות ויהי בנסוע הארון י"ב תיבות כנגד ולכל היד החזקה הרי ז' כנגד ז' כוכבים וי"ב כנגד י"ב מזלות (פסיקתא) :
ויהי העם כמתאוננים רע וגו'. כמתאוננים בא צרעת לישראל (רבה נשא פ' י"ז):
ויהי העם כמתאוננים וכו' ודליקת בהון אשתא מצלהבא מן קדם ה' ושיציאת מן רשיעייא דבסיפי משרייתא דבית דן והוי פיסלא עמהם (תרגום) :
רע בני שיש נו"ן אחת הפוכה כזה] דבנסוע וב' דויהי העם כמתאוננים רע ונהפכו לומר לך א' רומז לקשה וא' לרפה וכשאין ישראל עושים רצונו של מקום ומכעיסים אותו אז הפחד שופך דם ברגע ונפרע מן הרשעי' ומכלה אותם ומאבד אותם ברגע וע"כ אותה פרשה מסומנת באותן שני נוני"ן הפוכים כדי שיהיו אחוריה' נגד ישראל ולא פניהם כי הם שני מדות הדין שאם היו פניהם כנגד ישראל לא היה נשאר מישראל עד אחד והיו הפוכים כדי שלא ידקדקו מאד בדין ולא יקטרגו על ישראל בדין (פליאה) :
ומאן די משתמע קליה בין באורייתא בין בצלותיה בין בצעקה בלא דחילו מיד וישמע ה' ויחר אפו ותבער בם אש ה' (תקונים תיקון ע') :
וישמע העם אל משה ויתפלל. בפנחס נאמר ויפלל שהוא עצמו עשה עטרה וכתר לראש הקב"ה ולא ע"י מלאך ושליח אבל ויתפלל משה משמע ע"י אחרים ואל תתמה אם במשה נאמר ויתפלל כי במשה היה מעלה יתירה שבחלק הנפש שלו היה מעורר יותר מטה שמעורר אתו בחלק יחידה וחיה עוד מרע"ה לא שונו זיו אפוהי מאדם למלאך כו' (פ"מ) :

והאספסוף אשר בקרבו וגו'. התאוו תאוה פירש"י התאוו יותר משמע שלא פסק להם השליו. והר"ר יוסף קרא פירש שפסק להם שליו ראשון והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה לפי שלא היה להם שליו וירד להם שליו שנית (תוס' ערכין דף ך') :

זכרנו את הדגה אשר נאכל וגו'. קליפה א' נקראת חנם וזה סוד אשר נאכל במצרים חנ"ם. ולכן נקרא גיהנם שעל עסקי חנם בא שם ר"ל שמתעסקים בקליפה חנם (מגלה עמוקות אופן ד') :

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם בלא ברכה דלא הוי עלנא במצרים עול דלעילא (זוהר משפטים ע' קסח) (עיין לעיל פ' משפטים) :

מפני מה לא גילה אותן שיתן להם המן שאילו גילה אותן הוי ישראל אומרים כבר אכלנו על שלחנו של פרעה תרע תבן לא ניתן להם והיו ישראל אומרים זכרנו את הדגה (רנה ומחמן) :

את הקישואים. מפני מה טעמו במן כל מיני מאכל חוץ מחמשת המינים הללו מפני שהם קשים לתלמוד (פסיקתא) :

ועתה נפשינו יבשה אין כל. הכינו לכם צידה וכי צידה היו צריכים והלא היו אוכלים המן שהיו מלקטים אותו בבקר בבקר אלא כך אמר להם עשו תשובה כדי שתכנסו לא"י יצא מלאך להחריב העולם אמר בטל המן ובטל התורה שנאמר ויהי בהיות יהושע ביריחו א"ל ומה יהושע וכי מנעלי' אתה נועל ואין אתה נוהג אבל על ישראל שבטל המן ובטל התורה. לפיכך הייתי אומר אשרי אדם שמרבה את הישיבה ואת התורה וממעט בסחורה והוגה בד"ת בכל יום תמיד (ספר לב אהרן על יהושע) :

והמן כזרע גד הוא ועינו וגו'. מן דהוי נחית לישראל במדברא הוי מן טל דלעילא והוי נהוריה נהיר בכולהו עלמין ומניה איתזנו חקל תפיחין ומלאכי עילאה וכד הוי נחית לתתא ושליט ביה אוירא דעלמא אשתני זיווה ולא הוי זיווה אלא כמו דכתיב והמן כזרע גד הוא (זוהר בלק ע' ספ"ז) ע"ש ג"כ עניין עז"א ועזא"ל :

והמן כזרע גד. א"ר יוסי לקיימא זרעא וחילין בארעא כד"א גד גדוד יגודנו מה זרעא דגד נטלו חלקיהון בארעא אחרא כך מן שריא עלייהו דישראל לבר מארעא קדישא (זוהר) :

מילה לגבי שכינתא אתקריאת גד ורזא דמלה והמן כזרע גד בההוא יו"ד אתעבדית גי"ד ואמאי אתקריאת גד בגין ראיהי כלילא מן ז' ספיראן דסלקין לחשבון גד ואמאי אתקריאת נש"ה בגין דכולהו לא ידעו מההוא דנחית להו הקב"ה דאיהו כזרע גד ועינו כעין הברולח דאיהו חוור מסטרא ימינא וטעמו כצפיחת בדבש מסטרא דשמאלא מ"ה הוא כליל מעשר אתוון דאינון יו"ד ה"א וא"ו ה"א ודא מנא דאורייתא וסליק מ"ה ולא ידעו מ"ה הוא לערב רב שאלו בשרא יהיב לון מה דכתיב הבשר עודנו בין שיניהם טרם יכרת ואף ה' חרה וכו'. והאי בשר אוקמוה מארי מתניתין בבשר היורד מן השמים דא מנא דאכלו ערב רב ועכ"ז אמרו עלה אין דבר טמא יורד מן השמים ורזא דהאי בשר מאי ניהו אלא בשגם הוא בשר ורזא דא לחכימי ליבא אתמסר והאי בשר בהיפוכא שב"ר. ועליה אתמר שבר רעבון בתיכם אם זכו בשר קדש דאתמר ביה ומבשרי אחזה אלוה ואם לאו נטרין בהאי בשר אות ברית אתהפיך לון בשב"ד (תיקונים תיקון י"ז) :

שטו העם ולקטו וגו'. בשכר הפת שנתן אברהם אבינו למלאכי השרת נתן להם הקב"ה המן ארבעים שנה ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משא פנים כשם שעשה אברהם אבינו למלאכי השרת כך מי שהוא רוצה לטעום בו טעם הפת טועם טעם הבשר טועם טעם דבש טועם טעם חלב וחמאה טועם. שטו העם ולקטו (תנא דבי אליה) :

אינון בני מהימנותא נפקא ולקטו המן ומברכים שמא קדישא וההיא מנא הוי סליק ריחא דג"ע שוויהו לקמיה בכל טעמא דאיהו בעי ומברך למלכא קדישא ונתברך במעוי ואסתכי בחכמה וע"ד אקרי דור דעה ואילין דלא אשתכחו מהימנותא כתיב שטו העם ולקטו שטו לשון שטות (זוהר בשלח) :

וישמע משה העם בוכה וגו' למשפחותיו. היה ר' נהוראי אומר מלמד שהיה אדם נושא אחותו של אביו ואחות אמו ובשעה שאמר להם לפרוש מי העריות היו מצטערין :

בעיני משה רע וגו'. כאן מקום מסיך ומשה מגביה אבל במעשה העגל מקום מגביה ומשה מסיך (שם) :

מנשים באהל תברך. ר' אלעזר אומר מנשי דור המדבר שהן יושבין באהלים שנא' איש לפתח אהלו (רבה וילא) :

איש לפתח אהלו. מלמד שהחציפו והיו ממתינין את משה שיצא מפתח בית המדרש והיו מתרעמין (פסיקתא) ;

ואם ככה את עושה לי הרגני וכו'. ר' יוסי פתח אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו מהו שככה לו כד"א וחמת המלך שככה שכיך מרוגזיה. ד"א שכיך ברוגזיה הה"ד אם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג דא הוא דינא דדינא (זוהר נשא ע' רכ"ב) :

ועתה אל תירא עבדי יעקב כו'. משה בבעי רחמי עלייהו דישראל מה כתיב ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג הכי אמר משה דרגא חד יהבית לי שנקראת אתה בגין דלית פרשו מסך ה' ומה תעשה לשמך הגדול וכו' (זוהר בלק ע' שס"א) :

לא לבעי איניש בשעתא דדינא דרוגזא למילט נפשיה כי כמה פעמים בעא משה מיתה ולא קבילו מנייהו דהא לתועלת דישראל הוי והשתא היה מכח רוגזא אמר הרגני נא הרוג. ובג"כ קבלו מניה ונבאו אלדד ומידד משה מת ויהושע מכנים לא"י (זוהר פ' זו) :

אמר ר' יוסי וודאי כתיב אם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג וכי משה דאיהו עניו מכל האדם בגין דשאילו מניה ישראל למיכל מסר גרמיה למיתה אמאי ת"ח בשעתא דאמר הקב"ה הנני ממטיר לכם לחם חדי משה ואמר וודאי השת' שלימו בי אשתכח דהא בגיני אשתכח מן לישראל כיון דחמא משה דאהדרו ושאלו בשר ואמרו ונפשינו קצה בלחם הקלוקל אמר אי הכי מדריג' דילי פגים דהא בגיני ייכלון ישראל מן במדברא הא אנא פגים ונחשון בן עמינדב פגים אמר ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג (שם) :

אם ככה את עושה לי כו'. משה ובלעם היו מחומר וגזעא רק משה היה מצד הטוב של הבל ובלעם הרע מהבל. וכשראה משה האספסוף וכו' אמר משה אם ישראל חוטאים ולא תשא חטאתם יותר טוב שתהרגני מפני שהערב רב יגברו וההתגברות שלהם נמצא גוברת הרע של הבל על טוב וצד טוב ידחה מפני וזהו אל אראה ברעתי שיגבור על יצר הרע (עפ"מ) :

ואם כדין את עביד לי דתשבוק כל טרחיהון עלי קטלוני כדין במיתות דנייחין ביה צדיקייא אין אשכח ית רחמין קדמך ולא אחמי בבישותא (תרגום):

ואם ככה את עושה לי. טוביה בר אלעזר אומר למה לא נאמר אתה לפי שאתה לשון אהבה שנאמר אתה הוא ה' אלהים אשר בחרת באברם. אתה לשון רחמנות שנאמר אתה תקום תרחם ציון. אתה לשון קדושה שנא' ואתה קדוש. אתה לשון פלאות שנא' אתה האל עושה פלאות. אתת לשון גדולה שנא' אתה החילות להראות את גדלך. אמר משה לפני הקב"ה אם ככה את עושה לי אתה עתיד להכין פורענות על עמך ישראל ועתיד לסלק שכינתך מביניה' שמצא בו ה' לתוספות שהיא שריית שכינה כענין שנאמר אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים (פסיקתא):

ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש וגו'. שיהא סנהדרין של שבעים ומהו לשון סן זה תורה שניתנה מהר סיני. הדרין שמהדרין התורה במדרשה ומיפים ומישרים הכתב זה עם זה. איש שהיו בעלי תורה ובעלי תשובה (פסיקתא):

אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. כבר ביארנו שמנין הזה הוא מנין נכבד וחשוב גדול דברים רבים הנמצאים במאמרם ז"ל שיש ע' אומות ע' שרים ע' מלאכים הסובבים הכסא הכבוד ע' סנהדרין ומשה על גבם וכן אדוני וזהו והנה ה' נצב על חומת אנ"ך ע' פנים לתורה וחשבון של שם הגדול ונסתרו עולה מ"ד והם ע'. וע"כ צוה האל ית' המספר זה בשופטים כי המספר הזה כולל כל הכוחות בהיותם כלול מן הכוחות העליונים שהם ז' כל אחד כלול בי'. וכן ראוי במספר הזה שתשרה עליהם הוד השכינה וזהו סוד בשבעים נפש ירדו אבותיך למצרים כנגד ע' שרים אשר שלטו בישראל בזמן הגלות (ציוני):

ויהי בישורן מלך כשישראל שוים בעצה אחד מלמטה שמו הגדול משתבח מלמעלה שנאמר ויהי בישורן מלך אימתי בהתאסף ראשי עם. ואין אסיפה אלא זקנים שנא' אספה לי שבעים איש מזקני ישראל (סודי רזא):

ואין זקן אלא חכם שנא' אספה לי שבעים איש כו' לאו גזירה שוה נמורה היא דא"כ ליבעי מומחה כי התם אלא לא הוי אלא הוכחה בעלמא דזקן אשמאי אינו (תוס' קידושין דף ל"ב ע"ב):

אין אדם יושב בישיבה של מטה אא"כ מזלו יושב בישיבה של מעלה וז"ס בהקב"ה במינוי זקנים אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו כי כשעלה משה למרום ראה דמותם (סודי רזא):

בזכות המילה אני מעמיד ממך שבעים שנא' בשבעים נפש ירדו אבותיך למצרים. ומעמיד אני מהן ע' זקנים שנא' אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. ומעמיד אני מהן משה שהוא הוגה ד"ת בע' לשון (רבה פ' לך לך):

האספו ואגידה לכם באחרית הימים. שמינה אותם זקנים כמו שנא' אספה לי שבעים איש מזקני ישראל (שם פ' ויחי):

שבעים שקל בשקל הקדש אלו ע' זקנים שמינה משה כולם נביאים כאותם שא"ל הקב"ה למשה ובאת אתה וזקני ישראל וכה"א אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. שניהם מלאים סולת שהוא והם כולם נתמלאו רוח הקדש מרוחו של משה ומשה לא חסר כלום. ד"א שניהם מלאים כנגד אלדד ומידד כד"א וישארו שני אנשים במחנה (רבה נשא פ' י"ג):

וירדתי ודברתי עמך שם וגו'. הזהיר הקב"ה בכבוד הזקן שכן כתיב ונגד זקניו כבוד. ואם תראה זקן ובתור אע"פ ששניהם בחי' א' ואפי' האב והבן אל תחלש דעת הזקן לשאול מן הבן לפני האב שהרי מצינו שכל זמן שהיה אברה' קיי' לא מצינו שדיבר הקב"ה עם יצחק וכל זמן שיצחק עם יעקב לא דיבר עם יעקב בהיותו עם יצחק או עם יצחק בהיותו עם אברהם יאמר שמא פסול מצא בזקן שהרי איש האלהים שבא מיהודה לאחר שאכל ושתה דיבר עם הנביא שהשיבו ועמו לא דיבר ועם בני נח לא דיבר אלא במעמד אברהם ועם יהושע במעמד משה ועם קין לרעתו. אבל באבות לא פסל הזקן מפני הבן ולגבי משה כתיב ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם (ספר חסידים סי' תקע"ט):

ויאמר משה שש מאות וגו'. א"ר לוי ששים רבוא ילדים כולם השליכו ליאור ועלו בזכות משה הוא שמשה אמר שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו כולן לרגלי עלו (רבה ויחי גם שמות ושיר השירים רבה):

הצאן ובקר ישחט להם וגו'. עמי הארצות כתיב הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם כי גלגולם היה בבהמות וצריכים שחיטה מפורעת ולכן ארז"ל עם הארץ אסור לאכול בשר כיון שאין בידו לתקן ניצוצי בעלי חיים אלא בשרו עצמו יתוקן ע"י אחרים (עמק המלך):

אם חטא אדם באשה שאינה בת מינו שעבר בזה על נטירו מנשג"ז ופגם במלכו"ת הו"ד יסו"ד נצ"ח כדאי' בזהר פ' בשלח דף ד' או בכל בהמה חיה ועוף הטהור והטמא אחת דתו להתגלגל בהם אחר מותו אמרו כי הבא על הבהמה דתו בעטלף על חיה ועוף דינו בעורב. על אשת רעהו דינו בחמור. על אחותו דינו בחסידה משום דכתיב חס"ד הוא. על חמותו או על אמו דינו באתון וי"א ג"כ בחסידה. על אשת אביו דינו בגמל וי"א בחמור. על אשת אחיו דינו בפרד. על כלתו דינו בפרדה נקבה. על הזכר דינו בשפן וארנבת. על הארמית דינו ברכוותייהו. על הנדה דינו בקרשה ישראלי' ויש מחליפין שנים אחרונים זה בזה ודלמא לדידהו קליש איסורא דדם נכרית יותר מדם הנדה ונוסחא ראשונה עיקר כי דם לחוד ונוף לחוד וה"מ אם מת בלא תשובה או כיון שאין לו זכות תולה שאם יש לו זכות ישתנה דינו ליסורין הממרקין. הבודה שמות מלבו דינו בחתול. הבודה הלכות מלבו וכל כה שלא שמע מרבו דינו בעוף ידועה הנקרא בלשון ערבי חומה ויש גלגולים אחרים במינים אחרים טמאים וטהורים צומח ודומם כדי רשעתו של אדם רחמנא ליצלן וצדיקים בני תורה הצריכים מירוק מה דינם ברגים שבים ויגוע ויאסף אל עמיו וכתיב כי את כל דגי הים יאסף לפיכך מצוה מן המובחר לאכול דגים בשבת כו'. ואשר שיזדמן לו דג שנפש טהורה גנוזה בה ויזכה להשיב אותו בקדושה ולהעלותו באותו שעה בסוד נשמה יתירה אבל בעמי הארץ כי הצאן ובקר ישחט להם שהם צריכים שחיט' מפורעת (כנפי יונה):

כיוצא בו אתה אומר הצאן ובקר ישחט להם אם את כל דגי הים יאסף להם דברי ר"ע ואני אומר אפי' מכנים להם כל צאן ובקר שבעולם סופם לדון אחריך. השיבתו רוח הקדש עתה תראה היקרך דברי אם לא ודברי אני רואה מדבריו (ספרי):

ויאמר ה' אל משה היד ה' תקצר. ד"א לפי שהראה הקב"ה למשה סדר פורענות העתידה לבא עליהן אמר משה לפני המקום אדוני כלאם

הגון להם שתתן להם ותהרגם אומרים לתמור טול כור של חטים ונתתוך ראשך אומרים לאדם טול ככר ורד לשאול א"ל אם לאו מה אתה אומר א"ל הריני הולך ומפייסם א"ל עד שאתה כאן אני אומר לך שאין שומעי' לך כיון שהלך משה אצלם. א"ל היד ה' תקצר הן הכה צור ויזובו מים ונחלים ישטופו הגם לחם יוכל תת אם יכין שאר לעמו אמרו פשרה היא זו אין בו כח לתת שאלתינו (ספרי):

וישארו שני אנשים במחנה. אלדד ומידד מת:באים דורשי רשומות אמרו כי מתנבאים מ"ת נביא"ם א"נ נוטריקון *משה *תנוח *נפשו *יבנן *אלהים *יהושע *מנחילם (יונת אלם פ' ך"ס):

סוד אלדד ומידד ר"ל שם אלהים נחלק לב' חלקים א"ל מימין דתמן יניקת החסד מי משמאל דתמן יניקת השמאל וה' של אלהים העומדת באמצע סוד הלב מכוון שהוא באמצע (כנפי יונה חלק א'):

אלדד ומידד היו אחים מן האם משה כי כשגירש עמרם את יוכבד הלכה ונשאת לאליצפן בן פרנך וילדה את אלדד ומידד ואח"כ נשאה עמרם וילדה את משה עיין בתרגום יונתן כו' ואם זה הוא אליצפן הנזכר בפ' מסעי למטה זבולון שהיה מבאי הארץ צ"ל שגירשה אליצפן אח"כ ומה שנכנס לארץ היינו לפי שהיה יותר מבן ששים בשעת הגזירה במדבר הזה יתמו. א"נ בפ' מסעי אליצפן אחר היה אבל אליצפן הראשון מת ונתאלמנה יוכבד ונשאה עמרם (מדרש):

הענין היה אלדד ומידד היו מתנבאים משה מת יהושע מכנים לארץ. וזו היה לפני גזירות מי מריבה וחשבו אהרן ומרים שהם יבאו לארץ וכשמעו אלדד ומידד שמשה לא יבא לארץ היו מסופקים למה ועל מה זה. והנה האמת ע"פ הא דכתיב היש בה עץ וגו' ר"ל אם אין שם עץ החיים שהוא פני חמה א"כ אינו מן הראוי שמשה הוא פני חמה יכנוס לשם אבל הם אמרו ע"כ לא מטעם זה כי מה שמשה הוא פני חמה היינו משום נבואתו והלא גם בנו דיבר ה' וא"כ גם אנחנו ג"כ פני חמה למה אנחנו נבוא לא"י אלא ע"כ כשום האשה חכושית אשר לקח והשיבם הק"בה לעולם אמת הטעם משום שהוא פני חמה כנ"ל ושאמרתם הלא גם בנו אין אתם שוים בכדרגה (מדרש):

בד"ה כל הבשר כו' בירושלמי פוסל אשה לדין אית דילפי מעמדו שני אנשים שני מעל פי שנים עדים. ואית דילפינן וישארו שני אנשים במחנה (תוס' נדה דף נ' ע"ב):

ואשתארת תרין גוברין במשריתא שמיה דחד אלדד ושמיה דתניינא מידד בנוי דאלצפן בר פרנך דילידת ליה יוכבד בת לוי דפטרה עמרם גבירה ואתנסיבת לוי עד דלא ילידת ית משה ושרת עליהון רוח נבואה אלדד הוי מתנב' ואמר הא משה מתכנש מן עלמא ויהושע בר נון משמש משרייתא קאי מן בתרייהו ומדבר עמא בית ישראל ומעיל יתיה לארעא כנענאה ומחסין יתיה להון מידד הוי מתנב' ואמר הא סלוי סליק מן ימא ותפין כל משריתא דישראל ויהוי לעמא לתקלא ברם תרווייהו הכדא מתנב' ואמרין הא מלכא סלקא מן ארעא דמגוג בסוף יומייהו ומכניש מלכו קטרו תגין ואפרכין לובשי שריונין. וכל עממין ישתמעון ליה מסדרי קרבא בארעא דישראל על בני גלות' ברם קודם איטימוס להון בשעת אניקין ומקטל כולהון ביקידת נשמתא בשלהבותא דאשא דנפקו מתחות כורסיא

כורסיא יקרא ונפלין פגריהון על טורא דארעא דישראל וייתון כל חיות ברא וצפרי שמי' וייכלון נשמיהון ובתר כן יהון כל מיתא דישראל ויתפנקון מן טירא דאצטנע להון מן שירויא ויקבלון אגר עובדיהון ואינון הוי מן סביא דסליקו בפטיקיי' כתוביא ולא נפקין למשכנא דאיטמרו למערוק מן רבנותא ואשתיירו במשריתא (תרגום).:

ובירושלמי איתא גירסא אחרת תרוייהון מתנבא כחדא ואמרון בסוף עקב יומא גוג ומגוג וחיילותיה סלקו לירושלם וביומא דסלכא משיחא אינון נפלין ושבע שנין דיוסין ידליקו בני ישראל מן מאני זייניהון לחורשא לא יפקון ואילן לא יקוצון:

וירץ הנער ויגד למשה וגו'. ר' שמעון אומר הואיל וכתיב ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו מכלל שזה שאמר וירץ הנער אינו הוא (פסיקתא):

ויען יהושע בן נון משרת. ושומר אדוניו יכובד זה יהושע שהיה משמש משה ביום ובלילה כמד"א לא ימיש מתוך האוהל. ואומר אדוני משה כלאם מה כבוד עשה לו הקב"ה זכה לרוח הקדש (רבה נשא פ' י"ב):

ויאמר אהרן אל משה בי אדוני. והלא אהרן היה גדול ממנו מה ת"ל בי אדוני עשאו כרבו. ומנין שמורא רבו כמורא שמים שנאמר ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו אדוני משה כלאם כשם שהמקום כלאם כך אתה כלאם (מכילתא):

והם כלים מאליהם. פי' נבואתם כלה דאין שכינה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמחה (תוס' סנהדרין דף י"ז ע"א):

ויען יהושע משרת משה. כבוד ליהושע שנקרא משרת משה. מכאן אמרו גדול שימושה יותר מלמודה (פסיקתא):

ויאמר לו המקנא אתה לי וגו'. יהושע חשב נבואת אלדד ומידד היה מהשי"ת עצמו ולא כע' זקנים שקבלו רוחם ממשה וזה נראה מתשובת משה מי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' רוחו עליהם. כי אלדד ומידד היה להם רוח בפני עצמו כמו משה ולזה קינא יהושע (עטרה מאמרות):

אמר ר' יוחנן הקב"ה עומד ואומר מי יתן לבבם זה להם אמר הקב"ה אני אמרתי מי יתן אף אתם סופכם להיות מתאווים ואומרים מי יתן מציון ישועות. אתה מוצא ב' פעמים כתיב בספר תלים מי יתן מציון אחד בספר ראשון ואחד בספר שני. אמר ר' לוי הרב אומר כתוב אחד והתלמיד אומר כתוב אחד. הרב אומר מי יתן והיה לבבם זה להם. והתלמיד אומר מי יתן כל עם ה' נביאים. ולא דברי הרב ולא דברי התלמיד מתקיימים בעה"ז אבל להע"ב מתקיימים שניהם דברי הרב מנין שנא' ונתתי לכם לב חדש. דברי התלמיד מנין שנא' אשפוך רוחי על כל בשר. ד"א למה כתוב שני פעמים ר' יודן בשם רי"בל לפי שהתינוקות אומרים בכל יום שני פעמים א' בשחרית ואחד בערבית הושיענו אלהי ישענו לפיכך ב' פעמים (ילקוט תלים):

ורוח נסע מאת ה' ויגז שלוים וגו'. בשביל ואל הבקר רץ אברהם אמר הקב"ה חייך אני פורעה לבניך ורוח נסע מאת ה' ויגז שלוים בארץ. ומקנה רב היה לבני ראובן לעתיד לבא שנא' והיה ביום ההוא וגו' (רבה וילא):

ורוח עלעולא נפקית ונטלית ברוגז' מן קדם ה' ובעא למשטפיה עלמא אילולי זכותא דמשה ואהרן ונתב בימא רבא ואפרח שלוים (תרגום):

הממעיט אסף עשרה חמרים. כד דמוך ר"ש וכו' בכה ר' אבא אמר ריתיא דפתנין מנא טבא כל יומא ולקטן כמה דכתיב הממעיט אסף

עשרה חמרים והשתא ריחא ומנא אסתליק ולא אשתאר סניה בר כסף דכתיב קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר מן והנח אותו לפני ה' למשמרת ואלו באתגליא לא כתיב אלא למשמרת בצניעותא (זוהר וימי ע' תס"ב) :

הבשר עודנו בין שניהם וגו'. במסורה שיניהם תרין הבשר עודנו בין שיניהם. חנית וחצים שיניהם. והרמז ממנו משפטו ושאתו יצא פי' הבשר עודנו בין שניהם משמע שיש עונש מלפניו חלילה ע"כ אמר שניהם של רשעים הם עצמם חנית וחצים כי ממנו פי' מהרשע עצמו משפטו ושאתו יצא (עשרה מאמרות) :

אמר ר' יצחק מאי דכתיב בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבעו לחם בין הערבים דהא שעתא דדינא תאכלו בשר וכתיב הבשר עודנו בין שניהם ואף ה' חרה בעם משום דבין הערבים דינא דמלכותא שליט (זוהר שמות ע' ל"ו) :

ותדבר אהרן ומרים במשה. כך היה משה אומר מרים שדברה כך הוא דרכן של נשים דברניות הם אהרן הצדיק אף הוא צריך לדבר בי אמר משה ותדבר מרים שמא ואהרן כיון שידע משה שאף אהרן דבר התחיל לצוות גם איש שלומי אשר בטחתי בו הגדיל עלי עקב. מהו גם איש שלומי זה אהרן שמשים שלום שנא' וישם לך שלום. אשר בטחתי בו בשעה שעצר המלאך המות שנא' וישב אהרן אל משה והמגפה נעצרה. אוכל לחמי אלו ד"ד מתנות כהונה שאוכל מישראל. הגדיל עלי עקב ותדבר אהרן ומרים במשה (רבה כי תצא) :

צפורה היא צפור טהורה ראוייה לקרבן נאה במעשיה שלא שמעה לקין וקשרה פתחה כטעם כי אשה כושית לקח שהיתה משחרת ומנוולת עצמה לגבי שבאי והיא אותה ריבה אשר שמחזאי ועזאל נתנו עיניהם בה ולמדה שם המפורש (עשרה מאמרות) :

אמרה הנשמה של משה לפני הקב"ה רבש"ע שני מלאכים עז"א ועזא"ל ירדו וחמדו בנות והשחיתו דרכם על הארץ עד שתליתם בין הארץ ובין הרקיע. אבל בן עמרם מיום שנגלתה אליו בסנה לא בא לאשתו שנא' ותדבר אהרן ומרים במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח בבקשה ממך תניחני בגופו של משה באותו שעה נשקו הקב"ה ונטל נשמתו בנשיקה (רבה וזאת הברכה) :

על אודות האשה הכושית אשר לקח. יוסף גופו לא נקבר בארצו רק עצמותיו כי יצא ממנו טפת שכבת זרע על דבר אותה המצרית אך לפי שלא נגמר מעשיו נקברו עצמותיו ועליתם את עצמותי מזה. אמנם משה אע"פ שלא יצא ממנו טיפה לקח אותה כושית בדברי הימים ולקחה כבעל עם אשתו לכן לא נקברו עצמותיו וגופו בא"י. ויעקב לפי שלא לקח תמנע פלגש עשו נקברו עצמותיו וגופו בא"י. ועתה נאמר כי כבר אלדד ומידד מתנבאים במחנה ונבואתם זו היתה שמשה ימות ויהושע מכניס ולכן אהרן ומרים רצו לדעת על מה זה משה לא יכנוס לא"י כי עדיין לא ידעו הטעם עד פ' חקת בענין סלע. והנה היינו יכולין לומר כי הטעם הוא מה שנזכר בזוהר היש בה עץ אם אין כי אם אין עץ החיים בא"י שהוא פני החמה אינו כדאי משה לכנוס לא"י ועם סברא זו אמרו וודאי כי הסיבה היא בעבור שאשה כושית לקח בקנין גמור. ואמרו גם בנו דיבר ה' פי' כי אם הטעם ע"י משה הוא פני חמה מחמת נבואתו הלא גם בנו דבר ה' ולמה לא

לא יכנוס כמונו כי עדיין לא נגזרה גזירה על אהרן ומרים שלא יכנסו ג"כ לא"י. ואז השיב הש"י כי אין זו הטעם כי אם אותה של הזוהר בנזכר כי בלא טענתם באומרם הלא גם בנו דבר ה' אינו הולק טענה כי יש חילוק בגדר נבואתם וזהו אם יראו איש באנשים וגו' (כוונת האר"י):

ואשתעי אהרן ומרים במשה פתגמא דלא מהוגנין על עסק איתתא כושייתא דאסבוהי כושאי למשה במיערקיה מן קדם פרעה ודיחקה ארום לאיתתא אסבוהית מלכותא דכוש ורחוק מיניה (תרגום):

ויאמרו הרק אך במשה וגו' וישמע ה'. ר' נתן אומר אף משה רבינו שמע שנא' וישמע ה' (פסיקתא):

והאיש משה עניו מאד וגו' לא היה מצפה לתשלום גמול ולא עבד את המקום על מנת לקבל פרס. ולא עוד אלא שמיעטו הכתוב בתואר עצמו ועשה לו ו' קטיעה הניתן לדרוש ענו מאד כי לא היה חושב עצמו למאומה (עשרה מאמרות):

וי"ו של והאיש משה עניו מאד וי"ו של בריתי שלום שהם חסרים כעין יו"ד והם שני חצאי ווי"ן נעשו א' ובאו אל ויהי ביום כלות משה צריך לכתוב חסר ונעשה מלא: (ע"מ):

ענוה מסטרא דעמודא דאמציעתא ובגין דמשה הוי תמן אתמר ביה והאיש משה עניו מאד (מדרש הנעלם):

והאיש משה עניו מאד שפל וסבלן. ד"א עניו מאד מלשון עונה כלומר שאם היה שומע אלו הדברים יודע מה לעשות ולהשיב טענות כנגדן (תנחומא פ' זו ע"ש בארוכה):

מעשה בחסיד א' שנתבייש ושתק ואמר כשתשמע חרפתכם מני נבל אל תשימו לב לכל דבריו הכי כתיב והאיש משה עניו מאד מכל האדם וכנגדו לא קם נביא עוד כמשה. ואחריו כתיב אחרי ה' אלהיכם תלכו וכתיב החשיתי מעולם ואחריש אתאפק (ספר חסידים):

ומשה נגש אל הערפל. גרם לו ענוותנותו שנא' והאיש משה עניו מאד מגיד הכתוב שכל מי שהוא עניו סופו להשרות שכינה (מכילתא);

כל מי שהוא עניו אינו מגולגל וחמשה דברים יש שסימנם צעק"תו *צדיק *עניו *קרבן *תפילה *וידוי. ומי שיש בו מדת ענוה הוא שמור כאלו חמשה טובות הם שלו כו' והענוה היה מדת משה שנא' והאיש משה עניו מאד וכו' (תמונה) (ע"ל פ' לך לך):

ויאמר שמעו נא דברי וגו'. כל נביאים בעת נבואתם היה גוף הנביאים נרתע ונפחד ומזדעזע ועצמותיהם נבהלות כענין שהיו בראשונה שנשמתן מזדקקות ואז רואים במראה הנבוא' מה שהם רואים ועל זה נאמר במראה אליו אתוודע ולפעמים ע"י חלום אבל מרע"ה בלי אמצעו' הו"ד ונצ"ח היה מתנבא שנכנס לפני ולפנים ולפיכך פה אל פה אדבר בו (שערי אורה) (ע"ל פ' משפטים):

לא כן עבדי משה וגו'. אדם חשיבא מאנוש איש גבר והא כתיב והאיש משה עניו מאד אמאי לא אתקרי אדם א"ל משום דאתקרי עבד למלכא דכתיב לא כן עבדי משה אף הכי אתקרי איש לגבי אדם דלעילא (זוהר פ' תזריע):

יהיב הקב"ה חכמתא לאדם וקלקל בה. יהיב חכמתא לנח לבתר מה כתיב וישת מן היין. נתן חכמה לאברהם נפיק מיניה ישמעאל וכן

יצחק נפיק מיניה עשו. יעקב נסיב תרי אחתין. יהיב הקב"ה חכמתא למשה מה כתיב בכל ביתי נאמן הוא לא הוי כמשה נביאת כו' (זוהר גם ע' כ"ח):

ת"ח ונתתי להם בביתי מהו בביתי כד"א בכל ביתי נאמן הוא שמא דקב"ה אקרביה (זוהר יתרו ע' ק"ס):

מנאמן לנאמן הקב"ה נקרא אל נאמן ומשה נקרא נאמן שנא' בכל ביתי נאמן הוא (רבה בראשית פ"ה):

מסיר שפה לנאמנים. מי הם נאמנים משה כתיב בכל ביתי נאמן הוא וכן אהרן תורת אמת היתה בפיהו ומפני שאמרו שמעו המורים נידונו בשפתים (רבה ויחי):

אמר לו זמרי אתה הוא נאמן של תורה שהקב"ה מתגאה בך ואומר לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא שאתה אומר אסור' היא זו אף אשתך אסורה זו מדינית וזו מדינית (רבה פ' פרומה):

ד"א כתב לך התחילו מלאכי השרת אומרים לפני הקב"ה אתה נותן רשו' למשה שיכתוב מה שהוא מבקש שיאמר לישראל אני נתתי לכם התורה אני הוא שכתבתי ונתתי לכם א"ל הקב"ה ח"ו שמשה עושה הדבר הזה ואפי' עושה נאמן הוא שנאמר לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא (רבה כי תשא):

לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא חוץ ממלאכי השרת ר' יוסי אומר אף ממלאכי השרת (ספרי);

ר' נתן אומר משום אבא יוסי המחוזאי והלא כבר כתבתי בכל ביתי נאמן הוא אתה ברשותי והים ברשותי ואני עשיתיך גזבר עליו (מכילתא):

מרע"ה לבדו זכה להקרב לשם הגדול הנקרא ה' וז"ס ויגש משה לבדו אל ה' ואחז"ל כל הנביאים ע"י אספקלרי' שאינה מאירה שנאמר וביד הנביאים אדמה אבל מרע"ה נכנס לאהל ע"י אספקלריא מצוחצחת ותמונת ה' יביט. והסוד הזה כי מרע"ה נכנס לאהל וישמע את הקול מדבר אליו וזהו שנקרא נאמן ביתו מה שלא נשמר אדה"ר שלא עמד בנאמנות. אבל שאר הנביאים לא זכו להכנס אל האהל ודי למבין. ואע"פ שאמרו ששמואל היה שקול כמשה ואהרן ונקרא נאמן לא נכנס לאהל וכו' (שערי אורה):

כל מה שראה מרע"ה בכל הדרי המדות בבתי גוואי ובבתי בראי לא גילה כדרך שאר הנביאים. וא"ת לא ראה כבר נאמר בכל ביתי נאמן הוא כל אשר בביתי ראה וידע כל המדריגות והמעלות וכל הדרכים והשבילים וכל המדות כי יש למעלה רוח הקדש גילוי עינים (ציוני):

פה אל פה אדבר בו וגו'. א"ר יוסי כולהו נביאי לגבי משה כנוקבא לגבי דכר דכתיב פה אל פה אדבר בו ומראה ולשאר נביאים במראה אליו אתודע במראה ולא מראה (זוהר יתרו ע' קמ"ז) (ע"ל פ' מקפטים):

והענן סר מעל האהל וגו'. כל זמן שהיתה מרים מצורעת היה משה משיק מן הבאר שלא ישתו ישראל מעין נרפס והוא טעם אל נא רפא נא לה שצפה משה שעתידין לדבר באלהים ובמשה ביקש מחילה על מרים שלא דברה אלא על משה פן ידונו ק"ו להגדיל עונשו של אלה ח"ו והועילה תפלתו שלא דנו אותה מק"ו כי היכא דנימ' בהו דיו לבא מן הדין להיות כנדון. לפיכך לא הוחלט' מרים לטומאה אלא נטהרה מתוך הסגר (עבודת מלמרות):

ויפן אהרן מהו ויפן דאפני לבא מהרהורא כמד"א ויפן אהרן (זוהר פ' כא):

ויפן אהרן אסתכל בהו אי יתענשו עלייהו ואתפני מהאי כד"א ויפן

אהרן דאתפני מצרעתא אוף הכא אתפני מעונשא דלהון (זוהר פ' פקודי פ ת"ב) (עיין מדרש פס טוב פ' בשלח) ;

אל נא תהי כמת וגו'. וימת מלך מצרים שנצטרע והמצורע חשוב כמת שנא' אל נא תהי כמת. ואומר בשנת מות המלך עוזיה (רבה שמות) ;

בבען מינך לא תהוי מרים אחתנא מצרעא מסאבא באהלא כמתיא דהיא מדמי' לוולדא דאשתלי' במעוי אמו תשעה ירחין וכיון דמטא זימנא למפיק לעלמא ואיתאכל פלגות בישריה בזמן דיתבא אימיה על מתברא וימות וולדא ומפקא יתיה חייתא כרמחתך היכדין כד הוינן בארעא דמצרים הוי מרים אחתין המי יתן בגלותא ובטלטליא ובשעבודן וכדו מטא זימנא למיפק ולמירות ית ארעא דישראל הא כדין היא מתמנע מינן במטו מינך רבוני צלי כען עלה ולא נובדא זכותא מגו קהלא (תרגום) ;

ויאמר ה' אל משה ואביה ירק. כי ידוע שמרים היא דוגמא לשכינה ואביה ירק כי לכתר תר"ך אותיות כמנין שני פעמים י"ש וע"כ יר"ק ב' פעמים י"ש כי ע"י הלשון הרע שדברה מרים למטה גרמה למעלה שמאותן ב' פעמים ש"י נהורין נהפכו ליר"ק יר"ק גי' ש"י (ע"מ) ;

*תכלם *שבעת *ימים. ר"ת תש"י צור ילדך תש"י כי בחטאו כביכו"ל מתיש כח העליונים (שם) (עיין במגלה עמוקות אופן כ"ז תמלא פי' אחר לזה) ;

ק"ו לשכינה י"ד יום. אמר ר"ת דנקט י"ד יום משום דאמרי' בהמפלת רשלשה שותפים באדם שהקב"ה נותן בו עשרה דברים נגד אביו ואמו והשתא אמרינן דיו באביו דמיניה נפיק. והר"ר חיים מפרש דמן הדין הל"ל ק"ו לשכינה לעולם דהמור כ"ב אלא נקט י"ד נגד שני הסגרות. וקשה דבשלשה עשר יום סגי דיום שביעי עולה לכאן ולכאן כדתנן במס' מגילה אין בשתי הסגרות פחות מן י"ג יום. וי"ל דלישנא דקרא נקט ארבעה עשר משום דכתיב ז' ימים בכל הסגר (תוס' זבחים דף ס"ט ע"ב) ;

ותסגר שבעת ימים וגו' והעם לא נסע עד האסף מרים וגו' א"ר סימון למה נקרא מלך הכבוד שהוא חולק כבוד ליראיו. א"ר סימון כתיב והעם לא נסע עד האסף מרים מלמד שנתעכבה לה הענן (רבה פ' נשא) ;

אע"ג דאתחייבת מרים נביאתה למלקי בצרעתה בעלמא הדין אולפי סגיאין אית להו לעלמא דאתי לצדיקיא ונוטרי פיקודיא דאורייתא לפום דאתיעדת מרים נביאותא שעה זעיר' למידע מה יהא בסופא דההוא משה בההוא זכותא הוי כל ישראל שיתין ריבון דהינון סכום תמנין לגיונין ועננא יקרא ומשכנא ובירא לא זעין עד דאיתסיאת (תרגום) ;

פרשת שלח לך

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען וגו'. ראה הקב"ה מרגלים דברו עדות שקר על הארץ לא קראם על שמו וכה"א בישראל כי עבדי הם והוצאתי עמי בני ישראל וכיון שחטאו אמר לך רד כי שחת עמך. וכאן נאמר שלח לך אנשים לפיכך נסמכה פ' שלח לך לפ' מרים כדי שיראו המרגלי' שיאמרו מה מרים לא נתכוונה אלא כדי שלא יבטל אהיה מפריה ורביה כך הם שהוציאו דבה על הארץ על חנם כדי למנוע ישראל שלא יעלו לא"י עאב"ו שמא תאמר לא שלח הגונים ת"ל שלח לך אנשים

וכה"א וכו' מלמד שאנשים חכמים ונבונים היו (פסיקתא) ;

יהושע שלא ידע בעגל עד שעת ביטולו לפיכך נאמר בו בכור שורו הדר לו וניצול ג"כ בתפלת מרע"ה מעצת המרגלי' כי היו אלו החטורות שבחטאת הצבור במדבר ואמרו וכי יהושע בשליחות משה דכתיב ביה שלח לך השלי' מקום לוי במרגלי' לפיכך נזכר יוסף אצל מנשה ולא גבי אפרים וכאן הוסיף לו משה אות יו"ד על שמו בסוד המעשר לשבט שהוא לוי (יונת אלם פל"ו) ;

שינוי יש כאן לפ' במדבר סיני שם כתיב ראשי אלפי ישראל וכאן כתיב ראשי בני ישראל. אך הענין בהקדמה א' כי משה אמר מה שאמר יוסף לאחיו מרגלים אתם רמז להם על דבר זה כי אתם מרגלים בכניסתכם לארץ אך יהושע למטה אפרים לא היה מרגל. והנה הענין עתה בכניסה לארץ רצה הקב"ה להתעבר שנים עשר שבטים באלו י"ב נשיאים כדי לתקן אותם שלא יחטאו ועכ"ז לא הועיל כאשר נבאר. ולזה אמר השי"ת ויתורו את ארץ כנען אשר אנכי נותן לבני ישראל כי לבני ישראל ממש הם השבטים להם אני נותן את הארץ עתה בסוד העיבור שנתעברו עתה בסוד י"ב שבטים אלו ולכן שינה כאן באמרו ראשי בני ישראל ולא אלפי בני ישראל אותם הראשים שהם היו י"ב שבטים עצמם. ואמנם לוי לא שלח מרגל כי לא היתה ללוי חלק ונחלה בארץ והנה מצינו יוסף נחלק לשני שבטים מנשה ואפרים ולכן הוצרך שלוי בעצמו יתגלגל בא' מהם. ואמנם משה ראה דבר זה מדעתו בהיות יהושע תלמידו שלא יכשל בדבר ולכן התפלל עליו ואז נתעבר בו נשמת לוי וז"ס ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ולכן תמצא כי במטה מנשה כתוב למטה יוסף אך במטה אפרים לא כתיב כן כי היה גלגולו של לוי אך גלגול יוסף היה במנשה ובזה אמרו שלח לך אנשים ואח"כ למטה אבותיו תשלחו אך כי כל הי"א שבטים היו בשליחות ישראל וזהו תשלחו בלשון רבים אך כנגד יהושע שנתעבר בו נשמת לוי שהוא משבטו של לוי היה יזהו שלח לך אנשים בלשון יחיד וגם אמר לך במקומך בעבור שבט לוי שלא תמצא ששלח מרגל ובמקום משה הלך יהושע בעבור לוי. ואמנם כאשר הרעו מעשיהם ובאו בכוונה רעה אז נסתלקו מהם אותם העיבורים כדרך הנוהג בזה כנודע כי אפילו נשמת אדם עצמו מסתלק בעת שחוטא. ובזה תבין מ"ש וילכו ויבאו אל משה אחר אומרו וישובו מתור הארץ אמנם מ"ש וילכו ויבאו חוזר אל הנשמות של השבטים שהלכו להם ונסתלקו בחטאם ואז ויבאו אל משה וגו' ויאמרו וגו' והנה כלב הוא סוד גלגולו של אליעזר עבד אברהם זרע שנקרא ברוך בסוד בא ברוך ה' ולא נסתלק ממנו עיבור יהודה גם יהושע לא נסתלק ממנו עיבור לוי וזהו אמרו ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההולכים וגו'. כי אמרו מן האנשים ההולכים הכל מיותר אך הכוונה כי שאר האנשים ההם מתו אפי' בהליכתם לתור הארץ כי נסתלקו מהם נשמות השבטים כמו שפירש לעיל וילכו ויבואו אך אנו חיו ר"ל שממש חיו שלא נסתלק מהם עיבור השבטים גם זה אמרו ועבדי כלב עקב רוח אחרת היתה עמו פי' כי נתוסף בו עיבור נשמת לוי ולא אירע לו כמו שאירע לאחרים כי אע"פ שנתעברו בהם נסתלקו ולא הושלמו וכו' (כוונת אר"י) ;

איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו. כל מה שאתה יכול לבחור

לבתור מיוחדים שבהם (פסיקתא) :

כל נשיא בהם . גדולים שבהם (פסיקתא) : **ונתתי אני לבי לדרוש ולתור** בחכמה מהו ולתור . המר"א שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען (רבה קהלת) :

וישלח אותם משה ממדבר וגו' . וישלח אותם משה כלם אנשים כלם זכאים הוי ורישי דישראל הוי אבל נטלו עצה בישא אמאי אי ייעלון ישראל לארעא נעיבר מינן מלמהוי רישא וימני משה רישא אחרנין דהא במדברא זכינן למהוי רישא אבל בארעא לא נזכי ועל דנטלו עיטא בישא לגרמייהו מיתו אינון וכל דנטלין מלייהו (זוהר ותרגום) :

ממדבר פארן והא מקדש ברנע היה אלא ממדבר זהו מדבר . והמקום היה קדש ברנע כמו לתור את ארץ כנען (פסיקתא) :

ואלה שמותם למטה ראובן וגו' . לעולם יבדוק אדם בשמות לקרא לבנו הראוי להיות צדיק כי לפעמים השם גורם הטוב או הרע כמו שמצינו בטרגלים שמוע בן זכור על שלא שמע בדברי המקום וכאלו שאל בזכות וכה"א כי חטאת קסם מרי . שפט בן חורי על שלא שפט את יצרו ונעשה חורי מן הארץ . יגאל בן יוסף על שהוציא דבה על הארץ לכך נאסף בלא עתו . פלטי בן רפוא פלט עצמו מן מעשים טובים ורפו ידיו שהרי מת . גדיאל בן סודי דבר דברים קשים כגידים . גדי בן סוסי הטיח דברים כלפי מעלה סוסי (פי' דופי) . הוא שאמר ארץ אוכלת יושביה היא . עמיאל בן גמלי העמיד כת על שאמר כי חזק הוא ממנו וגמל לעצמו שלא יכנוס לא"י . סתור בן מיכאל על שהיה בלבו לסתור מי הוא כאל ה' ואומר אין כאל ישורון . נחבי בן ופסי החביאו האמת ופסו אמונה מפיו כמו פסו אמונים מבני אדם לומר דברים כזבים על הקב"ה ונעשה מך (תנחומא פ' האזינו) :

סתור שסתר דבריו של הקב"ה . נחבי שהחביא דבריו של הקב"ה . מיכאל שעשה שונאיו של הקב"ה מך . ופסי שפסע על מדותיו של הקב"ה (פסיקתא) :

למטה אפרים הושע בן נון . יעקב בירך אפרים לפני מנשה אמר הקב"ה הואיל וגזר יעקב על אפרים שיהיה ראשון אף אני אשימנו ראשון לכל דבר. בשופטים שהיה יהושע שופט שנא' למטה אפרים הושע בן נון. ברגלים שנא' רגל מחנה אפרים ועליו מטה מנשה . במלכים ירבעם של אפרים ואח"כ יהורם משל מנשה אף קרבנות הנשיאים אפרים מקריב ביום השביעי ומנשה ביום השמיני (רבה נשא פי"ד) :

ואלה שמות האנשים וגו' . יהושע לא קרא רק בן נון בחירק מלשון בין תבין את אשר לפניך לפי שהשיג נ' שערי בינה וז"ס בפ' הבונה אתו דרדקי לבי מדרשא שאפי' בימי יהושע בן נון לא אתמר כוותיהו א"ב אל"ף בי"נה והכוונה על סוד שער אחד שהיה חסר מבינה והוא שער החמשים שהשיג יהושע לכן אמר יהושע בן נון (מגלה עמוקות) :

מיוסף שלח יהושע בן נון נע"ר שמרע"ה שיתף עמו שכינה דבכל בי עשרה שכינתא שריא וקדמא ואתיא ולכבודה לא ימיש מתוך האהל (עטרה מהמרות) :

ויקרא יעקב מאי קריאה הכא אלא קריאה לקיימא דוכתייהו לון בעלמא לעילא ולתתא ת"ח קריאה בכל אתר כה"ג דכתיב ויקרא משה להושע בן נון יהושע לקיימא דוכתא דילי' באתר דאצטריך ולקשרא לית וכו' (ת"ז)

וכו' (זוהר ויחי ע' תג"ו) : בתוך יהושע יו"ד ה"י וי"ו שי"ן עי"ן תמצא זקינו שהוא נער הנזכר וכן נקרא יהושע נער שלא ימיש מתוך האו"הל מו"עד הוא בגי' יוס"ף שבתוכו ואח"כ נתעלה במדריגה על זקינו והיה זקן וארז"ל כי פסוק זה שר העולם אמרו כי בזקנותו הגיע לחצי הבריאה ולכן זקן חצי שד"י והיינו כחיי יוסף והדברים עתיקים וכו' (טוב הארץ) :

א"ל ריש קטיע ימ:ל אמרו לו מה לך לדבר אינך חושש אם תחיה אם תמות אין לך בנים ולא בנות אלא הם מתפחדו' על נשיהם ועל טפם מיד השתיקוהו (פסיקתא) :

אעיל פנחס בשבטו דשמעון פרחה נשמתיה ואתדביק ביה נשמתא דנדב ואביהוא והאי נשמתיה דהוי בפנחס אתדבק ביהושע (מגיד מישרים פ' מקץ) :

א"י נתקדשה בעשר קדושות כדתנן בפ"ק דכלים לכך התנה יהושע י' תנאים עם ישראל לפי שי' קדושות תלוים בא"י ומאחר שהתחיל הקב"ה להראות למשה י' ספירות שהוא י' קדושות בקש לכנוס לא"י והשיב לו הקב"ה אל תוסף דבר אלי עוד כי גם ליהושע צריך לו חלק בי' קדושות ולכך הוסיף ליהושע אות י' (מגלה עמוקות אופן ד"ז) :

עזרא ויהושע הם דמות סנדלפו"ן מטטרו"ן. עזרא במקום סנדלפו"ן יהושע במקום מטטרו"ן דאיהו חנו"ך לנע"ר ומשרתו יהושע בן נון נע"ר והם מבערים תרין קליפין אלו עשו וישמעאל (מגלה עמוקות) :

יהושע בן נו"ן שרומה לדג לשמוע תחנונים שלו בקרב הארץ (שם) : יהושע גי' יופי"אל ורזי"אל שרי התורה (שם) :

אמר ר' יהושע בן קרחה יו"ד שנטל הקב"ה משרי נחלק חציו לשרה וחציו לאברהם אמר רשב"י יו"ד שנטל הקב"ה משרי היה טס ופורח לפני כסא הקב"ה אמר לפניו רבש"ע בשביל שאני קטנה שבאותיות הוצאתני משרה הצדקת. א"ל הקב"ה לשעבר היית בשמה של נקבה ובסופן של אותיות עכשיו אני נותנך בשמו של זכר ובראשן של אותיות שנא' ויקרא משה להושע בן נון יהושע (רבה פ' לך לך) :

מנין שביטל אות א' מן התורה וחזר להתורה שנא' שרי אשתך לא תקרא שמה שרי כי אם שרה והיכן חזר ויקרא משה להושע בן נון יהושע (רבה ותרגום) ;

אמר שלח משה *לתור *את *הארץ הוא לאה כי רצה לשלחם בסוד לאה עלמא עילאה רחמים והם לא רצו רק בסוד הדין שהוא מלכות שהוא רחל ויבאו עד *רחוב *לבא *חמת *ר"ת רח"ל (כוונת הר"י) :

כשם שהיה ראוי לכתוב כלת משה משני הצאי ווי"ן של עני"ו מאד ושל בריתי שלום כך ראוי לכתוב הפלגשים ונכתב פלגשם ויו"ד של יהושע בן נו"ן שנכתב כן במרגלים וכבר קרא לו משה יהושע במלחמת עמלק ולולי תפלתו של משה במרגלים כבר נסתלקה ממנו השכינה ושבה היו"ד רומזת לכתרין תתאין של בני פלגשים בא משה והשרה עליו השכינה עם י' מרגלאין קדישין כנודע אבל הושע בן נון שנכתב בפ' האזינו לשבח נאמר אע"פ ששבח של דיו"דגי הוא הקטין עצמו אצל רבו (כנפי יונה ח"ד סי' ל') :

כיוצא בו והושע בן נון והלא כבר נאמר ויקרא משה להושע בן נון יהושע אלא ללמדך צדקו של יהושע שומע אני שנחה דעתו משנתמנה בר־שות ת"ל הוא והושע בן נון אע"פ שנתמנה פרנס על הצבור הוא עומד

בצדקו (ילקוט סמוח״ל) :

עלו זה בנגב וגו׳. ר׳ יצחק אמר כד הוי מטאן לגבייהו ענקים הוי שווין ההוא חוטרא דמשה ואשתזיבו מכולהון כתיב הכא עלו זה בנגב וכתיב התם ואת המטה הזה. ר׳ יהודה אמר שמא קדישא מסר לון ובגיניה אשתזיבו (זוהר) :

עלו זה בנגב מהו עלו זה אלא אמר להם שילכו בשביל של יחיד אע״פ שהלך השכינה עמהם לכן בחכמה ובסתר כדרך המרגלים (פסיקתא) :

ומה הארץ וגו׳ אם ארץ בריאה היא כדי להטיב לכם. וכדי לבשר את ישראל כדי שיעלו שמחים וששים : ומה הערים וכו׳. עשרה דברים אמר להם נגד עשרה מרגלים שהוציאו דבה (פסיקתא) :

והתחזקתם מלמד שיש ארץ שצריך חזוק. ולקחתם מפרי הארץ אלו רמונים. והימים ימי בכורי ענבים זה ספור הסרחן להודיע שבחה של א״י (מדרש) :

והתחזקתם העבדון חזקתא (תרגום) : **ידמו** כאבן כיון שנכנסו מרגלים לארץ כל מי שהי׳ אומר אלו מרגלי׳ של ישראל היה דומ׳ כאבן (מכילתא) :

מרגלים חטא שלהם ע״י קליפת ערב רב היה (מנאתי בזר זהב אות מ׳) :

בסודם אל תבא נפשי. זו מעשה מרגלים. ובקהלם אל תחד כבודי זו קרח (רבה ויחי) :

שחורה אני ונאוה שחורה אני במרגלים ונאוה ביהושע וכלב (רבה שיר השירי׳) :

בקשתיו ולא מצאתיו בעגל קראתיו ולא ענני במרגלים: (שם) **היש** בה עץ אם אין מהו עץ אילנא דחיי ותמן לא הוי אלא בג״ע דארעא אמר אם יש בה עץ אנא איעול לתמן. ואם לאו לית אנא יכול למיעל (זוהר) :

היש בה עץ זו איוב. איוב היה תרח עוץ שהיה מתחלה *עובד *צלמים ורתה להקב״ה בהיותו תרח (מג״ע אופן י״ח) :

הא דכתיב במרגלים והימים ימי בכורי ענבים קאי על הטאו של אדה״ר שהיו ענבים (מדרש) :

ויעלו בנגב ויבא עד חברון וגו׳. א״ר חייא חברייא כד אינון בארחא בעיין למיהך בלבא חדואי איערעו בינייהו חייבי עלמא או בני נשא דלאו אינון מהיכלא דמלכ׳ בעי לאתפרשא מנ״ל מכלב דכתיב ועבדי כלב עקב רוח אחרת היתה עמו מאי רוח אחרת דאתפרש מאינון מאללין ואתי איהו בלחוד׳ לחברון למשטח על קברי אבוהון וחברון אתייהיב ליה חולק ואחסנתא לאיתקפא כד״א ולו אתן את הארץ אשר דרך בה אמאי יהיב׳ ליה חברון דאשתטח בקברי אבהתא לאשתזבא מההוא עיטא דילי׳ דאשתזיב אלא רזא דמלה שמענא כגוונא דא כתיב וישאל דוד בה׳ לאמר האעלה באחת ערי יהודה ויאמר ה׳ עלה ויאמר אנה אעלה ויאמר חברונה וקשה למה לא מלך דוד תכף אחר מיתת שאול דהא נמשח למלכות והמתין עד דאתא לחברון כו׳. ת״ח מלכותא קדישא לא קביל מלכותא שלימא עד דאתחבר באבהון. ואי לאו אתער בחברון לאתחברא בדוכתא לא אתבני מלכותא לאתמשכא כדקא יאות כהאי גוונא כלב אתנהיר ביה רוחא דחכמתא ואתא לחברון לאתחברא באבהן ולדוכתיה אזיל ולבתר דוכתיה הוי ירית ליה (זוהר והרא ע׳ כ״ד) :

א״ר אבא האי דאמרי דצלותהון דמיתייא מגינן על חיי מנ״ל דכתיב ויעלו בנגב ויבא עד חברון (זוהר שמות ע׳ כ״ד) :

ויבא עד חברון שכינה עאלת לתמן ביהושע לבשרא לאבהן דמטו ומפין לאעלא בנייהו דאומי להון קב"ה ודא הוא ויבא עד חברון (זוהר) :

חברון משפחת מצרים נבנתה תחלה וכן אתה מוצא בדרכי המקום שכל מי שהוא חביב הוא קודם את חבירו וראייה מתור' וא"י וכו' (מכילתא):

אבותי בקשו עלי רחמים וא"ת והא אמרי' בפ' מי שמתו דמתים לא ידעי מידי משמע במסקנא אפי' אבות העולם ר"ל ע"י תפלות שמתפלל מודיעים להם לכך נתפלל (תוס' סוטה דף ל"ד ע"ב) ;

ויבואו עד נחל אשכול וגו'. עשרה מרגלים לא יכלו לנטלא ליה ואתו יהושע וכלב ונטלו ליה הה"ד וישאוהו במוט בשני' בשנים דאיהו יהושע וכלב ומזה ידעו יהושע וכלב דהם יכנסו לא"י וי' מרגלים בקשו להרוג אותם עד דאתי כלב ובקש דקליל גרמיה ויהבי לון (זוהר) :

וישאוהו במוט בשנים בגין דלא הוי תמן צדיק בגוייהו דאתמר ביה לא יתן לעולם מ"ט לצדיק דאיהו עץ דאתמר ביה היש בה עץ אם אין (פנחס זוהר) :

וישאוהו במוט בשנים סמא"ל ובת זוגו (זוהר שופטים) : **ק"ש** בבקר מ"ט אתוון שבפסוק שמע ישראל ובשכמל"ו כנגד מ"ט פנים טהור וכנגדם בערב מ"ט נגד מ"ט פנים טמא וסוד וישאהו במ"ט בשנים וכן צדיק מ"ט לפני רשע וכן דודי צ"ח ואדום צ"ח שני פעמים מ"ט (כוונת אר"י) :

מאין היה להם לישראל נסכים במדבר מ' שנה ר' יוחנן אמר מן הבאר שהיה מעלה אילנות כו' תדע לך כיון שמתה מרים ונפסקה הבאר אמרו לא מקום זרע גפן כו' ר"ל אמר מן האשכול ע"ש ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד אפשר כן א"ר אבא פירות היו גסין באותו שעה ורבנן אמרו ממה שהיו תגרי כותים מוכרי' אותו ועדיין לא נאסר יינם של כותים (רבה שיר השירים) :

וישובו מתור הארץ וגו' כשבאו המרגלים ראו שישראל עוסקים בהלכות חלה אמרו להם לא"י אין אתם נכנסים ואתם עוסקים בהלכות חלה (גמרא ירושלמי) :

וישובו מתור הארץ כל מ' יום היו מחשבים מה להשיב דבר כדי שיהיו דבריהם נמשכים באזני העם (פסיקתא) : **אפס** כי עז העם וגו' עזים וקשים לעמוד במלחמה (פסיקתא) :

עמלק יושב בארץ הנגב וגו' על *הים *ועל *יד *הירדן ר"ת הוי"ה פי' כי סוד ה' התאה מלכות ולכן הכנענים היושבים בארץ יתגברו על ישראל שהם מסוד הוי"ה אך כלב אמר עלה נעלה* וירשנו* אותה* כי* כל השם כולו הוא סוד הדין הגמור ה' על ו' ה' על י' ובזה יתגברו על הכנעני והם השיבו כי לגבי כנענים הלא השם ישר כסדר וזה רמוז אח"כ ואמרו ארץ אוכלת *יושביה *היא *וכל *העם ר"ת הוי"ה. ומה שבא כלב עד חברון הוא להשתטח על קבר אברהם כנזכר שהוא אליעזר עבד אברהם. ואח"כ אמר הקב"ה כי אדרבה הוא כמו שאמר כלב כי השם הוא הוי"ה לגבי כנענים ולכן כלב ירש הארץ מה* וזרעו* יורישנה* והעמלקי* ס"ת הוי"ה (כוונת אר"י) :

כי חזק הוא ממנו וגו'. אע"פ שלא מצינו בכל המקרא ממנו רפיא אלא הכל דגש בין שיאמר ממנו לפלוני בין שיאמר ממנו על עצמו הכל נקראי' בדגש מ"מ בזה יש בו מדרש דא"ר חנינא בר פפא דבר גדול אמרו המרגלים

כי חזק הוא ממנו אפי' בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם (פסיקתא):
(עיין סוס' ערכין א"ל מקרי ממנו אלא ממינו):

ארץ אוכלת יושביה וגו'. יש דברים מרבה הבל ר' יוחנן אמר אף **המרבה** דברי הבל וכונס עונות כגון המרגלים שאמרו ארץ אוכלת **יושבי'** ונעשה לטובתם שלא ירגישו בהם (רבה קהלת):

מקצה רגלים חמס שותה אלו המרגלים שאמרו ארץ אוכלת יושביה **ומה היה** להם וקצצו רגליהם שלא יכנסו לא"י שנא' וימותו **האנשים** מוציאי דבת הארץ (ילקוט משלי):

ושם ראינו הנפילים וגו'. כיון ששמעו שבאו המרגלים נכנס וישב בבית המדרש הגדול שלו וכל ישראל יושבים לפניו י"ב מיל כיון שבאו מרגלים פינו להם מקום וישבו ביניהם אמרו להם מפני מה אתם יושבים אמרו מה בידכם הארץ אשר עברנו בה ושם ראינו הנפילים (תנא דבי אליהו):

כשבאו המרגלים והוציאו דבה על הארץ ואמרו ושם ראינו את הנפילים אמרו כי חזק הוא ממנו כעס עליהם משה אמרו לו כל ישראל משה רבינו אלו היו המרגלים שנים שלשה בדין שנאמין שנא' ע"פ שנים עדים וגו'. והרי הן עשרה אנה אנחנו עולים כביכול אין בעל הבית יכול להוציא כליו משם מה עשה הקב"ה נטל שר הארץ וכפתו והפילו לפניהם (תנחומא פ' מסעי):

ושם ראינו הנפילים. שכל הרואה אותם נופל מאימתם (פסיקתא):

וילונו על משה ועל אהרן כל בני ישראל וגו'. לרבות הנתוספי' **עמהם**. כל העדה להביא שאפי' היו צדיקים עד עתה נכנס עם המתלוננים

לו מתנו בארץ מצרים ולא היינו מתבזים במדבר או במדבר הזה לו מתנו ולא היינו נופלי' בחרב (פסיקתא):

נתנה ראש ונשובה מצרים וגו'. בקשו להמנות דתן במקום משה ואבירם במקום אהרן ומה היה סופו תפתח ארץ ותבלע דתן ותכס על עדת אבירם (מדרש ילקוט):

מצרים היא לאנדרטי של מלכיות היפך הצואר הקדוש שהוא אברהם הנה היה הכל זה לעומת זה כשם שנתעלו ישראל בצאתם ממצרים מתחת יד שולטת ראש הקליפות ממצרים שהיא והצוואר לעלות לא"י שהיא ראש עפרות תבל אשר על זה אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה ונתנה כמו נרד נתן ריחו שהוא כמו עזב הכי נמי אמרו נעזוב ראש עפרות תבל ונשובה מצרים לראש האנדרטי כך כשחטאו נתעלה נבוכדנצר להיות ראש לאנדרטי דכתיב אנת הוא רישא די דהבא ומה שזכה נבוכדנצר לזו שנתפתחה שלמה למלכת שבא ויצא מביניהם נבוכדנצר (עשרה מאמרות):

נתנה ראש ונשובה מצרימה. כפרו בעיקר מיד ויפול משה ואהרן על פניהם (פסיקתא):

חטאו בראש שנא' נתנה ראש ונשובה מצרימה ולקו בראש כל ראש לחלי וכל לבב דוי ומתנחמים בראש דכתיב ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם (מדרש איכה):

ר' נתן אומר יפה כח נשים מכח אנשים. אנשים אמרו נתנה ראש ונשובה מצריטה ונשים אמרו תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו (ספרי):

נתנה ראש נשוי עלן מלך ונחזור למצרים (תרגום):

אך בה' אל תמרודו ואתם וגו'. סר צלם מעליהם נשלמה חקם **והגיע**

הזמן שאמר לאברהם ודור רביעי ישובו הנה. ד"א סר צלם זה המלאך שאין הקב"ה מפיל אומה עד שתפיל שרה תחלה (פסיקתא) :

כמו שיש צל בקדושה כן צל בטומאה. וז"ש סר צלם מעליהם דהיינו שסר מעליה' צל הטומאה וה' אתנו שהוא צל הקדושה (עמק המלך) :

מלאכי חבלה דומים לרשעים ובראם בצלם אלהים כו' ומלאכי רחמים ומלאכי השלום דומים לצדיקים גמורים. ואם אינו מיפה פניו שיתאוה לו ויזהר במחשבת לבו להרהר אז מזריח פני מי שנעשה למעלה כדמותו וכל זמן שאורן מאירין אין מזיק רשאי ליגע בו וכה"א נמשל כבהמות נדמו זה"ש סר צלם מעליהם וכשאדם חוטא ונהנה מעבירות אזי עולב פני מלאכי חבלה וזהו ופני זעם לעומתם ועשן לפניהם שהם כדמות צדיקים הם בפנים של פני הכבוד שהשמחה שם (ס' חסידים ס' תתסמ"ב) :

נעשה אדם בצלמנו וכו' וירדו בדגת הים אלו תלמידי חכמים ובעוף השמים אלו מארי זכוון דבזכותהון פרחון לעילא וירתון מתמן רוחא דאיהו עוף יעופף בגדפין דפקידין דעשה. ובבהמה אלו עמי הארצות דאתמר בהון אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם (תקוני תיקון מ"ז) :

אך בה' אל תמרודו אין הדבר תלוי אלא בכם וכו' משה אמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך :

סר צלם זו השר שלמעלה וכו'. וכן איתא במד' ונסו הצללים אלו שרי העכו"ם והמלאכים אשר הם צל על העכו"ם. וכל זמן שהאדם בצל ובדמות אז וה' עליהם יחיו לכן *ישמחו *השמים *ותגל *הארץ ר"ת של שם הוי"ה וס"ת צלמ"ו כאשר האל בראשם אז צלמו קיים. וזהו סר צלם מעליהם וה' אתנו וכן בשאול המלך שנא' וה' סר מעליו ותכף נהרג וכו' (ניוני):

בליל שמחת תורה אם יראה לצלו צל צלו לא יחיה שנא' ויבר' אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו הרי ב' צלים (סס) :

מצאתי בסודי רזא כשתשים מי מעיין בכלי מצוחצחת וזך ומעיין בו בליל הושענא רבה. ואם יש לחיות אותו שנה אפילו פיו סתום ועיניו סתומות יראה בבואה שלו שהם פתוחים ואם יהיה פיו ועיניו סגורות ימות וזה דברי ברור וסי' בו"ן מי"ם לכן יראה במים. עוד יש יהודים המדליקים נרות ביה"כ בשמן זית ומביטין בשמן בבואה שלהם אם עיניהם ופיהם סגורים לא יצאו שנתם. ויש שרואין בליל הושענא רבה בצל הלבנה וטעם קללה איח ביה אנו דמנינן שנותינו לשנות הלבנה :

הגה"ה שמעתי ממקובלים האומרים כי זה צריך לעשות בשעה שכוכב לבנ"ה שולטת באותו לילה ובשעה ההיא נסיון האמיתי) (עוד סס):

כי לחמנו הם. בזכות לחם מצה. סר צלם מעליהם בזכות צל סוכה שאנו עושים (כמיי) :

ויאמר ה' אל משה עד אנה וגו'. שאל משה מלפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע במה אתה דן את העולם. א"ל באריכות אפים. א"ל והלא אוכלים ושותים ומבעטים מתוך הטובה שתק ולא אמר לו דבר עד שבא דבר גדול לישראל במרגלים א"ל הקב"ה עד אנה ינאצוני העם הזה אכנו בדבר ואורישנו אמר משה רבש"ע ושמעו מצרים ואמרו אל יושב הארץ מבלתי יכולת. א"ל ה' נזקקת לדברים ראשונים שאמרתי לך מתחלה. א"ל נזקקתי עד יגדל נא כח ה' ארך אפים ורב חסד סלה נא לעון ויאמר ה' סלחתי כדבריך אע"פ שסלח עדין הגזיר' במסומה עומדת מכאן אמרו כל

כל המכיר בד"ת ומעביר עליהן הרי זה רשע גמור היה להן לישראל לאמר לנשיא אין אנו שומעי' להם ממצרים העלוני בשלום כל כספם וזהבם וכל מחמדם הטובים שלנו וגם בבוריהם הרג ואנו בשלום והם לא עשו כן אלא כיון שעלו מן הים היו לוחצים את משה בדברים ואמרו נשלחה אנשים לפנינו (תנא דבי אליהו) :

אכנו בדבר ואורישנו וגו' . בשעה שכעס הקב"ה על ישראל בעגל אמר הקב"ה למשה אכנו בדבר ואורישנו . מהו אכנו בדבר ואורישנו . א"ל הקב"ה מה הן סבורין שאני צריך חרבות ורמחים להרוג אותם בהם כשם שבראתי את עולמי בדבר שנא' בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם כך אני עושה להם מוצא אני דבר מפי והורגן הוי אכנו בדבר ואורישנו ד"א מהו ואורישנו א"ל מוריש אני אותן לך ומעמיד אני אחרים ממך מנין שנאמר ואעשה אותך לגוי גדול . כיון ששמע משה כך התחיל מבקש עליהם רחמים (רבה פ' שופטים) :

עשרה פעמים נגזר על משה שלא יכנוס לארץ ודבר זה היה קל בעיני משה שאמר ישראל חטאו כמה חטאים גדולים וכיון שבקשתי עליה' רחמים מיד קיבל ממני שנאמר הרף ממני ואשמידם מה כתיב וינחם ה' על הרעה . אכנו בדבר ואורישנו מה כתיב תמן ויאמר ה' סלחתי אני שלא חטאתי מנעורי לא כ"ש . כיון שראה הקב"ה שקל בעיני משה קפץ ונשבע לכן לא תביאו וכו' (רבה וזאת הברכה) :

דאמרו אל יושב הארץ וגו' . ובעמוד הענן אתה הולך לפניהם יומם דא עננא דאהרן (זוהר אמור ע' קנ"ו) :

ענני כבוד בזכות אהרן דכתיב אשר עין בעין נראה אתה ה' וכו' דאהרן רישא לכל שבעה עננים (שם) :

והמתה את העם הזה כאיש אחד ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך אלו הזכורים בפ' אז ישיר אז נבהלו אלופי אדום (פסיקתא) :

ועתה יגדל נא כח ה' וגו' . כח ה' דא הוא כח דשריא על רישיהון דצדיקייא ועל דא תנינן כל העונה אמן יהא שמיה רבה בכל כוחו אתבר חילא דסטרא אחרא (זוהר פנחס ע' ת"ח) :

נטילת ידי' י"ד פרקין דיד ימינא י"ד פרקין דיד שמאלא איהו כ"ח ולקבלייהו כ"ח אתוון דקרא קדמאה דעובדא דבראשית דאתמר בהון ועתה יגדל נא כח ה' (זוהר פנחס ע' תכ"ג) :

המזלזל בנטילת ידים בא לידי עניות *על *נטילת *ידים ר"ת עני וס"ת ע"ל ל"ת י"ם בגי' עשי"ר . י"ד פרקין בימין וי"ד פרקין בשמאל . ואם קודם מצות נטילת כתיב יגדל נא כ"ח ה' והיפך ותשכ"ח אל מחוללך ת"ש כ"ה ח"ו (כוונת אר"י) :

ועתה יגדל נא כ"ח ה' יגדל הוא חס"ד כ"ח הוא תפארת . אדנ"י הוא מטטרו"ן (פליאה) :

מרע"ה כשעלה למרום המשיך מדת א"ל ח"י לאדנ"י באומרו ועתה יגדל נא כח ה' ואולם ח"י אני וגו' . וזה הסוד שהמשיך החיים מא"ל ח"י למדת אדנ"י ואלמלא כן מתו כלם לפי שעה (סתרי תורה) :

אמר ר' סימון י"ג מדות בהקב"ה שנא' ה' ה' אל רחום וחנון רב אמר אחת עשרה ורבנן אמרו עשר ועל איזה מהם השתחוה רב חסדא אמר על החסד שנאמר וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו . ר"א בן יעקב

אמר על ארך אפים. ורבנן אמרו על מדת הרחמים. אמר רב יצחק אמר משה לפני הקב"ה מפני מה אדם חוטא ואין אתה פורע לו מיד אמר לו הקב"ה משה אתה צריך לומר זה ולא גליתי לך מדותי ואתה אומר כן חייך שתצטרך לא עשוה הרבה עד שאמר לו אכנו בדבר ואורישנו א"ל ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת היכן דבר ה' ה' אל רחום וחנון (שוחר טוב תלים סי' נ"ג) :

ה' ארך אפים ורב חסד נושא. א"ר יצחק אמת אמאי סלקי מכאן א"ר חייא אינון גרמו ליה דאסתלקו מכאן דהא בשקר' דברו גרמייהו במדה דבר נש מודד מודדים לו וכן שאר אחרי אסתלקו דלא יכול משה למסרינהו בגין דאינון גרמו (זוהר) :

סלח נא לעון העם הזה וגו'. כשאמר משה סלח נא לעון העם הזה היה עת רצון ואלו אמר אז סלח לעונותיהם של ישראל עד סוף כל הדורות היה עושה שנא' בעת רצון עניתיך אמר הקב"ה הרי כדבריך אעשה סלחתי כדבריך (מדרש) :

תפלה למשה איש האלהים שהכריע על מלאכי השרת הקב"ה אמר אכנו בדבר ואורישנו ומשה אמר סלח נא לעון העם הזה ויאמר סלחתי כדבריך (ילקוט מבלי) :

ויאמר ה' סלחתי כדבריך וגו'. ניזופין היו א"ר יצחק ממעשה המרגלים ולא כפי' הקונט' ממעשה העגל שהרי מחל להן הקב"ה ואמר להם סלחתי שאח"כ נעשה המשכן והשרה שכינתו ביניהם (תוס' יבמות ד' ע"ב ע"א) :

ויאמר ה' סלחתי כדבריך עתידין א"ה לומר כדבריך (פסיקתא) :

ואולם חי אני וימלא כבוד ה'. לה' הארץ בארעא קדישא. ומלואה דא שכינתא דכתיב וימלא כבוד ה'. תבל ויושבי בה דא שאר ארעא. ד"א לה' הארץ זו ארעא קדישא עילאה ומלואה אילין נשמתהון דצדיקייא (זוהר פ' כח ע' כ"ב) :

ואולם חי אני וימלא כבוד ה' כל הארץ אלו ישראל שנקראו כבוד ה'. כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו. מכאן שנגזרה גזירה על ישראל שיהיו גולים בין האומות. ד"א ואולם חי אני וימלא כבוד ה' וגו' מתוך שישראל חוטאים לפני ואני סולח להם מלא כבוד ה' כל הארץ שיהיה א"ה אומרים אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו (פסיקתא) :

הרואה בנחמה לישנא דקלילא הוי בשבועה בלשון קצר כלומר לא יוכל לראות בנחמות ציון אם לא עשה זה ודומה לו אקפח בני שהלכה מקופחת בישראל דר' טרפון בשמעת' דמרדעת בפ"ק דשבת ודוגמא מצינו לשון המקרא ואולם חי אני וימלא כבוד ה' וגו' אם יראה וגו' (תוס' מגילה דף י"ו ע"ב) :

ועבדי כלב עקב רוח אחרת וגו'. כלב היה גלגול אליעזר שכמו שאליעזר היה ציר נאמן לשולחו לבא עקב שהיתה רוח אחרת עמו כמ"ש בכוונת אר"י שי' שבטים נתגלגלו בי' מרגלים (נכתב בפי' של ע"מ) :

נשמתו של חור נתלבש בנשמת כלב זה סוד ועבדי כלב עקב רוח אחרת היתה עמו רו"ח אותיות חו"ר (למודי אכי") :

ופגריכם אתם יפלו במדבר וגו' פי' פגריכם שהוא המקט"ג אתכם יפול במדבר הזה וידוע מגדולתו של דור המדבר שהיו דור דעה וראו השכינה ואמרו זה אלי ואנוהו וע"כ אמר ר"ע אין להם חלק לעה"ב

ר"ל לא היה להם צורך לחלק עה"ב כי ראו השכינה וכו'. ואולם מה שלא נשא הארץ אותם ר"ל כשהיה להם כ"כ גדולה למה לא באו לא"י והשיב דומה למאי דאמרי רבנן באליהו דלא יכלו עלמא למסבליה כשם שפרחה נשמתן של ישראל בסיני. פירוש הענין כך הוא בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהיה לך פרחה נשמתן כי לא היו יכולים לסבלם בנשמתן שהיה להם באותו שעה כי היה מלא זוהמא מחטא אדה"ר. אבל אח"כ כשפרחה נשמתן ניתן להם רוח מלמעלה וכשעשו העגל בא להם הזוהמא כמו בראשונה וההיא נשמה היה לאיר מקיף וכו'. וע"י זה לא נכנסו לא"י (עשרה מאמרות):

ו צדק לכל שאר הדור לומר ופגריכם על החיים שהיו חיים עדנה שכבר פגרו מרוחא דההוא עלמא. פירוש אפילו בחיים מחמת פריחת נשמתא מרוחא דההוא עלמא שפרח מהם (שם):

ואף דור המדבר שאמרו בשנאת ה' אותנו והוא היפך ויתנכלו או"תו לפי דרכינו נגזר עליהם *ופגריכם *אתם *יפלו *במדבר *הזה ר"ת ואי"בה שהיא גרמה להם איבה אחרת *איכה *ישבה *בדד *העיר (שם):

ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה. ר"ת ואי"בה שהוא כ"ד מיני מסאבותא שהביא הנחש בשעה שקלקל הנחש את אדם באכילתו עץ הדעת וחזרו וניערו במעשה העגל ובמרגלים (מגלה עמוקות אופן ל"ט):

ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה מאי פגריכם דא יצה"ר (זוהר):

אליך ה' נפשי אשא. נפש"י בגי' מ"ת כי צריך למסור עצמו למיתה וצריך להיות לו כוונה גדולה ונקייה דאי בלאו הכי בדברים לא יסר עבד והרי הוא מקריב בעל מום ח"ו והטעם ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה שהיא המיתה החיצונה שיהא אדם חפץ ושמח בה להעביר מחשבת היצה"ר אשר חשב להדיח נשמתו הקדושה והאדם המקבל מן השמים בזה כוונתו בשמחה אין חקר למתן שכרו (יונת אלם פ"ע):

וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ וגו'. מלמד שמתו מיתה משונה נראה דרעה במגפה דריש (עי' סוטה דף לד ע"ב):

וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה. במה הומתו. רבנן ורשב"י. רבנן אמרו אסכרה שלטו בגרונם ונחנקו ומתו. רשב"י אמר בנטילת אברים מתו וכל א' מביא ראייה לדבריו וכו' (רבה קהלת):

ויהושע וכלב חיו מן האנשים ההם וגו' ר"ל נטלו חלקם של שכרם שירשו זכות של אלו האנשים חבריהם המרגלים שהיה להם זכות שאמרו על הים תביאמו ותטעמו ועתה נהפכו ואמרו לא נוכל לעלות ולקח מהם זכותם כטעם צדיק נוטל חלקו וחלק חבירו (יונת אלם פ' ך"ג):

ויתאבלו העם מאד וגו' באותו שעה אמר הקב"ה למשה לך ורצה אותם העניים אמר לפניו רבש"ע במה ארצם. א"ל לך ורצם בד"ת שנאמר כי תבואו אל ארץ אבותיכם ועשיתם אשה לה' וגו' באותו שעה היתה מריבה בין ישראל ובין הגרים. א"ל הקב"ה למשה עשו מריבה עם אלו. א"ל רבש"ע אתה יודע א"ל לא כך אמרתי לך חקה אחת לכם ולגר הגר תורה אחת מכאן אמרו יש ג' מדות בגר יש גר כאברהם יש גר כחמו' יש גר כגוי וגו' (תנא דבי אליהו):

וישכימו בבקר וגו' וידבר משה את כל הדברים האלה אל כל ישראל דיבור קשה האלה קשה היה להם זה הדבר בלבד וישכימו בבקר כסבורים בדעתם שמשכימין לדבר מצוה (פסיקתא):

והיה באכלכם מלחם הארץ ירושה ראשונה ושנייה יש להן וכו' פי' ר"ת ראשונה ירושת אברהם יצחק ויעקב. שנייה ירושת יהושע ומשם ואילך קדושה לעולם ולא יתכן לפרש דבסוף פ' יוצא דופן מפליג ר"י בין תרומה לחלה וא"כ קדושה שנייה היא קדושת עזרא דבקדושת עזרא שייך לחלק בין תרומה לחלה משום דגבי חלה כתיב בבואכם וכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סלקי (תוס' יבמות דף פ"ח) (עיין זוהר ס' דברים ע' תפ"ח תפ"ט בארוכות על והיה באכלכם וגו') :

והיה אם מעיני העדה וגו' כגוונא דא אית בישראל דאינון רישין עמא ומנהון עיינין הה"ד והיה אם מעי"ני העדה ואית מנהון לבא מאינון ע' סנהדרין ומשה ואהרן על גבייהו דלא חסרין בעלמא כוותייהו ודא איהו ללבי גליתי אבל אחרנין דאינון אברין אתמר בהון ולאברי לא גליתי (תיקון י"ז) :

ושעיר עיזים א' לחטאת ומפני מה חטאת ע"ז חסרה א' שכל הקרבנות חטאת קודמת לעולה וכאן עולה קודמת (פסיקתא) :

וכפר הכהן על הנפש השוגגת בחטאה בשגגה לפני ה' בחטאת בשגגה להוציא את דקדוקי ע"ז וכיפר עליו להוציא מן הספק ונסלח סליחה גמורה ככל הסליחות שבתורה (שם) :

ויהיו בני ישראל במדבר וגו' איש מקושש ושמו לא נזכר לפי שלא היה צריך (פסיקתא) :

אמר ר' חייא כתיב וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת מאן עצים הכא ומאן הוא דא אלא דא צלפחד והוי דייק באילנין הי מנייהו רב על אחרא ולא חשש ליקריה דמארי' ואחליף שבת בשבת הה"ד כי בחטאו מת בחטא ו' מת ר' יוסי אומר כו' וע"ד אתקשי משה בדינא דבנתיה דלא ידע אי אתכפר למהוי לבנתיה חולק ואחסנא אי לאו כיון דדכר שמיה דהקב"ה אתיידע דהא אתכפר חובא (זוהר ע' רנ"ח) :

וימצאו איש מקושש עצים אמר הקב"ה למשה מפני מה חילל זה שבת. א"ל רבש"ע איני יודע א"ל יום חול תפילין בראשו ובזרועו רואה וחוזר ממעשיו עכשיו שאין לו תפילין הילל זה שבת באותו שעה א"ל הקב"ה למשה משה צא וגדר לישראל מצוה שנוהגים בו בי"ט ובשבתות ואיזה מצות ציצית שנא' דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית לדורותם ואין לדורותם אלא דו"ר ת"ם ואין ת"ם אלא יעקב שנאמר ויעקב איש תם מגזל ומן העבירה. לפיכך הביאוהו ונתנו אצל מלכות שמים חמורה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ונתנו על ציצית הכנף הא למדת שקל' שבמצות הרי היא כחמורה וחמור' היא כקלה (תנא דבי אליהו) :

באו ישראל למדבר ומצאו מקושש ולא היה משה יודע באיזה מיתה יהרג אלא ויניחהו במשמר. אמר הק"בה מות יומת האיש ההוא רגם ירגמוהו אותו באבנים מיד עמד משה בתפלה ואמר רבש"ע אם יחטא אדם כך הוא נסקל הרי הן מתכלין עשו להם תקנ' א"ל הקב"ה ילקו ארבעים ויצאו ידי כריתתן (תנחומא פ' במדבר) :

יודע היה משה שמקושש במיתה שנאמר מחלליה מות יומת אבל לא היה יודע באיזה מיתה נהרג וא"ת למה היה מסתפק היה לו לדונו בחנק דכל מיתה האמורה בתורה סתם חנק. וי"ל דמסברא היה נראה לו שנידון בסקילה כעובד ע"ז דבכל דוכתא אמר דומה שבת לע"א דהיינו מחלל שבת בפרהסיא לע"א (תוס' ב"ב דף קי"ט ע"א) :

והוה בני ישראל שריין במדברא גזירת שבת אשתמודע' להון וברם קנסא דשבתא לא אשתמודע להון. קם גברא מדבית יוסף אמר במימריה איזיל ואתליש בקיסין ביומא דשבתא ויחמון יתי סהדי ויתנינון למשה ומשה יתבע אולפן מן קדם ה' וידין יתי ובכן אשתמודע קנסא לכל ישראל ואשכחו סהדי ית גבריא כד תליש ועקר קיסין ביומא דשבתא (תרגום);

וימצאו איש מקושש עצים תולש מן הקרקע אתה אומר תולש מן הקרקע או איש עצמו ושמו מקושש ת"ל ויקריבו אותו המוצאי' אותו מקושש עצים הא מה ת"ל וימצאו איש מקושש עצים אלא תולש מן הקרקע (ספרי);

צלפחד זו מקושש ולש"ש נתכוון שהיו אומרי' ישראל כיון שנגזר עליהן שלא יכנסו לא"י ממעשה מרגלים שוב אין אנו מחוייבים במצות עמד וחילל שבת כדי שיהרוג אותו ויראו אחרים וכו' (תוס' ב"ב דף קי"ט ע"ב):

מעשה בחסיד אחד שנכנס לגדור שדהו ובא שבת ונפסק מלגדור שדהו ועשה לו הקב"ה נס ועלתה לו אילן צלף וממנו היתה פרנסתו ופרנס' אנשי ביתו. דקשה מה התפארת שנפסק מלגדור שדהו כשבא שבת וכי לא היה אדם ששמר שבת אלא הוא. אלא הענין כך הוא האדם המגולגל אם יעשה כל המצות שבעולם ולא יתקן חטא ההוא שעשה ויקיים אותה המצ ה שפגם מחוייב הוא להתגלגל עד שיתקן העיוות שנא' והשיב הגזילה אשר גזל ובלאו הכי לא יהיה לו כפ"ה עולמית. וכן הוא בענין אצל החסיד הזה שהיה גלגול צלפחד בן חפר שחילל שבת והוא היה מקושש ונתקן ע"י החסיד הזה שבא העת להביאו לידי נסיון שיתוקן ע"י נסיון הזה וכו' וכן סוד הנסיון אצל יוסף הצדיק שהוא גלגול יצחק מצד שמאל של אדה"ר. וכשגבר החסיד על היצה"ר ושמר שבת ומקודם שבת המיתו ועכשיו היה לו פרנסתו שלא יהא עני חשוב כמת ואילן צלף מרומז בשמו צל"ף ח"ד והמבין יבין (עמק המלך):

ויקריבו אותו המוצאים ליל מוצאי שבת. המוצאים אותו ללמדך שעדיין היו מוצאים אותו מקושש עצים אחר התראה לפי שהתרו בו ולא הניח עצמו מלקושש (כמיי):

ציצית מצילים מעינא בישא דכוחות הטומאה (כוונת אר"י):

הלובש ציצית נקרא אח"ד כמו הקב"ה שנקרא אח"ד לפיכך ייתי אחד וישתדל באחד (זוהר):

המתעטף בציצית מלאכים מכריזים לפניו הבו יקר לבריה דמלכא (זוהר):

ויאמר ה' אל משה לאמר וגו'. ויאמר קין אל הבל אחיו היו חלוקים בפ' ציצית נאמר כאן ויאמר קין וגו' ונאמר שם ויאמר ה' אל משה וגו' (לקוטי פ' בראשית):

דבר אל בני ישראל ואמרת וגו'. הא דכתיב גבי ציצית לדורותם חסר היינו מלשון דירה ר"ל לצורך דירתם כי המזוזה היא שמירה ממלאך המות. מזוז"ת אותיות ז"ז מו"ת והנה במזוזה יש שתי פרשיו' לכן צוה הק"בה שילבש ציצית לצורך שמיר' הדירה שיהיו כל ג' פרשיות בדירתו (זוהר):

בשהאדם מתעטף בציצית ויוצא לפתח דירתו שלם הקב"ה שמח ומלאך המשחית זז משם וניצול האדם מכל נזק ומכל משחית והיינו לדורותם לדירתם בשביל דירתו שהיה שם שלם ויצא מפתח ביתו במצוה (שם):

אמר ר' נהוראי אסהרנא עלי מאן דנפיק מתרע ביתו בציצית ותפילין ברישא אזדמנו שם שכינת' ותרין מלאכין ומלווי' אותו לבי כנשתא ומברכין ליה וחד מקטרגא אזי' אבתריה ועל כרחיה עונה אמן (פס):

הקב"ה הלביש לאדה"ר ציצי' שנא' ויתפרו עלה תאנה (מדרש): **טעם** כלאים בציצית ובבגדי כהונה כי ע"י מצות ציצית יש הפרדה לקליפות כלאים (עמק המלך בפי'):

אם מחוט ועד שרוך נעל א"ר אבא בר ממל א"ל הקב"ה אתה אמרת אם מחוט ועד שרוך נעל חייך שאני נותן לבניך מצות ציצית המד"א ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת ומתרגמי' חוטא דתכלתא (רבה פ' לך לך):

ד"א מלך הכבוד א"ר חזקיהו מה נשתנה תכלת מכל שאר מיני צבעונין שצוה אלהים להיות בציצית מפני שהתכלת דומה לעשבים ועשבים לים וים לרקיע והלק מכבודו ליראיו שהוא מעין כבודו שנא' ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת הוי ויבא מלך הכבוד (רבה נשא):

כתב בעל הסוד בספר סודי רזא ח' חוטין יש בציצית. חוט א' לזכור מצות ועבירות התלויות בעין. חוט ב' מצות התלויות בפה. חוט ג' בליעת הוושט. חוט ד' מצות ועבירות התלויות באזנים. חוט ה' אף מריה וכועס. חוט ו' מצות ועבירות התלויות בידים. חוט ז' מצות התלויות ברגלים. חוט ח' מצות ועבירות התלויות בערוה. והגיד למעלה וכולם תלויים בלב (ציוני):

סדין בציצית ב"ש פוטרין פי' בקונ' ב"ש לא דרשו סמוכים כו' (עי"ש ד"ה באריכות על ענין ציצית (תוס' שבת ד' ך"ה ע"ב):

מצות ציצית הא דשביק ע"ז דכתיב ביה נמי וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה בפ' שלח לך ואמר שכופר בה כמודה בכל התורה כולה משום דבלשון בני אדם לא מקרי כל המצות אלא ציצית (תוס' שבועות ד' ך"ט ע"א):

חותם של טיט מה שמדמה חותם של טיט לציצית שכך עושים לעבדים והציצית מעיד על ישראל שהם עבדים להקב"ה כדאי' בפ' במה אשה כבלא דעבדא (תוס' מנחות ד' מ"ג ע"ב):

חייב בציצית אם יש להם טלית ואם לא יוכל לקנות טלית אינו חייבים ואע"ג דאמר מלאכא לרב קטינא סרינא בקיטא ציצית מה תהא עליה כלומר וכי אתה מבקש עלילות להפטר מציצית היינו דווקא באותן הימים שכל הטליתות היו בת ארבע כנפות איכא עונש לאותו שמשנה אותם להפטר אבל בזמן הזה שרוב הטליתות פטורים אין עונש למי שאינו קונה ד' כנפות (תוס' ערכין דף ל"ד):

פסקי קרנא חדא דתכלתא משמע הכא שיש ציצית למתים ויש לדחות שהיו נכנסים מחיים לקבר כדאמר במדר' שבכל ערב ט"ב היו הולכים כשהם חיים לתוך קבריהם והיה בת קול יוצא הבדלו חיים מתוך המתים אבל יש להביא ראיה מפרק התכלת דאמר שמואל כלי קופסא חייבים בציצית ומודה שמואל בזק שעשאו לכבודו פי' לתכריכים וההוא שעתא וודאי רמינא להו וכן יש למה נסמכה מקושש לפרשת ציצית לומר לך שהמתים חייבים בציצית וקשה דאמר בפ' מי שמתו ר' חייא ור"י הוי אזלו לבית הקברות הוי שריא תכלתא דר"י אקברא. א"ל ר' חייא דלי כנפיך שלא יאמרו למחר באים אצלינו ועכשיו מחרפים אותנו ואי יש למתים

ציצית מאי מחרפים אותנו דקאמר. וי"ל ראע"ג שיש להם ציצית מ"מ מחרפי' אותנו שמראים עצמם שהם חייבים והמתים פטורים כדאמר כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות אבל קשה על המנהג להסיר ציצית מטליתות של מתים. ואמר ר"ת ששמע מזקני לוטי"ר לפי שציצית עדות היא שקיים כל התורה דציצית עולה ת"ר וח' חוטין וה' קשרים הרי תרי"ג. ועכשיו שאין חשובים כ"כ הרי כאלו מעיד עדות שקר וה"נ דרשינן במדרש יעשו להם ציצית לדורותם לדו"ר ת"ם. ואור"י דבימיהם היו כולן מקיימו מצות ציצית לפי שהיו לכולן טליתות של ד' כנפות וההיא דמנהות איירי אליבא דשמואל דאמר אין מצות בטילות לעתיד לבא ולכך צריך שיהיו לו ציצית דעתידים צדיקים שיעמדו בלבושיהם ואם יסירו לו הציצית במותו נמצא שלעתיד יעמוד בלא ציצית והמדרש נמי אתי כשמואל וההוא דלקמן יצתה ב"ק ואמרה כנפו דר"ח בן דוסא עתידה למשבא לצדיקים לע"ל אתיא נמי כשמואל. ועוד או"רי דה"פ דההיא שעתא וודאי רמינן להו היינו שמשימין בו ציצית ומסלקין אותו מיד להודיעו שקיים מצות ציצית ולפי שהבגד חדש ולא הושם בו ציצית מעולם צריך להשים בו וכן נוהגים בארץ אשכנז להשים ציצית בטלית של מת שיהא ניכר שקיים מצות ציצית ומיד מסירן (סוס' ב"ב ד' ע"ד ע"ב) (עיין ד"ת זה פסחים ד' ו' ע"ב): **והיה** לכם לציצית וראיתם וגו'. והיה לכם לציצית עם ח' חוטין שנותנן לנו בזכות ישר"אל יצח"ק יעק"ב שר"ה רבק"ה רח"ל אברה"ם לאה (כנפי יונה):

וראיתם אותו וזכרתם. וכתיב זכור את אשר עשה לך עמלק מ"ט דא אלא לבר דפרץ גדריה ונשכיה כלבא וכל זימנא דאבוי בעי לאוכחא לבריה אמר הוי דכיר דכך נשיך לך כלב אף הכא וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם אותם וודאי ואי לאו הא רצועה דהאי יגרום לכון למהוי טבין לפולחנא דלא תדיר (זוהר):

שלש מצות בזה אחר זה פ' ע"ז ופ' מקושש ופ' ציצית לפי שכל הכופר בע"ז כאלו קיים כל התורה כולה וכל המשמר שבת כאלו קיים כל התורה כולה שנא' ראו כי ה' נתן לכם השבת ובתורה כתיב ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו וכל המקיים מצות ציצית כאלו קיים כל התורה הרי אלו שלשה מצות תתורות בזה אחר זה (פסיקתא):

למען תזכרו ועשיתם וגו'. מן דבגלל די תדכרון ותעבדון ית כל פקודי ותהון קדישין הי כמלאכים דמשמשין קדם ה' אלהיכון (תרגום):

אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי. המדה הנקרא אני היא ב"ד של ישראל והיא נקראת נוקמת נקם ברית נקראת אנ"י בכל התורה ומזהיר ישראל שלא יחטאו וז"ש ויראת מאלהיך אני ה' וזה הסוד ואם תלכו עמי קרי אף אני אלך עמכם קרי ויסרתי אתכם אף אנ"י. אנ"י אמית ואחיה מחצתי ואנ"י ארפא. וזהו אנ"י ולא מלאך אנ"י ולא שרף אנ"י הוא ולא אחר והיינו דכתיב אנ"י ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וחזר ואמר בסוף הפסוק אני ה' אלהיכם בפסוק זה ראשו וסופו אנ"י אחר לרחמים וא' לדין (שערי אורה):

פרשת קרח

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני וגו'. רב אמר קרח

אפיקורס

אפיקורס היה מה עשה עמד ועשה טליתות א"ל חייבת בציצית א"ל חייבת דכתיב גדילים תעשה לך. בית שהוא מלא ספרים חייבים במזוזה א"ל חייבים דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך א"ל בהרת כגרים מהו א"ל טמא פרחה בכולו מהו א"ל טהור באותו שעה אמר אין תורה מן השמים ולא משה נביא ולא אהרן כ"ג (ירושלמי סנהדרין ד' כ"ז) ;

ויקח קרח לקח עמו אנשים רעים נותנים לו עצות רעות (פסיקתא) :

בההוא שעתא דאתקטיל מצרי נולד קרח ואתגלגל ביה (מגיד פ' שמות) : א"ר יצחק רב מכל לואי הוי קרח דעבדיה הקב"ה לתתא כגוונא דלעילא וקרייה קרח אימתי בשעתי' דגלש בגינה לההוא איש דכתיב כי ימרט ראשו קרח הוא וכד חמי קרח רישי' בלא שער' וחמא לאהרן מתקשט בקשוטי דמלכא אתזלזל בעיניו וקנא לאהרן א"ל הקב"ה אנא עבדית לך כגוונא דלעיל לא בעית לאעלאה בעילאין חות לתתא והוי כתתאין דכתיב וירדו חיים שאולה מאי איהו שאול גיהנ' דתמן צווחין חייבי' ולית מאן דרחמי עלייהו וזמינין אינון לאתייא ולאעלא' כד יתער הקב"ה לעטא ולאתייא להו דכתיב ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל (זוהר תזריע ע' פ') :

תנופת הלוים ע"י אהרן כעין אסקיהו נחתיהו האמור ביצחק ואלו היה קרח מסכים בהנפתו כשם שהסכים יצחק בעקידתו ולא עוד אלא שזה מסר נפשו וזה לא היה צריך לכך הנה בלי ספק היה קרח למטה כגבריאל למעלה כשם ששקול אהרן נגד מיכאל ואין בנשיאות של אלצפן ענין לכך כי עבדות גדולה היתה זאת לא תאות למי שראוי להיות דוגמא עליונה לא' משרי המרכבה בשם שלא יאות לאהרן להיות נשיאי הלוים (ע"מ):

קרח אבאר ברמיזה כאשר קבלתי אני דע איש המעיין שהוא סוד שופך דם האדם באדם דמו ישפך באותו אדם עצמו וההרוג הורג את הורגיו ע"ד דאטפת אטפוך וגו'. וכן הבל הרג את קין בימי משה ומיתת קרח בבליעה מדה כנגד מדה ובקרח תחקיר ודרש בשתי שים ערב ותמצא סוד מופלא (ציוני) :

צדיק כתמר* יפרח* ס"ת קר"ח שבסוף הימי' יעלה ומשה אמר מזמור הזה על בלעם ועל קרח מה שעשו לו. וז"ש איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת ר"ל בער' אביו של בלעם לא היה ידיעה לו לפיכך חסרה לו ו' של בע"ר והיינו הדעת שהיה לו ולפיכך כתיב בו ויודע דעת עליון לפיכך על בעור אמר לא ידע אבל על בלעם אקרא כסיל לא יבין את זאת. *בפרות *רשעים *כמו *עשב ר"ת שלו כבע"ר שנתגלגלו ממנו ואלו הן להשמדם עדי עד אבל הצדיק דהיינו קרח יפרח בסוף (כנפי יונה סי' נ"ד) :

קב"ה התחיל בתורה במלת בראשית אותיות יר"א בש"ת יר"א שב"ת. ירא בש"ת דא יעקב יר"א שב"ת זה משה וכו'. ואית כאן דלא יר"א שב"ת ולא יר"א בש"ת לא ירא בש"ת זו אשתו של עשו וכו' לא ירא שב"ת זה קרח דהוי מתלוצץ בציצית ומזוזה דרמיז למטרוניתא מלכא דשבתא (גלי רזיא) (עיין כל זאת לעיל בארוכות על פסוק בראשית) :

שם של יב"ק עניינו שם הוי"ה ושם אלהי"ם עולה יב"ק ר"ת *יעננו *ביום *קראנו. וג"פ יב"ק עולה שלו הייתי ויפרפרני ור"ת *יחיד *קדושה *ברכה *ישכון *במקום *קדשו וזהו רמז ליעקב וזהו ר"ת של יב"ק אצל מחלוקת קרח ברמז שם של יב"ק *יקח *קרח *בן *קהת *בן *יצהר. *יצהר *בן *קהת אבל אות ע' של שבעים נפש שלו לא רצה יעקב שיהיה מחכו

אצל המחלוקת וזהו יעקב בקש על עצמו שנא' בסודם אל תבא ר"ל בסוד ורמז יהיה שמי אבל לא תבא נפשי שיהיה השם כולו עם אות ע' זה לא יבא (זר זהב אות יו"ד):

ת"ח אהרן ימינא לואי שמאלא קרח בעי למעבד חילופא דימינא לשמאלא בג"כ אתענש ולא עוד אלא דאשתכח ביה לישנ' בישא ואתענש בכלא (זוהר):

ויקח קרח טאי ויקח נסיב מנא בישא לגרמיה כל דרדיף בתר דלאו דיליה איהי עריק מקמיה ולא עוד מה דאית בידיה אתאביד ממנו. קרח רדיף בתר דלאו דיליה דידיה אביד ואחרא לא רווח (שם):

ר' יוסי אמר כתיב שלום רב לאוהבי תורתך אורייתא הוא שלום וכתיב וכל נתיבותיה שלום וקרח אתא לאתפגמא שלום דלעילא ותתא בג"כ אתאביד מעילאי ותתאי (שם):

משה תיקן דור הפלגה שהם היו עדת קרח לפי שעדת קרח היו אנשי סדום והם היו דור הפלגה כמ"ש רבינו בחיי. ויקח קרח מתרגמינן ואתפליג ולכן אמר אנשי השם והם בנו המגדול נעשה לנו שם. וכן אמר החטאים האלה בנפשותם שנפשות האלה חטאו בדור הפלגה לכן פתח המדרש אח נפשע מקרית עוז ר"ל שהמרידה שלו היה מדור הפלגה שבנו המגדול הנקרא קרית עוז ולפי שבעדת קרח היו דתן ואבירם את ר"ן איש לכן אמר רב לך בגי' רנ"ב ר"ל די לך שהכית כל אויבי לחי שהם רנ"ב איש מדור הפלגה שהם בחטאו בדורו של סנחרב בדורו של גוג ומגוג (מג"ע אופן רפ"ה):

הן צדיק בארץ ישולם זה משה שנא' הן קרבו ימיך למות וכתיב צדקת ה' עשה אף כי רשע וחוטא זה קרח ועדתו (ילקוט משלי):

ד"א בוטח בעושרו זה קרח. וכעלה צדיקים יפריחו זה משה ואהרן וסנהדרין שלו (שם):

כבוד חכמים ינחלו זה אהרן ובניו שנתבסמה להם הכהונה וכסילים מרים קלון זו קרח ועדתו (שם):

כל מי שעושה מריבה על ת"ח כאלו עשה מריבה על מי שאמר והיה העולם שנא' הוא דתן ואבירם קראם עם אשר הצו על משה ואהרן בעדת קרח בהצות' על ה'. ויודעי' דתן ואבירם במשה ואהרן שהם כשרים היו ובני עה"ב ועמדו עליהם להרגן. יודעים דואג ואחיתופל בדוד מלך ישראל שכשר היה ובן עה"ב הוא ועמדו עליו להרגו בלשונם (מד"א):

אל תכריתו שבט משפחות הקהתי. ר' אבא אמר די הוא שאינו מזכיר כאן אלא על משפחה לבד למה מזכיר לכל השבט שהרי הוא אומר משפחות שבט הקהתי אלא הק"בה מגיד מראשית אחרית ומקדים דברים שלא נעשו צפה הקב"ה שקרח עמד ממשפחות קהת והולק על משה שנא' ויקח קרח בן יצהר בן קהת וגו' ומשה עתיד לבקש לפני האלהים שתבלע הארץ אותם א"ל הקב"ה תן דעתך וכו' מה אמר לו הקב"ה למשה לו אני שומע אבל לכל השבט אינני שומע לך לכך אל תכריתו שבט משפחות הקהתי (רבה במדבר פ' ה'):

למען שמי אאריך אפי. מדבר בקהתים משל וכו' כך היו הלוים נושאי המשכן והיה מביט בקרח ועדתו שעתידי' לחלוק על משה ואהרן אמר הק"בה מה אעשה לאלו להרוג אותם עכשיו א"א שהרי מעורבים הם עם

עם אחרים צדיקים וכדי שלא יפגע בכולם מדה"ד לקח הק"בה חציו שמו ונתן עליו שם י"ה שנתן עליו הק"בה הקהתי ה' בתחלה ויו"ד בסופו הה' י"ה לעשות עליהם משמרת (פס) :

ויקח קרח לקח מהעופרת של קין קינא דמסאבותא והיותר טוב שבנשמתו של קין לקח אהרן כו' אבנר מסוד הבל ונהרג וכו' (עמק המלך) :

ויאמר קין אל הבל אחיו קצת בעלי קבלה אמרו כי אמירת קין עם הבל היה בפ' ציצית שנא' בו ויאמר. ומוסיף על זה כשתבין מחלוקת של קרח עם מרע"ה בטלית שכולה תכלת (רקנטי בראשית) :

ויקומו לפני משה ואנשים. אנשי דור הפלגה שאמרו הבה נבנה לנו נתגלגלו בסדום. וז"ש אנשי העיר אנשי סדום ואח"כ בקרח. וז"ש אנשי שם מאותם שאמרו ונעשה לנו שם (מדרש) :

מאתים וחמשים איש. למה לא נתפרסם שמותם מפני יחוס המשפחה (פסיקתא) : **העז** איש רשע בפניו. זה דתן ואבירם ויקומו לפני משה (ילקוט משלי) :

איתא במדרש אנשי שם שהיו בקיאים בשם המפורש (אבן טוב) :

הבדלה ונ"ר לתקן ר"ן אנשים של קרח (זר זהב אות ד') : **ויקומו** לפני משה. וקמו בחוצפא ואורי הלכתא באנפי משה על עיסק תיבלא (תרגום יונתן) : **ונסיב** עצה ופליג קרח (תרגום ירושלמי) :

אנשי שם שהיה להם שם בעושר בחכמה ובבינה (פסיקתא) :

ומדוע תתנשאו על קהל ה'. כד ימליך מלך בישראל איבעי ליה לאגחא קרבא בעלמא לשעבדא כל הנך סטרין תחת כנסת ישראל ובההוא זימנא אע"ג דמשה מלך לא הוי מלך וכדאמר ליה ההוא רשע קרח ומדוע תתנשאו על קהל ה' וכד מלך שאול צריך לאגחא קרבא בעמלק וכו' (זוהר ויפלח) :

וזאת עשו קחו לכם מחתות וגו'. קרח ועדתו אמרו הקב"ה בקש מחתות של זהב א"ל הקב"ה למה לי זהב לי הכסף ולי הזהב ואפי' קטורת למה לי קטורת תועבה היא לי ומה אני מבקש שושנים אמרו בני קרח אמר הק"בה נצחתם למנצח על שושנים (ילקוט תלים) :

ותנו בהן אש ושימו עליהם וגו'. אמר הקב"ה אהה גרמת בנפילת אפים שלך בעדת קרח שאמרת רב לכם בני לוי שאז גרמת שנענשו עדת קרח בשעה שמסר גרמיה למיתה כמש"ה וישמע משה ויפול על פניו ולכן אמר אלהי הרוחות חסר ו' כדאי' בזוהר מסר גרמיה למיתה לאילנא דמותא שהוא סוד מזמור אליך ה' נפשי אשא דלית תמן ו' נמצא נפילת אפים של משה גרמה שנענשו עדת קרח שהיו ר"ן איש עם דתן ואבירם במנין ר"ב ל"ך ודבר זה גרמת במדבר וכ"ש בא"י וכו' (מג"ע אופן כל"ס) :

לכן אתה וכל עדתך הנועדים וכו'. משה תיקון הבל ואהרן קין כמ"ש האר"י ז"ל לכן אמר משה בשלמא שאתה חולק עלי שפיר כי כבר חלקנו הבל וקין אבל ואהרן מה הוא כי תלינו עליו כי הוא תיקונך (ע"מ) :

המעט כי העליתנו מארץ מצרים וגו' ארץ זבת חלב ודבש על שנתעשרו דתן ואבירם במצרים היו קוראים אותה זבת חלב ודבש (פסיקתא) :

אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש. ארבעה פתחו באף *נחש *קרח *המן *אופה כי אלו ד' פגמו בשם הוי"ה בד' אותיות ורזא עילאה היא על סוד ד' עולמות שפגמו באבי"ע ולכן לא קחשיב יונתן בן שאול ואיוב

שגם הם פתחו באף (מג"ע אופן קל"ז):

הלא אהרן אחיך הלוי רמז לו רזא עילאה שאהרן יתגלגל אח"כ ויהיה לוי שנתגלגל בשמואל וזה היה טעות קרח שראה שמואל יוצא ממנו שהוא אהרן ממש וז"ש העיני האנשים ההם תנקר שרז"ל עינו הטעתו שראה שמואל יוצא ממנו שהוא ממש אהרן וזה נרמז במלת ונתת לאמתך זרע אנשים רמז גלגולים אחרים שהם שמואל ועזרא (סס אופן ל"ג):

קרח לא היה מחלוקת להמשיך שם הנקרא שמים כי כיון להפוך את הבריאה ובהיפוך את הבריאה אין קיום בא וראה מרע"ה קרא אליהם לשלום ואמר להם אתם אש ואהרן מים והנה מחלוקת נמשך השלו' שהוא שם שמים והם ענו ולא נמשך מהשלום אלינו רק נעמוד בתקפנו ובגבורתנו ואין לשאול תצא בת קול ותבטל דבריו של קרח כי יש להשיב שקרח לא רצה להשלים כל עיקר וא"צ להתעוררות א"כ בת קול מאין תצא. וא"ת הלא משה למד' מפי הק"בה שק־ח וחבורתו בני שריפה נינהו. וא"כ האיך היה גונב לב הבריות והיה קורא אליהם לשלום והוא ידע כי לא ישלימו ויש להשיב אמת כי ידע משה שקרח לבדו לא יספיקו בידו לעשו' תשובה אך חבורתו אם לא היו חולקים לאו בני כלייה נינהו והם הוסיפו על הטאתם ונעלם ממשה ע"כ קרא אליהם לשלום אין להקשות למה יתפלל משה שלא יקבל הק"בה מנחתם וגם לברוא עליהם דין זולת משה יעשה הקב"ה דין ומשפט עמהם. ויש להשיב כי משה ידע דינם ועניינם אך היה צריך קריאה והתעוררת דא"כ יתבטלו כל התפלות ויעשה הק"בה דין כפי המקבל הלא תראה כי אברהם אבינו ירד למצרים מפני הרעב ואדם גדול כמוהו עומד בארץ ימים מועטים עד עבור ימי הרעב אבל בעבור שרואה הארץ נגובה ויביש' ירד להשקותה ר"ל ירד למצרים כדי להשקות הארץ למעלה ע"י התעוררת דאברהם וכן משה וכן כולם צריכים להתעוררת ומעשה כדי שיהיה כח ופועל ויעשה הכי למעלה וקרח לא רצה להמשיך אליו השלום ונשארה הארץ יבישה יבושו כל הבוגדים ריקם אז פתחה הארץ את פיה וקיבל' הבל הדינים הירדו מלמעלה כי מצא מקום לחול שהיא המקבלת טוב ורע והיא אש המקבלת ולא מצאו רק המקריבי' וחלו עליהם ונשרפו כי לא כוונו רק כמדתם כמו שאמרו לא נעלה ואהרן כיון להשלים נכנס בשלום ויצא בשלום. וכיון שפתחה הארץ פיה וקבלה למעלה כך פתחה הארץ פיה למטה ובלעה אותם (פליאה) (ע"ל פ' בראשית על מלת שמים):

ויחר למשה מאד ויאמר וגו' מחלוקת קרח לא הוי לשם שמים ולא חייש ליקרא דלעילא ואכחיש עובד' דבראשי' כיון דחמי משה דאכחש עובד' דבראשי' אתדחי איהו לבר ויחר למשה מאד ויחר למשה על דאכחי' ליה דלא אסכים ההוא מחלוקת על דאכחישו עובדא דבראשי' ובכולהו אכחיש קרח בעילא ותתא דכתיב בהצותם על ה' הא תתא ועילאי וע"ד אתדביק במאי דאתחזי ליה קרח בעובדא דבראשי' אכחיש בעלמא ופלוגתי' בשמיה הוי ביה ובעא לאכחשא מילי דאורייתא וודאי בארבקותא (זוהר בראשית ע' ל"ח):

ויאמר משה אל קרח אתה. כל בעלי השבעות כולם צריכים הזמנה שנא' בעדת קרח לפני ה' אתה ואהרן יהור. וכן במכות פרעה ויאמר למחר (פליאה):

וקחו איש מחתתו ונתתם וגו'. נבחר שם מעושר רב נבחר שמו של משה שנא' לולי משה בחירו וכה"א והודעתיך בשם מעשרו של קרח שנא' חמשים ומאתים מחתות א"ל הקב"ה מפני שיש לך עושר אתה מתגאה נבחר שמו של משה מכל עשרך של כסף וזהב הוי מכסף ומזהב חן טוב (רבה פ' תרומה):

וקחו איש מחתתו וגו'. איש מעצמו שלא נטלו עצה זה מזה (רבה אחרי מות);

ויקהל עליהם קרח וגו'. וכנש עליהם קרח ית כל כנישתא לתרע משכן זימנא ואתנטיל בעותרא דאשתכח תרין אוצרין מן אוצרי דיוסף מליין כסף וזהב ובא למטרד ית משה וית אהרן מן עלמא אילולי דאתגלי יקרא דה' לכל כנישת' (תרגום):

שנאתי קהל מרעים איזה קהל זה קהל קרח שנא' ויקהל עליהם קרח ולאיזה קהל אני אוהב ויקהל משה אז יקהל שלמה (שוחר טוב תלים סי' כ"ו):

הבדלו מתוך העדה ואכלה וגו' עשו אותם כמנודים (פסיקתא):

וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך בין האור דא כהנא ובין החשך דא קרח. אמר משה לי אתחזי לפרש מחלוקי דמנא איהו דיוקנ' טוב לעיל'. חדא דאתדבק קרח בחשוכא דסטרא אחרא ואכחיש עובדא דבראשית דלא בעי לאתדבקא בשמאלא דאיהו לוי אמר הבדלו מתוך העדה הזאת ורזא דמלה ויבדל אלהים בין האור ובין החשך (תיקונים):

מה שהוצרך לומר הבדלו והקב"ה יש בידו להמית ולהחיות וכמו שארז"ל שנים ושלשה יהיו מתכסים בטלית א' השנים מתים והאמצעי ניצול כענין שכתוב יפול מצדך אלף ורבבה מימינך אליך לא יגש וא"כ מה צורך לומר הבדלו אלא כדי שלא ידבק בהם אויר הרע שבמכ' דבר בענין שנא' באשתו של לוט ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח (כחיי):

דבר אל העדה לאמר העלו וגו' ומליל לכנישתא למימר סורו כען מעלוי משכנא גובריא חייבא האילין דאתחייבו קטול מן טליותהון במצרהא פרסמי מסטורין דילי כד קטילת ית מצראי על ימא דארגיזו קדם ה'. ובאלוש אפיסו ית יומא דשבתא כדון אזדמנון על מימרא דה' בג"כ חזו לגרוייהון ולגמר' ית כל נכסיהון ולא תקרבון בכל מה דאית להון דלמא תלקון בכל חוביהון (תרגום):

וידבר אל העדה לאמר סורו נא. עונש אם לא יהיב למסכנ' בי"ט קרי אברהם עליו סורו נא מעל אהלי האנשים האלה וגו' (זוהר פ' אמור ע' קנ"ח) (ע"ש בארוכות מה שאמרו אברהם יצחק ויעקב ודוד עליו):

וידבר אל העדה לאמר. הכריזו עליהם סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה דאוי לרשע ואוי לשכנו פן תספו בכל חטאתם מכאן שניתן רשות למשחי' לחבל (פסיקתא);

ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירם מסביב ודתן ואבירם יצאו נצבים תמהים (שם):

ואם בריאה יברא ה' ופצתה וגו'. כד הקב"ה קשיר למשה בחברותא דלעילא כדין אתפקיד רב ממנא על ביתי' ואיהו גזיר והקב"ה עביד דכתיב ופצתה האדמה את פיה וגו' וכתיב ויהי ככלותו לדבר ותבקע האדמה

(זוהר פקודי ע' סג"ח) : **זבובי** מות יבאיש יביע שמן רוקח מרבר בעדת קרח. אתמול מבאישים נגד משה ואומרים לא משה נביא אמת ולא אהרן כ"ג ולא תורה מן השמים והיום מביאים דברים לפני משה ואומרים משה נביא אמת ואהרן כ"ג ותורה מן השמים. יקר מכבוד והכמה זו הנבואה סכלות מעט זו גזירתו של משה שאמר אם בריאה יברא (רבה קהלת) :

תפלה למשה איש האלהים. איש האלהים שהט״ח נגד מלאכי השרת. אם בריאה יברא ה' אם בריאה מוטב ואם לאו יברא (ילקוט תלים) :

קרח שמע לאשתו ונפל כיצד כשבא מבית המדרש אמרה לו מה הלכה חידש לכם משה בבית המדרש. אמר פ״רש לנו מעשה אמרה לו מה מעשה אמר לה מעשה תכלת היה אמר לה כך דרש ואמר נאמר לו מפי הגבורה שתעשו לכם ציצית על ארבע כנפי בגדיכם וכדי שיהא תכלת שנא' ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת. באותו שעה היתה משחקת ואומרת לו ראו כמה הוא יושב ומשחק תדע שהוא אומר על כנפי בגדיהם אני עושה לך טלית כולה תכלת מה עשתה עמדה ועשת' טלית שכולה תכלת נתעטף בו ועמד לפני משה. א"ל מה עשית א"ל אתה אמר' מעט ואני עשיתי הרבה. השיב משה ואמר כתוב על מזוזות ביתך. בית שהוא מלא ספרים צריך מזוזה או לא א"ל הן א"ל ישמע אזניך מה שפיך מדבר. א"ל משה עברת על מצות הקב"ה ונתגאית בעושרך. באותו שעה עמד משה בכעס לפני הב"ה ואמר רבש"ע אם קיימי' הם דברי תורה הבא עליהם גזיר' שנא' ואם בריאה יברא ה' (ילקוט משלי) ;

ד"א ואם בריאה יברא ה'. שהוא אומר למעלה נגד כל עמך וגו' אמר משה לפני הקב"ה אם בריאה יברא אשר אמרת ועשית אשר לא נבראו עתה יברא ה'. ופצתה האדמה את פיה כדרך שפצתה בימי קין והבל בדמי אחיו של הבל ובלעה אותם ואת אשר להם שלא יהיו להם זכרון וזכרון בעולם שלא יאמרו זה השור של דתן וזה הבגד של אביר' (פסיקתא):

ויהי ככלותו לדבר את כל הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם תכף לדברי משה הובקעה כדי שידעו ישראל שהוא אמת ותורתו אמת (שם) ;

ותפתח הארץ את פיה וגו'. ביום ג' ברא הק"בה ארעא ואתני בארעא דתפתח את פומה במחלוקת קרח ותבלע לקרח ולכל כנישתא וכך הוי דכתיב ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת קרח (זוהר ויקהל ע' סמ"ח) :

ותפתח הארץ את פיה. את לאסגאה דומ"ה דאיהו פי הארץ (שם בלק ע' סמ"ב) : **קרח** ועדתו מתחנן בכל יום ד' וא"ל עד מתי קץ הפלאות מתי תשוב תחיינו ומתהומות הארץ תשוב תעלנו והוא אומר להם איני יודע לכו שאלו לאבות העולם והם מתביישים וחוזרים למקומם (מדרש כונן) :

במדור השלישי של גיהנם נידוני' שם עשר' אלפי' רבוא רבבות מעכו"ם ודנין אותם בשבט של אש. והמלאך הממונה עליה' ששמו שפטי"אל וקרח ועדתו נפטרין מן הדין בזכות שאמרו אבותם נעשה ונשמע (שם) :

לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם. לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות. לא תשימו קרחה בין עיניכם שלא תשימו כמו שעשה

לקרח שנבלע (ילקוט ר״ה) :

אם לקית בממונך זכור איוב שלקה בגופו ובממונו. אם לקית בגופך זכור דתן ואבירם שירדו חיים שאולה (מסכת דרך ארץ) :

חכמי אמת אמרו קרח זה קין ומשה זה הבל והדין עמהם מ״מ קשה שהרי כתיב שופך דם האדם באדם דמו ישפך וחז״ל אמרו מדה במדה לא בטלו וא״כ לדבריהם יהרג קרח ואח״כ יתבלע ויקויים הקרא ויקוים דבריהם מכ״מ לא בטלה. ועוד קין נהרג לשבעה דורות כאשר אמר לו הקב״ה א״כ נתקיים הקרא ונתקיים דבריהם ולמה יבלע קרח ולא נכתב שופך דם האדם באדם דמו ישפך ונבלע גופו ג״כ בחיים. ועוד קין ואחיו ידעו כל הדינים ומשפטים שבא מלאך ולמד לאדם ואדם לבניו וקין לא ידע בענין הריגה אבל עשה לו צער של חבורות ופצעים ולא ידע ברור לו מיתה יפה וא״ת כי הבל לא עמד להרגו וכל מי שאינו מסור ביד חבירו להרגו איני יכול לברור מיתה יפה אין הדבר כן כי גדול היה ממנו ומסור בידו היה אלא הכוונה כך הוא. דעו כי קין כיון להמשיך הדין בנצ״ח מדתו של הבל ומנצ״ח ביסו״ד. ואלה הפצעים וחבורות עד שהגיעה בעטר״ת הדין הקשה וזהו עד שהגיע בצווארו ומ״ש ר׳ יהודה מיום שפתחה הארץ את פיה וקבלה דמו של הבל הכוונה כי הארץ הוא כנסת ישראל וקבלה דמו של הבל ר״ל הדין שירד מן הנצ״ח ומן היסו״ד. וזהו שהרמיז בדבריהם דמו ודם זרעותיו כלומר כל הספירות של מטה ממנו שוב לא פתחה נגד קרח. הכוונה שלא פתחה בדין גמור בזה שנסתלק הצדיס זה הבל ותשאר העולם מבלי קיום לגמרי עד קרח שכיון גם הוא לעשות הריסה ולחזור הוא במלכות משה היא בנצ״ח להמשיך הדין דרך שם ובעבור שלא היה ירידת הדין כ״כ קשה כי היה מגין משה משא״כ בהבל לא היה אדם להגין ע״כ נבלע ולא יצאו דמיו ומה שנבלע קין ונהרג והנה הצרה פעמים משום שחטא פעמים בקרבן ובהריגה נבלע קרח ע״י משה (פליאה) ;

דע לך כי קין והבל פרים למעלה ולא נתקיים העולם כאשר לא נתקיים קרח ומשה וכאן נהרג הבל ויצאו כל תולדות הרעות מקין ושם נהרג קרח וזהו ישראל יכנסו לארץ (פליאה) :

א״ר יודן אמרו בני קרח אל תתיירא ראו נסים שנעשה עמנו שנא׳ ותפתח הארץ את פיה ואנו היינו תולין באויר וכה״א ובני קרח לא מתו (ילקוט תלים) :

אוי לרשע ולדובקיהם. אתה מוצא כשחלק קרח הלך עמו בכחלוקתו חמשים ומאתים ראשי סנהדראות והלך עמהם אף הממון שלהם שנאמר ותפתח הארץ את פיה (ילקוט משלי) :

ויקנאו למשה במחנה. א״ר שמעון בן ינאי נמנו ישראל במדבר למנות דתן במקומו של משה ואבירם במקומו של אהרן שנא׳ נתנה ראש הוי ויקנאו למשה במחנה ומה גרמו לעצמם תפתח ארץ ותבלע דתן ותכס על עדת אבירם (ילקוט תלים) :

וירדו הם וכל אשר להם וגו׳. כד נפיק שבת סליק מניהנם חד סטרא מעינא בישא ובעא לאתערבא בזרע ישראל ולשלטאה עלייהו וישראל עבדו עובדיהון בהדס וביין ואמרו הבדלה מאיך ההוא סטרא ועאל לדוכתייהו בשאול אתר דקרח וסייעתיה תמן דכתיב וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה ואינון לא נתתין עד דישראל עבדו הבדלה דכתיב הבדלו מתוך העדה

העדה (זוהר ברחשית ע' נ"ב) ;

ומי נתפלל עליהם רשב"ג אמר משה התפלל שנא' יחי ראובן ואל ימות. רשב"ל אמר חנה התפללה עליהם שנא' ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל (ירושלמי סנהדרין) ;

אתה מוצא בבני קרח שנסתכלו למעלה ונמלטו אביהם שלא נסתכל למעלה ירד למטה בית גאים יסח ה' (ילקוט משלי) ;

אמר הקב"ה למשיח שאל מה אתן לך. ר' ברכיה אומר אותן שירדו חיים שאלה ואלו הם קרח ועדתו שואל שיעלו (ילקוט תליס) :

שאל לך אות מעם ה' אלהיך העמק שאלה או הגבה למעלה. העמק שאולה שיחיו המתים או שיעלו קרח ועדתו או הגבה למעלה אם אתה מבקש שירד לך אליהו על הארץ א"ל יודע אני שיש בי כח לעשות אבל איני מבקש שיתכבד בשבילי שנא' ויאמר אחז לא אשאל ולא אנסה את ה' (ילקוט ישעיה) :

לעתיד לבא הקב"ה מוריד חנוך בן ירד ששמו מטטרו"ן ואת ארבע חיות מגלגלי המרכבה כסאו ומעמיד את כסאו לצד א' ומעלה את קרח ועדתו משאול יםתהום רבה ומביאים לפניו כל באי העולם והוא מסדר דינו של עצמו לפני הבריות אמר להם כלום ראיתם אלוה אחר מבלעדי בשמים ממעל או בארץ מתחת או בארבע רוחות העולם העידו בי ותאמרו אמת שנא' ואתם עדי נאם ה' ואני אל. משיבים מטטרו"ן וחיות הקדש וקרח ועדתו כלם בבת א' בפה א' בדבור א' ואומרים לא ראינו מעולם אלוה בשמים ובארץ אין מלך כמוך (אותיות ר"ע אות א') :

ר' אלעזר הוי יתיב קמי אבוי א"ל כתיב בכנישתא דקרח ויאבדו מתוך הקהל מאי ויאבדו אלא כמה דכתיב והאבדתי הנפש ההיא מקרב עמה אמר ר"ש שאני אינון בני אהרן דלא כתיב בהו אבידה כאינון כנשתא דקרח דכתיב ויאבדו מתוך הקהל וכתיב כלנו אבדנו לאכללא אינון דאקריבו קטורת ר"ן איש דאתאבידו וודאי ואילין לא אתאבידו (זוהר אחרי מות):

בא וראה יש עושר שהוא עושה רע לבעליו ויש עושר שהוא טוב לבעליו. עושה רע לבעליו זה עשרו של קרח שהיה עתיר מכל ישראל וכתיב וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה (רבה פ' משפטים) :

אסתייעיה מלתא בעודו גחין לפניו שהבין ודרש מזמור לאסף אלהים באו גוים נחלתך שלא היה מבין בו קודם לכן ודרשו. וי"מ שמקרא זה לבד דריש מזמור לאסף קינה לאסף מ"ל ודרש שאמר אסף שירה שכילה הקב"ה חמתו על העצים והאבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה מישראל שאלמלא כך לא נשתייר שריד ופליט וכה"א כילה ה' חמתו ויצת אש בציון כך פי' אך יש במדרש שאסף אמר שירה על שטבעו בארץ שעריה. משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הבאר ונפלה כדה לבאר והיתה מצטערת ובוכת עד שבאתה שפחה של מלך לשאוב ובידה כלי של זהב ונפל אותו כלי לשם התחילה הראשונה לשורר ואומרת עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא משם כדי שהיא של חרס מן הבאר שאינו של נחשת ועכשיו מי שיוציא אותו של זהב יוציא כדי עמו כך בני קרח שהיו בלועים כשראו שטבעו בארץ שעריה אמרו שירה אמרו מי שיוציא השערים יוציא גם אותנו. לכך אמר אסף מזמור שהוא ממשפחת קרח (תוס' קידושין דף ל"ב ע"א) :

יש אומרים קרח וקין כוונה א' להם הדין עמהם. כי קין במנחתו חטא שהביא מזרע הארץ אש בלי מים. וכן קרח שעמד במדתו אש בלי מים וקין נהרג כי שופך דם האדם באדם דמו ישפך ובעבור שהיה לו לקחת מוסר ולא לקח אז חטא פעמים ע"כ ניתוספו לו מיתות משונות שקשה האחרון מן הראשון שהעיבר עבירה מהעבירות החמורות ושנה בה מה מעלה יש לו מקרה הוא ניהו וגם אין לומר אחר שהבל הביא קרבן מהודר מבכורות צאנו וידוע הבכור והצאן הקב"ה קבלו אלא שהניחו ברצונו והציץ במה שלא היה ראוי לו ונתחייב הריגה ומגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב ונזדמן קרח והוא קין להרגו וחזר והטא היה מן הדין שיהרג פעם אחרת ולא שיבלע כי לא ימחול עונו אם לא במיתה הזאת וראה הבליעה כמה הוא קשה שיורדים חיים שאולה וראה והבן כי הבהמה זימנה הקב"ה ונשחט' עם הברכה ואח"כ נמצאת טריפה כי עדיין לא נמחל עונה אלא שהדין הראשון רוצה השם להיות בכי צער וע"כ זימנה השם ביד ישראל כענין ואהבת לרעך כמוך. ועדיין צריכין לקבל הדין כן הדבר בקרח לא ימחול עונו כי חטא פעמים וע"כ הדינים האלו קשים (פליאה):

תתקע"ד דורות הם עזי פנים שבדור וכו'. ור"ל שכל פושעי ישראל שבשמיטה זו דור אחר דור כולם באים מדתן ואבירם שהיו בשמיטה רעים וחטאים ופריצים וכל הבאים מהם כך הם בשמיטה הזאת ולכך דרשו רז"ל כל מקום שנא' נצים נצבים אלו הם דתן ואבירם שאין לך דור שאין לדמהם שבאים דרך גלגול ולא די שלא עשו תשובה אלא שהוסיפו על חטאתם ופשעו והוצרכו לגלגול וזהו כי ירדו חיים שאולה. והנה ראייה הוא שהגלגול הוא באנשים ובבהמה ובשרצים ובעופות כי כן יש בשר לנחש ולבהמה ועוף כמו שיש לאדם ועל זה התפלל על ה' ואמר אל אלהי הרוחות לכל בש"ר כלומר לכל בש"ר ולמה הוצרכו הנשמות לצער הזה דכתיב נאצו האנשים האלה את ה' כמו מאסו בי ואני משלח אותם במקום מטונף ומאוס ומסריח ובסוף יתעלה זה הרוח וכו' (ספר תמונה):

וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה. מלמד שהיתה הארץ נפתחת כפי עביו של אדם בפרסות האדם נפתחה כמו הרגלים והשוקים והבטן כמו הבטן והצואר כמו הציאר והם יורדים מעט מעט והארץ חונקת והם צועקים משה אמת ותורתו אמת (מדרש):

ותכס עליהם הארץ ששבה לאיתנה. ויאבדו מתוך הקהל. נעשה מקום חנייתם קרחה ולהלן הוא אומר ובני קרח לא מתו מקום נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו מלמד שלא היו בעצת אביהם ואלו הם אסיר אלקנה ואביאסף (מדרש):

וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה. ירדו למדור האחרון של גיהנם כי ז' מדורין יש בגיהנם ושאול הוא המדור התחתון וכו'. ראיתי במדרש סדורו של עולם שאול מדור שביעי הוא חציו אש וחציו ברד והרשעים קופצים שם מאש לברד ומברד לאש ומלאך של גיהנם מורד אותם כרועה המטרד צאנו מהר לגבעה ומגבעה להר שנא' כצאן לשאול שתו מות ירעם ע"כ (נחיי):

וכל ישראל אשר סביבותיה' נסו לקולם לקול של נסי' (פסיקתא): **ואש** יצאה מאת ה' וגו'. אלופינו מסובלים בשעה שהקטנים סובלים את הגדולים. אין פרץ פרצה של פורענות כר"א ותפרץ בם מגפה. ואין יוצאת יציאה

של פורענות כד"א ואש יצאה מאת ה'. ואין צוחה של פורענות כד"א וכל העם אשר סביבותיהם נסו לקולם:

רחש לבי דבר טוב שלא יכלו להתוודות בפירוש אלא כיון שרחש לבם בתשובה קבלם ולמה לא יוכלו לומר בפיהם שירה שאול פתוחה והאש מלהטת סביבותיהם דכתיב ואש יצאה מאת ה' ואומר תפתח ארץ ותבלע דתן לכך נאמר רחש לבי (ילקוט):

אותו אש ששרף עדת קרח אין אדם נפטר מן העולם עד שתעבור עליו מאותו האש (פרקי ר' אליעזר):

השרופים שהיו בעדת קרח ונדב ואביהו ומרגלים שהיו ממהרים לנחול את הארץ קודם זמנם בלא דרך נענשו מכח המדה הזאת הנקרא"ת הו"ד (תמונה):

בני קרח אמרו רחש לבי דבר טוב. ולמה לא יוכלו לומר בפיהם שירה שאול פתוח והאש מלהטת סביבותיהם דכתיב ואש יצאה מאת ה'. ואומר תפתח ארץ ותבלע דתן לכך נאמר רחש לבי. שלשה היו ולמה אמר לבי ללמדך מה שכיון זה כיון זה והיו שלשתן שוה בלב אחד (ילקוט תלים):

אמור אל אלעזר בן אהרן הכהן וגו'. למה נאמר לאלעזר ולא לאהרן לפי ששני בני אהרן על הקריבת אש זרה מתו שנא' ויקחו שני בני אהרן נדב ואביהו איש מחתתו וגו'. אמר הקב"ה שני בניו מתו על עסקי המחתה יבא יה ויתכפר על מחתו' (פסיקתא):

כ"א אל אלעזר בן אהרן. לפי שהיה אהרן כ"ג ואלעזר סגן אמר הקב"ה מוטב יכנוס הסגן בין השריפה ולא יכנוס כ"ג:

וירא כבוד ה' כדי לייראם ולבהלם (פס): **ויבא** משה ואהרן. קרבן לפני הכבוד (פס):

ויאמר משה אל אהרן וגו'. ת"ח מה כתיב קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת. מ"ט כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף דהא לית תבירו לההוא סטרא בר קטורת דלית לך מלה חביבא קמיה קב"ה כקטורת מכאן לבטלא דקטור' דעבדא בני נשא לההוא עובדא ואביהו מבטלא כ"ש קטורת מלה דא גזירה קמיה קב"ה דכל מאן דאסתכל וקרי בכל יומא עובדא דקטורת ישתזיב מכל מילין דחרשין בעלמא ומכל פגעים בישין ומהרהורים בישין וממותנא ולא ינזק כל ההוא יומא דלא יוכל סטרא אחרא למשליט ביה וכו' (זוהר ויקהל ע' סג"א):

ת"ח קטורת אעביר מותנא ורוגזא דלא יכלו לשלטא בעלמא דכתיב ויאמר משה אל אהרן וגו' ושים קטורת וגו'. ולבתר דא כתיב וירץ אהרן וגו' ויכפר על העם. וכתיב ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה בגין דלא יכלין סטרין בישין וכל אינון מקטרגא לקיימא קמיה קטורת (זוהר ויחי ע' תפ"ו):

ר' פנחס פתח קרא דכתיב והנה החל הנגף בעם וכתיב ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה וגו'. וכתיב ותעצר המגפה כתיב הכא מהר וכתיב התם מהרי שלש סאים מה להלן קרבן לאשתזבא אף כאן קרבנא לאשתזבא (זוהר וירא ע' רכ"ד רס"ה):

א"ר פנחס זימנא חדא הוית אזלי באורחא וערעית בי אליהו אמינא ליה למימר מילי דמעלי לברייתא. א"ל קיים גזר הקב"ה ועאלו קמיה כל אינון מלאכא דממונן לאדכרא חוביה דבר נש די בעידנא דידכר בני אינשא

קרבנא ומני משה נתגזר וכרוזא אעיבר על כל חילי שמיא דאי ייעלון בני בארעא בבתי כנסיות ובתי מדרשות ויימרון ברעות נפשא ולבא עניינא דקטור' ביסמין דהוי להו לישראל דיתבטל מותנא מעלייהו. א"ר יצחק בא וראה מה כתיב ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש וגו'. א"ל אהרן למה אמר כי יצא הקצף מלפני ה' מה כתיב וירץ אל תוך העדה והנה החל הנגף בעם. וכתיב ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. ולא יכיל מלאכא דחבלא לשלטאה ונתבטלא מותנא (זוהר) (ע"ש מעשה רב וגדול עם ר' אחא מה שעשה בימי הדבר):

אחד עשר סממני הקטורת נגד אחד עשר מחנות של סמא"ל (מג"ע אופן פ');

קטורת כל מאן דארח ביה בההוא עשן דקטורת איעבר מניה זוהמא וטינופא דיצה"ר ולא הוי ליה אלא לב א' לאבוי שבשמים וכמו דציץ הוי קאים על ניסא כן הקטורת דלית לך דאתבר סטרא אחרא כמו הקטורת ת"ח ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה דהא תבירו דההוא סטרא אחרא היא קטורת וקיימא לבטלא חרשין ומילין בישין מביתיה וכל מאן דמסתכל וחמי עובדא דקטורת בכל יום משתזיב מכל חרשין דעלמא. ומפגעים בישין ומהרהורים בישין וממותנא ולא יתנזק כל ההוא יומא ואית ליה חלק לעה"ז ולעה"ב וישתזיב מדינא דגיהנם ומדינ' דמלכו אחרא מה כתיב באהרן ויעמוד בין המתים וגו'. דכפית ליה למלאך המות דלא יכיל לשלטאה ולא למעבד דינא וכו' (זוהר שיר השירים):

כשנקרא שמות לעשר' דרגין דסטרא אחרא קרא אתרין שוקין דההוא סטרא תאומי"אל תומי"אל והם בקליפ' להבדיל אלף הבדלות כמו נצ"ח והו"ד בקדושה כי את זה לעומת זה עשה אלהים והם הרצים דסטרא אחרא והענין כי בהיכל נוג"ה יש מקום נקרא ת"א הרצים ע"ש הנכנסים שם מלאכים שהם רצים עליונים ונוטלים בידם מגיני זהב שהם סוד החשמלים אשר הם מגינים וסייפים ורמחים ורצים להגין על ישראל מהאומו' ועורכי' מלחמה עמהם ומתנקמים מהם תכף ומיד ולכך הם רצים להציל הניצולים במרוצה ואח"כ השיבו אל ת"א הרצים. ויש סטרא אחרא רצים אחריה להרע לישראל ולפעמים שאלו הרצים בקדושה קודמים לאלו החיצונים ומפילים אותם וזה סוד הרצים יצאו דחופים והעיר שושן צהלה ושמחה. ולפעמים אלו בס"א קודמים כתיב והעיר שושן נבוכה וכולם הם בסוד שוקין וירכין וכשהאדם רץ למצוה ברגלים ובשוקיים נותן כח וחיל להרצי' הקדושים שבהיכל נוגה וכו' וכבן אמר משה והולך מהרה אל העדה ר"ל שהיה רץ ומעורר הרצים הקדושים שבהיכל נוגה מדתו של אהרן וכתיב וירץ אל תוך הקהל וכו'. ולכן רץ דווקא אהרן לעורר הרצים העליונים כי בעת הזאת היה הפגם והקטרוג בירך הקדושה שהיא היכל נוגה ממילא היה מלאך המות רץ עם כל הרצים שלו בקליפה אבל בשעת פנחס ודוד מלאך המות לבדו היה רץ ומקטרג בהיכל ראשון ושני ולא בהיכל נוגה אבל עדיין לא התגברו הקליפה שהם הירכים שלהם כי דווקא נצ"ח והו"ד נקראו ירוכים ולא יסו"ד ומלכו"ת מדתו של פנחס ודוד. ולכן לא היה פנחס ודוד צריכים לרוץ אבל בימי אהרן היה הקטרוג בתרין ירכין בסוד הני כרעי"ן דרבנ"ן מנייהו הוי לכן הוצרך אהרן שלוחו של משה לתת כח וחיל במרוצתו אל הרצים הקדושה שיתגברו וזהו והולך מה"דה כי יצא הקצף קצ"ף בא"ת ב"ש הו"ד. לפי שהפגם הגיע לשם ממילא יתגברו החיצונים

ח"ו וזהו סוד והו"די נהפך עלי למשחי' שהו"ד נהפך לאותו קצ"ף בא"ת ב"ש שהוא משחית (כפי' של עשרה מאמרות):

וירץ אל תוך הקהל. תפס מדתו של אותו מלאך שהוא רץ בשעת המגפה ובתמורות א"ת ב"ש למלת מג"פ תדעהו שהוא ירו"ץ (שם):

אמרו רבותינו שני דברים היו קדושים וגדולים וכסבורים בני אדם שהם קשים וכדי שלא להוציא לעז עליהם כתוב זה דבר גדול של שבח וברכה ואלו הן קטורת ואהרן. קטורת שלא יאמרו ארם קשה היא הקטורת על ידו מתו נדב ואביהו ועל ידו נשרפה עדת קרח ועל ידו נצטרע עוזיה לכך כתב הקב"ה מעלה גדולה בקטורת שינצלו ישראל על ידו שנא' ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל. ארון שלא יאמר אדם קשה הארון שהכה בפלשתים והרג באנשי בית שמש הרג לעוזא לכך כתבו בו ברכה שנא' וישב ארון ה' ללמדך שאין קטורת וארון הורגים אלא עונות הורגים במה בירך הקב"ה בית עובד אדום ר' יוסי אמר בבנים וכו' (רבה במדבר פ"ד):

אמר משה לות אהרן סבית מחתתיה והב עלוי אשתא מעלוי מדבחא ושוי קטורת בוסמין על אשתא ואוביל בפריע לות כנישתא וכפרא מטולהון ארום נפיק מחבלא דאתבלי בחורב דשמיה קצף מן קדם ה' בהורמנא וכו' (תרגום):

מכח אות תי"ו היו כוחות הסמים המחלוקת לב' חלקים ומתעכבי' מכח אש מן המדה ומתקשרים בכח הקטורת לחבר וליחד כוחות העליונים לאחר ר"ל מכח הצורה הזאת היו כוחות הסמים הנעשים בקטורת והיו חולקים לב' חלקים מכח האש הבאה מכח התי"ו שהיא בגבו"רה היו מתערבים ונשרפים הבשמים לב' חלקים וכח של אלו הבשמים כולם היו ידועים למשה רבינו בסגולות וכוחות בשמים ולכולם היו כוחות וסגולות במדריגה ומעלי' מעולות זו מזו אשר הם מורים רחמים מהם מורים דין לפי סדר הבשמים והקטורת וכח א' היה מיוחד ביניהם שבו כח הרחמים ולסלק כל חרון אף וחימה וכח אותו הסם הוא שהודיע המלאך המות למשה וע"ז אמר משה לאהרן קח את המחתה ושים עליה קטורת כלומר תשים בקטורת או תוכח שרומז אל הה"א שהיה דין ונהפך לרחמים שאמר להסיר התי"ו של קטורת שהוא דין ולהשים במקומה ה"א שהוא רחמים דכתיב ישימו קטורה באפך ומיד ברך ה' חילו שנעש' שלום בעליונים ובתחתונים מכח זה הקטורת של סם זה הנה עתה למדה שאפי' כל הצמחים צריכים שיתקרבו ע"י קרבן ועיקר קרבנות ע"י בשמים אלו שהוא עיקר הצמחים וכן כל הבהמות יוצאים לקרבן זה ע"י תורים ובני יונה שהם עיקר למיניה' וכן באדם ע"י יעקב ויצחק שהוא עיקר לכל מין האדם (ספר התמונה);

ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח אמר אהרן למשה בי אדוני משה להרגני אתה מבקש בני מפני מה שהקריבו אש הדיוט נשרפו ולי אתה אומר קח את המחת' להוציא מן הקודש חוץ א"ל עד שאתה מדבר הם מתי' אלא והולך מהרה כיון ששמע אהרן כך אמר אפילו אני מת על ישראל איני חושש (פסיקתא):

ויראו כל העדה כי גוע אהרן נתקבצו כל הקהל עליה' ואמרו להם היכן אהרן אמרו היאך מלאך המות יוכל לפגוע בו אדם שעמד במלאך המות ועצרו דכתיב ויעמוד בין המתי' ובין החיי' אם אתם מביאי' אותו

מוטב ואם לאו נסקל אתכם באותה שעה עמד משה בתפלה ואמר לפניו רבש"ע הוציאני מן החשך. (מן המסד) מיד פתח הקב"ה את המערה והראהו (רבה מקח):

וישב אהרן אל משה אל פתח אהל מועד והמגפה נעצרה וישב אהרן אל משה לבשרו (פסיקתא);

כשראה משה המגפה והי' יודע הסוד של הה"א שמסר לו המלאך המות מיד נשתמש בה"א ההיא שכחה מן החסד שבחסד יכופר עון והמגפה נעצרה (תמונה):

דבר אל בני ישראל וקח מאתם. כיון שילדה לאה בן רביעי אמרה הפע' אודה את ה' הה"ד וקח מאת' מטה מטה ר' יצחק אמר מטו מטו בני מטו בעגל מטו במרגלים. ר"ל אמר עלו בהם שני שבטי' שבט כהונ' ושבט מלכות (רבה וילא):

וידבר ה' אל אהרן הנה נתתי לך משמרת תרומתי לכל קדשי בני ישראל וגו'. זה מכלל המתנות ולפי שערער קרח על מתנות כהונה בא הכתוב ללמד ולקיי' לאהרן ובניו את המתנות ללמדך שכל מי שיערער על בניך על הכהונ' יבא ואני הכותב ואני החות' ואני מעלה לך בערכיי' לפיכך נסמכה פרשת המתנות למעשה קרח. לך נתתי' בזכותך. למשחה לגדול'. ולבניך בזכות בניך. לחק עולם שינהוג הדבר לדורות (פסיקתא):

מתנות כהונה הוא מן שו"ר בגי' אבגי"תץ ולכן כתיב ונת"ן אל הכהן ונתן בגי' אבגי"תץ. והנה כשתתן המתנות על הכהן תכוון אל ונתן ותאמר פסוק ונת"ן (כוונת הר"י):

כל חרם בישראל לך יהי' וגו'. הה"ד ברוגז רח"ם תזכור כי מה שהאדם מחרים נכסי' בא ע"י כעסו וכל הכועס כאלו עובד ע"ז צוה הק"בה לעשות מן החרם שהוא ברוגז עשה ממנו רח"ם דהיינו שיתן לכהן דאתי מסטרא דימינא היינו ברוגז רח"ם תזכור גם כל פטר רח"ם רמז לזה (מדרש):

העובר על חרם כאלו עובר על כל התורה אם תמנה כל תיבה שבסוף הספר במצרים סוף בראשית. ומסעיהם דסוף שמות וכן כולם. אות ראשונה ואחרונה של כל תיבה יעלה חרם (ספר חסידים סי' ק"ו):

ופדויו מבן חדש ומלאה וגו'. חפשנו אחר מקרא זה ולא מצאנוהו כי אם ופדויו מבן חדש תפדה. ושמא דריש הכי מדכתיב ופדויו מבן חדש משמע מבן חדש ולמעלה כדלא כתיב בן חדש (תוס' ערכין ד' י"ח ע"ב):

ולא תשאו עליו חטא וגו'. נשיאות חטא למה. וא"ת נשיאות חטא הוא משום דלא אכלו בלא הפרשה אחרת. וי"ל דמשמע קרא דאהפרשה גרידא הוי נשיאות חטא (תוס' ב"מ דף נ"ז ע"א):

אם אינו קדוש נשיאות חטא למה. וא"ת נימא דנשיאות חטא הוי משום דעבר אמימריה דרחמנא. ואומר ר"ש משנ"ץ דה"פ אם אינו קדוש נשיאות חטא למה כתיב בלאו הכי ידעינן דיש בו נשיאות חטא מדכתיב כל חלבו דמשמע חלב אין גירגונתא לא (תוס' תמורה דף ה' ע"א):

פרשת חקת

זאת חקת התורה אשר צוה ה' ויקחו אליך פרה אדומה למה נאמ' פ' פרה אחר מחלוקת קרח לפי שהקהתי' הטהרו לשאת ארון ברית ה' שנא'

ובכתף ישאו אמר קרח לא די שהוציאו אותי מכלל כהונה ומתנות אלא שנילחו ראשי ועשו אותי סכל מיד נתקנא למשה לערער הריב והוא לא ידע חוק פרה ארומה תהיה כפרה גדולה על ישראל (פסיקתא) :

אמר ההוא גברא ר' אימא לי מלה חדא תודתא סומקתא הוי לי ויומא חדא אזלינא במדברא אתי חד גברא אמר לי מה שמה דתורתא דא אמינא מן יומא דאולידת לא קרינא לה בשמא א"ל בת שב"ע אם שלמה אתקרי אי תזכה לכפרה ושוב לא ראיתי האיש ההוא וחייכנא מההוא מלה. והשתא דזכינא באורייתא אצטערנא על ההוא מלה גבו'. א"ל מלה דחכמתא היא בת שב"ע שבע פרות שבע שרפות שבע הזאות (זוהר מחרי מות ע' קל"ז) :

סוד פרה אדומה בסוד דינין של פ"ר האדו"ם ופרות שהביאו את הארון מארץ פלשתים גי' י' פעמים אלהי"ם מהקליפו' של נו"ן דלא תונ"ו והוא נו"ן דנח"ש ובשריפת הפרה ישלטו הדינים בהטומאה לקיים פסילי אלהיהם תשרפון באש וצריך שלא יעשה בה מלאכה שהיא בא מהקליפה שנגזר מהטא אדה"ר שנא' בזיעת אפיך תאכל לחם ומן הקליפות באה מלאכה (עמק המלך) :

ניצוצי הקדושה מנין רפ"ח נפלו בשעת הבריאה למטה ומנין רב עלו אתם בשעת יציאת מצרים ונשאר פ"ו מנין אלהי"ם ולכן גם תיקון מנצפ"ך דין הקשה פ"ר וגם עם ה' אותיות פרה אדומה (זר זהב אות ג') (ובפליאה אות פ"ד פ"ס רי"ש אותיות שריפ"ה) :

שכינתא נטרא פורפירא מאשא סמקא ואצטבעית בה ונקרא סומקא פרה אדומה תמימה. אדומה וודאי מסטרא דגבורה. תמימה מההוא סטרא דאתמר ביה התהלך לפני והיה תמים. אמר אין בה מום מסטרא דיעקב דלית בה פסולת דאתמר ויעקב איש תם יעקב דלעילא ובדיוקניה יעקב דלתתא. אשר לא עלה עליה עול משעבודא דגלותא בגין דאיהי שכינתא עילאה אתקריאת שבת דאיהו אסור במלאכה בגין דאתקריאת חירות ושלמה אמר בגינה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני בגין דפרה אדומה דאיהי מטהרת את הטמא ומטמא את הטהור דאתעסק בה ורזא דמלה מי יתן טהור מטמא לא אחד. מטהרת את הטמא מסטרא דימינא דההוא סטרא דימינא אתקרי איש טהור בגין דלסטרא ימינא איהו מיא דאורייתא אע"ג דיהא טמא אתדכי בה. ומטמאת את הטהור דא גבורה דלסטרא סמא"ל דנפל מקדושתיה ומאי דהוה טהור סאיב ליה בגין דשלט על חילין דמסאבא וכהנא דאיהו טהור כד הוי משתדל לקרבא לעזאזל הוי מטהר לישראל מכל חובין דלהון דכתיב ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם ואיהו דהוי טהור מתטמא בההוא עזאזל והכי לנדה הוי כהן מטהר ליה ואיהו הוי אסתאב עד עידן רמשא דהוי מתדכי (תקונים תקון ך') :

ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש כי הוו עסקי בפרה לא הוו מסקי מיניה אלא כמה דמסיק תעלא מבי כרבא לכך אמר דוד טוב ומטיב למדני חקיך שר"ת צריכים לימוד כ"ש חקת פרה שיש בה הלכות עמוקות שהיא מטהרת הטמאים ומטמא הטהורים (פסיקתא) :

חוק החקיק בה הב"ה ואין אתה יכול להרהר עליה מפני מה זה ועל מה זה אלא מדרשי' תוכל לדרו' בה כפי שהדעת מגול' (ס"ב) :

חוקת התורה מטה שנקראת חקה מחמת תורה שבע"פ נחקקה מתורה שבכתב והיתה אדומה ונקבה ששניהם רומזי' לדין (ניוני) :

הטעם שא"ה ושטן מונים את ישראל בפרה אדומה ושעיר המשתלח לומר מה המצוה זאת יותר מכל הקרבנות כו' מפני שנעשו בחוץ י"אה שהיא נזבחת לשעירים על פני השדה והאמת שהיא באה להעביר רוח טומאה ושריפתה בחוץ ר"ל מן השריפה ששורפי' אותה בחוץ נהנים שרי חוץ ושרי חיצונים (שם) :

א"ר פנחס בן יאיר למה הוסף הקרב חסר יו"ד אלא כנגד פרה אדומה שעשו באותו היום לכך הוסף הקרב חסר יו"ד והעמיד התיבה על ד' אותיות נגד ד' דברים שהיתה הפרה צריכה אדומה תמימה בלא מום בלא נשיאות עול כד"א ויקחו אליך פרה אדומה (רבה נשא פ' י"ח) :

וישרנה הפרות בדרך וארז"ל כי הפרות היו משוררות ואומרות שירו לה' שיר חדש וזה רמז בסוד חיות נושאות הכסא וי"ב בקר הם פרות הבשן היוצאות מפרה אדומה והם תחת ים הנחשת ב' לכל רוח וכאשר נושאות ארון ברית ה' למעלה לחברו שם אז אמרו שבח זה (כוונת אר"י) :

פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום . לאכפיא לכל אינון סטרי דמסאבא ולא ישלטו (זוהר פקודי ע' תכ"ה) :

פרה אדומה דא בבל תמימה דא מדי אין בה מום דא יון לא עלה עליה עול דא אדום (שם) :

מי יתן טהור מטמא מתחלה היה הפרה טמא וכיון שנשרף נעשה טהור ולכן ניתן לסגן ולא לכ"ג וכל סטרא אתרא רוח מסאב' כיון דחמו דא מיד ערק ולא יתיב בההוא דוכתא (שם) :

כד לא מכשרן בני נשא עובדייהו אסתלק ו' מזאת וכתיב זאת התורה אדם כי ימות באהל אסתלק ו' מזאת ועביד האי אהל נוקמין היינו דכתיב זאת חקת התורה אשר צוה ה' בגין דלא אתחבר ו' בה' גרמו דסאיב' מקדשא וגרמו מיתה דהא מאן דאפרש לון גרם מיתה עד דאתא פרה וכפרה על בניה ועבדין מיניה הזאה על טמאי מתים זאת התורה דלא אתחבר בה ז' עד דאתעבדו הזאה לאינון כלי מדין ולבתר וזאת התורה אתדביק בה ו' שהוא סם חיים (זוהר בראשית ע"ם ח') :

יהי לבי תמים בחקיך זה חקת הפסח וחקת פרה אדומה למה ששניהן דומים זה לזה בזה נאמר זאת חקת הפסח ובזה נאמר זאת חקת התורה ואי אתה יודע איזה חוקה גדולה מזו משל לשתי מטרוני' וכו' כך בפסח נאמר חוקה ומי גדולה הפרה שהאוכל הפסח צריכים לזה שנא' ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת (רבה בא פ' י"ט) :

בזכות שאמר אברהם יוקח נא מעט מים ואל הבקר רץ אברהם זכו בניו לפרה ויתן אפרה במים (פסיקתא רבתי) :

אמרתי אליך ויקחו אליך פרה אדומה תמימה שמא בשבילי אלא בשביל לטהר אתכם שנא' והזה הטהור על הטמא (רבה אמור פ"ל) :

לקח פר בן בקר הה"ד גדולים מעשה ה' דרושים לכל חפציהם כשהוא רוצה קראה לשון נקבה שנא' ויקחו אליך פרה אדומה תמימה וכשהוא יוצה הוא קראה לשון זכר שנא' לקח פר בן בקר לכפר על מה שעתיד (רבה פ' תצוה) :

קצת ממשכילים נסתפקו להם במה שנעשה הפרה חוץ למקדש אם היה לתוקף קדושתה ומדריגתה יותר מכל הקרבנות או למיעוט קדושתה עד שאין ראוי לעשות במקום קדושתה (במיי ע"ם בארוכות) ;

שאלו תלמידיו את ר' יוחנן בן זכאי באיזה כלים נעשית אמר להם בבגדי זהב אמרו לו והלא למדתנו בבגדי לבן אמר להם אם מה שראו עיני ומה ששירתו ידי שכחתי וכ"כ למה כדי לחדד התלמידים (ספרי):

מה פרה אדומה מכפרת פי' על מעשה העגל וכדאמרי' במדו"ש משל לבן שפחה שטנף פלטרין של מלך א"ל תבא אמו וכו' (תוס' מ"ק דף ך"ח):

נסמכה פרה למיתת מרים כי צדיקים מכפרים ומטהרים כמו הפרה שמכפרת זמט רת (פסיקתא):

ללמדך א' המרב' וא' הממעיט אע"ג דאמרי' א' המיוחד שבעדרו וגבי פרה אדום' נמי אמרי' שאם מצא נאה הימנה מצוה לפדותה מ"מ לא היה לו להתפא' בכך כיון שמצוה בזה כמו בזה אם מתכוון לשם שמים (תוס' שבועות דף ט"ו ע"א):

דע כי פרה אדומה היא בת לשאר תעלומות וזהו שאמר שלמה כי בבית שער אינו יכול לכנוס כ"ש לשאר חדרים שבפנים וכל זה רומז בפסוק זאת חקת התורה (פעמי תורה):

הכל יפה עשה בעתו גם את העולם נתן בלבו העלים הקב"ה מבריותיו טעם פרה אדומה דא"ר יצחק כל העוסק בפרה אדומה מטמאה בגדים והיא עצמה מטהרת טמאים (ילקוט תלים):

שמענו במשה שנכתב תורה לשמו זכרו תורת משה עבדי. ושמענו בשמואל שנכתב לו ספר תורה דכתיב ויכתוב לו ספר וכו'. באהרן לא שמענו אלא מלמד שנכתב לו פרשה א שלא תזוז מבניו ואיזה זה חקת התורה (שם):

ע"ד הקבלה פרה אדומה רמז לתורה שבע"פ מדת הדין הקשה שהיא הגורמת כל טומאה. והנה עבודה זו מסורה ביד אלעזר כדי שתעשו על כוונתו למדת הדין הקשה ולא יחשבו מחשבה רעה בעבור שהיא נשחטת בחוץ וע"כ הקריב ואמר זאת חקת התורה כלומר זאת המצוה המחודשת חוץ למקדש אל תהיה כוונה חוץ להקב"ה ח"ו כי היא נחקקת מן תורה שבע"פ והיא מדה ששית ואע"פ שענין הפרה עמוק עמוק מי ימצאנו במדה ששית תמצאנו כי היא הגורמת כל טומא' וכן הטומאה מתפשטת עד שש מעלות. והמדה הזאת ששית היא מדתו של ששית העקודה ממדת החס"ד בסוד ויעקד יצחק בנו שאלמלא כו תחריב העולם ותשרפנו בשלהבותיה וכו'. וע"כ בעל הרחמים הגד"ל עצה כיצד יקח ישראל מדת הדין הקשה ותחזור רפה זהו לשון ויקחו אליך פר"ה וגו' (כחיי):

אמר שלמה ע"ה בכל אלה עמדתי ואמרתי אחכמה והי"א רחו"קה בגי' פר"ה אדו"מה. ומצינו שנעשו תשע פרות אדומות משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשנייה. ראשונה עשה משה. שני' עשה עזרא. שמעון הצדיק ויוחנן כ"ג עשו שתים שתים. ושביעית שרף אליהו. ושמינית שרף חנמאל המצרי. ותשיעית שרף ישמעאל בן פאבי. עשירית עתיד לשרוף מלך המשיח במהרה בימינו (שם):

ונתתם אותה אל אלעזר וגו'. סיבב הקב"ה שאלעזר הכהן ישפילהו לסטרא אחרא מסאבא מכל וכל בענין פרה אדומה שצוה הקב"ה למשה ולאהרן שיתנה לאלעזר שישחט אותה לפניו של סמא"ל. את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרוף שהם חלקו וכל זה גזר הק"בה כדי להפרד סטרא אחרא מסטרא דטהרה ושלא ידבק סטרא אחרא לבטל כל

מחשבתו וכו׳ ולא הועילה לו כל החיתונים שעשה הוא עשה החיתוך מאלעזר בת פוטיאל בחשבו שהיה לו חלק בכהונה בא אלעזר ושרף ארמיטות שלו עם הפרה אדומה שהיתה אשת שור הבר כת מאדי"ם (גלי רזיא) :

ונתת אותה אל אלעזר הכהן . יבא מעשה אלעזר ויכפר על מעשה אהרן שעשה העגל (פסיקתא) :

רזא דפרה אדומה רמיזא למלכו"ת ובעי לאחלשא דינא מינה ומשום הכי אמר ונתתם אותה אל אלעזר הכהן דאיהו איש חסד ולא יהבינן לכ"ג משום דרמיז בחסד טובא . ואי הוי יהבינן ליה לא הוי משתייר ביה דינא כלל ודינא אצטריך לאנהגא עלמא ומשום הכי מצוותה בסגן ושחט אותה לאפקא מינה דמא דאיהו תוקפא דדינא לפניו כי היכי דתהווין עיני דסגן קביעי בה וישפע ממדת חס"ד (מגיד) :

בזימנא דמשה הוי רחמין טובא בעלמא הוי סגי ע"י סגן ובתר אצטריך ע"י כהנא רבא דכהנא בשאר זימנא לא הוי תקיף חילא דחס"ד טפי מסגן דמשה (סס) הזהרה בקבלה מעשיות המשתמש בשמות הקדש או בהשבעות עונשו גדול כי כמה פעמים יהיה לבטלה. ושאלתי למור"י אם מותר להשתמש בשמות קדש או בהשבעות כמו הקדמונים שהשתמשו להבין ולהשכיל . והשיב מור"י ז"ל כי אותן החכמים הקדומים היה להם אפר פרה כמו ר׳ טרפון אבל אנן טמאי מתים ואסור (מקובלים בשם האר"י) :

הזאה דהיכא אי הזאה דפ״ה אלעזר כתיב ביה פי׳ בקונט׳ אפי׳ כהן הדיוט פסול וכ"ש נשים תימא למ"ד לדורות נמי בעינן כ"ג דומיא דאלעזר פריך שפיר אבל למ"ד בכהן הדיוט לדורות וי"ל דה"פ מדאצטריך התם לרבויי הדיוטות מכלל דגבי נשים פשיטא ליה לתנא דאין עבודה כשירה בהן וכו׳ (תוס׳ קידושין דף ל"ז ע"ב) :

ואסף איש טהור את אפר פרה . שעיבר שנים מפני טומאה פי׳ בקונ׳ שנטמאו בע"ז ובירושלמי איתא דגולגלתו של ארונה היבוסי נמצאו תחת המזבח ותימא שהרי בט"ו ימים היו יכולים ליטהר ולמה עיברוה והא סגי בהזאת שלישי ושביעי ואפר הפרה לא היו הסרים דכל בית ראשון עמד להם אפר פרה דמשה כדאמר דשנייה עשה עזרא ושמא לא היה הדבר מזומן ליטהר (תוס׳ סנהדרין דף י"ב ע"א) :

הוא יתחטא בו ביום השלישי וגו׳ . בשלמא לר׳ מאיר היינו דכתיב הוא יתחטא בו וגו׳ ואם לא יתחטא כו׳ . תימה מה ענין זה למחלוקתם אפי׳ לר׳ מאיר למה לי . והלא בהרבה מקומות מצינו ורחץ במים וטהר ולא הוצרך לומר ואם לא ירחץ לא יטהר . וי"ל דלא דמי התם מלתא דפשיטא כיון דמצוה הוא שצוה הקב"ה אם לא עשה לא יצא אבל הכא משמע קצת שהוא תנאי מדכתיב הוא יתחטא והוי כאלו כתיב אם יתחטא בו יטהר ולא כתיב ויתחטא ויטהר ואז הוי צווי כמו ורחץ וטהר (תוס׳ קידושין דף ס"ב ע"א) :

כל הנוגע במת בנפש אדם וגו׳ . תנינן כד אפיק נשמתין מבני נש אשתאר מניה גופא מסאבא וסאיב ביתיה וסאיב לכל אינון דמקרבין ביה הה"ד הנוגע במת יטמא וע"ד כיון דאיהו נוטל נשמתו וסאיב גופא כדין אתייהב רשו לכל אינון סטרא דמסאבא לשריא עלוי (זוהר בראשית ע׳ קמ"ז) :

ר׳ יוסי סבא דרש כי נגע בכף ירך יעקב . כתיב הכא כי נגע וכתיב כל הנוגע במת . מה להלן מסאבא אף הכא מסאבא דסאיב ההוא אתר ומאתר מסאבא לית לך הנאה כלום כ"ש בההוא אתר דקריב ההוא מסאבא

ואורייתא לא קאמר אלא כי נגע בכף ירך יעקב וכתיב ויגע בכף ירכו כר"א וכל אשר יגע בו הטמא יטמא (זוהר ויפלח) ;

זאת חקת התורה אדם כי ימות. אמרו מ"ה לפני הקב"ה למה מת אדה"ר. אמר להם מפני שלא עשה פקודי יהרי משה עשה פקודיך. אמר להם גזירה היא מלפני שזה כל אדם שנא' וזאת התורה אדם כי ימות באהל (ספרי) :

אתם קרויים אדם ואין כותים קרויים אדם תימה דבריש ע"א ופ' ארבע מיתות דרשינן כותי העוסק בתורה הרי הוא ככ"ג כו' (עיין ד"ת זה בארוכות תו' יבמות דף ס"א ע"א) (ע"ל פ' אחרי מות) :

אלא האדם. תימה הא אין הכותים נקראים אדם כדתניא בפ' המקבל אמר רשב"י אין קברי עכו"ם מטמאים באהל שנא' אדם כי ימות באהל אתם קרויים אדם כו'. ור"ת מפרש דיש חילוק בין אדם להאדם תדע מדפריך ביבמות מקראי דנביאי ולא פריך מקראי דתורה דהאדם והבהמה אשר ימצא בשדה אך התם הוי קודם מ"ת וכו'. וא"ת והא עכו"ם נמי קרויים אדם כדכתיב לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם. וי"ל דבמקום המזכיר השם מזכיר העכו"ם בלשון אדם כלומר דבר חלש ונולד מאדם. וכן גבי חירם אתה אדם ולא אל וכן מה יעשה לי אדם. וריב"א הקשה מדכתיב ואתן אדם תחתיך וגו'. והא דאמר בהשולח יש קנין לנכרי בא"י לחפור בורות שיחין ומערות מדכתיב והארץ נתן לבני אדם. בני אדם משמע אדם הראשון (תוס' ב"ק דף ל"ח) :

מציין מערתא משום דקבר סתום טומאה בוקעת ועולה כדאמר בבמה דוכתי. וא"ת והא אין קברי עכו"ם מטמאים באהל משום אדם אתם ואפי' רבנן דפליגי אר"ש נאמרו דמטמא באהל מ"מ בקבר שלפני הדבור לא מרב' לה בנזיר וכו'. וי"ל דאברהם נקרא אדם דכתיב האדם הגדול בענקים וכן אדה"ר ולהכי אין למעטם מקרא דאדם (תוס' ב"ב דף נ"ח ע"א) :

כהנים לוים ישראלים לא נאמר אלא האדם משמע הכא דעכו"ם נמי קרויים אדם ותימה דהא אמרינן בעלמא דאין קברי עכו"ם מטמאים באהל משום דכתיב אדם כי ימות באהל אתם קרויים אדם כדכתיב ואתם צאני צאן מרעיתי אדם אתם ואין כותים קרויין אדם ואומר ר"ת דיש חילוק בין אדם להאדם ולא קשיא מהא דכתיב ואתם אדם ולא אל דאינו אומר רק לקרותו אדם בלשון חשיבות אלא לגנותו בלשון בזיון ושפלות והא דכתיב בקום עלינו אדם ולא מלך. ומדריש גבי המן א"כ ר"ל בקום עלינו אד"ם אד"ום. והא דכתיב מה יעשה לי אדם ר"ל אדם שהוא בזוי וא"ת והא אמרינן בהשולח יש קנין לעכו"ם בא"י לחפור בורות שיחין ומערות שנא' והארץ נתן לבני אדם ואור"ת דעכו"ם נמי קרויין בני אדם ר"ל בני אדה"ר (תוס' ע"ז ג' ע"ב) :

ובנה אצלו ציון וכו' וציון דגבי גוג ומגוג לאו משום טומאה אלא לנקות ארץ העמים וא"ת ולר"ש דדריש דאין כותים קרויין אדם הא כתיב וראה אצלו עצם אדם. וי"ל דנקרא אדם לאפוקי דמ"ד דנקברו שם עצמות בהמה (תוס' נדה דף ס"ז) :

קברי העכו"ם אינם מטמאים באהל תימה למה ליה לר' בנאה לציוני מערתא דאברהם אבינו ואדה"ר ואע"ג דאקרי אדם לאברהם או אפי' לרבנן דאמרו קברי העכו"ם מטמאים הא לא מטמא באהל אפי' קברי ישראל

אלא אותם שמתו משע' שנאמר' הפרשה דאדם כי ימות. דכי ימות משמע באותן העתידים למות עדיין ומדאצטריך קרא בנזיר לרבות קבר שלפני הדבור למגע מכלל דבאהל לא מטמא (תוס' יבמות דף ס"א ע"א):

במדרש רות סוד אדם כי ימות באהל דגוף מן הכותים עע"ז בחייו טמא ובמותו ט־ור למה בשביל שיתאבד נשמתו דיליה והגוף תשיב אל העפר כשהיה. והיהודי בחייו טהור ובמותו טמא לכה שנשמתו עולה למקום גבוה וישאיר נפש הבהמית (ציוני);

וכל אשר יגע על פני השדה דע כי סביב המלכ"ות ויס"וד כמה שרפים וסלוני' והם סביבות היסוד הוא השדה המלאה רוצחים ומקטרגים והיא שדה של עשו ויבא עשו מן השדה והוא עיף דשפך דמים וזו היא השדה שבה הרג קין להבל ויהי בהיות' בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו וזו היא השדה שבה מגלה עריות כי בשדה מצאה הנערה צעקה נערה המאורסה ואין מושיע לה וזו היא השדה שבה נהרגים חללים וז"ס וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר וזו היא מקום טומאה ויש בחדרים פנימים שזה טוב והיא הנקרא' שדה תפוחים וזהו כריח השדה אשר ברכו ה' מכלל שיש שדה אחר שהוא מקולל והבן זה מאד לפיכך הקב"ה בפרה אדומה קראה חקה זאת חקת התורה כלומר שמצות הפרה סוד גדול המבדיל בין קודש לחול ובין טומאה לטהרה הצד הפונה לפנים טהור וצד הפונה לחוץ טמא לפי' אפר פרה מטהר טמאים ומטמא טהורים (שערי צדק):

ולקחו לטמא מע ר שריפת אמר הקב"ה לאברהם אתה אמ־ת אני עפר ואפר הייך שאני נותן לבניך כפרה בהם. שנ' ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ואסף איש טהור את אפר הפרה (רבה פ' וירא):

ולקח אזוב וגו' או במת או בקבר ואין נציב מלח מטמא משמע אי לא הוי נציב מלח מטמא אפי' לר' שמעון נמי איכא למימר דמטמא אפי' באהל וכן נמי מציין מערת דר' בנאה בפרק חזקת הבתים אתיא נמי כר"ש דאה' מ"ת דאקרי ישראל אדם איכא לפלוגי אבל קודם מ"ת אין חילוק והרב ר' משה מפונט"ויא פי' דבנזיר בפ' כ"ג מדבר מאו בקבר קברי מתים שלפני הדבור אלמא קודם מ"ת מטמא אע"ג דלא אקרי אדם וא"א לומר כך דהך סוגי' דכ"ג לא אתיא אלא כר"ש דממעט להו מאדם ועוד או בקבר גבי מגע כתיב ואחר מ"ת מטמאים קברי עכו"ם במגע ולא אימעוט לר"ש אלא מאהל והכא מסיק בפ' הבא על יבמתו ונראה לפר' דמפני הדבור היינו קודם שהוקם המשכן כדאיתא בגיטין פ' הניזקין ח' פרשיות נאמרו ביום הקמת המשכן והשיב פ' פרה ופ' טמאים דס"ד כי ימות באהל מכאן ולהבא כתיב ולהכי אצטריך או בקבר וקאי ריבוי אכי ימות ולא אאדם וכי האי גוונא איכא בפ' בתרא דהוריות כי יהיה פרט שלפני הדבור דגבי זיבה (תוספות נדה דף ע'):

והזה הטהור על הטמא וגו' מנא הא מלתא דאמרי רבנן זיל בתר רובא וא"ת כיון דאמרינן זיל בתר חזקה כ"ש בתר רוב דרובא וחזקה רובא עדיף וי"ל דלרב אחא בעי דלא קים ליה חזק' בקרא. ולמאי דמפרש רבינו דהא דרובא עדיף מחזקה לא מסברא אלא ילפינן מפרה אדומה דאזלינן בתר רובא אע"ג דאיכא חזקה נגד הרוב דאוקי גברא שמזין עליו בחזקת טמא אתי שפיר הכא (תוס' חולין דף י"א ע"א);

מאי מזה נושא וא"ת מנ"ל לאפוקי קרא ממשמעותיה. וי"ל כדכתיב והזה הטהור על הטמא. משמע שהוא טהור ואע"ג דדרשינן מיני' הטהור מכלל שהוא טמא ליטד על טבול יום שטהור בפרה תרתי שמע מיניה (תוספות נדה דף ס' ע"א) :

מתים לעתיד צריכים הזאה וא"ת אמאי לא בעי הך בעיא על בן השונמית דאיירי בה. וי"ל שמא משום דכתיב קרא לעתיד וזרקתי עליכם מים טהורים ומספקא ליה אי הך זריקה הוי שלישי ושביעי אי לא אבל בן השונמית פשיטא ליה דלא בעי הזאה (תוספות נדה) :

יוכל יאשר *יגע *בו *הטמא וגו' ר"ת ואי"בה זו זוהמת הנחש ואי"בה אשית הנתעורר במעשה עגל ופרה אדומה כפרה לעגל וכו' (מג"ע אופן מ"ג) (ע"ל פ' בראשית בארוכות אלו ענינים) :

ויבואו בני ישראל כל העדה וגו' מדבר צין כולן שווין בלא חילוק הדעת (פסיקתא) : **ויבואו** בני ישראל כל העדה כולם בעצה אחת בלי מחלוקת (שם) :

מ"ש הא דכתיב מיתתה באורייתא מכל נשי דעלמא דלא כתיב הכי מיתתהון באורייתא. אמר ר' חייא ולאו והא כתיב ותמת רחל וכו' ותמת מרים וכו' וכתיב ותמת דבורה מינקת רבקה וכתיב ותמת בת שוע אשת יהודה. אמר ר' יהודה בכולהו לא כתיב ימים ושנים שחיה רק בשרה ולא יכתב לה פרשתא חדא בלחוד כמו לשרה (זוהר חיי שרה ע' פי"ז) :

ג' מתנן עילאין ע"י תלתא אחין קדשין משה אהרן מרים. מן בזכות משה ענני כבוד בזכות אהרן באר בזכות מרים. מתה מרים אסתלק באר דכתיב ולא היה מים לעדה. ובההוא שעתא בעאת באר אתרא לאסתלקא דהוא שכיח עמהם דישראל ואחז שית' ענני ואתקשרו בהון. מית אהרן ונסתלקו ענני ונסתלקו עננא דבירא עמהם אתא משה אהדר להו עלית למרום לקחת מתנית מתנ"ות וודאי אינון מתנות דהוי בקדמייתא בארא ועננא בארא דא באר דיצחק ענני אלו עננים דאהרן (זוהר אמור ע' ל"ז) :

הנהו תלתא אחין קדישין למה לא אתקברו באתר חד אלא חד הכא וחד הכא אלא בכל אתר דבעי ישראל לאסתכנו מית' חד מנייהו כדאי להגין עלייהו דישראל (זוהר) :

וירב העם עם משה וגו' פנים כנגד פנים (פסיקתא) : **ולו** גוענו בו"א מלמד שהיה לפני זה דברי' רבים ועליהם אמרו ולו. אמרו לו כבר גוענו שנפלו י"ד אלף וד' מאות אבל מתו על פני הארץ. אבל הבלועים כבדו עלינו יותר מן המתים והשרופים מן הבלועים שאלו לפי שעה אבדו. ואילו מיתתם לזכרון וכל היגונות שעברו עלינו סבלנו ולא גוענו בכל אותם המיתות ולא היינו משתנקין בצמא (שם) :

ולמה הבאתם את קהל ה' וגו' הקב"ה בחר באבותינו אבל אתם לא בקשתם רחמים להוליכנו בדרך קצרה אלא סבבת לנו למות שם להתחייב ביום הדין וכה"א במדבר הזה יתמו ושם ימותו (פסיקתא) :

לא מקום זרע ותאנה וגו' אשכול הכופר מנין הוי להו חמרא לנסכא הלא כתיב לא אתר נפנים ותאנים וכו' אלא הוי אזלו לכרמי עין גדי ונסבין מתמן אשכול ענבים ועצרין מינייהו חמרא (תרגום ש"ר השירים) :

קח את המטה והקהל העדה וגו' קח את המטה זה המטה שנעשה בו

האותות ודברתם אל הסלע לעיניהם תאמרו בסמיכה אמר ה' היציא מימיך (פסיקתא) :

מה ראה משה שלא עשה הצווי של הקב"ה לדבר אל הסלע הטעם כי ישראל היו דוחקי' אותו למהר וליתן להם מים אמר משה הקב"ה צוה להוציא מים בנחש ואני ידעתי כי נחש אין עסקו במים אלא עפר לחמו ועכ"פ יתעכב הדבר הרבה וישראל דוחקים מוטב אכה בו בראשונה שכבר למוד הוא להועיל (מדרש) :

ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו בדבור ובפיוס כברתא דמלכא ובגין דמחא ליה נגזר עליו מיתה (זוהר כי תצא ע' תק"ס) :

אם לא מחא משה את הסלע במטהו פעמים לא הוי טרחין ישראל תנאים ואמוראים באורייתא דאיהו סלע דאתמר בהו ודברתם אל הסלע ונתן מימיו בלא טורח ויהיה מתקיים בהון ולא ילמדו איש את רעהו בגין דשכינתא הוי שריא בפומהון דישראל (פ"קונים תיקון ך"א) ;

וירם משה את ידו ויך את וגו' על צד א' של המטה היה שם קדוש המייבש את מים ועל צד השני היה שם קדוש המבי' מים ומשה היה טועה ויך הסלע תחלה על צד המייבש ולכן לא הוצי' מים עד פעם שנית (ספר כלי המדה) :

ערב רב הם זוהמא של נחש שהטיל נחש בחוה ובשבילם עבר משה על גזירת הקב"ה שהכה את הסלע (מדרש) :

מטה משה היה מעץ הדעת טוב ורע מטטר"ון וסמ"אל ושותפות שהיה לסמאל הות גורם שהכה משה את הסלע ועבר על מצות הקב"ה וכו' וכשחזר בתשובה ניתן לו מטה מעץ החיים וכו' ומה שגרם למשה להיות מ"ט לפני סמאל היה משלם שלא נמס' למשה רק מ"ט שערי בינה ואילו לא היה נחסר לו מן נ' שערי בינה לא היה חוטא בסלע (מדרש) :

בסלע היה רושם מן מי המבול (מדרש) : **אלו** היה משה נכנס לא"י לא היה מחלוקת אבל כשהכה משה הסלע רבו המחלוקת בישראל ולכן נקרא סלע המחלוקת (מדרש) :

ביד מצרי חנית דא מטה האלהים דאתמסר בידיה דמשה כד"א ומטה האלהים בידי ודא איהו מטה דנברא בין השמשות וחקיק ביה שמא קדישא ובהאי הכה בסלע ויך את הסלע במטהו פעמים א"ל הקב"ה למשה לא יהבית לך מטה דיליה להאי חייך לא יהא בידך מכאן והלאה מיד וירד אליו בשבט דא דינא קשי' ויגזול את החנית מיד מצרי ומההוא שעתא אתמני מיניה ולא הוי בידי' לעלמין ויהרגהו בחניתי על ההוא חובה דמחא בההוא מטה מת . ולא אעל לארעא ואתמנע נהורא דא מישראל (זוהר בראשית ע' ך"ח) :

הכה צור ויזובו מים אין ויזובו אלא ל' דם שנ' ואשה כי תזוב זוב דמה ולכך הכה הסלע פעמי' שבתחל' הוצי' דם ולבסוף מים (רבה פ' שמות) :

וזקיף משה ית ידיה ומחאית כיפא בחוטרא תרתין זימנין בזימנא קמא אטיפת אדמא ובזימנא תניינא נפקו מין סגיאין ואשתית כנישתא בעירהון (תרגום) :

כיון שהכה משה את הסלע טפטפה דם שנא' ויזובו מים ואמר ר' יוסי בר חנינא כענין שנא' ואשה כי יזוב זוב דמה הוי ויזובו מים ונחלים ישטופו ששטפו מים הרב' שהיו ליצני דור אומרים עכשיו אנו מוצאים אותה

והיא מתבלעת מיד (ילקוט תילים סי׳ ע״ח) :

מטה משה היה חקוק משני צדדים משם המיוחד מצד א׳ רחמי׳ בדינא ומצד השני דינא בדינא דהיינו נחש עלי צור ואימתי נחקק הנחש עליו בסנה כשנהפך לנחש והנה בקריעת ים סוף עשה פעולתו מצד זה שהיה רחמי בדינא ועשה שני ניסי׳ הא׳ מצד הרחמים שהציל את ישראל הב׳ דינא שהציף המצרים ובזה שעש׳ שני ניסים נתקדשו ב׳ אותיות השם שמצד אחד וזהו דכתיב ויט משה את ידו ולא וישלח אלא שהטה בצד א׳ והנה נשאר צד השני לעשות בו ג״כ ב׳ ניסים להשלים כל שם המיוחד והיה מוכן לעשות נס אחד בצור שנ׳ והכית בצור באותו אות של השם החקוק בו בצור וכן עשה וצד הנחש היה מוכן לעשות נס בסלע בדיבור בעלמא דוקא כמנהגו של נחש שאין כחו אלא בפיו ומשה לא עשה כן אלא הכה בסלע וזהו פעמים א׳ בצור וא׳ בסלע ולא אשתלים שמא קדישא ונשאר הנחש שלא עשה בו נס לכך נענש ג״כ שלא השלים פעולתו שהתחיל להיות גואלן של ישראל ולא השלים להנחילם א״י ומשה כשהרגיש בדבר זה עשה נחש הנחושת וישימהו על נס כי בשביל הנס שהיה לו לעשות עשה זה הנחש שיתקן מה שחטא אבל כל זה לא הועיל כי היה דוקא מוכן לעשות פעולתו במים והנה בפעולה זאת לא תיקן כ״א בראיי׳ שהיו רואים בה אבל שמא קדישא לא נתקדש בזה כי דוקא להקדישנו במים ולא בדבר אחר אבל מ״מ לא קיפח שכרו שיתקן בראיי׳ לכך הותר׳ לו ראיי׳ לראות הארץ שנא׳ עלה ראש הפסגה וראה אבל שמא קדישא לא איתתקן במי׳ כמו הראשונים לכן לא תביאו אמר משה האי הוויא לא נברא רק לפוקה ולמכשול השיבו הקב״ה לא כן היא אלא דינא לחייבא וחיי למארי קשו׳ דכתיב וראה אותו וחי מיד הצדיק משה הדין עליו ואמר הצור תמים פעלו זה הצ״ור תמים פעלו אל אמונה ואין עול דכתיב וראה אותו וחי (מדרש הנעלם) :

יען לא האמנתם בי להקדישני בכל אתר דבעי הקב״ה למעבד נס שכינתא אקדמת לההוא אתר וכיון דשכינתא הוי תמן לא הוי למחאה בסלע דקלנא הוית לשכינת׳ דהות תמן דלא הוי ליה חילא למיהב מיא ודא איהו על אשר לא קדשתם אותי יען לא האמנתם בי להקדישני (תיקונים תיקון כ״ח) :

יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני כל ישראל מיהו קידוש היו צריכים לעשות האחד שאמר להם ודברתם והוא הכה ואהרן עומד ורואה לפי שאותותיו של הקב״ה אינם דומים זה לזה בתחל׳ אמר להם והכית בצור ויצאו ממנו מים ובשניה אמר להם ודברת׳ אל הסלע להודיע כחו וגבורתו של הקב״ה על דור המבול הביא מים ושטפם והמצריים הביא בתוך הים וחקוק מי מרה נמתקו ע״י משה בעץ וע״י אלישע במלח וכן כיוצא בזה באלו למדנו שאין אותות ומופתים של מי שאמר והיה העולם דומים זה לזה אלא חדשים לבקרים לכך נאמר לא האמנתם בי להקדישני כדי שיאמרו בדבר ה׳ יצאו מים . אלא עשיתם האחרון דומה לראשון (פסיקתא) :

יען לא האמנתם בי סוד מסתרי תורה ונמצאו במדרש רי״ח לפי פשוטו לא צוה האל ית׳ כ״א לדבר אל הסלע שנ׳ ודברת׳ אל הסלע א״כ קשה בעיני המעיין לקיחת מטה ירצה לפרש כי מרע״ה ידע בטוב כי רצון האל ית׳ להכות גלל כן צוה לקחת מטה והטעות היה שהקב״ה אמר להם הקהל לי העדה ר״ל מקטנם ועד גדולם טהורים וטמאים ודברתם אל הקהל

לבא לפני הסלע ולפניהם הכו שיהא עיניהם רואות שלא יאמרו בהשבעו' ובכשפים הוא עשה וכאשר הביא העם אל הסלע לא ראה כבוד השכינה ואמר שמעו נא המורים כי אינכם ראויים וזכאים לעשות נס כזה לפניכם כי אין כאן גילוי השכינה אלא אני ואהרן והזקנים נלך לצד אחר אולי יתגלה לנו זיו השכינה והלכו מעבר לסלע בין ההרים והכו בו לראות אם הוא הסלע נכון ויצאו מים רבים מיד צעקו בני ישראל אמרו אין אנו משגיחים בכם כי בכשפים עשיתם ובתחבולה יען לא האמנתם כי להקדישני בעיני בני ישראל וכו' ונקנסו עליה' שלא יכנסו לא"י ובזה יבחן ויודע כי לא בתחבול' כי למה יקנסו אם היה בהשבעה או בכשפים ואז יקדש שמו המחולל על ידיכם (ציוני) :

ויקדש בם וגו' ואני הנני מביא את המבול ר"י פתח המה מי מריבה וגו' וכי באתר אחרא לא רבו בני ישראל מ"ש הכא דקאמר המה מי מריבה ולא באחרנין אלא הנהו הוי מי מריבה ודאי דיהבו חילא ותוקפא למאריהון דדינא לאתתקפא בגין דאית מיין מתיקין ואית מיין מרירן אית מים צלולים ואית מיין עכורין אית מיין שלם ואית מיין קטטה וע"ד המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל על ה' דאמשיכו עלייהו למאן דלא אצטרך ואסתאבו ביה הה"ד ויקדש בם א"ל ר' חזקיה אי הכי מאי ויקדש. ויקדש בם. א"ל מלה אחלקת ויקדש בם אתפגם למאן דלא אצטריך כביכ"ול דאתפגים סיהרא ויקדש לאו לאשכחא איהו הכא (זוהר פ' זו) :

ד"א ויקדש בם במש' ואהרן שלא נשא פניו לקדושיו (פסיקתא) :

וישלח משה מלאכים וגו' אמר משה רבינו יעקב אבינו בקש לחזור בית אביו ולא היה בגבול עשו ולא היה עם אביו אלא מתי מעט וכתיב בו וישלח יעקב מלאכים אנו שאנחנו עם רב ואנחנו עוברים בגבול בני עשו לא כ"ש מיד ויש"ח משה מלאכים אל מלך אדום. הוא אדום ומלאכו אדום וגיבוריו אדומים כה אמר אחיך ישראל הוא לך לאח ואתה לא לאח (שם) ;

נעברה נא בארצך וגו' נעיבר כדון בא־עך לא נשרגגא בתולין ולא נא ם אריסן. ולא נבעיל נשי גוברין באורח מלכא דשמיא ניזול ולא נסטי לימינא ולשמאלא להנזקא בשביל רשותך עד דנעבור תח מך (תרגום) :

רק אין דבר ברגלי אעבורה רק אין דבר לא עיסק קרבנות ולא עסקי כלי זיין כ"א ברגלי אעבר' רק אין מיעוט אחר מיעו' זה הארון שהיה ממיך הגבוהות ומגביה את העמקים (פסיקתא) :

וימאן אדום נתן את ישראל וגו' למה מיאן לפי שהיו יראים מהם אמרו ומה למצרים שהיו גרים בארצם השמידום אנחנו שהיה עשו אבינו שונא את יעקב שנא' וישטום עשו את יעקב עא"כו וש"ה אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו (פסיקתא) :

קח את אהרן ואת אלעזר וגו' קח את אהרן קחנו בדברים. ואת אלעזר בנו אמר לו כל מי שמת ומניח בנו תחתיו ממלא מקומו אינו מת וכן מצינו והדד שמע כי שכב דוד וכי מת יואב (פסיקתא) :

והפשט את אהרן את בגדיו מפני מה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה דכתיב והפשט אהרן את בגדיו ואהרן יאסף שם וכן פי' תקו' קדש ילבש לפי שאינו סמוך כל כך (תוספות מועד קטן דף כ"ח) :

בשם שנעשה משה סגן לאהרן בחייו כך נעשה במותו שנ' קח את אלעזר והפשט אהרן את בגדיו ומנין שעשה משה כן שנא' ויעש משה

באשר צוה ה׳ ויעל אל הר ההר ויפשוט משה את אהרן את בגדיו וכי האיך הי׳ יכול משה להפשי׳ א״ת בגדיו כסדרן והעליונים הם עליונים לעולם אלא מעשה נסים שעשה משה ועש׳ לו הקב״ה במיתתו יותר מבחייו והעמידו משה על הסלע והפשיטו בגדי כהונה בגדי השכינ׳ המלובשים תחתיהם וילבש אותם אלעזר בנו וכי האיך יכול משה להלביש אלעזר בגדי׳ כסדרן אלא כבוד גדול הלק לו המקום במיתתו יותר מבחייו שלבשו בגדי השכינ׳ תחלה למטה וחזר והפשיט אהרן את הבגדים כסדרן והלביש אלעזר הבגדים כסדרן (ספרא) :

ויראו כל העדה כי גוע אהרן א״ת ויראו אלא וייראו כדריש לקיש כלו׳ שנתגלו לפי שמת אהרן והיינו בל׳ דהא אי אמרת וייראו לשון ראיי׳ אין מתיישב לפרש האי כי בשום חד מהנך ד׳ לשונות מיהו קשה דלמא לשון כאשר גוע אהרן כמו ויראו אחי יוסף כי מת אביהם ויאמרו לו ישטמנו ויראו פלשתים כי מת גבורם ושמא אין מתיישב כאן כמו בהני והא דמפרשי קראי בל׳ כאשר כמו כי בא סוס פרעה כי תרבו ופריתם אין זה לשון תמישי כדפי׳ בקו׳ דכי תבא וכי דלכון כי תשא כי חבלה וכל המשמשין בל׳ כאשר לשון אם הם משמשין שמצינו בכמה דוכתי אם משמש בל׳ כאשר כמו ואם יהי׳ וכן אם תקריב מנחת בכורים הרי זה כאשר תקריב שהרי הוא חובה ומה שפי׳ כאן בקונט׳ כל המשמש בל׳ כאשר לשון אם הם לא יתכן ובסוף פר׳ המגרש פי׳ בקו׳ שהם לשון דהא וכן עיקר (תוספות ר״ה דף ג׳ ע״א) :

וחמת כל כנישתא משה נחית מן ריש טורא מאנוהי בזיעין וקוטמא ברישיה והוי בכי והוי אמר וי לי עלך אהרן עמוד צלותהון דבני ישראל דהוית סכפר עליהון חד זמן בכל שנה . בהאי שעתא הימנון בני ישראל ארום מית אהרן ובכון ית אהרן תלתין יומין כל עם כנישתא דבני ישראל (תרגום) :

מהו נאספו עלי נכים כשאני צולע הם שמחים ונאספים עלי להתגרות בי קרעו ולא דמו קריעה אחר קריעה באהרן כתיב ויראו כל העדה כי גוע אהרן מה כתיב אחריו וישמע הכנעני מלך ערד וכן כשיצאו ממצרי׳ אמרו היש ה׳ בקרבנו מיד ויבא עמלק (ילקוט תילים) :

וישמע הכנעני מלך ערד וגו׳ ערד כך שמו ופשטיה דקרא ערד שם המדינה אנשי עירו (תו׳ ר״ה דף ג׳ ע״א) :

סמ״אל ור״הב נתנו כל א׳ מתנות בשעת מ״ת וכו׳ וכיון שחטאו אבדו מתנות ההם וכתיב ויתנצלו עדים וגו׳ וישב ממנו שבי תחת אשר מתחלה היה עלית למרום שבית שבי ולקחת מתנות באדם (זוהר בלק) :

כל יומי דאהרן לא אעדי ענני בקר מישראל והא אוקמוה בגין דאהרן דרועא ימינא דישראל הוי והיינו דכתיב וישמע הכנעני מלך ערד כי בא ישראל דרך האתרי׳ כבר נש דאזיל בלא דרועא וסמיך גרמיה לכל אתר וכדין וילחם בישראל וישב ממנו שבי בגין דהוי בלא דרועא ימינא וע״ד אצטרכו ישראל למידר נדר עלייהו הה״ד וידר ישראל נדר לאמר אם נתן תתן וגו׳ (זוהר וילך ע׳ תק״מב) :

שמעו כי נאנחה אני ר׳ יהושע פתר קרייה באהרן אתה מוצא בשעה שמת אהרן נברחו ענני כבוד ונכנסו ונתקבצו כל ישראל לספדו אמרו משה אבל ואלעזר אבל ומי לא יתאבל מיד מה כתיב תמן וישמע הכנעני (ח״ר)

הכנעני מלך ערד וכתיב וילחם בישראל וישב ממנו שבי (איכה רבה) :

וישב ממנו שבי וא"ת למה לי השתא דעמון ומואב טיהרו בסיחון בני ישראל קני עכו"ם לא כ"ש וי"ל דמוישב ממנו שבי לא הוי ילפינן מיניה שום קנין אי לא דאשכחן דטיהרו ולהכי מייתי לעיל מדריש לקיש דמוישב ממנו שבי לחודיה לא הוי ידעינן ומיהו אצטריך לאתויי לאשמעינן דלא קני גופו (תוספות יבמות דף ל"ח ע"ב) :

וישמע הכנעני מלך ערד כיון ששמע הכנעני שמתו המרגלים אמרו מתו המרגלים שלהם נלך ונלחם בם (ספרי) :

ושמע עמלק דהוי שרי בארעא דרום' ואתא ואשתני ומלך בערד ארום נח נפשיה דאהרן ואסתלק עמודא דעננא דהוי מדבר בזכותא דאהרן קדם עמא דישראל וארום אתו ישראל אורח אלליא אחר דמרדו במרי עלמא דכד תבו אלליא בהון הוי שריין ישראל ברקם והדרו לבתריהון מן רקם עד מוסרות שית משיריין מ' שנין נטלו כן מוסרות ותבו לרקם אורח מאללים ואתו לטורא אמנון ומית אהרן תמן הא בכן אתא ואגח קרבא בישראל ושבת מנהון שביא רבא (תרגום) (ובירושלמי מוסיף ששמע שמת מרים ונסתלק הבאר) :

וישמע הכנעני מלך ערד כמ"ד אמרי' דהיינו עמלק כמו שיסד הפייט בפזמון של פ' זכור כסות ולשון שינה מלך ערד אבל מ"מ דייק שפיר דהוי סיחון קיים מדשינה עמלק עצמו לבא כדמותו ונראה דמההוא דמסעי קא דריש דאי מההוא דהקת הא מפרש דשמע כי בא ישראל דרך האתרי' ורש"י לא דק בפירושו של החומש (תוספות ר"ה דף ג' ע"א) :

ד"א דרך האתרים הלך יחיד וילחם בישראל וישב ממנו שבי. לא נשתקעו חשבויים ביניהם אלא חזרו ובאו (פסיקתא) :

ויסע מהר ההר דרך ים סוף וגו' הא אתערו חברייא דנטלו מלאולפא תלמודא דאתקרי הר ההר אמאי אקרי הר ההר דמתמן נפק מוראה לעלמא וכתיב אשר כתבתי להורותם ודא איהו תורה שבע"פ (מדרש הנעלם) :

וידבר העם באלהים ובמשה וגו' וידבר העם וגו' בכלא אתרעמו בתורה שבע"פ ובתורה שבכתב כי אין לחם דא תורה שבע"פ. ואין מים דא תורה שבכתב והוא לחם הקלוקל דקליל הוי בעיניהון מלתא דאורייתא דבע"פ (שם) :

וידבר העם באלהים ובמשה. אם באלהים רבו ק"ו במשה. אלא זה בא ללמדך שכל מי שמדבר ברועה נאמן כאלו מדבר במי שאמר והיה העולם (ספרי) :

***וישלח** *ה' *בעם *את *הנחשים וגו'. ור"ת ואי"בה מעורר ואיבה אשית בינך (מגלה עמוקות אופן ל"ט) (עיין לעיל פ' זו) :

בגין דלישנא בישא חוויא אזדמן בין לעילא ובין לתתא וכתיב *וישלח *ה' *בעם *את הנחשים השרפים השורפים או השרופים לא כתיב אלא השרפים מאן שרפים דכתיב ראשי תנינים תרי חד לעילא וחד לתתא וכתיב שרפים עומדים ממעל לו ממעל לו וודאי כד"א להתיצב על ה' (זוהר תזריע ע' פ"ב) :

צלפחד רב לבני יוסף הוי ומגו דלא הוי ידעי אורחא דאורייתא כדקא יאות לא הוי נשיא והוא היה דלא נטר פומיה למללא לקבליה כמה דעליה כתיב ויכת עם רב מישראל גבר דלא ידע באורייתא ואיהו

יב משפחה רב דזרעא דיוסף מבנוהי דמנשה (זוהר ע' ס"פ) :

מ"ט אתי עלייהו נהש בגין דאינהו נהישו ואמרו לא ייתי עלייהו דינא לית לון לאשתדלא באורייתא ואי אתי נשתדל בה (מדרש הנעלם) :

ברת קלא נפקת מן שמיא מרומא וכן אמרת איתון חמן כל בני נשא כל עובדן דעבד׳ לעמא אפיקת יתהון פריקן ממצרים אחית לון מנא מן שמיא וכדון חזרו ואתרעמו עלי והא חיויא דגזירת עלוי מן יומא שרויא דעלמא עפר יהא מזונא וכדין יתון חיווא דלא אתרעמו על מזוניהון בכן גרי מימרא דה׳ בעמא ית חיוון חורונין ונביתו ית עמא ומיתו אוכלוסין סגיאין (תרגום) :

ובירושלמי הגירס׳ נשתנ׳ ברת קלא נפיק מגו ארעאי ואשתמע קלא במרומא המן כל בני נשא ואציתו ושמיע כל בני בשרא אפיקת ממצרים אחתת לון מנא מן שמיא אגיזת להם שליו מן ימא ואסקית להון בירא מן תהומא ייתי חוויין וכו׳ :

ויבא העם אל משה ויאמרו כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם לא דמי הא דכתיב חרב לה׳ ולגדעון וכן דברנו בה׳ ובך דלא אסור אלא מ״די דאלהו׳ (תוס׳ סנהדרין דף ס"ג ע"א) :

ויבא העם אל משה וגו׳ והאיך יבא העם והנחשים היו נושכים אותם אלא כינה הכתוב ומשה בא אליהם לראותם ויאמרו חטאנו (פסיקתא) :

ויאמר ה׳ אל משה עשה לך יש ללמוד תחיית המתים מק"ו מנח׳ הנחש׳ ומה נחש הנחשת שהטילו מיתה עשה בו הקב"ה חיים שנ׳ והביט אל הנחש וחי תחיית המתי׳ שכולו חיי׳ עא"כו (זוהר) :

והיה כל הנשוך וראה אותו וחי אמאי אלא כו׳ סליק עינוי וחמ׳ דיוקנא דההוא דנשיך קא הוי דחיל וצלי קדם ה׳ (זוהר פלח לך ע׳ סל"א) :

עשה לך שרף וגו׳ כד"א שרפים עומדים ממעל לו בגין דתבו בתיובתא עילאה הא אינון בהבלי כשופים עילאין דמשמשין קדמי (מדרש הנעלם) :

שמע חכם ויוסף לקח דא משה כיון שאמר הקב"ה למשה עשה לך שרף ולא פירש אמר אם אני עושה של זהב או כסף אינו לשון נופל על לשון אלא אני עושה של נחשת שנ׳ ויעש משה נחש הנחשת לשון נופל על לשון מכאן שניתנה התורה בלשון הקודש (רבה פ׳ נח) :

מ"ט עבדיה מנחשת בגין דנחש באתר דחיים תליא אתר דיעקב שריא תמן בג"כ וחי וחי ודאי (מדרש הנעלם) :

ויעש משה נחש הנחש׳ וגו׳ אמר ר׳ אליעזר כתיב ויעש משה נחש הנחשת וישימהו על הנס על נס לא כתיב אלא על הנס בא לתקן מה דחסר א"ל הקב"ה למשה כתיב להקדישני במי׳ ולא בדבר אחר כשם שהתחלתי במיא בעינא דישתלים בשמי הנס במים אמר ר׳ אלעזר אתרא דחסר לאשלים אבל אתה מגיד ניסא הוא אמר ר׳ יהושע עשה לך שרף עשה לך לתועלתך עשה לך תיקון ומה שחסר׳ עם כל זה לא תיקן אלא הראי׳ שהיו רואים בנחש אבל לא קיד׳ שמא במים ונשתאר חסר מהשאר ותקנת בראייה עלה אל הר העברים וראה הנך רואה בעיניך ושמה לא תעבור וראית אתה ונאספת אל עמך (מדרש הנעלם) :

איכא למבעי אמאי עביד משה נחש הנחשת לאסטא׳ ישראל וכי לא הוי אפשר לאסאה יתהון במידי אחרינא ולא ליתסו ע"י דנחש וכו׳ דהוי טעו ביה דרא בתראה וא"כ בההוא אסוותא יהיב מר"עה דוכתא למטעי בתר ע"ז ותו האיך אפשר דאסא ויהושפט לא ביערו ע"ז ודקא קשיא רבנן

ומאי דאהדרו שהניחו ליחזקי' מקום להתגדר לאו טענה הוא משום דיתגדי יחזקי' יניחו הם שמץ ע"ז אבל רזא דמלת' דהאי נחש הנחושת הוא רזא דיצה"ר ומשום הכי שתיי' מרע"ה על נס והיה כל הנשוך והביט אליו וחי. לרמוז דמאן דלא אתהני מיצ"הר אלא כדי קיום הנפש מלב' דלהכי רמיז ביה הבטה דלא מתהני ביה אלא בהבטה בעלמא וחי ומאי דזאתהני טפי מכדי חיותו לאו איהו חי אלא מת וכד אתא חזקיהו וחזי דמסאבות' סגיא בעלמא מחמת אחז דהוי קמיה ומחמת מנשה דהוה עתיד למיתי בתריה ומשום הכי כיתת נחש הנחושת דרמז לנחש הקדמוני כדי לאכחשא תוקפא דידיה דוגמא דמאי דעבדו אנשי כנסת הגדולה כדאסרו ליצ"הר דע"ז ודעריות ומאי דאומר מקום הניחו לו להתגדר בו לאו למימרא דטעו בני נשא בתרייהו לע"ז אלא דהכי הוי ליה לאסא ויהושפט לכתתיה לאכחשא תוקפ' דיצ"הר אלא דמקום הניחו לו להתגדר בו הבאים אחריהם ולהכי אזדהרו מיניה ובטלו יתיה וכופו יתיה תהתיהון (מגיד):

מה אחרונים לא עשו ותלו בהם לשבח לא שייך למימר הכא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר כדאמר בפ"ק דחולין גבי נחש הנחושת שביער חזקיה דהתם לא ביערוהו אבותיו שהיו יראים לבערו לפי שעשה משה עפ"י הדבור אבל הכא למה הניחו לבערו (תוספות שבת דף נ"ו ע"ב):

מקום הניחו לו אבותיו להתגדר תימא דלא משני הכי בפ' במה בהמה דדרשינן ואת הבמות אשר על פני ירושלים אשר בנה שלמה אותם ביער יאשיה כו' אפשר בא אסא וכו' אלא מקיש ראשונים לאחרונים מה אחרונים לא עשו ותלו בהן לשבח וכו' ואמאי לא משני מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו כדמשני הכא וי"ל דבשלמא הכא גבי נחש הנחושת לפי שנעשה ע"פ הדבור טעו בו הראשונים והיו סבורים שאסור לבערו אלא התם במה היו טועים שלא לבער אותן הבמות (תוספות חולין דף ו' ע"ב):

על כן יאמר בספר מלחמות אמר הקב"ה לדוד עסוק בתורה ואני נלחם מלחמותיך וכן משה על כן יאמר בספר מלחמות ה' אתם עסקתם בספר ואני נלחם על ידיכם (ילקוט תלים):

אז ישיר ישראל את השירה האיך היתה הבאר עשויי' סלע כמין כוורת היה ומתגלגלת ובאה עמהם במסעות וכיון שהיו הדגלים חונים והמשכן עומד היה אותו סלע בא וישב לו בחצר אוהל מועד והנשיאים באו ועמדו על גביו ואומרים עלי באר והיתה עולה (במדבר רבה פי"ט):

אצל הבאר היו נטועים תאנים ורמונים וגפנים ותפוחים והם עושים פירות בני יומן כשם שהיה בברייתו של עולם (ילקוט תרי עשר):

בארה של מרים עולה ה"פ יהו"ה כי היא יונקת ממדת הפחד וכו' (פליאה) (ע"ל פ' תצא על עשרים גרה השקל):

באר חפרוה שרים וגו' שרים חכמה ובינה נקראו שרי"ם ובאר היא בא"ר שב"ע והיא בת זוגו של דוד בת שבע מלכותו של דוד משיח ובאר זה נקרא כנסת ישראל (זר זהב אות ב'):

ת"ח תריסרי תרעין אית לההוא בירא קדי"שא קריתא דאקרי ירושלים ומן אינון תרעין נפקו לטעלה תריסר מתנן עילאין טו"בה שמ"חה בר"כה של"ום עז"ר כפ"רה תו"רה חכ"מה חי"ים ורצון עו"שר וכב"וד וכל שבטא ושבטא ינקי מתנן עילאה הזה"ד וממדבר מתנה ומאי מדבר כד"א ומדברך נאוה ועל דא אתערו חבריא דכד בר נש נסיב איתתא אתדביק בשכינתא

והא עד לא אינסב לא שריא עלוהי וכד לא שריא עליו אתמנעו מיני' תריסר מתנן עילאין על דא אתערו חברי' השרוי בלא אשה שרוי בלא תור' כו' וכד אינסב בר נש כולהו תריסר תרעין אתפתחא לאוספא ברכאין על רישיה (מ' הנעלם) :

וישלח ישראל מלאכי' וגו' ולהלן הוא אומר וישלח משה מלאכים מפני שהיה אדום מלך השוב שלח לו משה מלאכים אבל סיחון ישראל שלחו לו ולא משה (פסיקתא) ;

ויכהו ישראל לפי חרב וגו' ומחוהי ישראל בשמתא דה' דקטליה בפתגם דחרב (תרגום) :

כי חשבון עיר וגו' ויקח כל ארצו מידו וגו' אין בידו אלא רשות בכל מקום ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר ויקח כל ארצו מידו ואומר ויקח העבד עשרה גמלים וכל טוב אדוניו בידו הא אין בידו בכל מקום אלא רשותו (ספרי) :

אוי לך מואב אבדת עם כמוש כמ"וש הוא שיקוץ מואב וקבלה בידינו שהיתה אבן שחורה דמות אשה ועמדה שם מששת ימי בראשית ובנה עליה במה והלכו אליה עמים רבים להשתחות וא' מאלף לא חזרו ולא ידעו בסיבת מה (ציוני) :

ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו וגו' תרי אותו כתיבי בתורה לשניהם פירוש א' והוא עד דרוש אחיך או"תו פי' אל תשיב אבידתו עד שיפרוש או"ת וסימן באבידתו וכן גבי עוג אל תירא או"תו כי עוג היה נימול ונתיירא משה מפני אות ברית שלו (מדרש) :

עוג מלך הבשן היה אליעזר עבד אברהם והיה לו זכות בשביל שגמל חסד עם יצחק אבינו שהביא לו את רבקה (מדרש) :

אימתי נגזר דינו של עוג ליפול ביד ישראל חד אמר בימי אברהם וחד אמר בימי יצחק וחד אמר בימי יעקב (מדרש) :

סיחון ועוג היה יניקתם א' מצד הקדושה מעין קליפת ישמעאל וא' מצד סמאל מעין קליפות עשו מצד יצחק וכו' (מגלה עמוקות אופן ל"ז) :

סיחון ועוג היו תרין סטרין של סטרא אחרא נגד משה ואהרן בקדושה (סס אופן ל"ז) :

מלחמות סיחון היה באלול ואח"כ עשו הרגל בתשרי ואחר הרגל היה מלחמות עוג (מדרש) :

קשים היו סיחון ועוג יותר מפרעה וכשם שאמרו שירה על מפלת פרעה כן היה ראוי לומר שירה על מפלתו אלא שאמרה דוד למכה מלכים גדולים (מדרש) :

את זה לעומת זה עשה אלהים כגוונא דאית ירכין קשו' וססטרא דמסאבו תאום"יאל תום"יאל ולקבלייהו אתמר תהומו' יכסיומו ירדו במצולו' כמו אבן כגוונא דעמודא דאמצעית' אית ביה עוג"יאל דמתמן עוג מלך הבשן שהיה בו ניצוץ של *שמעון *בן *נתנאל ר"ת בש"ן וזהו אל תירא אותו מפני שיש בו ניצוץ שמעון בן נתנאל ירא חטא כגוונא דתרין דרועין קשוט אית אני"אל או זי"אל ופירושם אגג"יאל מתמן אג"ג וביה גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים ענז"יאל מתמן עוזע"אל ואיהו הזר"יאל שנאמר עליו יכרסמנה חזיר מיער ועליה אתמר ועל חרבך תחיה. ואיהו סערי"אל ואיהו עשו איש שעיר ומתמן שערא בישא ומתמן שער באשה ערוה כגוונא דבינה אית א"לף בי"נה

אית אלופי עשו. לקביל חכמה הנקרא אדם גדול בענקים אית אדם בליעל לקבל כתר עליון לעילא כרת"יאל ומתמן נכרתים כל אינון דעברו על פתגמי אורייתא כגוונא דאית מלכות קדישא הכא אית מלכות חייבא ליל"ת כגוונא דאית יסוד דאיהו מילה. הכי אית ערלה דמתמן סומא ערל ובת זוגו ערלה ונחש (עמק המלך) ;

עמון ומואב טיהרו בסיחון וכי היכי דקנו ארצם בחזקה, קנו נמי גופם בחזקה (תוס' גיטין דף ל"ח ע"א) ;

ויכו אותו ואת בנו וגו' ולהלן הוא אומר ויך אותו ואת בניו ואת כל עמו מלמד שבן אחד היה לו והכתוב קורא את בניו. כמו ובני דן חשים ובני פלוא אליאב ללמד שכל מי שאין לו אלא בן אחד אינו נמנע מלקרותו בני (פסיקתא) ;

ויסעו בני ישראל וגו' בגבורתם ובעזרתם מן השמים בזכות ישראל אביהם (פסיקתא) ;

פרשת בלק

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי וגו'. וירא בלק יש ראיה שהוא שמיעה כגון וכל העם רואים את הקולות כן בלק שמע וכאלו ראה בלק בא לקוץ דמם של ישראל בן צפור שהיה מצפיר להלחם עם ישראל את כל אשר עשה ישראל לאמורי משעברו ישראל נחלי ארנון ולקחו כל גבול האמורי והחרימו כל עריהם (פסיקתא) ;

בלק היה עושה עוף א' ע"י כישוף בשעתו ויומו ומזלו הצריך להיות מזהב ומכסף ומיני מתכות ובלחשים והשבעות ומקטרין ליה קטור' ועושין חרשין וקוסמין ומשביעין בלילא לסיהר' וביממא לשמשא והעוף הזה עולה עד מקום עז"א ועז"אל ואותו גלוי עינים מודיעים סודות גדולות ולכן היו קוראים אותו בלק בן צפור ממש ואותו הצפור הוא הכישוף שאסרה תורה ושמו ידעו"ני מפני שיודע רזין וסודין מגלוי עינים מה שנעשה בכל העולם ומה שיהיה אחר זמן רב ומגלה לו עתידות ובזה הכישוף היה יודע בלק מה לעשות הכל מעז"א ועז"אל רק שלא היה יודע לשוט ולפרוח כמו בלעם במילולא דיליה פרח ושמע מע"זא ועז"אל אבל בלק לא היה יודע כי אם בעובד' דהיינו באותו מעשה צפור של ידעוני (עמק המלך) ;

וירא בלק בן צפור מ"ש דא דדכיר שמיה דאבוהי אלא יתרו אתמשיך מן ע"ז ואתא לאתדבק בישראל הוא ובנו. וכל עלמא נידוהו ורדפוהו אבתריה בלק מבני בניו הוי ואתעביד מארחא דאבוהי כיון דחמא סבי מואב וסבי מדין דיתרו ובנו אתדבקו בשכינתא ודא אתמשיך מנייהו אתו ואמליכוהו עלייהו כתיב ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההוא. בעת ההיא מלך לאפוקי מקדמת דנא (זוהר) ;

וירא בלק וישמע מ"ל אלא ראייה חמא וידע דזמין ישראל למיפל בידו בקדמייתא ולבתר איהו בידא דישראל (זוהר) ;

בלק ומואב השיבו דלא הוי חד יחיד ומיוחד דשליט על כולא אלא חשיבו דאינון סטרין דאינון מתדבקין בהו הוי שלטא עלמא. וכד הוי סבר פרעה דאמר לא ידעתי את ה'. ואמוראי הוי מתדבקא בסטרא אחרא תקיפא מכולא והוי סברי כולי דלית מאן דיכול עם אמוראה משום דסטרא דאיהו

מתדבק בה תקיף מכולהו אינהו סטרי וכד חזו ישראל נצחו ליה ארגישו בדעתייהו דאית שליטא עלאה דשליט על כולא הנהו כטרא וה"ק וירא בלק כלומר חזא וארגיש בדעתי'. את כל אשר עשה ישראל לאמורי דהוא משליטא עלאה דאינון מתדבק ביה דשליט על כל סטרין והיינו דקאמר את כל למרמז על שליטא עלאה דשליט על כולא. והיינו דקאמר ויגר מואב כי רב הוא כלומר דחילו מבני ישראל משום דארגישו דאינון מתדבקים בשליטא רברבא דשליט על כל סטרין דר"ב היינו רברבא והוא רמז ליחודא קדישא (מגיד):

בשעתא דחריבו ישראל ארעא דסיחון כרוזא נפיק במלכו שמיא מתכנשו גבורים ושליטין על שאר עמין וחמין מלכא דאמוראה היאך אתחרב. בההוא שעתא כל אינון שלטנין דהוי ממוניה על שבע אתכנשו ובעי להדרו מלכו לישנה הה"ד תבנה ותכונן עיר סיחון וכיון דחמא תוקפיה דמשה אהדרו לאחוריהם (זוהר):

הא דנכנס בלק בעובי הקורה להלחם בישראל לפי שראה דעתם של ישראל ליטול ארץ אמורי ולעשות ממנו מרעה הצאן והארץ היה חשוב בעיניו וישראל יתרבו אותה עד שלא יהא ראוי רק למרעה לכן נשתתף עם בלעם (סב):

בקשו לקבוע פ' בלק בקריאת שמע ומפני מה לא קבעוה וכו' אית בירושלמי דאתן ג' פרשות שתיקנו בקריאת שמע לפי שבהן עשרת הדברות (תוס' ברכות דף י"ב ע"ב) (עיין בו ותמצא הכל):

ויגר מואב מפני העם מאד כל יניקתו של בלעם מצד נהורא דקין קליפות נוגה ארמית כמ"ש מן ארם ינחני בלק שגם לבן שהוא בגלגול בלעם בן בעור כדאיתא בתרגום יונתן בגלגולא קדמאה דיליה הכל עניינו קליפה היתה ע"י נוגה ארמית וכו' כו"ז במוכ"סז כו"ז בגימט' יג"ר וזהו סוד ויגר מואב וזהו יגר שהדותא (מגלה עמוקות אופן ל"ה):

ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא ישראל הוי רב במקום עשו דכתיב ורב יעבוד צעיר (זוהר):

ויגר מואב מפני העם מאד מאי מאד יתיר ממותא (זוהר):

ויאמר מואב אל זקני מדין נטלו עיטא בישא לגרמייהו אמרו גדולה בישא נדלנא בינגא משה רביהון ויהיב ליה ברתא ולא עוד דיהיב ליה מטונא ושדר ליה לשצאה כל מצרים ואלמלא משה רביהון נוכל לעקר כל עמה דיליה יעקרון מעלמא וכו' (זוהר פ' דברים):

כלחוך השור מנהג העולם אומה בא על אוכה מהם הורגים ומהם לוקחים בשביה אבל אילו לא תחיה כל נשמה אינם מחיה (פסיקתא):

וישלח מלאכים אל בלעם וגו'. אתחברותא בלק ובלעם הוא אתחברותא סמ"אל וסיעתו ברקיע בעיטא חדא על ישראל וכו' כלעם נתלבש בקל"א מתנות של סמאל וכו' ובלעם כחו היה מן מ"י תרין בגין דיליה מסרא יוחני וזהו שני נעריו עמו וביקש משה לכנום לא"י עם יהושע שהוא ג"ב מ"י מ"שה י"הושע לבטל דעת שני נעריו (מ"ע אופן פ'):

הא דכתיב וישלח מלאכים אל בלעם ואח"כ כתיב וילכו זקני מואב ולא כתיב וילכו המלאכים אלא בלק חכם גדול היה וטבע כל המכשפים מתחלה יודעים באיזה מקום קשור זה הדבר דלמטה שרוצה לעשות הכישוף באיזה מדרגה העליונה קשור ומשביעים אותו דלמעלה בהרשין וסמילא

מתישים כח זה דלמטה והנה בלק ראה מדריגת ישראל וראה י"ב מלאכים סובבים הכסא כבוד נגד י"ב שבטים והשב שישראל מוסרים לאותם מלאכי' ורצה לפעול הכישוף באותם המלאכים כתב ושלח שם אותן המלאכים לבלעם כדי שיוכל לעשות חרשין וזהו וישלח מלאכים אל בלעם אבל טעה בדבר כי ישראל תחת הקב"ה מסורין (מ' הנעלם) :

חכמת בלק בכישוף היה יותר מבלעם דהא בלעם רגע א' ובלק בכל זימנא אבל מ"מ המקור והמפתח של כישוף היה ביד בלעם דהא כל כשפים שעשה היה יכול להשלים ולהוציא בפיו אבל בלק היה כל הכשפים בידיו ולא יוכל לעשות שום דבר (מדרש) :

בלק היה מכשף גדול והיה מלקט עשבים לעשות כשפים והניח בקרירה וגנז תחת הארץ עמוק אלף ות"ק אמה וכשבא דוד חפר שתין אלף ות"ק אמה על אלף ות"ק אמה בתהום ונסך מים ע"ג מזבח ואמר אני ארחוץ את הקדיר' ההוא וזהו מואב סיר רחצי (זוהר במדבר) :

אמר בלק לבלע' שמות שלנו גורמים לכלות ישראל בלק ב"א ל"ק בא מי שילקה אותם בלעם ב"ל ע"ם לא יהיה העם בעולם אבל הקב"ה אמר איפכא בל מן בלק ובל מן בלעם הרי בל"בל נשארו אותיות עמ"ק פי' הק"בה בל"בל עמ"ק מחשבתם (מדרש) :

בלעם ובלק הם מסטרא דעמלק וכן הערב רב וכו' (זוהר בראשית ודוק בסוף שמות תמלא עמלק) :

בלעם היה בקי בחכמת המזלות כשהיה רואה מזלו של אדם שהיה בשפל והגיע עת רעתו היה מקלל אותו וכאשר תבא עליו הרעה יחשבו הבריות שקללתו גרמה לו (כחיי) :

קסם תלוי במעשה ונחוש בפה ובלק היה בקי בקסמים ובלעם בנחשים א"ל הקב"ה רשע כבר קדמוך ישראל במעשי' אוהל מועד ומאני מקדשא וקטורת דקא מבטל כל רתחא ורוגזא ועולות וקרבנות ותרי מזבחות ושלחן ולחם הפנים וכו' וכבר קדמוך הארון ותרי לוחות ואהרן לכפר על עמא וצלותא בכל יומא (זוהר פ' בחקתי) :

שלשה יועצי פרעה בלעם איוב יתרו וכולם היו מכשפי' גדולים איוב היה גלגול תר"ח דר"תח להקב"ה בע"ז ועשה תשובה יתרו הוד' ולא בוש אמר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל וגו' אבל בלעם עמד ברשעתו כשראה גדולות ישראל במדבר אחר צאתם נתקנא בהם התחיל למרוט שערות ראשו לעשות קרחה בראשו וזקנו שלא הועיל עצתו הלך ופרח לעז"א ועז"אל וכך הסדר לכל איש הפורח שם כיון שהולך אל תוך הרי החשך ראה אותו עז"אל שהוא גלוי עינים מיד אומר לע"זא מיד הם קוראים בקול ומתאספים נחשים גדולים השרפים והמכשף הרוצה ליכך אצלם ממתין על הפתח בהרי חשך עד ששולחים רוח אחד שהוא כמין חיה קטנה וצורתה כצור' חתול והראש שלה כמין ראש הנחש ושני זנבות לה ורגליה קטנות כיון שרואה אותה המכשף עושה אותה קטורת משריפת התרנגול לבן והוא משליך בפניה של חיה הנ"ל והיא הולכת עמו ומלוהו עד עז"א ועז"אל כו' ויושב שם עמהם חמשים יום וכיון שהגיע העת להלוך מהם החיה הנ"ל עם כל הנחשים הולכים לפניו עד שיוציאו מאותו חשך וכן עשה בלעם היה שם מיום יציאת מצרים עד יום מ"ת חמשים יום היה סגור עמהם בהרי חשך והיה רוצה לקטרג ולהחזירם למצרים והקב"ה

בלבל כל חכמתם של המכשפי' ומלמדיהם (עיין זוהר ס' זו מה דאסכתא בספרא דאשמדאי מלכא לתפוס הנחשים הנ"ל ע"י שכבת זרע רותחת ותראה ענין נפלא וגוף המאמר שכתבנו תמצא בעמק המלך) :

וּשְׁדַר אזגדין לות לבן הארמי הוא בלעם למבלע ית עמא בית ישראל בן בעור דאיטפש מסוגאי חוכמתא ולא חס על ישראל זרעא דבני בנתיה וכו' ובית מותביה הוי בפדן פתור על שם חלמיא והיא מתבניא בארם דעל פרת ארעא דפלחין וסגדין ליה בני עמא (תרגום) :

שָׁנוּ הכמים במשנה כל אהבה שהיא תלוי' בדבר בטל דבר בטל אהבה ואיזה אהבה שתלויה בדבר זו אהבת בלק ובלעם. ושאינה תלוייה בדבר אינה בטילה בעולם כגון אברהם יצחק ויעקב להם ולבניהם עד סוף כל הדורות (תנא דבי אליהו פ' כ"ד) :

וַיִּשְׁלַח מלאכים אל בלעם הוא מלך בלע מלך ראשון וכן ארז"ל זהו לבן הארמי ושניהם על קו א' יעמדו (ליוני) :

פְּתוֹרָה אשר על הנהר מאי על הנהר דיהיב עינא בישא על ההוא נהר דכתיב הנני נוטה אליה כנהר שלום (זוהר) :

בְּאַרַם נהרים קוראים לשלחן פתורה כי סטרא מסאבא נגד סטרא דקדושה כקוף בתר בני נשא וכמו בסטר' דקדושה כתיב ועשית שלחן עצי שיטים ועשית לחם הפנים כן בסטרא בישא הוי מסדרא פתורא במיכלא ומשתי (שם) :

הִנֵּה עם יצא ממצרים קיצר הכתוב סיפר לו נוראות שעשה הקב"ה עמהם במצרי' ושעשה על הים ומלחמת עמלק. ולשני מלכי האמורי (פסיקתא):

הִנֵּה עם יצא ממצרים ולא אמר עם בני ישראל בלק מכשף גדול היה ודרך המכשפים לקחת מקום שאין בו חשדא ר' אבא אמר ארחא דקלנא נקיט הנה עם יצא ממצרים כלומר דלית אנן ידעין מטאן אינון (זוהר שמות ע' ד"ח) :

הַמְכַשְּׁפִים אינם יכולים לעשות כישופם אלא דבר א' וברגע חדא וככת ארבה שבמצרים היה עירוב מן במה מינים מבולבל זה בזה ולא היו החרטומים יכולים למיקם קמייהו ועל זה נא' ויכס כל הארץ והחשך כל הארץ נא' על חרטומי מצרים שכיסה והחשיך עיניהם והכחיש כחם וכן כתיב בבלק הנה כסה את עין הארץ פי' כי הכחישו כח בלק ובלעם שלא היה בעולם חרשין וקוסמין כמותם והיה בלק ובלעם צריכים זה לזה דאי אפשר לזה בלא זה כי בלעם כחו בפיו ובלק בידים ולא בפיו והכישוף צריך שניהם (מדרש הנעלם) :

יַחְסִינֵהּ סקאה פי' בקונט' ארבה כמו על סקאה דבתענית שהוא מין ארבה ואין נר' לר"ת דלשון ירושה ואחסנתי' משמע ובבני אדם מיירי. ונראה שהאויב קרא סקאה שעולין ומכסין הארץ כדכתיב והנה כסה את עין הארץ ועל שם כך נקרא צלצל שמכסה כל הארץ כצל כמו הוי ארץ צלצל כנפים ר"ת ונראה דירושה שייך שפיר בעופות כמו וירשוהו קאת וקיפוד (תוס' ב"ק דף י"ג ע"ב) :

הִנֵּה כסה את עין הארץ הוא רואה אותי ואני איני יכול לראותו מפני העננים שמקיפים אותו (פסיקתא) :

בִּלְעָם ובניו היו בטימאה נגד אהרן וחיר שבירושה (עשרה מאמרות) :

בִּלְעָם היה יניקתו מן שני בתי דינים שהם קשה ורפה ורמז

בשמו שכן מילוי בל"עם בי"ת למ"ד עי"ן ס"ם גי' תר"צו כמנין קש"ה ורפ"ה (מגלה עמוקות):

בלעם נתלבש בקל"א מתנות של סמ"אל כמנין שמו ועם י"א מדיינות של הקליפות הוא מנין בלעם (מגלה עמוקות אופן פ'):

עמלק נקרא ע"ש ע"כל עמ"ק מ"לק ע"לק הן הן ד' קליפות פשות פ"קילה ש"ריפה ה"רג ו"חנק על הסדר וכולם נתקיימו בבלעם כי עמ"לק ובלעם שורש אחד להם וכשם שיש בקדושה משה מלגאו יעקב מלבר כן בקליפות בלעם מלגאו עמלק מלבר (מדרש):

בלעם היה בנה של מלכה אחות שרה וילדה את קמואל זה בלע' ונקרא כן על שקם כנגד אומה של אילו ומלכה היתה עקרה וכמו שהתפלל אברהם על שרה כן התפלל על מלכה לכן אמר בלעם אלולי אברהם לא הייתי בעולם (מדרש):

בלעם חייב' הוי משתדל במלאכיי' דממונא על כוכביי' ושמשא ובאילין דממונן על רוחא ושידין למהוי באלהים היודעי טוב ורע וכן עשו דור אנוש ודור הפלגת והקב"ה איעקר לון מעלמא דין ומעלמא דאתי (תיקונים תיקון ס"ו):

ועתה לכה נא ארה לי את העם וישלח בלק לבלעם ד"ח תיבין אית בההוא קרא הם ד"ח קוסמין ששלח לו לכן אמר בלק לכה נא ארה לי לבטל ד"ח עתים של לבנה שהם ד"ח מחנות שכינה (מגלה עמוקות אופן מ"ה):

איתא בכנפי יונה שבקרן דרומית מזרחית נגד עולם היצירה יש כמין תתיכה מרובעת וכו' והוא סוד וילך ארצה בני קד"ם ר"ת קר"ן דרומית מזרחית שמהם צורות נחש אדם ובלעם יניקתו מן הררי קדם לכן אמר בלק לכה נא ארה נא ר"ת נח"ש אר"ם (אופן מ"ז):

מלאך הממונ' על החמה גלגליאל שמו ומלאך הממונ' על הלבנה שמו אורפני"אל לכן אמר בלק לכה נא ארה לי ארה נוטריקון *אורפני"אל *ראש *הירח וכן ארה גי' כ"ח אורפני"אל שכן כ"ח עיתי' יש לירח ובלעם אמר לקלל את משה שהוא פני החמה שממנו נתיר' בלק שאמר כי רב הוא על מאור הגדול חמ"ה ובלעם אמר קב"ה שרמז מלאך גלגלי"אל שהוא כלול מן ק"ז כוחות כמנין קב"ה והקב"ה אמר לא תאור את העם הזה שהוא פני הלבנה (ספר רוקח) (עיין מגלה עמוקות אופן כ"ה):

אעברה נא אמר אר"ה נשתיירו ע"ב שהוא סוד חס"ד שהיה משה רוצה להגביר ע"ב נשרים ולבטל כח אר"ה כשיכנום לא"י אז אלו ע"ב נרמזו תרין נחשים של בלעם *נחש *עקלתון *נחש *בריח (אופן נ"ם):

עשו ויעקב חלקו החדשים עשו לקח תמוז אב ויעקב אלול תשרי וכו' וזה היה הענין בלעם ובלק רצה ליקח מישראל חרש אלול שהיה מתחילה שלו ומלחמות סיחון ועוג היה בסוף אלול (מ"ע):

ושמעו המושלי' ברקיע שאמרו באו חשבון ומלכי האמורי אתהד' ואמרו שולטנותא גבורים אוי לך מואב ולכן אמר אר"ה לי ר"ת *אלול *ראש *השנה יומא דתשובה ובלעם אמר קב"ה שהם ד"א יום בין המצרים שקטב מרירי שולט וזהו בישראל לא קם ובא"ה ק"ם ר"ת יקטב *מרידי שבהם כל מיני כישוף בעולם וכו' וידוע בס' הפליאה כ"א מאות מיני עשבים יש בעולם שממנים עליהם המלאכים וכו' ובלעם בקש לקלם

בכ"א יום בין המצרים שמושלים שם קטב מרירי וחיילותיה וכו' וזהו ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה א"ת *אלול *תשרי *אב *תמוז (חופן ק"ז):
הא דאמר בלק כי עצום הוא ממנו ניבא ולא ידע מה ניבא שעתיד דוד לצאת מרות המואבי' ולכלות את מואב לכן אמר כי עצום הוא ממני ר"ל אותו המלך שיהיה עצום ויכלה את מואב הוא ממני שיצא מרות המואביה (זוהר):
לכה נא ארה לי שלח לו אינם נלחמים לא בחרב ולא בחיצים אלא בשם אלהיהם (פסיקתא):
מה בין קבה לארה ארה במיני עשבים וחרשים דרישי דחיוון ושוי לון בקרירה דחרשא וקבה באילין פוטא (זוהר):
אולי אוכל נכה בו ודומה לו נעשה אדם נו"ן במקום א"לף ד"א נכה לשון גדולה וממשלה (פסיקתא):
וילכו זקני מואב וזקני מדין ואזילו חכמי מואב וחכמי מדין ואגרין חתומין בידיהון (תרגום):
ויאמר אליהם לינו פה הלילה ושרי מדין להיכן הלכו אמרו שרי מדין כלום יש אב שמקלל בנו אם חפץ לקללם לא היה מוציאם ממצרים ולא היה מעבירם נחלי ארנון מיד חזרו להם (מדרש):
הנה עם יצא ממצרים ויכס וגו' ויכם את עין הארץ קראם ארבה מה ארבה חלש ואין מלך יוכל לעמוד בו כך אלו לא מפני גבורת' היו נוצחים אלא מפני ברכת אביהם (פסיקתא):
ויאמר אלהים אל בלעם וגו' בקש בלעם לברך את ישראל בקול גדול כדי שישמעו האומות וינקאו בהם ויתנו בהם עין הרע ויבאו וילחמו עמהם (מ' בלק) ולא תאור את העם כי ברוך הוא שנ' ברוך תהיה מכל העמי' וכבר קדמ' ברכתי עליה' ואין כלי של ברכה מחזיק קלל' (פסיקתא):
אל תבטחו בעושק אמר הקב"ה אל תבטחו בברכת בלעם שהוא עושק שעל מנת כן בירך אתכם (ילקוט תילים):
כי כבד אכבדך מאד וגו' לא חסרה הכתוב כלום (פסיקתא):
ויען בלעם ויאמר אל עבדי וגו' בלעם הרשע בשעה ששלח לו בלק לקלל את ישראל מהו אומר אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב ישן ונראה לו הקב"ה בחלום שנא' ויבא אלהים אל בלעם א"ל אל תלך אתם מיד אמר בלעם בשביל שאני צדיק אינו מבקש להטריחני א"ל ואקלל אותו מכאן א"ל לא תאור את העם א"ל תאמר שאברכ' א"ל אינם צריכין לברכתך כי ברוך הוא (מ' תילים סי' ה'):
ויבא אלהים אל בלעם לילה וגו' חד כותי שאל לר' אליעזר א"ל בלעם יתיר הוא ממשה דבמשה כתיב ויקרא אל משה ובבלעם כתיב ויבא אלהים אל בלעם א"ל משל למצורע שקרא בשער המלך א"ל אין אני רוצה שיבא ויטמא היכלי אני הולך אצלו כן הדבר בבלע' וכו' במשה רבינו כתיב ויקרא אל משה להיכלו בחדרי חדרים וכו' (ציוני פ' זו):
ויבא אלהים אל בלעם במדרשו של רשב"י כל בני ישראל משתחים להק"בה ואלוה של כל בני עשו משתחוה להם מנ"ל ויבא אלהים אל בלעם לילה אלוה שלו משתחוה לו ויבא עד ביתו וידבר עם בלעם מן החלון שלו וכל זה למה בשביל כבוד הגוף שהוא עיקר שלהם וע"ד כל עכו"ם שעבר תשובה יש לו חלק עם בני ישראל אך חלק בפני עצמו וכל

זה למה בשביל השומרים שיש בגופו מן הטומאה ורוח הקדושה ונפש הקדושה ישכון עליהם שומרים החזקה הגדולה ויבואו להם כמו אדם הדר באשפה ומיד שימות נאבדו השומרים שלו וע"ד אמ"ו הגוף מן העכו"ם עע"ז טמא בחייו ובמותו טהור (ציוני) :

ויקם בלעם בבקר ויחבוש וגו' ויחבוש את אתונו הקב"ה הקדים רפואה למכה שבא אברהם וקדמו והשכים קודם בלעם הה"ד וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו והפריד הזיווג מסטרא אחרא ושלט אברהם על הזכר ועל הנוקבא שלט בלעם ולכן נחלש כחו כשבא המלאך נגד האתון נטתה כי היתה משועבד לדוכרא דיליה מקדמת דנא ומי היה זה המלאך שהכתוב מעיד עליו דהוא מלאך ה' ודא הוא דבר זר ש׳ המלאך רחמים וכשנגלה לאתון ואח"כ לבלעם וחרבו שלופה בידו אלא צ"ל שיש בו סוד גדול תדע כשראה הקב"ה שבלעם הסכים לכלכת לעשות רצון בלק קרא הקב"ה לאברהם וא"ל לך תבטל עצת בלעם מה עשה אברהם שיתף שמו שחשבונו רח"ם עם ויסע מלאך ה' שחשבונו רח"ם ולקח חמ"ר ויחבוש אותו והלך לקרוא בלעם וכשראה האתון את אברהם ששמו חמ"ר רוכב על חמ"ר דוכרא דיליה נפלה לפניו ולא רצתה לעבור וראתה דמות אברהם שהיה חובש תחת מלאך ה' דהוי אברהם שחבש אותי א"ב הר"מ מקדמת דנא מששת ימי בראשית היה חבוש אותו חמור אברהם כ"ש נוקבתי' והיה זה הפועל בע"ש מן י' דברים שנבראו בין השמשות ואלו נ"פ פי' וגם ג' מלאכים שנקראים פי' והחשבון פי' עם התיבה גימ' מלאך שהיו עתידי' ומזומן לעש"ות לכל א' שליחותו (גלי רזיא) :

ויחר אף אלהים כי הולך הוא וגו' ושני נעריו עמו מי הם ארז"ל זה יונוס ויומב"רוס חרטומי פרעה וי"א בניו (ציוני) :

ויתיצב מלאך ה' לשטן לו וכתיב והנה אנכי יצאתי לשטן וכתיב וירא מלאך ה' נצב וחרבו שלופה בידו והמלאך שנראה ובידו חרב שלופה הוא מלאך המות ולכך אמר לבלעם כי עתה הרגתיך (וספר חסידים סי' תר"ס) :

ומה שנתיירא האתון מחרב המלאך לפי שהבהמות יודעים הגזירה ורואים מלאכי חבלה של אש. וכשהכלבים רואים המלאך המות הם בוכים והיינו רבותא שבא להשמיענו שהמצרים היו מלא מלאכי חבלה כי אין בית אשר אין שם מת ואע"פ כן לא יחרץ כלב לשונו (שם סי' תתש"נא) :

למה לא נטה המלאך לצד ימין או לשמאל אי יפרח באויר שאמר כי ירט הדרך לנגדי מכאן שסכנה לסתום החלונות ופתחים לפי שמא נגזר לשדים שאין להם לעבור אלא באותו הדרך ומטריח השדים בדרך אחר ולכן ותלחץ רגל בלעם אל הקיר לעבור במקום הנגזר לו (שם ס' תתש"נב) :

האתון בלעם שנכנסה לגבול המלאך הרגה המלאך שנא' כי עתה גם אותך הרגתי ואותה החייתי לכפרה לבלעם מלמד שהחיה אותה כי כשנשתלה המלאך להמית בן אדם אם ימות בן גילו ינצל (שם) :

סוד בלעם והאתון ג' הכאות הכה בלעם אתונו נגד ג' הכאות שבקדושה שהכה משה א' הצור על שהכה ברשות ושתים בסלע שלא ברשות (יונת אלם פ' ך"ס) :

ישמעאל בא על המותו ועל זכרים ובא בגלגול חמורת' שקודם ניתקן באתונו של בלעם שמתה באותו מעשה של מלאך שאר"זל

בפסוק ואותה החייתי ואח"כ חזר בגלגול חמורת' של ר' פנחס בן יאיר שניצוץ ר' פנחס היה אברהם שבא לתקן נפש ישמעאל ולהיות שהישמעאלים גנבים ולכן גנבוהו החמורתא וע"שו בגים' במילואו תק"ו כמנין שו"ר וזהו שרמז יעקב ויהי לי שור וחמור כלו' עשו וישמעאל היו מחותני' (עמק המלך) ;

ותרא האתון מלאך ה' וגו' והוא לא ראה כדי להודיע לבלעם שחכמתו ותבונתו אינו אלא מלפני הקב"ה שלא יתגאה בעצמו ויבא לקלל את ישראל וכדי לביישו לפני שרי מואב (פסיקתא) :

ויעמוד מלאך ה' במשעול וגו' וקם מלאכא דה' בדוחקא דמיצעי ביני כרמא דא אתר דאקים יעקב ולבן קיימא דלא למעבד דין דין לבישא (תרגום) :

ויעמוד מלאך ה' במשעול הכרמים שביל של כרמים ואמיתתא משעול כאשר תמוש משם הגדר יכנוס בו ריוח להלוך בו ואם לא ימיש לא יכנוס (פסיקתא) :

ענין נבל וימת לבו בקרבו והוא היה לאבן כל החוטא בפיו מתגלגל ברומם ובלעם חטא בפיו ונתגלגל בתחלה באבן דומם ונבל הוא בלעם והנה ביאור הטעם שמת לבו בקרבו ולא דיבר סרה נגד דוד כי זכרה נפשו מה שתחילה נתגלגל והוא היה נתגלגל והוא היה תחלה בעון (כוונת אר"י) (עיין עוד מזה) :

שאי סביב עיניך וראי ר"ת נ' קבצו ב"או ל"ך הוא נב"ל וכבר הודעתיך שהוא גלגל בלעם. ומעולם לא עלה בלב אדם שיצא קדושה מטומאה גדולה כזאת. ואמנם מצינו אח"כ שניתקן ע"י נב"ל וכל הנשמות היוצאים משם לעתיד לבא יתמהו כל העולם האיך אפשר ליתן טהור מטמא (שם) :

נשמת לבן היה נבל לבן ר"ת ל"בן ב"לעם נ"בל שנתגלגל נ"פ ואח"כ נתגלגל באבן דומם וז"ס גל אב"נים שהני' יעקב וקרא לו גלעד לרמוז על גלגולו באבן דומם וע"כ גבי בלע' נאמר גדר מזה ופי' רש"י סתם גדר של אבנים ומי שחוטא בלשון הרע נתגלגל באבן דומם מדה כנגד מדה (עשרה מאמרות) :

גדר מזה וגדר מזה פרש"י סתם גדר של אבנים לפי דעת המקובלים שאומרים שגם הרשעי' יתגלגלו בפסוק עד הגל סודו מובן מיעקב ולכן עדות ה' נאמנה יד העדים תהיה בו בראשונה (ציוני) :

ואותה החייתי שמתה האתון אחר שדברה מטעם המדרש שלא יהא אומרים עושי' אותה ע"ז או מטעם שכבר השלימה מנוייה מה שנגנז על ה משששת ימי בראשית כמו שמצינו בדג של יונה וכו' (כתיי) :

ותרא האתון מלאך ה' וגו' יש כת המקובלי' שאמרו אף הרשעי' יתגלגלו זהו מאמר המשורר אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיה' זהו לבן הארמי וארז"ל לבן הארמי זו בלעם וכן מצאתי במדרש ותלחץ רגל בלעם אל הקיר נרמזו לו עד הגל הזה ועדה המצבה ולא ידע להפכו אנה ואנה שנא' יד העדים תהיה בו בראשונה (ציוני פ' ויצא) :

ויך את האתון במקל וגו' בדינא תקיפא שבן מק"ל עולה ב"פ אלהים וכו' (מ"ע אופ: ל"ח) :

ויך את האתון במקל עד עתה היה מכה בשוט (שם) ; **ויפתח** ה' את פי האתון וגו' ואמרה האתון לבלעם וי לך בלעם רשיעייא חסר דעתא

דעתא כל חוכמתא לא אשתכחת בך . הא אנא בעיר מסאב מיתה בעלמא הדין ולא אתיא לעלמא דאתי לא יוכל למילט לו בחוכמא דעתך על אחת כמה וכמה בניו דאברהם יצחק ויעקב דבזכותן אתברי עלמא מן שרויא (תרגום) :

ד"ה שכ"ש רגלי"ם ס"ת משה כי משה הוא סוד הד"עת כלול תפא"רת וע"כ עונה אמ"ן ע"ד ויב"א ג"ם השט"ן ס"ת אמן כי שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו (ע"מ כפי) :

ויאמר בלעם לאתון וגו'. בלעם נהרג בחרב בשביל שעשה צער בעלי חיים לאתונו ואמר לו יש חרב בידי וכו' . והטעם שנענש כי לבני נח לא הותר לרדות בבעלי היים כי דוקא אדם הראשון שלא הותר לו בשר הותר לו רדיי' שנאמר ורדו . אבל בני נח שהותר להם בשר לא נאמר להם ורדו (ספר חסידים סימן קנ"ג) :

ויאמר מלאך ה' על מה וגו'. כשאמר מלאך לבלעם למה הכית לאתונך למה לא אמר לו בלעם מה זה עון שהכתי את אתוני ואפי' צער בעלי חיים ליכא שלא רבצה מחמת משוי אלא שהיה לו לחשוב שבא לא ברצון הקב"ה שמקלל' שהוא לא נתן לי רשות אלא להגיד להם העתידות שנא' אם לקרוא לך באו האנשים שתגיד להם העתידות קום לך אתם וגו' :

ותרא האתון מלאך ה' וגו' ויאמר אליו מלאך ה' למה הכית את אתונך מלמד שעון האדם הוא שישנו (פסיקתא) :

ויזבח בלק בקר וצאן וגו' אלו לצורך אכילתו כשהבהמה טהורה או עוף נאכל ע"י עכו"ם הממונה שלה מסטרא דטהורה מצטערן שנאכלים ע"י מסאבא ותראה שאפי' לישראל ע"ה ארז"ל אסור לאכול בשר כ"ש עכו"ם שמצטער אמרו וכ"ש כשהם נזבחי' לע"ז. ולסטרא אחרא אית להו נייחא כשהבהמה נעשה נבילה ע"י ישראל יותר מכל הזבחי' שעושי' לסטרא אחרא דיליה. והא ראיי' מעגלה ערופה ומקרבן עזאזל שעולה ומקטרג לישראל שהם אכזרי' ועושין ויכוח למעלה עם ב"ד העליון על אלו השנים על עגלה ערופה ועל קרבן עזאזל שישראל נוהגים את הבריות באכזריות ואפי' שהוא נהנה מאותו הפועל אפי' הכי הוא עולה ומקטרג וג"כ הממוני' על בעלי חיים הטהורי' מבקשי' דין של עכו"ם כשה' זובחי' זבחי מתי' מן הבקר ומן הצאן ולכן כשבלע' הרשע זבח כ"כ פרי' ואלי' על המזבחות ולא נתרצו הקרבנות ולא הזבחי' ואפי' סטרא דיליה לא נהנה מהם ולא הועילה לה כי אותו א"ל אחר שדיבר עמו עשה לו התראה שלא ילך עמהם וזה הכונה אלהי' הוא אלהי' האמור באבימלך הה"ד ויבא אלהי' אל אבימלך ועשה לו התראה על ענין שרה כך ג"כ כאן ויבא אלהים אל בלעם לעשות לו התראה שלא יבוקש קטגורי' מישראל ובא אליו פעמים ושלש ולא רצה לשמוע לאלהו ורצה לכנוס לאחר שלא היה כדי לכנוס. ונתנו לו גמולו בראשו ואפי' אתונו לפני כל השרי' שהיו עמו ולבסוף נהרג הוא וכל אותו שנתייעצו עמו כמ"ש שבישר לו המלאך שאמר לו ואותכה הרגתי והמלאך נתגלה קידם לאתון ואח"כ לבלעם כדי להראות לשרים שהיו הולכים עמו את חרפתו שהאתון היה משיג יותר שהאתון רואה המלאך קידם בלע' שהיה מתגאה את עצמו שהיה אומר אשר מחזה שד"י יחזה נופל וגלוי עיני' ואח"כ התחיל להקריב הפרי' והאילי' ובקש להניף סטרא ימינא. כשראה שסטרא

דיליה שהוא סטרא טמא לא היה כפוף תחת סטרא ימינא. א"ל הקב"ה מי שם לך לילך בחוקי קרבנו' ומשפטיה' משל לשמעון שהיה שונא לראובן וראובן היה אוהבו של מלך אמר שמעון אם אעשה איזה רעה לראובן המלך שהוא אוהבו ינקום נקמתו הכין מנחה גדול' והביאה למלך וכו' אמר המלך בודאי הוא רוצה לקנטר אותי עם אוהבי גירש אותו ואת מנחתו והכריז ששום אדם מעבדיו לא יהנו מאותו מנחה. כך אירע לבלעם הוא ידע שישראל חוטאי' והיו מתכפרי' בעשיי' קרבנות אמר בלבו לעשות הוא ג"כ כי אמר אולי אכפרה פניו במנחה ולא עלה בידו. אלא שרמי הפרי' והאילים והאתונו תבעו דמם ע"י הממונים שלהם לפני ב"ד העליון כי אם נשפך איזה דם מב"ח ע"י אדם לבטלה במזיד דמו נדרש והממונה שלה דורש דמה מב"ד העליון (גלי רזיא) :

ישראל שהקריב קרבן ונפסל קרבנו בין במחשבה בין במעשה דמו נדרש ועמו כן אירע לבלע' כמה דאתמר ונהרג הוא וכל הנלוים אליו והפרי' והאילי תבעו עלבונם וצערם שנזבחו ונשרפו ע"י אותו רשע ולא נתרצה חלבם ודמם לא לפנימיי' ולא לחיצוני' ולא לרוחניי' ולא לגשמיי' עד שהקב"ה אמר להם לממוני' שלהם במלחמת מדין ינקום נקמתם מבלעם ומאותם שנתייעצו עמו ונ"כ האתון לקח נקמה מבלעם שהכה אותה. ובזכותה שנטתה מן הדרך אשר הכין לה בלעם זכו כל סטרין דילי' דוכרין ונוקבין ונפקי מתחות שלטונא דסטרא אחרא מסאבא. ונכנסו תחת ממשלת טהרה וקדושה (גלי רזיא) :

ויהי בבקר ויקח בלק את וגו' וירא משם את קצה העם וגו' בלעם רע עין היה וכו'. ואמרו חכמי המחקר יש בני אדם מזיקים בהבטת עיניהם כמו האפעה ואמר חכם א' העין תבנים הגמל בקדירה והאדם אל הקבורה וכן יש חיות הממיתי' בקולם כמטחוי הקשת. ואמר כי אלכסנדרוס המוקדון בא עם חילו למקום שהיו חיות שם שהיו ממיתים בהבטת עיניהם ועשו מראות מצוחצחות ושמו נגד החיות וחזר ראותן עליהם ומתו כולם (ציוני) ;

בסוריא הוי בר נש בכל אתר דהוי מסתכל אפילו לטב מתהפך לביש. יומא חד אזיל בר נש בשוקא והוי אנפוהי עיניו נהירין אתי ההוא גברא ואסתכל ביה ואתבקעו עינו וכו' (סס) :

ויעש בלק כאשר דבר בלעם ויעל בלק פר ואיל רצה שיסייעו בלק כדי שיהי' בלעם שוחט למדת הרחמים ובלק זורק למדת הדין אבל אח"כ נטה מדרך אמונה וכוון לרוח הטומאה השורה במדבר וישת אל המדבר פניו. ולכן הזכיר אח"כ ויעל פר ואיל ולא הזכיר בלק כי לא רצה בסיועו כדי שלא יפגל במחשבתו (נחיי) :

ויאמר בלעם לבלק התיצב וגו'. שאירע בו קרי שקרה לשון אולי יקרה כה. א"נ לשון קושיא כמו ואם תלכו עמי קרי (תוס' ר"ה דף י"ו ע"א) :

עתה שמע לי ודברי האזינה. אר"ץ אל"ף רי"ש צדי"ק. אותיות שניו' עולה ד"ם ר"ל שאין דם בעולם אם לא מן ארץ שהוא מדה"ר רפה. בא וראה כיון בארץ הזאת לכלות ישראל וזהו ס"ת של אל"ף רי"ש צדי"ק עולה שפ"י זהו וילך שפ"י (פליאה) :

ויקר אלהים אל בלעם ויאמר. רקיע ה' הוא מעון לפי שבמעון יש ז' מזבחות שכנגדן בני האבות העולם ז' מזבחות ולכן אמר בלע' שבע

המזבחות ערכתי לך בה' הידיעה שראה מעלתן של ישראל ברקיע ה' שהוא מעון כמו שהאריך סודי רזא שם לכן אמר בלק לכ"ה נא ארה לי בה' שראה גדולתן של ישראל ברקיע מעון ורצה לנקותו אותו באותו רקיע ה' והראה זה לבלעם בה' יתירה ולפי שבלק הראה לבלעם מעלת ישראל ברקיע ה' לכן הוצרך לבנית ז' מזבחות לבטל ז' מזבחות ברקיע ה' לכן ה' מלכי מדין נפלו על חלליהם עם בלעם (מ"ע אופן ג"ט) :

הקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה ואפילו בלק ובלעם שבע מזבחות לא היה כוונת' לש"ש ואפ"ה גרמו שנפלו ך"ד אלף מישראל מלבד אותם שנהרגו דכתיב הרגו איש אנשיו הנצמדי' לבעל פעור ואותן המזבחות שהיו שבעה ועל כל א' ששה קרבנות הרי מ"ב היו עדיין תלויי' עד שעשק' סטרא אחרא מ"ב ילדים בימיו דאלישע (מדרש) :

מ"ב קרבנות שעשה בג' מקומות שבע מזבחות ובכל מזבח הקריבו פר ואיל הרי מ"ב קרבנות והיינו שלא לשמה דהקריבו כדי לקלל ישראל (תוס' נזיר) :

וישא משלו ויאמר מן ארם ינחני בלק וגו'. אר"ם ר"ת *אש *רוח *מים. א"ם ר"ע ר"ת *אש *מים *רוח *עפר (עטרה מאמרות) :

וישא משלו ויאמר וגו' וישא בלעם את עיניו וירא ישראל וגו'. מכאן אמרו גדולים ישראל ממלאכי השרת. גדולים בתורה גדולים מכל באי עולם ומכל מעשה ידיו שברא בעולמו (תד"א פכ"א) :

מה אקוב לא קבה אל וגו'. קדושים היו ישראל בדגליהם כו' ואף בלעם יצא עינו ואמר מי יכול ליגע באלו כו' (מדרש) :

שאלמלא כעסתי לא נשתייר וא"ת מה היה יכול לומר בשעת רגע י"ל כלם. א"נ מאחר שהיה מתחיל בקללתו באותו שעה היה מזיק אפי' לאחר כן (תו' ברכות דף ג"ו ע"א) :

כי מראש צורי' אראנו וגו'. אמר היאך אני יכול לקללם וזכות אברהם יצחק ויעקב עומדת להם. תדע לך שהרי ישראל חטאו ומשה הזכיר זכות אבות ומיד מחל להם הקב"ה שנא' זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך וכתיב וינחם ה' על הרעה (פסיקתא) :

הן עם לבדד ישכון וגו'. כל אותיות יש לו בן זוג א"ט ב"ח וכו' חוץ מאותיות ה"ן כן ישראל אין להם זוג כו' ואפילו מלך גוזר עליהם לחלל שבת ולבטל מילה או לעע"ז הן נהרגין ואינן מתערבין עמהם שנא' ובגוים לא יתחשב כו' ומה אני עושה כל מלך ואויב שעומד עליהם אני הורגו שנא' הן עם כלביא יקום וכן אתה מוצא בעמלק וסיסרא ומצרים וכו' (רבה בא פפ"ז) :

במדרש צורים אלו האבות. ומגבעות אלו השבטים. וע"ד החכמה צורים הם שבעה כוכבי לכת. גבעות אלו י"ב מזלות וכו'. והאיש הזה קוסם לא היה לו חלק באלהי ישראל אבל היה לו חלק כוכבים ומזלות ומתוך חכמתו גדולה בחכמת התכונה היה רואה במשפטי כוכבים ומזלות המעלה הגדולה אשר ישראל מעותדים שישכנו לבדד ולא ימירו כבודם ואמונתם באמונה אחרת וז"ש הן עם לבדד ישכון וגו' (רמב"ן) :

מי מנה עפר יעקב ומספר רובע ישראל וגו'. כשיצאו ישראל ממצרים מלו וכסו הערלות בעפר. וכשבא בלעם הקוסם וראה כל המדבר ערלות אמר מי יכול לעמוד נגד זכות דם מילה שהוא מכוסה בעפר שנא' מי מנה עפר

יעקב מכאן אמרו חכמים מכסי' הערלה בעפר. ולא עוד שנמשלו לעפר שנא' והיה זרעך כעפר הארץ (פרקי ר' אליעזר):

בלעם אמר תמות נפשי מות ישרים ולא אמר אמות כי גופו לא מת מות ישרים רק בחרב טמא ונהרג אבל נפשו נתגלגל בנבל ואז מת מות ישרים (כוונת אר"י):

הלא היא כתובה על ספר הישר. מאי ספר הישר ספר אברהם יצחק ויעקב ואמאי קרי ספר הישר דכתיב תמות נפשי מות ישרי' (רבה בראשית):

משה היה אוהב לישראל משל אותם בכוכבים שנא' והנכם היום ככוכבי השמים. בלעם שהיה שונא אותם משל אותם בעפר שנא' מי מנה עפר יעקב. הושע לא היה אוהב ושונא משל אותן כחול שנא' והיה מספר בני ישראל כחול הים (רבה במדבר פ' ג'):

ד"א כל הנחלים הולכים לים. כל הגרים אינם נכנסים אלא בישראל והים איננו מלא וישראל מסניינם אינם חסרים לעולם שנא' מי מנה עפר יעקב. תאמר מי שאינו מתגייר בעה"ז יתגייר בעה"ב ת"ל מי יגור אתך וכו' (רבה קהלת):

א"ר יצחק עד שלא הוקם המשכן היתה נבואה מצויה בעכו"ם ומשהוקם המשכן נסתלקה מהם. א"ל הרי בלעם נתנבא א"ל לטובתן של ישראל נתנבא. מי מנה עפר יעקב לא הביט און ביעקב. כי לא נחש ביעקב. מה טובו אהליך יעקב. דרך כוכב מיעקב. וירד מיעקב (רבה ויקרא):

מי מנה עפר יעקב. מי יוכל למנות מצות שעושים ישראל משעה שנולד עד שעה ששב לעפרו. בא לאכול טעון נטילת ידים וברכת המוציא ושלש ברכות לאחריו (פסיקתא):

מ"ט לא מהול משמע דלא מהול כלל. ובפרקי דר"א משמע שמלו דקאמר מי מנה עפר יעקב ראה כל המדבר שהיה מלא מערלות ישראל. ובמגילת סתרים דרבינו נסים נמי משמע שמלו ולא פרעו דכתיב בהו כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא פרעו מפני עינוי הדרך (תוס' יבמות דף ע"א ע"ב):

אמר בלעם רשיעא אין קטלין ית בני ישראל בסייפא כבר מכשרנא דלית ליה חולק לעלמא דאתי ברם אין מייתנא מותנא דקשוטין ולוואי תהא סופי כדזעירא דבהון (תרגום):

מי מנה עפר יעקב. הסמיך ברכתו על ברכת אבוי שנא' והיה זרעך כעפר הארץ. ומספר את רובע ישראל אלו ארבע דגלי ישראל. תמות נפשי מות ישרים בקש להיות לו חלק עם האבות ועם צדיקי עולם (פסיקתא):

ויאמר בלק אל בלעם וגו'. הבינ"ה נקראת י"ד והעטרת נקראת י"ד ועל אלו הידים אמר הנה יד ה' הויה במקנך וראה והבן דוד עילאה ודוד תתאה עילאה ה' ראשון ותתאה ה' אחרון. וכשתתחבר דו"ד עם דו"ד עולה ד"ח. ובתוך אלו השנים הקללה יוצאת והדין יוצאת. כי דו"ד דו"ד אותיות ר"ל תמלאם דל"ת ו"ו דל"ת דל"ת ו"ו דל"ת וקח אותיות שניות עולות קל"ב וז"ש לק"ב אויבי לקחתיך שכיון שהכנים בשורש ולא מצא מקום ז"ש מה אקוב לא קב"ה אל ר"ל מ"ה הוא אד"ם העליון ואמר מ"ה אקוב לא קב"ה אל (פליאה):

יום הששי מלאהו ה"ה שי"ן יו"ד עולה תש"ן עורה למה תשן ה'. א"ל מי הוא המעיר א"ל הכת"ר שכן עם הנעלם ה' עולה כת"ר. א"ל

ר' אני שמעתי כי בלעם הרשע כיוון לקלל את ישראל באותיות הללו כי השש"י במ"ק עולה א"י ורצה להכנים ולא מצא מקום (פליאה) ;

לא איש אל ויכזב וגו' . וה' פקד את שרה רשב"נ פתח לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם . א"ר שמעון הפסוק הזה לא ראשו סופו ולא סופו ראשו . אלא בשעה שהקב"ה גוזר להביא טובה לעולם לא איש אל ויכזב . ובשעה שגוזר להביא רעה ההוא אמר ולא יעשה . בשעה שאמר לאברהם כי ביצחק יקרא לך זרע לא איש אל ויכזב . ובשעה שאמר קח נא את בנך יחידך ההוא אמר ולא יעשה . בשעה שא"ל הקב"ה למשה פקוד פקדתי לא איש אל ויכזב . ובשעה שא"ל הרף ממני ואשמיד' ההוא אמר ולא יעשה . בשעה שא"ל הקב"ה לאברהם וגם את הגוי לא איש אל ויכזב . בשעה שא"ל ועבדום וענו אותם ההוא אמר ולא יעשה . בשעה שאמר הקב"ה שוב אשוב אליך לא איש אל ויכזב . וה' פקד את שרה (רבה פ' וירא) :

כי אתם באים אל ארץ כנען. וש"ה לא איש אל ויכזב ד"א. לא איש אל לא איש עושה לאל שיכזב לא בן עמרם עשה להנחם שהוא אומר הרף ממני ואשמידם עמד בן עמרם ועשה אותו להנחם שנא' וינחם ה' על הרעה (רבה פ' מסעי) :

לא איש אל ויכזב . איש שאמר אך הבל בני אדם כזב בני איש במאזנים לעלות המה מהבל יחד . ובן אדם ויתנחם הוא הבטיח אבותם לתת להם את ארץ כנען ההוא אמר ולא יעשה כענין שנא' וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה . ודבר ולא יקימנו ויאמר אליו אני ה' וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם (פסיקתא) :

הנה ברך לקחתי וגו' . לקחתי מן הגבורה וברך ולא אשיבנה עד שאצרכה לישראל (פסיקתא) :

*הנה *ברך *לקחתי ר"ת הב"ל שכוונתו של בלעם ליקח ה' של הב"ל שהוא צד הטוב להכניעו תחת הרע (עמק המלך) :

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל וגו'. לא הביט און ביעקב אלו באי הארץ ועליהם אמר שלמה המלך כלך יפה רעיתי ומום אין בך (פסיקתא) :

*לא *הביט *און ביעקב ר"ת לא"ה ביעקב . ולא* ראה* עמל* בישראל ס"ת לא"ה בישראל (יונת אלם פ' פ"ו) :

רגע כמימריה וא"ת מה היה יכול לומר בשעת רגע מועטה וי"ל היה יכול לומר כלם והקב"ה הפכו ואמר מל"ך בו. כדכתיב ותרועת מלך בו. ור' אליה מפרש שאין צריך להתחיל רק קללתם באותו רגע תדע שהיה רוצה להאריך בקללתו כדאי' בחלק מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו (תוס' ע"א דף ד' ע"ב) :

מנ"ל דרגע הוי ריתחא שנא' כי רגע באפו . ול"ג ומנ"ל דרגע כמימריה דאל"כ היכא מפיק מההוא קרא דרגע כמימריה (שם) :

בתלת שעי קמייתא פי' בשלישית כדאמרי' בסמוך בשעה שהחמה זורחת שמלכי מזרח ומערב מניחי' את כתריהם ודרכן של מלכים לעמוד בג' שעות (שם) :

אמר בלעם רשיעא לית אנא מסתכל פלחי טעוותא בדעת יעקב . ולא מתקיימין ליעוות שקר בזכות ישראל . מימר דה' אלההון בסעדהון

ויבבא מלכא משיחא מיבבא ביניהון (תרגום):

הא דאמר בלעם אל מוציאם ממצרים. כי בלעם בהיותו עם פרעה בעצה במצרים קשר ישראל בכשפיו שלא יוכלו לצאת ממצרים וכשראה שיצאו אמ׳ הרי אני רואה שא״א לבא עליהם בכשפי׳ שאני גדרתי בפניה׳ שלא יוכלו לצאת והם יצאו (מדרש):

אל מוציאם ממצרים. יחרם גוי א׳. יאכל גוים צריו אלו בית הגוים שנא׳ חיל גוים יאכלו (פסיקתא):

נפתה באל. פי׳ רשב״ם אל מוציאם ממצרים ונפתח בלא לא איש אל ויכזב ואע״ג דאסור להתרפאות בד״ת להגן שאני. והא דאמרי׳ פ׳ במה בהמה לאישתא צמירתא לשקול סכינא שאני. ור״ת פי׳ נפתח באל לימא הכי אל אלהים ה׳ הצילני מכל רע ומכל נזק אשר בידך כח וגבורה כי אתה אל. ונפתה בלא לא תטשני אלהי ולא תעזבני שמרני כאישון בת עין טרם אקרא תענני ואל תאמר לא (תוס׳ דף י״א ע״א):

כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל וגו׳. בלק ובלעם היו בעצה אחת בלעם עשה נחשים נגד שם יעקב. ובלק כשפים נגד שם ישראל. באותו שעה יוצא רוח מבין ענפוי דאילן ונשבי בההוא נחשים ובטל להון והיינו כי נחש ינחש איש אשר כמוני ר״ל איש דלעילא שהוא מסטר׳ דילי׳ הוא יבטל הנחשים ונשיב רוחא מאילנא לתתא ובטיל קוסמין. כיון שראה בלעם כן אמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל (מדרש הנעלם):

לא נחש ביעקב. לא מזיק שום ניחוש. וקסם לא יש להזיק לישראל (פסיקתא):

עורבים אוכמין ועופין אוכמין מסטרא דמסאבא דאית עלייהו כמה ממונין דאתקריאו לילו״ת דעלייהו אמר דוד אף לילו״ת יסרוני כליותי מפחד בלילו״ת. וכלהו נחתו תחות גדפוי דעורבא ואחזי לון בתנועה כמה דנחתין על עלמא ואית אחרנין דממונין על קלא דלהון וצווחין קלא בתר קלא כשברים לאחזאה תבירו על בני נשא ולזמנין צווחין בתלת סמכין דאינון קר״ק ואינון תקיעה תרועה תקיעה לאחזאה דינא רפיא וכו׳. ורזא דמלה כי עוף השמים יוליך את הקול נח״ש רכיב על קלא דעורבא אל אתר בת זוגיה. קס״ם רכיבת על תנועין דגופיה דעורב כו׳ א״ל ר״א לר׳ שמעון אבוי אבא אילין תנועין דעורב׳ מהו לאשתמודע בהו בר נש בגין דיחזור בתיובתא. א״ל ברי וודאי אסור לאסתכלא בהון הה״ד כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל אבל אם יזדמן לבר נש כפום שעת׳ לידע בהון יסתכל בהון בגין דיחזור מחובוי בתיובת׳ והאי בר נש דלא עובדוי כיעקב וכישראל דבר נש דיעבד עובד׳ דיעקב דאתמר ביה ויעקב איש תם מה כתיב לא כאלה חלק יעקב דמסטרא דיעקב וישראל בעא בלעם חייו בא לאסתכלא בנחשוי ובקסמוי ולא אשכח אתר לעילא לגביה ובגין דא אמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. והא בלבן כתיב נחשתי ויברכני ה׳ בגללך א״כ אמאי אערב ביה. אמר ברי הכא רזא עילא׳ דלזמנין שושנה אשכחי׳ בין הקוצים והכי דרגא דגלגולים. א״ל ידענא ועם כל דא ברי דאתמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל בר נש צריך למנדע כלא ואפילו חרשין כמה דאוקמוה מרי מתניתין לא תלמד לעשות אבל למד להבין ולהורות (תיקונים תיקון ע׳):

ויאמר בלק אל בלעם וגו׳. גם קוב לא תקבנו. טוב לך שתלך בשתיקה כי לא הבאתיך לברכו (פסיקתא):

וירא כי טוב בעיני ה' לברך וגו'. וירא אלהים את האור כי טוב. שלא היה בו ריתחא נאמר כאן כי טוב וכתיב וירא בלעם כי טוב וכו' (זוהר):

וישת אל המדבר פניו וגו'. בקש להזכיר להם עון העגל. א"ל אתה רואה העגל שעשו אני רואה נעשה ונשמע שאמרו (פסיקתא):

וישא בלעם את עיניו וירא וגו'. וישא בלעם וגו' אלו הרגלים. התחיל לומר מי יוכל ליגע בבני אדם שמכירין אבותיהם וכו' (רבה במדבר פ"ג):

כראות בלעם הרשע שישראל היו מסודרי' במדבר כעין המרכבה אמר לבלק שוטה מי הוא הלוחם את אדוניו (כרית מנוח'):

ותהי עליו רוח אלהים. כי בלעם היה מסטרא דרע עין ובכל מקום דאסתכל אתלטייא לכך כשנשא עיניו וירא את ישראל מיד ותהי עליו רוח אלהים עליו על ישראל. כמאן דאפריש סודרא על רישא דינוקא דלא ישלוט ביה עינא בישא (זוהר):

ראוים הללו שתשרה השכינה עליהם מסיפיה דקרא דריש דכתיב ותהי עליו רוח אלהים (תוס' ב"ב דף ס' ע"א):

וישא משלו ויאמר נאם שומע אמרי אל וגו'. ונטל מתל נבואתיה ואמר אימר בלעם בר בעור ואימר גברא דיקיר מן אבוי דרזיא סתימא מה דאתכסיא מן נבואה הוי מתגלי ליה ועל דלא הוי גזר נפל על אנפוי עד זמן דשריא מלאכא לקבליה (תרגום):

שתום העין הוא לשון גילוי ופתיחא כדמתרגמינן דשפיר חזי וכן בלשון משנה בע"ז הוי לשון פתיחא כדי שיסתום ויגוב והכא דייק שנסתמה עינו מדכתיב שתום העין לשון יחיד דכתיב וגלוי עינים היינו לפי שהיה מתחלה (תוס' נדה דף ל' ע"ב):

עז"א ועז"אל. עז"א עינו אחת סתומה הימנית. ועינו השמאלי' פתוחה וזהו סוד שתום העי"ן. ולעולם הוא נופל והיזר ונופל ואינו מגיע לארץ עד ג' טפחים למעלה ממנו כדי שגם שם לא ינוח אפי' רגע א' ולא נשארה עינו פתוחה אלא כדי שיראה בנפילתו תמיד ויצטער בבפלים. עזא"ל כולו עינים תלוי ועומד בעפעפי עיניו מכ"מ שהלך אחר עיניו. וכל נבואה של בלעם היה מהם (עמק המלך):

נאם שומע אמרי אל וגו'. נאם שומע אמרי אל זה עזא"ל. ויודע דעת עליון זה עז"א התלוי ועומד עליו שעזא"ל היה דעת עז"א (שם):

סטרא אחרא שהם שמחזא"י ועז"אל הם סוד נג"ע *נופל *גלוי *עינים כמו שבלעם הרשע היה כחו מן שני אותיות ס"י הן תרין בנוי *סטרא *יוחני נגד זה היה בקדושה *משה *יהושע. הנרמזים ג"כ בסלת ס"י והבריע תרין סטרין בישין נח"ש ועקרב גי' משה ויהושע (מדרש):

עז"א ועזא"ל בנפלם מן השמים. עז"א נתאמץ לחטוא נגד הקב"ה הושיבו הקב"ה בהרי השך והחשיך עיניו לגמרי אבל עזא"ל שלא חטא כ"כ השיבו הקב"ה ג"כ אצל עז"א אבל אור לו ואינו חשך לו. וע"ז אמר נופל זה עז"א שנפל עמק בחשך. ועל עז"אל נאמר וגלוי עינים שיגלו עינו (מדרש):

מלכת שבא אמרה לשלמה המלך הפרש לי מהולין בין ערלים מיד רמז לכ"ג ונפתח ארון הבריה מהולים שבהן כרעו בחצי קומתן ולא עוד אלא שנתמלא זיו פניהם מזיו השכינה. וערלים שבהם נפלו על פניהם. מיד אמר לה אלו מהולים ואלו ערלים. א"ל מהיכן אתה יודע. א"ל מבלעם דכתיב נופל וגלוי עינים אלמלא שהיה נופל לא היה רואה ולא כלום (ילקוט מבלי):

מה טובו אהליך יעקב וגו'. בספר היכלות הקב"ה מחבב ומנשק דיוקנו של יעקב החקוק בכסא כשאומרים קק"ק ומשים ב' זרועותיו על ב' זרועותיו של יעקב. ואמר אשרי האב שבניו מקלסין אותו בקדושו' הללו. והראה הק"בה לבלעם מחזה שד"י יחזה מעשה מרכבה ומקום יעקב בכסא. ואומר מה טובו אהליך יעקב בגי' יעקב בכס"א כי השכינה מאהלת עליו (חכם הרזים סי' ו'):

כנחלים נטיו כגנות עלי נהר וגו'. כנחלים נטיו זיו אפיהון ינהר כזיו הרקיע דברא ה' ביום תניין לבריאת עלמא (תרגום):

אהלים לנחלים פי' בקונט' דכתיב כאהלים נטע כנחלים נטיו ולי נראה דאהלים דהאי קרא לאו לשון אהל הוא אלא לשון בשמים אלא נראה מדאסמיך מה טובו אהליך לנחלים נטיו (תוס' ברכות דף י"ו ע"א):

מה ארז פי' אע"ג דכתיב בקרא עלי מים האי לאו בלעם קאמר ליה אלא מלאך וכן כולהו בלעם אמר כנחלים ומלאך אמר נטיו. דאינן מייבשים. וכן עלי נהר (תוס' תענית דף ך' ע"א):

ועתה ברח לך אל מקומך וגו'. פסוק זה אמר בלק לבלעם אמנם כל התורה כולה שמותיו של הק"בה ולמדנו מזה רב גובריה של בלעם הרשע בכתרין תתאין מסאבין שהיה סוכן אתונו זעיר ונוקביה והוא הטעם פתיחת פי האתון שנברא ע"ש בין השמשות כדי שיקטרגו זה בזה בסוד פזר לרשעים. והוצרך להכות שלש רגלים נגד ג' הכאות שבקדושה אחת בצור ברשות וב' בסלע שלא ברשות. אך שם בשתיקה בסוד אני אסבול ואמלט לפיכך הק"בה תבע עלבונו בכאן בקנטורי' להפריד ביניהם כי ההוא סבא דמשפטים שארי בחיבורא ומסיים בפירודא כי מתה האתון והוא לבדו נשאר בבושה וכלימה. כי הרשע ההוא בריח הת יכון של הקליפות היה משיג בשרש הנעלם אשר להן במקומן דכל חרשי עלמא לא יכלין לאתדבקא בה לפיכך ר"ת הפ' הזה הם אותיות בלעם בחילוף עי"ן באל"ף. כי ע' כתרין מסאבין נכללו אצלו בשורש א' הוא שאמר על עצמו ויודע דעת עליון הוא המקור המתעלה על אותו אל שלו. אבל בקדושה אין כל נביא וחוזה יודע דעת עליון. וכן שומע אמרי אל. דאתמר ביה כי לא תשתחוה לאל אחר (יונת אלם פ' כ"ט):

ועתה הנני הולך לעמי. וכדין הא אנא מתפני ואזיל לעמא איתא אמלכינך זיל זמן פונדקן ומני בהו נשייא מטעייתא וזבין מיכלא ומשתיא בבציר מן טימהון וייתון עמא הדין ויכלון וישתון וירוון וישמשין ויכשרון באלהון ויתמסרון בידך בשעה קלילא ויפול מנהון סגיאין ברם בתר כדין הינון דישלטון בעמא בסוף עקב יומיא (תרגום):

נאם שומע אמרי אל ויודע דעת עליון. כי יש דע"ת בטומאה יש צד יניקה בסוד ואתה מחיה את כולם מדעת הקדושה כי יש דעת בטומאה. וכשם שחיות הקודש רוצים ליהנות מאור הקדש ורצי' ושבי' כך הלך בלעם (עשרה מאמרות בפירושו):

יש בקדושה הכרעת חכמ"ה ובי"נה יש להם דע"ת הכרעה גדו"לה ונבו"רה ות"ת הוא הכרעה. נצ"ח והו"ד יסו"ד הוא הכרעה אבל בסטרא אחרא אין להם הכרעה. והקשה ר"ל ב"ק והלא כתיב אצל בלעם ויודע דעת עליון והאיך אמר כן שאין להם הכרעה. ותירץ דע"ת עליון הוי ידע ר"ל כשעלה דע"ת למעלה בכת"ר ולא הוי הכרע' ומלת עליון דייקא. אבל דע"ת סתם

הכרעה לא הוי ידע וכו׳. ע״ש דברים באריכות שאין לסטרא אחרא הכרעה וראיה מן החדשים ניסן רחמים אייר דין סיון הכרעה. אב תמוז שלהם אין להם הכרעה וכו׳ (פס ע״ג):

בלעם היה מתפאר ויודע דעת עליון דאינון שמחזא״י ועזא״ל גי׳ דע״ת ומהם ינקו ער״ב ר״ב בגי׳ דע״ת (מגלה עמוקות):

דע״ת בגי׳ דו״ר המדבר וער״ב ר״ב בגי׳ ג״כ הכי. אלא הראשונים מן הקדושה ממדרתו של משה, ואלה מן הקליפה ממדרתו של בלעם הרשע (יונת אלם פ׳ פ״ד):

לא קם נביא עוד בישראל. בישראל לא קם אבל בא״ה קם ומנו בלעם ופירושו כמו שמרע״ה הוא סוד הדעת בסטרא דקדושה כן בלעם בסוד הדעת בסטרא אחרא. לפיכך בלעם היה משתבח עצמו ואומר ויודע דעת עליון (עמק המלך) (ע״ל פ׳ קרח):

ויודע דעת עליון. משמע מעצמו ולא מנבואה ולהכי פריך דעת בהמה לא הוי ידע (תוס׳ ע״ז דף ד׳ ע״ב):

אראנו ולא עתה אשורנו וגו׳. וקם שליט מדבית יעקב ויוביד וישתיצי שיזבות׳ דמשתייר מן קושטנטינ׳ קרתא חייבת׳ ויחרוב כרכא מרודא דקסרין תקיף קרוי עממיא (תרגום):

וירא את עמלק וישא משלו. כמו שיש בקדושה משה מלגאו יעקב מלבר. כך בלעם מלגאו עמלק מלבר. פירוש בכתיבתך בלעם (כל) (עס) (ע״מ) (לק) (עשרה מאמרות בפי׳):

כי רגע באפו ר״ת *ראשית *גוים *עמלק. וזהו השם עבי״ם רכובו ר״ת *עמלק *בלעם *יעקב *משה. וכן הכה בעי״ם רוחו. ובלע״ם ועמ״לק גי׳ במצרי״ם וזהו אשר עשה ה׳ במצרים כי במצרים בא בלעם בכח עמלק לעכב את ישראל (סס):

וצים מיד כתים וענו אשור. וציצין יצטרחון במאני זיינא ויפקון באוכלוסין סגיאין מן למברניא ומארע איטליא ויצטרפון בלגיונין דיפקון מן קונשטנטינ״א. ויצטערן לאמוראי וישתעבדון כל בנוי דעבר סופיהון דאילין ואילין למיפל ביד מלכא משיחא ויהון עד עלמא לאובדנא (תרגום):

וישב ישראל בשיטי׳ וגו׳. הצור תמים פעלו כשם שהעמיד מלכים ועשירים ונביאים מישראל כן מא״ה. מה בין נביאי ישראל לנביאי עו״ג נביאי ישראל הם רחמנים אפילו על הכותים שכן אמר ישעיה שא קינה. ובלעם רצה לעקור אומה שלימה. וכן נביאי ישראל הזהירו שלא יחטיאו וזה פיתה אותם לזנות (ילקוט):

בשביל שלא בירך משה את שמעון לכך לא העמיד שופט ואף דכתיב וימלוך זמרי בתרצה שבעה ימים. י״ל שבעה ימים לא נחשב למלכו׳. ולמה לא ברכם בשביל מעשה שיטים (מדרש):

כשהלך בלעם מאצל בלק בחרפה וכלימה בשביל שלא עשה רצונו נגד כל ישראל הלך ונתייעץ עם עז״אל ועזא״ל. א״ל ולא תוכל להלחם כי תוקפם וגבורתם הוא על כל אלהי העמים. אמר עז״א אתן לך עצה שימעט תוציאם תחת אותו תקיף האפוטרופוס דלהון שונא זמה וכ״ש עם בנות אלהי העמים לכן הפקירו בנותיכם ונשותיכם אצלם. ובזה האופן יתרחק מהם אותו התקיף השומרם ומגין בעדם ואח״כ תוכל להם. לכן בלעם כשידע כל זה בקש להגבי׳ אשו של סטרא אחר׳ ע״י

הניאוף ולהדליק אשו של יצ"הר ע"י נשי מדין ונדבקו שני אשות הנואף והנואפ' שהם נח"ש ונוקבתיה ראיה לילי"ת וכו' (גלי רזיא) :

שמעון לא העמיד לא שופט ולא מלך בשביל עון הזנות לפיכך נתנה ברית מילה בערוה שהיא יראת המקום לעשות חטא (ילקוט טופסים בשם מדרש חדשה) :

ויאמר ה' אל משה קח וגו'. במעשה זמרי כתיב והוקע אותם לה' נגד השמש. ור' עקיבא תיקן אותו בק"ש וע"כ נאמר בתרגו' יונתן גבי מעשה פנחס ואינון בכיין וקריין שמע (עמרה מאמרות) :

והנה איש מבני ישראל בא וגו'. והא גבר מבני ישראל אתא ואחד בבלוריתא דמדינתא וקרב יתה לגבי אחוהי למחמי משה ולמחמי כל כנשת' דישראל ועני וכן אמר למשה מה דא למקרב לגבה ואין את אומר אסירא היא הלא אנת דנסיבת ית מדיינאי בת יתרו. וכד שמע משה רתח ואשתלי ואינון בכיין וקריין שמע וקיימן בתרע דמשכן זימנא (תרגום) :

דע כי מלת בכי"ם נוטריקון *ברוך *כבוד *ה' *ממקומו שהוא פיוס מן הנהגה התחתונה לעליונה. וכשראה מרע"ה וכל העדה שהיה זמרי בן סלוא גורם שבירה חדשה וביטול גדול אל האורות העליונים בעונו מיהרו לתקנו הה' עליונה כעין דוגמא של מעלה לפיכך כתיב והמה בכי"ם בגי' ע"ב (יונת אלם פ' מ"ז) :

וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו'. לפי שנתעצל משה ונתעלמה ממנו הלכה של קנאים פוגעים בו לפיכך ולא ידע איש את קבורתו (מדרש) :

מראות עיניהם של צדיקים מעלה אותם למעלה העליונה. הה"ד וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים. וירא והנה איל. וירא והנה באר בשדה. וירא והנה הסנה. וירא פנחס לפיכך הם שמחים במראות עיניהם (רבה מגילה) :

וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. צדיק בן צדיק בן צדיק (פסיקתא) ;
וירא פנחס. מה ראה וכו'. ד"א ראה שאין אחד מהם עומד לקנא לשם אמר אין כאן אדם שיהרוג ויהרוג. איה גור אריה יהודה איה דן גור אריה איה בנימן זאב יטרוף. אלא כיון שראה שהכל שותקין מיד עמד פנחס ופנה שאין אדם חס על כבוד קונו ועמד הוא וקינא (שם):
וירא פנחס. אמר ראובן חשוד בדבר לא דנו ולא מעידו שנא' וישכב את בלהה. שמעון כולו חייב. אין הדבר תלוי אלא בלוי (שם) :
ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף וגו'. כ"ד אלף שמתו שהם נגד ך"ד אלף הרוגי שכם. ור' עקיבא תיקן אותם עם ך"ד אלף תלמידים (עמרה מאמרות (ע"ל פ' ויצא) בהליכות מעלת זמרי וכזבי שהם גילגול שכם ודינה וכו') :

פרשת פנחס

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם וגו'. נתעורר לבי להקשות קושיא א' על פנחס עם זמרי איך נתקנא יותר פנחס מכל אנשי חיל בישראל וכי לא היה בישראל גבורים

גבורים ואנשי חיל יותר ממנו . ומה שעשה עשה פתאום ואיך לא נתייעץ עם משה או עם אביו שהיה אלעזר הכהן אלא נתמלא חימה ועשה מה שעשה . ואנו רואים בפועל שהסכים הקב"ה עמו כמו שעשה והיה בעזרו . שכן ארז"ל י"ב ניסים נעשו ברומח ובגופו ונותן לו שכרו מהפועל אשר עשה. אלא צ"ל בוודאי יש בו סודות נסתרים וזה ראה הקב"ה שסטרא אחרא לעולם רודף אחר סטרא דטהרה כקוף בתר בני נשא ולא היה די שפיתה לאלעזר הכהן שלקח לאשה בת פוטיאל ומבת פוטיאל יצא פנחס . כשראה סמא"ל בת פוטיאל ילדה זכר שמח סמ"אל שמחה גדולה ואמר בלבו כשימות אהרן הרי שיש לי חלק בקדושה. מה עשה הקב"ה ידע כוונתו של סמא"ל גזר שהכהנים מבני אהרן שנולדו קודם שנמשח אהרן שלא ישמשו לכהונה . אז חרה לו איך שלא נמצא פנחס לכהונה שהיה מבת פוטיאל ונתבטל עצתו . מה עשה סמא"ל בחרון אפו הלך ופיתה לנדב ואביהו שיתגאו ושלא יקחו נשים מבנות ישראל באומרו אליהם כי מי ומי מישראל היה ראוי להתחתן עמהם שלא היה כמותם בישראל . ובעטיו של נחש נתפתו ועשו מה שעשו עד שנענשו ומתו בעטיו של נחש . והקב"ה רצה לנקום מסמא"ל ע"י פנחס שהיה בן בתו של בת פוטיאל הוא היה מליץ בעדו והיה מבקש דין מב"ד העליון למה לא נמשח פנחס לכהונה וכ"כ עמד לפני הב"ד עד שהשיבו לו שיעשו רצונו ושיתנו לו לפנחס ברית כהונת עולם ואז שמח סטרא אחרא שמחה גדולה והלך ונתן עצה לקבל שילך לבלעם ושיפקרו בנותיהן לישראל כי כבר נגזר שבנות בת אל נכר מותרות . וראייה שפנחס היה בן פוטיאל נגזר עליו להיות כהן מה עשה הקב"ה גזר שפנחס ינקום נקמתו נקמת אלהים שהיא השכינה . לכן פנחס היה ראוי לכך ולא אחר ונתגלגלו ניצוצים מאליהו ז"ל ומנדב ואביהו בפנחס ועשה מה שעשה אותיות פנחס במילואו תשי"ג ר"ל שהשיג עם רמ"ח ונעשה תתק"ם חשבונות דטהרה לעומת תתק"ם דסטר' מסאבא ישמע"אל סמא"ל עש"ו בגי' תתק"ם. וישראל מנצחים אותם עם שמע ישראל בגי' תתק"ם . פי' עם האותיות והתיבות (גלי רזיא) :

פנחס הוא אליהו כי פנחס בגי' ק"ץ ח"י . ואליהו עם המלה והכולל במ"ק בגי' ח"י ולא היה כח ביד פנחס לנצח את זמרי ולהעביר הקטיגורים שמתעוררים על מחנה ישראל אלא בזכות שלשה אבות . כי פנחס בגי' יצח"ק וכתיב וירא פנחס ראה אות מ' התומה בדם פורח באויר וקודם שהתחבר עם ו"ת הקדים ושתפה בשמו שהוא ר"ח ונעשה רמ"ח וזהו ברוגז רח"ם תזכור רח"ם שהוא מדה של יצח"ק בגי' ר"ח שהוא פנחס רח"ם תזכור בשיתוף מ' כאמור (פיפי יונה ח"ב סי' ל"א) :

תורה שבע"פ היה עם ישראל במדבר וכן אתה מוצא ממעשה פנחס שהרג את זמרי ואת המדינית . ולא אסר הכתוב אלא בנות שבעה עממים לבד וא"כ למה נענש . ודע אחר שנשא מרע"ה את צפורה נאסרו המדינים . וראה והבן שמשה שלא באיסור נשאה וגם זה תדע שקבלת בידינו שלא בא עליה משה עד שנתגיירה . ויש להקשות מה ראה משה ולא הרחיק עצמו מן הכיעור וכי נפסדו הבנות של ישראל להודיע במצרים ולשלות לו אשה אבל נשא צפורה וטעו אחריו הלא תראה כשבא זמרי על כזבי תפסה בבלוריתה והביאה לפני משה וא"ל זו אסורה או מותרת . ולא המתין למשה להשיב אלא אומר לו מיד וא"ת זו אסורה בת יתרו מי התיר (ח"ד)

התיר לך זו מדינית וזו מדינית ובאותה שעה נעלמה הלכה ממשה אלא ומי גרם לזה משה שנשא המדינית וגם מפני מה נעלמה ממשה הלכה זו. ונהי שנעלם ממנו כל הבועל ארמית וכו' מ"מ ישיבנו בדברים ויאמר לו ניתנה התורה ונתחדשה הלכה. ועוד יאמר אני גיירתיה ושמא השיב וישיב גם את הפעם בתשובה וקב"ה מקבל שבים. ועוד דע מה שעשה משה ונשא מדינית כדין עשה וע"פ הדיבור היה. ודע שכל מלך ומושיע צריך שיהיה מלך שלם ברוגמא עליונה שכן מלך עליון כל השלשלאות ממנו נאחזים. והנה יתרו הוא שר חיצוני ולו ז' בנות היפך ההיקף והיה כולו קשה. ואי לאו שקילקל משה בדינו הקשה בלוקחו מבנותיו שר של מצרים היה מתחזק וגם להיות נאחז ממנו צד החיצון ולהגביר כחו על כח החיצון ע"י שהוא מושל בה כענין והוא ימשול בך. ולהיות כח החיצון מתפרנס ממנו כמו שהוא למעלה. צא ולמד משמשון שבא להושיע את ישראל וכתיב כי היא ישרה בעיני. כי הכירה שהיא חזקה בכחה ורצה למשול בה. וזהו והם לא ידעו כי מה' היתה זאת. וראה והבן ממלך דוד ומשמואל בעבור שדוד היה מבפנים וכח חיצון היה מואבית והיה מושל בה זקנו ומאותו שורש היה דוד יורד והיה דוגמא עליונה. ע"כ בכל מקום שהיה הולך היה כובש ומתנקם מה שאינו כן שאול. ומה שנתעלמה ממנו הלכה בעבור שזמרי הכנים טומאה בהיכל ומדתו של משה שהיא הנצ"ח נתמלא רוגז וחימה ונסתם המשנה מן משה ולא ידע משה. אבל פנחס זכר ואמר למשה שהבועל ארמי' קנאים פוגעין בו שהרי אינו מוכרח בזה אם לא שהיה מלך ומושיע. ובלאו הכי מכנים טומאה בהיכל וקנאין והוא הדין הרפה פוגעת בו ואגב אותו ניזוקין גם אחרים ע"כ אמר למשה אמת אמרת. ואתה הבא מאותו צד של קנאה תהיה מקנאה וזהו קריינא דאיגרתא. ומצד הקושיא שלך תוכל להשיב ולומר לו שלא כהלכה עשה שלא תאמר זה אמר פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי. וא"ת הוראות שעה היתה ואין שם משפט ברור ולא עמדו בדין לראות אם הדין כך כדי שלא תאמ' זה כתיב ויעמוד פנחס ויפלל ולהלן הוא אומר ונתן בפלילי' ללמדך שיצא הדבר בדין וכדין עשה מה שעשה. ואם יש לך עיניים למוד מכאן שהתורה שבע"פ היה עמהם (פליאה):

הא שרדנא לגלאה לך רזא יקירא בפרשתא קדישתא דהא איכא לספוקי אמאי אצטריך לייחסא לפנחס. ותו דהא כבר ייחס ליה באידך פרשה. ותו אמאי אצטריך למימר הכהן. ותו אמאי השיב חמתי בקטול דזמרי. ותו מאי בעי למימר הנני נותן לו בריתי שלום. ותו אמאי זכה לההוא זכותא למיחי לעלמין ומרע"ה לא זכה לההוא זכותא הא מיתה צריכה לתיקונא דבר נש. ותו גופיה מאי נעביד מיניה אי נימא דנשרף לאו רבותא היא. אבל רזא דמלתא האי איהו כהן דאיהו איש חסד ונקט אומנות שפיכות דמים אית ליה לאחזוקי ליה טובה משום הכי כתיב הכה"ן דקאי מלת הכהן אפנחס דאיהו גופיה כהן. ומשום דהוי רבותא כדאמרי' השיב את חמתי וגו' משום דבגיניה לא כליתי את בני ישראל דין הוא דיהא חי לעלמין. ותו כיון דאיהו קני לברית דאיהו יסו"ד שכר דיליה דאתן לו ברית דאיהו כנסת ישראל דבקה עם שלו"ם דאיהו יסו"ד מקורא דחיין דאתדבקותא בחיי מלכא והיינו דקאמר הנני נותן לו דאיהי מילין דתפאר"ת בר דנן בתלת עילאי. בי"נה דיהון דביקין ביסו"ד ומלכו"ת וכיון דמסטרא דדכורא קא אתי אתקיי'

לעלמא ולא הוי צריך למימת דהא מקמי הכי דבשעתא דעבר בין השבטים דבעו למקטליה פרחה נשמתיה ובתר הכי תבית ליה ואתעביד בריה חדשה. ומרע"ה אע"ג דמת אתעלייא בעילוייא דלא זכה ביה בר נש לעלמין דהקב"ה קבר יתיה. והוא רזא עילאה דנתעלה גופיה ואזדכך ואתדבק בספירין. אבל אליהו אתדבק גופיה במטטרו"ן דאיהו עבד. וא"כ פוק חזי מה בין דרגא דמרע"ה לדרגא דאליהו (מגיד):

פנחס קנא על הברית נשתזיב מן דינא עילאה ותתאה וניתוסף לו יו"ד (זוהר ע' סל"ז):

פנחס אתלביש ביצחק חושבניה דדין כחושבנא דדין (סס): **השיב** את חמתי. מאי השיב את חמתי בגין דחמא ההוא חימה לביש עצמו ביצחק ואחיד בההוא ואתיב ליה לאחורא וכדין דן דינא ועביד דינא. דן דינא דכל הבועל ארמית קנאין פוגעין בו. ועביד דינא וידקור את שניהם. מעל בני ישראל דכד חמא ההוא חימה חמא דהוי נחית על רישיהון דישראל מאי חמתי אות מ' דהוי טאים ברקיע ודא הוא סימנא דמלאך המות דבעי לאתבנאה באית ו' ובאות ת' מה עביד פנחס מה דהוי מתלבש ביצחק דהוי ר"ח וחטיף מ' איהו רמ"ח. מיד תב לאחוריה מלאך המות וזהו ויקח רומ"ח בידו. ואות מ' זהוי סימנא קדמאה לאדה"ר למבני מות וזהו ותקח ספריו. ובזמן דכתיב *ותקח *ותאכל נעשה מות. פנחס חטא ליה השתא ההוא אות טאים על רישיהון דישראל. והאיך חמא ליה. חמא דיוקנא דמ' פתיחא מלא דם כיון דחמא ליה אמר הא ודאי סימנא דמלאך המות הוא מיד אדכיר שם המפורש ונחית האי אות לגבי' ומאי דהוי ר"ח אצטרף ונעשה רמ"ח כדין כתיב ויק"ח רמ"ח בידו ועל דא כתיב מעל בני ישראל. בקנאו את קנאתי דקני לשמא קדישא דהוו מחברין להו ברשו אתרא (מדרש הנעלם):

בקש משה מהקב"ה כשראה לפנחס שזכה להכניע אף חימה בשיטים. ובזה זכה שבאו לו ב' נשמות של נדב ואביהו כו'. ומאותן ב' נשמות זכה להיות מלאך כמ"ש ויעל מלאך ה'. וזהו נשמת פנחס שעלה ממדריגה למדריגה ר"ל מצד הגלגל אל הבכי"ם הוא עולם אופנים שאומרים *ברוך *כבוד *יוי' *ממקומו. ופנחס אתכלל בתלתא אבהן כשניתנה לו אות י' הוא בגי' ר"ח בגי' יצחק וכשחטף אות מ' ממות אתכליל באברהם שהוא בגי' רמ"ח כמנין אברהם. וכשחטף ג"כ אות ו' מן מות נעשה רומ"ח שהוא בהיפוך אתוון רח"ם אתכליל ביעקב. ומשה בקש שהוא יהיה כאליהו ומטטרו"ן שנכנסו חי ולא טעמו טעם מיתה והקב"ה השיב לו רב לך מעלתך גדולה מאליהו ומטטרו"ן. כמ"ש הפרדס דף ר"ז ע"א (מג"ע אופן ד"ה):

עשרה סבי קטולי מלכות אתענשו על מכירת יוסף. א"ל פנחס הוא אליהו. א"ל ר' עקיבא לית ליה זכות. אמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים (רקנטי פ' ויסב) (ע"ל פ' ויסב):

פנחס ודור דעה הוי ליה נשמה מעלמא עילאה (עשרה מאמרות):

פנחס הכניע קליפות אריה וכלב הכניע קליפות כלב. ומתחלה היה המלחמה ע"י *אהרן *חור *יהושע *משה סי' אחי"ם ואח"כ *אלעזר *פנחס *יהושע *כלב וסי' אפי"ך עשה בהם (סס):

פנחס פירש ממנהגי עולם (סס): **ענין** נדב ואביהו שנכנסו בחיים בפנחס לפי שעשה מצוה גדולה בזמרי שקינא לה' זכה להם. וכשחטא שלא

רצה לילך ליפתח הלכו להם (עמק המלך): **כד** אעיל פנחס בשבטא רשמעון פרח נשמתיה ואתדביק ביה נשמתין דנדב ואביהו. והאי נשמה דהוי בפנחס אתדביק ביהושע (מגיד פ' מקץ):

שבע מעלות הצדיקים בג"ע. מעלה אחד צדיקים. וכנגדם מלאכים הנקראים אראלים. וראשיהם של המעלה הוא יוסף הצדיק בן יעקב:

מעלה השנית של ישרים. וכנגדם מלאכים הנקראים חשמלים. וראש המעלה פנחס בן אלעזר:

מעלה השלישית של תמימים. וכנגדם מלאכים הנקראים תרשישים. וראש המעלה אלעזר בן אהרן הכהן:

מעלה רביעית של קדו"שים והאיש לבוש בדים אחוז בארבע טבעות אשר ברקיע וכו' ועל מעלת קדושים הללו הוא אהרן הכהן קדוש אלהיו:

מעלה חמשית בעלי תשובה כנגדם משרתי עליון קדושי ה' ומנשה מלך עליהם: **מעלה** ששית מעלת תינוקות של בית רבן כנגדם למעלה כרובים וראש המעלה יהושע נער משרת משה:

מעלה שביעית חסידים אברהם יצחק ויעקב ממונה עליהם ואד"הר שם וכו' (גוולת ר"א הגדול):

בד"ה מהו שיסדר בב"ח וכו' יש אומרים אליהו היה מבני בניה של רחל ואמרו להם אינו אלא מזרעה של רחל וא"כ לא היה כהן וכאן אמר ולא כהן מר משמע שכהן היה וכו' (תוספות ב"ב קי"ד ע"ב):

אמר רשב"י ארבעה מהם שבאו ממשפחת נכריה ואלו הם פנ"חס אור"יה יחז"קאל ירמי"הו (ילקוט ירמיהו):

פנחס אתה מוצא בשעה שבא לייחסו ואלעזר למי היה נשוי לא לבתו של פוטיאל לא כך כתיב ואלעזר בן אהרן הכהן לקח לו מבנות פוטיאל וכיון שראה הקב"ה שהם מזלזלים בו התחיל לייחסו פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן כהן בן כהן קנאי בן קנאי. אורי' היו ישראל מזלזלים אחריו ואומרים לא גבעוני הוא וגם איש היה מתנבא בשם ה' אוריהו בן שמעי מקרית יערי' הוצרך הכתוב לייחסו ואעידה לי עדים נאמנים את אורי' הכהן. ויחזקאל היו ישראל מזלזלים אחריו ואומרים לא מבני בניה של רחב הזונה הוצרך הכתוב ליחסו היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן. ירמיה היו מזלזלים אחריו ואומרים לא מבני בניה של רחב הזונה הוא וצריך הכתוב ליחסו דברי ירמיה בן חלקיהו (שם):

בשעה שהרג פנחס לזמרי בקשו השבטים לנדותו קפץ רוח הקודש ואמר והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם (ירושלמי סנהדרין):

כיון שיצא פנחס נכנס שבט של זמרי מה עשה הקב"ה נגף את כולם כיון שראה פנחס הנגף עמד והתפלל מיד קרא הקב"ה למשה א"ל בא והודיעך מי העמיד זרעו של אברהם שנאמ' פנחס בן אלעזר (רבה פ' תלוה):

סמ'אל שמח על הכהונה של פנחס שמסטרא דילי' הוא והקב"ה לקח יו"ד דש"רי ונשתתף בו ונקרא פינ"חס בגימטריא יצ"חק וכו' (גלי רזיא):

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן באות י' זעירא. בגין דתרין אלפ"ין בית"ין רשימין א"ב אותיות גדולות א"ב אותיות זעירות אתוון רברבין אינון דעלמא דאתי ואתוון זעירין עלמא תתאה ברית קיימא קדישא כיון דקני פנחס על הברית דא איתוסף ביה י' זעירא חא דברית בההוא שעתא

אמר

אמר הק"בה מה אעביד עם משה ברית דא ממשה הוי וכלא דיליה הוי למיהב ליה לאחר' בלא דעתא דמשה לאו יאות הוא שהרי הקב"ה אמר למשה פנחס בן אלעזר בן אהרן. א"ל משה רבש"ע מהו. א"ל אנת הוא דמסרת נפשיך על ישראל דלא ישתיצין מעלמא בכמ' זימנין ואיהו השיב את חמתי מעל בני ישראל א"ל משה מה את בעי הא כלא דידך א"ל הא כלא דידך דתשרי בגויה א"ל הא בלבא שלים תהא לגביה א"ל איטא אנת בפומך וארים קלך דאנת מסר ליה ברעות' ובלבא שלים הה"ד לכן אמור אנת איטא ברעותא הנני נותן לו וגו' דאילו הקב"ה הל"ל הנני נותן לו בריתי שלום אבל לא כתיב אלא לכן אמור ואי תימא דאתעבר' מן משה לא אלא כבוצינא דא יהיב ודא לא אתגרע מיניה (זוהר) :

פנחס הוא אליהו איפכא מ"ל אליהו הוא פנחס ותו אמאי לא אמרינן פנחס הוא נדב ואביהו ותו כיון דמשה לא אצטריך למיתא לעלמא אלא לאשלמא לישראל. אמאי אתא בהבל אבל רזא דמלתא אלי"הו רמז לשמא דהו"יה דהא תלת אתוון ביה ואל היינו ה' בת"אה וכו' ופינחס מלא אית ביה חמש אתוון ובחלוף אל"פא בי"תא מתחלף באתוון דאל"יהו ומ"ה אקרי פנחס הוא אליהו כלומר שמא דפנחס מתחלפים באליהו ולא אזדככו נדב ואביהו משום דמרוב קדושתייהו נעלמו דהא אינון ברזא דאורה דרא' הקב"ה שאין העולם כדאי להשתמש בו וגנזו לצדיקים לעתיד לבא והיינו דכתיב על פני אהרן אביהם כלומר אדבקו בדרגא דלעילא מאפי אבוהון דאבוהון הוי איש חס"ד ואינון הוו מתדבקי לעילא מיניה ומשה נהי דאתא לאשלמא דישראל בז מנא בתריית' כד אתא בשת זכה לעלמא לאלפא להון יחודא דהקב"ה ובתר דאסתלק איהו אתא אנוש ובזימניה הוחל לקר' בשם ה' אשתכח דבההוא זימנא זיכה נמי לבני עלמא (מגיד) :

פנחס אתלביש ביצחק וחטיף מ' ואשתלים רמ"ח לבתר חזא ו' מן מות וחטיף ליה ושוי בר"מה ונעשה רו"מח ואיהו במה היה יכול לחטוף תרין אתוון בתרין רוחין דאשתמרו לעילא דאשתמרו בפנחס וכו' ויד"קור את שניהם בתרין אתוון מ"ו ואמאי אשתתף ביצחק בגין דמסר גרמיה למיתה בגין דא אשתתף ביה אברהם ויצחק בפנחס יעקב פני אל ת"ס מסטרא דת"סר דאברהם בגין דכד עלמא בצערא אבהן משתתפו בצדיק דאית בעלמא דמקני על הברית (זוהר) :

שבעה קפלו כל העולם האי תנא סבר דאליהו לא היה פנחס דאי הוי פנחס בבציר משבעה הוי מצי לאשכוחי דיאיר ראה יעקב וראה פנחס וסבר האי תנא נמי דסרח בת אשר אינה חיה לעולם (תו' כ"ב דף קכ"א ע"ב) :

שחורה אני ונאוה שחורה אני בשיטים ונאוה אני בפנחס (ילקוט שיר השירים) :

והרפה לא נשא על קרובו זה פנחס שהיה משבט לוי והרג לזמרי שהיה משבט שמעון (ילקוט תילים) :

והרפה לא נשא על קרובו זה הקב"ה כד אצטרכת ליה בשיטי' שנא' ויהיו המתים במגפה (עוד שם) ;

פנחס תיקן כל מה שחטאו נדב ואביהו כו' (עבודה מאמרות) (עיין שם הרבה דברים בארוכות) :

ר' נתן שאל לר' יוסי בר חנינא יומא חד א"ל אליהו הוי ליה ברא אם לאו א"ל כתיב אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו אל תעש עצמיכם

רעי' לה' הקב"ה בתר בהם והבדילם מישראל לעבודתו והכניסם בהיכלו מי שהוא מלאך בשמים אתה שואל עליו (יסוד שירים) :

אלה ראשי בית אבותם פנחס והא פנחס בלחודוהי הוי מהו אלה ראשי וגו' משום שהציל רבים כ"בים דמו (זוהר והרא) :

ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבכים והלא פנחס היה אלא מלמד כשהיתה רוח הקדש שורה עליו היו פניו בוערות כלפידים (ילקוט סופטים) :

בישראל לא קם אבל באה"ה קם. קם ר"ת ק"טב מ"רירי ומאותן שני נשמות של יוחני וממרא נעשו אף וחימה. ועוד אותן שני נשמות של נדב ואביהו שהקב"ב משה היה מחליש אותן מלאכי אף וחמה לכך במעשה זמרי התחילו אותן הכוחות לשלוט אז הוצרכו לבא שני נשמות של נדב ואביהו (מדרש) (עיין בספר זרע בירך) :

אלא אי אבוהי דאימיה מיוסף אימיה דאימיה מיתרו. וא"ת א"כ האיך פנחס בן טובי' טפי מיהונתן שהרי אימיה דאימיה ופנחס מיתרו היה כי היכי דאבוי דיהונתן מיתרו, וי"ל משום דיהונתן היה מצד האב שהיה אביו בן בת יתרו ופנחס מצד האם (תוספות ב"ב דף ק"י ע"ב) :

בפ' דא איכא למידק. אמאי ייחס לפנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. ותו אמאי השיב חמתי והא מיתו ך"ד אלף ותו מאי בקנאו את קנאתי דהא קנאה לא הוי אלא מאן דמקנא בחבריה דאיהו עשיר מיניה או גבור והא לא שייך הכא. ותו מאי בתוכם. ותו מאי הנני נותן לו בריתי שלום היכי מתייחס האי אגרא עם עובדא דעביד. ותו מאי והיתה לו ולזרעו אחריו הא בלאו הכי פנחס כהן הוי. ותו מאי אשר קינא לאלהיו ולא קאמר אשר קינא לה' כד שרי פרשתא וידבר ה'. ותו מאי ושם האיש אטו עד השתא לא ידעינן מאי הוא. אבל רזא דמלתא דכד חבו ישראל בההוא עובדא אתפשט מסאבותא בעלמא ולהכי הוי משה ואהרן בוכים פתח אוהל מועד דאיהו כנסת ישראל להקנא בההוא בכיי' מאי דפגמו בה הנהו רשיעיי' וירא פנחס הדא דלא מתקן פגימתא בההוא בביי' דהא פגימותא עבדו בעובדא ממש ובכיי' אע"ג דאית ביה קצת עובדא דהא מתעקמי ביה אנפין ואיכא למ"ד עקימת שפתיו הוה מעשה מ"מ לאו עובדא שלמה הוא ומ"ה בעי לאתקנ' פגימותא בעובדא ממש ויקח רומח בידו למיעבד ביה עובדא ממש כדהוי עבדו הנהו דפגמו ממש ביד וקם פנחס למיעבד הכי משום דאמר אהרן כהן גדול אלעזר סגן אנא משוח מלחמה וכיון דאבא ואבא דאבא לא אתמסר לון קרבא כלל לית עליהון לאגחא האי קרבא אבל אנא משוח מלחמה לי אתמסר לאגח האי מלחמת מצוה ומזה ייחס ליה בתר אלעזר ואהרן למימר דחזא דאינון רברבין מיניה לא אתמסר להו האי מלתא אלא ליה מטעמי דאמרן ומשום דעד דאתא פנחס ועבד האי עובד' לא הוי מותא כלל דהכי אורח' דההוא סטרא לאבטחא לאינון דמרגזין קמיה קב"ה עד די תתקפון בחוביהון ותתפשט מסאבותא טובא בעלמא וכיון דלא הוי מותנא מקמי ההוא עובדא לא ארגישו ישראל טיבו דאתא להון ע"י ההוא עובדא דפנחס להכי בעי הקב"ה לאודע להון דפנחס עבד להון טיבו סגי דהשיב את חמתי ואינון דמיתו ך"ד אלף להכי קאמר ולא כליתי כלומר דאי לא אתא פנחס הוי מבטח להון והוי מתפשט מסאבותא בעלמא בתר הכי משיצי להון והשתא בההוא עובדא השיב חמתי אל נדנה דלא אפשר למיהדר לה בריקניא ברזא אם יש עליו מלאך מליץ א' וכו',

מצאתי כופר מיתו ד"ד אלף בקנאו את קנאתי כלומר בההוא חובא הוי פנים בבר"ית דמשפיע בבת אל נכר ושפחה כי תירש גבירתה והאי איהו קנאה ודאי דמקני מטרונית' ופנחס קני ההוא קנאה משום דאתלבש במלכות וקני קנאה דידה ממש והיינו בתוכם (מגיד):

כולהו שני קאמרינן דמשהותחלה גדולה לא פסק כולהו שני והשתא לא קשה לספרים דגרסי והא הוי אלעזר הוי פנחס דהכי פריך והא הוי אלעזר שהותחלה גדולתו אחר יהושע ותימא דלא משני איהושע הוי עתניאל בן קנז שהחזיר הלכות שנשתכחו מישראל בימי אבלו של משה (תוספות סנהדרין דף ל"ו): א"ל לאו כהן מר ותימא לר"י האיך החיה בנו של האלמנה כיון שכהן היה דכתיב ויתמודד על הילד וי"ל שהיה ברור לו שיחייהו לכך היה מותר משום פקוח נפש (תוספות ב"ב דף קי"ד):

היינו דקאמר להו נביא לישראל הצרי אין בגלעד ואם רופא אין שם כלומר להפר נדרו של יפתח והא הוי פנחס ואמאי לא הלך יפתח אצלו להתיר נדרו אלא מתוך גסות הרוח אמר לא אלך אצלו שאני שופט ונגיד אלא יבא אצלי ופנחס אמר ליתי גבאי דאנא נביא וע"י תהא בשורה שהייתי שורה ומתיר הנדר ופוטר אותה ולבסוף נענשו שניהם יפתח נענש שנפלו איבריו קודם מיתה דכתיב ויקבר בערי הגלעד ופנחס נענש דכתיב לפנים היה ה' עמו (תוספות תענית דף ד'):

כח ת"יו מפחיד נפשות הצדיק שאם אינם זכות ושהורות ידין בהם ות"יו הוא רחמים ובעבור הרגל שלה שנהפך לדין ומכח זה הת"יו נשרף המזבח דכתיב זנח ה' מזבחו נאר מקדשו ומכח אות זה באה אש בארץ הקדושה שנא' ויצת אש בציון ובכח אות זה בא גבריאל במצות השם לשרוף את ירושלים ונתאחר מעט אחיר בדרך שהיה משגיח על ירושלים ובעבור שנתרחק בדרך ולא עשה מיד שליחותו לשרפה כדין ארז"ל שנענש גבריאל בשיתין פולסי דנורא שקפצו עליו לשורפו ורגל הת"יו שהוא וי"ו והוא בחשבון ששה ממנה באו ששה מלאכי חבלה להשחי' ולחבל את ירושלים ואלה הם חר"ון א"ף מח"בל חי"מה משח"ית זע"ם כל אלה נקראים הכפירים שואגים לטרף מזה הכח של הת"יו בא כל מדה קשה ואכזריות על קצת צדיקי ישראל אשר הם מתקנאים קנאת ה' צבאות ורוצים לעשות נקמה ברשעים ובעברינים באכזריות בקנאת ה' ובכח בעובדי ע"ז והם פנחס ואליהו וכדומה להם שמקבלי' מצורת הת"יו ולעתיד יהיה בו לטובה שהוא רמוז ח"ם ושלום (תמונה):

בענין תנור של עכנאי אין ראיה ממנו כי ע"פ שני עדים יקום דבר ושאל על אליהו שה"א עד א' והתירוץ כי אליהו ז"ל הוא איש מבשר שלום וכל דבריו קיימים שהרי שני עדים נמצאו בשמו יה"וה יהו"ה בגי' נ"ב שהוא גי' אלי"הו (פליאה):

(ע"ש פלפול תנור עכנאי ר' אליעזר ורבנן בארוכות ותמלא סודות גדולות):

דרגא דמשה נצ"ח ואהרן הו"ד ופנחס על שקינא על הברי' זכה ליסוד ודוד זכה במלכות וכו' (ע"מ):

למה רץ אהרן במגפה ולא פנחס ודוד כי בימי אהרן בא מלאך עם תא הרצים כו' לאפוקי בימי פנחס ודוד מלאך המות לבדו היה שם (שם) (עיין שם סודות נוראות):

בשעה שעלה אליהו ברקיע לא בקש מלאך המות להניחו ומה עשה

אליהו בקש להעבירו מן העולם עד שהקב"ה אמר להניחו שצריך הוא לבריות (יסוד סירים):

בגין אות יו"ד דש"די דקני פנחס עליה דאגין עליה בשבטא דשמעון הוו קטלין ליה ואובדין ליה מעלמא (זוהר פנחס ע' סכ"ה):

בתוכם מאי בתוכם בגין דהוי אזיל ואזיל בגו כמה אוכלוסין וכמה רברבין ומסר גרמיה למיתה בינייהו אבל בתוכם בתוך מ' הוי קנאה דקני מ"ט מ' בגין דאיהו סימנא דמלאך המות איהו סימנא דמ' מלקיות איהו סימנא דד' מיתות ב"ד (זוהר ע' תל"ד):

קנאי בן קנאי לוי קנא על העגל משיב חימה בן משיב חימה אהרן ויתן הקטורת ויכפר על העם (פסיקתא):

השיב את חמתי החזיקו לו טובה שהשיב חמתי מעל בני ישראל (פסיקתא):

נתחבר אד"ני עם אלה"ים ויצא מן ב' שמות הללו קנ"אה כי אד"ני אלה"ים עולה קנ"א ווי לאותו הדור שהקנאה יוצאת משניה' וזהו בקנאו את קנאתי ולא כליתי בני ישראל בקנאתי (פליאה):

בקנאו את קנאתי בתוכם לא נמצא איש קנא לי חוץ ממנו אמר ראוי הוא לקנא (פסיקתא):

ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. וכי האיך השיב פנחס חמתו של הקב"ה והא כתיב ויהיו המתים במגפה אי לא מת חד מנייהו הא השיב את חמתי אבל כיון דמיתו אלו מ"ט השיב את חמתי וכו' אלא מישראל לא מית חד אלא משבט' דשמעון כד אתו ערב רב ואערבו בנשיו דשבטא דשמעון בתר דאתגיירו ואולידו בנין מנהון מתו בעגל ומנהון מתו במותנא ואחרנין מיתו הכא אינון דאשתיירו הה"ד ויהיו המתים במגפה אשר מתו לא כתיב אלא המתים. מתים דמעיקרא ובגין דאתמסרו ישראל וכל אינון זרעא קדישא אתמנון כולהו בגין דלא חסר אפי' חד מנייהו וע"ד כתיב ולא כליתי בני ישראל מכלל דאחרנין כלו וכן השיב חמתי מעל בני ישראל אבל מאחרנין לא השיב (זוהר):

לכן אמור הנני נותן לו וגו' יקנא אדם ברשעים ובחטאים לשלחם כנגדם ולהוכיחם כאשר אר"זל הבועל ארמית קנאים פוגעי' בו ומשה קינא במצרי ויך את המצרי מצינו גבי אליהו קנאתי לה' צבאות כי עברו בריתך בני ישראל. וכן נאמר בפנחס בקנאו את קנאתי בתוכם והשם נתן לו גמולו על זה כמו שנאמר לכן אמור הנני נותן לו בריתי שלום (ראשית חכמה שער ענוה פ"ו):

ת"ח בשעתא דקני פנחס לעובדא דזימרי אתקין הוא ברית לאתריה. ובג"כ כתיב הנני נותן לו בריתי שלום וכי ס"ד דבגין פנחס הוי ומה קטטה אית ליה לההוא ברית. אלא הכי אתקשר מילי' בדוכתא לאתחברא ברית לאתריה וע"ד הנני נותן לו בריתי שלום. ומה שלום דאיהו אתריה לאתחברא בהדיה מה דאתפרש מיניה בחובייהו בג"כ אתחבר ביה והואיל והוא אתקין מיליה בדוכתא מכאן ולהלאה והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם (זוהר פ' נח ע"ב):

ת"ח כל בר נש דמקני להקב"ה לא יוכל מלאכא דמותא למשלט ביה כשאר בני עמא ואתקיים ביה שלם כמה דאתמר בפנחס הנני נותן לו את בריתי שלום (זוהר פ' ויגש ע' תמ"ו):

א"ל הקב"ה מה לך פה אליהו א"ל הקב"ה אליהו בקדמיתא הות מקטרגא

ומקני על ברית ומדרומינא בך דקנאת על ההוא ברית נטלי ליה ברעוא דמשה ויהיבנא לך עד דמשה הוה אמר הנני נותן לו בריתי שלום השת' דאיהו שלך לא אתחזי לך לקטרג' עלוהי הוי למשכון קנויה לך כמה בקדמיתא דהוי דילי שבקנא ליה לידא אחרא ולא לקטרגא עליה (שם פ' כי תצא ע' פל"ב) :

אמר הקב"ה למשה הא פנחס ועבדית עמה טיבו דאתמר עליך הנני נותן לו בריתי שלום הא יעביד טיבו עמך תסתלק בפרשה דיליה שנאמר עלה אל הר העברים (זוהר כי תצא ע' תקמ"ב ופ' וילך) :

הנני נותן לו בריתי שלום שלא יערערו על כהונה שלו כמו שעשה קרח (מדרש) : **הנני** נותן לו בריתי שלום ו' קטיעא וכן האיש משה עניו מאד ו' קטיעא והיא כמו שני חצאי וו"ן ונתוספה ויהי ביום כל"ות משה (עשרה מאמרות) :

הברית שלום היה למשה ומסרו לפנחס שהוא אלי"הו כמ"ש הנני נותן לו בריתי שלום ור' פעמים מחי"צה בגי' בר"ית שהוא כולל כל ד' מחיצות וז"ם אליהו בארבע (שם) :

אם ראית חכם שמת אל תחזור מעליו עד שתוליכהו לקבר . שבחזירך יספרו בשלומך כשלום פנחס בן אלעזר (מסכת דרך ארץ זוטא) :

בגין פנחס אתקיים עלמא וכו' פנחס יהיב שלמא בארץ חיים איתוסף ליה נשמתא ונהרא ליה אנפהא בגין דיתער חיים לקבליה הה"ד באור פני מלך חיים (מדרש הנעלם פ' כי תצא) :

משה בגי' א"ל שד"י שהוא משלים ליסוד אמת והוא חביב עלינו יותר מלוחות הברית המכוונת בנגד כ"ה תדע כי הוא האומר לפנחס במצות המקום הנני נותן לו בריתי אלמא ברית שלום מעיקרא של משה הוי בסוד צדיק מושל ביראת אלקים (יונת אלם פ' נ"א) :

לכן אמור הנני נותן לו בריתי שלום והיתה לו ולזרעו אחריו . כלומר פנחס בההוא עובד' עביד תרין מילין טבין חד דאתיב רוגזיה מעל בני ישראל ואשתכח דאעיל שלמא בין הקב"ה ובין ישראל. תניינא דקא קנאה להקב"ה ולהכי שלים ליה הקב"ה על תרוייהו לקביל דאעיל שלמא בין ישראל לאביהם שבשמים קאמר . הנני נותן לו בריתי שלום וכו'. ולקביל דקני קנאת הקב"ה אמר והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם דיהוון צדיקים כוותיה (מגיד) ;

ותו אבטח ליה דיהא זרעו קיים ולא יכלו בכל שמדות וגלות שיהיו בעולם והאי רמיז במאי דאמר ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם כלומר לעד לעולם יהא זרעו קיים תו אבטח ליה דכהנים גדולים יקומון מיניה תדיר והכי הוי דבבית ראשון הוי כהנים גדולים מזרעו וכן לעתיד לבא ביומא משיחא כהנים גדולים יהוון מזרעיה והאי רמיז במאי דאמר ברית כהונת עולם (שם) :

ומשום דקשיא ליה אמאי יהיב ג"כ אגרא לפנחס ומאי רבותי' דקטיל חד גברא וחד איתתא להכי אמר ושם האשה המוכה ושם האיש המוכה כלומר תדע דמלתא רבה עביד בקטול' דידהו דהא גברא נשיאה הוי בית אב לשמעוני וכיון שכן הוא לכולהו שבטא מטא עלבונא מקטולא דידיה ומשום הכי חשיב כאלו קטיל לכולהו שבטא וכן ושם האיש המוכה וגו' ראש אומות במדין הוא וכיון שכן הוא כאלו קטיל חד שבטא וחד אומה בגין קנאה דק"בה מלתא רבתא עבד וכדאי הוא ליתבא חימתא דהקב"ה וכן נמי דין הוא לשלומי ליה אגר שלם (מגיד) :

לכן אמור בשבועה א"ל מן שמי דאנא גזר ליה ית קיימי שלים ואעביד מיניה מלאך קיים וייתי לעלמא למבשרא גאולתא בסוף יומיא (תרגוס):

ולא שימשו בו אלא י"ח כהנים במקדש ראשון וכו' א"נ י"ל די"ח כהנים דקאמר היינו מפנחס ואילך שניתנו לו ולזרעו אחריו וכן משמע בספרי לכן אמור הנני נותן לו וגו' מלמד שעמדו ממנו בבנין ראשון י"ח כהנים נביאים ובבנין שני שמונים כהנים ובנין ראשון קרי ממשכן ואילך עד גלות הארץ וגו' (תוספות יומא דף ט' ע"א):

שלום הוא שמו של הקב"ה שנא' ויקרא לו ה' שלום והוא א' מן ג' דברים שהעולם עומד עליהם על הדין ועל האמת ועל השלום הדין הוא הפחד והאמת הוא החסד שגם הוא נקרא אמת אחר שנקראת תורה שנ' ותורת הסד על לשונה והשלו' הוא המכריע בין מדת החסד ובין מדת הדין (פליאה): **יאמרו** נא יראי ה' זה פנחס שהרג לזמרי ונתן נפשו על קדושת שמי שנא' ויבא אחר איש ישראל וכה שלמתי לו לכן אמור הנני נותן לו בריתי שלום שלא יערערו על הכהונה אע"פ שלא נמשח אלא בדמו של של זמרי (שוחר טוב סי' קי"ח):

לכן אמור הנני נותן לו בריתי שלום שלא יהא אדם חולק על הכהונה כדרך שחלקו עדת קרח ואומר בריתי היתה אתו החיים והשלום גדול השלום שניתן לפנחס בברית גדול השלום שניתן לו שיקבלו הדורות שיתן אדם שלום שחרית וערבית (פסיקתא):

פנחס הוא אלי"הו כולל שני שמות דין ורחמים א"ל הוא דין י"הו הוא רחמים ולכך העניש לשר חמשים וחמשיו מכח הדין והחיה את המת מכח הרחמים ועוד רמז בחשבון שמו פי שני' כשם המיוחד והיה פנחס דור שביעי ליעקב כשם שהיה חנוך דור שביעי לאדם וכו' (נחיי):

לכן אמור מכאן רמז לברכת כהנים דכתיב אמור להם ברית שלום שמעתי שהם שני מלות שלא למות כי פנחס חי וקיים וכו' (שם):

והיתה לו ולזרעו אחריו וגו' שמעון ולוי קנאו על הזנות שנאמר הכזונה יעשה אחותינו ובנשיא של שבט שמעון לא זכר מה שעשה זקנותו ולא גער בבחורי ישראל אלא הוא בעצמו בפרהסיא בא בזנות על המדינית שנא' ושם איש ישראל המכה אשר הכה את המדינית וכו' כל הנשיאים ומשה ואלעזר ופנחס ראו מלאך המות והיו יושבים ובוכים ולא היו יודעים מה לעשות וראה פנחס לזמרי שבא בפרהסיא על המדינית וקנא קנאה גדולה וכו' קם בדיין גדול ושופט לישראל שנאמר ויעמוד פנחס ויפלל כשם שאתה אומר ונתן בפלילים והיה מכה לבחורי ישראל (שנא' ויעמוד פנחס ויפלל) ומשכו אותו בכל זויות מחנה ישראל כדי שיראו העם ויראו והקב"ה ראה מה שעשה פנחס ועצר המגפה מעל בני ישראל שנא' ותעצר המגפה. ר' אליעזר אמר השב הקב"ה שמו של פנחס כשמו של אלי"הו ז"ל מתושבי הגלעד שעשו ישראל תשובה בארץ שנאמר בריתי היתה אתו החיים והשלום ונתן לו חיי ע"הז וחיי ע"הב ונתן לו ולבניו שכר טוב בין צדיקים ובין רשעים למען כהונת עולם שנא' והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם. ר' אלעזר המודעי אמר פנחס החרים על ישראל בסוד שם המפורש בכתב שנכתב על הלוחות בחרם ב"ד העליון וחרם ב"ד התחתון שלא ישתה אדם מישראל יינם (פרקי ר"א פ' מ"ז):

כל כהן שחלל כהונתו בע"הז פניו מוריקות מפני הבוש' ויושב לבדד ושומם

ושומם עד שבא אליהו וטיהר את בני לוי (מדרש כונן):

האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו שנא' על פנחס שלא נתכהן אלא בזכות עצמו (עיין ילקוט בזריכות):

עד שלא נבחר אהרן היו כל ישראל כשרים לכהונה משנבחר אהרן יצאו כל ישראל שנאמר ברית מלח עולם היא לפני ה' ואומר והיתה לו ולזרעו אחריו וגו' (מכילתא):

והיתה לו ולזרעו אחריו ההוא בברכה הוא דכתיב שברכו הקב"ה שיהיה כהן ומיד הוה יכול להיות כהן אלא שמתחלה צריך להלבישו ולמשחו ולחנכו בהביתין כדין הדיוטות כדאמרינן בסוף התכלת אבל שמא לא נתרצו לו באותו שעה מפני שהרג נשיא שבט. עד ששם שלום בין השבטים ואז נתרצו לו והלבישוהו ומשחוהו וחנכוהו. ואידך נמי הכתיב וישמע פנחס הכהן ההוא לייחס זרעו אחריו פירוש מימי משה נתכהן וכששם שלום נתייחס לקרוא כהן ולייחס זרעו אחריו במעלת הכהונה להיותן כהנים גדולים שכן מצינו בד"ה שלא היו כהנים גדולים אלא מפנחס. ובספרי מסיק ליה מאת בריתי שלום שעמדו ממנו י"ח כהנים בבית ראשון ושלש מאות בבית שני וכולם נמנו בספרי (תוס' זבחים דף ק"א ע"א): **רשב"י** אומר ג' כתרים הם. כתר כהונה אפי' אדם נותן כל כסף וזהב שבעולם אין נותנין לו כתר כהונה שנא' והיתה לו ולזרעו אחריו. כתר מלכות אפילו אדם נותן כל כסף וזהב שבעולם אין נותנין לו שנא' ודוד עבדי נשיא להם. אבל כתר תורה מי שרוצה ליטול יבא ויטול (ילקוט ישעיה בשם אבות דר' נתן):

מי האיש זה לוי שנא' לאיש חסידך. ירא ה' ואתנם לו מורא ויראני. נפשו בטוב תלין בקבר. וזרעו יירש ארץ שנא' והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם (שוחר טוב סי' ק"ה):

טוב ארך אפים זה פנחס בן אלעזר שראה ואמר אין חכמה ואין עצה נגד ה'. ועמד וקינא לשם והאריך אפו עד שהגיע אצל הקב"ה שאילולי היה צועק ומחרף ואומר ראו הרשע מה עשה מיד היו עומדים עליו שבטו של שמעון אלא האריך אפו עד שבא אל הקב"ה לכך נאמר טוב ארך אפים מגבור. שהמתין לזמרי עד שתש כחו מרוב בעילות עד שנעשה כביצה המוזרת שבעל אותה והיא היתה כעריבה מלאה מים. מלוכד עיר שהלוכד עיר אם הוא לו אינו לבנו. לבנו אינו לבן בנו. אבל פנחס זכה לו ולדורותיו שנא' והיתה לו ולזרעו אחריו (פסיקתא):

לא נתכהן פנחס עד שהרג לזמרי. כתב החבר ר' אברהם כי הכהנים גדולים היו מבני פנחס ומלא אחריו לאותו שמת ואינו אליהו ע"כ. אבל האמת כדעת רז"ל כי פנחס הוא אליהו ביאר מלת אחריו אחרי הסתלקותו (בחיי): **ברית** כהונת עולם לא הזכיר מלח וכו'. כי פנחס משך כח מן החס"ד והנרמז בשמו פנ"י חס"ד שהוא מדתו של כהן לא הזכיר בו מלח כי הבטיחו בקיום נצחו. ושלא תשלוט עליו מיתה וכו' (מדרש):

ושם איש ישראל המכה וגו'. א"ר יצחק האי קרא הכי הוי ליה למכתב ושם איש ישראל אשר הכה פנחס ולא המכה אשר הכה. א"ר אלעזר כיון דסליקא הקב"ה לפנחס לכהנא רבא לא בעא לאדכרא ליה לפנחס בקטלוניתא דבר נש דהא לא אתחזי לכהנא רבא. וקודם שעשה כ"ג כתיב וירא פנחס ויקח רומח וכו'. אבל כיון שעשה כ"ג חס הקב"ה על יקריה (ה"ד) 7 ולא

ולא ארכר שמיה (זוהר ע' ח') : **ולל**וי אמר תומיך ואוריך . לפי ששמעון ולוי שניהם שתו בכוס א' שנא' ארור אפם כי עז. משל לשניהם שלוו מן המלך א' פ"ע למלך וא' לא די שלא פרע אלא חזר ולוה. כך שמעון ולוי שניהם לוו בשכם כענין שנא' ויקחו שני בני יעקב. לוי פרע מה שלוה דהיינו במדבר שנא' ויעמוד משה בשער המחנה וכו' והזר ולוה את המקום בשיטים שנא' ויעמוד פנחס וגו'. שמעון לא די שלא פרע אלא חזר ולוה שנא' ושם איש ישראל המכה (ספרי) :

הערב רב נספחו על שבט שמעון ונשאו להם נשים משבט שמעון והולידו להם כמו שאירע לדינה שהטיל בה חוה זוהמא וילדה לו זמרי בן סלוא הוא שאול בן הכנענית. כך חטאו אלו וילדו בנים והם ד"ד אלף שמתו במגפה והיה זה כמספר הרוגי שכם. לפי שנכנסו לברית מילה אף שלא היה לשמה עם כל זה נענש שמעון (מדרש) :

בס"דם אל תבא נפשי כשיעמוד זמרי ויעשה אותו מעשה בכזבי אל יזכר שמי שנא' ושם איש ישראל המוכה וגו' (רבה פ' ויחי) :

ובני זרח הימן וכו'. כולם חמשה מאי כולם חמשה כלם חמשה לעה"ב. כתיב עכן וכתיב זמרי. רב ושמואל חד אמר עכן שמיה ולמה נקרא שמו זמרי שעשה מעשה זמרי וחד אמר זמרי שמיה ולמה נקרא שמו עכן שעיכן עונותיהם (סנהדרין) :

צרור את המדינים והכיתם וגו'. בשרנו שלא יעמדו לפניו (פסיקתא) :

כי צוררים הם לכם בנכליהם וגו'. וישבו שרי מואב ושרי מדין אתפרשו מנייהו ולא בעו למיתב תמן ושרי מואב אשתארו דכתיב וישבו שרי מואב בלחודייהו. יאות עבדו מדין דאתפרשו מכל וכל אלמלא לא מתאן בסופא. וקרא אוכח לון דכתיב כי צוררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור ועל דבר כזבי בת נשיא מדין אחותם בתרין אילין חבו חובייהו דלהון מחו בזנבא לבתר (זוהר בלק ע' פס"ט) :

ד"א ישיבה של מואב גרמה להון טב וחששו למלה יקריה דהב"ה בשעתא דאמר ההוא רשע והשבותי אתכם דבר כאשר דבר ה'. מיד אזדעזעו מואב למלה דא וישבו תמן. ואינון דמדין לא חשו לדא כלום ואזלו וגרמו להם ביש (שם) :

כזבי היה גלגול דינה. זמרי גלגול שכם. ור' עקיבא היה ניצוץ מנשמ' זמרי והוא שכם בן חמור. וז"ס מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמו"ר. ואשת טורנסרופוס הרשע שלקח ר' עקיבא היא כזבי. ולכן אמר ר"ע רק שחק ובכה. רק על שנדבק בטומאה. שחק על התיקון. ובכה על הקלקול. וז"ש הכזונה יעשה את אחותינו עשה מ"ל אלא מרמז על כזבי שנעשית זונה והיא גלגול נשמת דינה. וזהו כזבי בת נשיא מדין אחותם דייק אחו"תם מ"ל שקאי על אחותם של שבטים (עשרה מאמרות) :

בנכליהם אשר נכלו על מחשבתם הרעה. אשר נכלו לכם העבירם ג' עבירות. עבדו לפעור אכלו מזבחי מתים באו על הגויה (פסיקתא):

ויהי אחרי המגפה וגו'. והוה בתר מותנא אתגלגלי רחמי שמיא למתפרע פורענות דין עמא ואמר ה' למשה ולאלעזר בן אהרן כהנא (תרגום) :

ויהי אחרי המגפה ויאמר ה' אל משה ואל אלעזר. מפני מה פסוק זה מופרד להודיעך כי פרשת צרור את המדיני' לא היתה אלא לאחר זמן שנא' בפר' מטות נקום נקמת בני ישראל מאת המדיני'. ולמה נאמר' פ' זו בכאן לפי שהיתה (ח"ד)

שהיתה מגפה ונפלו ך"ד אלף מישראל. אמר הקב"ה בני יפלו מן המחטיאי' והם המחטיאי' לא יפלו וכבר כתבתי בתורה ואת הבהמה תהרוגו ומה בהמה שאינבה דעת הואיל ובאת תקלה על ידה תיהרג. אלו המדיני' שהכשילו את בני עאב"ו לכך נאמר צרור את המדינים (פסיקתא) ; **ויהי** אחרי המגפה. זה בשביל זה (שם) :

ובני קרח לא מתו וגו'. אותן ך"ד אלף שמתו בשבטים לא היו בני שמעון ממש אלא כולם היו מזרע של ערב רב שנשאו נשים משבט שמעון. וסמיכות הפרשה יוכיח דכתיב ובני קרח לא מתו וכתיב בתריה ובני שמעון כרוך ותני לא מתו בני שמעון וכנגד ך"ד אלף אלו היה לר"ע ך"ד אלף תלמידים (מדרש) :

ובנוהי דקרח לא הוי בעיטיתא דאבוהון ואזלו בתר אולפנא דמשה נביאה לא מיתו במותנא ולא לקו ביקדתא ולא טעו בבליעת ארעא (תרגום) : **ובני** קרח לא מתו. שהיו מנושאי המקדש שנא' כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו ולא נמצאו עם קרח אביהם :

לזרח משפחת הזרחי וגו'. וצוהר הוא זרח כמו צוהר תעשה לתיבה שיהא זורח ומאיר (פסיקתא) :

אלה בני דן וגו'. ולמה נאמר בהם אלה לפי שהיו הולכים אחר המשכן בסוף המחנות. דגל של אפרים ודגל דן בא הכתוב ויתן להם כח ואילות אלה לשון כח וגבורה (פסיקתא) :

ושם בת אשר סרח וגו'. דאתדברת בשיתין רבוא מלאכים ואתעלת בגינתא דעדן בחייה. מן בגלל דבשרת ית יעקב דעד כדון יוסף קיים (תרגום) : **על** פי הגורל תחלק וגו'. אמר הק"בה לדוד אזור חלציך ובנה יסוד בית המקדש. הביט דוד בצרור שעל התהום וכתב עליו מ"ב אותיות שם המפורש. וסביביו כתב יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. ועוד כתב דוד ושלמה בונין בית המקדש מיד הושיט ידו ליטול הצרור אמר לו הצרור אל תיגע בי ששם בוראי חקוק עלי ואני חותם של הק"בה. ואל תתמה שדיבר הצרור שהרי גורל של יהושע צעק אני גורל פלוני שנא' על פי הגורל. השיב דוד שמי כשם בוראי דוד חסר יו"ד דודי לי ואני לו נאה ליגע בך. נטל הצרור פרח ממנו שם המפורש והציפו המים למעלה. אמר דוד לפני הק"בה רבש"ע להרגני נתכוונת. א"ל לא נתכוונתי להרגך כי אם להראותך יסוד בית המקדש. מיד הזכיר שם המפורש וחקק עליו שם המפורש והשליכו על פי תהום וחזרו לאחוריהם (חכם הרזים סי' ה') ;

ותקרבנה בנות צלפחד וגו'. אפי' קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה. נראה לרשב"א דסבר ליה כמ"ד צלפחד היינו מקושש. ומעשה מקושש היה מתחלת ארבעים מיד אחר מרגלים דאמר במדרש שלש"ש נתכוון שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהם שלא יכנסו לא"י ממעשה מרגלים אין אנו מחוייבים במצות עמד וחילל שבת כדי שיהרגוהו ויראו אחרים ולא נשאו עד סוף ארבעים שנה כדמוכח קרא (תוס' ב"ב דף קי"ט ע"ב) (ע"ל פ' קרח ענין גדול מי היה צלפחד) :

בראשי"ת אותיות יר"א שב"ת דא משה בענין צלפחד שלא רצה לפסוק הדין ישראל שלא יחשדוהו (גלי רזיא) (ע"ל פ' בראשית) :

פעם אחד הייתי יושב בגדולת ישיבה ושמעתי שהיה א' אומר לחבירו מפני מה הלכה כיש אומרים. והשיב בעבור שהם אזלו בחכמה עילאה

עילאה ומעיינים ויורדים בעיון בקבלה ממדה הנקראת י"ש היא חכמת אלהים ושאל הא' א"כ בנחלות למה התחיל' התורה ביש נוחלין. והשיב לפי שמע"ה מקבל מי"ש זה אב וזה בן. והכוונה יש נוחלין ומנחילין זכה הצדיק ויצא ממנו בן צדיק הוא בנו בכח כמו שנוחל זה המדה הנקראת י"ש. כן בנו הבא מכחו כי מאחר שהענף והשורש אחד הוא א"כ דוגמא עליונה הוא ואין חילוק ביניהם. נוחלין ולא מנחילין כשזה הצדיק יוצא ממנו בן פריץ אשר איננו מכחו א"כ זה צדיק וזה רשע שהרשע הזה בן רשע הוא ואינו בשורש האילן. לכן האב נוחל המדה הנקרא י"ש ולא הב"ן. מנחילין ולא נוחלין זהו צדיק הנולד מרשע ואין זה בן רשע בכח רק בן צדיק הוא. ושכן באהל רשע כדי להשיב הרשע מפשעיו ולכן התעוררו לומר אינו דומה בן ת"ח בן ת"ח לבן ת"ח בן ע"ה. שת"ח בן ע"ה קיש קיש קרא שיש לו שם מצד שרואי' האב רשע וכן צדיק כענין שנמצא בדור רשעים שהיה לו קול. וזהו מנחיל ואינו נוחל ר"ל הבן נוחל ולא מנחילין זה רשע בן רשע ונעשה חיצוני. ולכן אין לו חלק ונחלה באילן הקדש רק טמאים הם וטמא טמא יקרא (פליאה):

דע לך שאין ישיבה שלמטה שאין נגדו למעלה וכל אחד מבני הישיבה יש לו למעלה כח וצל כנגדו. ואם אלה ישיבות למטה כנגדן אלף למעלה ומה שלומדים למטה הוא שלומדים למעלה כי תורה א' להם. וכל אלה התנאים ואמוראים המה ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם כולם היו בהר סיני במעמד כל ישראל וקודם מ"ת כולם היו למעלה. והרבה פעמים עברה כל התורה כולה על פיהם וראה באמת כשעלה משה למרום מצאו לר' עקיבא ותלמידיו עמו וזה היה קודם מ"ת ואומר לך דבר גדול. כשעל' משה למרום באו צלם וכחם של בנות צלפחד ובקשו נחלת אביהן בא"י בעד הבנות ונשאו ונתנו שם. ואמר להם הקב"ה הדין וכאשר היה הדבר למעלה כן היה הדבר למטה לא שמשה היה שואל אלא היה מלמד מה שהיה למעלה כי כולם היה כתוב. וכן המגדף והמקושש וטמאים וביוצא בהם. ודע כי בזמן דקא עסקי למטה כך עסקי כח שבנגדם למעלה. ועל אותו ענין ממש ולפעמים הנפש וצלה וכחה למעלה ולפעמים הנפש למטה בלבוש הגוף והכח למעלה וכו' (פליאה):

אבינו מת במדבר וגו'. א"ר חייא כתיב וימצאו איש מקושש דא הוי צלפחד דייקא על אילנין הי מנייהו רב מאחרא ולא חשש ליקריה דמאריה ואחלף שבת לשבת הה"ד כי בחטאו מת בחטא ו' מת. בג"כ הוי דיניהם כתים והקב"ה הוי עביד יקר ליקרי' וכו' וע"ד אתקשי משה בדינא דבנתיה דלא ידע אי אתכפר למהוי לבנתיה חולק ואחסנתא אי לאו כיון דדכר שמיה דהקב"ה אתידע דהא אתכפר חוביה (זוהר שלח לך ע' רנ"ח):

פתח ההוא ינוקא ואמר אבינו מת במדבר וכו'. וכי אחרנין לא מתו במדבר דהכא רשים ליה ואמר דאיהו מת במדבר כמה בני נשא ערטלאין על דא. מנהון אמרו בההוא מקושש עצים הוי דכתיב בחטאו מת. מנהון אמרו הכי ומנהון אמרו הכי. אלא כמה וכמ' דהוי מיתא ולא על חובא דקרח ולא על חובא דמרגלי' כד אתגזר גזירה אלא קודם מ"ת ובתר עגלא דעברו אינון מטעי עלמא ואינון דאתנשכו אבתרייהו אבל מענ' דאטעינו אינון בנתיה דמיתה במדברא והוא צלפחד רב לבני יוסף וכו'. ובגין דחב במדברא בכילולא ממש חשיבו דמשה נטיר דבבו איהו בגין דלא נטר' פומיה ומלה

לקבלא דמשה ומשה עניו מאד. כיון דחזא כן אפריש מדינייהו ויקרב משה את משפטן לפני ה'. אמר האי ינוקא אבינו מת במדבר במילולא דפומיה א"ל ברי מה בחטאו מת א"ל בחטא דנח"ש ולא בחטא אחרא ומאי איהו מלולא דפומיה (זוהר בלק ע' ספ"ס):

אבינו מת במדבר. ולית מיתה אלא בגלותא. כי בחטאו מת בחטא נוקבא דסמא"ל (מ' הנעלם):

בחטאו מת דא נחש דפתה לחוה אשת זנונים. והוא לא היה בתוך העדה באילין נועדים על ה' בעדת קרח מאילין דהוי מקצץ בנטיעות ועבדו פירודא בין הק"בה ושכינתיה (סס):

ויאמר ה' אל משה עלה אל הר העברים וגו'. בשעה שאמר הקב"ה למשה עלה אל הר העברים נעשה קילו של הב"ה מטטרו"ן על המים פי' שומר (ברהסית רבה):

משה לא תקן אלא בראייה שנא' והביט אל הנחש וחי. אבל לא נתקדש שמא במים ונשאר חסר מהשאר ותקנת בראיי' עלה אל הר העברים וראה. הנך רואה בעיניך ושמה לא תעבור. וראית ונאספת אל עמך (מ' הנעלם):

ולא כל יורדי דומה. אמר הקב"ה למשה כל הבריות יורדין לשאול שנא' כל יורדי דומה ואתה עולה. שנא' עלה אל הר העברים (ילקוט תילים):

יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה וגו'. בעל גבורה וכו' כמו שנא' מה זה לבן קיש הגם שאול בנביאים (ילקוט):

יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה. יש להקשות האיך עלה על דעת משה שבניו ירשו כתרו. והלא כמה רמזים רמז לו הקב"ה שיהושע יאכל פריו ומשנה שלימה היא בפ"ד דאהלו' אין דוחין נפש מפני נפש. אבל הענין כך הוא ראה משה בעולם שהכל נבראו זוגות וכן אשכחנא בדורות התנאים. והיה כוונתו של משה שיהיו שני מנהיגים דהיינו איש על העדה אשר יצא לפניהם למלחמה. וא' אשר יצא בתורה להיות יושב אהלים ללמוד. ואשר יביא' בזכיות ללמוד תורה. והשיב לו הקב"ה צו יהושע שיהיה מלך ואב"ד בישראל וחכם שלה' בתורה וחזקהו בתורה ואמצהו במלחמה כי א"א לשני מלכי' שישתמשו בכתר אחד (מגלה עמוקות אופן ק"ה):

אין ממנין פרנס על הצבור למטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה כטעם וידבר ה' אל משה לאמר שפירושו לאמר לאחרים והיא הכרזה בב"ד של מעלה והדר יפקוד ה' איש על העדה (יונת אלם פ' י"ט):

ויאמר ה' אל משה קח לך יהושע בן נון וגו'. בפרשת קח לך את יהושע יש בהן ד"ח תיבות כנגד ד"ח שנים שפרנס יהושע את ישראל ובהן תיקן ד"ח קסמים מישראל. ז' שנים שכבשו וז' שנים שחלקו הרי י"ד שנים וי"ד שנים ימים רבים עשה יהושע מלחמה (מג"ע אופן מ"ה): **המרא** למרה וטיבותא לשקייה. כלומר המשקה נותן בעין יפה למי שהוא רוצה כדאמר במדרש טוב עין הוא יבורך זה מרע"ה שא"ל הקב"ה וסמכת ידך והוא סמך בב' ידיו כדכתיב ויסמוך ידיו עליו ובקונ' פי' בע"א (תוס' ב"ק דף נ"ב ע"א):

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי וגו' אתה צוית לשמור פקודיך מאד והיכן צוה בחומש הפקודים. לשמור מאד תשמרו להקריב לי במועדו. היא הפרשה האמורה להלן היא הפרשה האמורה

כאן. ולמה היא אמורה ושונה ר"א בר פפא אמר אמר הקב"ה הואיל ומתעסקין בקרבנות כאלו אתם מקריבים לפני (ילקוט תליס):

ובראשי חדשיכם תקריבו וגו'. בר"ח חדתותא דסיהר' אנן מקריבין פרים בני בקר. שנים דהא מסטרא דפרה אדומה קא אתו (זוהר כרלפית ע' ס"ה):

ועשיתם עולה לריח ניחוח וגו'. ד"א ועשיתם עולה מלמד שכל המשמ' מועדות כראוי כאלו נעשה שותף עם הקב"ה במעשה בראשית שנא' ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים לכך נאמר בראש השנה ועשיתם שבתשרי נברא העולם (פסיקתא):

ומנחתם בעשרים ושבעה במרחשון תבת סולת למיסק על מדבחא מפני שהיו צדוקים אוכלים מנחת בהמה. נטפל להם ריב"ז אמר שוטים מנין זה לכם. ולא היה בהם א' שהחזיר לו דבר חוץ מזקן א' שהיה מפטפט כנגדו ואמר מפני שהיה משה אוהב אהרן. א"ל אל יאכל סולת לבדו אלא סולת ובשר כאדם שאמר לחבירו הילך רכיך הילך בשר. קרא עליו המקרא הזה ויבאו אילימה ושם שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים אמרו לו ר' אתה משחק בנו. א"ל שוטה שבעולם ולא תהא תורה שלימה שלנו כשיחה בטילה שלכם. א"ל רבי ובכך אתה פוטרני אמרו לו לאו הכתוב אומר ומנחתם ונסכיהם לריח ניחוח אשה לה' (מגילת תענית):

מים מ' דונכביהם קא דריש להו דכתיב בשני. ויו"ד דכתיב בששי ונסכיה. ומ"ם שבשביעי כתובה כמשפטם והוי מ"ם יו"ד מ"ם טעמא דר"ע בששי בחג מזכירין גבורות גשמים (תוספות תענית דף ב' ע"ב):

ניסוך מים הלכה למשה מסיני. והא דאמרי' בעלמא מ"ם יו"ד מ"ם לרבות ניסוך מים מן התורה אינו אלא אסמכת' בעלמא כך פי' ר"ת (תוס' מועד קטן דף י"ז ע"א):

ביום השמיני עצרת וגו'. אף עצרת יש לה תשלומין. בירושלמי א"ר יוסי בר אבין מת דוד בשבת בעצרת והיו כל ישראל אוננים יהקריבו למחר כלומר מהתם משמע שיש לו תשלומין. וקשה להר"ר אלחנן תיפוק ליה בלאו הכי לא הקריבו בראשון כיון שהיה שבת כדמשמע בשבת נפטר דוד. ושמא התם לית ליה הכי אלא פליג אהא (תוס' חגיגה דף י"ז ע"א):

י"א קרבנות מקריבים בר"ח ב' פרים ז' כבשים איל א' שעיר א' כנגד י"א ימים ששנת החמה יתירה על שנת הלבנ' (כחיי):

ויאמר משה אל בני ישראל. בא הכתוב להפסיק בין נדבה לנדרי'. ככל אשר צוה ה' את משה מלמד שהמצות צריכין לימוד והורא' לישראל אלו הלכות שנאמרו על פה ופירש המצות שנתקבלו מפי משה בקבלה. וא"ת למה לא נכתבו בפירוש עשות ספרים הרבה אין קץ ולא עוד אלא שנתן הקב"ה תורה שתהא עמל בה יומם ולילה כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל (פסיקתא):

פרשת מטות

וידבר משה אל ראשי המטות לאמר. איש כי ידור נדר לאסור איסר על נפשו וגו'. למה נסמכה פ' נדרים לפ' קרבנות לפי שנדרו הקרבנות כיון שעבר עליה הרגל חייב שנא' לא תאחר לשלמו ובאת שמה והבאתם

הבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם וכתיב למעלה מן הענין אלה תעשו לה' במועדיכ' לבד מנדריכ' ונדבותיכ' הסמיך נדרי בטוי לנדרי קרבנות (פסיקתא):

אמר ר' אל תהי פרשת נדרים קלה בעיניך שעל ידה נהרגו סנהדרי גדולה וכו'. כי צדקיה נשבע למלך נבוכדנצר וכו' שלח אחר סנהדרין אמר דרשו לי התורה מיד היו קורין פרשה ופרש'. כיון שהגיעו לפרש' איש כי ידור נדר א"ל אי בעי למיהדר ביה יכול או לאו. א"ל ילך אצל חכם ומתיר לו נדרו. א"ל כמדומה אני שאתם התרתם לצדקי' השבועה מיד גזר והורידן לארץ. הזכירו זכות אבות וכו' ומיד קשרו בזנבות סוסיהם (איכה רבה):

בשעה שהגלה נ"נ גלות יכניה חזרו רחמיו של נ"נ עליהם וחזר ואמר להם יש לכם מזרעו של יאשיהו אמליכנו עליכם. ושם היה מתניה בן יאשיה ענה נ"נ ואמר מה שמך חשב מתניה בלבו הריני מוצא שמי צדקיה כדי שיצאו ממני בנים צדיקים ולא היה יודע שבימי הקב"ה מצדיק עליהם הדין המליכו על ירושלם. א"ל השבע לי שלא תמרוד בי. א"ל הריני נשבע בנשמתי א"ל לאו א"ל איני משביעך אלא בס"ת שניתנ' על הר סיני. הביא ס"ת והיתה על ברכיו והשביע ולא הספיק נ"נ ללכת מירושלם עד שמרד בו (פסיקתא מובא בילקוט ירמיה):

אין מתירין אלא בפניו מפני החשד או מפני הבושה. וא"ת מה היה בדעתו של צדקיה מה היה מועיל לו התרה שלא בפניו וסנהדרין נמי למה התירו לו. וי"ל דצדקי' היה מצטער ביותר על שלא היה מגלה השבועה והוי מבטל ממלאכת שמים והוי כמו לדבר מצוה. ועוד י"ל דמצוה על החכמים לעשות רצון מלך ולדבר מצוה מתירין (תוס' נדרים):

בד"ה וליחוש וכו'. וא"ת בין חכם בין בעל היאך יכולים להפר שלא בפני יתומים הא אמרי' בנדרים המודר מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו ויליף משה וצדקיה וכו'. וי"ל בדיעבד אם הופר מופר תדע מדסמך צדקיה שהיה צדיק גמור על מה שהתירו לו סנהדרין שלא בפני נ"נ. ועוד דהטעם דאין מתירין אלא בפניו מפרש בירושלמי דנדרים ר"י אומר מפני הבושה. וריב"ל אומר מפני החשד ואתא הדא פלוגתיה כהדין פלוגת' דתנא יום כפור צריך לפרוט מעשיו דברי ר' יהודא ר' עקיבא אומר אין צריך לפרש פירוש מפני הבוש' שנתבייש ממה שנדר הנא' ממנו. וכן מפרט מעשיו כדי שיתבייש מחטאו. ומ"ד מפני החשד פי' שלא יחשדוהו שעובר על נדרו ולכך לא יפרוט מעשיו שלא יחשדוהו בשאר עבירות והשתא ניחא הכא דלא ידעו אם קבלו כתובת'. והא דיליף ממשה וצדקי' היינו כריב"ל דהתם מפני חשד איכא ומפני הבושה ליכא (תוס' גיטין דף ל"ה):

היתר נדרים פורחים באויר. התרת נדרים שאמרו חכמים דחכם מתיר הנדר מעט רמז יש מן התורה לדבר ואין להם על מה לסמוך אלא שכך מסור לחכמים בתורה שבע"פ (תוס' חגיגה):

בשעה שגילה הקב"ה למשה פרשת נדרים נ' דרים שהוא סוד בי"נה. כי בסוד בינ"ה שם הוא היתר נדרים ולכן מתירין הנדרים בי"ב וכו' (מגלה עמוקות אופן ג'):

וידר יעקב נדר. בעא לאדבקא בבינ"ה דהיא מקום הנדר. נראה שמה שארז"ל נודרין בעת צרה הוא לאסתלקא בבי"נה שהיא מקום הנדר דמאן דמדביק בה הוא בן חורין מכל צרות דהא תמן איהו חירו' דעלמין. יכן נ"ל שהעולים לספר תורה נודרים משום דספר תורה איהו תפאר"ת (ת"ד)

לאסתלקא עמה לבינ"ה (מגיד מסרים פ' ויקח) :

היתר נדרים פורחים באויר של מעלה עד שמגעת להמקום הנקרא ביטו"ל נדרי"ם . ושם מתבטל הגזירה רוגמא לדבר תפילתן של צדיקים שמהפכין מדת הדין למדת הרחמים . וזה היה מאמרם שאם לא היה היתר נדרים לא נשתייר מישראל שריד ופליט (ציוני) :

הפוגם בשבועה בשעה שיוצאה מפיו עונשו גדול שהיא עצמה שקר . ולא שייך בה היתר כלל שאין לה תקנה אלא בתשובה וייסורין . אבל הנודר אין להם אחיזה שם כי הוא למעלה בבי"נה ; ואמרו כי סוד הנודר או נשבע ואינו מקיימו גורם שהמלאך הממונה על מאמר פיו אותה מצוה שמחייב לעשות נשאר גרוע ממנה עד אשר ישלים חיובו בפועל וכל אשר עליה קאי בבל תאחר . ועד שלא יצאו ידי חובתו הנה המלאך שראוי להיות טוב הוא שליח המצוה שבא אצלו כמזיקים שנבראו בין השמשות ולא הושלמו יצירתם לטוב (יונת אלם פ' ע"ד) :

הפרת נדרים בשלשה הדיוטות . פי' רשב"ם מדכתיב ראשי המטות שנים משמע ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד. ואין נראה דאדרבה שראשי המטות דרשינן יחיד מומחה וראשי היינו ראשי דעלמא כדפ"ה והיכי נדרש ממנו דבעינן שלשה . אלא נראה לר"י דבלא קרא ידעינן דהא מדבעינן יחיד מומחה א"כ הדיוטות לא סגי בחד. ובעינן שנים ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד א' (תוס' ב"ב דף ק"ך) :

ויחל משה . מהו כן א"ר ברכיה שהתיר נדרו של יוצר . כיצד בשעה שעשו ישראל העגל . עמד משה ומפיים את האלהים שימחול להם . אמר לו משה כבר נשבעתי זובח לאלהים ודבר שבועה שיצא מפי איני מחזירה . אמר מרע"ה רבון העולמים ולא נתתי לי הפרה של נדרים ואמרת איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו . וכל זקן שמורה הוראה אם ירצה שאחרי' יקבלו הוראתו צריך הוא לקיימה תחלה . ואתה צויתני על התרת נדרים דין הוא שתתיר תחלה כו' . מיד נתעטף בטלית וכו' (רבה פ' כי תשא) :

ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי . ותימה אמאי אין הקב"ה מפר עצמו דהא מסקינן במסכת חגיגה דנדרים יש להם הפר' מדכתיב אשר נשבעתי באפי . ודרשינן באפי נשבעתי וחזרתי אלמא שהוא מפר לעצמו . הא אמרינן בפרק אלו דברים לא יחל דברו מכאן שאין חכם מיפר לעצמו (תוס' ב"ב ע"ד ע"א) ;

רבא משתבח לר' נחמן בי' ר' חסדא דאדם גדול בתורה הוא . א"ל כי יבא אצלך אייתיה לידי הוי ליה לרב חסרא שאלת נדר אתייה רבה לרב נחמן . א"ל ר' נחמן כמה זימנין עבדית הכי והכי . א"ל אין . רתח רב נחמן , א"ל זיל לקילעך . אמר רב חסדא אנא אפתח פומי לנפשאי דתנן איזה דרך שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ומדרתח ר' נחמן אדעתא דהכי לא נדרתי (שאלתות דרב אחאי גאון פ' ויקח) ;

כל עבירות נפרעין ממנו וכאן ממנו ומבני משפחתו שנאמר אל תתן את פיך לחטיא בשרך ואין בשרו אלא קרובו . ואע"ג דבפ' במה מדליקין נפקא לן מההוא קרא בעון נדרים בנים מתים כשהם קטנים אבל גדולים לא וכ"ש ממשפחתו דלא היינו בנדרים אבל בשבועה כל משפחתו נענשים דקרא מיירי בתרווייהו אל תתן את פיך איירי בשבועה . ולמה יקצוף האלהים

האלהים על קולך וחבל מעשה ידיך משמע בנים דווקא איירי בנדר (תוס' פנופו"):
אמרינן ליה אלו ידעת דפתחין פנקסך וממשמשין בעובדך הוי נדרית. א"ל לאו. פי' רבינו ניסים שמתוך שהוא נדר נראה שהוא כחזיק עצמו בחסיד שלא יכשל בנדר: ומתוך כך מן השמים פותחים פנקס זכיות וממשמשין במעשיו (תוס' נדרים דף כ"ב ע"א):

תוספות וראב"ד. תוספות סברו יתירו בפניו לכתחלה אבל בדיעבד שרי רק תילול השם בדבר. וראב"ד סבר אפי' בדיעבד אין התר' (שם):

את'של נמי אאידך ואע"ג דלא ניחא ליה. ותימה הלא לא יכול לשאול על נדרו כי אם מדעתו של פרעה כמו ההוא מעשה דצדקיה ונ"נ. מיהו מהכא משמע שהיה בפניו וכו'. מיהו מהכא לא יכיל למשאל עליו אי לא ניחא ליה לפרעה (תוספות סוטה דף ל"ו):

משה ע"י שנצטער בסבלות של ישראל במצרים ניתן לו פרשת הפרה (רבה נחקוקי): **יפתח** הגלעדי נדר דבר שלא כהוגן להעלות בתו ע"ג המזבח נתקבצו אליו בני אפרים לעשות עמו מריבה גדולה היה לו לפנחס לומר להם להתיר נדרו לא באתם ולעשות מריבה באתם אלא הוא לא מיחה בבני אפרים ולא הותר הנדר ליפתח ונהרגו מ"ב אלף מישראל. ומי הרג אותם פנחס שהיה ספק בידו למחות ולא מיחה. ולהתיר נדרו של יפתח ולא התיר עכ"ל (תנא דבי אליהו):

כל המקיים נדרו זוכה ומשלם נדרו בירושלים. שנאמר נדרי לה' אשלם בחצרות בית ה' בתוככי ירושלים הללויה. ואומר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו (רבה נחקוקי):

איחר אדם נדרו מלאכים מזכירין עונותיו (תנחומא פ' ויגש):

האדם הנשבע צריך שימור שלא יצא ח"ו לקליפות (יונת אלם פ' ע"ג):

הטעם שהחמירה התורה בשבועה והזהירה עליו לשעבר יובן ג"כ עם מה שאמרנו. כי להיות הקליפות סביב למלכות שנא' סביב רשעים יתהלכון. הנה נשבע לשקר נותן להם כח ואחיזה במלכות עצמה שטהרתם קשה מאד (שם):

מר סבר יש לו הפרה. וא"ת נהי נמי דיש לו הפרה מ"מ קיימא לן דצריך לפרש הנדר כי אם הלשון שנדר. אבל אין צריך לפרש למה נדר. ולא דמי לההוא דגיטין פרק השולח גבי כהן שנשא אשה וכו'. שהרי התם הוא נודר שלא יהנה מאשתו פסולה כשיב' לפני חכם ומפרש לו נדרו יתיר לו. אבל הכא לא ימנע מלהתיר אפילו אם ישמע הלשון שנדר (תוס' ערכין דף ד"ג ע"א):

ואשה כי תדור נדר וגו'. העובר על נדרו במזיד ולא עשה תשובה צריך להתגלגל באשה נדרנית. וזש"ה ואיש כי ידור נדר וסמיך ליה ואשה כי תדור נדר. וז"ש רז"ל אי אפשי באשה נדרנית כי כבר היתה זכר ונחלף לנקבה. ועל זה אמרו בעון נדרים אשתו של אדם מתה ואם הוא חטא אשתו מה חטאת. ועוד שאשתו אפשר היתה זכר והיה נדרן ולא קיים. ועכשיו נזדווג עם נדרן ואינו בדין שיתקיימו שניהם ידחה הראשון מפני השני (רקנטי):

כל נדר וכל שבועת אסר וגו'. כשגילה הקב"ה למשה אישה יקימנו ואישה יפירנו באותו פרק כששמע פרשת נדרים ונקר' משה איש האלהים בעלה דמטרוניתא היתה תפלה למשה (מג"ע אופן נ'):

איתא במדרש מלאך אחד יש בין השמים וארץ ושמו ס"י . והוא ספר נדרו של הקב"ה כאשר ה' צבאות יעץ אבל מלאך אחד ששמו ס"י ספר (פס) : **ת"ח** מה כתיב וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים . מאריה דביתיה מאריה דמטרוניתא כמה דכתיב אישה יקימנו ואישה יפרנו (זוהר ויחי ע' תק"י) :

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים וגו' . הטעם שהוצרך משה להקבר בעבר הירדן . דקי"ל לא תחסום שור בדישו . וכשנותנים רשות למשחית צריך ליתן חלקו כדאיתא בזוהר פ"שת בא . שהשטן קטרג עבור האיל שניתן תחת יצחק . וביקש שיתן לו יצחק עד שנתן לו הקב"ה תחת יצחק במקומו את איוב וכן גבי פנחס שהשיב החימה טאים על רישיהון דישראל מ' של מות סימנא דמות . ורצה השטן ליקח שלו לקיים לא תחסום שור בדישו . והשיב הקב"ה נקום נקמת בני ישראל מאת המדיני' ר"ל מה שניתן רשות למשחית בני ישראל . ורצה השטן להשחית אותם אותו נקמה תנקום מאת המדינים ר"ל המדינים יהרגו עבור ישראל . ומקשה הלא אין השטן מרוצה אפי' מאלף עכו"ם נגד יהודי א' והשיב הקב"ה אחר תאסף אל עמיך אחר כפרתן של ישראל שאתה שקול נגד ס' רבוא (מגלה עמוקות אופן ר"נ) : **אמר** הקב"ה למשה זוכרים אתם מה שעשו לכם מדינים שנפלו מישראל ך"ד אלף איש אלא עד שלא תאסף נקום נקמת בני ישראל מה עשה לקח אלף איש משבט ושבט מישראל הרי י"ב אלף והמקנא על הזנות נשיא עליהם ולקחו כלי קדש וכו' והלכו וישבו בנות מדין והביאו אותם וישמע משה ויצא לקראתם וראה אותם א"ל על אלו נפלו ך"ד אלף מישראל שנא' הן הנה היו לבני ישראל וגו' התחיל כועס עליהם וכו' ובכעסו נסתלקה רוח הקדש וכו' . מכאן אתה למד שהקפדן מאבד חכמתו קרא לאלעזר וכו' (פרקי ר"א פ' ס"ו) :

והכיתם כל עיר מבצר וכל עץ טוב תפילו וכל מעיני מים תסתומו א"ל והא כתיב לא תשחית את עצה אלא על שאר אומות צוה וזו קלה ובזוי' שנא' ונקל זאת בעיני ה' וכה"א צרור את המדינים וכתיב לא תדרוש שלומם וטובתם (ילקוט מלכים) (זה שייך לפ' פנחס) .

לתת נקמת ה' במדין וגו' במלחמות עמלק עשה משה מלחמה בשר של מעלה ויהושע עשה מלחמה בלמטה וכן במדין עשה משה מלחמה עם השר של מעלה לתת נקמת ה' במדין ופנחס שלח לעשות מלחמה עם המדינים (מ"ע אופן מ"ד) :

אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל תשלחו לצבא לרבות שבטו של לוי (פסיקתא) :

וימסרו מאלפי ישראל וגו' מגיד הכתוב שהיו בנים כשרים וצדיקים ומכרו נפשם על הדבר ר' נתן אמר אחרים מסרום איש פלוני כשר יצא למלחמה (פסיקתא) :

וישלח אותם משה וגו' . הטעם של נטילת ידים בעבור שיש לחיצונים יותר אחיזה בידים בשביל הצפרנים . לכן אין ראוי להגדיל אותם יותר מדאי אלא לטוהל שעושה הפריעה עמהם כדי שיבא הקליפה שהיא הציפורן ויקרע הערלה ויבטל כחה וכן צריך שכל מלך או גבור שבא לעשות נקמה צריך שיהיה איזה חיבור או קישור עם אותה האומה כגון פנחס שבא מן בנות פוטיאל עשה נקמה במדין ודוד שבא מרות המואבי' עשה נקמה במואב

לקיים הפסוק מהרסיך ומחריביך ממך יצאו (גלי רזיא) :

ר' יצחק פתר קריי' במלחמת מדין שערך כעדר העזים כשהלכו למלחמת במדין לא הלכו אלא בזכות משה ופנחס שעלו מן הרחצה שלא הקדים א' מהם תפילין של ראש לתפילין של יד שאלו כן לא היה משה משבחם ולא היו יוצאים בשלו' וכו' א"ל משה דבריכם סותרים זה את זה אמרתם ולא נפקד ממנו איש לעבירה ואמרתם ונקרב קרבן לה' אלו לא חטאתם קרבן זו למה א"ל על אותה הזיעה של יצ"הר אנו מביאי' קרבן התחיל משה משבחם (רכס סיר הסירים) :

יש להקשות למה סיבב הקב"ה כל אלה הסיבות למה לא שלח משה שילך הוא בעצמו כמו ששלחו במלחמת סיחון ועוג ואם נאמר שמלחמת סיחון ועוג הלכו כל ישראל לשם ומשה שהיה מלך עליהם לא היה ראוי שילכו בלתי מלך ושתחיל' כבישת הארץ היה ראוי שיהיה ע"י משה וגם בכאן היה ראוי שילך הוא עם שרי החיל כדי שלא יחשדוהו פריצי הדור שלא נכשר בעיני משה מעשה מדין כי נתיישב עמהם כ"כ שנים. וגם בעבור קרובי אשתו שהיו ג"כ שם לא נמצא בכתוב שהקב"ה אמר למשה שישלח לפנחס ותדע כי שיש בו סוד גדול לדעת משה שלח יהושע למלחמה עם עמלק ולא נמצא בכתיב שאמר לו מידי ואפילו ברמז. וג"כ במלחמות מדין ששלח לפנחס עם שרי החיל ולא נמצא בכתוב שנצטוה לשלוח לפנחס ולכן עכ"פ צריך לומר שיש בו סודות נוראים ומשה למד אלו הסודות כשעלה למרום מרזי"אל ויופי"אל הה"ד עלית למרום שבית שבי. אמרו אלו המלאכים למשה אנחני נראה לך באיזה אופן תוכל לקחת שבי מסטרא אחרא לבטל מחשבתו כשיבא על ישראל להפר ברית אתם בלתי רשות מב"ד עליון תדע בוודאי שהסטרא אחרא יש לה רשות לעשות חיתונים מנוקבא דיליה עם גבורים וחסידים מישראל ואילין נוקבין אינון נפשיהון מחסידי עכו"ם . ובזה האופן חסידי עכו"ם יש להם חלק עה"ב בהיות שנזדווגו עם ישראל לכן כשהסטרא אחרא שלח מסטרא דמסאבא דיליה לצער את ישראל ולהפר את תורתם צריך שיצא לקראתו מלך או גבור חיל מישראל שיהיה לו איזה קורבה עם סטרא דמסאבותא בת אל נכר הארץ למה כי כשמתעורר ממונא דסטרא לבא נגד האומה ישראלית הוא בשביל שישראל הורד עולם מעל צוואר' ויצחק אמר לעשו כאשר תריד ופרקת עולו וגו' תכף עולה ממונא דעשו ומבקש דין נגד ישראל וצריך שיקוב הדין את ההר . כשבא עמלק משה לא היה יוכל ללכת עם עמלק למלחמה כי ברשות ב"ד עליון בא . וא"ת משה היה ג"כ קרוב לסטרא אחרא שהם יתרו כבר נתפרד מקורב' דיליה כיון שנפרש מאשתו . ויהושע היה ראוי לכך בשביל ג' סיבות . א' שהיה מזרע יוסף שנתגדל בבית פוטיפר . ועוד שיהיה עתיד להיות חותנו של סטרא אחרא שלקח רחב הזונה והיא היתה יודעת זאת . ודאי רמז כשאמרה לפנחס וכלב תתנו לי אות אמת שהית' חושבת לעולם שמלך ישראל עתיד להיות בת זוגו דילה שכך היו מגידים לה סטרא אחרא לכן יהושע היה ראוי לצאת נגד עמלק ועמלק עלה לגבי ב"ד העליון והיה צווח ואמר אתם נתתם לי רשות שאלך ואעשה דין בישראל בשביל חטאתם ועתה נהלש חיילתי מפניהם א"ל מי הוא שבא לפניך וכנגדך בלתי רשותינו אמר יהושע בן נון . א"ל הוא שבררת אותו ועתיד להיות חתנך הוא מסטרא דילך וג"כ נערו הוא של

של האוהל שהיא השכינה הוא דילך מן ו׳ ימי בראשית והנה לך להיות חתנך ומה שיעשה הוא עשה . וג״כ פנחס הוא היה ראוי ללכת לעשות נקמת ה׳ במדין וכשהלך סטרא אחר׳ לב״ד העליון והיה צועק על מה שעשו ישראל למדין שלא נתן ארץ מדין לישראל להורישה והיה מבקש דין למה עלו ישראל על מדין במקום שלא ניתן להם לירושה והיה אומר כך . ואם הוא שחטאו ישראל עם בנות מדין בנותיה׳ אני הפקרתי אותם שיחטיאו בהם דא מלאכתי להשיאם עם בנותי שכן עשיתי עם יעקב אביהם הוא בקש ממני בת זוג א׳ ואני נתתי לו ד׳ אחיות הם פשעו שעברו על מצות קונם. ועתה באו להשמיד את ארצי ואת עמי הדין יקוב ההר. א״ל ב״ד העליון מי הוא זה שר צבא שבא כנגדך השיב דא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן . א״ל ולמה באת אלינו הנה נכדך בת פוטיאל אין לנו עסק עמו הנה מהרסיך ומחריביך ממך יצאו . יצא אבל וחפוי ראש מלפני ב״ד של מעלה. וכסדר הזה נעשה עם דוד וגם לעתיד יהיה כן ב״ב אמן (גלי רזיא):

ואת מלכי מדין הרגו וגו׳ . לא קם בישראל נביא עוד כמשה אבל באה״ה קם ומנו בלעם. משה אשתמש בכתר׳ קדיש׳ ובלע׳ בכתר׳ תתאה דלא קדישין . ובההוא גוונא ממש כתיב ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב ואי ס״ד יתיר זיל שאול לאתניה (זוהר סמות ע׳ ל״ז) :

בלעם היה בעל תשובה כשזכר שם המפרש ונשתטח לפני כסא הכבוד ונסתפק פנחס להמיתו שאין לך דבר שעומד בפני בעל תשובה ויצא מפי משה וב״ד לדון אותו בד׳ מיתות ב״ד לפי שהמית ך״ד אלף מישראל ועברתו שמורה נצח כל צרות של ישראל (מג״ע אופן ל״ה) :

מגרמיה דבלעם אתעבידו חיוון דתלת רישין ואפילו תולעתון דאכלו בשרא אתעבדו חיוון בר מש״ז רותחת דאפיק איניש לשמה דההוא חוייא ונטלין ליה בלבושא חדא וזרקין ליה בההוא חיווא מיד נפקו רישיה ותפסק ליה (זוהר) :

בלעם נהרג בחרבא דחקוק עליה חיווא מתרין סטרין דעבידו ביה כמה מיני זיני מיתה ולא מית עד דנטלו חרבא דחקיק עלה חיווא מתרין סטרין דלא יקוים ביה תמות נפשי מות ישרים (זוהר בלק) :

וית מלכי מדינאי קטלו על קטולא משיריתהון את אוי ואת רקם ואת צור הוא בלק וית חור וית רבע חמשת מלכי מדין וית בלעם בן בעור קטלו בסייפא . והוי כיון דחמא בלעם חייבא ית פנחס כהנא רדף אבתריה עבד מלתא דקוסמין ופרח באויר שמיא מן יד אדכר פנחס שמא רבא וקודשא ופרח בתריה ואהדיה ברישא ואחתיה ושלף סייפא ובעא למקטליה פתח פומיה במילין תחנונים ואמר לפנחס אין תקיים ית נפשא אשתעבענ׳ לך דכל יומא דאתקיים לית אנא מלטטתי ית עמך . עני וא״ל הלא אנת הוא לבן הארמי דבעא לשיציית יעקב אבונן ונחתו למצרי׳ בגין למבדיה זרעיה ומן בתר דנפקו ממצרי׳ גרית בהון עמלק רשיעא ובדין אתגרתא אתגרא למילט יתהון וכיון דחמינן דלא אהניין עובדך ולא קיבל מימר׳ דה׳ מינך אמליכ׳ מילכא בישא ית בלק למוקמי׳ ית בנתי׳ בפרשת אורחין למטעי יתהון ונפלו בהון בג״כ ך״ד אלף בג״כ לית אפשר תוב למקיימא ית נפשך ומיד שליף סייפ׳ מן תיקה וקטליה (תרגום) ;

ויקצוף משה על פקודי החיל וגו׳ ולמה כעס מרע״ה על שהחיו את הנקבות במדין והלא לא צוה אותם שלא יהיו כל נשמה וא״ב

מהיכן היה להם ללמוד אלא ידע משה שהיו חכמים גדולים והיה להם ללמוד ק"ו מכנען דכתיב לא תחי' כל נשמה כדי שלא יחטיאו אתכם אלו שכבר החטיאו אותם לכ"ש (מדרש) :

הן הנה היו לבני ישראל וגו'. על י"א דברים נגעים באים וכו' וכולהו הוי בבלעם וכו' אמר ר' אבהו כל הנהו הוי בבלעם ג"ע מנין דכתיב הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסור מעל בה' (זוהר בלק) :

ת"ח בגין דחמא בלעם דלא יכול לאבאשא לישראל אהדר גרמי' ואמלך לבלק מה דלא בעי מיניה בגין לאבאשא לון ועיט' דלהון הוי באינון נוקבי דמדין דאינון שפירין ואלמלא דא"ל משה לא הוינא ידע דכתיב הן הנה היו לבני ישראל (סס ע' סנ"ג) :

ויצמד לבעל פעור ר' יהודא אמר כהני צמידים תכשיטים הוי מתחברן בבעל פעור בחרשיהון דנשיא מנ"ל דכתיב הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם אוליף לון מילין בפומא דהא חרשין וקוסמין לא הוי כוותייהו אבל מלין בפומא לא הוי ידענא ועל דא בדבר בלעם לאשלמא חרשייהו (יסוד ביריס) :

אין לך בעולם מתעסקין בנחש וכישוף כמו מואבים מה כתיב ויצמד ישראל לבעל פעור ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן ובגין דהוי אכלי מידי בחרשייהו מיד הוי סגידו לטעוותהון (סס) :

וכל אשה יודעת איש וגו' ת"ח לית אינתו בעמין עע"ז דכשירה כרקא יאות וחזי לה וכו' מ"ט משום דקשה למיעבר זוהמא מנייהו והיינו דקאמר משה בנשי מדין וכל אשה יודעת איש למשכב זכר תהרוגו (זוהר יתרו ע' קנ"ו) :

ת"ח אמאי אסירין נשי שאר עמין דידעי משכב זכור משום דתניין אית ימינא ואית שמאלא וישראל ושאר עמין ג"ע וגיהנם ע"הב ע"הז וישראל לקבלי דרחמי שאר עמין לקבלי דדינ' ותנן איתתא דטעמי טעמי דרחמי רחמי נצת איתתא דטעמא טעמא דדינא דינא בדינא אשתכח ואתדבק וע"ד תנינן הובעלה לערל קשה לפרוש וקשורה בו ככלב וכו' ובג"כ איתתא דהיא בתולתא ולא אתדביק בדינא קשיא דשאר עמין ואתדביק בישראל דרחמי נצח ואתבשרת (מ' הנעלם) :

וכל הטף בנשים וגו' ע"ל פ' ויקהל בפסוק וכל אשה חכמת לב בידיה טוו תמצא מדרש זה וסודו (מ' הנעלם) :

ויאמר אלעזר הכהן אל אנשים גם אלה משלי שלמה אמר רי"בל מפני מה זכו אנשי חזקיה לאריכות ימים מפני שהיו מתונים בדין ומיושבים בדין שנא' תפוחי זהב וכו' אמר רב חמא בר חנינא מהו גם אלה שהיו מתונין בדין ומיושבי' בדין שכל מי שמקפיד סופו לשכוח את דבריו שכן מצינו במשה על שהקפיד לשעה שכח את דבריו והשיב אלעזר הכהן תחתיו שנאמר ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא למשה צוה לו לא צוה והלא דברי' ק"ו ומה משה אבי החכמה ואבי הנבוא' על שהקפיד לשע' שכח את דבריו והשיב אלעזר הכהן תחתיו שאר בני אדם עא"כו (ילקוט משלי) :

ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא משה נתן לו רשות לדבר בפניו שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא כך הייתי מדבר ועכשיו אתה מדבר ד"א שאמר הלכה משמו בפניו כענין שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי (פסיקתא) :

ר"א ויאמר אלעזר הכהן למה נאמר פ' זו באלעזר מפני שצריכין הזאת שלישי ושביעי מאפר פרה אדומה נעשית ע"י אלעזר הכהן שנא' נתתם אותו אל אלעזר הכהן באלעזר היתה נעשית באלעזר היתה הוראה (פסיקתא) : צא ולמד מאלעזר הכהן זאת חקת התורה וגו' אך את הזהב וגו' אם תחזור על הפרש' הזו אי אתה מוצא בכל התורה כולה הא למדת תורה שבע"פ היה לומד עמהם וכן אתה מוצא בפנחס שהרג זמרי וכו' (פליאה):

אך את הזהב ואת הכסף וגו' ויש להקשות בפסוק זה למה הזכיר הכתוב ששה מיני מתכות ופרט כל מין ומין בפני עצמו בשמו עם כל א' ומז בו ריבוי ובתחלת הפסוק לשון מיעוט אך את הזהב יש בו סודות גדולות נפלאים תדע שכל מין מן ו' מתכות יש להם ממונים על כל א' כמו שיש גוון במתכות משניין דא מדא כך הוא בממונין דלהון מסטרא דדהבא אית דאיהו מסטרא דשמשא עילאה ואית ממונא דדהבא דאיהו מסטרא דשמשא תתאי כי שבעה מיני דהבא הם וכדין בכספא דאינון מסטרא דסיהרא עילאה ואינון ממונין דכספא דאינון מסטרא דסיהרא תתא' הברזל והנחשת והעופרת והבדיל אית עליהון ממונין על כל גוונין הברזל בא מצד צפון והנחשת מצד מערב הבדיל והעופרת מצד מורח לכן כל חרשין ועופין נאחזים יותר במתכו' כשהם נדבקים יחד וכוחותם יחד עושים פעולה נגדיים מהטב' והראיי' מצלמא דנבוכדנצר וגם צפור שהיה לבלק בן צפור שהיה עשוי מו' מיני מתכות ומגיד לו עתידות והיה לבלק לשון של צפור אחד הנקרא שמו ידוע ע"ש ידעוני והיה משימו בפיו של אותו דיוקן הצפור נגד זריחת השמש והוי מלל עמיה ולכן בא בתורה וגלה להם אלו הסודות וכתב אך למעט כוחות הללו וא"ת לרבויי בא התורה ר"ל אותו הממונה שהוא על כל מין ומין מהמתכות הללו ולהעביר' באש כמו שישראל עושים למטה שמעבירים גיעולי עכו"ם באש כן מעבירים כוחותם לעילא באש ולכן אנשי מדין שהפקירו נשותיהם שהיו עצתם כדי להחטיאו את ישראל נתחיבו כליי' הם ונשותיהם (גלי רזיא) :

למה נתפרש במלחמות מדין טהרת כלים ובמלחמת סיחון ועוג לא נתפרש ובו הוא סוד נסתר כי נכתבו לפרסם טומאתם בעולם וכדי להראות גרעונם של מחשבתם של מדין נתפרסם כאן ולא במקום אחר וכמו שבקשו הם לתת פגם גרעון ישראל וע"י עצות בלעם הרשע כך רצה הקב"ה שיתפרסם ולהכשיל ישראל בטומאתם ובזוהמתם בעצת בלעם נתקנ' הקב"ה ע"י בני ישראל כי אל קנא הוא (גלי רזיא) :

תדע שכל מה שעשה בלעם היה כדי להגביר סטרא אחרא על סטרא דקדושה וכן בכל פעם שאשו של סמאל גובר סטרא אחרא מסאבא גוברת על יצ"ט וכו' ולכך במדין שהגדילו כוחם של סטרא אחרא הוצרך לפרסם הטהר' מגיעולי עכו"ם ולהעבירם באש ובמים התחתונים וכמו שמתעוררי' למטה כך מתעוררים למעלה וכמו שהיו מעבירים גיעולי עכו"ם למטה באש כך היו עושין למעלה היו מעבירין ממונין דלהון שהיו ממונין על כל מתכות באש ומים העליונים כדי לבטל כחם וגבורתם (גלי רזיא) :

שא את ראש המלקוח וגו' באדם ובבהמה אדם אלו הנשי' אשר לא ידעו משכב זכר וכה"א ויעשהו כתבנית איש בתפארת אדם לשבת בית איש זה זכר אדם זה נקבה צלמים זכרים ונקבות (פסיקתא) :

והצית המלקוח וגו' ה' עילאה משם נתפרשו כל אלה המלכים והם סוד

אנשי המלחמה כי הם עיקר הדינים והמלחמה עד שמתו מחמת מלחמה ואמנם שאר הדינים היוצאים מן ה' תתאה הם מבוססים והם ב"ד התחתון הנקרא עדה בסוד אלקים נצב בעדת אל וזהו בין אנשי העדה וכו' (ע"ס בכוונת הר"י כמה סודות על ה' אמוז מן התמנפים) :

ויהי המלקוח פקודי החיל וגו' קושיות הבאים על ענין המלקוח שהביאו פקודי החיל למשה קושיא ראשונה למה במלחמות מדין נעשה זה השתנות יותר מארצות אחרות שבכאן גזר הקב"ה והרמות מכם לה' המלקוח הה"ד שא את ראש המלקוח השבי באדם ובבהמה וצריך לומר שיש בו סודות גדולות ותדע כי הקב"ה ברא ג' כיתות מלאכים וכו' נגד ג' משמרות הוי הלילה וכו' ונגד ג' כיתות הללו ברא הקב"ה בעולם ג' בריות צורות המדבר צורות המושכלות צורות הצומחות . וחילוק ג' אורות הללו לכל בעלי חיים והבינם בחכמה ובתבונה ודעת ועל כל מין ומין יש לו שר א' ולכל אלו השרים יש להם אפוטרופוס המבקש בכל ר"ה ור"ה מהאל י"ת שפע ומזון לכל מין ומין כו' וכל הממוני' ושריהם וחייליהם שהם על בעלי חיים גשמים שהם תחת ממשלת הממונים והשרים הרוחניים הם מוכרחים לעשות רצון קונם לבא באש ובמים ובכל שליחותם שיגזור עליהם וראייה מאותות ומופתים שנעשו במצרים . מהצפרדעים ומהערוב והארבה וכו' . והקב"ה גזר שכל בקר וצאן של מדין וחמוריהם שיחיו ויעלו במדרגה גדולה הה"ד מן הבקר ומן החמורים ומן הצאן ממחציתם תקחו ונתת לאלעזר הכהן תרומת ה' והראה חידוש אחר שהזכיר הכתוב החמורים שהם מסטרא דשמאלא בין בקר וצאן שהם מסטרא דטהרה . וכל זה להראות מדותיו של הקב"ה שאין מקפח שכר כל בריה בין שתהיה מסטרא דמסאבא בין מסטרא דטהרה . וכל זה בשביל אותם הנשחטים או נשרפים בשליחות קונם הקב"ה משלם להם שכר כפלים ממה שהוא חי . והראיה מכאן שהשוה זכות דחמרי מסאבי לפרים ואילים שהם מסטרא דטהרה כענין הטהרה שהיא התרומ' שנקרא תרומת ה' וכל זה היה במדין להראות חרפתן וטומאתן לעיני כל העמים שיותר מעלה השיגו החמורים ממדין ובלעם וכל הנלוים אליו . ולא הועיל ההיתון שעשה מן אלעזר עם בת פוטיאל . כי אלעזר בעצמו היה נגד סטרא מסאבא תדיר . לכן נתן לאלעזר הכהן לפרסם ולפרש ניעולי גוים ולא למשה כדי לקיים מהרסיך ומחרביך ממך יצאו הרי לך מבואר כשמש למה נלקח מכם מן המלקוח תרומה לה' במלחמת מדין מכל הארצות (גלי רזיא) :

ונקרב את קרבן ה' וגו' . וקריבין ית קורבנא דהא כד הוינון עליין בבתיהון דמלכא מדינאי ובקטונאי מרמבהון והוינן חמן תמן בנתיהון דמלכא מדינאי יאין ומפניקותא והוינון נסבין מנהון קוריא דדהבא מראשיהון וקדשא מאודניהון ועזקתא מן אצבעתא ועקליא מזרועיהון ומעוביא מן בידיהון חס לומר משה רבא לא אסתכל חד מנהון בחדא מנהון דלא נהוי עמי' שותף בגינ' ה"נ לעלמא דאתי היא תקום לן ביום דינא רביא לכפרא על נפשתנא קדם ה' (תרגום) (ובירושלמי וביונתן איתא גירסא אחרת) :

ואלא אצעדה טמאה היא . פי' בקונ' דכתיב במעשה מדין אצעדה וצמיד וגו' וכתיב תתחטאו אתם ושביכם . ולא נהירא דע"כ תתחטאו לא אכל השבי קאי דהא בהמות נמי הוי בשבי דלא בת קיבולי טומאה . לכן נ"ל משום דכתיב אצעדה יצמיד וכתיב בתריה ויקח מהם כל כלי מעשה

רקאי אבל הכלים שנחלקו וילפינן לקמן כל כלי משרצים (תוס' ב"ק דף ס"ג ע"ב) :

מנין דתכשיט כל שהוא טמא. וא"ת תיפ"ק ליה מדכתיב בכלי מדין . טבעת . וי"ל דאפשר שטבעת היא עבה וגדולה מאד ולא הוי כל שהוא (תוס' שם) ;

ויקח משה ואלעזר הכהן וגו'. מאתם משה עיקר (פסיקתא) :

ומקנה רב היו לבני ראובן וגו'. מטה שהביאו ממדינים העשירו בני ראובן ובני גד להודיע מה גרם (שם) :

עטרות ודיבון ויעזר ונמרה וגו'. עטרות ודיבון וכו' הם ט' קליפות שהעביר משה בעבר הירדן והקליפה העשירי' חרו"ן א"ף לא היה יכול משה לבטל בחייו רק במותו כי גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם (מ"ע אופן ד"א) ;

ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך. מפני מה נתחברו בני גד ובני ראובן בדבר הזה לשבת בעבר הירדן מזרחה מפני שהיה בני גד עם ראובן בדגל א'. ושמעון לפי שנפלו מהם במעשה זמרי ד"ד אלף לא רצה להחלק מישראל. וחצי שבט מנשה לפי שגרם מנשה בן יוסף לשבטים לקרוע בגדיהם על מעשיהם הגביע הנמצא באמתחת בנימין לפיכך נקרעת נהלתו חציו בארץ וחציו מעבר לירדן (פסיקתא) ;

אל אלקים ה'. דע בהתחבר ג' שמות הללו אזי ב"ד של שלשה יושב על הכסא ודנין את העולם לטוב או לעונש לחיים ולמות כי אל הוא חסד לראוין. אלהים הוא סוד הגמול והעונש לראוין. ה' הוא סוד משפט אמת לראוין. והעד כשעשו בני ראובן ובני גד וחצי שבט מנשה המזבח בעבר הירדן ורצו כל ישראל לעלות עליהם למלחמה. שלחו להם פנחס ואת אלעזר לדבר אתם על עסק המזבח והם השיבו אל אלהים ה' יודע אם כוונתנו לטובה ישפיע לנו ברכה ממד' א"ל. ואם כוונתנו לרעה אלהי' שהוא דין יפרע מאתנו. ושם ה' הוא יכריע לפי הכוונה שעשינו המזבח (בעלי אורה) :

והנה קמתם תחת אבותיכם וגו'. בשביל שאמר מרע"ה לבני ראובן ולבני גד תרבות אנשים חטאים נענש שבן בנו עובר לפסל מיכה (מדרש) :

ויאמר להם משה אם יעברו את הירדן וגו'. אי לא כתיב ארץ כנען ה"א בתוככם בארץ גלעד ופי' הקונ' דאם לא יעברו יטלו חלקם כפי המגיע בארץ הגלעד שנאחזו בה כבר והם סייעו לכבשה אבל בארץ כנען כלל וכלל לא שהרי לא סייעו לכבשה וקמ"ל דאע"פ כן יטלו . וקשה דהיכא תיסק אדעתיה שלא יטלו כלל בארץ כנען כיון שסייעו בכיבוש הארץ כמו האחרים. וי"ל דס"ד כיון שהוקצה ארץ כנען לשאר שבטים שהרי מאותו שעה ששאלו בני גד ובני ראובן ארץ גלעד (ונימא השתא לא יקיימו) נעשו כמו שסלקו עצמם מלחלק בארץ כנען ונימא שאם לא יקיימו תנאים לא יהיה בה חלק קמ"ל בארץ לומר שיטלו חלקם כשאר שבטים כאן וכאן. וא"ת לכתיב קרא בארץ כנען בלבד ולא נכתב ונאחזו בתוככם וממילא ידענו כיון שנוטלים חלק בארץ שהוקצה לשאר שבטים כ"ש שיטלו חלקם בארץ גלעד שלא הוקצה לשאר שבטים. וי"ל דאדרבה ה"א בארץ כנען שלא נתפייסו הוא שיטלו אבל בארץ גלעד שנתפייסו כחם בה יקנסו ממנו ולא יקחו בה כלל לכך נכתבו שניהם (תוס' קידושין דף ס"א ע"ב) :

ובני ראובן בנו את השבון וגו'. ובני ראובן ית בית קבורתיה דמשה וית קרת' דבלק דגרו מתמן טעוות פעור (תרגום) :

ואת נבו ואת שבמה וגו'. שבמ"ה ר"ת *שור *בור *מבעה *הבער. והיא עיר קטנה אחרונה לערי גלעד בעבר הירדן שכנגדה עיר הקדש. פי' כמו שיש בקדושה ד' רגלי המרכבה פי' ארגמ"ן כי אוריאל ונוריאל חדא הוא. כן ג"כ בטומאה ד' רגלים ונקראים שבמ"ה *שור *בור *מבעה *הבער. ועל זה אמר ר"ל ב"ק כל הנודר כאלו בונה במה וכל המקיים כאלו הקריב שור שהיה הסר ועתה מצרפו ונקרא שבמ"ה (עשרה מאמרות):

ויקרא לה נובח בשמו וגו'. מי שמוסר ממון של ישראל בידי אנסים ע"י מלשינות דינו יגלגל בכלב נוב"ח בשמו שנא' ויקרא ל"ה ר"ת *לשון *הרע נב"ח (עמק המלך) ויקרא לה. לא מפיק ה"א שלא עמד אותה השם שקרא לה נבח בשמו (פסיקתא):

פרשת מסעי

אלה מסעי בני ישראל. הקדמה מעולה אלולי חטאנו בעגל היו כל ד' מלכיות נכללים בתוך גלות מצרים ורזא דמלה *אלה *מסעי *בני *ישראל ר"ת *אדום *מדי *בבל *יון זהו אלה אלהיך ישראל גרם מסעי בני ישראל (עשרה מאמרות):

עכן חטא בד' חרמות ג' פעמים בימי משה וא' בימי יהושע. וסימנך אלה מסעי ר"ת *מדין *סיחון *עוג *יריחו (מגלה עמוקות אופן ר"מ):

כל מה שכתוב באברהם כתיב בישראל. באברהם כתיב וילך למסעיו ובישראל כתיב אלה מסעי בני ישראל (רבה לך לך):

אלה מסעי בני ישראל. אלו המסעות של ישראל אבל המסעות של א"ה אינם מסעות לפי שהם היו נוסעים ע"פ ה'. והענן על ראשיה' (פסיקתא):

יש באלה המסעות תועלת גדול להודיענו כי הכל לפי הכוונה ומטעם זה נמנו המסעות בשמותם להורות שהכל תלוי במחשבתם של ישראל בהקב"ה כשהיו זכאים ועושים רצונו של מקום והיו נוסעים במחשבתם באותן המסעות ממחשבה רעה לטובה. והיתה מדת הרחמים שעליהם מרחמים ומגינים עליהם. ולכך ויחנו בהר שפר ויחנו במתקה וכשהיו חוטאים ונוסעים ממחשבה טובה לרעה היתה מדת הדין שעמהם מתוחה כנגדם להענישם ולכך ויחנו בחרדה ויחנו במרה וע"ז נאמר בירושלמי כשהיו ישראל מתלוננים במסעות היו שומרים סובבים במחנה מפחד בלילות בארו לנו כשהיו מתלוננים במסעות ומסיעות מחשבתם ומשני' אותם היה המדה ההולכת עמהם יומם ולילה פועלת בהן הן לטובה הן לרע הכל כפי מחשבת'. וז"ש מפחד בלילות כלומר שהיו ישראל מתפחדים ממדת הדין (כמיי):

ויסעו מפי החירו' וגו' ונטלו מפורקא חירתא ועברו בגו ימא ונפקו מן ימא ואזלו על כיף ימא כנישין אונבין ומרגלאין (תרגום):

ויסעו מעברונה ויחנו בעציון גבר וגו'. כתבו המקובלים שנקרא עציון גבר לפי שהיו בו אנשי מועצות דבקיאי הוי בחכמת תרנגול הנקרא גבר. וז"ס עמוק כי הוא מבחין בין יום ובין לילה אף בצורתו ובכרבלתו נכמסים דברים נפלאים. והמבין סוד מגדול הפורח באויר פגע ונגע בסוד זה (ניומי) (ע"ל פ' לך לך תמצא סוד זה): **צו** את בני ישראל וגו'. אין צוה בכ"מ אלא חסרון כיס חוץ מאחת ואיזה זה צו את בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל ארץ כנען תיחם לענין חילוק הארץ (רבה נשא פ"ו): **עבד** כנעני עם

ג׳ אותיות עב״ד והמלה גי׳ סנדלפו״ן והשר הזה גופו קנוי קנין עולם בסוד אליהו הנביא ז״ל במספר שוה אשר הופקד גופו במחיצה ידוע בין ארץ ושמים כדי שיוכל להתלבש בי בהגלות נגלות לעה״ז. וכן אליהו ז״ל בגי׳ לב״ש והיה בעבר הירדן כמקום ממוצע בין קדושת הארץ לח״ל ויש לו להראות בכ״מ אשר ישאם רוח ה׳. לא כן חנוך שנהפך גופו לפידי אש וידוע כי א״י נקראת תמיד ארץ כנען אפי׳ בשעת כיבוש וחילוק. ובפ׳ כי אתם באים אל הארץ כנען בה׳ ידיעה כאלו יאמר על הארץ שהיא הארץ כנען כי זה השם יצדק אליה ע״ש הכניעה לפני אלהינו שבשמים שחייבנו בו כפלים בארץ הקדושה. כי שם נגלה אלינו אלהי ישראל מושיע מיתר הארץ (יונת אלם פ׳ ס״ו): **ודע** כי בעבר הירדן נקראת ארץ הטמאה. כי אע״פ שכבשה משה וישבו בה הראובני והגדי לא יצאו מתחת שר החיצון השולט עליה הוא זה למה דומה לכיבוש יחיד הואיל וארץ ה׳ עממים לא נכבשה כלום והותרנו מהם לשיכים בעינינו ולשיכים בצדנו תדע כי כל מקום שנזכרה בכתוב ממלכת סיחון ועוג כתיב ביה אשר יושב בעשתרות אשר יושב בחשבון. והוא תימה גדולה הרי מתו שניהם ובטלה מלכותו וישיבתם וישב בארץ האמורי אלא וודאי הארץ האמור נאמר על השר של מעלה שמתחת ידו היה מלך סיחון ועוג. והוא האמורי שעדיין יושב בחשבון ובעשתרות. אע״פ שכבשם האל ית׳ לפני משה לא סר מלהקרא שמו על הממלכות ההם עד שנזכה לכבוש כל הארץ הנבחרת לגבולתו. ואח״כ כל מה שנוסף עליה יהיה סחרה ואתננה קדש לה׳. וז״ש משה לבני ראובן ולבני גד ידעתי כי מקנה רב לכם ומה זו ידיעה לאיש האלהים כמוהו בדבר הנראה. אלא ידעתם כי אתם צריכים סוע במצות ה׳ למרעה צאנכם והשר שלכם היה נוקד וכו׳ (שם): **העולם** הוא שלישי. שליש מדבר. שליש יישוב. שליש ים כשישראל נכנסו לא״י עברו על ג׳ חלקים ונעשה להם ניסים בכל חלק. ניסי הים ניסי המדבר ניסי כיביש ארצות להודיע כי הקב״ה ומלכותו בכל משלה (נמיי): **מהר** ההר תתאו לבא חמת וגו׳. תי״ו הוא לשון מוגבל כמו תתאו לכם הר ההר. וזה התי״ו היה כתוב על מצחות האנשים במדת הדין וארז״ל כי מיד שהיה נכתב זאת אות תי״ו במד״ה מיד נשתלחו בירושלי׳ ששה מלאכי חבלה כחשבן רגל התי״ו שהיא וי״ו והשבונו וי״ו שהיה רחמים ונהפך לדין. ולכן היה מעוותת ולכן כתיב והגבלת את העם וגו׳. ומיד כתיב השמרו לכם ממדת הדין כי זאת התי״ו היא קדושה במדת הדין והיא גבול לכל האותיות וממשלת מאדי״ם ממנה (תמונה) למטה בנימין אלידד בן כסלון. לא זכה שבט שמעון להקרא נשיא מפני מעשה זמרי ובבנימין לא הזכיר ג״כ מפני פלגש בגבעה. ואמרו בתנחומא פ׳ בהעלותך אלידד בן כסלון זה אלדד חבירו של מידד שהיו נביאים. וכיון שהיה נביא לא הוצרך הכתוב לקרותו נשיא (נמיי): **למטה** בני אפרים נשיא קמואל. דבר מקובל הוא שקמואל הוא מידד אחיו של משה מאב. כתב איש סודי כשעלה משה למרום פגע בו קמואל השר ורצה לדחפו ולהשליכו לארץ וכו׳ עד שאמר לו הקב״ה אחוז בכסא. ולמקובלים הסוד ידוע מדוע שקמואל נכנס בעובי הקורה יותר מכל מלאכי מעלה. ובפסוק ולא קם נביא שם אביא הסוד (ציוני): ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגו׳. הא אוקמוה באינון רזין עילאין אבל אלפים באמה מדדתם תרין סטרין לכל סטר רזין ואיהו מתעטרא תדיר בתרין סטרין בין לעילא בין לתתא. וסימנך שכינתא לא שריא לבר מתחומא דאיתתם ליה (זוהר ויקהל ע׳ פע״ה):

ואת הערים אשר תתנו וגו' לנוס שמה רוצח מכה נפש בשגגה* בבלי* דעת* והיו* לכם* ס"ת היתום למקלט מגואל הדם ס"ת מל"ט אם הרג האב מלט היתום והיתומים כדי שלא יהיו נפרעים מהרה ממנו. כי יש אדם שאינו חי אלא בשביל אחרים שיהנו ממנו (ספר חסידים סי' קפ"ז) משה הרג המצרי והיה חטא בידו ונתחייב גלות לנוס שמ"ה אותיות מש"ה (מדרש) מאן דאכל קידרא ידע טעמא דתבשיליה . כיון שאמר הקב"ה למשה להבדיל ערי המקלט א"ל למה. א"ל למי שהורג נפש בשגגה ינוס שמה. אמר משה צריך אני לומר שיר' שאף בי אירע דבר זה שהרגתי את המצרי ומנין שאמר שירה שנא' אז יבדיל ואין אז אלא שירה שנא' אז ישיר משה.(מדרש) אם בכלי ברזל הכהו וגו' ליחוש דלמא במקום סייף נקב . אין להקשות שמשכח' לה כגון שטבעו בנהר דהא אפשר לבתר הכי למבדקיה דהא קרא בכלי עץ ובכלי ברזל ואם באבן כתיב. אבל קשה דמשכחת ליה כגון שהיה קרום של מות מגולה ודאו שהיה שלם ובא זה ונקבו. וי"ל דדוחק הוא להעמיד הפסוק בכך (תוס' חולין דף י"א ע"ב) : **ואם** בפתע בלא איבה וגו' . בלא איבה פרט לשונא תימה אמאי אצטריך האי קרא תיפוק ליה דכתיב במשנה תורה והוא לא שונא וצ"ע . ושמא י"ל דבמשנה תורה חזרה ונשנית בשביל דבר הנתחדש מעתה והרבה פרשיות יישב ענין זה במשנה תורה . אבל לא קשה מלא אויב לו דבתורת כהנים דההוא אצטריך למימר ולא אויב לו משום פרשה שנישנית כך נראה לאשר"י: (סס) **בבלי** דעת פרט למתכוין פשיטא בר קטלא הוא . תימה דהא אימא במזיד ולא אתרו ביה . וי"ל דהא כמו נפקא לן מבלי דעת דאיכא מבלי דעת יתירא . עוד י"ל דהא נמי פשיט' דלא יגלה דע"כ קרא בלא מתכוין איירי מדכתיב והוא לא שונא לו (תוס' מכות דף ז' ע"ב) : **והצילו** העדה וגו' עד מות כהן גדול וגו' . הטעם הזה כי בזה תנוח דעתו של גואל הדם. כי הוא ענין טבעי שיתנחם האדם בבא לו צרה בבא צרה כזה לזולתו . אין במקרה מיתת בני אדם יותר גדולה אצלנו כמו מיתת גדול (ניוני): **וישתזבון** כנישת' ית קטולא מיד תבע דמה ויתיבין יתי' כנשתא לקירווייהו בקלטי' דאפיך לתמן ויתיב בה עד זמן דימות כהנא רבא דרבו יתיה סגי במשח רבותא ומטול דלא צלי ביומי דכפורא בקדש קודשין על תלת עבירין קשיין דלא יתקטלון ביה עמא ישראל בפולחנא נוכראה ובגילוי עריתא ובשפיכות דמא . אם זכאין והוי בידיה לבטל מנהון לא צלי מטול כן אתקנס למימת בההוא שתא (תרגום) : **וכולן** נוהגין במשוח שעבר . תימה דתנן בפ' אלו הן הגולין ומייתי לה בסנהדרין רשבג"א ההורג כ"ג או כ"ג שהרג אינו יוצא משם לעולם . ואמאי לא הדר במיתת שעבר או משוח מלחמה לרבנן דר"י שגם הם מחזירין הרוצח . שמא י"ל דכ"ג עיקר וכיון דהאי כ"ג בשעה שהרג לא הדר במיתת הני או במיתת כ"ג שיעמוד תחתיו . והא דקתני דמחזירין הרוצח היינו דלא הוי כ"ג בשעה שהרג א"כ הא דקתני אינו יוצא משם לעולם בגין דלא הוי משוח מלחמה ומשוח שעבר (תוס' יומא ד' ע"ג) : לא תסוב נחלה ממטה וגו' . מצוה לשע' קודם שנחלו ישראל הארץ והיו י"ב שבטי' למעלה נגד י"ב שבטי' למטה כל שבט ושבט בפני עצמו שאלו היה שבט זה מוכר נחלתו לא' משאר שבטים היה בזה עירבוב הכחו' אבל בא"י שהוא כלל כל הכחות לא הקפיד (נמיי) : **מטעם** הזה המנהג בבת ישראל בת יורשת כשתעבור ע"ז ותרצ' להנשא לשבט אחר שהיו קורין אותה זונה והוה מפסרת נחלת אביה וזש"ה ויפתח הגלעדי וגו' בן אשה זונה כי אמו היתה' בת יורשת ונשאת לשבט אחר כי אין כוונתן לזונה ממש ח"ו (עיין בנמיי) : **סליק**

אלה הדברים אשר דבר משה וגו'. טוב לשמוע גערת חכם מאיש שומע שיר כסיל מאי מאיש שומע שיר כסיל אפי' הן מרובין גערת חכם יחיד משובח' שהרי קרח שמע למסיתים ונשתתף עמהם בבתי משתאו' וגרם לעצמו מה שגרם לכך נאמר טוב לשמוע גערת חכם. ומה היתה התוכחה שהוכיח משה לישראל אלה הדברים (פסיקתא):

דע איש המעיין שבשנת הארבעים עסק הק"בה עם משה ודרש סמוכים (ציוני):

כתב הרי"ח מפני מה אמר הכתוב תחלה אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל אלא מתחלה למד להם קלים וחמורים ג"ש וי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם זה למד לכולם אבל ביאור התורה כגון סמוכים ומקומות שסודם בהם רמוזים מעשה בראשית ומעשה מרכבה לא גילה אלא לפרושים (שם):

מרע"ה הוכיח את ישראל סמוך למיתתו וכמה ל"ו ימים אלה הדברים כמנין אל"ה ימים מר"ח שבט עד ז' באדר כמו שנא' ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש זהו ר"ח שבט (שם):

אלה לשון קשה הדברים. לשון קשה. אשר דבר משה מלמד שלא היה אדם אחר יכול להוכיחן חוץ ממרע"ה (פסיקתא):

אל כל ישראל. מלמד שהיה מדבר והיה קולו הולך בכל מחנה ישראל (שם):

ד"א אל כל ישראל. אמר להם הרי כלכם מקובצים כל מי שיש לו תשובה יבא ויאמר (פסיקתא):

דיבר להם משה לישראל לפני הק"בה (שם):

אלה הדברים. ר"א ור"י אין מעמידין מצות של מעלה אלא תוכחות של מטה (שם):

עשר נסיונות נסו אבותינו להב"ה במדבר שנא' במדבר בערבה ואינן אלא שבע והיכן עוד שלש בתבערה ומסה ובקברות התאוה. ולמה לא סמך אלו לאלו שאין לו קשים מן ז' ראשונות (סוחר טוב ס' נ"ה):

מה שאמר ודי זהב הוכיחן על העגל לפי שי"א דברים התנדבו למשכן וסי' לדבר אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר לפי שכפרו בי"א דברים שהתנדבו למשכן לפיכך היו סובבים הר שעיר ל"ח שנים (מדרש):

ודי זהב. מהו ודי זהב אמרו יכול הוא לברוא עולם בששה ימי' ולאפרושי אותו לארבע רוחות וליתן לנו עשרת הדברות וזהו ודי זהב (כמיי):

אחד עשר יום מחורב וגו'. י"א מזמורים שנשתכחו אחרי מות משה אלו י"א כחות הקליפות שהם י"א בסוד אחד עשר יום מחורב והאריך במדרש נגד י"א שבטים אשר בירך משה לפני מותו להכניע י"א קליפות הידועים לחכמי אמת בסוד עשתי עשרה יריעות וי"א סמני הקטרת וי"א פסוקים המתחילים בנו"ן ומסיימים בנו"ן נגד י"א קליפות שמצדם השכחה והחש"ך אותיות שכחה ומזה נשתכחו י"א מזמורים הנ"ל ורמז לדבר מש"ה גי' פעו"ר וי"א יתירים היינו י"א קליפות וכו' ודוד המלך חזר ויסדם וכו' (עשרה מאמרות):

אמר רשב"י י"א יום היו עם הק"בה וק"ט יום היו מחשבים לעשות העגל כמ"ש אחד עשר יום מחורב ואח"כ באו לדרכי עשו דרך הר שעיר. ור' אלעזר בן יעקב אמר ק"ט יום היו עם הב"ה וי"א יום היו מחשבים לעשות העגל כמ"ש אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר שעשו מעשה שעיר

שעיר. ד"א הר שעיר מה עשו מחרף ומגדף אף הם מחרפים ומגדפים לפני ע"א מה עשו עע"א אף הן עשו כן (רבה כי תשא):

ר' אבהו אמר י"א יום מחורב מיוחד שבעשרת הדברות חטאתם בשמי שהוא א' ראש לכל הדברות אנכי ה' אלהיך (רבה נשא פ' י"ז):

בעבר הירדן בארץ מואב הואי"ל משה באר את התורה הזאת אותיות אלי"הו ולכן נסמך בתרי עשר אנכי שולח לכם את אליהו זכרו תורת משה עבדי שיבא ללמד סתומים התורה. פ"ן אב"א *פנחס *נדב *אביהו *בני *אהרן (עשרה מאמרות):

על דבר זה נתחתם גזר דינם לבאר שחת. וא"ת תיפוק ליה דבשעת מ"ת החזירה הקב"ה לכל אומה ולשון ולא קבלוהו. וי"ל דזה עונש גדול שלאחר שהיתה כתובה בידם ולא רצו ללמוד. ומיהו תימה והא אמרי' בפ"ק דע"ז דעדיין היה להם פתחון פה שיאמרו כפית עלינו הר כגיגית וכל זמן שהיה להם פתחון פה האיך מתחתם גזר דינם (תוס' סוטה):

בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר התורה נדרשת במ"ט פנים טהור ובמ"ט פנים טמא כמנין מוא"ב וכה"א דודי צ"ח ואדום כלומר ד"ד ספרים הם נדרשות מ"ט לימין ומ"ט לשמאל וז"ש וכמטמונים תחפשנה מ"ט מונים מלשון עשרת מונים (בחיי):

ה' אלהינו דבר אלינו בחורב וגו'. א"ר אבא בר אחא התלמיד יושב לפני רבו וכשהוא גומר התלמיד אומר לרב יגעתיך אבל ישראל היו לומדים מן הקב"ה וכשהם נפטרים א"ל הקב"ה יגעתי אתכם שנא' ה' אלהינו דבר אלינו בחורב לאמר (ילקוט שמואל):

ה' אלהיכם הרבה אתכם וגו'. במדרש והנכם היום ככבבי השמים וחניתכם היום ככוכבי השמים כשם שהראה הב"ה לאברהם שהראהו כל המזלות מקיפין השכינה כך דגל מחנה ישראל ג' לכל רוח ורוח וכבודו באמצע א"ל הק"בה כשם שמזלות מקיפין אותי וכבודי באמצע כך בניך עתידין להתרבות וחונין דגלים ושכינתי באמצע שנ' ונסע אהל מועד וגו'. הוי אומר והנכם היום ככוכבי השמים וחנייתכם היום ככוכבי השמים וגו' (בחיי):

יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם. ויאמר דוד אל יואב שהתחיל לך מנה את ישראל מדן ועד באר שבע. א"ל יוסף ה' על העם ככם וככם מאה פעמים ולמה לא אמר כברכת מרע"ה יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים אלא ברכתו של יואב גדולה ממשה שנא' ועיני אדוני המלך רואות א"ל בימיך יהי כן. אמר יואב מנין שהוא לצורך אין בו חסרון מנין שאין בו צורך יש בו חסרון וכו'. א"ל דוד אתה מלך ואני שר הצבא או אתה שר הצבא ואני המלך. כיון שראה כן יצא שלא בטובתו אעפ"כ הלך לשבט גד אמר יודע אני שהם קשים שמא יזרקו עלי אבנים ונמצא הדבר בטל אעפ"כ לא סייעה אותה השעה אח"כ הלך לשבט דן אמר יודע אני שהם ע"א שמא תפגע השעה בעובדי אלילים. כיון שלא עמד אחד בפניו הלך אל כל ישראל וכו' (ילקוט שמואל):

איכה אשא לבדי וגו'. ג' נתנבאו בלשון איכה משה ישעיה ירמיה. משה אמר איכה אשא לבדי. ישעיה אמר איכה היתה לזונה. ירמיה אמר איכה ישבה בדד. אמר ר"ל משל וכו' כך משה ראה אותם בכבוד' ובשלוות'. ישעיה ראה אותם בפחזותם. ירמיה ראה אותם בניוולם (מ' איכה):

ונתת לעבדך לב שומע אפשר שלמה לא היה יכול לדון את ישראל הדי

הוא אומר וה' נתן חכמה לשלמה ויחכם מכל האדם ולא היה יכול לדון את ישראל אלא כך אמר שלמה איני כשאר כל הדיינים של עכו"ם דיין של עכו"ם יושב על הבימה שלו דן לשריפה ולהריגה ולחניקה אין בכך כלום אבל אני אם נתחייבתי ממון נפשות אני נתבע וכו'. וכן במשה אמר איכה אשא לבדי אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל אדם שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים והוריד להם המן. והגיז להם את השליו והעלה עליהם את הבאר ועשה להם נסים וגבורות. ולא היה יכול לדון אותם אלא כך אמר להם ה' אלהיכם הרבה אתכם על דייניכם (ילקוט מלכים (עיין ילקוט דברים מביא איפכא תחלה ממשה ולאח"כ משלמה):

הבו לכם אנשים חכמים וגו'. ת"ח בשעתא דאמר הק"בה למשה הבו לכם אנשים חכמים ונבונים אשגח בכל ישראל ולא אשכח נבונים הה"ד ואקח ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים ואלו נבונים לא קאמר. ואי תימא דנבון איהו דרגא עילאה מחכם הבי איהו וודאי. מה בין האי להאי חכם הא אוקמוהו דאפי' תלמיד המחכים לרבו אקרי חכם. חכם דידע לגרמיה מה דאצטריך. נבון כמה דרגין אית ביה אסתכל בכלא וידע בדיליה ובאחרנין. וסימנך יודע צדיק נפש בהמתו צדיק מושל ביראת אלהים (זוהר ויקהל ע' סג"ב):

אלמלא בינה אין העולם מתקיים אפי' שעה א' שנא' הבו לכם אנשים חכמים ונבונים באותו שעה אמר הק"בה לישראל בני הבו לכם בעלי בינה להיות ראשים עליכם. מיד הלך משה והיה מהזיר בכל משכנותם של ישראל לבקש מהם בעלי בינה ולא מצא שנא' ואקח מכם את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים ולא מצא נבונים. מכאן אתה למד גדולה בינה לפני הב"ה יותר מן התורה שאפי' אדם קורא תורה נביאים כתובים וכל סדרי בראשית ואין בו בינה אין תורתו שוה כלום (אותיות דר' עקיבא אות ב'):

ואתן אותם ראשים עליכם. שיהיו מכובדים עליכם במשא ומתן. ראשים במקח וממכר. ראשים בכניסה ויציאה. שרי אלפים שאם היו תתקצ"ט היה א' נתפס בעדם שר אלף וכן כולם (פסיקתא):

לא תגורו מפני איש וגו'. ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר כתיב הנותן רוזנים לאין זה משה בשעה שאמר וזה הדבר אשר יקשה מכם. א"ל הק"בה משה אתה דן קשות אני אביא לך דין שתלמיד תלמידך יכול לדון ואפי' הנשים ואין אתה יודע. איזה זה דינן של בנות צלפחד. רבנן אמרו ח"ו לא נתגאה משה אלא כך אמר והדבר אשר יקשה מכם אם הייתי סבור ושמעתיו ואם לאו ושמעתיו לאלהים (רבה קהלת);

לא תגורו מפני איש. גבי רש ועושר לא שייך לשון יראה שאינו ירא מפניהם אלא כלומר לא תכנים דבריך כדי לחלוק לו כבוד (תוס' סנהדרין דף ו'):

ת"ח יתרו דיהיב עיטא למשה על תיקונא דדינא הכי אצטריך ורזא דא אודי ליה הק"בה וסידר קמיה תיקונא דדינא לאחזאה מה דכתיב כי המשפט לאלהים הוא ולא לסטרא אחרא ודינין לישראל ולא לשאר עמין דכתיב הקיו ומשפטיו לישראל (זוהר יתרו ע' קכ"א):

וישמע ה' את קול דבריכם וגו'. כל מה דחשב בר נש וכל מה דיסתכל בלבו לא עביד מלה עד דאפיק לי' בשפוות' והוא לא אכוין בית

והוא מלה דאפיק מתבקע באוירא וסלקא וטסא באוירא ואתעביד דיניה קלא נטלין ליה מארי גדפין וסלקין ליה למלכא ועייל בא דניה הה"ד וישמע ה' לקול דבריכם וישמע ה' ויחר אפו (זוהר האזינו ע' תק"פ) :

וישמע ה' קול דבריכם בדברכם אלי הטיבו אשר דברו . ר' חייא בר אדא ובר קפרא . חד אמר הטיבו כהטבת נרות.וחד אמר כהטבת קטורת (רבה אמור פ' ל"ב) :

אם יראה איש באנשים האלה. שמא על כולם אמר ת"ל הדור הרע הזה מקבלי לשון הרע לכו ובואו (פסיקתא) :

זולתי כלב בן יפנה וגו' . אמר הק"בה למשה טובה גדולה אני מחזיק לכלב שנא' זולתי כלב בן יפונה. מהו זולתי לזה אתי יותר מששים רבוא מכם (רבה שלח לך) :

ולו אתן את הארץ אשר דרך בה וגו' . אמאי יהיבו ליה חברון א"ת בשביל שהלך על קברי אבות לא אלא רזא דמלה כו' . דוד לא מלך אלא בחברון תחלה כו' כה"ג כלב וכו' (זוהר ואתחנן ע"ס באריכות) :

גם בי התאנף ה' וגו' . והא דקאמר ג"ם ב"י ר"ת *גרשוני *מהסתפח *בנחלת *ה' . לפי שהורתו ולידתו נעלמה מעיני כל חי כידוע (מדרש) :

רב לכם סב ההר הזה וגו' . הא דאמר עשו ליעקב יש לי רב א"ל אע"פ שאתה כובש האומ' בימי משה ויהושע בתחומי אין לך עסק שכבר אמר הק"בה רב לכם סב ההר הזה (מדרש) :

בזכות שכיבד עשו את יעקב ואמר יש לי רב בו בלשון פורע לו הק"בה ואמר רב לכם סב ההר הזה אי אתם יכולים לו בזכות אבות (מדרש) :

אבל תשברו מאתם בכסף . אמר להם משה התירו כיסכם שלא יאמרו עבדים היו עניים הם הראה להם עושריכם ויראו שלא הפסדתם בשעבוד ואחרי כן יצאו ברכוש גדול וכו' (רבה מקץ) :

זה ארבעים שנה במדבר וגו' ה' אלהיך עמך וגו'.א"ר יוחנן בזכות שאמרתם זה אלי ואנוהו נתתי לכם זה ארבעים שנה (שוחר טוב סי' י"ג) :

לא חסרת דבר וגו' . זו היציאה ר' נחמיה אמר לא חסרת דבר דלא הוה חסר אלא מימר והוא מתעביד . רבנן אמרו לא חסרת דבר לא היו חסרים דברים אלא מהרהרים בלבם והוא נעשה . רשב"י אמר לא חסר דבר אלא דברי נבואה תדע שכן הוא שכל אותן ימים שהיו ישראל מנודים לא היה הדבור עם משה שנא' ויהי כאשר תמו מה כתיב בתריה וידבר ה' אלי לאמר . ר' יונתן אמר לא חסרו אלא תשובה שנא' קחו עמכם דברים . ר' איבי אומר לא חסרת דבר אלא דבר שכל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר היה המלאך המות מכה בהם ט"ז אלף ובפרוטרוט וכמה היא פרוטרוט א' מארבע מאות ושמנים ותשע (שם) :

ויאמר ה' אל תצר את מואב . כשאמר הק"בה למשה נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים ופי' מן המואבים א"ל משה רבש"ע אמש אמרת אל תצר את מואב ועתה מצוה לעשות נקמה בהם . א"ל אבות יקראו ע"ש האב זה לוט שהבכירה פרשה מה שנולד מאביה שהוא לוט שלא גלה מסתרתו של אברהם אבינו והכל בזכות אברהם . אבל עתה שנשתנו ונעשו שונאים לישראל אינו ראוי לחוס עליהם ונקראו מי דינים ע"ש מריבה והשנא' שעשו את ישראל אל תקרי מדינים אלא מדיינים וכו' (מדרש) ;

אל תצר את מואב וגו' . בגין רות ונעמי צפורה אשת משה ובניה דאתו ממדין

מדין וכלם צדיקים היו עאב"ו ותו דמשה במדין נתגדל. א"ל הקב"ה נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים. א"ה משוא פנים יש בדבר אמר ר"ש לא דמי וכו'. מואב דזמיני לאייתי תאנה נטר תאנה דלהון כתיב אל תצר את מואב וכו'. מדין דקא יהיב תאנה כתיב צרור את המדינים והכיתם וגו' (זוהר):

בשעה ששלח דוד את יואב לארם נהרים ולארם צובה פגע באדומים בקש לזנבן הוציאו לו אפיסטולי שלהם אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה. באותה שעה שלח יואב אצל דוד א"ל פגעתי באדומים והוציאו לי אפיסטולי שלהם אל תצר את מואב וכו'. באותו שעה לא נהג דוד מלכו' בעצמו אלא עמד והעביר פורפירא מעליו ועטרה מעל ראשו ונתעטף בטליתו והלך לו אצל סנהדרין וכו'. א"ל הלא הם פרצו הגדר תחלה וכו' (ילקוט):

ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב. וכי עד השתא לא ידענא דעם משה הוי ממליל ולא עם אחרא וכו'. אלא למשה ולא לדוד ואי תימא לזקנים ויהושע שדי לאו הכי בגין דכולהו מבי דינא דמשה הוי ומאי דאתמסר למשה אתמסר לכולהו וכו' (זוהר):

ת"ח תייבא דמדין עכ"ז לא שכיכין מכל בישין דלהון ביון דחמו דמית יהושע וכל הזקנים דהוו למעבד נסים על ידייהו. אמרו השתא שעתא קיימא להון מה עבדו אתא לגבי עמלק אמרו אית לכון לאדכרא מה עבדו לכון בני ישראל ומשה רביהון ויהושע תלמידו דשיצו לכון מעלמא השתא הוא עידנא דלית בהון מאן דאגין עלייהו ואנן בהדייהו דכתיב מדין ועמלק ובני קדם (שם):

נשא משה ק"ו. אמר ר"ת דלאו דווקא אלא כלומר עמד משה לישא ק"ו אם לא שהזכירו הכתוב תחלה. דקודם אמר אל תצר את מואב ממה שנא' צרור את המדינים כדדרשינן עתה ילחכו הקהל שלא היה בלק מתיירא אלא מלחיכ' בעלמא שלא היו מותרים אלא באנגריא וקאמר דמדין אחר מעשה בלק היה. והא דקאמר נמי הקב"ה למשה לא כשעלת' על דעתיך לאו דווקא. הקשה הר"ר אלחנן דהכא משמע שאחר שנא' צרור את המדינים עדיין היו מוזהרים שלא לצור את מואב ובב"ר פ' ויצא אמרי' כששלח דוד את יואב לארם נהרים ואל ארם צובה פגע במואבים בקש לאבדם הוציאו לו אפיסטולי שלהם אל תצר את מואב והשיב דוד שהם פרצו את הגדר תחלה. דכתיב וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור משמע שאותו שעה הותרו. ותירץ ר"י דדיחוי בעלמא הוא השיב וקרא דשופטים דעגלון מלך מואב היה לו להביא מפני חילול השם אע"פ שעלו אדומיים מייתי קרא דקמ"ל ויאסוף אליו בני עמון ועמלק וילך וירשו ארץ התמרים. מ"מ כל זמן דמשכח ד"ת ניחא ליה לאוקמא ולאתוייה (תוס' ב"ק דף ל"ח ע"א):

מואבים עצמם לא כ"ש. וא"ת תינח מואב אדום ועמון מאי איכא למימר. וי"ל דאצטריך לאסור בהם אנגריא שהן מותרים דאנגריא היו עושים שלא ברשות. ואע"פ שמזכיר שתי פרידות על עמון לא אצטריך אלא משום מואב (שם):

יד ה' היתה בהם להמם וגו'. אית יד ימינא ואית יד שמאלא נגד ד"ח עתים הנאמרים בקהלת ונגד ד"ח יומי דסהרא (זוהר בהעלות ע' קנ"ד) (ע"ל פ' אחרי מות בפסוק ואל יבא בכל עת אל הקדש):

ויהי כאשר תמו כל אנשי וגו׳. יום שכלו מתי מדבר כדאמרי׳ שבכל ט״ב היו עושים קבריהם ושוכבים בתוכם ולמחר הכרוז יוצא הבדלו החיים. ואותה שנה שכלתה הגזירה קמו כולם והיו סבורים שטעו בחדש עד שנראה הלבנה מלאה. ואז ידעו שכלתה הגזירה ועשו יום ט״ב. ופי׳ רשב״ם שכל מ׳ שנים לא היו מתים אלא בט׳ באב ובכל ט׳ באב היו מתים ך״א אלף בפרוטרוט. ומפרש התם דאותו פרוטרוט עולה למ׳ שנה ט״ו אלפים. וי״א שהיו מתים בכל יום אך רוב המתים היו לעולם בט׳ באב. ובט״ו פסק הגזירה ועשו יום טוב (תוס׳ תענית דף ל׳ ע״ב):

כל מ׳ שנה שהיו ישראל במדבר מנודי׳ היו והיו משמשין מטותיהן בכל הני דלעיל לא מייתי מבני המדבר דלא ידע היאך היו נהוגים אלא הא פשיטא שהיו משמשין מטותיהן שהרי הם היו פרים ורבים. וכן גבי שלחו קרבנות דבסמוך שלא הוכיח הכי מן הפסוקים (תוס׳ מ״ק דף ט״ו ע״ב):

ויאמר ה׳ אל תירא אותו וגו׳. הא דנתיירא משה מפני עוג מלך הבשן לפי שהיה בו ניצוץ קדושה והוא ר׳ שמעון בן נתנאל שהיה ירא חטא וזהו ר״ת של בש״ן. א״ל הקב״ה אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו כי לפי שהיה ירא חטא. לכן אל תירא אותו והוא יהיה בידך כי היה תלמידו של ר״י בן זכאי שהיה א׳ מזרעו של משה (מדלס):

הכנעות סיחון ועוג נגד קליפות עשו וישמעאל (מג״ע אופן מ׳):

רצה משה להכות כל ל״א מלכים מאחר שהכה סיחון ועוג שהם היו שני מפתחי׳ של ל״א מלכים סיחון לקביל עורף של אהרן עוג לקביל עורף של משה (פס אופן ק״ל):

ויאמר ה׳ אל תירא אותו. מכאן אמרו עוג מלך הבשן משה הרגו (פסיקתא):

עד אשר יניח ה׳ לאהיכם וגו׳. מצאתי וראיתי בספר זכרונות כותיים וזכרו שראו אותו במדרש של יהודים וזהו שאחר כבישת הארץ שכיבש יהושע והריגת ל״א מלכים קרה שמלך א׳ מהם היה לו בן מלך על ארמני קשטני׳ ושמו שובך ועמד וקיבץ מלכי מדי ופרס מ״ה מלכים ולקחו עמם יפת הגבור אשר היה עורר חניתו על כמה אנשים ויקבצו היל כחול אשר על שפת הים וישלחו מכתב אל יהושע וזה נוסח האיגרת. מהקיבוץ הנבחר והמאושר מלכי פרס ומדי אליך יהושע בן נון שלום. אתה זאב ערבות ידענו מה עשית בקרובינו. החרבת טירותינו. טבחת לא חמלת. מנער ועד זקן. אבותינו הרגת בחרב. וכל עריהם השימות. ולכן שמע נא ודע לך כי מהיום ועד ל׳ יום אנחנו נגיע אליך ונשיג עריך בגבול נחלתיך בהר אפרים אנחנו מ״ה מלכים עצומים ולכל א׳ וא׳ ס׳ אלף גבורים מחזיקים בחיצי׳ ובקשת. כלם אחוזי חרב מלומדי מלחמה ובעזרתינו יפת הגבור אשר זכרנו. ולזה הכין והכין לך כלי מלחמתך ולא תאמר אח״כ באנו אליך פתע פתאום ומסרו הכתב ביד שליח אחד נבון וחכם. ובא השליח ומצא יהושע יושב על כסא מלכותו וכל העם נצב עליו. ויצו יהושע להביאו לפניו ולא הביט יהושע אליו עד השלימו לשפוט את ישראל אח״כ לקח הכתב מידו ויקראהו בבית ה׳ בצום ובבכי ומספד. וישמור אותו בביתו עד עבור חג השבועות כי קרוב היא ולא רצה להעציב העם אבל הוא שמר את הדבר. ואחר חג השבועות הקהיל את העם ויקרא את הכתב באזניה׳ ויאמר הנה כמה מלחמות נלחמתי וכמה מלכים נצחתי ולא הבהלוני. ועל זה המקרה קראוני פחד ורעדה וכשמעם ויתעצבו האנשי׳ ויתפרקו כל חוליותיהם

וארכבותם דא לדא נקשן. הורידו לארץ ראשם ויאמרו אל יהושע כאשר שמענו למשה נשמעה לך. קח לך גליון ושלח אצבע וכתוב בחרט אנוש והשב לשכנינו הפושעי' והמורדים דברים כגידים. ויאמר אליהם יהושע עמדו ותשמעו הכתב אשר סדרתי אם יכשר בעיניכם אשלחה אליהם ויאמר כל העם פתח דבריך ויקרא ויאמר. בשם ה' אלהי ישראל אשר הוא מחליש גבורים הזדים וממית הפושעים המורדים ומפריד חבורי החוטאים השודדים. ומחבר פרוצי הצדיקים והחסידים הוא אלהי האלהי' וארוני האדונים. אלהי אברהם יצחק ויעקב ה' איש מלחמה ממני יהושע עבד האל ומהקהילה הקדושה הנבחרת. ובעדה המאושרת קהל עדת ישראל בני אברהם יצחק ויעקב אל האומה המרשעת עובדי פסילים ומשתחוים אל האלילים אין שלום אמר ה' לרשעים. דעו לכם כי הרעותם אשר עשיתם להקיץ הארי הנרדם ולהעיר הלביא כי יתאדם לתת חרב בידם אנכי אנכי הערותי בצדק להשיב גמולכם בראשיכם. ומה לכם לבא במקום קדוש. ותבואו ותטמאו את ארצי הכינו עצמיכם ואל תצאו ממקומיכ'. כי לז' ימים אנכי אבא אליכם ואהרג את כח גבורתכם ואבד מנוס מכם. הנה אתם תתפארו כי אתם מ"ה מלכים ועם כל א' ס' אלף גבורים ואנכי לא אתפאר כי עמנו מלכי האדמה רק מלאכי מרום אשר אחד מהם הפך סדום ועמורה. וא' הביא את המבול. וא' הפליג את הארץ לע' אומות. ועמי אשר עמי ת"ר אלף גבורי החיל עברו בים וביבשה. וה' הולך לפניהם יומם ולילה בעמוד ענן ואש והמובחר שבהם י"ב אלף הרגו ה' מלכי מדין ואת בלעם בן בעור ויהרגו כל זכר ולא נפקד מהם איש. וכהן א' ושמו פנחס וחצוצרות התרועה בידו כאשר יריע אף יצריח כל אויבינו נופלים לפנינו הלא שמעתם פרעה וכל המונו טבעו בים ואנחנו עוברים ביבשה. הלא הוגד לכם מה שעשינו לעמלק ועמו. הלא ראיתם מה שעשינו לסיחון ועוג שני מלכי האמורי. ואם עמכם יפת הגבור עמנו גבור הגבורים גבוה מעל גבוה. וכששמעו ישראל אלה הדברים עמדו על עמדם ושלח יהושע השליח לארצו וילך אליהם ויספר להם מה שראה מסידור העם ושיעור קומת יהושע שהיה ה' אמות ומלובש תכלת וארגמן וכתר מלכו' בראשו ושם ה' כתוב עליו וכשמע' נפלו ארצה ויאמרו מה זאת עשינו אנחנו הסבנו אלינו את כל הרעה הזאת. אח"כ קם יהושע עם י"ב אלף גבורי החיל וילך בתוך ז' ימים אליהם. וכראות שובך החיל תמה עד מאד ואמו המרשעת היתה מכשפה ותאמר אליהם אל תיראו כי אני אסגרם בתוך ז' חומות של ברזל ואל ידעו מקום מים. ותעש בלהטיה ובכשפיה ותסגרם בתוך ז' חומות. וכראות יהושע זה צעק לבו אל ה' ויתיעץ בנפשו ויכתב כתב ליניח ממשפח' ראובן אשר היה מלך על ב' שבטים וחצי אשר בעבר הירדן שיבא הוא עם חייליו ויביא את פנחס וחצוצרות התרועה בידו. ותבא אל יהושע יונה אחת לעת ערב ויקשור יהושע את הכתב בכנפיה. ותקם ותלך אל יני"ח וכראותה ממשש בכנפיה ויקח הכתב ויקראהו ועמד על עמדו ויצעק צעקה גדולה. וירכב על סוסו ויכריז בכל מחנהו חרב לה' ויאספו אליו מכל צד. וישלח ויקרא את פנחס וילכו שניהם. וכראות אמו של שובך החיל הזה אמרה לבנה ראיתי כוכב א' עולה ממזרח ואין חכמה ואין עצה כחכמתו כי לא נוכל לעצור כח כנגדו. וכששמע בנה שובך הרע לו ויצו להפילה מעל החומה. ויבא יני"ח ויערוך מלחמה עם שובך ויהרגהו. ויבא פנחס לתקוע בחצוצרות ובכל תרועת

היתה נפתחת חומה א׳ עד שנפתחו כולם ויצאו ויהרגו בשונאיהם עד לא השאיר להם שריד ופליט. אמר ש"ש אני מצאתי סימן בפסוק עד אשר יניח ה׳ לאחיכם ככם יני"ח דייקא (ספר יוהסין):

פרשת ואתחנן

ואתחנן אל ה׳ בעת ההיא לאמר וגו׳. אע"פ שיש לתלות לצדיקים במעשיהם הטובים אע"פ כן אין מבקשים אלא מתנות חנם כי שם יש להם שכר על המחשבה ועל המעשה. וזהו בעת ההיא לאמר בקשתיו שיתן לי שכר באותי זמן (ע"מ):

ואתחנן אל ה׳ למה כדי שיכנוס לארץ (ילקוט):

בשעה שראה גלגלי מרכבה ושרפי להבה שאמר הקב"ה לא תקבלו תפיל׳ של משה ולא נשא לו פני׳ ולא נתן לו חיי׳ ולא הכניסו לא"י אמ״ו ברוך כבוד ה׳ ממקימו. שאין לפניו משוא פנים לא לקטן ולא לגדול. ומנין שהתפלל משה באותו פרק תקט"ו פעמים שנא׳ ואתחנן אל ה׳ בעת ההיא לאמר ואתחנן גי׳ הכי הוי (רבה וזאת הברכה):

גדולה תפלה יותר ממעשים טובים בלא תפלה. שהרי מרע"ה אע"פ שהיו בידו מ"ט הוצרך לתפילה (תוס׳ ברכות דף ל"ב ע"ב):

המלאכים מתפללים בכל יום תקט"ו תפלות כמנין ישר"ה. ומהם למד משה והתפלל תקט"ו תפלות. שנא׳ ואתחנן אל ה׳ ואתח"נן עולה תקט"ו (פליאה):

גאולה היא תפא"רת תפילה היא עטר"ת. ודע שעל זה ארז"ל כל הסומך גאולה לתפלה הוי בן עה"ב ולפעמים נקרא גם היא גאולה. כשתסתכנה עם הגואל שנא׳ המלאך הגואל אותי שאז גם העט"רת אדם שכן הגו"אל גי׳ אד"ם הוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א. תפילה היא העטר"ת הכניסה תקט"ו תפלות שהתפלל מרע"ה ולא קבלם וזהו ואתחנן אל ה׳ בעת ההיא העטר"ת נקרא ע"ת והיא להלוך תפילתו והכניסה אותם ולא קבלם. וזהו ואתחנן גי׳ תפי"לה ובגי׳ תקט"ו. וכוונתו של משה לעשית תפילה על כל כח של העטר"ת הנקראת תפלה ועולה תקט"ו כדי לבקש עליהם לקבלם והיא לא בקשה כי לא היתה גזו"ה מלמעלה רק הכניסתם והניתתם ולא קבלו אותם (שם):

ואתחנן מה ראה משה לפתוח בלשון תחנה. לפי שא"ל הב"ה וחנותי את אשר אחון. אמר לפניו רבש"ע אתה חונן את שאינו ראוי כ"ש הראוי (פסיקתא):

דע כי בהרבה עניינים נקראת תפלה וכלם אפשר בגבוה ובהדיוט כמו תחנה ובקשה שהאדם מתחנן ומבקש חבירו אבל לשון תפלה אי אפשר אלא בבורא (שם):

משה אמר אני לא חטאתי רק חטא א׳ למה לא תמחול לי השיב לו הק"בה ששה חטאים עשית. א׳ שלח נא ביד תשלח. ב׳ למה הרעות. ג׳ הבקר וצאן ישחט להם. ד׳ אם בריאה יברא ה׳. ה׳ שמעו נא המורים. ו׳ והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים. וקשה האיך נרמז זה. ונ"ל משה הזכיר תפלתו ואתחנן רמז למדה וחניתי שהראה לו י"ג מדות. וזהו אתה החילות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה

ר"ת י"ג כראי' בתיקונים ונשב בג"י בי"ג מכילין דרחמי. ולכן פתח משה בו' ואתחנן יש בו ו' אותיות רתיכא דאתוון ו' תיבות רתיכא דתיבות. ומשה כלול מן ג' ווי"ן *ויסע *ויבא *ויט של ג' אבות ועליהם רמז משה גדלך נגד אברהם ו' ויסע. ידך החזקה נגד יצחק ו' ויבא. אשר מי אל נגד יעקב ו' של ויט (מגלה עמוקות):

ההוא דנחית לפני ר' חנינא רצה לה־בות בתואר של הקב"ה וכו'. אמר סיימת כולא שבחא דמרך וכו' וכן משה רצה להרבו' בגדולות של הק"בה א"ל הק"בה רב לך די לך בג' תוארים של הק"בה שמנהיג עולמו בג' קוין הסד דין רחמים כמו שהשיב ר' חנינא סיימת כולא שבחא דמרך. ואפשר מלת רב לך רמז על ר' חנינא וזהו אל תוסף דבר אל"י ר"ת *אדום *לבן *ירק חסד דין רחמים (אופן ח'):

משה העביר ט' קליפות בחייו והקליפה עשירית שהוא חרון אף לא יכול משה להכניע בחייו רק במותו. כי גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם. וזהו תפלת משה ואתחנן רצה להעביר הקליפה חנם וזהו אשר נאכל במצרים חנם. והשיב לו הק"בה רב לך רב החובל שהוא ראש לעשרה קליפות הוא קבור נגד בעל פעור וצריך אתה להיות קבור כאן כדי להכניע רב החובל. לכן אל תוסף דבר אלי עוד כי בכאן צריך להעלות ולהכניע ראש הפסג"ה שהוא בגי' מחיצ"ה של ברזל המפסקת בינינו וכו' (אופן ך"ה):

רצה משה לתקן המרכבה שקלקלו ישראל בעגל וראה יחזקאל שינה פני שור משמאל. והכנים תחתיו פני הכרוב ונתאוה לו שיהיה לו זכות א"י לשנו' פני שור לכרוב. וזהו ר"ת ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר ר"ת ואי"בה שבגי' ך"ד שכן ך"ד מיני מסאבות' שהתעוררו ישראל בעגל כו'. וזהו אעברה נ"א ר"ת *נער *אדם מלשון כרוב ובמלת אעבר' נא מרומז שהיה רוצה להעביר הכרובים שכן אעברה נא בגי' כרובי"ם והשיב לו הק"בה רב לך ערב רב שלך עשו העגל ואין קטיגור נעשה סניגור אופן ך"ד):

ידוע שיש נ' שערים במלכות ונ' שערי בינה בבינה. ולכן פתח משה ואתחנן בשני נוני"ן. כי משה זכה לנ' שערי בינה במלכות. ורצה לכנוס לא"י להשיג נ' שערי בינה בבינה והשיב לו הקב"ה רב לך נ' שערים. והטעם צו את יהושע וכל מה שאתה למד צריך אתה ללמוד ליהושע וכו' (אופן ך"ט);

ראה משה ששמואל יתקן ך"ד משמרות כהונה. ך"ד משמרות לוים. ך"ד מעמדות. רצה משה לכנוס לא"י ולתקן אותם וזהו נרמז בפסוק ראשון ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר ר"ת ואי"בה גי' ך"ד. לכן התחיל משה אדנ"י אלהים ך"ד צירופים כו' וז"ש אתה החילו' להראות את גדלך הם הכהנים ואת ידך החזקה אלו לוים. אשר מי אל דרגא דישראל וכו'. השיב הק"בה רב לך הרבה תקנות תקנת גם במלת רב לך הרבה שמואל גדול ממך ששקול כנגד משה ואהרן (אופן ל"ט):

משה בקש לבטל נחושתן שטעו בו ישראל. ונרמז בפסוק של ואתחנן אל ה' בעת ההיא ר"ת ואי"בה שנא' בשע' ששלח הק"בה הנחשי' בהם *וישלח *ה' *בעם *את *הנחשים ר"ת ואי"בה ובקש לבטלו כמו שעשה חזקיה כו'. והשיב הק"בה צו את יהושע וחזקהו הוא חזקיה"ו (אופן מ"ג):

ראה משה בימי חשמנאי שאז יתקנו קליפות נו"גה התפלל משה ואתחנן ט"ן ארוכה לתקן נו"גה. וזהו אעברה נ"א ר"ת *נגה *ארמית *נקור אנטיוכס

*אנטיוכס. השיב לו הקב"ה רב לך שכבר נתן הקב"ה מסוה למשה שהוא ס"ו של מסוה מורה אל גלגל החוזר בעולם גלג"ל גי' ס"ו והוא סוד יו"ן כבר תקנת מה שראוי לתקן בימי יו"ן (אופן ס"ו):

בקש משה לכנוס לא"י למות בנשיקה ונתאו' משה למיתת אהרן שהיה ע"פ ה' לכן פתח ואתחנן בנו"ן שהיא השכינה כדאי' בזוהר פ' בהעלותך על נ' של בנסוע שהוא השכינה וכו'. לכן בקש משה לכנוס לא"י שיהא מיתתן ע"י כרובי' אעבר"ה גי' כרובים השיב הקב"ה רב לך בא"י יהיה הקבורה שלך ע"י בני אדם אבל עתה רב לך בכאן הקב"ה בעצמו יתעסק בך (אופן ס"ז);

איתא בספר ר' אלעזר מגרמייזא ב' נוני"ן יש באלף בית נון כפופה נו"ן פשוטה. והכוונה הקב"ה יושב על כסאו כדמות נ' כפופה ומלאכי מרום עומדים לפניו בדמות נו"ן פשוטה לזה פתח ואתחנן עם שתי נוני"ן שרצה לתקן המרכבה עם חיילותיה. וזה הוא בעת ההיא החסיר א' מן הכסא ה"ו מן השם בגלות. ע"ת בגי' *בבל *אדום *פרס *יון. לכן בקש אעברה נא להעביר ממשלת זדון ולתקן השם שלם וכסא שלם (אופן ע"ג):

ואתחנן פתח בוי"ו שהוא סוד נשמתו של ר' עקיבא מן שית מילי אתעתר ר"ע וכו' שהוא סוד ו' סדרים שבע"פ לכן דרש ר"ע בכל התורה ווי"ן כמ"ש תו' שר"ע דריש ווין וכו' הרא' הקב"ה למשה אוצרות הנשמות כדאי' בתנחומא על וחנותי באותו פרק ראה ר"ע שהוא סוד אות ו' וזה נרמז במלת ו' א"ת חנן ו' א"ת שהיא דרשת ר"ע שדריש ריבוי ומיעוטי ור' ישמעאל דריש כללי ופרטי כדאי' בפ"ק דשבועות ור"ע כשיצא נשמתו זכה להיכל אה"בה ונרמז במלת אעברה נא בה' יתירה "בהריגת *ר' *עקיבא *בהיכל אה"בה תמן כוכב נו"גה וזה נרמז במלת נ"א ר"ת *נגה *אהבה השיב הקב"ה רב לך מעלה שלך גבוה מהיכל אהבה והוא היכל רצון דתמן אסתלק משה הה"ד ההר הטוב הזה ה"ר ר"ת *היכל *רצון (אופן ע"ג):

ביקש משה לתקן יהי אור ויהי אור במעשה בראשית שהוא סוד י' פעמים הו"יה י"פ אה"יה וז"ש שבעת ההיא ע"ת דייקא שהו' מנין י' הוי"ות י"ד אה"יה ואתחנן אל ה' ה' דייקא הו"יה בעת ההיא למפרע אה"יה אמר הק"בה צו את יהושע חזקיהו ואמציהו חזקיהו בצירופו הו"יה ואמציהו בצירופו אה"יה (אופן ע"ח):

ג' בני אדם הם תנאים כמו משה. והם היו יניקתם שלשתם מן משה. ריב"ז יונק מימין של משה. הילל יונק מגופו של משה. ר"ע יונק משמאל של משה. וז"ש ואתחנן אל ה' בעת ההיא באותו פרק שהראה לו אוצרות הנשמות. ובמלת את של ואתחנן מורה *אמוראים *תנאים. ולכך פירש משה תפלתו אתה ה' החילות להראות את גדלך את דייקא אמוראים תנאים. גדלך על ריב"ז דרגא דכהן מימין משה. ידך החזקה על ר"ע משמאל משה שהיא כמנין חזקה מי אל דרגא דיעקב שהוא סוד גוף שכן הילל היה מגוף של משה (אופן ע"ס):

ואתחנן ביקש משה על חן שהיה לירמיהו בימי החורבן בעת ההיא בעת צרה שהיה ליעקב בשעת החורבן שהוצרך משה לעמוד מקברו ונתבקש מהק"בה שיבא הוא בעצמו לאמר שיעוררו על הס"ד ובמלת ההיא נרמזים בו ג' חרבנות הר הבית לבמות יער ירושלים לעיים תהיה אעבר' נא רמז על חן של ירמיה שהיה בעיני *נבוזר *אדן (אופן פ"ו):

בזוהר פ' פנחס ביום ד' נברא מיתת זוטרא זהו אסכרה הממית עד י"ג שנה ומי"ג שנה יש רוח שממית ששמו איגרסיין וזהו מיתת רברבא וכו' ולכן התפלל משה תק"טו תפילות כמנין ואת־נן שביקש מש־ לבטל שתיהן כי הטעם של תק"טו הם סוד יצחק ורבקה יצחק שמכיחו יונק שר של עשו שהוא מותא רברבא רבקה הוא סוד מותא זוט־א וזהו אתה החילות להראות בגימט' אסכ"רה ואיגר"סיון השיב הק"בה רב לך וכו' צו יהושיע וחזקיהו ואמציהו חזקיהו בגי' סמ"א־ עם הכולל שנקרא עון וכנגד לילית אמ־ ואמציהו כו' (אופן נ"א) :

ספר הפליאה וסודי רזא ד' תקיפ ת בשנה ויש בחצי שנה קפ"ג חלונות והנה תקופות ניסן כשהגיע יומא דתקופה אור החמה עובר דרך החלון תעלו"מה ובתקופות תמוז נקרא נע"מן. ובתקופות תשרי חלון נג"ה ובתקופות טבת חלון ביל"גה. רצה משה לחיות עוד ו' חדשים ובאותן ו' חדשים יזכה לכל המצות הנוהגות בא"י ולידע סוד החלונות שבתקופות הנ"ל וזה נרמז במל' ואתחנן דתמן ו' *אור *תעלומה *חלון *נעמן *נוגה (אופן נ"ח) :

מר"עה כלול כל התורה ועליו נא' במעשה בראשית וירא אלהים את האור כי טוב וכו' בגי' משה רבינו שהוא כלול מן רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה משה רבינו גי' תרי"ג ולבושו של הק"בה הם תרי"ג מצות שנא' עוז התא"זר בגי' תרי"ג ומשה בקש לכנוס לא"י לקיים כל המצות לכן אמר ואתחנן אל ה' הוא סוד תרי"ג דאיתא בזוהר בכמה דוכתי י"ה עם שמ"י שס"ה לא תעשה וה' עם זכ"רי הרי רמ"ח מצות עשה (אופן קי"ג) :

סודי רזא מקשה על מה שאמרו בחגיגה יחזקאל בקש להפוך פני השור לכרוב והלא ביומא אמרינן גבי כהן ששימש והקטיר קטורת כצדוקי וראה כף רגל עגל וחבטו בקרקע והלא זה היה אחר יחזקאל הנביא שסילק רגל עגל מן המרכבה ותירץ שני תירוצים א' לאחר יחזקאל בבית שני שחטאו ישראל בא השור למקומו ועוד תירץ שלא שינה אלא בפני המרכבה אבל בחוץ נשאר וע"ז אמר ואתחנן אל ה' שם הוי"ה על א־בע חיות הקודש. י' פני אריה ה' פני שור ו' פני נשר ה' פני אדם וכו' ומשה ביקש לתקן שיבואו הכרובים לתקן חטא העגל וזהו אעברה נ"א בגי' כרו"בים וכו' והשיב לו הק"בה רב לך צו יהושיע וחזקהו על שור שלמעלה. ואמצהו על שור שלמטה (אופן ק"ך) :

רצה משה להמתיק בא"י הקול קול הגדול שבאה מחטא אד"הר שהטיל הנחש כ"ד מיני מסאבא בחוה כמ"ש בזוהר אחרי מות על פסוק ואי"בה אשית כמנין ואי"בה הטיל הנחש זוהמא בחוה וכו' וז"ש משה ואתחנן אל ה' בעת ההיא וכו' וז"ש משה ואתחנן ר"ת ואי"בה רצה לתקן ואי"בה לכן פתח בשם אד"ני שיש בב"ר צירופי אד"ני בסוד *אל *ישוב ידך *נכלם וכתב המקובל ר' משה קורדווארי מי שמכוון בו בעת תפילתו נשמעת תפילתו וכו' אית' בזוהר פקודי ע' רל"ג שהמרכבה שלמעלה היא ך"ד ספפין וכן בירושלים שלמעלה ך"ד שערים לכן גם למטה בירושלים שלמטה לא רצה לפתוח עד שאמר שלמה ך"ד רננות וע"ז אמר כמעשיך וכגבורתיך כמעשיך על נס שלמ' וכגבורתיך על חורבן בית שנחרב לסוף ך"ד דורות לפי שהמרכבה היא על ך"ד ומבטלת הנחש בך"ד לכן אמר משה אעברה נ"א לבטל *נחש *איבה ובא"י יתקיימו קראי ושמתי כ"ד כ"ד

 שמשותיך

שמשותיך כ"ד כ"ד והשיב הקב"ה רב לך עשיתי רצונך והארכתי העגל ד"ד דורות מזה ומזה הם כתובים הם ך"ד :

איתא בילקוט האר"י כי סוכה הוא סוד אהי"ה ואיתא במדרש ויהי בשלם סוכו שקודם שחטא אד"הר היה להק"בה סוכה בע"הז ומשה בקש לכנוס לא"י לחזור הסוכה שהיתה מתחלה להק"בה וזהו ואתחנן אל ה' בעת ההיא להיפך אה"יה (אופן רל"ב) ;

איתא בזוהר פ' ויצא באר שבע רמז לתורה שבע"פ . וכה"א ויהי בארבעים שנה היאיל משה באר את התורה הזאת וכוונת הזוהר שענין משנת תורה הוא סוד תורה שבע"פ שקבלו ישראל לסוף מ' שנה ושמה משנה תורה יוכיח מ' שנה ולדעתי זה הסוד ויהי יצחק בן ארבעים שנה *בקחתו *את *רבקה ר"ת בא"ר לפי שיצחק הוא סוד תורה שבכתב ורבקה היא סוד תורה שבע"פ והוצרך להמתין מ' שנה ליקח שכן מ' שנה המתינו ישראל לקבל תורה שבע"פ ומזה הטעם מ' דורות ממשה רבינו עד רבי שסידר משניות לכן פתח משניות במ' מאימתי וסיים במ' בשלום ובקש משה לכנוס לא"י והוא יתקן משניות מה שיעשה רבי ולכן פתח ואתחנן שהוא תק"טו בגי' יצחק ורבקה שהם סוד תורה שבכתב ובע"פ לכן אמר אעברה נא ר"ת *אתקן *עתה *בימי *רבינו *הקדוש השיב הק"בה רב לך שצריך להמתין זמן רב עד נתינות משניו' כמו שהוצרכו מ' יום לקבל התורה שבכתב כן צריכין להמתין מ' שנה לקבל תורה שבע"פ (אופן רמ"ו) ;

*__בעת__ *ההיא *לאמר ר"ת הב"ל לפי שידע משה שהיה רועה מימי הבל ופגם באותו פרק בא"י של אהי"ה כדאיתא בתיקונים א"י הבל אחיך אלו בגלות . וסימן ותלכנה שתיהן שתי הה"ין כדאיתא בתיקונים שתי הה"ין הלכו יחד ופרחו מהם אות א' וזה נרמז במלת ההוא . ולכן פתח משה עתה בתקון ב' הה"ין הללו כשאמר ה' אלהים אד"ני סוד ה' תתאה. הוי"ה בנקודות אלהים היא ה' עילאה ואמר אתה החילות להראות את עבדך את גדלך מצד אברהם בימי הבל . ואת ידך החזקה על גלגול שת דאתמר גביה שת לי אלקים זרע אחר . אלהים דייקא שהוא דין מדת יצחק . ועתה על גלגול ג' שהוא משה בעצמו אמר מי אל בשמים ובארץ נגד יעקב . ומשה התפלל אעברה נא לשון אשה עוברה להתגלגל עוד בעולם בעיבור וגלגול השיב הק"בה רב לך כבר נשלם גלגולך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה שתתגלגל עוד פעם ד' (אופן י"ט) ;

עשרה תנאים התנה יהושע את ישראל לפי שעשר' קדושות תלויות בארץ לכן התנה עשרה תנאים וכן עזרא תיקן י' תקנו' וכן משה בעת ההיא ע"ת ר"ת *עזרא *תיקן *עשרה *תנאים עשר תקנות הה"יא *הוא *התנה *יהושיע *אליעזר ובקש משה לכנוס לא"י לקדש בעשר קדושות ובעשרה תנאים שהתנה עזרא ובמלת אעברה נא נרמז עז"רא והשיב הק"בה רב לך וגו' כי גם ליהושע צריך ליתן חלק בי' קדושות לכן ניתוסף לו י' יהושע (אופן ק"ז) ;

רצה משה לכנוס לא"י לסלק תרין סטרין בישין שור וחמור . וזה נרמז במ"ש בעת ההי"א לאמר בגי' שו"ר וחמו"ר (אופן ע"ה) ;

רצה משה להתנהג העולם ע"י ג' מדות העליונים כתר חכמה בינה וזהו בעת ההיא לאמר בגי' כתר חכמה בינה. לכן אמר שמע ישראל אתה עובר הירדן ר"ת *שלש *מדות *עליונות והשיב הק"בה אל תוסף דבר אל"י

דייק א' כתר ל' בינה י' חכמה (אופן ג"ח):

ראה משה ששלמה יתקן עירובין ונטילת ידים ובקש הוא לכנוס לא"י לתקן את זאת. וז"ש א"ת גדלך ר"ת *אלפים *תחום בעת ההיא נוטריקון *עירוב *תבשילין *עירוב *תחומין. השיב הק"בה רב לך באותו פרק כשתיקן שלמה זאת היה אצלו ניצוצו של משה כי שלמ'ה היפך אתוון למש"ה כדאיתא בתיקונים צו את יהושע והזקהו בעירובי תחומין ואמצהו בעירובי תבשילין:

כל הנשמות מגולגלים וכל הנשמות הם מסטרא דקין והבל. הרשעים מן קין והצדיקים מן הבל. כך בקש משה לכנוס לא"י שיהיו כל הנשמות מעוברים ממשה רבינו שהוא הבל. וזהו בעת ההוא לאמר ר"ת הב"ל. ורצה משה לזכות כל ישראל ולהביאם בדרך הטוב השיב הקב"ה רב לך אין זה עתה אלא לעתיד לבא (אופן קל"ו):

ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ. בנין ב"ה. למנות להם מלך. מלחמת עמלק. וסי' מב"ע *מלך *בנין *עמלק נוטריקון *מושל *בגבורתו *עולם. *משה *בן *עמרם אבל באמת שלא יתקיימו עד שיבא *מנחם *בן *עמיאל. ומשה בקש אעברה נא עתה להלחם בעמלק ויהיה השם שלם וכסאו שלם שהסר ממנו שלשה אותיות הו"א השיב לו הק"בה רב לך (אופן ק"מ):

ראה משה דורו של אלישע שבדורו היה נעמן שר צבא שהיה א' מארבע אנשים שנתנו הודאה להק"בה וסי' רי"מן *רחב *יתרו *משה *נעמן. ונתקדש השם באותו פרק ע"י אלישע שיצא נעמן לרחוץ בירדן וכו' ומשה התפלל על אותו הדבר. וז"ש בעת ההיא לאמר בגי' צרע"ת שרמז על צרעת נעמן שנתקדש השם וכו'. וז"ש אעברה נא בגי' *נעמן *אלישע. ורצה לכנוס לא"י שיהיה קידוש השם על ידו ולא יצטרך לנעמן ואראה בגי' אלי"שע תלמידו של אליהו הנביא. השיב לו הק"בה רב לך אתה הקדשת את שמי יותר מד' אנשים שאמרת אין עוד אפילו בחללו של עולם וזהו אל תוסף דבר אלי עוד (אופן קס"ו):

ראה משה שאחר מ' דורות מסיני יבא רבינו הקדוש ויתקן משניות שהיא תורה שבע"פ. ע"ז אמר ואתחנן פתח בוי"ו ומאחר שע"י נתנה ה' חומשי תורה רצה שע"י יהיה ג"כ ו' סדרי משנה. וע"ז אמר בעת ההיא תורה שבע"פ נקרא נוקבא בעת ההיא תורה שבכתב שהוא דכורא. לאמר ר"ת *לימות *אנטונינוס *מלך *רומי *לתקן *אסיפת *משניות *רבי. ומלת אעבר"ה ר"ת *אנטונינוס *עשה *ברית *רבינו *הקדוש. השיב הקב"ה רב לך שנתתי תורה שבכתב על ידך (אופן ס"ג);

בימי יהושע בן נון לא יכנעו מסטרא אחרא רק תרין מאללי ארעא אבל הנשים רק בימי שלמה אז תבואנה שתי נשים זונות ומאן נינהו אותן נשים זונות אותן שכל הזונות יונקים מהם לכן הוצרך שלמה לבנות בית המקדש בשנת ת"פ ליציאת מצרים שהם ת"פ מחנות של לילית וע"ז התפלל משה בעת ההיא לאמר תמן תשתכח נוטריקון של דכורין ונוקבין *לילית *אדום *מחלת *רהב ר"ת לאמ"ר. ובקש משה לעבור לא"י להעביר ד' מחנות הטומאה (אופן קל"ב):

במדרש ויאמר אל האיש לבוש הבדים. ויאמר ויאמר ב' פעמים למה. אלא הק"בה אמר למלאך והמלאך לכרוב וכו'. שש שנים היו הגחלים עוממים ביד גבריאל וכו'. וז"ש משה ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר

לאמר שנראית לאמר מיותר שהק"בה אמר למלאך ומלאך לכרוב ובקש לבטל אותן הגחלים. וז"ש אתה החילות להראות את גדלך בגי' גחלי"ם עומכו"ת ולכבותם. א"ל רב לך בשבילך יתהפך הרב ואשנה דבורי (אופן קע"ז):

אתה החילות להראות וגו'. אתה החילות מלשון חל"ה וחלה רמז לשכינה וענין חלה כי שיעור עיסה הוא מ"ג בצים וחומש. והחומש רמז לנ' והנה מ"ג עם נ' היינו מג"ן ר"ת מיכאל גבריאל נוריאל רמז לג' אבות אברהם יצחק יעקב ובמקום שאלו הג' שם גם השכינה (זוהר):

משה היה בזה העולם במדרגת מטטרו"ן שהוא סוד עץ הדעת טוב ורע שבעולם היצירה. ורצה משה להשיג ולעלות לעולם הבריאה דתמן אכתרי"אל וכו'. וע"ז אמר אתה החילות להראות עבדך זה מטטרו"ן שהוא עבד נאמן כלול מסטרא דטוב ורע. מסטרא דטוב את גדלך מסטרא דרע את ידך החזקה. ורצה משה להגיע עד מדריגה שלישית מג' שרי הפנים ששמו אכתרי"אל המס ימים בשם אל. וז"ש מי א"ל ולכן אעברה נא ואראה את הארץ הטובה בגי' שר הבריאה עם הכולל והשיב לו הק"בה רב לך ר"ל מטטרו"ן שנקרא רבן של ישראל והוא דרגא דילך שנקרא משה על נוטריקון *מטטרו"ן *שר *הפנים (אופן י"ד):

אמר משה אתה החילות להראות עבדך זה יוסף שהיה לו תרין דרגין לקביל רבבות אפ־ים אמר גדלך לקביל אלפי מנשה אמר את ידך החזקה. אבל לי לא נתת כלום לזרעי מהכבוד אעברה נא ואראה עצמי אם לא זכו בני. השיב לו הק"בה רב לך יוסף גדול ממך ונקרא יוסף ר"ב כמ"ש רב עוד יוסף בני חי. וזכית למדריגת יוסף בחייך שנא' ויקח משה את עצמות יוסף עמו עמ"ו דייקא כמו שיוסף בסוד נער מטטרו"ן כן משה זכה לדרגא דיליה. אבל מה שאתה רוצה לכנוס לא"י כמו יוסף אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה שלא הודית בארצך כמו יוסף וכו' (אופן ט"ו):

יעקב זכה שגופו ועצמותיו נקברו בא"י. יוסף זכה עצמותיו נקברו בא"י משה לא הוא ולא עצמותיו. לכן התפלל כאן אתה החילות להראות את עבדך יוסף שאני במדרגה שלו. ובשעת מ"ת זכיתי למדריגת יעקב. א"כ אעברה נא כאחד מהם. השיב לו הקב"ה רב לך שתבא בעצמך ובגופך אל תוסף דבר אלי עוד להיות כיוסף. להיות חי לפי הזוהר ולפי המקובלים ר' מנחם מרקאנטי הביאו שם רב לך לפי שזכה משה יותר מיעקב. כי משה ס' רבוא דיליה מעלמא דאתי היה ולא היו צריכין לקבורת א"י כמ"ש בפ' שלח לך במדבר הזה יתמו ר"ל דור המדבר היו מעה"ב מסטרא דבינה ולא היו צריכים לקבורת א"י וכו' (אופן י"ז):

משה לא זכה רק אתוון זעירין והוא סוד א' זעירא דויקרא. ובימי שלמה שהיה לו ניצוץ א' ממשה כדאיתא בתיקונים נתהפכו אתוון שלמה למשה. כשבנה ב"ה זכה לאתוון רברבין וזהו אתה החילות להראות את עבדך א"ת דייקא ד"ב אתוון התורה מא' עד ת' שנחלקים האותיות על ב' חלקים י"א מימין להסד י"א משמאל לדין. את גדלך י"א של חסד את ידך החזקה י"א של דין וכו' השיב לו הק"בה רב לך (אופן ל'):

סודי רזא. החמה יש לה ג' אותיות יה"ו ומאחר שפני משה פני החמה ויש בו ג' אותיות יה"ו התפלל ואמר אתה החילות להראות את עבדך שהיא פני חמה. את גדלך דא יוד ידך החזקה דא ה"א אשר מי

אל רא וי"ו. אעברה נא בה"א יתירה למלאות השם. וזהו ואתחנן אל ה' ה' דייקא. השיב לו הק"בה רב לך אתה פני חמה ויהושע פני לבנה. וחזקהו רמז שהוא ישלים הה' (אופן ל"ו):

רצה משה לבטל ד"ח הרגין ששלח בלק לבלעם. וסוד ארה לי לבטל ד"ח עיתים של לבנה שהם ד"ח מחזות שכינה. וזה שאמר משה אתה החילות להראות את עבדך. א"ת דייק שהם ד"ח מלאכים דאיתא בתיקונים שהם ממונים על נקודים דאורייתא (ע"ל פ' יתרו) ועל זה אמר אעברה נא רוצה אני לבטל אותה מה שעשה בעו"ר שהוא בגי' אעברה. והשיב הק"בה רב לך צו יהושע כי בפ' פ חס כתיב קח לך יהושע יש בהם ד"ח תיבות נגד ד"ח שנים שפרנס יהושע את ישראל. וזה תיקן והעביר ד"ח קסמין מישראל ז' שנים שכבשו וז' שנים שחלקו הרי הם י"ד ואח"כ ימים רבים עשה יהושע מלחמה י"ד שנים (אופן מ"ס):

מלחמת עמלק היה ע"י משה ויהושע. וכן במדין ע"י משה ויהושע וז"ש אתה החילות להראות את עבדך ר"ל עם עבדך שהיה לי בכל פעם חבר א' לעשות מלחמה למעלה ולמטה את גדלך רמז אל מלחמות עמלק שהיה באותו פרק יהושע ב"ן נו"ן זיי"ן שנים כמנין ג"דלך. ואת ידך החזקה רמז על מלחמת מדין ונרמז במלת ידך שכן ה' מלכי מדין היו כדמות ה' אצבעות שביד. וכמ ששם היו שנים א' לפקוד על צבא מרום במרום. שהיה משה עושה מלחמה בשמים ויהושע בארץ ונרמז במלת מ"י ר"ת *משה *יהושע. השיב הק"בה רב לך הק"בה ילחם בשמים (אופן מ"ג):

סודי רזא. ואתה קח את המטה בפסוק זה כ"ב ממי"ן לפי שבמעשה בראשית כתיב י"א פעמים מים. וכן בפ' נח במי המבול. וכן בפ' בשלח אצל הים. וכן ביהושע גבי הירדן וכו' לכן התפלל משה אתה החילות להראות את עבדך ז מכת דם שהכה במצרים שם רמז לו כ"ב ממי"ן כנגד כ"ב אותיות התורה כנרמז במלת א"ת מא' עד ת'. א"כ מא ר שהחילות להראות על הים י"א ממי"ן אעברה נא להשלים הי"א ממי"ן הנותרים כו'. והשיב הקב"ה צו יהושע וחזקיהו חזק יה"ו ובגי' י"א (אופן מ"ה):

סודי רזא. החמה יש לה ד' פנים מכל ד' רוחות שהם ד' תקופות תשרי פנים קר ולח. טבת קר ויבש. ניסן חם ולח. תמוז חם ויבש. ומלאך הממונה על החמה גלגלי"אל שמו. ומלאך הממונה על הלבנה אורפני"אל שמיה. וז"ש אתה החילות להראות את עבדך עב"ד בגי' ע"ו חסר מן גלגלי"אל ל"א לכן אמר אשר כי אל בשמים וגו' רמז על הכחות הללו ל"א שיש למלאך גלגלי"אל יותר שלא זכה משה. לכן בקש לכנוס לא"י ולהרוג ל"א מלכים ובזה שלם בכל ק"ז כחות השיב לו הק"בה רב לך (אופן כ"ה):

רצה משה לעלות לעולם הבריאה דתמן אל שד"י. ובעולם היצירה דתמן אל הוי"ה. ובעולם העשייה דתמן אל אדנ"י. וע"ז אמר אתה החילות להראות עולם העשייה דתמן סנדלפו"ן ושם בעולם העשייה דתמן מנהיג אל אד"ני כמנין עבדיך ואח"כ עולם היצירה דתמן מטטרו"ן ומנהיג אותו שם של הוי"ה כמנין גדל"ך (אופן כ"ז):

רצה משה לכנוס לא"י להשלים רגלי המרכבה ארגמ"ן וע"ז אמר אתה החילות להראות בגי' מרכב"ה שלימה. את גדלך מימין זה מיכאל. ידך החזקה משמאל זה גבריאל. וז"ש אשר מי אל בשמים ובארץ נגד מיכאל

מ"י כא ל. כמעשיך וכגבורתיך זה גבריאל. ורצה משה לכנוס לא"י אעברה נא להעביר נ' של נורי"אל אירפני"אל. ואראה את הארץ שהיא רפאל שהוא מלאך השכינה במערב. השיב הק"בה רב לך ר"ל שלך הוא זגנג"אל שהיה אצ ך אל תוסף דבר אלי. או יאמר ד' שרי התורה הם ר"ת זמי"ר זגנג"אל מיכאל יופי"אל רזי"אל. ד' אלו נרמזים בכאן במלת רב נרמזין זגנג"אל מיכאל. ובמלת יהושע בגי' יופי"אל רזי"אל כנגד אלו ד' מ־אכים אמר ראה בעיניך ימה צפונה תימנה מזרח' שהם לקביל ד' אתוון של שם הוי"ה כמ"ש משה ואתחנן אל ה' שאנו מתפללים בשם ה'. מימיני מיכאל י'. משמאלי גבריאל ה'. מלפני אוריאל ו'. ומאחורי רפאל ה'. ועל ראשי שכינת אל יהו"ה (אופן נ"ד):

ידוע ד"ב אותיות התורה הם וכל אות מן אותיות התורה כלול אות א' מן שם הוי"ה נמצא מאחר שהעולם נברא באותיות התורה ואותיות התורה הם ך"ב אותיות וכל אות כלול מן ד' אותיות יהו"ה הרי ד"פ ך"ב בגי' פ"ח. וז"ס של מסוה של משה משה נקרא מ"ה מה שם בנו. ג' אלפא ביתא שנברא בהם העולם ג"פ ך"ב הרי ס"ו נכנסו אותיות ס"ו לתוך מ"ה הרי מס"ה מתוך זה זכה משה לקרני הוד וגלג"ל החוזר בעולם בגי' אלפ"א בית"א הרי כמנין גלג"ל זה חוזר בעולם שבהם נברא העולם. לכן אמר בפסוק ה' אלהים ג"ב א"ת לרמז על אלפ"א בית"א לכן אמר משה אתה החילות להראות את עבדך סוד מסו"ה שהוא ג"פ כ"ב. לכן אמר עבדך את גדלך את ידך החזקה. ורצה משה לכנוס לא"י להשיג ך"ב אותיות רביעית לתשלום פ"ח. השיב הק"בה רב לך שזכית במסוה:

כתבו המקובלים שאנו עתה בשמיטת פחד יצחק. וכבר היה משה בשמיטת אברהם בעולם שאותו שמיטה ה־ה מצד החסד ז"ס משה היה רוצה בשמיטת אברהם ז"ס הפסוק כי אתה אבינו על יצחק שהוא מנהיג השמיטה זו אברהם לא ידענו לפי שכבר היה בעולם וישראל לא יכירנו שמיטה של אין אנו מכירין לפי שעדיין לא היתה בעולם. וכוונת משה לבא לא"י להתהפך דין לרחמים. זהו ה' אלהי"ם אתה החילות להראות עבדך בשמיטה שלפ־יה היא סוד חסד ועתה אני בשמיטת פחד יצחק שהיא את ידך החזקה ז"ש אשר יעשה כמעשיך וכגבורתיך בשמט' פחד אעברה נא לתקן בא"י שיהיה טוב בעולם. השיב הק"בה אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה בגי' יצחק (אופן ס"ד):

ראה משה ברוח הקדש בימי סיסרא ישלם ה' גמול לאויביו. התפלל משה לראית נקמה בשונאיו. וז"ס אתה החילות להראות בשעת קריעת ים סוף. את גדלך כמו שנא' וירא ישראל את היד הגדולה. ואת ידך החזקה כמ"ש ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב. אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתיך שבפעם א' יצאו מכולם נשמותיהם כמ"ש נשפת ברוחך שברוח א' שיצא מפיו יצאו מ־ולם נשמותיהם. ת בסנחרב ולעתיד בגוג ומגוג וזה נרמז כמעשיך בימי סנחרב וכגבורתיך בגוג ומגוג. ז"ש אעברה נא בהיפך אתוון הער"ב שעשה בנחל קישון כו'. את החילות להרא"ות בגי' תרמ"ב ר"ת *תשע *מאות *רכב *ברזל שיפרע בין סיסרא. והשיב הק"בה רב לך אותו ניצוצו של ברק הוא שלך לכן נקרא בן אבינועם שהוא היה עניו מן נביאי ישראל שתיקן לישראל ויהי נועם (אופן נ"ב):

תחלת שליתות של משה הראה לו הקב"ה א' רבתי של דברי הימים אדם שת אנוש לכן א' של לבת אש גדולה וכו'. ובחטא העגל לא זכה רק לא' זעירא של ויקרא. והתפלל משה לכנוס לא"י להשיג א' רבתי של אדם. וע"ז אמר אתה החלות להראות את גדלך רמז על אות גדול את ידך החזקה רמז על אות קטן. השיב הקב"ה רב לך אין אתה מסתלק מן העולם עד שתזכה לא' רבתי וזהו בפ וזאת הברכה אשריך ישראל וגו' (חופ׳ נ"ב):

רצה משה להיות באותו פ"ק שיושבים ישראל תחת סוכה וכו' ולפי שבסוכה שלטו ד' מינים שהם סוד ד' רגלי המרכבה כו'. וכבר האריך האר"י ז"ל ד' מינים שבלולב בגי' אלף ד"ד והוא סוד תשב אנוש עד דכ"א וכו'. וכן בר"ת *ההילות *להראות *את *עבדך ר"ת אעל"ה שהיא סוד ד' מינים. בזוהר כי תצא ע' תקס"ח אמרתי אעל"ה בתמר שהיא נוטריקון *אתרוג *ערבה *לולב *הדם. וכן נא במילוי נו"ן אל"ף בגי' ה' ענני כבוד. וע"ז התפלל משה אעברה נא בה יתירה שיהיה תמיד ה' ענינים מקיפין אותם ולא יסתלקו ממנו. השיב הקב"ה רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה ז"ה דייקא ז' ענני כבוד מקיפים אותו במקום ה' שבקשת לראות (חופן ק"ד):

ידוע מ"ש בתיקונים ששם אדנ"י יש לו ד' אותיות והם ד' תקופות השנה. נמצא אות א' ממונה על תקופת נים. אות ד' ממונה על תקופת תמוז. אות נ' על תקופת תשרי. י' על תקופת טבת. ומתקופת ניסן עד תשרי תלוים כל המצות התלוים בארץ דהיינו ג' רגלים בכלל והם חדשים של קציר בציר חרישה זריעה קצירה. לכן התפלל משה בשם אדנ"י נגד ד' תקופות השנה. וז"ש אתה החלות להראות את"ה ר"ת *ארבע *תקופות *השנה וכו'. ומשה בקש אעברה נא שביקש לחיות רק ב' תקופות. אות א' שולט בניסן. ואות נ' שולטת בתשרי. השיב לו הקב"ה רב לך וכו'. צו יהושע הוא יעשה הסגות הנוהגות בארץ באלו העתים. אמ"ץ חזק"הו ר"ת *חרישה *זריעה *קצירה (חופן ק"ה):

אתה החלות להראות בהיפוך אתוון הלוחות שזה לדעתי שקיבל משה הלוחות שכן מילוי ש' משה מ"ם שי"ן ה"ה בגי' לוחות הרי מששת ימי בראשית משה היה ראוי לקבל הלוחות שכן שם מעיד עליו (חופן קי"ב):

כתב סודי רזא בג' ימים של מעשה בראשית לא נרשם בו חותם אמת וסי' בג"ד פי' בים ב' ג' ד' דלא אתמר ביה ויברא* אלהים* את* ס"ת אמת. וכתב הוא הטעם ע"ש בגד בוגדים בגדו מלשון בגידה שבגדו העולם. לכן לא נרשם בבגד אמ"ת וכניסת ישראל לארץ היה מספר שלהם למעלה מס' רבוא תשל"א ר"ל אלף תשל"א שהוא ר"ת של *שפת *אמת *תכון *לעד וכו'. ומשה ביקש לכוס לא"י לתקן מר"ת אמת. וז"ש אתה החילות להראות בגי' אור אמ"ת. וזהו אעברה נא ר"ת *נתיב *אמת. והשיב לו הקב"ה רב לך וכו'. אמ"ת וצדי"ק גי' כ"ח מש"ה רבינ"ו:

כל היסורין שבאו על איוב היו ראויים לבא על אברהם רזא עילאה איכא הכא ורזא דגלגולא שהיו ראויים אותם היסורים דקא לבא על אברהם והוא סוד וירא *אליו *ייי *באלוני *ממרא ר"ת יב"ם איו"ב כי הוא היה בן יבמה ונקרא עו"ץ שהיה מתחלה *עיבד *צלמים ותרח להקב"ה וזה ותו תרח. וזה סוד אתה החילות להראות את עבדך א"ת ר"ת *איוב *תרח.

גדלך בגי' יבמ"ה וכו' . ומשה בקש שהק"בה ישלח עליו יסורין כמו באיוב א"ל הק"בה רב לך איוב עשה מתחלה עבירות גדולות גם היה לו חלק בהבה נתחכמה לו וכו' דאתמר ביה הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו וכו' (אופן קי"ח) :

איתא בכנפי יונה ח"ד . בבית ראשון היה פני אריה על המזבח ובבית שני היה פני כלב . ומרע"ה בסנה הראה לו הק"בה שני מקדשות וז"ש אתה החילות להראות שני מקדשות לקביל בית ראשון אמר את גדלך שראה בו דמות אי"ה . ובבית שני שהוא כלב אמר ידך החזקה וכו' . ורצה משה לכנוס לא"י להעביר כח של עכו"ם שהוא כלב חזיר . וזהו אעברה נא עם המלה הוא כלב . והשיב הק"בה רב לך בקליפת כלב בבעל צפון שהיה תמן דמות כלב רע (אופן קכ"ד) ;

לג"ע יש ב' דרכים א' דרך גיהנם וא' דרך ג"ע . וז"ש את גדלך זו ג"ע . ידך החזקה זו גי נם.נגד ג"ע אמר כמעשיך נגד גיהנם אמר כגבורתיך . לכן בקש משה לכנוס לא"י כי שם שער השמים ויכנוס תכף לג"ע . השיב הק"בה רב לך אין אתה צריך לילך דרך גיהנם עלה ראש הפסג"ה בגי' בעד"ן (אופן קכ"ו) :

ג' כתרים הם כתר כהונה כתר תורה כתר מלכות ואברהם זכה לשלשתן ומשה בקש לכנוס לא"י לזכות ג"כ לג' כתרים והשיב הק"בה רב לך בכתר תורה . וזהו רמז אתה החילות את"ה ר"ת *אל *תקרב *הלום וזהו כהונה ומלכות (אופן קמ"א) :

משה ראה רחבעם וירבעם חלקו המלכות . וז"ש אתה החילות להראות בגי' ירבע"ם ורחבע"ם . ובירבעם שיש בו ניצוץ קדושה ויעקב אמר מי אלה ראה ירבעם ויוסף אמר אשר נתן לי אלהים בזה ר"ל בזה עצמו שאתה אמרת שאינו ראוי לברכה בזה עצמו יש בו ניצוץ קדושה. ובקש משה אעברה נא אעביר אותה ניצוץ קדושה מן העולם . והשיב לו הקב"ה רב לך באותו עת שתהיה רב שיקויים ויתא ראשי עם אז ג"כ יתוקן ירבעם . ויהיה משיח בן יוסף . כי ר"ת של מלך *בהתאסף *ראשי *עם *יחד הוא ר"ת ירבע"ם . לכן אל תוסף דבר אלי בדבר הזה . הז"ה דייקא מה שאמר יוסף אשר נתן לי אלהים בזה (אופן קנ"ח) :

אל"ף של ארגמ"ן רומזת על אורפני"אל . א"כ מרכבו ארגמן בזה האופן *רפאל *גבריאל *מיכאל *נוריאל היינו בד' מחיצות ואורפני"אל הוא הסכך עליהם . וז"ש משה אתה החילות להראות לי את גדלך זו מיכאל . את ידך החזקה זו גבריאל . אשר מי אל דא נוריאל . אשר יעשה כמעשיך זו רפאל . אעברה נא ושם אזכה למלאך החמה שהיא אורפני"אל השיב לו הק"בה רב לך כבר זכית לאורפני"אל כשהיית במדבר סיני כי במדבר סיני בגי' אורפני"אל (אופן קע"ד) :

איתא בספר התמונה . על הארץ אשר אראך ך' של אראך הוא מורה על כתר נמצא לפי זה הבטיח הש"י לאברהם כשיכנום לא"י יזכה להשיג סוד כת"ר . א"כ לזה נתאוה משה לכנום לא"י להשיג סוד כת"ר וז"ס אתה החילות להראות בהיפוך אתוון הלוחות שיש בהם תר"ך אותיות כמנין כתר . ובקש להכנים להשיג סוד כת"ר וז"ש אעברה נ"א ר"ת *נתיב *אברהם כו' . השיב הק"בה רב לך סוד כתר כאמור וראית את אחורי בגי' כת"ר (אופן קפ"ח) :

בספר הכוונות בשם שמיני של ע"ב שהוא תכ"ה הרג משה את המצרי. ודווקא שם זה לפי שכתב האר"י ז"ל דצריך לכוין בתפלתו קודם עלינו כשאומר כי לא עזבת* דורשיך* ה' ס"ת תכ"ה. והמכוין בשם זה ינצל מאדם רע וז"ס ששלחה אסת־ הת"ך. וז"ש אתה החילות להראות בסנה שאמרת וזה* לך* האות* ס"ת תכ"ה. את גדלך ואת ידך החזקה ס"ת תכ"ה. להעביר אדם רע בליעל שכן אעבר"ה נוטריקון *הוא *עשו *אדם *רע *בליעל השיב הק"בה רב לך אית' בזוהר פ' בשלח כשהגיע השעה שיצאה נשמתו של משה לזה העולם יצאה מתחת כסא הכבוד ארבע מאות ועשרים וחמשה אלף נהורין. וטעם זה החשבון הוא תכ"ה נמצא כבר זכית לגדולה זו בביאתך לעולם לכן אל תוסף דבר. צו יהושע שתיקן עלינו וכתיב לראות מהרה* בתפארת* עזך* ס"ת תכ"ה (אופן קל"ה):

ראה משה דורו של אחאב היו עובדים ע"ה ועובדים לבעל. ואי לא היתה איזבל הורג כל הנביאים ואח"כ בא אליהו וקידש שם שמים שבא נחש ונשכה לחי"אל וכו'. לכן פתח משה ואתחנן בב' נוני"ן רמז על עובדיה ששייר מאה נביאים ועובדיה הצילם בב' מע־ות בכל מ־רה חצי מאה. וז"ש אתה החילות להראות את עבדך ז"ה עבד"ך עובדיה עוב"ד י"ה. את גדלך זה אליה"ו רמז על אלי"הו שנקרא ב"ן ובגי' גדלך ב"ן או רמז על קללות יהושע שאמר אשר יבנה העיר את יריחו בבכורו מ־סדנה ובצעירו יציב דלתיה. והטעם שקילל דווקא קללה זו שימותו בניו מקטן ועד גדול ברזא דחכמתא לפי שיריחו היתה נכנס בסוד הקליפה ואח"כ כשבא יהושע העביר גלולים מן הארץ ולתקן עולם במלכות שד"י. וסוד יריחו בקדושה מלכות נקראת יריחו ובה כלולים כל הספירות מכת"ר ועד מלכות גדול וקטן שם הוא. לכן אמר שימותו הבנים מקטן ועד גדול כשיחזרו ויבנו את העיר שהיתה מקדם בטומאה ועתה נתייסד בקדושה. וזה נרמז את גדלך בבן ראשון הגדול ואת ידך החזקה בגי' קטן. וז"ש אעברה נ"א בגי' *נביאי *אחאב *נ' *אנשים *נביאי *אמת שהטמין במערה עובדיה ויהיה קידוש השם. והשיב הק"בה רב לך כבר קדשת את הש־ם בשעת הקמת המשכן שיצא אש מן השמים ויפלו העם על פניהם ויאמ־ו ה' הוא האלהים (אופן כי"ד):

בא"י נקראו ישראל בנים למקום ובח"ל נקראו עבדים. וז"ש אתה החילות להראות עבדך עבד"ך דייק בח"ל נקראו עבדים למקום. ואיתא בזוהר רעיא מהימנא שהעבד אין לו רשות לדרוש ולחפש בגנזי אוצרות האדון ובקש משה לכנוס לא"י להיות לו מדרגת בן. השיב לו הק"בה רב לך בהקמת המשכן קרא הק"בה למשה וגלה לו מסתורין שלו במעלת הבן (אופן רכ"ד):

במדרש תנחומא תחת אבותיך יהיו בניך לע"ל יהיה כל אחד מישראל כלול מס' רבוא. ומשה בקש לכנוס לא"י להיות ג"כ עתה כל אחד כלול מס' רבוא. וז"ש אתה החילות להראות את עבדך שהוא כלול מס' רבוא. והוא כלול משלשה אבות שהם תקנו ג' קטרין של אדה"ר. את גדלך זה אברהם תיקן ס' רבוא נפשות. ואת ידך החזקה זו יצחק שהיה כלול מס' רבוא רוחות. אשר כי אל בשמים זה יעקב כשהיה מס' רבוא נשמות שתלויה בנשמות אדם הראשון. ומזה הטעם היה יצחק חי ק"פ שנה ג"פ ס'. כי יצחק הוא גלגול אדם וחוה ביחד כו'. וזה שאמר משה אעברה נא מאחר שאני מעובר מכל הנשמות. כי משה ירש כל הנשמות של אדם

הראשון. ובקש שכל ישראל יהיו ג"כ כלולים מס' רבוא. והשיב לו הקב"ה רב לך די לך שאתה כלול מס' רבוא (אופן כל"ח):

הצדיק נקרא כ"י הטעם שהולך ממדריגה למדריגה. המלאך נקרא עומד הצדיק נקרא מהלך כמ"ש ונתתי לך מהלכי' בין העומדים האלה ושואלין מ"י הוא לפי שאין מכירין אותו אבל יש סוד נסתר בינה נקרא מ"י דתמן נ' שערי בינה. א"כ יפה אמר משה דמיתי שמא היתר הנדר. וא"ת מי המתיר לז"א מי על מדת מ"י שהוא הבינה נדרים נ' דרים (אופן ר'):

בקש משה להעביר ל"א מלכים. לכן אמר מי א"ל רצה להעביר ל"א מלכים שהם סוד א"ל אחר ולפרסם אל אלהי השמים (אופן ק"ג):

משה קיבל התורה ונתנה לישראל בג' מקומות. בסיני. באהל מועד. בערבות מואב. וג' דרגין יש לצדיקים בעה"ז עב"ד ב"ן שות"ף. בהר סיני זכה משה להיות עבד ע"ד ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו. באהל מועד זכה למדרגת ב"ן. ובקש משה בערבות מואב למדרגת שותף וז"ס אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכו'. כי ארז"ל צדיקים דומים לבורא' מה הק"בה מחיה המתים כו' השיב הקב"ה רב לך יש לך גדולה יותר כי הקב"ה גוזר גזירות והצדיק מבטלם צדיק מושל ביראת אלהים (אופן קי"ז):

תנחומא פ' נח. הוצרך הקב"ה להגלות החרש והמסגר אל"ף כדי שלא יתבטל התורה שבע"פ מישראל. ולכן בקש משה אעברה נא שרוצה לכנוס לא"י לתקן בתפלתו שלא יתבטל התורה מעולם. וז"ס אשר מי אל בשמים וארץ עסקי תורה שבכתב נקרא שמים ותו"ה שבע"פ נקרא ארץ. השיב הק"בה רב לך שבשבילך שקד ה' על הרעה שגלה גלות יכניה כו' וזהו ונשב בגיא גלות יכניה (אופן כל"ח):

אעברה נא ואראה וג'. אמר הק"בה למשה שתי שבועות נשבעתי א' שימותו ישראל או שתמות. אם אעברה נא אתה מבקש בטל סלח נא. ואם סלח נא אתה מבקש בטל אעברה נא (רבה כי תבא);

לא יכול אדם לדון עם מי שהתקיף ממנו. כשאמר הק"בה למשה אעברה נא וגו' אמר לו הק בה רב לך אל תוסף דבר וכו' (ספר חסידים סי' תקל ז):

אחד ירא שמים היה חולה והיה בוכה בחליו. א"ל לא מפני הנאת עצמי אני בוכה אלא כל זמן שהייתי חי הייתי מזכה לרבים. וכן מרע"ה עבור הנאתו לא אמר אעברה נא ואראה את הארץ וכי בעבור הנאתו היה מבקש. אמר אם אני אהיה בארץ אזכה את ישראל והק"בה ענהו אם צדיק מת וכיוצא בו עומד אחריו הרי כאלו לא מת (רבה קהלת):

כשעמדו ישראל על הר סיני פסקו זוהמתן ונעשו בני חורין ממ"ה וממלכיות שבלבם כעצם השמים שלא היתה ראויה לשבח מעולם וכו'. ולולי סרחנו בעגל לא היו הלוחות נגנזים בא"ון אלא ידיו של משה היו ללוחות תשמישי קדושה שהיו נושאות בידו לעולם והיה נכנס בהן לאלתר לא"י ומשם לג"ע והיה מבטל להט החרב המתהפכת השומר דרך עה"ב והיה רק עובר דרך א"י כמ"ש אעברה נא וגו' (ע"מ):

אעברה נא ואראה את הארץ. למה היה מבקש לפני הק"בה לעבור את הירדן והלא כבר נאמר לו לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ וכבר ראה אהרן מת בהר ההר. אלא כדי לחבב הארץ בפני ישראל (פסיקתא):

יהושע נחסר אות א' משמו ונקרא יושע שלא התפלל על יצה"ר דע"ז להעבירו מן העולם כמ' שעשו אנשי כנסת הגדולה וקשה למה לא כעס על משה. ותירץ משה לא היה לו זכות א"י וז"ש אתה החילות להראות עבדך הראה לו דורו של עזרא שהעביר ע"ז מן העולם. ואמר אעברה נא להיות לי זכות א"י ואבטל יצה"ר וז"ש ה' אלהים וכו' ר"ל בשבילך וכו'. ובמלת נא מרמז נ"א לאיין השייכין לע"ז ומלת אעבר"ה בגי' עזר"א והשיב הק"בה רב לך צריך אתה להקבר בעבר הירדן להכניע רב החובל הוא חרו"ן א"ף בגי' מש"ה. וז"ש וצו את יהושע על ע"ז אין צו אלא ע"ז (אופן ח') :

פתח משה ואתחנן מלשון וחנותי שאז הראה לו הק"בה שערי ג"ע. לכן פתח ה' אלהים והוי"ה בנקוד א־הים אד"ני הוי"ה אלהי"ם גי' ג"ן עד"ן. ומשה התפלל אעברה נא שגילה לו הק"בה נ' שערי בינה וא' שהיא חכמ"ה. השיב לו הק"בה רב לך די לך בנ' שערי בינה וזהו ונש"ב בגיא נש"ב *נ' *שערי *בינה וזהו עלה ראש הפסגה ר"ל ראש האותיות קודם הפסגה הם בעד"ן. ומשה לא ידע כל ימיו רק מ"ט פנים מן ע' פנים לתורה וחסר מסנו ך"א פנים שהוא סוד אהי"ה והכל גילה לו קודם מותו לכן בפסוק ה' אלהים ך"א תיבות (אופן י"ב) ;

משה חטא ב' פעמים נא שלח נא ביד תשלח ושמעו נא המורים וב"פ מסר גרמיה למיתה מחני נא סלח נא. וזהו אעברה נא ר"ל כפר נא וכפרו על ב"פ נ"א ואראה את הארץ. א"ל הק"בה רב לך יכול להוציא שתים בשתים כי חטאת עוד ג' פעמים הרגני נא הרוג וגו'. נמצא לך שיש בחטאים שלך יותר מן זכיות שלך (אופן ל"ב) :

ראה משה שכל ברכת בלעם נהפכו קללות בקש משה ליכנס לא"י להעביר כל צרות ורעות קשה ורפה שצרר בלעם בקסמים. וז"ש אעברה נא בגי' בעו"ר שיניקתו מן נא נוטריקון *נוגה *ארמית. וזהו ואראה את הארץ בגי' תרצ ו והוא רוכב עליהם הרי תרצ"ג שכל כחותיו היה תרצ"ג. לכן התפלל משה בשעת מיתה אתהלך לפני ה' בארצות החיים (אופן ל"ה) :

רצה משה לתקן שם אדנ"י כדאיתא בכנפי יונה שלח נא ביד תשלח אדנ"י. וזהו סוד ואת ידך החזקה זה י"ד נפרד מן אדנ"י אעברה נ"א ויהיה אדנ"י והשיב הק"בה רב לך שם הוי"ה שהוא רב מן אדנ"י כבר השלמתי אותו אבל צו יהושע צ"ו בגי' א"ל אדנ"י (אופן ל"ו) :

אעברה נא רוצה אני להעביר רעת המן וזרש אשתו שהוא סוד סמא"ל ולילית וכו'. וע"ז אמר אתה החילות להראות את גדלך לבטל המקטרג הגדול ברקיע בסטרא דגדולה שהיה למשה. את ידך החזקה מסטרא דגבורה לבטל י' כתר ן דיליה השיב הק"בה רב לך וגו' עלה ראש הפסגה שהם י"א מדרגה בהר נבו ולקביל י"א קטרון של המן וי' בניו שהוא סמא"ל וי' קטרון דיליה (אופן כ ד) :

רצה משה לכנוס לא"י לבטל ואל זועם בכל יום (אופן כ"ב) :

רצה משה לכנוס לא"י להיות לו השגה על נקודות התורה. וז"ש אעברה נ"א ר"ת *נקדות *אותיות (אופן ך"ד) :

ראה מעלת שלש רגלים. וז"ש את גדלך זו פסח מסטרא דאברהם. ידך החזקה מסטרא דיצחק ודא שבועות. אשר מי אל זה יעקב ודא סוכות לכן התפלל אעברה נא ואראה לקיים שלש פעמים בשנה יראה וגו'

וגו׳ . וז״ש אעברה נא להעביר רעת רשעים בלק ובלעם שבקשו לבטל שלש רגלים . ואראה את הארץ גי׳ ג׳ פעמים רג״ל עם ב׳ תיבות . את הארץ . ובמלת אעברה גי׳ בעו״ר וזה נרמז על בלק ג״כ שאמר אר״ה נשתיירו שני אתווין ע״ב שהוא חס״ד . והשיב הק״בה רב לך צו יהושע וחזקי״הו בגי׳ בל״ק ואמציהו בגי׳ בלע״ם הוא יתקן אותם (אופן כ״ס) :

משה נתירא מפני המלאך המות ובקש לתקן חטא אדם הראשון . שאילו לא חטא אדם לא היה מיתה . ובזה רצה משה לבטל סמ״אל ונח״ש וכו׳ . בעת ההיא בגי׳ סמא״ל ונח״ש . וזהו אעברה נ״א לתקן *נחש *אדם וכן אעברה נא הן ד׳ קליפ״ת שראה יחזקאל נרמז בפסוק יגמור נא רע רשעים . נ״א ר״ת *נגה *אש *רע *רוח *ענן . אלו הם ד׳ קליפות מבוארין ג״כ באעבר״ה נא *רוח *עבן בגי׳ סטרא מסאבא *נגה *אש בגי׳ שט״ן . וכמו שרצה אליהו להעביר מלאך המו׳ מן העולם בקש משה לעשות כמו שנרמז במלת נ״א *נדב *אביהו . ולזה הוצרך זכות אבות . השיב לו הק״בה רב לך ומנו אדה״ר שבשבילו אתה מוכרח למות אל תוסף דבר אלי וכו׳ :

זוהר פ׳ תרומה לוז אין מלאך המות שולט בה לפי שנברא באות ט׳ . והקשה שם א״כ למה לא נברא המקדש שם . והשיב ב׳ תירוצי׳ לפי שמקום בית המקדש מתנוצצים כל ך״ב אותיות התורה . שנית שבית המקדש הוא שכר עה״ב אבל בלוז הוא עה״ז . וז״ש משה מזה הטעם אני רוצה לכנוס לא״י . ומה ל״וז שאין לה אלא אות אחד מן ך״ב אותיות התורה שהיא ט׳ אין מ״ה שולט בתוכה ק״ו כשאזכה לראות את הארץ ששם ך״ב אותיות התורה וז״ש ההר הטוב בגי׳ ך״ב שהוא ראשון ששם ך״ב אותיות . גם תירוץ זכי מעלת המקדש שהיא טוב של עה״ב שכולו ט״ב (אופן ס״ט) :

הראה הק״בה למשה דורו של ר״ע וכו׳ . ועליהם אמר אתה החילות להראות את עבדך את גדלך מסטרא דימינא זה ר״א בן הורקנוס . את ידך החזקה נגד ר״ע שהוא מצד שמאל שה״א סוד ב״פ אלהי״ם עק״ב של ר״ע עליו נאמר כגבורתיך זה נרמז במלת אעבר״ה רוצה אני להעביר מדת הדין שיהיה בימי ר״ע . במלת אעברה הסתכל תמן ותמצא ר׳ *אליעזר *בן *הורקנים ור״ע שהוא ר״ת אעברה . נ״א ר״ת *אל *נקמות הופיע בהריגת ר״ע שרצה משה לנקום נקמת ר״ע שיצאה נשמתו באחד וכו׳ . ולכן אמר אתה החילות להראות את עבדך את גדלך . א״ת דייק שהיה ר״ע דורש כל את״ין שבתורה וכו׳ (אופן ע״ב) :

ראה משה מחלוקת שמאי והילל שהיה מחלוקת גדול . והיה אותו היום קשה כיום שעשה בו העגל וכו׳ . ובקש משה לכנוס לא״י שלא יהיה מחלוקת הילל ושמאי . משה ר״ת *מחלוקת *שמאי *הילל . וישתמשו התלמידים כל צרכם ויהיה תורה א׳ ומשפט א׳ . וע״ז אמר אשר מי אל בשמים ובארץ אל א׳ בראנו כן יהיה אב אחד לכלנו . וכשיהיה משה בא״י יתקיים ק״א כלם נתנו מר״עה אחד ר״ת *מטטרו״ן *ראש *עולם *היצירה . וכן למטה *משה *רבינו *עליו *השלום . לכן בקש משה לכנוס לא״י לקיים אב אחד לכלנו רע״ה אחד וזה אעב״רה א״ב רע״ה . והשיב הק״בה רב לך אתה גרמת שרבו המחלוקת בישראל שהכית בסלע וכו׳ . וזה סוד אל תוסף דבר אלי עוד דב״ר שאתה גרמת בדבור שלא דברתם אל הסלע (אופן ע״ד) :

רצה משה לכנוס לא״י לקיים מאה ברכות בכל יום ויום וכו׳ ובקש לתקן

ברכת הארץ. וזהו אעברה נ"א *נוסח *ארץ. השיב הקב"ה צו את יהושע וכו' (אופן ע"ה):

ישיבת א"י שקול נגד כל המצות. וכתב בספר החינוך. אני ישינה ולבי ער כשאני בגלות אדום אזי ישינים מן המצות כמנין ע"ר. וז' מצות דרבנן שהם ור"ע כמנין אעב"רה. וכן משה בקש לכנוס לא"י שהיא שקולה נגד כל המצות. וז"ש אעברה נא ר"ל עתה שאני בח"ל אין לי מצות רק כמנין אעבר"ה. אבל כשאראה את הארץ אזי אקיים כל המצות (אופן ע"ז):

את גדלך זה אברהם שהיה כהן ונתן תרומה. את ידך החזקה זה יצחק סוד מעשרות דרגא דיליה. מי אל זה יעקב שהוא כלול משתיהן. יושב אהלים אהל של אברהם שהיה כהן ואהל יצחק שהיה דרגא שלו. לכן אמר יעקב וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך כ"ל ר"ת *כהן *לוי. ובקש משה לכנוס לא"י שתתחלק' לג' חלקים אלו. את הארץ נגד דרגא דישראל. ההר הטוב דרגא דלוי. הלבנון נגד דרגא דכהן (אופן ע"ז):

רצה משה לכנוס לא"י לבטל ברכת המינין. ובקש להעביר רוח טומאה מן הארץ (אופן פ"א):

התפלל משה שיתן הק"בה חן של רבי בעיני אנטונינוס. אעב"רה ר"ת *אנטונינוס *עשה *בימי *רבינו *הקדוש (אופן פ"ד):

רצה משה לכנוס לא"י לתקן קידוש החדש וקידוש הלבנה. ועל זה אמר ואראה את הארץ זו ראיית הלבנה. ובמלת אעברה תמן תשכח נוטריקון מי הוא המתקן העיבור *אתקן *עיבור *בימי *רבינו *הקדוש. מה שיהיה בימי רבינו הקדוש בקש הוא לתקן. והשיב הק"בה רב לך. בג' דברים נתקשה מש"ה *מנורה *שקלים *החדש הנרמזים בשמך. והם סוד ג' יהודים דשבועות וכו'. לכן אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה ז"ה דייק שנא' בו החדש הזה צו יהושע וחזקהו על עיבור השנה. ואמצהו על קידוש החדש כי הוא יעבו"ר אותיות עיבו"ר (אופן נ"ז):

בקש משה לתקן אות נ' שחסר באש־י. וז"ש אעברה נ"א *נון *אשרי שהיא סוד *נפילת *אפים. נפילת השכינה שרצה הוא לתקן (אופן נ"ד):

רצה משה לכנוס לא"י. לחבר ארבע מדות יחד חס"ד ואמ"ת צדק ושלום. וזה נרמז במלת אעבר"ה אותיות ארבע"ה. והשיב הק"בה צו יהושע וחזקהו במדת חסד מתחיל בח' אמציהו במדת אמת מתחיל בא' (אופן נ"ו):

רצה משה לכנוס לא"י ששם אבן שתיה וכו'. מלאך הממונה על התהום דומה לעגל ומשה קלקל בעשיית העגל. ורצה לתקן אותו עגל בתהום כניסתם לא"י וכו'. ובקש להפוך המשפט של תהום רבה. ולסלק המות שהוא בהיפוך אתוון תהו"ם. וז"ש אעבר"ה נא צריך להעביר זה שכן מש"ה במילואו מ"ם שי"ן ה"ה בגי' מו"ת. וכן אעברה נא ואר"ה גי' מלאך המות. וכן את ידך החזקה בגי' של מו"ת. השיב הק"בה רב לך ערב רב שלך גרמו העגל. ואין קטיגור נעשה סניגור לבטל משפט תהום רבה תמן ראש שר הממונה דומה לעגל (אופן נ"ד):

בקש משה לכנוס לא"י להקרא עבד נאמן וכו'. וזה נרמז במלת נ"א נו"ן אל"ף בגי' עבד נאמן. והשיב הק"בה רב לך אע"פ שלא תהיה בא"י תהיה במדריג' זו שנאמר משה עבדי בכל ביתי נאמן הוא (אופן קכ"ס):

זהר פ' נח בכל יום בעידן צלותא יש לרשעים מנוחה בכל יום בכל

צלותא שעתא ופלגא. לפי זה בכל יום ג' תפילות יש מנוחה לרשעים בגיהנם בכל יום ד' שעות ומחצה הרי ו' ימים של השבוע ו' פעמים ד' ומחצה הרי ך"ז שעות יש מנוחה לרשעים בגיהנם בימות החול. וכן ך"ד שעות בשבת הרי נ"א שעות בימי השבוע וכו'. ומשה רצה לכנוס לא"י לבטל דין גיהנם. וז"ש אעבר"ה נ"א שעות כו'. אמר אל תוסף לבטל דין גיהנם (אופן קך"ד):

ראה משה קלקול ירך יעקב שהיה מקולקל עד שמואל הנביא לכן פתח משה והתפלל אעברה נא רוצה לעבור עתה כחו של שר עשו שנצח ליעקב שהיה צולע על ירכו וקלקל *נביאי *אמת *נצח *אדום (אופן קמ"ח):

משה בקש לכנוס לא"י משום תורה שבכתב ושבע"פ. לכן אמר ואראה את הארץ הטובה סיד רמז תורה שבע"פ. ההר הטוב הוא תורה שבכתב. כי משה היפך הסדר התורה שבע"פ קודם לתורה שבכתב ע"ד לי הכסף ולי הזהב כסף קודם לזהב ובכל מקום זהב קודם לכסף. אלא כך הענין כסף הוא חס"ד זהב הוא דין. ואצל הק"בה חשב מלמעלה למטה לי הכסף ולי הזהב אמר ה' צבאות. אבל אצלנו הוא היפך מלמטה למעלה לכן זהב קודם לכסף. כך אצל הק"בה תורה שבכתב קודם לשבע"פ. אבל אצלנו תורה שבע"פ קודם לכתב (אופן קס"ה):

ראה משה דודו של ינאי המלך ששימש פ' שנים בכהונה גדולה אח"כ נעשה צדוקי. ודבר זה נעשה ע"י איש בליעל אלעזר בן פועירה כדאיתא בקידושין שהרג כל חכמי ישראל וכפר בתורה שבע"פ. ולולי חסדי ה' שאשתו של ינאי הטמינה את אחיה הקטן שמעון בן שטח היתה תורה שבע"פ נשתכחה וכו'. ומשה בקש לכנוס לא"י להעביר רעות אליעזר. וז"ש אעברה נ"א ר"ת *נפש *אליעזר. ואךא"ה בגי' ינא"י זה יוחנן. הה"ר בגי' צדוקי. שרצה לעבור ינאי שנעשה צדוקי. ההר הטוב ולא יחליף לרע. והשיב לו הק"בה רב לך ר"ל הועיל' תפילתך על אותו הדור עד שיבא שמעון בן שטח. ויחזור עטרה ליושנ' ויאיר עיני ישראל בתורתו. באותו הדור ניצוצך ונשמתך. ויהיה רב של כל ישראל שמעון* בן* שטח* ס"ת חנ"ן שעליו רמז ואתחנן (אופן קס"ח):

במדרש תנחומא פ' כי תבא. צפה משה ברוח הקדש שעתיד ב"ה ליחרב ולא יביאו בני ישראל ביכורים לכן תיקן להם לישראל שיהיו מתפללים ג' תפילות בכל יום. ערב בקר וצהרים כו'. לכן בקש משה לכנוס לא"י כדי שלא יחרב המקדש ויביאו ביכורים. שכן אעברה בגי' ביכורים (אופן קפ"ז):

איתא בזוהר בראשית. דורות ראשונים היו מאריכים ימיהם ושנותם שהיו חייהם מאריך אנפין (פי' כת"ר) ואחר המבו' נתקצרו שנותיהם שהיו מזעיר אנפין (פי' מז' ספירו' תחתונות) ומשה בקש לכנוס לא"י שיהיו כל הדורות כמו שהיתה בתחלה. וזהו אעברה נ"א ר"ת *נר *אלהים *נשמת *אדם. והשיב הק"בה רב לך די להפקיע עצמך (אופן ק"ז):

בקש משה לכנוס לא"י לתקן ע"ב סנהדרי גדולה. וזהו אל אדנ"י כמנין סנהדרי גדולה וכו'. לכן אמר אעברה נא *אתקן ע"ב *ראשי *סנהדראו'. השיב הק"בה רב לך לא די שאתה שקול נגד סנהדרי גדול' וקטנה אבל אתה שקול נגד כל ישראל שהם ס' רבוא. ומזה הטעם כתוב שם של משה תקצ"ב פעמים וכן שם ישראל נזכר ג"כ בתורה תקצ"ב פעמים. וזהו סוד

לבנו"ן למ"ד בי"ת נו"ן וי"ו נו"ן בגי' תקצ"ב (אופן קנ"ב) :

רצה משה לכנוס לא"י להעביר אגרת בת מחלת וי"ח אלפים שעמה שהיה כח בידה להזיק בראייה בגמרא גבי אביי פגע וכו' אגרת בת מחלת וגזר עליה שלא תהא בישוב ומשה רצה לתקן זה המכשול טהיו שכיחי מזיקים בעולם . וזהו אעברה נ"א ר"ת *נחמני *אביי מה שעשה אביי הנקרא נחמני בקש הוא לעשות עתה כי יועיל לו זכות א"י (אופן קנ"ג) :

תן אמרינן בקידושין מזיק היה בי רבנן אפי' לתרי בי יומא הוי מזיק וההוא מזיק היה לו ז' ראשים . והענין כי הקליפות עשו הם ז' ראשין ז' כחות החיצונים . ושר של עשו סמא"ל יש לו ז' שמות כו' ורב אחא ביטל אותו מזיק . ומשה ביקש ג"כ לבטלו . ז"ש אעברה נ"א ר"ת *נחש *אחא . והשיב הק"בה רב לך מה שמתקן הנקרא רב אתה רוצה לתקן אל תוסף וכו' (פס) :

רצה משה להכניע שר הגדול ברקיע שנקרא אמו"ן מנו"א שהוא שר הגדול של מצרים שיש ביד ימינו שעיר עיזים לקטרג על מכירת יוסף. וביד שמאלו איל של יצחק וכו' . וז"ש אעברה נא לבטל שר מצרים הנקרא נ"א . לכן ואראה את הארץ כי א"י ת' פרסה על ת' פרסה הוא לקביל מצרים שהוא ג"כ ת' פרסה על ת' פרסה בא"י היא סוד ד' מאות עלמין דכשופין במצרים . ד' מאות בתי דינין דחצופי' . השיב הק"בה רב לך זה החטא של יוסף שנקרא רב החטא שלך כי משה היה משבט לוי ולוי גרם עיקר מכירת יוסף (אופן קנ"ד) :

יש לכל אחד מישראל אות אחד בתורה . נמצא שהנשמות של ישראל היא בת זוגו לאות אחד שבתורה . ומזה הטעם נדחה התורה מפני נשמה של ישראל פקוח נפש דוחה שבת וכן אשר יעשה האדם וחי בהם . כי הנשמה כדמות זכר ואותיות כדמות נקבה ונקבה משעבדת לאיש הזכר וכו' . מאחר שהאותיות שמתנוצצים כדמיון הנשמות של כל אחד ואחד מישראל אינו יוכל לצייר בשכלו שיהא דמיון אותיות כדמיון הנשמה לכן אעבר"ה נ"א ר"ת *נשמה *אותיות . כי אויר דא"י מחכים ויוכל אדם לצייר בשכלו ולראות בסוד אותיות המתנוצצים . ולפי שמשה היה כלל כל הנשמות שהוא כולל ס' רבוא מישראל . לכן אמר רב לך (אופן קנ"ח) :

חשב משה שהותר לו הנדר בשעה שגילה לו הק"בה סוד נדרים שאז קיבל שער הנ' שהיא סוד אית"ן שנזכר ביחזקאל . וביקש אעברה נא רוצה אני להעמיד ולהתיר *נדר *אלהים . השיב הק"בה רב לך אין אני עושה תורתי פלסתר דאתמר בדין תורה המוציא שם רע על בתולת ישראל ולו תהיה לאשה ואתה הוצאת שם רע על ישראל . כי באמת ערב רב עשו העגל ואתה אמרת חטא העם הזה חטאה גדולה . מוכרח אתה לקיים לא תוכל לשלחה כל ימיו וכו' . וצריך אתה להקבר עמהם בח"ל (אופן קנ"ט) :

רצה משה לכנוס לא"י לתקן מה שנעשה בימי חזקיה אחר מפלת סנחריב שנתקדש ש"ש שנתגיירו ה' ערים בארץ מצרים מדברים שפת כנען עיר ההרס יאמר לאחת . ותרגם יונתן שאותן ה' ערים כולם נתגיירו חוץ ממצבת בית שמש שהם מתגיירים וחזרו לקלקולם לפיכך קראוהו עיר ההרס וכו' . ולכן בקש משה לכנוס לא"י ולתקן מה שיהיה בדורו של חזקיה . וזהו אעברה נא אעבר ה' ערים ולא יאמר עיר ההרס לאחת . והשיב הקב"ה רב לך קדשת השם בהוציאך ישראל ממצרים כמו שכתוב את האותות

והמופתים אשר עשה משה לעיני פרעה (חופן כי"ס) ;

זוהר אחרי מות דחלא דמצרים נקרא שפחה. דחלא דכנען נקרא שבי וז"ש מבכור השפח' ועד בכור השבי ובקש משה לכנוס לא"י מאחר שהכניע מצרים אעברה נ"א בגי' ביכורים. ור"ל בקש להעביר שני בכורים בכור השפחה ובכור השבי. וזהו בפ' כי תצא ושבית שבית לרבות כנענים שבתוכו. כי ע"ז של כנענים נקרא שב"י. והשיב הק"בה רב לך כבר בטלת אותו במצרים אשר אין בית אשר אין שם מת. מבכור השפחה עד בכור השבי (חופן ר"ך) ;

רצה משה לכנוס לא"י ולציין מערתא דאדה"ר ואבות העולם נוטריקון נשמת אדם שדרך מערת המכפלה ששם נקברו ד' זוגות. שם מוליכים כל נשמת אדם לג"ע ארא"ה *אדם *ראשון *אבות *העולם. השיב הקב"ה רב לך נוטריקון ר' בנאה ר"ל זאת מוכן לר' בנאה לציין מערות בימי תנאים (חופן רכ"ב) ;

ראה משה ברוח הקודש מה שהיה בימי ר' בפ' השוכר את הפועלים שאמר ר' לאליהו מ"ט נגה מר. א"ל עד דאוקמי לאברהם וליצחק וליעקב ולוקי להו בחדא זימנא וכו'. וכשראה משה הענין הזה כשמקימין ג' האבות ביחד יכולים לקרב הגאולה. ורצה הוא לתקן מה שיהיה בימי ר' וזהו אעברה נא נוטריקון *אליהו *עמד *בימי *רבינו *הקדוש *אבו' *עולם *בכל *ראשי *החדש. והשיב הק"בה רב לך כי אתה כלול מג' אבות ביחד כדאיתא ברעייא מהימנ' שי"ן של משה כלול מג' אבות. נמצא אלו נכנס משה והיה מתפלל שם כאלו מתפללים ג' אבות ביחד. ונמצא היה משיח בא בלא זמנו (חופן רל"ח) ;

הראה הק"בה למשה כל דור ודור ומנהיגיו ושופטיו ומלכיו והראה לו שאול ובניו נופלים בחרב. אמר משה מלך ראשון ידקר בחרב וכו'. ע"ז התפלל משה גם עכשיו אתה החילות להראות את גדלך זו שאול שהיה משכמו ומעלה גבוה מכל העם מדוגמת קומה של אדה"ר. את ידך החזקה שפגעה בו ידך החזקה מדת הדין שנפל בחרב וזו יהיה חילול השם בפני אומות. וז"ש אשר מי אל בשמים צריך לקדש השם. אעברה נא בה' יתירה על נשמתו של שאול שרצה לתקן אותו שלא יחטא בהריגת *נוב *אחימלך. השיב הק"בה רב לך לידע דבר זה ואל תוסף לדבר עוד עוד דייקא כי בפ' אמור השיב הק"בה באותו ענין ;

זוהר שיר השירים. לפעמים מתגלגל אדם עבור פשט א' של תורה אם לא תדעי לך היפה בנשים שלא רצה ללמד בזה העולם. צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך אל תקרי גדיותיך אלא גוויותייך שנתגלגל. לכן אמרו בגמר' אלמלא לא באתי אלא לשמוע דבר זה די. כי עבור ענין אחד אדם בא לעולם. וז"ש משה אעברה נא להתגלגל בפעם ד' להשיג סודות התורה. השיב לו הק"בה רב לך לא תצטרך לגלגל כי השגת יותר מדאי (חופן כנ"ה) ;

ויתעבר ה' בי למענכם וגו'. *מה *שהיה *הוא שיהיה כי משה הוא מתגלגל בכל דור ודור וביובל שהוא נ' אל"ף דור. לז"א משה אעברה נא כשאכנוס לא"י יהיה עיבור שלי בזה הדור מה שאני מתגלגל בכל אלף דור. וזה נוטריקון נ' *אלף והשיב הק"בה רב לך צריך אתה רבן של ישראל בכל דור. וז"ש משה *ויתעבר *ה' *בי *למענכם ר"ת יובל *עיבור

שעיבור של משה עד יובל הגדול כל זה למענכם שנשמתו של משה מ״נוצצת בכל דור ודור (הופן ס״ח) :

ויתעבר ה׳ בי למענכם . פי׳ כי הנה ידעתי כי כשהק״בה בכעס עם ישראל אז לוקט בניהם הצדיקים . וז״ס הפסוק דודי ירד לגנו לערוגת הבושם וללקוט שושנים . ופי׳ הפסוק זה הוא ר״ת לבוש פי׳ כשהקב״ה לוקט הצדיקים הם נעשים לו לבוש א׳ והוא מתעבר ומתלבש בתוכם. וזהו ויתעבר ה׳ בי למענכם כי בעבורכם אני נאספתי מן העולם קודם זמנו . והנה השנה י״ב חדשים כמנין ו״ו . וכשהיא מעוברת היא י״ג חדשים כמנין וא״ו וחדש העיבור הוא אדר לכן מת משה באדר (ספר גלגולים) :

ויתעבר ה׳ בי למענכם . ר״א בן שמוע אמר כי דבר קשה הוא מה שא״א לב״ו לומר כן שמא תאמר בגיני ת״ל למענכם בגינכם ולא בגיני אתם גרמת׳ לי שלא אכנס לא״י . ויאמר ה׳ אלי רב לך א״ל דייך עד כאן . ר׳ יהושע אומר דייך עה״ב (מכילת׳) :

א״ל רבי ארץ מאף נאצלה . א״ל מנ״ל . א״ל אף ידי יסדה ארץ ועיקר קבלתה מן האף . א״ל רבי ראיתי קצ״ב למעלה . א״ל ראיתי שני קצבי״ם . א״ל מי ומי . א״ל אף במילואו עולה אל״ף פ״א בגי׳ קצ״ב . והב׳ ארץ ה׳ אם תהיה הבת . א״ל פעם אחד סיפר לי אבי שראה משה בשרו של ר״ע תלוי במקולין של ברזל והייתי תמה היכן נמצא קצ״ב למעלה . א״ל עדיין אתה בחוץ . א״ל הק״בה הראה למשה נפשו של ר״ע שהיא עתידה להיות בעולם השפל והוא יהיה בממשל׳ הא״ף הוא הקצ״ב וימסרוהו מלאך אכזרי הנאתו מן הא״ף ויגזור עליו מיתה הזאת . והראה למשה קצ״ב שני הוא ארץ מדה״ד הרפה אמר משה למה יפקוד עליו דין זה . והשיב לו לזה אין הצלה כי כך עלה במחשבה ורוצה לנקות המחשבה של ר״ע כי אין טהרתו רק לקבל כל היסורין הללו . וכל זה וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו הנדח ממנו . א״ל רבי ומה צורך למשה להראות לזה . א״ל גם אני סיפר לי אבי הראה למשה לראות שהבאים בעולם השפל הזה בזה השמיטה כבר באו . וביאת מר״עה לא היו צריכי׳ צער כי קבלה כבר צערה אף עתה בא לשרה ולמלוך על ס׳ רבוא וזהו ויתעבר ה׳ בי למענכם (פליאה) :

כאשר נסתלק קין והלך לו מאדם וחוה שבו בתשובה והסירו הבגדים הצואים והלבישו מה שהופשטה ושב אצילות רוחני עליהם . אז עשו פרי קדש ארוך למעלה זה ש״ת ונתקיים העולם בזרע קדש בלי שום זוהמא כלל והוא עצמו הבל . ונתכפר עונשו בעונש הריגה הזאת שצריך להתקב׳ גם מיתת המטה . ומשם ואילך יבא לתת תורה לישראל זהו ויתעבר ה׳ בי למענכם (שם) :

בקש משה לכנוס לא״י שיהיו ב׳ מנהיגים אשר יצא לפניהם למלחמה ואשר יצא לפניהם בתורה . כי כל מה שברא הק״בה ברא זוגות שמים וארץ חמה ולבנה עה״ז ועה״ב תורה שבכתב ותורה שבע״פ ע״י משה ואהרן מדת הדין ומדת הרחמים וזהו ה׳ אלהים אתה החילות להראות את גדלך זו מדת החס״ד . ואת ידך החזקה זו מדת הדין וכן יהיו שני מנהיגים . א״ל הק״בה רב לך אל תוסף דבר אלי עוד שיהא מנהיג עוד . צו יהושע וחזקהו בתורה ואמצהו במלחמה (הופן ח׳) :

עלה על דעת משה שהותר נדרו של הק״בה . והתפלל אעברה נא כי על שניהם יחד עלתה הגזירה לא תבואו משמע ביחד השיבו לו הק״בה

הק"בה רב לך חטא שלך גדול משל אהרן (אופן נ'):

אעברה נא. בקש משה להיות מגלגול נדב ואביהו ויזכה למדרגת אליה"ו ויהי נא פי שנים ברוחך שהם על נשמת נדב ואביהו שבשבילם זכה אליהו לעלות בשע"י שמים. והשיב לו הק"בה רב לך מדריגה שלך גדולה מן מטטרו"ן ואליה"ו שלא טעמו טעם מיתה כדאיתא בפנחס (אופן ק"ב):

יש לתרץ קושיא גדולה. מדוע לא בקש אהרן על כניסתו לא"י לפי שראה אהרן שיתגלגל נשמתו בעזרא בסיד הוא עזרא עלה מבבל. דקאי אדלעיל מיניה אהרן הוא עזרא כרוך ותני וכו'. ועזרא אחיו של משה בגלגול משה ראה שאהרן יכנום לא"י בביאה שנייה בקש גם הוא להתגלגל בפעם ד' לכנוס לא"י כאחיו. והשיב לו הק"בה רב לך גלגולים שלך נשלמו גלגולים דילך וכו'. וכוונת משה שיהיה עיבורו בבהמה או בדג או בעוף וזה נרמז אעברה וכו'. והשיב הק"בה רב לך דבר גדול דברת על איש כמותך יתגלגל בחיה ועוף. ז"ש אל תיסף דבר אלי עו"ד *עוף *ובהמה *דגים (אופן ן"ח):

התפלל משה על דורו של ירמיה שהיה ירמיה ניצוץ של משה. נביא מקרבך כמוני כמו"ני דייקא וכו'. ורצה משה שלא יחרב המקדש. השיב הק"בה רב לך כבר נגזרה גזירה שיהיה שני חורבנות *רום *בבל וזה ר"ב לך (אופן פ"ר):

ראה משה העיר יריחו יותר קשה משאר כרכים והעיירות. והטעם שבנו האמוריים את יריחו על ז' דרגי דטומאה שהם ז' היכלות דתמורה. ולכן הוצרך להקיף אותה ז' פעמים ז' הקפות ז' שפרות. ובכל הקפה צריכה להזכיר שם של מ"ב שהם ז' שמות שבכל שם ו' שמות. ולפי שזכה משה להשיג שם של מ"ב ולהמתיק מ"ב נהרי אש ברקיע. לכן בקש לכנוס לא"י להעביר כחות הטומאה שיריחו היתה סגורה ומסוגרת וכו' קליפות של שם מ"ב אמר הק"בה רב לך צו יהושע (אופן קל"ג):

איתא בכנפי יונה. בימות החול ש' של שבת סמוכה לאותיות ק"ר והוא שק"ר אין לו רגלים. אבל בשבת מתקשרת ש' של שבת אל מרת אמ"ת *אם *תשוב *משבת רגליך ר"ת אמ"ת לכן צריך לעמוד בויכולו כי הוא עדות ובשעת עדות צריכים לעמוד. ומשה רצה לכנוס לא"י ולהעביר שק"ר שאין לו רגלים וכו' אופן קמ"ג):

רצה משה לתקן דורו של ר' גמליאל שנתרבו באותו דור המיני' והוצרכו לתקן ביבנה ברכה נגד המינים. ואיתא בכנפי יונה שבאותו הדור נברו הקליפות עד שהוצרכו לתקן כתר דמלכות וכו'. והשיבו הק"בה רב לך שיהיה באותו הדור שמואל הקטן שהיה מניצוץ של משה וגו' (אופן קס"ט):

מקלקול אדה"ר נתקלקלו ד' דורות פגמו בד' אותיות הוי"ה *אנוש *מבול *סרום *הפלגה. הן ד' שליבות הסולם שרא' יעקב אבינו *והנה *סולם *מוצב *ארצה. ומשה ביקש לכנים לא"י לתקן ד' דורות הללו שכן אעברה נא בהיפוך אתוון ארבע"ה. ובא"י יתקן *מכל *העמים *אשר *סביבותיהם וכו'. והשיב הק"בה רב לך כבר תקנת אותם ביציאת מצרים *והוצאתי *אתכם *מתחת *סבלות מצרים. ותקנת אותם בביאתך לעולם נגד דור המבול מן המים משיתיהו. נגד דור אנוש אז הוחל אז ישיר. נגד דור הפלגה סיד שנולד ראה השכינה. נגד סרום שהכה בסנורים נתמלא

כל הבית אורה (אופן כ"ג) :

בתורה יש מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור ונחלקת עוד :

עלה ראש הפסגה ושא עיניך וגו'. הב' יש לה ג' קוין כנגד ג' מחיצות העולם ופתוחה לצפ'ן מצפון תפתח הרעה. ומטעם זה נקרא ע"ז אלילי"ם ר"ת *אין *להם *יכולת *לעשות *מחיצה. ולעתיד יסתם הב' מצד צפון אשר משם תפתח הרעה ויהיה מ"ם סתומה מד' רוחות. לכן אמר אעברה נא אותיות ארבע"ה. והשיב לו הק"בה רב לך אתה תרצה לבטל ב' מן בראשית שהיא רב מן ד' אותיות גדולות שהם בראש הספרי'. ב' בראשית. מ' של משלי. ש' של שיר השירים. א' של אדם שת אנוש בדברי הימים שעומדים נגד ד' קליפות *שור *בור *מבעה *אש. א"כ אתה רוצה לבטל הב' והיא שלך נברא העולם בשבילך בשביל משה שנקרא ראשית עלה ראש הפסג' שהוא עם הכולל בגי' עול"ם הב"א ושם תהיה ד' מחיצות כי שם עולם שכולו טוב. וז"ש הפסג"ה בגי' מחי"צה (אופן קס"ו) :

וצו את יהושע וחזקהו וגו'. רצה משה לכנוס לא"י לתקן תרין סמכין שיהיה העולם עומד על שני עמודים שהם נצח והו"ד. כי ראה כל הדורות וראה דורות של רשב"י קאי עלמא על חד סמכי שהיא הו"ד והיה העולם מתמוטט בסוד כל היום דו"ה בהיפך אתוון הו"ד וכו' (אופן ע') :

רצה משה לכנוס לא"י להעביר האף מן העולם וכו' כמו שהיה יכולת ביד פנחס שהיה מעובר מנשמת נדב ואביהו. וזכה להכניע מלאך האף. שכן נשמת נדב ואביהו בגי' א"ף. והשיב לו הק"בה רב לך כי בכאן ג"כ אתה יכול להכניע חרו"ן א"ף בגי' משה. וז"ש ולא קם עו"ד נבי"א בגי' חרו"ן א"ף (אופן קל"ז) :

ואתם הדבקים בה' אלהיכם זכאין אינון ישראל יתיר מכל שאר עמין דעלמא דהק"בה קרא לון צדיקייא וכו' מ"ט בגין דמתדבקין בגופא דמלכא דכתיב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים וגו' (זוהר יתרו ע' קנ"ג) :

תנא ר"ש זכאין אינון ישראל דהק"בה קרי לון אדם דכתיב ואתם צאני צאן מרעיתי אדם אתם אדם כי יקריב מכם מ"ט קרי לון אדם דכתיב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים וגו' (זוהר ויחי ע' ת"ס) :

ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם וגו' שלא יגלו ישראל סוד העיבור כדאמרי' היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים זה סוד העיבור (תו' כתובות דף קי"א ע"ב) :

כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו וגו' סוד עמוק מסתרי המרכבה כי במרכבה עליונה מסודרים סביב שבעים שרים וכו' מקובצים ובע' כתרים כלם כא' נקראו אר"ם וכלם עיניהם צופים להש"ית לתת להם כח ומזון וקיום ופרנסה במה שיתקיימו ויוכלו כל א' לפרנס אומה שלו וכולם אין להם כח ולא אור מעצמם כי אם מהש"ית והוא נותן פרס לכל א' וא' מהשרי' העליוני' ומאותו פרס מפרנס כל שר אומה שלו ומשפיע טובה לאותו החלק שיש לו בארץ ובאותה אומה שנפלה בחלקו ובדרך הזה כל ראש השנה נותן הש"ית חלק לכל שר מכל שרי האומות במה שיתפרנס ע' אומות וארצו וזה סוד ועל המדינות יאמר איזה לרעב ואיזה לשובע וכו' ואין לאומה כח בעולם להוסיף על החלק שנתן לשר שלו ואפילו התפלל האומה בתוך השנה כדי שיתוספו לו טובה ומזון על מה שנגזר לו מר"ה כל תפילתם לריק. אבל ישראל אינם כן כי חלק ה' הם ואע"פ שעמה לדין בר"ה כל

יום שיתרצו יקרעו אותו הדין ויחדשו עליהם טובה וז"ש בתור' ומי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים כה' אלהינו בכל קראינו אליו. וז"ש דוד טוב לחסו' בה' מבטוח בא"דם שהם ע' שרים שהם אדם בכללם (שערי אורה):

שבעים שרים הנ"ל מהם עומדים לימין המרכבה ומהם לשמאל המרכבה אותם העומדים לצד ימין כולם נדיבי' וותרני' אותן העומדים לצד שמאל כולם קשים ואכזרים ואינם נותנים לאומה שלו אלא בקושי וז"ש טוב לחסות בה' מבטוח בנדיבים אפילו כהללו שהם וותרנים נדיבים (עוד שם):

מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ וגו' אמרינו במדרש. שלשה מעידים זה על זה ישראל ושבת והקב"ה ישראל ושבת מעידי' על הקב"ה שהוא א' הקב"ה וישראל מעידים על שבת שהוא יום המנוחה הקב"ה ושבת מעידים על ישראל שהם יחידים באומות ועל זה סמכינן לומר אתה אחד בשבת במנחה אע"פ שאינו מדבר בענינו דיומא בשבת כמו בתפילת ערבית שחרית (תוספות חגיגה דף ג' ע"ב):

קול דברים אתם שומעים וגו' כשהיה יוצא בת קול היה יוצא ניצוץ מן העטרת ולניצוץ הזה היו קוראים אותו בת קול כדבר היוצא מתוך דבר והעט"רת נקרא קו"ל וע"ז נאמ' קול דממה דקה אתם שומעים וכתוב א' אומר קול דברים אתם שומעי' ונקרא בת בלשון נקבה שהיא אחרונה ולכן נקרא בלשון נקבה (כנפי יונה חלק שני):

ויגד לכם וגו' וכתבת על שני לוחות אבנים וגו' ויכתבם מששת ימי בראשית על שני לוחות שווין במראה לזכותן בע"הז ובע"הב (פסיקתא):

ופן תשא עיניך וגו' אשר חלק ה' אלהיך לעמים לטורדן כי בשבת טרידי שרי האומות לקבל מזון ואיידי דטרידו לקבל לא פלטו שאין מקטרגים בשבת ולכן שינה בשבת תענוג שהנשמה הולכת למעלה ואין שטן ואין פגע רע (זר זהב בשם האר"י ז"ל):

כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ וגו' (עיין השכון עשרה מאמרות):

ש"מ מהרה דמארי עלמא תמני מאה וחמשין ותרתי וכו' וא"ת נהי דמשנכנסו לא"י עד שיצאו כ"כ מ"מ מאז לא עבדו ע"ז עוד הקשה הר"ר אלחנן דלמא תאבדו מהר אחר ונושנתם קאי ואו"רי דמתחילה מיד היו עע"א שפסלו של מיכה עמהם היה (תוספות גיטין דף פ"ח ע"א):

ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם וגו' אמר נבוכדנצר לחנניה מישאל ועזריה לא כך כתב לכם משה בתור' ועבדת' שם אלהים אחרים. א"ל מרי מלכא לא למסגד ולא למפלח אלא למפלח במסים וארנוני'. דאמר רשב"י תמן קריין למלכא אלהים אחרים (רבה בהר):

בצר לך ומצאוך כל הדברים. ר' הוי יתיב יומא חד והוי מסתכל בהא מלתא דכתיב בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו. אמר מה דאמר משה דיהוי בסוף יומיא כל אינון עקתא הא אתיין. והתשובה עד כדון לא אתעביד'. עד דהוי יתיב אתא אליהו ז"ל א"ל ר' במאי עסקי' א"ל במאי דאמרי תורה דכד ייתון עקתא על ישראל בסוף יומיא דיעבדון תשובה לאלתר דכתיב באחרית הימים ושבת ועד כדון לא שבו בתשובה. א"ל ר' חייך בהאי מילתא אתעסק הק"בה ואתא מיכאל אפוטרופוס רבא דלהון ובעאי אימתי יפקון בנוהי רחימוהי מתחות גלות אדום. ואמר את כתבת בתורתך דכד יסבלון אינון עונשא על מה דעברו מה כתיב כי אל חנון ורחום ה' אלהיך. א"ל מיכאל ייתי

סמ"אל אפטרופ' דאדום ויטעון עמו קדמי . אתא סמא"ל וטען מלתא רא בדקדמינן אמר סמא"ל מרי עלמא אנת הוא דאמר' דתיהוי כנשתא דישראל תחות שולטנ' דאדום עד דיהוון זכאין קמך והן כולהון חייבין עד יומא דין . ביה שעתא אנזיפוהי הק"בה על דאמר דילטורא על בניו וערק תלת אלפי מילין . אמר למיכאל הוי לך למיהוי שפיל לסיפיה דקרא דכתיב ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ואת"כ כתיב כי אל רחום ה' אלהיך . אמר מיכאל מרי עלמא הוי לך לרחמי עלייהו את רחום וחנון כך אתקריאת . א"ל אומאה אמיתו ביומא דאתגזרא דינא מקדמי עד די יתובון . ואי כנישתא דישראל אתפתח' תשובה כעינא דמחטא . אנא אפתח תרעין רברבין (מ' סנעלס ס' לך לך) :

דע כי אין לשום שם שינוי מה שאין כן בשאר שמות והכינוים שבעולם שהרי ראשי השמות הוא א"ל ותמצא ל"א. וכאשר רצו ישראל להכעים את השם ולמרוד בו לא יכלו להכעים את השם המיוחד הוי"ה והכעיסו במדת א"ל . וז"ש הנביא כשכחשו בא"ל ואמרו ל"א הוא . כשכחשו בה' לא יוכלו להכעיס השם באותיות ה' אלא באותיות א"ל שהפכו אותו . וא"ת מנין כי ל"א הוא שהיה כוונתו להכחיש שם האל הרי גילה הרבה בתורה בשירת האזינו . הם קנאוני בלא אל כלומר אל הפכו לא . ובמדת לא שהכעיסיהו באותו מדה ממש אקניאם וזהו אקניאם בלא עם מדה במדה הם הפכו אל ואמרו לא כך הש"י אקניאם בלא עם . אבל אינם כלים ואינם יכולים לפרוש עול מלכותו שהרי חותם שמו בהם קיים . וזהו סוד חי אני נאם ה' אלהי ישראל אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם . ואמר במקום שאמרו לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי במה שקלקלו חוזר הדבר לתיקונן . וכבר ידעת כי אל חי הוא מדת אות ברית קדש ולפי שקבלו ישראל אות ברית קדש בזה יאמר להם בני אל חי אתם . ואם תבוין בעומק זה תבין שאפי' אם ח"ו יעשו ישראל כל המעשים וכל הכעסים אין להם כלייה ח"ו אלא יסורין באים לעולם . והסוד כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה וגו' . ושבת עד ה' אלהיך וגו' . לא ירפך ולא ישחיתך וגו' . ולא מתהפך למדת א"ל כי א"ל רחום ה' וא"ל לא הכל חוזר למדת רחמים (שערי צדק) :

ויאסרוהו בנחשתים וכו' . כיון שראה מנשה שצרתו צרה שלא הניח ע"ז שלא הזכירה . וכיון שלא הועיל לו כלום אמר זכור אני שהיה אבי קורא המקרא הזה בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה ושבת עד ה' אלהיך וגו' . הרי אקרא אני אותו אם יענני מוטב ואם לאו כל אפיא שוין . והיו מלאכי השרת סותמים חלוני רקיע שלא תעלה תפלתו . מה עשה הק"בה חתר לו תחת כסא הכבוד וכו' (ילקוט מלכים) ;

כי אל רחום ה' אלהיך וגו' . אמר ר' אחא לעולם זכות אבות קיימת . לעולם מזכירין אותו ואומרים כי אל רחום ה' אלהיך וגו' . ולא ישכח את ברית אבותיך (רבה בחקותי) :

כי אל רחום ה' אלהיך וגו' שמואל ור"י פליגי אם תמו זכות אבות וכו' (שבת) (עי"ל פ' בחקתי על וזכרתי את בריתי ופס תמלאהו) :

או הנסה אלהים לבא לקחת גוי מקרב גוי וגו' קשה היה גאולתן של ישראל לפני הק"בה הה"ד או הנסה אלהים לבא לקחת גוי מקרב גוי אלו מגדלי בלורי' ואלו מגדלי בלורי' אלו יאלו לובשי כלאים וכו' (רבה אחרי מות) :

אנכי ה' אלהיך וגו' עשרת הדברות נגד ע"מ אנכי נגד יהי אור לא יהיה לך נגד יהי רקיע לא תשא נגד יקוו המים זכור נגד תדשא כבד נגד יהי מאורות לא תרצח נגד ישרצו המים לא תנאף נגד תוצא הארץ לא תגנוב נגד נעשה אדם לא תענה נגד הנה נתתי לכם כו' לא תחמוד נגד לא טוב היות האדם לבדו (פסיקתא) :

ד"א אנכי ה' אלהיך הה"ד פנים בפנים דיבר ה' עמכם אמר ר' סימון דמן חיפוי ך"ב אלף מ"ה ירדו עם הק"בה לסיני כו' יכול אע"פ שהיו רבי' דחוקים היו ת"ל שנאן שאינן וכו' אמר הק"בה לישראל לא בשביל שראיתם פנים הרבה שמא אלהות הרבה יש בשמים דעו שאני ה' אחד (נכה יתרו) :

שמור את יום השבת לקדשו אמר דוד באתי לחלל שבת האיר לי התורה שנא' שמור את יום השבת באתי לנאוף האיר לי התורה מות יומת הנואף והנואפת (סילוס סי' ך"ג) :

כאשר צוך במרה וא"ת מנ"ל דבמר' אפקוד אשבת דלמא כאשר צוך במן דאשכחן דיני שבת שם את אשר תאפו אפו וי"ל משום דבכבוד אב ואם נמי כתוב כאשר צוך ומסתמא כי היכי דההוא כאשר צוך במרה הכי נמי האי וכן מוכח בפ' ד' מיתות . דאתמר מלתא דרב יהודה אתרווייהו וא"ת כיון דבמרה אפקוד אשבת היכי אמרינן בפ' כל כתבי אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנא' ביום השביעי ויצאו מן העם ללקו' וכו' וכתיב בתורה ויבא עמלק אמאי קרי ליה שבת ראשונה כיון דבמרה נצטוו והלא לא היתה שבת ראשונה דכתיב ויסעו מאילים ויבואו וגו' ויאמר משה אכלוהו היום ששת ימים תלקטהו וגו' . ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' ואמר בסמוך דאותו יום שבת היה ועוד מקשינן מתוך הפסוקים ששתי שבתות היו ראשונה כשנסעו מאלים ואחר אותו שבת ירד להם המן . וכתיב ויהי ביום השביעי לקטו לחם משנה וגו' ויניחהו עד הבוקר וגו' משמע שבשב' שלישי אחר זה היה וכו' (תו' סנס דף פ"ו ע"ב) :

בכל יום שבת מתבטלת ג' קליפות ע"י שלהובי' דאשא ונ"גה נכנסת ונעשה קדושה וז"ס יגמור נא רע רשעים בעת שישראל ח"ו רובא חיבים שנקראים רשעים אזי גורמי' שמחברי' בכל ד' קליפות יחד ונגמר הרע שלהם כי נ"א ר"ע ר"ת *נגה *אש *רוח *ענן אבל כשהם טובים גורמים שהנגה מחוברת אל הקדושה וג' אחרות נופלות לתהומא רבא וכו' (מדרש) :

כבד את אביך וגו' למען ייטב לך כל אל"ף בי"ת כתיב בעשרת הדברות האחרוני' טי"ת אין בתוכה בלוחות ראשונים שאילו כתב בהן טי"ת לא היתה תקנה לישראל במעשה העגל כלומר לא נתקנה הכתובה כתיקנה ואינם נידונים כאשת איש אלא כפנויי' ובא בלוחות אחרונים ב' טת"ק ובזרוע הנטויה למען ייטב לך לתשלום ראשונה (פסיקתא) :

ולא תנאף וגו' ארבע וו"ין ולא תנאף ולא תגנוב ולא תרצח ולא תענה נגד ך"ד ספרים שיהיו עתידים לעמוד לישראל ד"א למה ולא לפי כשנאמרו מפי הגבורה נאמרו בהפסקת זה מזה לעשרה פסוקים לכך נאמרו בלא וו"ין אבל משה ואהרן כיחיד הקורא בספר לכך נא' ולא תרצח ולא תנאף ולא תגנוב חביב חביב קודם לא תרצח נפש לא תנאף את אשתו לא תגנוב ממונו (סס) :

ויהי כשמעכם את הקול וגו' מתוך החו"שך אותיות שב"תה שמצד הקליפות

בא השכחה (ע"מ) :

קרב את ושמע וגו' ואת תדבר אלינו וגו' אלמלא שמעו ישראל כל העשרת הדברות מן הקב"ה ולא אמרו אל משה ואת תדבר אלינו אזי הוי קיימין לעולם (זוהר) :

לך אמור להם שובו וגו' בשער הזה של כתר אין אדם ראוי לכנים דרך קביעות אפי' אברהם יצחק ויעקב וכל הנביאים לא זכו להשאר תמיד בפנים אלא נכנסים ויוצאים ולא נשאר דירת קבע מלפנים מן השער הזה אלא מר"עה וע"ז נאמר לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי (שערי צדק) ;

ואתה פה עמוד עמדי וא"ת מנ"ל דפירש משה מדעתו קודם ושוב הסכים הקב"ה על ידו שמא צווי גמור הוא זה וכו' (תוספות שבת דף פ"ז ע"א) :

דכתיב אמור להם וגו' מנ"ל שפירש משה מדעתו והלא משעה שנאסר במ"ת עם ישראל שוב לא התיר להם דכתיב ואתה פה עמוד עמדי וכו' (תו' יבמות דף ס"ב) :

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד יש א' ואין שני יש א' זה הקב"ה שנא' שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואין שני שאין לו שותף בעולמו גם בן ואח אין לו אח אין לו בן מניין לו אלא שחיבב הקב"ה וקרא לישראל בנים (רבה קהלת) :

מי שמאריך בר' של אחד אזי מהבל פיו נעשה תל תלולה מהארץ עד רקיע ועובר דרך ז' רקיעים (מדרש) :

כיון דמטו קיצא דיעקב קרא לתרין עשר שבטין ואמר להון דלמא לטעוות דהוי תרח אבוי דאברהם דהוי פלח אתון פלחין דלמא לטעוות דהוי פלח לבן אחוהי דאימי אתון פלחין או לאלהי יעקב אתון פלחין עניין תרין עשר שבטין כחדא בלב שלימא ואמרו שמע ישראל ה' אלהנא ה' אחד עני יעקב ואמר יהי שמיה מבורך וכו' (תרגום) ;

למה קדמה פ' שמע לוהיה אם שמוע וא"ת תיפוק ליה דקדמה בתורה וי"ל דה"ק למה קדמה אף לפ' ציצית דקדמ' לכולן אלא וודאי אין אנו חוששים לזה שהיא קודמת בתורה משום דאמרי' אין מוקדם ומאוחר בתורה וא"כ היה לנו להקדים והיה אם שמוע שהיא מדברת מרבים (תו' ברכות דף י"ד ע"ב) :

לא היו מפסיקים בין שמע ישראל לשם דמשמע דאמר לשם שישמע ישראל ויענם (תו' פסחים דף כ"ו ע"א) :

היום לעשותם ולא למחר לעשותם (תו' ע"ז דף ג' ע"ב) :

וכורכים את שמע בפרק מקום שנהגו מפרש היכי עבדא . אמר רב יהודא אמר שמואל ולא היו מפסיקין ונראה שלא יהא נראה כאומר לישראל שישמע את השם . ופשטי' דקרא היום שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (תוספות מנחות דף כ"א ע"א) :

ובירושלמי שלא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה ויש אומרים שלא היו מפסיקים בין ברוך לאחד :

בנפי מצוה דאתמר בהון על כנפי כסותך וכו' איהו כגוונא דמעיל האפוד דפעמיני' ורמונים אינון לקביל תלין וקשרין משולי המעיל אינון לקביל כנפי מצוה ואינון ה' קשרי' לקביל שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד . דאיהו לקבל ה' נימין דכנור דדוד דהוא מנגן מאליו (תיקונים תיקון י') ;

פסוק זה נעוץ תחילתו בסופו ויהיה שמע אחד בשני תיבות אלו נרמז שהמיחד ש"ש כתיקנה ניצול מאש של גיהנם. כמו שניצלו חנניה מישאל עזריה כמו ר"ת של שמע אחד ר"ת א"ש ונשא"ו מ"ע של שמ"ע ח"ד מן אח"ד עולה מע"חד ר"ת מישאל עזריה חנניה דניאל ונרמז בו. לפי שמייחדו השם וניצולו (מלאתי זאת כתוב בשם ספר בעל באר מים חיים):

שמע אחד מ"ע א"ח ר"ת *משחית *עון *אף *חמה (ע"ל פ' יתרו תמלא דבור זה):

יש בעולם אמצעי תחת כסא הכבוד חיה ששמה ישראל וכשהם אומרים שמע ישראל בכל בתי כנסיות בקול א' היא לוקחת האות ע' אחרונה של שמע והדלת של אח"ד ומתגברת ועושה מלת ע"ד ועמדה החיה הזאת ונותנת עדות ומביאה עדות זה לפני השם בדרך מנחה והיא אומרת הרי לך מנחתך של ישראל שאני מעיד שמייחדים שמך היום וכן עושה בכל יום ויום ואלו השני אותיות לעד וזו היא מנחה עריב' מאד לפני השם שנאמ' וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים (תמונה):

ואהבת את ה' אלהיך וגו' דוד בא ממואב כי אצט־יך לדוד ולזרעו למהוי כליל רחמי ודינא רחמי לישראל ואכזרי לעכ"ום ובזה מתקיים בכל לבבך ובכל נפשך בשני יצריך ביצר הרע וביצר טוב (זוהר רות):

אלמלי נגדוהו לחנניה מישאל ועזריה הוו פלחו לצלמא וכו' (תוספות כתובות דף ל"ג ע"ב):

גדול העושה מאהבה בירושלמי ר"ש הוי מתין קמיה טורנוסרופוס הרשע אתא עונתא דק"ש שרי וקרי וגהיך וכו' (תוספות סוטה דף ל"א ע"א):

ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך אפי' נוטל את נפשך דאם חביב עליו נפשו מגופו לכך נאמר בכל נפשך ואם חביב עליו גופו ממנונו לכך נא' בכל לבבך ואם חביב עליו ממונו מגופו לכך נאמ' בכל מאודך במה דחביב עליו מסיר ליה ברחימו דמאריך בעת צרה ודא הוא נסיון דעתידין לאתנסאה בע' שנין דלעלמא בתראי דעני חשוב כמת וכאלו נטלין נפשיה כו' ומאן דלא מסר נפשיה או גופו או ממונו ברחימו דמאריה בעת צרה כאלו אתחזר עלמא לתוהו ובוהו (תיקונים):

ואהבת את ה' אלהיך אהבתו כאברהם שנא' זרע אברהם אוהבי בכל לבבך כיצחק שעקד עצמו ע"ג המזבח לפני ובכל מאדך כיעקב שאמ' וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך (פסיקתא):

הקליפות מולידים נפשות מצריים וכל בניהם שהם מולידים מתים ואין להם חיות ואז הולכת לילית ומתחממת עם בני אדם וגורמת להוציא זרע לבטלה ואז מושכת היא נשמה אחת ומכנסת אותה תוך בנים משחיתי' ובזה הם חיים וע"י ק"ש על המטה יוכל אדם להמית אלף ומאה ועשרים מהם (טוב הארץ):

ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן ואע"ג דהוא נמי במצו' טריד אצטריך תרי קראי דאי הוה כתיב חד כיון דחתן לאו בהדיא כתיב בקרא הוה אמינא לא פטר הכתוב אלא טורח ועושה מצוה בידים או מהלך במצוה אבל חתן שהוא יושב ובטל ואינו עוסק אלא מחשב בבעילה לא פטר הכתיב הלכך מקרא יתירה אשמעינן דפטור מקריאת שמע דטריד במחשבת בעילה כך פי' בקו' וסוגי' דשמעתין משמע דמבשבתך בביתך ממעט האי דבמצות קא עסיק דמבלכתך

דמבלכתך בדרך ממעט האי דבמצות קא טריד ובשילהי פ"ק דברכו' הגרסא להפך דגרס התם בשבתך פרט לחתן ובלכתך בדרך פרט לעוסק במצוה וגירסא זו נראה דהכי משמע קרא בשבת דידך הוא מחייבת בקרית שמע ולא בשבת דמצוה שאתה יושב ומחשב בבעילת מצוה ובלכתך ממעט עוסק במצוה דמשמע בלכת דידך ולא בלכת מצוה ומחתן לא הוי ידע שאר עוסק במצוה דדלמא שאני חתן שאין נקל לו כ"כ להסיר הטירדא מלבו אע"פ שבטרד' דרשות מבעי ליה ליתובי דעתיה ולהסיר מחשבת טרדתו (תוספות סוכה דף כ"ה ע"א):

את ה' אלהיך תירא וגו' תביא את לרבות בעלי תורה שאין לך מדה אחרת כיוצא בה (רבה בהעלותך):

ונתנם ה' אלהיך בידך וגו' הגבעונים אמרו יודעים אנו שאמר הקב"ה לישראל החרם תחרימם החתי והאמורי וגו'. לא תכרות להם ברית וגו' אלא אם אנו הולכין ומרמין בהם והם כורתין עמנו ברית מה נפשך אם יהרגו אותנו יעברו השבועה יקיימו אותנו עוברים על הגזירה בין כך ובין כך נענשים ואנו יורשים את הארץ לעצמינו לפיכך כשראה יהושע כן אמר להם למה רמיתם אותנו וגו' א"ל אתם עשיתם מעשה נחש לפי' תטלו שכרו של נחש א"ר אלעזר אררן כנחש דכתיב ועתה ארורים אתם כשם שכתוב בנחש ארור אתה מכל הבהמה (רבה נשא):

למדנו חמצו של כותי מותר אחר הפסח וא"ת והאיך נתן ר"ג לכותי והא דריש ר' יהושע לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם וכו' (תוספות עירובין דף ס"ד):

אמר קרא לא תחנם לא תתן להם חניי' בקרקע דריש נמי מההוא קרא דבסמוך שלא ליתן להם חן (תו' ע"ז דף ך' ע"א):

לא תתחתן בם וגו' אמר הקב"ה אקשיתון אפיכון אמרו לפניו רבש"ע לא כתבת בתורתך לא תתחתן בם אלולי היו משאלין ומנסבין מנהון ואינון מינן והוי ברתי גביה וברתיה גבי לא היו מקבלים ליה הוי כי אתה עשית ע"ב (איכה רבה):

דאגיירה ונסבה יהושע קשה האיך נסבה הא אמרינן פ' הערל בגיורותיהם לית להו חתנות וצ"ל שלא היתה מז' עממים אלא משאר עממים ובאה לגור שם וי"מ שר"ל שלא הזהירו על לאו דלא תתחתן עד לאחר שנכנסו לא"י וזה אינו דאמרינן במ' דנתינים באו להתגייר בימי משה כמו בימי יהושע ואעפ"כ לא הותרו לבא בקהל אלא היו חוטבי עצים ושואבי מים אלמא שקודם שעבר הירדן ונכנס לארץ הוזהר עליהם (תו' מגילה דף י"ד ע"ב):

ומשלם לשונאיו אל פניו וגו' יאמר שהוא משלם לשונאיו שכר מצוה שהם עושים להתייהר וזהו אל פניו שאין מעשיהם אלא לפניו להתראות בחנופו לפניו פי' שתיבות לפניו קאי אהקב"ה שהרשע עושה מצוה לפניו לחנופה ע"כ משלם לו המצוה לעה"ז ולהאביד ממנו שכר עה"ב (ע"מ):

וסיפיה דקרא לא יאחר לשונאיו פי' על הדיוטות שבנו יחיד וגלמוד הפורק עול ודוגמא בשור של ישראל שאם נגח ואח"כ הקדיש שעשה תשובה שלימה או נגח ואח"כ הפקיר עצמו שהתמכר לעשות הרע וכו' פי' לשור של הפקר הוא הפשע שחטא והזיק כי הנהו עכו"ם בהפקירא

ניחא להו וקודם שתפסו ניזק אחר וגיירו פטור לכך נאמר אל פניו דווקא כשעומד במרדו ואינו חוזר בתשובה ומגייר עצמו וסיפיה דקרא לא יאחר לשלם לשונאיו אל פניו יפורש על הדיוט שבישראל שנגח והטא ואח"כ שעשה תשובה או להיפך שעבר עבירה וכפר באלהי ישראל הראשון שעשה תשובה פטור מדין עה"ז והב' פטור להיפך מדין עה"ז וכו' (סס):

ונהתמים לאלתר לחיים דקא חשיב בינונים משמע דצדיקים קרי ליה דזכיותיו מרובים ורשעים גמורים למי שעונותיו מרובים וכו' דכתיב ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו דאמר בסוף פ"ק דקידושין מי שזכיותיו מרובים מעונותיו דומה כמי ששרף כל התורה כולה ולא שייר ממנה אות א' ואי עונותיו מרובים מזכיותיו דומה כמו שקיים כל התורה ולא הסר אות א' וכל זה דקרי הכא גבי רשעים מיתה וגבי צדיקים חיים כלומר לחיי עה"ב (תוספות ר"ה השנה דף ט"ז ע"ב):

ויום שחרב בה"מ וא"ת והא חמינן כמה כופרים בעיקר מתים כדרכם וי"ל דזכות מילה וזכות מצוה שעשה בעה"ז דכתיב ומשלם לשונאיו אל פניו וכו'. וי"מ דנקט משחרב ב"ה משום דבזמן ב"ה בגדי כהונה היו מכפרים מיהו ה"מ כשעשה תשובה (תוספות סנהדרין דף ל"ז ע"ב);

יש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים. דאית להון עותרא ושלום ואריכו יומין בההוא עלמא. אמאי אית לון כל האי יקר א"ל טבא דלהון אית הבל ורעות רוח דגלגולא דלהון גרים להון דהוו רשעים גמורים ועבדו כמה גבוון ואתקצרו בקצרות שנין ולא אשתלים להוי אגרייהו בהאי עלמא הה"ד ומשלם אל פניו וגו'. ועלייהו אתמר ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו וישתכחו בעיר וכו' (תיקונים):

פרשת עקב

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ועשיתם אותם ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך. והיה עקב תשמעון אלו דקדוקי מצות ושמר ה' אלהיך לך את הברית זו בריתו של אברהם אבינו ואת החסד זו חסדו של יעקב שנא' קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר נשבע לאבותיך זה יצחק שנא' ויאמר בי נשבעתי נאם ה' יען אשר עשית וגו'. למדנו שהיסורים מביאים את האדם לחיי עה"ב (פסיקתא):

ביע״ב יש סוד יב"ק ר"ת *יעננו *ביום *קראנו והסוד יב"ק הוא סוד עמוק עמוק מי ימצאנו בסוד ג' שמות הו"יה אה"יה אד"ני שעולים יב"ק וכו' ולכן נאמר באברהם עק"ב אשר שמע אברהם בקולי וגו' וז"ש בכאן והיה עקב תשמעון כו' (מדרש זה מובא בצרור המור):

ואהבך וברכך וברך פרי בטנך וגו'. ואהבך בזכות אברהם וברכך בזכות יצחק והרבך בזכות יעקב וברך פרי בטנך שלא תלד לבהלה דגנך תירושך אלו הן יסודי בית וכן דוד אמר ולחם לבב אנוש יסעד. על האדמה מכאן שאין הברכה מצויי' אלא בארץ (פסיקתא):

וברך פרי בטנך שלא יצא ממך בן רשע שיהיו הכל מקללים אותך ע"י מעשיו (כס):

אמר ר' לוי למה חלק קרח על משה אמר אני בנו של יצהר שהוא שמן שנא' תירשך ויצהרך תירוש זה יין ויצהרך זה שמן. ובכל מקום

שתתן שמן תמצא שמן עליון (רבה פ' קכח) :

לצבות בטן ולנפיל ירך מלמד שאף אהרן השוכב עם זם שנאמר ובאהרן התאנף ה' וגו' ואין להשמידו אלא כילוי בנים ומתו שנים כנגד ב' קללות האמורות כאן לצבות בטן ולנפיל ירך ומנין שעל מיתת בניו הכתוב מדבר שכן כתיב שכר פרי הבטן . ואומר פרי בטנך . ואומר יוצאי ירך יעקב (רבה במדבר פ"ט) :

שגר אלפיך זה כוד של אל"ף ת"תק"עד דורות שנשתיירו (עמק המלך) :

מגדלי בהמה דקה אינו רואה סימן ברכה . וקשה לר"ת דאמרינן הרוצה להתעשר יעסוק בבהמה דקה ואמ' נמי עשתרות שמעשרות בעליהן וי"ל דהתם קאמר בחורשין (תוספות פסחים דף נ' ע"ב) :

ואהבך וברכך וברך פרי בטנך נגד מצות עשה ברוך תהיה מכל העמים נגד מצות לא תעשה (מדרש) :

רבים שאלו בכאן הבטיחה התורה בבני חיי ומזוני בשכר מצות דכתיב פרי בטנך ופרי אדמתך וגו' והסיר ה' ממך כל חלי והאיך אמר רבא בני חיי מזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא . וי"מ כאן ביחיד כאן בצבור כמ"ש כה' אלהינו בכל קראנו אליו . וא"ת והא חזקיה יחיד הוא וכתיב והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה שאני מלך כצבור דמי וי"מ כאן בא"י וכאן בח"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל וע"ד הקבלה יש ס"ד במאמר הזה באומרו במזל' תליא מלתא כי הוא מלשון יזל מים מדליו ולכן כתיב בחזקיה הענין הנני מוסיף על ימיך חמש עשרה שנה ולא אמר מוסיף או אוסיף וכתיב בחנה ותתפלל חנה אל ה' וכתיב השלך על ה' יהבך (אבן סוהב) :

ברוך תהיה מכל העמים וגו' ובבהמתך כמו אל בקצפך תוכיחני ובחמתך תיסרני אל משמשת תחלה וסוף (פסיקתא) :

לא יהיה בך עקר ועקרה שלא יהא תפלתך עקורה לפני המקום פי' רש"י כשאתה עומד בתפלה ומתפלל על בנים ונראה דלכל התפלה קאמרו שאין העולם מתקיים אלא במי שמשים עצמו כבהמה אדם ובהמה תושיע ה' ובמי שמשים עצמו כאלו אינו דכתיב תולה ארץ על בלימה (תוספות בכורות) :

לא תאיר את העם כי ברוך הוא שנא' ברוך תהיה מכל העמים (פסיקתא) :

כתיב והיה מספר בני ישראל וכתיב אשר לא ימד ולא יספר אמר ר' אחא והיה כמספר התורה נתבקש להם כך . אלא ע"י משה ברוך תהיה מכל העמים (רבה פ' במדבר) :

יברכך ה' בברכה המפורשת בתורה ברוך תהיה מכל העמים וגו' ברוך אתה בעיר וגו' ברוך טנאך ומשארתך ברוך אתה בבואך וגו' (רבה פ' נשא פי"א) :

ברוך תהיה מכל העמים כלומר דלא תימא דלית לך צורכא בעמים דהא עמים דוגמא בקליפה לאיבא דאי לאו אינון קליפין לא אתקיימו איבא ומ"ה אמר ברוך תהיה מכל העמים כל עממין סחרין לך כקליפה לאילן והיינו דכתיב מכל העמים וכד תהא שלים יהא כולא עלמא בשלימות (מגיד) :

אימתי לא יהיה בך עקר ועקרה בזמן שבבהמתך . תימה האיך יכולת להשים עצמו כבהמה בהטלת מים שהיו צריכין לצאת חוץ למחנה ולהרחיק ג' פרסאות כדאמרינן בפרק ח' דיומ' דאין נפני' לא לצדדים ולא לפניהם אאל לאחוריהם אפי' בקטנים בפ' מי שמתו ויתד תהיה על

אזניך מחוץ למחנה ויצאת וגו' אפי' בקטנים וכו' (תוס' בכורות דף מ"ז ע"ב): (עיין ד"ה גדול מאד על לא יהיה בך עקר וגו' לעיל פ' נח):

ברוך תהיה מכל העמים. בברכה מצויינת שאין הכותים זוכים בה והוא עולם הנשמות שאדם משיג בזכות התורה והמצות (צרור המור):

והסיר ה' ממך כל חלי וגו'. והסיר ה' ממך כל חלי אשר ידעת מדעת התורה. וכה"א הלא ידעתם אם לא שמעתם אלהי עולם ה' ואפילו לא הגידו לך מדעת התורה או משיקול הדעת הלא ידעת אלהי עולם ה' (מדרש):

וכל מדוי מצרים הרעים וגו'. ואימתי ידעו ישראל מדוי מצרים כשדן הקב"ה את המצרים אמר הקב"ה דעו כל מי שעובר על רצוני אני דן אותו בשפטים הללו. לפיכך היו מתייראים ממדוי מצרים לכך סידר משה הברכות והקללות אמר לישראל אם אתם עוברים על רצונו של מקום הוא מביא עליכם מדוי מצרים שאתם מתייראים מפניהם (פסיקתא):

והסיר ה' ממך כל חלי זו עין רע. ד"א צינים ופחים ד"א ש־יפה ד"א רעיון פי' הרהורים רעים ורעיון ודאגה. ד"א יצה"ר. ד"א מרה"ד (ירושלמי סבת):

והסיר ה' ממך כל חלי ממך הוא שלא יבאו עליך חלאים. ר' אבין אמר זה יצה"ר שתחלתו מתוק וסופו מר (רבה מצורע):

אמר ר' פנחס בר יאשיה למה נבראו היסורין להתלוות ביה דאית לון למיזל ההה"ד תם עונך בת ציון פקד עונך בת אדום גלה על חטאתך. ורכוותיה לקיים מה שנא' והסיר ה' ממך כל חלי א"ר פנחס למה נבראו היסורין להתלוות ביה דאית לון למיזל הה"ד ונתנם בכל שונאיך:

והסיר ה' ממך כל חלי זו חולי נפש שהיתה במצרים מלאה גילולים ושקוצים והיה בהם תכונות רעות וזהו מדוה מצרים הזוב מבשרם שהוא בשר חמורים באופן שתהיה שלם במעלות הנפש ובמעלות המדות כאומרם ז"ל כשיצאו ישראל ממצרים היה בהם עורים ופסחים ופוסחים על ב' סעיפים הנאמר באליה ז"ל. והמתין להם ג' חדשים עד שיבריאו וזהו בחדש השלישי וזהו והסיר ה' ממך כל חלי וגו' (צרור המור):

חוץ מצינים ופחים. היינו קור וחום כדמשמע בריש מסכ' ע"ז וכו' (תוס' ב"ב דף קמ"ד ע"ב):

הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים. והא דאמרי' אל יעמוד אדם במקום סכנה אלמא יוכל לשמור עצמו מן הפורענות וקיר נטוי דאסור לעבור תחתיו וכו' (תוס' כתובות דף ל'):

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ובאלו נערות אמר הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים הכא מיירי בתולדות אדם ובמדותיו וכו' (תוס' נדה דף ט"ז ע"ב):

פעם אחד הייתי מהלך בדרך ופתאום שמעתי קול רנה מרנן ואמר הוקר רגלך מבית רעיך. ותכף שמעתי קול אחר ואומר אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך. ומיד שמעתי קול אחר ואמר בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים. קול אחר קול ופניתי כה וכה וראיתי שני בני אדם תופשי' בכנור אחד וחולקין מחלוק' גדול זה אומר שלי וזה אומר שלי הוא ועיינתי בהם והא' מהם היה צורתו צורת נחש ועורו כעור נחש ועיניו בוערות באש. והא' היה יפה עינים וטוב רואי ועיינתי בכינור והיה בו ח' נימין. עוזן

מתחלקי' בא אחד ונטל מהם הכנור והתחיל לנגן בו ניגון אשר לא נמצא ולא נשמע כמ:הו. והאנשים ההם עומדים ורואים ושומעים ניגונו. ואשא קולי ואמר אל אלהי הרוחות הודיעני החזון הזה. ואשא עיני וארא והנה אדם בא וקרא להם שובו לכם לאהליכם. והנה שב האדם יפ"ה עינים לעוף והא' לנחש. ויקח העוף לנחש בפיו והתחיל לעוף לרום השמים וקול רנה הולכת ואומרת בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים. והשלישי אשר בידו הכנור עומד בארץ ומנגן ואינו זז ממקומו. והקורא שובו לכם לאהליכם הלך ונתחבר עם בעל הכנור והתחילו שניהם לנגן עם הכנור ולומר בית אהרן ברכו את ה' בית הלוי ברכו את ה'. יראי ה' ברכו את ה' ברוך ה' מציון שוכן ירושלים הללויה. ואמרתי גם אני אשא עיני אל ההרים מאין יבא עז"י עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ. ולא זזתי משם עד שראיתי אותם שהולכים דרך הליכה בארץ בלא שינוי ומנגנים ואומרים בהליכתן והסיר ה' ממך כל חלי וכל מדוי מצרים וגו'. ע"ש נוראות מהחזון הזה שכל אלו היו דברי הספירות זה לזה ולמה זה אמר בכה וזה אמר בכה הכל היו דברים גדולים. וכלל העולה והסיר ה' ממך כל חלי פי' שלא ישאיר שום כח מכחות הט מאות בעולם וכו' (פליאה) ;

כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה וגו'. או דלמא אלא דהא כי ימצא כי יקרא כי תראה כי תפגע כולם לשון אם הם וכן רובם. כי תאמר בלבבך אין שייך לפרש בלשון אם דהוי משמע אם תאמר לא תראה אם לא תאמ' תירא. וע"כ לשון דלמא הוא כלומר שמא תאמר בלבבך רבים הגוים האלה וגו' לא תאמר כן. וכי לא נרדף. וכי תאמר מה נאכל. כי תראה חמור שונאך. כי גוע אהרן דמשמע לשון דהא והוא לשון אשר (תוס' ר"ה דף ג' ע"א) :

המסות הגדולות אשר ראו עיניך. מהו המסות ממסות גופן של מצרים. מהו האותות. רבנן אמרו שהיו המכות נרשמין על גופן של מצרים דצ"ך. מהו המופתים שהיו המכות מפתות אותם (רבה כי תבא) :

פסילי אלהיהם תשרפון באש וגו'. אברהם הי' ראוי לישרף משום פסילי אלהיהם תשרפון באש רק יעקב פדה את אברהם וכו' (עבדה מאמרות) :

העע"ז נידון באש שנא' פסילי אלהיהם תשרפון באש והאוכל נבילות נידון בחנק (שם) :

האוכל נבילות מתגלגל בכלב (שם) :

שם של הוי"ה מציל מן ד' מיתות סקילה שריפה הרג חנק. י' מציל על סקילה. ה' ראשונה על שריפה. ו' על הרג. ה' אחרונה על חנק (שם) :

ויענך וירעיבך ויאכילך את המן וגו'. ברבות הטובה רבו אוכליה ר' חנניא ור' יונתן שאלו לר' מנחם בן טלמיה מה דין דכתיב ויענך וירעיבך ויאכילך וגו'. וכי מאכל רעבון נתן להם הק"בה המן לישראל. מה עשה הביא לפניו ב' קישואין. א' שלימה וא' שבורה. אמר הדא שלימה בכמה א"ל בתרין מנה. והא תבירה בכמה א"ל בחד מנה. א"ל טיפיה דהא היא מתעבדא כדין. א"ל לא דומה כשם שהוא מתהנה מן הטעם מתהנה מן הראייה (רבה קהלת) :

כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם. גלגולים בבהמות ודגים לפיכך כל צדיק אוכל לשובע נפשו שנא' כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. שהיא הברכה לכן יכוון להעלות ניצוצי

טהרה שכל דבר המזומן לו על שלחנו בברכת הנהנין הן תחלה הן סוף הן צומח הן דומם. כגון מים ומלח להוציא יקר מזולל ונעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. כי אפשר שאותו הכוונה של הברכה היא יתקנו להעלותו בזכותו למחיצתו ואם אכל בלא ברכה מעל באותו הנשמה ומעל בקדשים כי הוא מוסיף בניצוצות הגנוזים. ואפשר שהם ניצוצי אביו או אחיו וזדמנו לו לתקנו וקלקל אותם (עמק המלך):

כי לא על הלחם לבדו יחיה וגו'. איתא בספר הבהיר מאי ניהו פי ה' זו תורה. וזה סוד שיהיו בתודה. וע"ז אמרו חז"ל לא עם הארץ חסיד אם אינו גומל חסד האיך נקרא חסיד ואע"פ שהוא מתחסד לא חסיד אף שכל הלומד תורה לשמה גומל חסד עם קונו שנא' רוכב שמים בעזרך (מדרש):

ארץ אשר לא במסכנות וגו'. אוקמוה מארי מתניתין אשתו כגופו דמיא אשתכחת דאיהי חיים דיליה ואיהי פרנסה דיליה. ראה חיים עם אשה אשר אהבת ואיהי פרנסה דיליה הה"ד ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם ומינה בני חיי ומזוני (זוהר בראשית ע' קי"ג):

ר"א ור' יוסי הוו קיימי יומא חד ועסקו בהאי קרא אמר ר"א כתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה האי בה בה תרי זימני אמאי. אלא הא אתמר דפליג הקב"ה כל עלמין וארעין לממונא שליחייא וארעא דא"י הקב"ה ירית לה ולא יהיבת לה לשלוחא ולא לממונ' אחרא אלא איהו בלחודוי שליט בה ועמיה דישראל לאו שליט בה מלאכא אוחרא ולא ממונא אחרא אלא איהו בלחודוהי. בג"ד אעיל לעמא דלא שליט ביה אחרא לארעא דלא שליט בה אחרא. ת"ח הקב"ה יהיב מזונא תמן בקדמייתא ולבתר לכל בני עלמא כל שאר עמין במסכנא וארעא לאו הכי אלא א"י בקדמייתא לבתר כל עלמא. בג"ד כתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם אלא בעתירו בסיפוקא דכולא. תאכל בה ולא אחרא ביותר בה קדושה שריא מהימנותא עילאי בה שריא ברכתא דלעילא ולא באתר אחרא (זוהר בראשית ע' קנ"ג):

אנדריינוס שחיק טמיא שאל את ר' יהושע בן חנניא כתיב בתורה אשר לא במסכנות תאכל בה לחם יכול את מייתי לי תלת מילין דאנא שאיל. א"ל ומאן אינון א"ל פלפלין ופיסייאנן ומשקסא. אייתא ליה פילפלין מן נציונא ופוסייאין מן ציידן ומן עכברין ומשקסא מן גוש חלב (רבה קהלת);

א"ל ר"ש מה כתיב בשבינתא ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם. א"ל ודאי הכי הוא כל זמן דישראל נטרין אות ברית אל אתמלאה כל טיבו ולא חסר מיניה נביעו וכו' (מדרש הנעלם);

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך. פתח ההוא יהודי ואמר ואכלת ושבעת וברכת וגו'. וכי לא מברכין ליה להקב"ה אם לא ניכול והא אית לן לאקדומי בצפרא ולסדר בשבחא דמארי וכו'. וכתיב לא תאכלו על הדם ואסור ליה למיכל עד לא יברך וכו'. אלא דא ברכתא דצלותיה ודא ברכתא דמזוני וכו'. קשין מזונא לפני הקב"ה דהא במזלא תליא מילתא דהא לאו ברשותיה קיימא עד דיתברך כגוונא דא זיווגא עילאין קשין קמיה מכולא בגין דרקיע וילון לא משמש כלום וכ"ש מילין אילין דקיימו לעילא באתר אחרא וע"ד אצטריך לבר נש וכו' (זוהר ויגש):

בסטרא קדישא כתיב ואכלת ושבעת וברכת צריך לאחזאה קמיה שובעה ונהירו דאנפין. ובסטרא אחרא צריך לאחזיא קמיה כפנא ולא שבעא (שם):

פתח ר' יוסי ואמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך. אי בארעא ישראל מברכינן לבר מארעא מנ"ל אלא כד ברא הק"בה עלמא פליג ארעא ישובא וארעא חרבה פליג ישובא ואסחר ארעית סחרנא דנקודיה חדא דא א"י וא"י אמצעית עלמא ובאמצע א"י ירושלים. ואמצע ירושלים איהו בית קדש הקדשים. וכל טיבו ומזוני דכל ישובי תמן נחית מלעילא דלית לך אתר בכל ישובא דלא אתין תמן פליג ת־בא ולא אשתכח חרבא תקיפא בכל עלמא בר ההוא מדבר דתברו חיליה ותוקפיה דישראל מ' שנה וכו'. המוליכך במדבר הגדול והנורא הזה בההוא מדבר שליט סטרא אחרא. ובעל כורחיה אזלו ישראל עליה ותברו חיליה מ' שנה ואי ישראל אשתכחו זכאין באינון מ' שנה הוי מעברו ההוא סטרא אחר' מההוא עלמא ומדקא ארגיזו להק"בה כל אינון זמנין אתקיף ההוא סטרא אחרא ונפלו כולן תמן תחת רשותיה. וא"ת הא משה האיך נפל תמן אלא משה לא מת וכו'. ע"ש לזה באריכות עד סוף אע"ג דהשתא לאו איהו דקיומא בזכות א"י וקדש קדשים כל עלמא אתון ובג"כ אע"ג דישראל לבר מארעא צריך לברך על הארץ הטובה דהא בגינה מזונא וסיפוק' אשתכח (זוהר תרומה ע' רע"ט):

ר' יצחק פתח ואכלת ושבעת כמה זכאין אינון ישראל דהק"בה אתרעו בהו וקריב לון לגביה מכל שאר עמין ובגין דישראל יהיב מזונא ושבעא לכל עלמא ואלולי ישראל לא יהיב הק"בה מזונא לעלמא (זוהר תרומה ע' רע"א):

פתח ר' חייא ואכלת ושבעת וברכת צריך לברך אפילו על כזית וכו' (שם);

פתח ר' חזקיה ואכלת ושבעת וברכת מהכא דשכור צריך לברך ברכת המזון מה דלית הוא בצלותא (שם):

אמר בן זומא עתידין ישראל שלא להזכיר יציאת מצרים שנאמ' לכן הנה ימים באים כו'. ר' נתן אמר אשר העלה ואשר הביא שמזכירין יציאת מצרים לע"ל. ומנין שאומרים בא"י אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שנא' ויאמר עוד אלהים אל משה כה תאמר לבני ישראל וגו'. ומנין שהם מברכין על המזון שנא' ואכלת ושבעת וברכת (מכילתא):

ר' יהודה בן בתירה אמר הרי הוא אומר ואכלת ושבעת זה מחוסר טובה אלא זה תורה דכתיב כי לקח טוב נתתי לכם (שם):

והלכתא בכולהו יושב ומברך לפי שברכת המזון דאורייתא החמירו בה להיות יושב ומברך שהרי ד' דברים נאמרו בה משא"כ בשאר ברכות והיא נוטריקון ואכלת ושבעת ש"ב ע"ת וברכת לברכת המזון. מפי ר' משה וולברט (תוס' ברכות דף ך"ח ע"ב):

ואמר רב המנונא סבא מאי דכתיב לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלים בקדושה ונקיות אף ישראל אוכלים בקדושה ונקיות דכתיב והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים. כי קדוש אני זה שמן ערב. אני ה' אלהיכם זו ברכת המזון. והכי אמרי' כל האוכל בנקיות ובקדושה דומה למלאכי השרת שהם קדושים. כי קדוש אני ה' אלהיך מלמד שצריך כוונה בברכת המזון (זוהר):

עובדא הוי בחד עני דהוי בבבל חד בר נש דזמין לההוא מסכנא חמא דלא נטלי ידייהו קם מפתורא ואזיל ליה א"ל תוב ואכול. א"ל ח"ו דאנא איכול דעלך כתיב אל תלחם לחם רע עין. ולא עוד אלא דמאכלך טמא וכתיב אל תטמאו ונטמתם בלא א' כל מאן דשרי עלוהי רוח רעה מקבל רוח טומאה סתימא דלית ליה פתחא כלל. אתא עובדא לקמייהו דרבנן ויהיבו רבנן להאי מסכני ד' מאות זוזי. בכה ר' חגי ואמר אשריכם ישראל שאתם עוסקים בתורה ומה מסכינא דא הוי כפין ונשיר גרמיה ולא חם אלא ליק־יה דמאריה במה אגרי למאן דלעי באורייתא (זוהר):

לא יהא אדם גרגרן ובלען אלא כמאן דאכיל קמיה מלכא כדי להדביק במדת חסד והקדושה ולא במדת פחד ודין. ובזה תשאר ברכה במעוהי הנה בעשו כתיב הלעיטני נא מ"ט בגין חימא בישא ותיווא בישא דשרייא במעהא. ולא עוד אלא דמקרי רשע דכתיב ובטן רשעים תחסר (שם):

כשנכנסו לא"י מלו כי לא היו ראויים לכנוס ערלים כי הערלה מטמאה את הארץ וצריך שיזכור בברכת הארץ תורה כי בזכות תורה תקיים הארץ (שם):

המוליכך במדבר הגדול והנורא. א"ר יוסי בן חנינא אין אנו יודעים למי הוא גדול אם להקב"ה או למדבר. אלא אמר משה גדול ונורא הוא אלהים שהייתם מכעיסים אותו ומהלכים באותו מדבר (מדרש):

שמע ישראל אתם עוברים את הירדן היום לרשת את הארץ. ערים של א"י דבוקים הם כערים שבשמים. וכי ישאל אדם וכי יש ערים שם או ירושלים התשובה הכתוב מעיד על זאת ערים גדולות ובצורות בשמים. ועוד ירושלים כתיב כעיר שחברה לה יחדיו ומאותו המקום יבא הטל מן השמים (זוהר תרומה ע' לפ"ג):

כי ה' אלהיך הוא עובר לפניך וגו'. א"ר אלעזר בן פדת בשעה שהיו ישראל נוסעים היו שני ניצוצים של אש מבין שני בדי ארון כדי להפגיע שונאיהם. ומנין שכן משה אמר להם מה אתם מתייראים מן בני ענק הם מאותם שבאים נגדנו והיה הארון שורפם וכה"א כי ה' אלהיך הוא העובר לפניך וכה"א וגו' מכאן אתה דורש שהיו ב' ניצוצים מקדימי' בפניהם אמר להם הוא ישמידם והוא יכניעם מפניהם (רבה במדבר):

אש אוכלה הוא וגו'. אתם אומרים אש אלוה הוא מפני מה כתוב בתורה אש תמיד תוקד על המזבח וגו' משל וכו' כי ה' אלהיך אש אוכלה מלה"ד למלך שהיו בניו ובני ביתו נוהגים שלא כשורה א"ל דוב אני עליכם ארי אני עליכם מלאך המות אני עליכם לכך כתיב כי אני ה' אלהיך אש אכלה (תד"א):

האדם מקבל מן שם הוי"ה כל טובות שבעולם ובלבד שישמור מצותיו ואל יעבור כדי שלא ישרף דכתיב כי ה' אלהיך וגו' (תמונה):

מדת פח"ד מדה הזאת נקראת אש הגדולה ואוכלת כל מיני אש ומלאכים מתייראים ג"כ ממנה ומצד זה נקרא הקב"ה אש אוכלה (שערי אורה):

דע כי המדה הזאת הנקראת פח"ד ואש אכלה נתנה לישראל לעבור לפניהם לכבוש את הארץ וללחום המלחמות שנא' לא יתיצב איש בפניכם פחדכם ומוראכם וגו'. ולמה אמר הכתוב פחדכם בשבחן של ישראל הפליג ואמר השם אע"פ שהמדה הפחד שלי הוא ישראל לקחו אותה בירושה שהרי יצחק ירש מדת פחד ושלו היתה שנא' וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. (ה"ה)

ירשו ישראל כל נכסיו מאברהם יצחק ויעקב והרי מדת הפחד נמסרה לישראל לירושה עד שחטאו ואבדו הכל (פס) :

לא בצדקתך וביושר לבבך וגו׳ . ת״ח כד בעו ישראל למכבש ארעא דכנען אקיפו להו שיתא יומין זימנא חדא בכל יומא לקביל אינון זכאין קשוט אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף. דעלייהו יתקיימו עלמא וביומא שביעי שבע זימנין לקביל יומא דשבתא דאי לאו זכותן דצדיקים לא הוי יכיל למכבשיה . הה״ד לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת׳ כ״א למען הקים הדבר אשר נשבע לאבותיך (מדרש הנעלם) :

וידעת אשר לא בצדקתך וגו׳ . ג״פ אמר להם לא בצדקתך צדקת אברהם שאמרתי לו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה וגו׳. לא בצדקת יצחק שאמרתי לו כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה . ולא כיעקב שאמרתי לו הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך . באברהם כתיב לעשות צדקה ומשפט . ביצחק כתיב ויזרע יצחק בארץ ההיא ולהלן הוא אומר זרעו לכם לצדקה . ביעקב כתיב וענתה בי צדקתי שלא נחשד על העגל (פסיקתא) ;

ובחורב הקצפתם את ה׳ וגו׳ . שחורה אני ונאוה במה שאני שחורה אני נאוה . חטאו בחורב שנא׳ ובחורב הקצפתם ה׳ ובחורב אמרו כל אשר דבר ה׳ נעשה ונשמע (רבה בשלח) :

ואשב בהר ארבעים יום וגו׳ . ודאי חכמתא לא יתישב אלא כד בר נש יתיב ולא אזיל ולא קאים והא אוקמוהו מילי על מה כתיב ואשב בהר וגו׳ (זוהר ויחי ע׳ ת״ע) :

ויתן ה׳ אלי שני לוחות אבנים וגו׳ . כאשר ניתנו הלוחות לישראל נסתלקו האותיות מפי הקב״ה והיו פורחי׳ ונראים לישראל דמות אש מבהקת מתוך הענן השחור ומתנשקן על פיהן של ישראל ואז היו חוזרין ונהקקים בלוחות הברית. לפיכך כאשר עשו ישראל העגל ומרע״ה השליך מידו את הלוחות ופרחו האותיות כעין כדור אש המתלהבת ופורחת למעלה וכמעשה הבזק (ציוני פ׳ ואתחנן) ;

ויאמר ה׳ אלי קום רד מהר . בשעה שאמר הקב״ה למשה לך רד כי שחת עמך חשכו פניו של משה ונעשה כסומא מן הצרות ולא היה יודע מאיזה מקום לירד . אמרו והרי השעה להרגו. ידע הב״ה מה המלאכים מבקשים לעשות למשה להרגו פתח לו הב״ה פשפש תחת כסא הכבוד ואמר לו לך רד שנא׳ ויאמר ה׳ אלי קום רד מהר מזה . ר׳ עזריה אמר כיון שבאו להרגו מה עשה אחז בכסא הכבוד וכו׳ (רבה כי תשא) :

טעמא דספר דברים קיצר בחובא דחטא עגל והכא מאריך. משום הכא בעי לאוכחן על חובין דעבדו קיצר בההוא חובא תקיפא דלאו אורח ארעא לאוכח בר נש דחובא תקיפא מאד אבל ההוא פרשתא אמר כי היכי דלא יתנשון וידכירו מה דעבדו ותו בפ׳ דברים ממלל עם גוברין דהם בני עשרים או קרוב בעידן דעובדא דעגל דהנהו וודאי אתנחמו מההוא חובא והשתא מליל עם אינהו דלא טעמו טעמי דמרירותא מ״מ האריך ביה כי היכי דלהדרו מיניה ;

כי יגרתי מפני האף והחימה וגו׳ . מ־זא דהיכלא די בסטר׳ אחרא נפקין תרין רוחין דאקרו אף וחימה . ומתרין אילין נפקין כל אילין בישין שליחין דאזלין לאסטא׳ בני נשא מארי קשוט ואילין אינון דקיימין על כל בר

נש דקאזל לאורחא דמצוה וע"ד אילין אופנים קיימין לקבליה בגין לאגנא עליהו דבר נש דלא יתנזקין. מאינון ב' רוחין דחיל משה כד הוי נחית מן טורא דכתיב כי יגורתי מפני האף והחימה (זוהר פ' פקודי):

תרין רוחין אף וחימה אילין נתמנין על כל אינון דשמעין נזיפא מאן דלעי באורייתא ואתרחצין ביה ולא מקנאין עליה וכן על כל אינון דחייבין ממילי דאורייתא או במילי דרבנן ח"א אף וחימה נפקין כמה אלף וכמה רברבין ושארן על בני נשא דמשתדלין באורייתא או במצוה בגין דמתעצבין בה ומתרין אילין דחיל משה כד נחית מטורא דסיני דכתיב כי יגורתי מפני האף והחימה (זוהר פקודי ע' רס"ח):

אין לך סם חיים למלאך המות אלא צדקה בלבד שנא' כי יגורתי מפני האף והחימה. ושנו חכמים כל המקיים נפש א' מישראל כאלו קיים עולם מלא. ואומר מתן בסתר יכפה אף (תנא דבי אליהו):

קך רד אותה שעה בקש משה לירד ומצא מלאכי חבלה ונתיירא מהם ולא ירד שנא' כי יגורתי מפני האף והחימה. מה עשה משה אחז בכסא הכבוד וכו' א"ל הקב"ה רד מהר מזה א"ל מתיירא אני בא וראה כמה גדולים עונות אתמול מנגח אותם ועכשיו נתייר' מהם כו' קומה ה' באפך ואני בחמה (רבה כי תשא):

ר' יודן אמר אפי' מיכאל אפי' גבריאל היו מתייראי' כיון שחטאו בעגל בגולירון שלהם לא היה משה יכול להסתכל שנאמר כי יגרתי מפני האף והחימה (שם נשא פ' י"א):

בעת ההיא כי ההוא זימנא אשתלחו מן קדם ה' מלאכי חבליא לתבלא ית ישראל אף וחימה קצף משחית מכלה. כיון דשמע משה רבהון דישראל אזל ואדכיר שמא רבא ויקרא ואוקים מקבריהם אברהם יצחק ויעקב וקמו בצלותהון מן קדם ה'. מן יד אתכליהו מנהון ואשתארין תרין מנהון אף וחימה. בעא משה רחמין ואתכליאו אף וחימה ותפרישו' בארעא דמואב וטמרינן בשבועה אומאה רבא ודחילא דהכין כתיב ארי דחלת מן קדם רוגזא וחיכה (תרגום):

קצף אף וחימה קשה לרשב"א דאמרי' בפ"ק דע"ז כתיב חמה אין לי וכתיב נוקם ה' ובעל חמה ומשני כאן לישראל כאן לכשדים אלמא דאין להקב"ה חימה על ישראל ואההיא דע"ז קשה דבס"פ ד' דנדרים אמר דחימה משה הרגו דכתיב חמה אין לי. ופריך והא כתיב כי יגורתי מפני האף והחמה ומשני תרי חמה הוי (תוס' שבת דף נ"ה ע"א):

כי יגורתי מפני האף והחמה חמה משה הרגו. וי"ל תרי חימה הוי או גונרא דחימה (תו' ב"ב דף ס' ע"א):

גדול העושה צדקה בסתר ממשה רבינו. פי' יותר משכך חמה ממשה רבינו בתפלתו ואע"ג דמש' נמי עשה צדקה בסתר שמא אותה שעה כבר פסק אותו זכות (שם):

המה אינו כופה תימה בפ"ד דנדרי' אמר משה חמה הרגו (שם):

חמה אין לי שכבר נשבעתי. ואין להקשות מפ"ד דנדרים דמוכח משה הרגו לחימה דאיכא לשנות תרי חימה הוי כדמשני התם (סוס' ע"ז דף ז' ע"ב):

אל תפן אל קשי העם הזה וגו'. ר' חייא פתח אל תפן אל קשי העם הזה. אל תפן וכי מאן הוא דייטא למכא אל תפן והא כתיב כי עיניו על

דרכי איש וכתיב אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו. והא בכולהו אשגח הקב"ה וכל עובדא כסתכיל ואעיל בדינא על כולא אם טבא ואם ב"יש כר"א יביא אלהים במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע ומשה אמר אל תפן. אלא הכי תנינן כל בר נש בעי לאסתמרא מחוביה בגין דלא יחטא קמי מלכא קדיש' ת"ח בר נש דעביד מצוה האי מצוה סליק קמיה קב"ה ואמרית מפלניא דעביד לי והקב"ה מני לה קמיה לאשגחא בה ולאוטבא ליה בגינה. עבר על פתגמא אורייתא ההוא עבירה סליק קמיה קב"ה ואמרית מפלניא אנא דעביד לי והקב"ה מני ליה קמיה וקיימא תמן ולשיצאה בה ליה הה"ד וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו מה וירא דקיימא קמיה תב בתשובה מה כתיב גם ה' העביר חטאתך לא תמות דאעביר ההוא חובה מקמיה בגין דלא יסתכל ביה לאוטבא ליה. וע"ד אמר משה אל תפן אל קשי העם הזה אל רשעו ואל חטאתו (זוהר פ' קדושים):

צורתו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד. לכן אמר משה אל תפן אל קשי העם הזה שהוא צורת העגל שהיה לפניו מכל מה שהאדם עושה בזה העולם נעשה כנגדו למעלה הן לטוב והן לרע. לכן אמר אל תפן אל קשי העם הזה תפנה לצורתו של יעקב שהיא קיימת לעד וזו אין לה קיום כי השקר אין לה קיום ויעקב הוא אמת קיים לעולם. א"ל קש"י בגי' אמ"ת שתפן לאמת שהיא צורתו של יעקב ולא אל קשי ואל רשעו ואל חטאתו מהם עשו בשוגג מהם עשו במזיד. אל קשי הוא ערב רב. אל רשעו ואל חטאתו אלו ישראל וכו' (פפתי כהן):

ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן וגו'. ובני ישראל נטלו מן כופריינא בירי בני יעקן למוסרה תמן מיתאגח עמם עמלק כד מלך בערד רשמע דמית אהרן ואסתלקו ענני יקרא על ישראל על קרבא ההיא בעי למיתב והדרו שית מטלין רדפו בני לוי בתריהון וקטלו מנהון תמני גניזין והדרו לאחוריהן אף מבני לוי קטלו ארבע גניזין. אמרו בין דין לדין מאן גרם לון קטלא הדא דאתרשלו בהספדא דאהרן חסידא וקבעו תמן הספד' כל בני ישראל כאלו תמן מית אהרן ואתקבר תמן. ובכן שימש אלעזר בריה באתריה (פרגוס):

בעת ההיא הבדיל ה' את שבט לוי וגו'. לית הבדלה אלא בשני ואיתימא אמאי הבדלה בלוי דאיהו תליתאי אלא אע"ג דלוי הוי תליתאה לדעתא דיעקב הוי שני (זוהר ברא׳שית ע' נ"ב):

ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה. השכינה נקראת מ"ה כדאיתא בזוהר תרומה ע"פ מה רב טובך ועליה אמר משה מה ה' אלהיך שואל מעמך וגו' (מג"ע אופן קמ"ג):

ר' יוסי פתח עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה. וכתיב עבדו את ה' בשמחה הני קראי קשיין אהדדי. אלא הכי תנא עבדו את ה' ביראה כל פולחנא דבר נש צריך תחלה להיות ביראה וע"י זה עביד אח"כ פקודי דאורייתא וע"ד כתיב מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה ואח"כ עבדו את ה' בשמחה (זוהר אחרי מות ע' ק"ן):

ישראל נבראו בשביל היראה שנא' ועתה ישראל מה ה' אלהיך וגו':
אין לך בכל המדות גדול מיראה וענוה. ועתה מה ה' אלהיך שואל מעמך וגו':

יראת ה' ירא"ת בגי' תרי"א ותורה תרי"א ויראה ותורה עם הגי' הרי תרי"ג:

שאין עושין מאהבה אלא מיראה . בפ' נוטל משמע שניהם רעים ובפ' כשם משמע שניהם לשבח . ואור"י דמאהב' המקום ויראת המקום הוי תרווייהו לגריעותא או כמו שפי' שם בקונט' מאהבת שכר וכגון שאם לא היה שכר תוהה על ראשונות ואין עושין אלא ע"מ לקבל פרס ומיראה היא יראת עונש . אבל קשה הכא דנקט מאהבה לשבח ומיראה לגריעותא והוי מצי למימר איפכא או תרווייהו לגריעותא או תרווייהו לשבח (תוס' יבמות דף מ"ח ע"ב) ;

שואל מעמך פי' ר"ת דהוי מלא ויש מאה אותיות בפסוק וי"מ דמה עולה מאה בא"ת ב"ש . ובקו' פי' אל תקרי מה אלא מאה כלומר שחייבים ק' ברכות כדי להשלים מאה אותיות וכי קרי מאה הרי כולן (תוספות) :

בא ואשאלך מאי האי דכתיב מה ה' שואל וגו' ואחז"ל הרי כאן ק' ברכות ור"ל שיבקשו ישראל להתברך מכל העושר שכל א' כלולה מעשר והרי כאן ק' ומ"ה בא"ת ב"ש י"ץ עולה מאה וישראל ממושפעים ומי הוא המשפיע א"ל א' א"ל מנ"ל שהמשבת ק' מן א' א"ל הכל מודים תורה תמימה להם מנין כו' א"ל הקב"ה למשה הכל במלת יהי (פליאה) (ע"ל פ' כא זה המאמר וסם מבואר באר היטב) :

כשישראל צדיקים ומברכין מאה ברכות בכל יום כהוגן אז כלם מלאים כל טוב (שערי אורה) :

והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומת ה' . מאי תרימו בגין רום ידיהון דבני נשא דאינון עשר אצבעין סליקו לעשר ספירין דאינון יו"ד ה"א וא"ו ה"א דסליקו מ"ה ובא"ת ב"ש עולה מ"ה י"ץ דאיהו מאה והאי איהו דאוקמוהי מארי מתניתין ועתה מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה אל תקרי מ"ה אלא מאה לקביל מאה ברכאין דמחוייב בר נש לברכא למאריה בכל יומ' והאי דצריך למטעם בכל יומא למארי' בג"ד ויקחו לי תרומה (רעיא מהימנא פ' קרח) :

מה ה' אלהיך שואל מעמך ארז"ל אל תקרי מה אלא מאה . כשכפרו ישראל ביחודו של עולם נסתלק הא' של מא"ה ונשאר מ"ה ונאמר להם אע"פ שכפרו ביחידו של עולם עדיין נשאר מ"ה שהוא מילואו של שם הוי"ה ומילוי מ"ה מ"ם ה"א היינו פ"ו בגי' שם אלהי"ם וזהו ה' הוא האלהים אמר עתה מה ששואל מכם שתתהפך מדה"ד למדה"ר והכל לטובתם (ספתי כהן) :

בשעה שנשתברו הלוחות נשתברו מ' וס' שבלוחות שהם מאה וזה אמרו אל תקרי מה אלא מאה שיתקנו מה שקלקלו (שם) :

הן לה' אלהיך שמים וגו' רק באבותיך חשק פירוש הפסוק לשון וחשוקיהם כסף הן הן ממש המרכבה שהן נגד ד' אותיות הוי"ה והאבות הן רק ג' . לזה השיב ויבחר בזרעם אחריהם ר"ל דוד הוא רביעי של המרכבה (מג"ע אופן כ') :

ר' חנינא פתר קרא במשה אמר להקב"ה רבש"ע בהן קלסתיך שנא' הן לה' אלהיך שמים וגו' והייתי סבור שתתן לי פורקפין הלהן תענגה הוגעתי במלאך המות הן שבקת גבי ואמרת לי הן קרבו ימיך למות וחוזר ואומר לישראל אל בנותי אללי בני כי מר לי מאד מכם בשבילכם בי ובאתי יצאת יד ה' (רבה זות) :

רק באבותיך חשק ה' וגו' . היכל ו' הוא היכל חסידים והנה בימין הפתח עומד אברהם ולצד שמאל עומד יצחק ובאמצע יעקב וי"ב שבטים

יהשכינ' על ראשם. וכשיש ח"ו איזה צרה האבות הם מתעוררים להתפלל אל השכינה ומגינים. וזה רק באבותיך חשק ה' וגו' (עמק המלך):

ומלתם את ערלת לבבכם וגו'. מלמד שהלבישו ערלה. וערפכם לא תקשו עוד שהגוף הולך אחר הלב (פסיקתא):

עושה משפט יתום ואלמנה וגו'. הוא סוד הכהונה מבית ומבחוץ פי' כ"ג וכהן הדיוט ויעקב עם הבכורה זכה לזה (עשרה מאמרות) (ע"ל פ' וילך):

ואוהב גר לומר שעושה משפט יתום ואלמנה שהיא נשמת זה הגר שהיתה נשמתו בפני' ויצאת לחוץ ע"י גלגול עונו עתה תם לגולו (מדרש):

מזונותיו של אדם קצובין לכל א' וא' מזונו ובר"ה נותן לו כל מזונותיו להשר והוא מחלק לאומה. והנה הגר אין לו מזון כי הסטרא אחרא אינו נותן לו וגם כל המזונות נתחלק לישראל בר"ה וזה לתת לו לחם שמבקש ליתן לו אילו שם ישראל עשה שום עון שדינו שיקופח לו מזונותיו וכסותו ויתן לזה יכין רשע וצ"יק ילבש (שם):

לתת לו לחם ושמלה. לפי שנולד ע"י ערל טמא ונשמתו נשלמ' על ידו לזה צריך לתת לו מ' ל"ח לתקן נשמתו ושמלה לתקן גופו שנתרבה ונתגדל ע"י סטרא אחרא. וזה רמזו רז"ל גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ושמל"ה אותיות שלמ"ה שמשלים נשמתו וגופו ע"י שלמה המלך (ספתי כהן):

את ה' אלהיך תירא וגו'. כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פיר' אע"ג דפ"ק דקידושין דרש נאמר איש אמו ואביו תיראו. ונאמר את ה' אלהיך תירא השוה הכתוב מורא אב ואם למורא שמים לא הוי ניחא ליה למדרשיה לאוקמיה בעשה יחידא (תוס' ב"ק דף ס"א ע"ב):

לרבות ת"ח וא"ת מפני שיבה תקום למה לי תיפוק ליה מהכא וי"ל דהכא מרבו מובהק כדתנן מורא רבך כמור' שמי' וזהו רבו מופלג דהוי כעין רבו (שם):

בשבעים נפש ירדו אבותיך. נגד ע' אומות ישראל נפרדו בין האומות כשם שא"א לעולם בלא ד' רוחות כך א"א בלא ישראל לכן יש לאומות קיום על ישראל (מדרש):

ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד וגו'. יש כאן סוד הקרבנות שנתחררה עליהם ירושלים במזבח הראשון של אדה"ר ונמשך עליהם שם בן נח ובו נעקד יצחק והוקרב עליו אילו של אברהם אבינו ואוירה היה מצוי בכל המקומות שהקריבו אבותינו בהם לצורך שעה כי הוא שער השמים. ואולם שכל הק בנות צבור שבכל השנה כמנין אר"ץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד מנין קרבנות כמנין אר"ץ ומנין עשרונים של המנחות כמנין ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה חוץ משעיר המשתלח (עשרה מאמרות):

פתח ואמר אשריך ארץ שמלכך בן חורין אי לך ארץ שמלכך נער הני קראי קשיין אהדדי ולא קשיין הא דכתיב אשריך ארץ דא ארץ דלעילא דשלטין על אינון חיין דלעילא ובג"כ אקרי ארץ החיים עליה כתיב ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד. וכתיב אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה. לא תחסר כל בה דייקא וכ"כ למה משום דכתיב מלכך בן חורין וגו'. אי לך ארץ שמלכך נער דתניא כל שאר ארצות דשאר עמין אתיהב לרברבין תריכין דממנא עלייהו ועילא מכולא דכתיב בה נער הייתי

גם זקנתי ותנא האי ק"א שר העולם אמרו וע"ד כתיב אי לך ארץ שמלכך נער (זוהר ברהפים) ;

תמיד עיני ה' אלהיך בה וגו'. למיהב ליה מזונא לספקא כו' תמיד עיני ה' אלהיך עיינין דלעילא אינון ע' סנהדרין ומשה עלייהו (פס פנחס ע' רנ"ד) ;

אמר הק"בה למשה א"י חביב עלי שנא' ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד וישראל חביבין עלי שנא' כי מאהבת ה' אתכם. אמר הק"בה אבנים את ישראל שהם חביבי' עלי לא"י שהיא חביבה עלי :

עיני דנהירין באורייתא עלייהו אתמר עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו. וצריך בר נש לאעסקא בהן תדיר ערב ובקר וצהרים בגין לאסתכלא ביה קב"ה דכתיב עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית השנה. ואוליפנא תמיד מתמיד תמיד ערב ובקר ותמיד עיני ה' אלהיך בה. ההוא תמיד דערב ובקר דק"ש איהו אלא מכאן אוליפנא דמאן דקרי ק"ש ערב ובקר בכל יום תמיד כאלו קיים והגית בו יומם ולילה (תיקונים) :

עיני ה' והשגחתו תמיד מראשית השנה ועד אחרית השנה. וכתיב מרשית בלא א' להורות כי בתשרי נידון העולם. וזהו מראשית השנה (לכור הטוב) :

ונתתי מטר ארצכם בעתו וגו'. שאלו מהו ז"ן בא"ת ב"ש הוא ע"ט ואותיות שניות של ז"ן גי' הוא צורות תביר. אם תאהבו את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם גם אני זן אתכם ואתן מטר ארצכם בעתו. ואם לא תשמעו אל מצות ה' יצא הע"ט מלפני ויכתב עליכם ו"י כי תפילו ביד שונאיכם ותשברו. וזהו תבי"ר ואבדתם מהרה (פליאה) :

כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום ואספת דגנך. וא"ת והא לקמן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מוקמינן ליה. וי"ל דודאי שעושים רצונו אבל אין עושים רצונו כ"כ דאינם צדיקים גמורים ועי"ל דפליג אהא דלקמן שבא לחלק מה בין עושים לשאין עושים והכא כשאין עושים ועושים כהרדי נינהו (תוס' ברכות דף ל"ה ע"ב) :

וחרה אף ה' בכם וגו'. צריכים ישראל לקיים המצות כדי שישיגם השם וישפיע על הא"ץ כי בזכות ישראל הארץ נותנת פירות דכתיב והיה אם שמוע תשמעו וגו'. ונתתי מטר ארצכם בעתו וגו'. וכשישראל אינם מקיימין המצות חרב ודבר ורעב ומלחמות באים לעולם דכתיב השמרו לכם פן יפתה לבבכם וגו'. וחרה אף ה' בחרב. ועצר השמים ברעב. ואבדתם מהרה בדבר (פליאה) :

ההוא שהשתדלו במלאכי' דממונין על כוכבי' ושמשין ולאילין דממונין על רוחין ושדין כו'. חוב' דא גרם חורבן בי מקדשא וגלות ירושלים בין אומין דעלמא ואקטילו מנייהו דישראל דכל חד הוי מזבח ומקטר הוי נחתין חילא דלעילא וכד הוי נביא מייסר להון מה כתיב בהון ולא שמעו לקול נביאכם וחוזים ובמה הוי מיסר להון נביא הוי אמר להון דיהוון תייבין בתיובתא ואי לאו ועצר השמים וגו' ואינון הווין מלזלין ביה והוי אמרין אנן אומינן לאילין דממונין על מטרא וכפינן ליה לנחת' מטרא אקב"ה אחלף לן לממונין בשליחותיהו בגינייהו וקטיל להון וחרב בי מקדש' בגינייהו וגלו ישראל בין אומיא וכו' (תיקונים ס"ו) :

ולמדתם אותם את בניכם וגו׳. ולמדתם אתם ודרש מדכתיב ולמדתם משמע מעצמיכם (תוס׳ ב״ב דף ד״ה) :

למען ירבו ימיכם וימי בניכם. הרי אמרו בני חיי ומזוני לאו בזכיתא תליא מלתא. ואם יקשה בעיניך וה״א כתיב את מספר ימיך אמלא. למען יאריכון ימיך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם. למען ייטב להם ולבניהם אחריהם לעולם. וכתיב וצדקה תציל ממות. ואמרו זכות תולה במים המרים הרי החיים בזכות וכן מזוני בזכות אלא אין מזל לישראל (ספר חסידים סכ״ה) ;

מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. תימה לר״י בפ״ק דקידושין דאמר כל מצות עשה וכו׳. פריך ומקיש מזוזה לת״ת ופריך ולפטור נשים ממזוזה כי היכי דפטור מת״ת ומשני לא ס״ד דכתיב למען ירבו ימיכם וגו׳ אטו גברי בעי חיי נשי לא בעו חיי והשתא הא קרי נמי את״ת כדמשמע הכא אע״פ שאין הנשים חייבות וי״ל דבת״ת נמי הוי מחייבינן נמי מההוא טעמא אי לא מיעט קרא בפירו׳ דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם אבל במזוזה דליכא מיעוט אלא הקישא מהאי טעמא איכא למימר דאין להקיש (תוס׳ קידושין דף ל״ב ע״א) :

גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי. אע״ג דאהאי קרא דרשינן בפ׳ במה מדליקין גבי ביטול תורה בעון ביטול תורה בנים מתים קטנים מ״מ לא הוי כי אם אסמכתא בעלמא. והא דכתיב כי היא חייך דמשמע אשה נמי חייבת בת״ת מהאי טעמא גברי בעי חיי וי״ל דקרא לא קאי את״ת אלא אקיום המצות. כלומר התורה מלמדת לך מצות ש״ם חייך. ועי״ל דאין ה״נ דהאי קרא קאי בין אתלמוד תורה דקאמר התם ובין אמזוזה דקאמר הכא. מיהו אין סברא לומר דנתחייבו נשים בת״ת משום סברא דגברי בעי חיי וכו׳ כיון דאשכחו מעוטא גבייהו כדאמר לעיל והודעתם לבניך ולא לבנותיך. אבל במזוזה דליכא מיעוטא כלל אלא משום דרוצה להקיש מזוזה לת״ת רצה לפטור נשים שסברא לומר דאתא סברא דגברי בעי חיי ומפקי היקשא ומחייב הנשים במזוזה (תוספות) :

טעם ירבו ימיכם וימי בניכם ירמוז בסוד העיבור שהם עצמם ישובו ויאריכו ימיהם והבין זה הטעם כימי השמים על הארץ הם ראשונה והמשכיל יבין (רקנטי) :

לא יתיצב איש בפניכם פחדכם וגו׳. בפסוק זה תמצא ע״ב אותיות שהוא נגד שם של ע״ב אותיות. ד׳ אותיות שסמנו יוצאים ע״ב אותיות ושמות. לכן נאמר וראו כל עמי הארץ כי שם ה׳ נקרא עליך ויראו ממך (מדרש) :

פרשת ראה

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. ברכאין ולווטין דנחתין מלעילא למסבול בהאי עלמא אית בהו ממש ואתחזין להנהו זכוכי נפשאי ומרע״ה אחזי להין ברכאין ולווטין ממש נחתין מעילא במשושא ומשים הכי אמר להון חזו בעינא וכו׳. אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה נתינה דאית בהו ממש ושייך לומר לישנא דנתינה ולישנא דלפניכם ומשום דלא הוי אפשר למחזי האי מלתא אלא יחידי סגולה דנשמתהון

זכאי ביותר משום הכי אמר להו ראה בלשון יחיד כלומר יחידי סגולת שראו זה וכל עמא זולת הנהו יחידים לא נחתו לעומקא דמלתא וסבירו דראה דקאמר שישגיחו בדבר (מגיד):

כי היכי דישראל קבלו אורייתא בטורא דסיני וכל העם רואי' את הקולות מה שאין יכולים לראות ה"נ בעי הק"בה בעבר הירדן יקבלון נמי אורייתא כהאי גוונא גופא וכו' והיינו דקאמר ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה כלומר תיחזו ממש בעיניכון ברכה וקללה נחתין והיינו דקאמר ונתת את הברכה כלומר הברכה ממש תחזון נחתין על הר גריזים בעידן דמברכין יברכין וכן קללה ממש תחזון בהר עיבל בעידן דמלטטין לווטין (מגיד);

ונתת את הברכה על הר גריזים והקללה על הר עיבל. וילך יותם על הר גריזים ויקלל והלא נתנו הקללה על הר עיבל אלא כך אמר אתם הכותים אתם עתידים לומר הר גריזים שלנו ששם נתנו הברכות ואינם יודעים ששם נתנו הקללות שהיו עומדים על הר גריזים כנגדן ונמצאו הקללות באו על הר גריזים והברכות על הר עיבל לפיכך אמר יותם איני מקללם אלא בהר גריזים (מדרש);

ת"ח אית רוגזא ואית רוגזא אית רוגזא דאיזהי מברכת לעילא ולתתא ואקרי ברוך כמה דאתמר ברוך אברם לאל עליון ואית רוגזא דאיהו מתלוטא לעילא ולתתא כמה דאתמר דאקרי ארור דכתיב ארור אתה מכל הבהמה. ארור אפם כי עז. ועל רזא דא אית תרין טורין דכתיב ונתת את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל לקביל אילין תרין רוגזין וכו' כגוונא דא מכט"א דיצחק בגין חד מברך וחד מתלטיא לעילא ולתתא. דא דיורא בארעא קדישא ודא דיורא בטורא דשעיר ובאתר מדברא חרב ושממה איש יודע ציד איש שדה ודא יושב אהלים. ובג"כ תרין דרגין ברוך וארור דא לסטריה ודא לסטריה ומהאי נפקין כל ברכאין וכל טיבותא וכל פרקין וכל שיזבותא ומהאי נפקין כל לווטין וכל בישין כל חרבה ושממה וכל מכאבי דעלמא:

ואתם רחקתם ששים מיל (סוף סנהדרין דף מ"ד) דהא הר גריזים והר עיבל הם רחוקים ס' מיל מן הירדן כדאי' בפ' ואלו נאמרים ויש לתמוה הלא כדין עשו דהא כתיב בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם בהר עיבל ומה היה יכול לעשות שלא מצאו הר גריזים והר עיבל עד שם ובפ' אלו נאמרים פליגי תנאים תניא הלא המה בעבר הירדן מעבר הירדן ואילך ד"ר יהודה פי' רחוק מן הירדן היושב בערבה אלו הר גריזים והר עיבל שיושבים בה כותיים. ד"א הלא המה בעבר הירדן סמוך לירדן דאי מעבר לירדן ואילך והא כתיב והיה בעברכם את הירדן. ור"א סבור דבהר גריזים והר עיבל סמוך לירדן דבר הכתוב ושנים היו. ובירושלמי אמר ומה מקיים ר"א הר גריזים והר עיבל פי' גבשושית עשו וקראו לאחת הר גריזים ולאחת הר עיבל על דעתיה דר"א לא זזו ממקומם והשתא ר' שילא דהכא סבור דקראי כר"א והיה ליהושע לעשות כן והוא הו"ך להר גריזים והר עיבל שבכותיים ורב דאמר הכא יהושע שפיר עביד סבר כר' יהושע או כר' אלעזר (תוס' סוטה):

ונתת את הברכה על הר גריזים סוד גריזים ועיבל הוא סוד יכין ובועז. שהא' בדרום רומז לתפא"רת. והב' בצפון הוא רומז לעט"רת (ניוני):

בראש הר גריזים. במדרש שהוא ע"ז שהטמין יעקב תחת האלה בשכם (תוס' חולין):

העמיד הק"בה להם ב' הרים גבוהים בא"י כדי שיראו מהם והיו עליהם כשני עדים שכל זה מרוב החיבה. כדי שלא יפרידו מעליו לזה נתן בהם סימן. הלא המה בעבר הירדן למה נתנו הברכות והקללות על אלו ההרים. וכתב הרמב"ן ז"ל אלו שהר גריזים הוא בדרום והר עיבל הוא בצפון כי מצפון תפתח הרעה לאיים עליהם לומר שהם יענשו אותם אם יעברו. ואם יקיימו המצות הם ערבים על הברכה שתחול עליהם וכן גריזי"ם ועיב"ל בגי' ערבני"ם (מדרש):

אבד תאבדון את כל המקומות האלה וגו'. בד"ה הא דאמר להר וכו' ואין לתמוה דכיון דלא מקרי אלוה אמאי עובדי' בסייף דדוקא לענין איבוד אמר קרא דלא מקרי אלוה דכתיב בריש' אבד תאבדון א"כ ה"פ אלהיהם שעל ההרים תאבדון וכו'. א"כ העובדים בסייף אע"ג דלא מקרי אלוה שהרי מחובר הוא דמשום דגלי רחמנא דעובד מזלות דמחייב כדכתיב וראית את השמש וגו' ואע"ג דמחוברים בגלגל הרקיע והא דקתני הכא לשם חמה ולבנה דהוי זבחי מתים. היינו לגדייהו שהם תלושים המלאכים המנהיגים אותם. כדאמרינן במדרש י"ב מלאכים מנהיגים את החמה. ומיהו בקונטרס לא פירש כן דמוקים האי קרא וראית את השמש בתלושים כו'. וסייתי ראייה מיניה אע"ג דבבעלי חיים לא מתסרי משום ע"ז. מכל מקום אקרי אלוה ואסירו תקרובתא. דידהו. וא"ת מאי שנא תקרובת דהר מצפור הר דפליגי תנאים בפרק כל הצלמים וכו'. וי"ל וכו' (תוס' חולין דף ל"ג ע"א):

שבר תשבר מצבותיהם וגו' יעקב כרת ברית עם לבן שלא ירשו בניו ארץ אדום והציב מצבה לעדות ולא היה דוד יכול ליורשם עד ששיבר אותה מצבה וז"ש משה שבר תשבר מצבותיהם (מפרשים):

לא תעשון כן לה' אלהיכם וגו' לא תעשון ככל אשר אנחנו עושי' פה היום הכליל משה גם עצמו בכלל ישראל ומה היו עושי' מטלטלי' המשכן א"ל משה לישראל משנבוא לא"י אין אנו מטלטלי' המשכן (פסיקתא):

כי אם אל המקום אשר יבחר ה' וגו' מה שהעלים מקום המקדש ולא אמר בפי' הוא ג' סיבות. א' אם ידעו האומות מקום המקדש ירצה כל אומה ואומה להחזיק בו והרבה המריבה ביניהם. ב' אלו ידעו הכנענים מקום המקדש שעתידין ישראל להקריב שם היו משחיתים אותו בכל יכולתם. ג' כי היו השבטים מריבים זה עם זה כל א' היה מבקש שיהיה המקום ההוא בחלקו כמו שנפלו מחלוקת ביניהם בענין הכהונה לכן נעלם מקום המקדש בתורה וכו' (נחיי):

מלמד שהמקום גורם וא"ת הא ירושלים נמי אקרי מקום לגבי אכילת קדשים ומעשר שני וכתיב במקום אשר יבחר ה' וי"ל דגבי דיני נפשות לא אקרי מקום אלא לשכת הגזית וכו' (תוספות ע"ז דף ח' ע"ב):

ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' לרבות שותה וא"ת למה לי קרא שתיה בכלל אכילה כדדרשינן בפ"ג דשבועות דכתיב ואכלת לפני ה' וגו' מעשר דגנך ותירושך וקרי תירוש אכילה וי"ל דהתם במילי דשתי' כגון יין ושמן ודבש גמירי דדבר אכילה וכד ממחי ליה ושתי ליה (תו' חולין דף ק"ך ע"א):

כי לא באתם עד עתה וגו' מה טובו אהליך יעקב ומה טובתו כנחלים נטיו מה נחלים אדם הזה יורד כשהו' טמא ועולה טהור אף ב"ה נכנס בו בעונותיו ויוצא בלא עונות וכן משה אמר כי לא באתם וגו' מנוחה זו הארץ נחלה זו בה"מ (סוחר טוב סימן ה') :

ושמחתם לפני ה' אלהיכם וגו' וכתיב ושמחת לפני ה' אלהיך ובההוא יומא דשבת אתנשי כל צערא וכל רוגזא וכל דוחקא מכל עלמא בגין דאיהו יומא דהילולא דמלכא דנשמתין אתוספון כגוונא דעלמא דאתי (זוהר) :

השמר לך פן תעלה עולתיך אמר ר' יוסי בן חנינא אין הבמות מותרות אלא ע"י נביא מ"ט שנא' השמר לך וגו' ואליהו מקריב בשעת איסור הבמות א"ל ר' שמלאי הק"בה א"ל שנאמר וכדבריך עשיתי (רבה קהלת ופ' אחרי מות) ;

לי גלעד אמר הק"בה לא יבא אדם ויהרהר אחר אליהו מגלעד שהקריב בשעת איסור הבמות ובנה מזבח בהר הכרמל והקרי' עליו קרבן וב"ה קיים והתורה אסרה עליו שנא' השמר לך וגו' אמר הק"בה אני ה"א שאמרתי לו שיעשה כך שנא' וכדבריך עשיתי (רבה נשא פ' י"ד) :

על הארץ תשפכנו כמים וגו' השופך דמים נתגלגל במי' וסימנך על הארץ תשפכנו כמים והמיד הולך ומתגלגל בתוך המים ואין לו מנוחה ואלו ידעו עלמא בההוא צערא הדין הוי בכין תדיר ועיקר צערו במקום אשר קלח המים ונופל עליו קילות המים ומפילו ומגלגלו שם (כונת אר"י) :

כי ירחיב ה' אלהיך גבולך וגו'. מ"ט לא מהול וא"ת והאיך אכלו קדשים או אברי בשר כלל כיון שלא מלו שלא הותר להם בשר תאוה אלא ע"י שלמים וערל אסור בקדשים ואפי' אם מלו ולא פרעו כמו שמשמע בפ' ר"א ובמגילת סתרים מ"מ כיון דנצטוו על הפריעה ולא פרעו כאלו לא מלו דאי לאו הכי האיך מדוקדק דערל מקבל הזאה מאבותינו וי"ל דיוצאי מצרים מלו ופרעו ואותם אכלו קדשים אבל הנולדים במדבר שלא מלו לא אכלו קדשים אבל בשר תאוה היו מותרים שלא נאסרו להם מאחר שאין יכולת לאכול קדשים מידי דהוי אצבי ואיל דהיכא דלא אפשר בהקרבה שרי בבשר תאוה כרפי' בפ"ק דחולין (תוספות יבמות דף מ' ע"ב) :

ראה והבן בני אם אכל האדם הבהמה הראוי להתעלות ואין בה עוד הטא ממשפט מות וכו' והנה האוכלו עונו ישא כי הוא מוריד מה שראוי לעלות כי תאוה נפשך לאכול בשר וגו' נפשך נפש קרוביך אשר הוא כנפשך בכל אות נפשך תאכל בשר ר"ל שים כוונתך להעלות נפשך הנאכל אשר היא נפש לכן צריך האוכל להיות מעולה לכן ע"ה אסור לאכול בשר מאחר שהוא לבהמה נדמה למה יאכל גדול ממנו כו' (פליאה) :

בכל אות נפשך תאכל בשר וגו' לא טוב אתה מאד"הר דלא אכל בשר כל יומא וכן אברהם ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויאכלו והוא לא אכל וכן יצחק מתאו' ולא רצה לשחוט משלו אלא אמר לעשו וצודה לי צידה ורבקה לקחה לו עיזים ועשתה לו מטעמים לא טלאי' לפי שהם שמיני' שיש להם אליה ולא היו אוכלים אלא עיזים יעקב אבינו ישב בבית שם ועבר ובבית לבן וודאי בבית לבן הארמי לא אכל בשר כי נבלה הוא והיה שיניו קיהו' עליו ואמר אך עצמי ובשרי אתה ובבני יעקב נאמר וישבו לאכול לחם וביוסף נאמר שימו לחם ומה שאמר טבוח טבח והכן אלו

הוי עופות כי לא אכלו במצרים הבהמה לפי שהיא עבודתם וכו' (ספתי כהן) :

כי תעשה הישר בעיני ה' וגו' ללמדך שכל הזריז במצות נקרא ישר וכה"א פקודי ה' ישרים וגו' (פסיקתא) :

לא תסיף ולא תגרע וגו' אמר ריש לקיש כתיב את כל הדברים אשר אנכי מצוך לא תוסיף ולא תגרע אבל הצדיקים מוסיפים עליו ולא גורעין א"ר יוסי מכאן שאין הבמות אסורות אלא ע"י הנביא כגון אליהו עומד ומקריב בהר הכרמל אמר ר' שמלאי וכדבריך עשיתי (רבה קהלת) :

כי יקום מקרבך נביא וגו' א"ר יהודא למה זכה יוסף למלכות. ולאותו מעלי' לפי שכבש יצרו דתנינן כל הכובש יצרו מלכות' דשמיא אחיל עליו דא"ר אחא לא ברא הקב"ה ליצה"ר אלא לנסות לבני אדם בו ומבעי ליה למנסי' לבני נשא אין דא"ר אחא מנ"ל מדכתיב כי יקום מקרבך נביא וגו' ובא האות והמופת וגו' כי מנסה ה' אלהיכם וגו' ולא בעי נסותא והלא כל עובדא דבר נש גלוי לפניו אלא שלא ליתן פתחון פה לבני האדם (פ' הנעלם פ' וירא) :

אות או מופת וגו' א"ר יהודא וכו' אות הוא בשמים כענין שנא' והיו לאותות ולמועדים ומופת הוא בארץ כענין שנ' לראות את המופת אשר היה בארץ ורבותינו אמרו אין הפרש בין אות ומופת והדברים נראים ונתתי מופתים בשמים ובארץ אלא אות לזמן שנא' למחר יהיה האות הזה ומופת לאלתר כענין שנאמ' תנו לכם מופת וגו' (פסיקתא) :

ולא ידבק בידך מאומה מן החרם וגו' גחזי נצטרע משום שלקח כסף וזהב מנעמן למה לפי שכתוב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם והיה מלך ארם ונעמן שר צבאו עע"א וכתיב ולא תביא תועבה אל ביתך וגו' (תנחומא מצורע) :

בנים אתם לה' אלהיכם וגו'. ה' הוא ת"ת אלהים הוא מלכ"ות. וכתיב בנים אתם לה' אלהיכם שמזדווגי' של ת"ת ומלכ"ות הם תולדות הנשמות (ע"מ) :

ישראל דאית להו נשמתא קדישא אקרו בנין להקב"ה שנ' בנים אתם לה' אלהיכם (זוהר לך לך ע' רמ"ב) :

משה דהוי פקח חמי בני כפר דבכאן ע"ד אמר להון בני' אתם לה' אלהיכם וכו' משל למלך שהיה לו בן ושדר אותו לכפר וכשמסלקו מהן בוכים כן בשמתו הצדיקים וכו' (זוהר ויחי עמוד קל"ח) :

כל מה שברא הקב"ה למעלה ברא למטה בעליונים מלאכים ברא בעה"ז בני אדם ובחר בעליונים ובחר בתחתונים לעליונים לא קרא בנים ולתחתונים קרא בנים שנאמ' בנים אתם לה' אלהיכם הוא קרא להם בנים והם קוראים לו אב שנ' כי אתה אבינו (סס סמות ע' ל"ד) :

ת"ח ההוא דזכי לתליסר שנין והלאה אקרי בן להקב"ה ולכ"י ולכל מאן דאיהו מבן עשרים שנין ולמעלה אקרי בן להקב"ה ודאי בנים אתם לה' אלהיכם כד מטי דוד לתליסר שנין וזכי בההוא דאעיל לארביסר כדין כתיב ה' אמר אלי בני אתה וכו' (זוהר מספטים ע' קע"ה) :

זכאין אינון ישראל דלא יהיב להון הקב"ה לרברבין או לשלוחין אלא ישראל אחידין ביה והוא אחיד בהון. ומחביבותא דיליה קרי להון עבדים ולבסוף קרי להון בנים דכתיב בנים אתם לה' אלהיכם. ולבסוף קרא להון

להון אחים ובגין דקרא להון אחים כעבד ששואה מריה ביה דכתיב מה טוב ומה נעים שבת אחים וגו' (זוהר ויקרא ע' נ"ג) (גם בפ' קדושים ע' קנ"ח) ;

באיש ואשה בן ובת שרין עלוהי שם יהו"ה אתקריאו בני' למקום שנא' בנים אתם לה' אלהיכם (שם פ' נו ע' קס"ס) ;

בגין דישראל מקיימי המצות והתורה אתקריאו בנים למקום הה"ד בנים אתם לה' אלהיכם וגו' (שם נהר) ;

בתרין אינון ישראל אקרו להקב"ה אקרו עבדים ואקרו בנים דכתיב בנים אתם לה' אלהיכם. מאן דידע הקב"ה באורה כלל אקרי עבד ומאן דידע הקב"ה באורח פרט אקרי בן כבן המחפש בגנזי אביו (שם ע' מ"מ) ;

ת"ח וודאי ע"ד כתיב בנים אתם לה' אלהיכם ואילין אינון בצלם אלהים וגו'. ע"ד אזדהר באורייתא לא תתגודדו ולא תשימו קרחה דהא לא אתעביד והא שכיח בעלמא בין עילאה ו קירין כד יסתלק מהאי עלמא זוהר סלח לך ע' ס"נ) ;

בנים אתם לה' אלהיכם ההוא שמא שלטנותא על שמא דבני נשא ועל כל אבר ואבר דיליה (זוהר כי תלא) ;

הקב"ה הזהיר לישראל על המצות למה שהם חביבים עליו יותר מן המלאכים שנא' בנים אתם וגו' (רבה מספטים) ;

אתם בני שנא' בנים אתם וגו'. ואני אביכם כבוד לאב להיות אצל בניו לכך נא' ועשו לי מקדש וגו' (שם תרומה) ;

אע"פ שישראל חוטאים צריכים לרחם עליהם משום שנא' בנים אתם לה' אלהיכם (שם כי תשא) ;

בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע קרא הקב"ה למלאך המות וא"ל אין לך עסק באומה זו לפי שהם בני שנא' בנים אתם וגו' (שם מצורע) ;

אמר הקב"ה למשה עשה להם דגלים לשמי למה שהם בני שנא' בנים אתם וגו' (שם במדבר) ;

יש אחד ואין שני. אחד זה הקב"ה שנא' שמע ישראל וגו' ה' אחד. ואין שני שאין לו שותף בעולם גם בן ואח אין לו אח אין לו בן מנין לו אלא שהקב"ה חביב לישראל וקראם בנים שנא' בנים אתם לה' אלהיכם וקראם אחים שנ' למען אחי ורעי (רבה קהלת) ;

אמרו חכמי אומות לאחשורוש ישראל קרובים ולא עוד אלא קראם בנים שנא' בנים אתם וגו' ומי שרוצה לשלוח יד בקרוביו או בבניו איך ימלט שהוא שולט בעליונים ובתחתונים (רבה מגילה) ;

בא"י נקראו בנים למקום ובח"ל נקראו עבדים (ע"ע אופן רכ"ד) ;

כי קביר הקב"ה למשה במאי טביל הא לא קשיא האיך נטמא דישראל נקראו בנים (תוס' סנהדרין) ;

בנים אתם לה' אלהיכם. ר' יהודה אמר אם אתם נוהגים כבנים הרי אתם בני ואם לאו אין אתם בני. ר' מאיר אומר בין כך ובין כך קרוים בנים שנא' בנים אתם וגו' וכה"א והיה מספר בני ישראל וגו' (ספרי) ;

לא תתגודדו מאי ניהו דפלחו טעוות' הוי מתגודדים על מיתיהון משום פגימו דמטא לסטרא אחרא מסאבא דלהון במיתת ההוא במיתה דלהון אבל ישראל לאו הכי אלא כי היכי דמוריד רבה הדין בעא בחדוה בגין דאותי שפע ברכה לעלמא ה"נ כשסילוקם דצדיקים נפקין כמה משרין קדישין לקדמותיה ובהכי מתקדשין עלמא כולא ומתוסף בהו רוחא קודשא. והיינו

חא דרבי כד נח נפשיה דעליונים מבקשים את ר' ותחתונים מבקשים את ר' ואע"ג דעליונים ניחא להו דצדיקים יהון בההוא עלמא ומלפו זכו עלייהו קדמי קב"ה היינו מקמי דמטי זמניה אבל כד מטי זמניה אינון מהזרין דיסתלקון מעלמא כי היכי דיסתלקו אינון בסליקו עילאי וכו' משל למלך וכו' (מגיד):

היה מכה בבשרו עד שדמו שותת. ומשום שרט לנפש ליכא דמשום תורה קא עביד כדאיתא הרבה מעות יש לי ואין לי שלחני להרצותן (תוס' סנהדרין דף ס"ח ע"א):

היה מכה בבשרו וכו' בני חיי ומזוני בני יהבו מן י"ה חיי מן ו' מזוני מן ה' דאיהי המוציא לחם מן הארץ. ובזימנא דירתון מינה הנהו תלתא דרגין דכללין בשמה אקרו ישראל לתתא בנוי דהק"בה כד"א בנים אתם לה' וגו' ובזימנא דישראל ירתון משמוי דהק"בה בני חיי ומזוני אתמר בה כי עזה כמות א"בה וגו' (תיקונים תיקון ך"ג):

לא תאכלו כל נבלה וגו'. מעלה גרה פרס"ה נגד משה. וכן פרס"ה בגי' מש"ה. גר"ה בבהמ"ה בגי' אהר"ן לומר שלא היו ראויים לאכול בשר מאחר שחטאו אלא בזכות משה ואהרן לכך היה הדבור בפ' שמיני לשניהם:

שמעתי מחבר א' שמה שאומרים אחר התפלה מזמורים של ר"א ת"ח מרבים שלום בעולם לפי שיש בה ח' פעמים שלום עם שלוה כדי להכביד ח' כנפיו של ס"א"ל שלא יתערער על התפלה. כן כאן צוה לשחוט ז' מיני ח"ה שהן גדולי מדבר שנולדו בחלק בעל המדבר להתיש כחו והוא גרם לישראל ז' מ תות במדבר בעגל במרגלים במתאוננים בשטים בתבערה בקרח ובנחשים. לזה צוה לשחטם ולהתיש כחו וכו' (מדרש):

כל עמל אדם לפיהו כל העמל והעינש שהאדם מקבל בעולם הנשמות אינם אלא בשביל פיהו שנטמא במאכלות אסורים ובנבלות הפה. וגם הנפש לא תמלא לא משלמת עונו (זוהר פ' אמור):

לא תבשל גדי בחלב אמו. למה נאמר ג' פעמים נגד כריתות שכרת הק"בה עם ישראל. א' בחורב וא' בערבות מואב וא' בהר גריזים ובהר עיבל (ספרי):

עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה וגו'. ת"ח שם רקיעים יש המשפיעים ברכה וטובה לישראל בדבור המעשר וז"ש עשר תעשר בת"ח שם (ספר קרנים):

עשר תעשר הכי איתא בספרי עשר תעשר כל תבואת זרעך וגו'. אין לי אלא תבואת זרעך שחייב מעשר רבית ופרקמטי' וכל שאר רווחים מניז ת"ל את כל וגו' וה"נ איתא בהגדה היוצא מן השדה וגו' כלומר אם לא תעשר שדך כהוגן לא יהיה לך אלא היוצא השדה וכו'. ומעשה באדם א' שהיה עושה והיה לו שדה וכו' עיין מעשה באריכות עד והיינו דכתיב ואיש את קדשיו לו יהיה כלומר כשאינו מפריש כהוגן לא יהיה לו אלא הקדשי' כלומר המעשר. וע"ז אמרו המעכב מעשרותיו לסוף בא שלא יהא לו אלא א' מעשר דכתיב וזרע חומר יעשה איפה דהיינו מעשר דהאיפה ג' סאין ובחומר יש ל' סאין וכן כתיב כי עשרה צמדי כרם יעשה בת אחת. והר"ר א פני"אל פי' היוצא השדה כלומר אם לאו שאין אתה מפריש מעשרות יהיה לאותו היוצא השדה דהיינו לעשו הרשע דכתיב ביה איש שדה שיקחוהו

האומות

האומות (תוס' תענית דף פ' ע"א) :

ד"ת כלשון בני אדם אור"י דמאן דאית ליה הכא ד"ת כלשון ב"א יוכל להיות שאינו חולק על השב תשב ועל הוכח תוכיח וכיוצא בהן דרשינן להו דלא אשכחנא תנא דפליג וראיה דר"ש אומר בפ' מציאות האשה העבט תעביטנו ד"ת כלשון בני אדם וכו' (תוס' ע"ז דף ך"ד ע"א) :

כל שהראה הב"ה למשה חייב במעשרות וא"ת כללא הוא והלא הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא עולי בבל אע"פ שהראוהו למשה. וי"ל דקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא וכו' (תוס' ב"ב דף נ"ו ע"א) :

למען תלמד ליראה וגו' כי מציון תצא תורה לפי שהיה רואה קדוש' וכהני' עוסקי' בעבוד' היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה כדדרשי' בספרי למען תלמד לירא' את ה' גדול מעשר שני שמביא' לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושל' עד שאכל מעשר שני שלו היה רואה שכלם עוסקי' במלאכת שמים ובעבוד' גם הוא היה מכוין ליראת שמים ועוסק בתורה (תוס' ב"ב דף ך"א ע"א) ;

וכי יבא הלוי רמז לגרשם בן משה דכתיב והוא ג"ר ש"ם שהוצרך הכומר מיוחד ע"פ הדבור להיות הוא ובניו נמנית במשמרת לוי' כדכתיב ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבט לוי (יונת אלם פ' פ"ז) :

פתוח תפתח את ידך וגו' אי נטרין ישראל מצות דאורייתא לא הוי בהו מסכנ' ברם אי שבקו אינהו מצות דאורית' ארום לא פסקין מסכנ' מגו ארעא בג"כ אנא מפקד יתכון למימר מיפתח תפתחון ית ידיכון למסכנא (תרגום ירושלמי) :

השמר לך פן תהיה עם לבבך דבר בליעל בלי על תורה ד"א בלי על לבו בתורה ע"ש ברש"י במשנה כל ישראל כו' פי' בתחית המתים (פסיקתא) :

טובה היה אביגיל לדוד מכל הקרבנות שבעולם אלו עשה אותו מעשה שחשב לעשות לנבל א"ו הקריב כל הקרבנות שבעולם לא היה מכפר לו והיא באת אליו ומיד מלטהו לכן אמר למנצח על מחלת שמחל לו הב"ה כשם שהקרבנות מוחלי' לו וכה"א והאשה טובת מראה ודוד היה יפה עינים וט"ב ראי אמר הב"ה תבא הטוב ותהיה לטוב' וילך הרע ברעתו שנא' ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל מי גרם לו לא ע"י שהיה מביא קצרה במצו' וכה"א איש בליעל וכה"א השמר לך פן יהיה וגו'. ד"א בליעל מגלה עריות וכה"א בני עלי בני בליעל אשר ישכבון את הנשים (ילקוט שמואל) :

למען יברכך ה' אלהיך וגו'. אכפיה רבא וכו'. וא"ת והאיך כפה אותו בשביל צדקה והא מתן שכרה בצדה כדכתיב למען יברכך ה' וגו'. ואמרי' בפ' כל הבשר כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד שלמטה מוזהרין עליה. וי"ל אכפיה בדברים א"נ קצבו ביניהם בני העיר לתת כך וכך לחדש הלכך אכפיה. ועוד בצדקה איכא תרתי לאוין לא תאמץ ולא תקפוץ (תוס' חולין דף ק"י ע"ב) :

(השיב תוס' רק ב' תירוצים בפי' בדברים ושני. וכאן אומר ג' תירוצים. (תוספות כתובות דף מ"ט ע"ב) :

אכפיה לר' נתן. וא"ת והא בפ' כל הבשר אמר כל מצות עשה שמתן שכרה

שכרה בצדה אין ב״ד שלמטה מוזהרין עליה וגבי צדקה כתיב כי פתוח תפתח וכתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך ה׳ ואור״ת דהאי כפייה בדברים וכו׳. ועוד יש תירוץ דהא קבלו עליה שיכפה אותו גבאי צדקה. ולר״י נראה דבצדקה כופין משום דאית ביה תרתי לאוין לא תאמץ ולא תקפוץ. לרי״בא נראה דהא אין ב״ד מצויים על מצות עשה וכו׳. והיינו דאין נענשין כן משמע בירושלמי בפ׳ המוכר את הספינה.וההוא דכל הבשר דלא הוי סוקיר אבוהו וכפתיה וא״ל שבקוהו ה״פ אינכם מוזהרי׳ עד שיעשה בשאר מצות עשה (תוס׳ ב״ב דף ח׳ ע״ב):

תנא דבי אליהו פעם א׳ הייתי מהלך עובר ממקום מצאני אדם אחד שהיה בידו מק״א ואין בו משנה. א״ל רבי אני אומר אליך דבר אחד ומתיירא אני שמא תקפיד. אמרתי לו ח״ו אם אתה שואלני ד״ת. א״ל ר׳ מפני מה כתיב נותן לחם לכל בשר וכתיב נותן לבהמה לחמה וכי אין אדם מכין לחמו. א״ל זה דרך ארץ האדם עושה והקב״ה מברך מעשה ידיו שנאמ׳ למען יברכך ה׳ וגו׳ בכל מעשה ידיך. יכול יהא יושב ובטל ת״ל אשר תעשה. א״ל תשוב׳ זו היא שיטה ראשונה שאמרתי לך א״ל בני אשיבך צא ולמד מן השוטה כשנטלה ממנו החכמה אינו יכול לפרנס את עצמו אפי׳ שעה אחד. כך בני אדם כשנטלו דעה חשובים כבהמות וחיה ועוף. והקב״ה מחלק מחיה לכל באי העולם (שוחר טוב סי׳ קל״ו):

אמרו עליו על ר׳ טרפון שהיה עשיר גדול ולא היה נותן מתנות לאביונים. פעם א׳ מצאו ר״ע א״ל רצונך שאקח לך עיר א׳ או ב׳ מיד עמד ר׳ טרפון ונתן לו ד׳ אלפים דינרי זהב. נטלן ר״ע ומחלק לעניים. לימים מצאו ר׳ טרפון וא״ל היכן הם העיירות שלקחת ותפסו בידו והוליכו לבית המדרש והביא ספר תלים והניח לפניהם והיו הולכים וקוראים עד שהגיעו לפסוק זה פזר נתן לאביונים וגו׳. א״ל זו העיר שקניתי לך. עמד ר׳ טרפון ונשקו א״ל רבי ואלופי. רבי בחכמה ואלופי בדרך ארץ (מסכת כלה):

העני הוא מחלק מדה״ד והעשיר הוא מחלק מדת הרחמים. לכן בתת העשיר צדקה לעני משתתף מדה״ד עם מדה״ר והשיתוף הזה הוא קיום העולם (נחיי):

מי שנותן בחייו ללומדי תורה וגומל חסד עמהם אע״פ שהוא ע״ה כשמת לומדים אותו. צדקה מנין דלא מקרי צדקה אלא מחסרי ממון (סודי רזא):
(אמר הסופר לא הבנתי זאת ואולי טעו׳ הוא וסמכתי על המעין)

הנותן צדקה לש״ש הקב״ה זורעה בג״ע כמה תבואה יכולים לקנות במעות הללו וזורעם בג״ע וצומחים בכל שנה ושנה ומכניסין לאוצר ונהנין מהם לעה״ב. וכן מיני מגדים שנא׳ כי כארץ תוציא צמחה וגו׳ (ספר חסידים סי׳ תכ״ח):

כי טוב לו עמך וגו׳. הר״ר אברהם גורס כשכיר כתושב יהיה עמך דמהתם ילפינן בת״כ אבל בספרי לא דריש מידי מכי טוב לו עמך דאינו צווי אלא סיפור דברים בעלמא וכו׳ (תוס׳ קדושין דף ט״ו ע״א):

כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו. וא״ת מאי אדון די להיות כאדונו. וי״ל כדאיתא בירושלמי דפעמים אין לו אלא כר אחד אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עמך ואם אינו שוכב בעצמו עליו וגם אינו מסרו לעבדו זו מדת סדום נמצא ע״כ צריך למסור לעבדו והיינו קונה אדון לעצמו (שם):

דתניא כי טוב לו עמך הכי איתא בכל הספרים ונראה דל"ג הכי דאין זה כ"א סיפור דברים שם והעבד אומר כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו עמך ואין זה ציווי אלא גרסי' כדאיתא בספרי כשכיר כתושב יהיה עמך דהיינו צווי (תוס' ערכין דף ל' ע"ב) :

שמור את חדש האביב וגו'. ד"א שמור את חדש האביב. בג' מקומות מזכירין מועדות בת"כ מפני סדרן. בחומש הפקודים מפני הקרבן. מפני צבור במשנה תורה. ללמדך ששמע משה סדר המועדים בסיני ואמרה לישראל וחזר ושנאה להם בשעת מעשה. אמר משה הוו זהירין בענין להיות שונין ודורשין (ספרי) :

למען תזכור את יום צאתך וגו'. לכך קבע דבר ליציאת מצרים ושמעתי ממהר"ריא לפי שבמצרים עבדו בהם בפרך ופר"ך בא"ת ב"ש וג"ל שהם מלאכות ארבעים חסר אחת. וכשנגאלו ממצרים הזהירו על השבת לשבות מאותן ל"ט מלאכות (תו' פסחים דף קי"ז) :

שלש פעמים בשנה יראה וגו'. ר' אליה פתר קרא בעולי רגלים הראיני את מראיך אלו עולי רגלים שנא' שלש פעמים בשנה יראה וגו'. השמיעני את קולך זו קריאת הלל. הטעם בשעה שישראל קורים את הלל קולן עולה למרום (רבה שיר השירים) :

אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה שלש פעמים בשנה וגו' ועכשיו שלא זכיתם אתם קוראים דרכי ציון אבילות (רבה איכה) :

הנותן פרוטה לעני זוכה לראות פני השכינה. כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים. כתוב בתורה יראה כל זכורך וסמיך ליה איש כמתנת ידו כברכת וגו'. ושנוי בנביאים וכו' (ספר חס"... ב' פי"א) :

דע כי כשהשי"ת מתראה בפני האומות הוא כדמיון המלך העומד לפני כל השרים ולפני כל עבדיו שהוא עומד מלובש לבוש מלחמה או לבושי מלכות. לפיכך אין השם נראה כלל לעו"ג לפי שרוב רוגזים ומלבושים מכסין אותו ומעלימים אותו מהם. וכשהק"בה עומד לפני ישראל הרי הוא עומד עמהם כמלך עם בני ביתו. ומסיר ממנו קצת מלבושים כמו שדרך המלך להסיר קצת מלבושים בהיותו עומד עם בני ביתו. וזהו סוד שלש פעמים בשנה יראה וגו' (שערי אורה) :

יראה יראה כדרך שבא לראות. פי' בקונ' כדרך שבא הקב"ה לראותך דהיינו בשתי עיניו אף אתה בא לראותו בשתי עיניך. ולא יתכן לר"ת דהא לא שייך ביאה גבי שכינה. ועוד דריש מסורת מקודם היה לנו לדרוש מקרא. ע"כ גרס ר"ת יראה יראה מה לראות בשתי עיניו וכו' (תוספות חגיגה דף כ' ע"א) :

בדרך שבא לראות. פי' בקונט' כדרך שבא לראותך כך אתה בא לראות לו מה הוא רואה אותך שלם אף אתה רואה אותו בשתי עיניך. ולפי זה קאי יראה על הק"בה וקאי יראה אזכורך ואין הלשון משמע כן אלא תרווייהו משמע אזכורך לכן מפרש ר"ת איפכא כדרך שזכורך בא לראות פני השכינה שהק"בה רואהו בשתי עינים כך זכורך וכו' (תוספות סנהדרין דף ד' ע"ב) :

דע באמת כי כל מי שבחר במלאכה פחותה אשר ריחה רע אין ספק כי הוא מבני קין והולך אחר ריח נפשו וראה והבן שהמצרף נחושת מעורר להוריד מריחו והקומץ ובורסקי פועלי עורות של חיצונים אוהבים צואת

כלבים. לכן אין להם דין לעלות עם הזכרים יראה כל זכורך וכו' ופטורים מן הראייה וכו' (פליאה):

אמרו קצת מחכמי הקבלה כי העובר על מצוה זו שלש פעמים בשנה וגו'. יתגלגל בפסח או בסימא שהוא פטור מן הראייה וכו' (רקנטי):

איש כמתנת ידו כברכת וגו'. מי שיש לו אוכלים מרובים בירושלמי אמרינן עני ודו רחבה קורא אני עליו איש כמתנת ידו. עשיר וידו מעוטה ע"ד כתיב כברכת ה' אלהיך. עני וידו מעוטה ע"ז נאמר מעה כסף ושתי כסף אין פחות ממעה כסף ואין פחות משתי כסף (תוס' חגיגה דף ח' ע"ב):

איש כמתנת ידו וגו' (עיין במאמר לכאות ה' ענין נאה מתוק לחיך):

פרשת שופטים

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך וגו'. למה נסמכה פ' שופטים אחרי מועדי ה' לפי כשהיו הדיינים מסתפקים יעלו לב"ד הגדול כענין שנא' כי יפלא ממך דבר למשפט וקמת ועלית על פי התורה וכו' (פסיקתא):

ווי ליה לדיינא דתתא דמשתני מדינא דלעילא דאכחש עובדא דבראשית דכמה דאיהו לתתא שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך לדיינא גופין הכי אית לעילא שופטים ושוטרים לדיינא נשמתא וכו' (תיקונים):

אומות העולם נידונין בב"ד של מעלה הנקראים מישרים דכתיב ידין לאומים במישרים ואותן בתי דינין שדנין את א"ה אינם דנים בחסד וברחמים אלא מדה במדה ממש אבל במדת צדק שואבת ממדת הרחמים וחסד מיוחדת לב"ד של ישראל. שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וגו' ושפטו את העם משפט צדק. וכתיב צדק צדק תרדוף צדק עליון וצדק תחתון וסמיך ליה למען תחיה נגד צדק עליון. וירשת את הארץ נגד צדק תחתון כו' (שערי אורה) (עיין פ' כי תשא):

שבעה עיני ה' ז' ראשי סנהדרין של מעלה שכנגדה עיני העדה שלמטה. אשר מיוב גאותן של ישראל מסורה בידם להמית בסנהדרין או במשפטים. פי' הפגם שחטא אדם מגיע למעלה לעולם המשרתים היינו עולם היצירה הוא עולם המלאכים שם ז' ראשי סנהדראות. כי בעולם היצירה שופטים ובעולם העשייה שוטרים (עשרה מאמרות):

אתה מוצא איוב אדם גדול היה ועשיר היה. תאמר שלא היה משגיח על דין דלים לאו אלא נתן נפשו על הדינים. ולא עוד אלא היה שופט והיה שוטר אלא אמר איוב התורה איימה על הדיין שיהא עושה הדין ועל השוטר שיהא מוציא את הגזל ממנו. לא עשיתי כן אלא אני הייתי עומד על הגזלן ומשבר שיניו להוציא ממנו הגזילה (ילקוט איוב):

נתן משה נפשו על הדינים שנא' שופטים ושוטרים תתן לך. והלא המשפט לאלהים הוא אלא לפי שנתן נפשו על הדינים שנא' ויצא ביום השני וגו'. ואומר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו ואומר ויקם משה ויושיען. מדינים ברח ולדינים חזר (ילקוט שמואל):

מלמד שהמקום גורם. וא"ת והא נמי ירושלים אקרי מקום לגבי אבילת קדשים ומעשר שני וכתיב במקום אשר יבחר ה' וי"ל דגבי דיני

נפשות לא אקרי מקום אלא לשכת הגזית וכו' (תוס' ע"ז דף ח' ע"ב):

מאי דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ. אם דיין דומה למלך שאינו צריך כלום הכא משמע דצריכות ממון קאמר משום שוחד ובסנהדרין משמע שאינו בקי בהוראה וצריך לשאול. ואור"ת דמהאי קרא איכא למידק שאינו צריך לא לממון ולא לד"ת (תוס' כתובות דף ח' ע"ב):

אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע תפלטני מריבי עם שלא יהא להם דין אצלי ולא יהא לי דין אצלם. אמר הקב"ה לדוד מה אתה יושב סבר מניתי אותך מלך עליהם כו'. א"ל תן להם לב שישמעו לי כו' (רנס פ' משפטים):

ארבעה ב"ד לתתא וארבעה ב"ד לעילא. דכתיב לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה דינא קשיא דינא דלא קשיא דינא בשיקולא דינא רפיא דינא דאפילו לא האי ולא האי (זוהר בראשית ע' פ"ח);

ר' חזקיה ור' חייא הוו יתבי תחות אילנא חקל אידמך ר' חייא חמי ליה לאליהו כו' אמר השתא איתינא לאודעא על ירושלם קריב איהו לאתחרבא וכל אינון קרתא דחכימו בגין דירושלים דינא איהו ועל דינא קיימא ועל דינא אתחרבא ואתיהיב רשות לסמא"ל עליה ועל תקיפי עלמא ואתינא לאודעי להון לעסקי באורייתא וכו'. וכל זמן דחכימו ייחדין באורייתא לא יכיל לסמא"ל ביה (זוהר וילא ע' סנ"ב):

מלך במשפט יעמיד ארץ. מלך זה הקב"ה. במשפט זה יעקב. דאיהו קיימא דארעא. ד"א מלך במשפט מלך זה הב"ה במשפט זה יוסף יעמיד ארץ דכתיב וכל הארץ באו מצרימה. ד"א מלך במשפט יעמיד ארץ זה דוד המלך דכתיב ויהי דוד עושה משפט וצדקה בארץ ואיהו קיים ארעא ובזכותא קיימא לבתר דינא וא"ש תרומות יהרסנה זה רחבעם (זוהר מקן פ' סל"ב):

כד דיין דן דין אמת לאמתו דא איהו כאלו אשליט סמ"אל בארעא והשליך אמת ארצה ואפיל שכינתא עמיה ויקים גיהנם בת זוגיה דסמא"ל עם סמא"ל באתר דדין אמת יוקים שפת שקר. דין אמת עמודא דאמצעיתא שפת שקר סמא"ל וגיהנם. ובג"ד כד דיין דן גיהנם פתוחה לו מלפניו בשמאלו בת זוגו דסמא"ל. וחרב מלאך המות על צווארו מלאך המות סמא"ל מאחוריה וג"ע פתוחה לימיניה ועץ החיים פתורה לקדמיה על רישיה איהו דן דינא דשקרא קיים ושליט עלייהו מלאך המות ושחט ליה ולבתר אוקיד ליה. ואי דן דין אמת הקב"ה ייעול ליה לג"ע ואטעם ליה אילנא דחיי (זוהר משפטים ע' ר"ז):

בר נש דדאין דינא צריך למידן דינא בזכותא בגין דאיהו רזא עילאה שלימא לדינא בגין דלית שלימא דדינא אלא בזכות' כו'. כגוונא ביומא דר"ה כד דינא אתער בעלמא בעאן ישראל לתתא לאתער רחמי בגו שופר וכו' ועמין עע"ז לית להון דינא בזכותא ואסור לן לסדרא בערכאות שלהם דלית להון חולק' בסטר מהימנותא דכתיב ומשפטים בל ידעום ומסטרא דישראל כל מאן דדאין דינא ולא אכליל ביה זכותא דא איהו חטי דקא גרע רזא דמהימנותא ואסטי גרמיה מההוא סטרא דאית ביה דינא בלא דזכותא ות"ח כד קיימו סנהדרין לתת' למידן דינא כלא ואצטרכנ' למהפך בדינא ודינא בזכותא איהו דינא דשלימא. ובג"ד יצחק ורבקה כחדא אינון דא זכותא ודא דינא. וכד זכות לא אשתכח בדינא סטרא אחרא אשתכחא דאקרי

חובה ודא דינא דחובה. וכד סטרא שליטי דאיהי זכות כלא אינהו שלום אמת חסד רחמים וסטרא אחר' כד שלטא ואתחבר חובא בדינא שליטא בקטרוגיה ד' מיתות סקילה שריפה הרג והנק (זוהר פקודי):

אדנ"י בהיפוך אתוון דינא. ובג"ד אמרו מא״י מתניתין דינא דמלכותא דינא וכו'. ומסטרא דאדנ"י הוא דין אמת ומסטרא דשם אלהים הוא שופט הה"ד כי אלהים שופט (זוהר משפטים);

ת"ח תרין דרגין איכא הכא משפט וצדק מאי בין האי ובין האי אלא חד רחמי וחד דינא ודא אתבסם בדא. כד אתער צדק דאין דינא לכולהו ולית בהו רחמנותא כד אתער משפט אית ביה רחמי יכול יהא כולו במשפט אתא קרא ואמר בצדק תשפוט בצדק יכול יהא כולו בצדק אתא קרא ואמר תשפוט דבעי להברא כחדא (זוהר בראשית ע' קל"ח):

ת"ח הק"בה שווי כורסייהו דדינא בשעתא דדינא יתבי כו' ומאן דדאין דינא בעי למידן בכורסייא דמלכא. ואי פגם חד מנייהו כמה דפגם בכורסייא דמלכא וכדין הב"ה מסתלק מנייהו ולא קאים בדיינא וזה אומר עתה אקום יאמר ה' ורוחא דק דשא אמר רומה על השמים אלהים (זוהר):

ב"ד הגדול מסטרא דגבורה ובינה וב"ד הקטן מסטרא דמלכות (זוהר פנחס ע' קע"ג):

מאן דהיש מ: דינא קרב אחתין ויסגי בגוברין. מנ"ל ממשה דכתי' ויקרב משה את משפטן לפני ה' דיינין אחרין איתא דא לא נטלין ואינון אקרי עזי פנים לית בהו ענותנות' כלל (תרגום):

אם אין חכמה אין דיין שהרי נאמ' וה' נתן חכמה לשלמה ואח"כ דן הדין על מתכונתו דכתיב וישמעו כל ישראל המשפט כי ראו כי חכמת אלהים בקרבו ומאי חכמה נתן הב"ה לשלמה שלמה נשא שמו של הק"בה אמר הואיל ושמך כשמי אשוה לך כתיב ודא נשואה לך היא אמר במתנה נתונה לו השם וה' נתן חכמה לשלמה ולא פי' והיכן פי' להלן כי ראו כי חכמת אלקים בקרבו לעשות משפט מהו לעשות משפט הוי אומר אותה חכמה שנתנה אלהים ושהיא עמו בחדרו היא עמו בקרבו זאת עזרתו (נ"א) ומאי משפט אלא כל זמן שהאדם עושה משפט חכמת אלהים בקרבו מקרבתו ואם לאו מרחקתו ולא עוד אלא מיסרתו דכתיב ויסרתי אתכם אף אני (זוהר בראשית ע' קל"ח):

כיון שנתמנה אדם שופט צריך להשביל האיך לדקדק הדין שלא יחטא ויחטיא העולם שכיון שהוא מקלקל הדין הרי הוא חוטא ומחטיא העולם. אבל אם הוא מוציא הדין לאמיתו נמצא עושה צדקה משפט מישרים מה מישרים הללו אם הולך בהם אינו נכשל ביום הדין ומלאכי השרת מלמדים עליו זכות (ילקוט משלי):

כל מי שהוא יושב בדין ב' דברים נזקקים לו אלו הם הסייף מלמעלה וגיהנם מלמטה אם זכה והוציא הדין לאמיתו ניצול משניהם ואם לאו נמסר בידיהם אז תבין משפט צדק מתוך שהוא יושב בדין צריך להבין האיך מצדיק את הצדיק והרשיע את הרשע ומתוך שהוא עושה כן ד"ת נעשים לפניו כמישרים. ולא עוד אלא שקנה לו שם טוב בעה"ז ובעה"ב (פס קל"ג ע' ג'):

ישלם שבעתים זה הדין שבשעה שנתמנה על הצבור ואינו דן דין אמת לאמתו הק"בה משלימו ליד ז' מדורי גיהנם ולא עוד אלא שהוריד

עמו כל ממונו ובניו שנא' את כל הון ביתו (סס קנ"ד ע"ד):

קסם על שפתי מלך. א"ר אלכסנדריא נאה חכמתו של שלמה שלמד חכמה לאחרים מנפשו ביצד אמר שלמה מעיד אני עלי שמים וארץ שכל חכמה שנתן לי הקב"ה לא הוצאתי מפי דבר שקר אלא הכל במשפט (סס קל"ט ע"ד):

גם אלה משלי שלמה. אמר ריב"ל מפני מה זכו אנשי חזקיה לאריכת ימי' מפני שהיו מתיישבין בדין ומתונים בדין שנא' תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבור על אופניו א"ר חמא בר חנינ' מה ת"ל גם אלה אלא שהיו מתינים בדין ומיושבים בדין שכל מי שמקפיד סופו לשכח דבריו שכן מצינו במשה שהיה אב בהכמה ואב בנבואה על שהקפיד שכח דבריו שאר בני אדם עאכ"ו (סס קמ"ג ע"ג):

אהרן רודף שלום. פי' כיון שלא היה דיין ולא היה דין בא לפניו אלא לפני משה וודאי לדידיה שרי (תוס' סנהדרין דף ז'):

אמר רב נחמן כגון אנא דן דיני ממונו' ביחידי והא דתנן בפרקי אבות אל תהא דן יחידי אלא אחד זה הקב"ה אלא עצה טובה קמ"ל שלא יטעה. והא דאמר כגון אנא כלומר יכול לדון ולא דן א"נ רגיל בדינים היה ואין לחוש שמא יטעה (סס):

אי איכא דאית ליה דינא ליעול משמע דעדיף דין מת"ת והא דאמר בפ"ד דמ"ק גבי ההוא דטרקיה חוויא וכו'. התם בדיינים שאין מומחין שפעמים נוטים אחרי שוחד (תוס' שבת דף י'):

לאתויי גר משמע דכשר לדיני ממונות וכו'. וי"ל דהכא משמע לדון חבירו ולא כמו שפי' בקונ' דלענין נפשות איירי דדן חבירו ולא ישראל אבל לדיני ממונות כשר (תוס' סנהדרין דף ל"ו):

שופטים לכל שבט ושבט. אם יש בעיר א' שני שבטים עושים שני סנהדראות (סס):

ה' אלהי אבותיכם. הלכה אדם מישראל שנתמנה חכם או דיין מה שיהא מותר לו לדון לעצמו כך שנו חכמים אל תהי דן יחידי וגו' שנא' והוא באחד ומי ישיבנו. מהו באחד א"ל ר"ל שהקב"ה כותב וחותם לעצמו. א"ר ראובן מהו חותמו של הקב"ה אמת לומר אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים (רבה פ' דברים):

לא תטה משפט ולא תכיר פנים במשפט. כי השוחד יעור עיני חכמים בתורה. או עיני חכמים כמשמעו ת"ל כי השוחד יעור עיני פקחים אלו פקחי דעות שהם מטמאים ומטהרין מדעת עצמן מכאן אמרו כל הנוטל ממון ומטה את הדין אינו נפטר מן העולם עד שיהיו לו מג' דברים א' מטורף מדעתו ומטהר הטמא ומטמא הטהור או שיצטרך לבריות או שיחשך מאור עיניו ויסלף דברי צדיקים שונא דברים המצודקים שנאמרו בסיני (מכילתא פ' משפטים):

וחכמת המסכן בזויה. א"ר יוחנן וכי חכמתו של ר"ע שהיה מסכן בזויה היה אלא זה זקן יושב ומסכן דבריו כגון זקן שיושב ודורש לא תכיר פנים והוא מכיר לא תקח שחד והוא לוקח לא תלוה בריבית והוא מלוה. שמשון הלך אחר עיניו והוא שפט את ישראל עשר שנים. גדעון שנא' ויעש גדעון אפוד בד והוא שופט את ישראל הוי אין מסכן אלא זה שמסכן דבריו (רבה קהלת):

אפילו צדיק גמור ונוטל שוהד והיינו ק"ו לרשעים שכבר נטל שוחד בפעם ראשון וכו' עד גמירא (תוספות כתובות דף ק"ה ע"ב):

צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ. בא הכתוב לוהזהירנו שלא נבטיח על זכות אבות להנחיל את הארץ אלא צדק צדק תרדוף וגו' שתהא נקנית אלינו בזכות עצמינו (עשרה מאמרות):

אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה צדק צדק תרדוף ועכשיו שלא זכיתם אתם קוראים צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי (איכה רבה):

אבן הנקרא סוחרת נקרא צדק עליון. והאבן הנקרא דר נקרא צדק תחתון. ועליהם אמרה תורה צדק צדק תרדוף כלומר הוי צדק תחתון רודף שהוא סוד השכינה כדי שנזכה לצדק עליו שהוא סוד חיי עה"ב (שערי אורה):

צדק צדק תרדוף וגו'. איתא בזוהר סוד מופלא מה צדק זה של הק"בה וכו' שנא' צדק צדק תרדוף וכתיב בתריה למען תחיה וירשת את הארץ אם תדין עצמך תחייהו ואם לאו הוא ידין אותך. ומאי צדק צדק תרי זימני הה"ד מנגה נגדו צדק ראשון צדק ממש הה"ד צדק ילין בה. ומאי צדק ב' זה יסוד עולם המפחיד צדיקים ומפורש שם צדק וכו' (ספר הבהיר):

לא תטע לך אשרה כל עץ וגו'. היכמה דליתכון רשאין למנצב אשירתא לסטר מדבחא היכדין ליתכון רשאין למזדווגא בדינא גברא טיפשא עם דייני חכימא למלפא לכון ית תעבדון (תרגום):

והיכמה דליתכון רשאין למקמה קמה היכדין ליתיכון רשאין למנאה פרנסה גברא די דינא דרחקיה אלהיכון (שם):

לא תטע לך אשרה. שלא יוליד בן ממזר או בן רשע ע"י הרהור ובשעת הזיווג לא תטע לך אשרה שלא יעשה עצמו ע"ז כמו שעשה פרעה וחירם מלך צור (שפתי כהן):

כי ימצא בקרבך וגו'. לאחר שעבר עבירה במזיד ויש עד א' שאינו חייב מיתה עד שיהא שם ב' עדים וכשעשה להכעים הרי כאלו אינו מאמין בהק"בה לזה הק"בה מביאו בגלגול ומזמינו לעבוד ע"ז ע"פ ב' עדים כדי לפרע ממנו מה שעשה בראשונה ועל מה שעשה בסוף לזה כי ימצא לאחר שהלך ונמצא לזה בקרבך שלא היה שם עדים ואח"כ בשעריך לזה והוגד לך מקודם ולא היה כח להרגו שלא היה שם ב' עדים והגד לך והגד כתיב שהגיד לך העד ושמעת על מה שעשה עתה והנה אמת נכון מה שעשה מקדם נעשתה מה שעשה אותה לזה והוצא' את האיש ההוא הראשון אשר עשה ראשון ושני לזה הזר ואמר את האיש ואת האשה וסקלתם לשניהם לזה רמז באבנים על ראשון ומתו השני ע"פ שני העדים של עתה או שלשה לכלול עמהם העד שהיה עמו בראשונה ויראוה ולא יועיל להעיד לבדו עתה יעיד עם השנים. ולזה יד העדים תהיה בו בראשונה ויד כל העם באחרונה. על הראשון ועל האחרון (מדרש):

איש נדחה ואין צבור נדחים. תימה בפ"ק דסנהדרין גבי והוצאת את האיש ההוא דרשינן איש ואשה אתה מוציא לשעריך ואי אתה מוציא כל השבט לשעריך והכא לא ממעטינן מאיש אלא רוב ישראל. וי"ל דהתם מצינו שחילק הב"ה בין יחיד למרובי' משום עיר בעלמא לענין עיר הנדחת. לפיכך מסתבר לחלק משום שבט ולומר דלא מקרי איש א"כ איש ואשה טובא כתיבי התם (תוס' חולין דף ד"ט ע"א):

על פי שני עדים או שלשה וגו'. רא סמא"ל מת מעיקרו וישאוהו במו"ט

בשנים. לא יומת ע"פ עד אחד דלא יהא חולקא באלהי אחד (זוהר פ' זו):

בענין תנור של עכנאי שאל לי על אליהו שאין ראיה ממנו כי ע"פ שנים עדים יקום דבר והוא עד א' וכו'. והתירוץ כי אליהו ז"ל איש מבשר שלום וכל דבריו קיימים שהרי ב' עדים נמצאו בשמו הוי"ה הוי"ה בגי' נ"ב בגי' אליה"ו (פליאה) (ע"ש פלפול ארוך על תנור של עכנאי ס"ג):

ובאת אל הכהנים או אל השופט אשר יהיה בימים ההם וגו' יכול אם יאמר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שתשמע לו. ת"ל ללכת ימין ושמאל עד שיאמרו לך על ימין שהוא ימין וכו' (ירושלמי הוריות פ"ק):

א"ר יוחנן כתיב ה' אשר עשה את משה ואת אהרן ואת שמואל וכו' וכתיב משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו שקל הכתוב שלשה קלי עולם עם גדולי עולם ללמדך שב"ד של ירובעל גדול וחשוב לפני הקב"ה כב"ד של משה וב"ד של שמשון כב"ד של אהרן וב"ד של יפתח כב"ד של שמואל ללמדך שכל מי שנתמנה פרנס על הצבור אפי' הוא קל שבקלים הרי הוא כאביר שבאבירים שנא' ובאת אל הכהנים וגו' אשר יהיה בימים ההם אין לי אלא שופט שבדורך שופט שאינו בדורך מנין ת"ל ואל השופט אשר יהיה בימים ההם מלמד ששופט שבדורך הרי הוא כשופט אשר היה בדורות הראשונים. וכה"א שהימים הראשונים טובים מאלה אמר רשב"ל אין לך לשמוע אלא שופט שבדורך (רבה קהלת):

(עיין ספר חסידים ענין הנ"ל בענין אחר שהימים הראשונים היו טובים מאלה ולכך יש לשמוע לראשונים יותר מן האחרונים אל תאמר כך שאין לך אלא שופט שבדורך)

שום תשים עליך מלך וגו'. אם יאמר לך המלך שיהא מוראו עליך ותשמור גזירתו שמור גזירת פיו וכה"א כל אשר ימר' את פיך וגו' (רבה נשא):

הרי מצוה מן התורה לשאול להם מלך ולמה נענשו בימי שאול מפני שהקדימו על ידם (פסיקתא):

אפילו אגריפס המלך. פי' רשב"ם דמלך כשר ומבני חשמונאי היה ולא דן דבסוטה הא אמרינן כשהגיע מקרב אחיך גלגו עיניו דמעות (תוס' פסחים דף ק"ד ע"ב):

שהיה לך לדונו בסנהדרין. וקשה לר"י בפ"ק דמגילה אמרי' גבי נבל דמורד במלכות היה לא בעי למדייניה. ואור"י מורד במלכות היה כדאיתא בסמוך. וי"ל דוודאי צריך לדונו ולידע אם הוא מורד במלכות. אבל לענין בזיונו ולעשות הלנת דין להמתין עד למחר אינו צריך וכן משמע דבסנהדרין אמר שדן דוד את נבל ויתגרו איש חרבו (תוס' סנה):

מורד במלכות היה. ולא היה צריך למדיינו קשה א"כ האיך גרסו פ' אחד דיני ממונות דדיני נפשות מתחילין מן הצד דכתיב גבי נבל ויחגרו איש חרבו ויחגור גם דוד חרבו והא מורד במלכות הוה וכו'. ועוד קשה האיך ישב דוד בדין והא אין מושיבין מלך בסנהדרין כדאמר במסכת סנהדרין. ועוד כמה קושיות כו' עד גמירא (תוס' מגילה):

כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה. מכאן קשה לפי' הקונ' דפי' באלו נאמרים גבי אגריפס וקאמרו ליה אחינו אתה. וקאמר בגמרא דבאותו שעה נתחייבו שונאי ישראל כליה שהחניפו לאגריפס. ופי' בקו' דקראוהו אחינו לפי שהיתה אמו מישראל. ולפירושו אמאי נענשו הא אמרי'

אמרי' הכא כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה . ואע"ג דתניא בתוספתא דאין מעמידין מלך אלא מן המשיאין לכהונה מ"מ תימה הוא לומר משום איסורא דרבנן נתחייבו כליי' . ואומר רבינו שמואל דהורדס לא נשא בת ישראל שעשה תשובה כדאמרי' וכו' . ולכך נענשו אע"פ שהיה עבד קראוהו אחינו לפי שהיו אחים במצות . ואתי שפיר הא דאמר שמואל בפ' עשרה יוחסין כל האומר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא . ושמואל גופיה אית ליה כותים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר כו' עד גמירא (תוס' יבמות) :

מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. אע"ג דלא הוי מלך גמור מ"מ היו נוהגים בו כבוד כמלך גמור (תוספות כתובות דף י"ז) :

מצוה שאני . ה"נ פרכינן בפ' כ"ג גבי מלך דתנן לא חולץ ולא חולצין לאשתו . ר' יהודה אומר אם רוצה לחלוץ ולייבם זכור לטוב . איני והא רב אשי אמר וכו' ומשני מצוה שאני . וקשה לר"י וכו' באריכות עד גמירא (תוס' סוטה דף מ"א ע"ב) (עיין ד"ת זה סנהדרין) :

אותו יום נתחייבו שונאי ישראל כלייה . בירושלמי תני הרבה חללים נפלו בו ביום שהחניפו לו ודבר תימה לומר אם היה ראוי מפי התורה כיון דאמו מישראל הוה אלא משום דזילא מילתא כמו שפי' רש"י שיתחייב על חנופה מעוטה כזאת עונש גדול . ופי' ר"י אע"ג דאמר בפ' מצות חליצה וכו' באריכות עד גמירא (תוספות דף יט ע"ב) :

מאן דריש מקרב אחיך רבנן דפשטיה דקרא לא משמע עבד שהוא אחיך למצות אלא ורבנן דרשו מטובחרין שבאחיך (תוס' ב"ב דף ג' ע"ב) :

ינאי המלך עמוד על רגליך ויעידו בך וכו' . וא"ת והא התם אמרינן אפי' ת"ח אינו צריך לעמוד משום האי עשה והאי עשה ועשה דכבוד תורה עדיף כדאמרי' בפ' שבועות העדות (כיון דחכם אינו צריך לעמוד כ"ש מלך דטפי עדיף מת"ח כד אמרי' בפ' שבועות הרב שמחל על כבודו כבודו מחול . מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנא' שום תשים עליך מלך . וי"ל דודאי ת"ח עדיף משום דעשה כבוד תורה עדיף מעשה דכבוד מלך . וא"כ אע"פ דאין צריך ת"ח לעמוד מלך צריך לעמוד . והאי דת"ח יכול למחול על כבודו לאו משום דחשיבא מלך הוי עדיף טפי אלא משום דקרא דאמר שום תשים עליך מלך וגו' שתהא אימתו עליך ואין כבודו בא לו משום עצמו אלא משום דמצות המקום כך הוא ואין יוכל להפקיע מצות המקום . אבל ת"ח תורתו דיליה היא ויוכל למחול היטב על כבודו כדאמר במסכת ע"ז בתחלה נקראת על שמו שנא' בתורת ה' חפצו וגו' (תוס' סנהדרין דף י"ט ע"א וכתוס' שבועות דף ל' ע"ב יש עוד תירוץ א' שאני דיני נפשות דחמירי . ועוד תוס' זבחים דף ט"ז ע"ב יש ג"כ על זה ב' תירוצים) :

מלך מותר בו . תימה למה נענש אחאב על נבות כיון שלא רצה למכור לו כרמו וכו' . ועוד פ' המוכר כו' עד גמירא (תוס' סנהדרין דף י"ז ע"ב) ;

עוקרים על המלכים . וא"ת אמאי לא פריך הא איכא צער בעלי חיים כדפריך לקמן גבי נושא ונותן בשוק ע"א . בשלמא משום בל תשחית ליכא כיון לכבודו של מלך עושין כן אין כאן השחתה דהוי כמו תכריכין של מאה מנה אלא צער בעלי חיים מותר . וי"ל דשאני כבוד המלך שהוא כבוד לישראל ואתי כבוד דרבים ודחי צער בעלי חיים (תוס' ע"ז דף י"א) (ע"ל פ' משות על הית נדרו של נדקיה שהיה מלך וכו') :

אבל איסורא אין חכמה ואין עצה ואין תבונה וגו׳. בסנהדרין פ׳ כ״ג מעיד מוהתעלמת מהם לא מצי לשנויי הא דמעיד היינו באיסור דא״כ אפילו מלך נמי דגבי איסורא לא אמרה .תורה שתהא אימתו עליך משום דאין חכמה ואין עצה וגו׳ עד גמירא (תוס׳ שבועות דף ל׳ ע״ב):

חדא לאתויי גר. משמע דכשר אע״ג דאין אמו מישראל. ותימה דבפ׳ החולץ אמרינן רבא אכשיר לרב מרי בר רחל ומני׳ בפורסא דבבל דכיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה. וי״ל דהכא מיירי בדין גר חבירו כדאמרי׳ בפרק מצות חליצה גר דן חבירו ד״ת. וא״ת דבפ״ק י׳ יוחסין דמקשה הגמרא ורמינהו הכל כשרים וכו׳. ואמר ר׳ יהודה לאתויי ממזר. ומאי קשיא לישני דהיינו דווקא לדון ממזר ביוצא בו דומיא דגר ואם יאמר דהכא מיירי בגר שאמו מישראל אתי שפיר. וי״ל שאני ממזר כיון דאמו ואביו מישראל שפיר מקרב אחיך קרינן ביה. תדע דהא דרשינן עליך הוא דבעינן מקרב אחיך. וממזר מקרי שפיר עליך דבא מזרע ישראל. ואי ממזר פסול לדון לישראל מפסיל נמי לדון ממזר חבירו. והא דתניא בתוספתא דאין מעמידין מלך אלא מן המשיאים לכהונה היינו מדרבנן. אבל מדאורייתא אפילו ממזר חשוב (תוס׳ נדה דף מ״ט ע״ב):

שכינתא איהי מצות העמדת מלך. הה״ד שום תשים עליך מלך וכביכול כל זימנא באתרהא לית מלכא. ובגין דשכינת׳ דאיהו מלכות על בר נש אתמר ביה שום תשים עליך מלך למהוי ישראל כולהו בני מלכים דלית מלך בלא מלכות דבגלותא שפחה תירש גבירתה. ובזימנא דייתי משיחא אתמר ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה (תיקונים תיקון ד״א):

אורייתא תרין פקודין אית בה והגית בו יומם ולילה. תניינא למהוי למלכ׳ ס״ת דאזיל עמיה בכל אתר הה״ד והית׳ עמו וקרא בו יום ולילה כל ימי חייו. ס״ת אמאי איהו למלך בגין דאיהו לאו מלך אלא מסטרא דמלכות. וצריך למהוי עמיה כל ימי חייו בכל אתר ס״ת הה״ד והיתה עמו וקרא בו יום ולילה דאיהו עמוד׳ דאמציעותא לאתקשרא בהקב״ה ובשכינתיה. וס״ת היא דרגא דיעקב דאתמר ביה ויעקב איש תם וס״ת צריך למהוי תם בלא חסר דאי חסר הוא או יתיר או חילוף פסולה ולאו איהו דיוקנא דס״ת דלעילא (תיקונים תיקון ד״ס):

כל מי שהוא ירא שמים נעשה מלך ממי אתה למד מאברהם וכו׳. ואפי׳ ממשה שנתיירא ונעשה מלך (רבה בהעלותך):

כל מי שעסק בתורה נעשה מלך שנא׳ ויהי בישורון מלך וסמיך ליה תורה צוה וגו׳ (תנחומא פ׳ כי תשא):

מפני מה זכה שאול למלכות מפני ענוה שהיה בו שנא׳ ודאג לנו שקל כבוד עצמו כיוצא בו (ילקוט שמואל):

מפני מה זכה יוסף למלכות מפני שכבש יצרו דתנינן כל הכובש יצרו מלכותא דשמיא אחול עלוהי (זוהר):

מפני מה זכה יהודה למלכות מפני שם הוי״ה דאית ביה יהוד״ה והקב״ה עשה יקרא לשמיה והה׳ רומז לדוד וכו׳ (מדרש הנעלם):

לא ירבה לו וגו׳. כשנתן הקב״ה התורה לישראל נתן בה מצות עשה ומצות לא תעשה ונתן למלך מקצת מצות שנא׳ לא ירבה לו סוסים וגו׳. עמד שלמה המלך והחכים על גזירתו של הקב״ה אמר אני ארבה ולא אסור

אביר לבבי. אמרו רבותינו באותו שעה עלה היו"ד שבירב' ונשתטחה לפני המקום ואמרה רבש"ע לא כך אמרת אין אות בטילה מן התורה לעולם. הרי שלמה עומד ומבטל אותי וכו'. אמר הקב"ה שלמה ומאה כיוצא בו יהיו בטלים וקוצו של יו"ד א נו מבטל וכו' (רבה ואלה):

שלמה ע"י שביקש לבטל אות א' עלה קטרוגו ומי הוא קטרוגו ר' יהושע אמר יו"ד שבירבה קטרגו. ר' שמעון אומר משנה תורה עולה ונשתטחה לפני הקב"ה אמרה רבש"ע עקרני שלמה ועשאני פלסתר שכל דייתקי ששנים ושלשה דברים בטלים כלם בטלים והרי שלמה בקש לעקור יו"ד שבירבה כתיב לא ירבה לו נשים והוא הרבה לו וכו'. אמר הקב"ה צא לך שלמה ומאה כיוצא בו ויו"ד ממך אינה בטילה לעולם (רבה מצורע):

כשעבר שלמה על ב' מצות לא ירבה וכו'. אמר הקב"ה ולשמחה מה זו עושה מה עטרה הוא עושה בידך רד מכסאך. באותו שעה ירד מלאך כדמות שלמה יושב על כסאו ושלמה היה מחזיר לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ואמר אני קהלת והיו מבין אותו וכו' (רבה קהלת):

בשעתא דסילוקא קמיה מלכא קדישא אמרה קמיה הא שלמה מלכא עביד פלסתר לי' ומאן י' י' דלא ירבה לו סוסים ולא ירבה לו נשים וכסף וזהב לא ירבה. א"ל הקב"ה שלמה תתאבד ואלף אחרנין ואת לא תעקור מגו אתרך. בההוא שעתא נפקת קו"ף מקמיה הקב"ה ותריך ליה ממלכותא ואזל הדיוט בעלמא והוא מכ"יז באות ק' אני קהלת הייתי מלך על ירושלים (מדרש הנעלם):

כד הוי שלמה מלכא יתיב על כורסיה מלכותא אתגבי לביה לחדא על עותריה ועבר על גזירת מימרא דה'. וכנס סוסין ורתיכין ופרשין סגיאין. וצבי כספא ודהבא לחדא ואתחתן בעממין נוכ־אין. מן יד תקיף רוגזא דה' עלוהי. ושדר לוותיה אשמדאי מלכא דשדא. וטריד יתיה מן כורסיה מלכותא ונטיל גושפנקיה מן ידיה. בגין דיהוי מטלטל וגלי בעלמא לאוכחתיה. והוי מחזיר על כרכא פלכא וכרכי ארעא דישראל בכא והכין אמר אני קהלת וגו' (תרגום קהלת):

וכי מאחר דעל סוסא חד קאי בלא ירבה סוסים למה לי. פי' דמשמע תרי. ה"נ אי לא כתוב אלא סוס אחד ה"א לכמה סוסים חדא לאו איכא. כתב רחמנא סוסים והדר סוס לחלק על כל א' ואחד. פי' אי כתב סוס גבי לא ירבה ה"א על סוס א' בטל הוא עובר כדמוכח קרא דהרבות סוס. ומ"מ לכמה סוסים ליכא אלא חד לאו לכך שינה הכתוב לעבור בעשה ולא תעשה. פי' לא ירבה לו סוסים למה לי כלל. ולא יתכן דלמען הרבות סוס לאו עשה הוא אך קאי אלאו דלא ישוב (תוס' סנהדרין דף ק"א ע"ב):

א"ל ולא ירבה לו סוסים. א"ל מי שמרבה סוסים א"ב מחזק מצרים חיצונים זהו ולא ישיב העם מצרימה. א"ל א"כ לכתוב ולא ירבה סוסים מאי לו. א"ל בני אם לא יאמר לו א"כ אני אומר שלא לרכוב כלל. וא"כ ישראל מה תהא עליהם. לכן אמר לו סוסים לו פונה פנים ואחור והכי אמר לא ירבה לו כדי שלא יצא השפע לחוץ. ופונה גם לאחור ולסוסים. והכוונה כדי מרכבתו ויהיה לו הוא ישראל הגשמי הוא מרכבה העטרה ולכן ל"ו כן ירבה סוסים (פליאה):

דע כי הקב"ה אמר למשה עלה אלי ההרה ועלה ומצא שאמר הקב"ה לא

 ירבה

ירבה לו נשים ולא יסור לבבו. וא"ל מרע"ה רבוני דעלמא לבו מבעיא ליה. וא"ל לב שלך הגשמי יסור לבו הרוחני ממחשבתו (ע"ס סוד גדול):

הרבה זמן הייתי נבוך על שלמה המלך ע"ה שכתוב בו ויחכם מכל האדם איך נאבדה ממנו אותה החכמה השכלית כי לעת זקנתו נשיו הטו את לבבו אחרי אלהים אחרים וכו'. מה שאין ראוי לשוטים שאין בהם דעת ולא תבונה וכו' בהתבונני ה' על המכונה הזאת כי היו אלף נשים נכריות והוסר מסוה מעל פניו. כי אמרו בעלי קבלה האמיתיות כי סכום מדריגות הטומאה שנשפעו' באילן העליון שעת זוהמת הנחש היו אלף כחות נקראים בשם נכריות. שלמה המלך ע"ה היותו קשור באילן ההוא ברוב חכמתו ולהבחין זוהרי חכמה ולהבין ולהשכיל ולהשלים סוד הענין האילן נמשך אחריהן לדעתו להכיר ולהשלי' המדריגה. ועל זה אמר וילך שלמה ולא כתיב ויעבור שלמה. אלא וילך הלך לתור ולבקש ולפרוש ענין השלים החכמה. דבר על בוריה עד שנמשך אחר זה יותר מדאי. והיה זה לו לרושם מאת הק"בה. כי מצוה היא לדעת ולבקש כל אותו ענין ולהבחין בין טוב לרע. אבל לא להדביק בו. דוגמת זה היה חטא של נח שנא' וישת מן היין וישכר. וזהו קח לך אשת זנונים כלומר שידע ויחקור אחר סיבה זו לראות אחר ענייני עם קדוש שחטאו ונמשכו אחר סיבה זו. כי עליה אמר שלמה לשמרך מאשה זרה לקח גומר בת דבלים שהכל גומרי' בה. כי בסבתה נמשכו כל תולדות שבעולם כענין שנאמ' הן בעון חוללתי וגו'. דבה רעה בת דבה רעה הבאת מכח הנחש שהטיל בה זוהמא (רקנטי):

לא ימצא בך מעביר בנו וגו'. קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וגו'. עשרה מיני חכמות של כישוף. לכן אושיט הק"בה במצרים ידו עשר אצבעות ובלבל אותם (זוהר ואה"א) (עיין מעשה רב עם המערכה וכו'):

וחובר חבר וגו'. מאי וחובר. האי מאן דאזל בחד סטרא אחרא וחרש תרשין. איהו בההוא חברותא כההוא חבר רע ושארי בחברותא בההוא חבר איש משחית ובסטרא דקדושה בסטר ימינא אתחבר טוב דעביד טיבו עם בר נש בעלמא דין ובעלמא דאתי. ואינון חברייא קיימו תדיר על בר נש וכו' (זוהר פקודי פ' תמ"ח):

אמר ר' יוסי בשעה דעלמא בעי למטרא אמאי אתינון לגבי דמתי' והא כתיב ודורש אל המתים ואסור א"ל ודורש אל המתים דייק דאינון חייבי עלמא משאר עמין עע"ז ואשתכח' תדיר מתים אבל ישראל אינון זכאי קשוט על עלמין שלמה קרי עלייהו המתים שכבר מתו בזימנא אחרא והשתא אינון חיין ועוד דשאר עמין כד אתו לגבי דמתים באו בחרשי' וישראל אתו בתשובה ובתענית בגין דנשמתין קדישין בעי רחמי עלייהו (זוהר אחרי מות ע' קנ"ז):

אמר ר"י כל האמור בפרשה נצטוו על בני נח שנא' לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש וכתיב בתרי' כי תועבת ה' כל עישה אלה (רבה נשא):

אתה מוצא תועבה א' כתיב בתורה וכתיב ביה עשר לא ימצא בך מעביר וגו' וחובר חבר ושואל אוב וידעוני כו' וכאן שבע תועבות עא"כו כו' (רבה תולדות):

והנשאל בהם באזהרה ואל תפנה ובאזהרה דמכשפים גופים מלא ימצא בך וקשה דאי אל תפנה אזהר' לנשאל א"כ תהא בו כרת דכתיב בפ' קדושי' והנפש אשר תפנה והכרתי אות' וי"ל איפכא דאזהרה לנשאל

מלא ימצא בך דכתיב בקרא בהדיא שואל אוב וידעוני (תוספות סנהדרין דף ס"ה) :

מעלה בזכורו היה מעלה ומושיב המת על זכורו ולא יתכן בבעל אוב דשאול אלא נראה דשם מכשפות כך היא תרגומו דאוב וידעוני בידין ודכורין ומיהו יש קצת לתמוה דהוה ליה למנקט בידין שהוא תרגום של אוב (שם) :

שומר רוח לא יזרע בו גברין דעביד חרשין וקוסמין לא יעבוד טוב לעולם ודאסתכל במזלייא לא טגבי אגריה אדם חרשין ורוחין מתילין לרוח' דלא מתפיס בידו דבר נש ומזלי' מתילין לענני שמיא דאזלו ולא תייבין (תרגום קהלת) :

מנין שמשתמשין בבת קול בירושלמי תני לא תנחשו ולא תעוננו אע"פ שאין ניחוש יש סי' (תוס' שבת דף ל"ג ע"ב) :

תמים תהיה עם ה' אלהיך וגו' פתח ר' אילעי ואמר תמי' תהיה עם ה' אלהיך . מאי בין תם לתמים באברהם כתיב התהלך לפני והיה תמים יעקב דאשתלים יתיר כתיב ביה ויעקב איש תם אמאי אקרי איש תם דלא אשתאר ביה פסולת כלל דהא פריעה הוה ביה (זוהר שלח לך) :

כלדאי בכולא סוגיא משמע דהיינו חוזה כוכבים ולא כמו שפי' רש"י בערבי פסחים מניין שאין שואלין בכלדים שנא' תמים תהיה ופי' אוב ועוד קשה דבהדי' כתיב אל תפנו וגו' כו' עד גמירא (תו' שבת דף קנ"ז ע"א) :

תמים תהיה וגו' במאי אתעביד בר נש תמים דיהא ת"ם י"ם כמה דאתמר ויעקב איש תם כל אינון דרגין דקדישין דילי' אקראים ים ולא אתפרשי' מניה לעלמין אף אנת כגוונא דא לעדאה מינך דרגין נוכראין ולאתקשרא בתמים למהוי בדרגין קדישין רזא דים ודרגא קדישא דת"ם (זוהר שלח לך ע' קס"ג) :

נביא מקרבך מאחיך וגו' זה יהושע נאמר כאן אליו תשמעון וביהושע אמר וישמעו אליו וכו' וי"א שהוא ירמיה וכו' (בחיי) :

שלש ערים תבדיל לך וגו' כשהאדם נפטר מן העולם הנפש שוכב' בקבר והרוח בג"ע שלמטה והנשמה בג"ע שלמעל' ר"ח ושבת מתקבצים שלשת' ועולין למעלה זהו שאמר שלש ערים תבדיל לך הם ג' מקומות אלו (מדרש) :

וזה דבר הרוצח וגו' דרשו רז"ל וזה דבר הרוצח אמר רוצח אני וסוד הוידוי כשיבא גואל הדם הוא סמ"אל להלשין עליו . א"ל הקב"ה כבר קדמוך זה והוד' מעצמו ומודה בקנס פטור (מ') :

אחר שאמר בפ' שלמעלה וזה דבר הרוצח אשר ינוס שמה וחי אשר הכה את רעהו כי עד מקום ממשלת הדין ושם עשה ממשלת הדין שליחותו שנא' והאלהים אנה לידו וזה הטעם ונשל הברזל כבר דע ענין הברזל שהוא חרב להט המתהפכת המחברת את העולם וסוד עץ תבינהו מפסוק ותלית אותו על העץ כד"א ויורהו ה' עץ וכו' וגברה מדה"ד על מד"הר (רקנטי) :

וגם אל אחת הערים וגו' אות חי"ת היא למדת הו"ד שמאותו צד נשחטים הקרבנות לצד צפון וכו' ומאותה מדה בא כח הד־זיי' שנדחית הנשמה או שום מלאך העליון ממקומו . והנשמה נדחית מכסא הכבוד והולכת לבקש

שם הגוף יהיה דעה שלא ימות ונס אל אחת הערים האלה ות"י כלומר שנסה אל א' הגופים לרוב צער דחייתם וכו' (תמונה) :

ואם ירחיב ה' גבולך ויספת עוד שלש ערים וגו' כיון שחטא הבל יצא בברור שיתחייב מיתה הוא וכל זרעותיו וכו' וז"ס הפס"ק ואם ירחיב ה' גבולך ויספת עוד ג' ערים הנה קשה אחר שיבא משיח לא יהיו רוצחים כו' אך דעו כי כל זרעו של הבל נתחייב מיתה ולכך הרגו קין להבל ואמנם משה הרג המצרי קודם זמנו להעלותו ע"י שם מ"ב ונתחייב גלות ונתגלה למדי וזהו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמ"ה אותיות מש"ה (עמק המלך) (עיין זה בכוונת האר"י ותמצא ביאור יפה על פ' זו) ;

בזמן מלך המשיח מוסיפין שלש אחרות על שלש אלה שנאמר ויספת לך שלש ערים על שלש אלה והיכן מוסיפים אותם בערי הקניזי והקני והקדמוני שכרת לאברהם אבינו ועדיין לא נכבשו ועליהם אמר הכתוב ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך (רמ"בם פ' ח' הלכות רוצח) :

ועשיתם לו כאשר זמם וגו' צריך אני לעורר אותך על מאמר רבותינו ז"ל שאמר כאשר זמם ולא כאשר עשה. איך עלה בלבם טעמי המצות וקידם צריך שתדע שזהו המאמר לא אמרו רז"ל בדיני נפשות אמנם דיני ממונות עונשים אף אחר המעשה וכן אמרו רז"ל הרגו אינן נהרגים ואחר הקדמה זו תדע כי הקב"ה לא עביד דינא בלא דינא ומי שאינו חייב מיתה לא יבוא לידי כך שיהרג בעדי שקר ואם נהרג בעדי שקר ודאי חטא בכיוצא בזה שהוא היה ראוי לכך תמצא אלו שהעידו עליו אע"פ שהוזמו גברא קטילא קטלו ומרשעים יצא רשע וכענין שאמרו חז"ל הורג שוגג הקב"ה מזמנו לפונדק וכו'. אמנם קודם המעשה דם נקי רצה לשפוך וע"כ נדונין וזהו בסבת שהשכינה שרוייה עם הדיינים מה שכוונתיה למ"ש אין דבר מקולקל יוצא משם כי השכינה מסכמת לדעתם שנאמר אלהים נצב בעדת אל (רקנטי) :

מי האיש אשר בנה בית ולא חנכו וגו'. מאן גברא דבנה ביתא חדתא ולא קבע ביה מזוזתא לשכליל יתיה יהך ויתוב לביתיה דלמא גרם ליה לחובא ויתקטל בקרבא ומאן גברא דנציב כרמא ולא פרקיה מן כהנא ואחליה יתוב לביתיה דלמא יגרם חוביה ויתקטל בקרבא (תרגום) ;

המת במלחמה מת בלא יומא וכה"א או יומו יבא או במלחמה ירד ונספה (נחיי) :

הטעם בכהן כי הוא המגין על ישראל ומכפר עליהם כי הוא ראש הבנין. ומי אשר בנה בית. אשר נטע וגו' אשר ארס וגו' דע כי אלו השלשה מזומנים לפגע העולם יותר מאנשים אחרים. ומדת הדין מקטרגת עליהם והעגל יוכיח וכו' (רקנטי) :

פן ימות במלחמ'. אם אינו שומע לדברי הכהן לסוף מת במלחמ'. ואיש אחר נאמר כאן ואיש אחר. ונאמר להלן אחר. מה אחר האמור להלן אחר. אף אחר האמור כאן אחר (ספרי) :

מי האיש הירא ורך הלבב וגו'. וירק חניכיו ר"ל אמר בפ' שופטים הוריקן המד"א מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו (רבה לך לך) :

הירא ורך הלבב שיש עבירה בידו בסתר. ר"ע אומר הירא ורך הלבב במשמעו. ר"י הגלילי אמר הירא ורך הלבב זה בן ארבעים שנה (ספרי) ;

כי תקרב אל עיר להלחם עליה וגו׳. ותקרא אשה חכמה מן העיר ויקרב אליה ותאמר האשה האתה יואב שאתה אב לישראל ולית אתה לפום שמך לית אתה ודוד בני תורה עד כאן תמו דברי תורה לא כתיב כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום. א"ל מאן את א"ל אנכי שלומי אמוני ישראל. אני הוא ששלמתי מנין ישראל במצרים (רבה ויגש) (גם בקהלת):

כיון דאמרו מארץ רחוקה באנו. וא"ת בלאו הכי נמי מיהוי חיילי שבועה והא הוי נשבע לבטל את המצוה דכתיב לא תחיה כל נשמה. ואע"ג דאמרי׳ בירושלמי אמר רשב"י שלש פרוזדגאות שלח יהושע לא"י עד שלא נכנסו לא"י. מי שהוא רוצה להפנות יפנה להשלים ישלים לעשות מלחמ׳ יעשה מלחמ׳. גרגשי פנה והלך לאפריקי. גבעונים השלימו שנאמ׳ כי השלימו יושבי גבעון עם ישראל. ל"א מלכים עשו מלחמה ונפלו היינו קודם שעברו הירדן כדקאמר עד שלא נכנסו לארץ. אבל משנכנסו היה משמע שלא היו יכולים להשלים. ולכן הוצרכו להערים ולומר מא"ץ רחוקה באנו. וי"ל דע"כ באין רוצים להשלים כתיב לא תחיה כל נשמה כדמוכח בקראי וקראת אליה לשלום וגו׳. ואם לא תשלים עמך וגו׳. רק מערי העמים לא תחיה כל נשמה. וא"ת מ"ט דר׳ יהודה הא וודאי שבועה בטעות הוי. ועוד לר׳ יהודה האיך הניחם בארץ הא כתיב לא ישבו בארץ וגו׳ וה"ל נשבע לבטל המצוה. וע"כ משום חילול השם היה כדאמרו רבנן. וי"ל דקא סבר ר׳ יהודה דאי איתא יש לו הפרה לא הוי חילול השם. וא"ת בלא חילול השם נמי לא היו יכולים להרגם כיון שבאו להתגייר וכו׳. וי"ל דאי לא חילל השם נהי שלא היו יכולים להרגן היו יכולים לגרשם מעליהם. ועוד דבאותה שעה לא באו להתגייר כ"א אחרי כן (תוס׳ גיטין דף מ"ו ע"א):

וכל העם אשר את יואב משחיתים להפיל את החומה. כיון שהרגישה ס"ח התחילה צועקת קראו לי ליואב א"ל האתה יואב שהפסוק מקלסך יושב בשב׳ תחכמוני לא קראת בתור׳ כי תקרב אל עיר להלחם וקראת לשלום. לא היה לך לעשות כן דברו ידברו בראשונה לאמר שאל ישאלו וקראת אליה לשלום. למה תבלע נחלת ה׳. כיון ששמע כן נתיירא ויאמר יש כאן צורך שנא׳ ויאמר יואב חלילה. א"ל יואב לא כן הדבר כי איש מהר אפרים אדם בעל טום עע"ז שנא׳ ושם נקרא איש בליעל שבע בן בכרי שמו וכו׳ (ילקוט מלכים):

אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראים לו שלום. א׳ מלחמת רשות א׳ מלחמת חובה שנאמ׳ כי תקרב אל עיר וגו׳ וקראת לשלום. אם השלימו וקבלו עליהם ז׳ מצות שנצטוו בני נח שנא׳ והיו לך למס ועבדוך קבלו עליהם המס ולא קבלו עליהם העבדות או איפכא אין שומעים עליהם עד שיקבלו שניהם ואסור לשקר בברייתא אחר שקבלו ז׳ מצות ואם לא השלים ולא קבלו עליהם ז׳ מצות עושים עמהם מלחמה והורגים כל הזכרים הגדולים ובוזזו ממונם וגופם ואין הורגים אשה ולא קטן בד"א במלחמת הרשות אבל ז׳ אומות ועמלק שלא השלימו אין מניחים מהם נשמה שנא׳ ולא תחיה כל נשמה (רמב"ם הלכות דעות):

למה בז׳ עממים הורגים ולא מניחים מהם נשמה והשאר האומות נחית הטף והנשים. לפי שבשאר אומות המלחמות הוא נגד המזלות לא כנגד השרי׳ העליוני׳. אבל במלחמות מצוה המלחמה נגד שרים שלמעל׳. לפיכך יש לנו לעקור את הכל שלא נחיה בהם דבר. כי בזה יהיו נעקרים ובטלים

יבטלים מן העולם בין למעלה ובין למטה. לפי בא"י שבה ישראל אין שום שר שולט בה אלא הקב"ה שנא' ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה וגו' (בחיי):

טעם וקראת אליה לשלום. שלא יתרחק מפעולות חס"ד בשעת מלחמה שלא תהא מדה"ד קשה כענין פן תרבה עליך חית השדה (רקנטי):

ואכלת את שלל אויביך וגו'. רב אמר דמן התיר לא תחיה כל נשמה. ממונם התיר דכתיב ואכלת שלל אויביך (רבה שמיני):

וארא בשלל. ראיתי מה שכתוב בתורה ואכלת שלל אויביך. מיד וישלח יהושע מלאבי' וירוצו האהלה כדי שלא יגנבו שבט יהודה ויוסיפו במחליקת (תנחומא):

נסקל על חילול שבת ונשרף על שמעל בחרם (שם):

כי תצור אל עיר וגו'. אם ת"ח הגון הוא ממנו תאכל. פי' למד לפניו ואותו לא תכרות כלומר לא תפרוד ממנו לילך לפני רב אחר. ואם לא לא תלמוד לפניו והא דאמרי' דלמדים מת"ח אע"פ שאינו הגון כר"א שהיה למד לפני אחר. במסכת חגיגה וכו' (תוס' תענית דף ז'):

טעם לא תשחית את עצה. כבר ידעת מאמר רז"ל אין לך כל עשב ועשב מלמטה וכו'. והנה בהשחיתו למטה פגום הוא למעלה אמנם אם אין טוען פירות כבר פסק כחו. וכבר ידעת מאמר רז"ל לא שכב שכחת ברי אלא דקיץ תאנתא בלא זמניה. וזהו כי האדם עץ השדה וארז"ל בפרקי ר"א בשעה שכורתין אילן שעשה פירות הקול יוצא מסוף העולם ועד סופו ואין הקול נשמע. וכן בשעה שהנשמה יוצאה מן הגוף (רקנטי):

ת"ח כמה חביבין אינון דמשתדלין באורייתא קמי קב"ה אפילו בזימנא דדינא קשיא תליא בעלמא ואתייהיב רשו למחבלא ליה כלא קב"ה פקיד ליה על עלמא עלווייהו על אינון דמשתדלין באורייתא דהכי א"ל הקב"ה כי תצור אל עיר. בגין חובין סגיאין דחטאין לקמאי ואתחייבו בדינא ימים רבים ימים שנים רבים שלשה תלתא יומין דא בתר דא. ואשתמודענא דבר במתא אתי ואפקיד לך על כל בני ביתי. לא תשחית את עצה דא ת"ח דאיהו במתא דאיהו אילנא דחיי אילנא דיהיב איבין. את עצה ההוא דיהיב עיטא למתא דיתבין ביה. וע"ד לא תשחית את עצה לנדוח עליה גרזן לנדחא עליה דינא ולאושטא עליה חרבא מלהטא משננא ההוא דקטל לשאר אנשי דעלמא. כי ממנו תאכל וכי ההוא מחבלא אכיל מיניה לאו אלא ממנו תאכל ההוא טנרא תקיפא האי דכל רוחין תקיפין מיניה דלית הנאה ותאובתא לרוח קודשא בההוא עלמא אלא ההוא אורייתא דההוא זכאה כביכול דההוא זכאה מפרנס ליה יהיב ליה מזונא בההוא עלמא יתיר מכל קרבנין דעלמ' בקרבן מאי כתיב אכלתי יערי עם דבשי אכלו רעים. ומיומא דאתחרב בי מקדשא בטלו קרבנין לית להק"בה אלא אינון מילין דאורייתא ואורייתא דאתחדשא בפומיה. בג"כ כי ממנו תאכל ולית מזונא בההוא עלמא אלא הוא ואינון דכוותיה. וכיון דממנו תאכל ואיהו זן ליה איהו לא תכרות הוא טמיר ביה דלא תקרב ביה כי עץ השדה דא אקרי אדם דאשתמודע עילא ותתא עץ השדה אילנא רברב' ותקיף דההוא שדה אשר ברכו ה' דא סמיך עליה אילין דאשתמודע דההוא שדה חזיר לבא לפניך במצור מלה דא אהדר דכתיב לא תשחית את עצה הוא דיהיב לון עיטא לאתקין למתא לבא לפניך במצור איהו יהיב לון עיטא לאתקנ' ולאהדרא

בתיובתא ואתקין לון מיני זיני בוקינוס ושופרין לבא מפניך מאי לבא מפניך לבא לקמאי ולאעלא מפניך מקמי דחילו דילך במצו' באתר דעילאין ותתאין לא יכלון לאעלא תמן כו' ומאן איהו תשובה דא איהו מצור אתר תקיף וטינרא תקיפא. וכיון דעיטא דא נטלו אנא מכפר לחוביהו ואתקבלן ברעוא לקמן. וכ"ד פקיד הק"בה ע"ל אינון משתדלי באורייתא. בג"כ זכאין אינון דמשתדלי באורייתא אינון אילנין רברבין בהאי עלמא ובעלמא דאתי (זוהר בלק ע' ר"ב):

רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא וגו' ווי לבני נשא דלא משתדלין באורייתא דאתקריאו עצים יבשים דאינון עתידין לאוקדא בנורא דגיהנם ולאו למגנא אמרו רבנן מארי מתניתין דאינון עמלין וירתין גיהנם ואע"ג דמתרבי אלנא דאיהו גופא דאורייתא ולית ליה איבא דא פקודין דעשה מה כתיב ביה רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכרת ובג"ד אמרו מארי מתניתין לא המדרש עיקר אלא המעשה (תיקוני' תיקון כ"ב):

ויצאו זקניך וגו' ויפקון מן בי דינא תרי מן חכמיך. ותלת מן דייניך (תרגום);

יכול זקני השוק כאן מוכיח זקני משמע הדיוטות וכן לגבי עגל' ערופה וכו' ובפ' עגלה ערופה משמע זקני העיר בעינן שהוא ב"ד וי"ל דזקני העיר שאני דמשמע המיוחדים שבעיר (תוספ' סנהדרין דף י"ד ע"ב):

ולקחו זקני העיר וגו' ר' שמעון הוי יתיב ולעי באורייתא והוי משתדל בהאי קרא ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר וכו' וערפו שם את העגלה בנחל ודינא איהו בקופיץ לערפה ליה א"ל ר' אליעזר האי למאי אצטריך בכה ר' שמעון ואמר ווי לעלמא דאתמשיך בתר דא דהא מן ההיא יומא חויא בישא דאתפתי ביה אדם שליט על אדם שליט על בני עלמא איהו קאים למחטי ית עלמא ועלמא לא יוכל לנפקיה מעונשיה עד דיתי מלכא משיחא ויוקים הק"בה לדמיכי עפרא דכתיב בלע המות לנצח וגו' וכתיב רוח הטומאה אעביר מן הארץ ואיהו קאים על עלמא דא למיטל נשמתין דכל בני עלמא בני נשא ות"ח הא דכתיב וכי ימצ' חלל וגו' ואי תימא דבר נש דא על ההוא ידא דמלאך המות נפקא נשמתי' לאו הכי אלא כל מאן דקטיל ליה אפיק נשמתי' עד לא מטא זימניה לשלטאה ביה ההוא מלאך המות ובגין כך ולארץ לא יכופר הדם ולא די לון דקאים איהו למחטי עלמא למגנא ולקטרגא תדיר כ"ש דגזלין מניהו מה דאית ליה לנטלא והק"בה חיים על בנוי ובגין כך קריבין על האי עגלה בגין לתקנא עמיה מה דאתנטיל מההוא נשמתא דבר נש מיניה ולא ישתכחת מקרבין על קריבין בההוא עלמא ורזא עילאה הכא שו"ר פר"ה עג"ל עג"לה כולהו ברזא עילאה אשתכחו ובגין כך מתקנין ליה הה"ד ידינו לא שפכה את הדם וגו' לא שפכנא ולא גרמנא מיתת' ובדא לא אשתכח מקטרגא ובכולהו הק"בה יהיב עיטא לעלמא (זוהר פ' ויחי):

וערפו שם העגלה וגו' אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר מבוראך מדבר בשאול דכתיב ויבא שאול עד עיר עמלק. ר' נחוניא בן הקנה ור' בניי' אמר התחיל מדיין נגד בוראו ואמר כך אמר הק"בה לך והכית את עמלק אם אנשים חטאו הנשים מה חטאו והטף מה חטאו והבקר מה חטאו ושור וחמור מה חטאו יצתה בת קול ואמר אל תהי צדיק הרבה מבוראך. ורבנן אמרו התחיל מדיין נגד עגלה ערופה ואומר אמר הכתוב וערפו שם העגלה בנחל הוא הורג והיא נערפת אם אדם חטא בהמה מה חטאה יצתה

בת קול ואמרה אל תהי צדיק הרבה רש"בל אמר כל מי שנעשה רחמן במקום אכזרי סוף נעשה אכזרי במקום רחמים שנא' ואת נוב עיר הכהנים הרג לפי חרב ולא תהא נוב כזרעו של עמלק רבנן אמרו כל מי שנעשה רחמן במקום אכזרי סוף שמדת הדין פוגעת בו שנא' וימת שאול ושלשת בניו (רנס קהלת) :

נערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג בפ' החימש פי' הקונט' הך דרשה מואתה תבער דם הנקי ולא עיין כאן מיהו יש לקיים פירושו דהך סוגיא דשמעתין דמיקמיה ואתה תבער להקיש שופכי דמים לעגלה ערופה אתיא כמ"ד חנק חמור כדמוכח בפ"ד מיתות דלמ"ד חנק קל יליף סייף ברוצח מנקם ינקם הלבך לדידיה אייתר ואתה תבער לוע"פו העגלה ואח"כ נמצ' ההורג וקרא דולארץ לא יכופר דרשינן ליה לכדרבא בפ' בתר' דכריתות דמייתינן עגלה ערופה אע"פ שעבר יום הכיפורים עליה (תוספות כתובות דף ל"ז ע"ב) :

הערופה כשהיא שלימה לקמן בפרקין נמי דרשינן הערופ' זאת בעריפת ואין אחרת בעריפה . ובפרק כל הבשר גבי דבר שנעשה מצותו אמר תרי מיעוטי כתיב ושמו הערופה . וי"ל דמהערופה משמע שפיר ההוא מיעוטא הזאת בערופה ומדסמיך העגלה ערופה דרשינן עגלה שלימה (תוס' חולין דף י"ז) :

וערפו שם העגלה וגו' . יציאת הזקנים והמון עם ועריפה שהרבה דברי העם ויתפרסם הענין ויודע ההורג . וכן שלא לעבוד ושלא לזרוע גם הוא סבה שבעל הקרקע יחזיר בכל הצדדים ויערים להודיע ההורג שלא תשם אדמתו (ליוני) :

טעמא דמצות עגלה ערופה משום דקטילו דההוא חלל אתקיף סטרא אחרא מסאבא מתרי טעמי חדא דשליט בבנהא דמטרוניתא' וקטל חד מנהון ותו דקטל ליה בדרך אכזריות דאי הוי קטלין ליה ב"ד הוי בוררים ליה מיתה יפה . ותו דע"ז שליטו דשלט ההוא סטרא בההוא חלל אסתאב נפשיה דההוא חלל בההוא סטרא וכו' ולכן פקיד הק"בה דסבין עגלא דאיהו האי סטרא ולנת' איתן דאיהו קשה רמיז לההוא סטרא והוי ערפין ליה דאיהי מיתה אכזריות כי היכי דעביד ההוא סטרא לההוא חלל . וע"י ההוא עובדא משתליף נפשיה דההוא מההוא סטרא ובהכי מתקן פגימו דה"א בתראה (מגיד) :

מלחמה וכו' תימה למה הקדים פ' זה קודם פ' עגלה ערופה והלא שנה משוח מלחמה אחר כולן . וי"ל דהתם הקדים עגלה ערופה משום דאיירי בפ' מלך נקט בתריה פ' עגלה ערופה אבל הכא שבא לפרש מקדים משוח מלחמה משום דזוטא מיניה פסק ושדי ליה . וא"ת ליתני לעיל פ' משוח מלחמה כדתני בפ' עגלה ערופה . י"ל דלא שייך פ' משוח מלחמה שהרי לא נתנה משום קריאת המצוה אלא משום התראה (תוס' סוטה דף מ"ב) :

ידינו לא שפכה את הדם הזה . הי' אמרו ידינו לא שפכה את הדם הזה . כלומר לא אנחנו מצערין על דמא דנא דהא פ"ע חוביה הק"בה לא עביד דינא בלא דינא . אבל אנחנו מצטערין על דידינו לא שפכה הדם הזה . דהוי נפקו ע"י סטרא דקדושה . ותו אמאי דהוי מבררין ליה מיתה יפה . ועינינו דהיינו סנהדרין לא ראו בדינו דהוי מתהפכין בזכותי' ולא הוי משתתף

נפשי' בההוא סטרא והשתא ע"י עובדא דעובדא הא אסתלקו נפשא מההוא סטרא ואתדביק בסטרא דקדושה (מגיד):

כפר לעמך ישראל וגו'. גם לאחר מיתה יכולים הרוחות לחטוא ולהעניש כענין רוח של נבות. לכן נותנים צדקה בעד המתים. ואם הם זכאים אזי יתפללו על הנותנים ועל אשר להם (סודי רז"ה):

כפר לעמך אלו החיים. אשר פדית אלו המתים מלמד שהמתים צריכים כפרה. נמצינו למדין שהשופך דם הוא חוטא (ספרי):

בהנא יימרון כפר לעמך ישראל דפרקת ה' ולא תשוי חובת אדם זכאי בגו עמך ישראל וגלי מן קטליה ויתכפר להון מן דמא. ומן יד נפקון נחיל דמורינן מגו פרתא דעגלא נגדין ואזלין עד אתרא דקטלו תמן וסלקין עלוי ואחדין ביה דיניא ודיינין יתיה (תרגו"י):

כפר לעמך ישראל וגו'. ע"ש ד"ת באריכות בזבחים ותמצאהו לעיל פ' תצוה. דמכפר אצבור ולא אהרוג העגלה ערופה:

הזקנים אמרו יד נו לא שפכה את הדם. הכהנים אמרו כפר לעמך. ורוח הקדש אמר ונכפר להם הדם (תוספתא דסוטה):

ואתה תבער הדם הנקי וגו'. אע"פ שהקב"ה יודע לבות בני אדם צריך לנקה עצמו בתפילתו כי בזה מתרצה לו מדת הדין כי כיון שנשתלחה בעולם אינו מתרצה אלא בצדיקים לגודל השתוקקותם להשלימה הפעולה אשר היא סיבתן כמ"ש בזוהר רחמנא לשיזבן מחייבא עלמא ופגימו דלהון כמה זכאין מסתלקין בגיניהון על מה דגרמו וכו' (רקנטי):

סוד גדול מסתיר תורה בענין ההרוגים. כי ההורג ששופכים דמו כמים הולך נע ונד בארץ ואינו עולה למעלה ונפשו ירעה לו לפי שאולי במרירות נפשו אמר דברים לא כן בשעת הריגה. וזה שאמרו בתענית על יאשיה גחין עליה ירמיה כו'. כי אולי אגב צעריה אמר דברים לא כן. ושמע שאמר צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי וכו' עד שנראה הרוגים אגב צעריהו יהרהרו בלבם או יאמרו בפיהם כלפי שמיא עד שלזאת הסיבה נשמתם אינו עולה למעלה במהרה מפני מדת הדין שהם הכלבים עזי נפש פוגעת בהם ולכן אמרה הצילה נפשי מיד כלב יחידתי ולכן אמר בקין קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה ובאמרו מן האדמה נראה שלא עלה למעלה כי הדם הוא הנפש והולכים נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר עד שינקמו נקמתו ויהרגו לרוצח עד שלזאת הסיבה צוה התורה לא תחוס על רוצח החומל עליו עושה הרע להורג שהולך נע ונד ודמיו צועקים מן האדמה כו' ואז כששופכים דם הרוצח מיד עולה נפש ההורג למעלה ובזה מבערין אותו מן הארץ שהולך וצועק ויאמר אל נקמות ה' ובזה גורם רע ליושבי הארץ אחר שאין עושין דין וכששופכי דם הרוצח מיד מתכפר אותו דם ההרוג שנשפך על לא חמס בכפיו והלך נע ונד בארץ ובשעת הנקמה עולה מן הארץ ואינו שואל דין כנגד כל ישראל וז"ס עגלה ערופה וכו' (מדל"ס):

פרשת כי תצא

כי תצא למלחמה על אויביך וראית בשביה אשת יפת תואר וגו'. זוהר פ' אחרי מות דחלא דמצרים נקרא שפחה דחלא דכנען נקרא שביה וכו' וזהו כי תצא למלחמה ושבית שביו לרבות כנענים כי ע"ז של כנען נקרא שבי'

שבי׳ (מגלה עמוקות אופן כ״ך) (עיין לעיל פרשת יאתחנן) ;

איש א׳ רומז לכתר י׳ רומז לחכמה ש׳ רומז לבינה כו׳ איש במילואו אל״ף יו״ד שי״ן עולה תצ״א וזהו כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה׳ אלהיך בידך למעלה ולמטה (פליאה) :

כי תצא למלחמה הנה ידעת ענין הפסוק אשר מסכים כי סטרא אחרא שארי בחיבורא וסיים בפרודא . והנה היוצא למלחמה יצ״הר מתחיל מסמה למעלה ותחלה נלחם עמהם בפרוד׳ וז״ש על אויביך ואח״כ בחיבורא וז״ש ונתנו בל׳ רבים ואמנם להבין שאר הענין צריך שנבין איך אמרו רז״ל לא דברה תורה אלא כנגד יצ״הר וכי מפני שיצה״ר מתגבר על האדם נתיר לו שיעבור עבירה גדולה כזו אך סוד הענין הוא הלא סוד נפשות נעשקות בטיקלא והם ע״א אמנם ישראל היוצאים למלחמה היו כולם צדיקים כענין שנא׳ מי האיש הירא מעבירות שבידו ואם כאשר ראית בשביה אשת יפת תואר ואז וחשקת בה יורה וודאי כי אותה אשה היא משרה ישראל נשלחת ושבו אותה הקליפות ולכן ראוי לך לקחת מהם . והיה אפשר לפרש כי שני אויבים באדם או הקליפות עצמו או בני אדם עצמו כמו נגעי בני אדם היו טיפות ונשמות שנתלבשו בקליפות וכלם הם שונאים ואויבים וזהו על אויביך לשון רבים ואח״כ אמר ונתנו ה׳ אלהיך בידך כנגד אויב הראשון שהוא הקליפה ממש ושבית שביו הוא האויב השני שהוא סוד נגעי בני אדם שהם שבויים ביד זה האויב הראשון וכאשר האויב הראשון נתן בידך אז ושבית שביו שתקח האויב השני שהיא הנשמה הקדושה אשר היה שבוי בידו (כונת אר״י) :

כי תצא למלחמה על אויביך דא יצ״הר וצריכי׳ אנו למיפק לקבליה אורייתא ולקטרגא ליה כדין יתמסר בידו דבר נש כמ״דא ונתנו ה׳ אלהיך בידך ושבית שביו (מדרש הנעלם) :

ושבית שביו לרבות כנעני׳ שבח״ל שאם חוזרים בתשוב׳ מקבלים אותם . תימה האיך קבלה רחב שהרי היא היתה מכנענים שבתוכה כדאיתא בספרי פ׳ בהעלותך ומה שהיתה מעם שנאמר לא תחיה כל נשמה וארחב קאי ואמרינן נמי במסכ׳ מגילה שנתגיירה ונסבה יהושע והכא משמע דכנענים שבתוכה לדברי הכל שאין מקבלים אותם . ושמא על הדבור הא׳ קודם שהתחילו המלחמה היו מקבלים שהרי כתב התורה ע״ג אבנים היה קודם שהתחילו במלחמה ואפ״ה לא היו מקבלים אלא היושבים חוץ לגבול ישראל כמו שפי׳ רש״י ואם הוי מצי למימר דאם היו חוזרים אז בתשובה בשעה שכתבו התורה אפי׳ הכנענים שבתוכה היו מקבלין ואפי׳ לר׳ יהודה ולמען אשר לא ילמדו אתכם קאי נמי אשבעה אומות וה״נ משמע לשון ספרי בפ׳ שופטים ושוטרים למען אשר לא ילמדון אתכם לעשות שאם עושין אין נהרגין מקבלין אותם לא קתני אלא אין נהרגין משמע אותם שצוה הק״בה לא תחי׳ כל נשמה . אלא אחר שהתחיל יהושע במלחמ׳ שהרי יהושע שלח ג׳ פרוזדוגאו׳ הרוצה להשלים ישלים . להלחם ילחם אלא אותן שרוצין להשלים לא היו נהרגין . וי״ל דאותם שהיו רוצים להשלים קודם שהתחיל במלחמה ראשונה ואף רחב קבלה עליה קודם שהתחילו במלחמה ולא נחלקו ר׳ יהודה ור׳ שמעון אלא באותם כנענים שחוץ לגבולו אם מקבלין אותם לאחר מיכן דר׳ שמעון לא אצטריך למימר הא למדת שאם חוזרים בתשובה מקבלין אותם אלא אכנענים שבתוצה לה

ולאחר שהתחילו במלחמה שדינם כדין אותם שמקבלים עליהם לעולם (תוס' סוטה דף ל"ה ע"ב) ;

שלא ילחצנו במלחמה פי' בק נט' לבא עליה משמע מתוך פירושו דבמלחמה אסור לבא עליה ואפילו ביאה ראשונה אינו מותר עד לאחר כל המעשים. ותימה א"כ אמאי קאמר לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר כיון דבמלחמה אסור עד שיבא לביתו ולאחר כל המעשים האיך נתפיים יצרו בכך אכתי איכא יצ"הר במלחמ' ובביתו עד ירח ימי'. ועוד קשה אמאי קרי ליה בשר תמותה כיון שנתגיירה. ועוד קשה מהא דאמרינן בפ"ב דסנהדרין תמר יפת תואר היתה ולפי' היתה מותרת לאמנון כדכתיב דבר עלי אל המלך כי לא ימנעני ממך ואם לא בא דוד על מעכה אם תמר עד לאחר מעשה האיך היתה מותרת לאמנון והרי אחותו מאביו היתה שהרי אם תמר לאחר כל המעשים חשובה גיורת וליקוחין יש לו בה בשלמא אם נפרש דיפת תואר מותרת מיד שפיר דמי מאי דקאמרה תמר כי לא ימנעני ממך לפי שהיא מותרת לו. דאיכא למימר שנתעבר' במלחמה שעדיין היתה אמה כותית וזו אינה חשובה כבתו של דוד דאין בן הבא מן הכותית קרוי בנך אבל לפי' הקו' שלא בא עליה עד לאחר כל המעשים קשה. ונראה לר"ת דביאה ראשונה מותר' במלחמה אבל ביאה שנייה אסורה עד שתהא גיורת. ויש מישבים לשון הקו' ולא קשיא מידי מה שהוקשה האיך נתפיים יצ"ו דאיכא למימר דבטל ממנו יצה"ר כיון שיש לו פת בסלו שסופה להיות מותרת לו לאחר כל המעשים ומה שהוקשה לו אמאי קרי ליה בשר תמותה כיון שנתגיירה הא נמי לא קשיא דאיכא למימר לפי שמגיירה על כרחה ואינה גיורת גמורה קרי לה בשר תמותה. ומה שהקשה מתמר לא קשיא דאיכא מ"ד דתמר לא היתה בת דוד אלא מקודם לכן היתה אמו מעוברת. והא דכתיב כן תלבשנה בנות מלכים מעילים לא משום שהיתה בתו אלא לפי שגדלה בביתו של דוד עם בנות המלך. אך אין לתרץ שפיר לפי' הקו' מה חילוק בין ביאה ראשונה לביאה שנייה דמחלק תלמודא לעיל. ומיהו אמר ר"י בירושלמי מצינו מחלוקת אמוראים בדבר הזה והכי איתא התם. רב אמר לא התירו אלא ביאה ראשונה ואני אומר לא ביאה ראשונה ולא ביאה שניי' אלא לאחר כל המעשים ואח"כ תבא עליה ובעלתה (תוספות קידושין דף כ"ב ע"א) :

וראית בשביה אשת יפת תואר לא תשתחוה להם ולא תעבדם ר' אליעזר הוי אזיל באורחוי והוי ר' חייא עמיה אמר ר' כתיב וראית בשביה אשת יפת תואר כו' מ"ט והא כתיב לא תתחתן בם, א"ל בעוד דברשותייהו קייטו ות"ח לית לך אנתו בעמין ע"ז דכשרה כדקא חזי דתנינן אמאי אסמיך פרשא דא לבן סורר ומורה ירית מיניה. מ"ט משום דקשה למעבר זוהמא וכ"ש ההוא דנסבית בקדמיתא דדינא בדינא אתדבק ואסתאבת בה וקשיא למעבר זוהמא מנייהו והיינו דאמר משה בנשי המדין וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו (זוהר יתרו) :

אשת יפת תואר דא נשמתא וגילחה את ראשה ותדכי מההוא זוהמא דאטיל בה נחש והסירה שמלת שבי' מעליה אינון כסיון דמסאבא מתובא דעגל כי מתחלה היה להם לבושי יקר ואח"כ ויתנצלו עדים מהר חורב וכו'. ומכר לא תמכרנה בכסף ע"ד לא תעשון אתי אלהי כסף וגו' (מ' הנעלם) :

מידי הרהור יצאנו . וא"ת והא אפי' יפת תואר הותרה להם וי"ל דמ"מ שייך בה איסור כדאמרי' וחשקת בה ולא בחברת' (תוספות פסח דף ס"ד ע"א) :

גר שנתגייר כקטן שנולד דמי . בעבור שזה הגר מעיקרא ישראל הוי ונתגלגל בכותים מצד עונו . ועתה שב לקדמותו הראשון ונתבטל ממנו העכו"ם לגמרי ואינו נזכר לו שהרי לא בא לשם רק כדי שימחול לו עונו הראשון וזה נמחל . והנה הדבר כמו כותי שנתגלגל בישראל כנולד דמי שהרי עתה נולד מישראל וכל מה שעשה בהיותו כותי אינו נחשב לכלום כו' וכן דבר למעלה וראית בשביה אשת יפת תואר ולקחת לך לאשה כי אחר שהכניסה לצד פנים נתבטלו כל מעשה החטאת והטימא' ואחר ל' יום מקבלת השפע טהור ונקי כענין והיתה לך לאשה ומזה הטעם לקח יעקב שתי אחיות כו' . כי נתבטל האחוה משתי נשיו כי דין חיצון אינו נזכר (פליאה) (ע"ל פ' ויחי) :

והסירה וגו' ובכתה את אביה וגו' . אין דנין ימים סתם מן ימים שנא' בהן חדש . והא דכתיב ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים ודרשינן בשלהי החולץ ירח שלשים ימים שלשים ולא אמר התם ימים שנים עשר חדש משום דכתיב אצל ירח (תוס' כתובות דף נ"ז ע"ב) ;

כי תהיה לאיש שתי נשים וגו' האחת אהובה וגו' . וכי יש אהובה לפני המקום וכו' וא"ת איטא שנואה היינו רשעה דהיא שנואה לפני המקום . וי"ל דמשמע אהובה ושנואה בנשואיה ואם ברשעה מדבר בלא נישואין נמי יש לשנואתה פשיטא בשביל אהבת ושנואת הבעל לא יפקיע המקום זכות בנה וכו' (תוס' יבמות) :

וכי יש אהובה ושנואה לפני המקום . אין לפרש דצדקת ורשעה קאמר דא"כ לא היה צריך לומר לא יוכל לבכר דאטו משום דאמה רשעה פסיד בנה שהוא בכור לנחלתו . אבל השתא כיון דרעה בנשואיה ש"מ דלא בנה גמור היא (תוס' קידושין דף ס"ח ע"א) :

יש לפרש פ' זו על אשתו של אדם ולילי' הם שתי נשים ולפי שאין אדם ניצול משכבת זרע לבטלה בא להזהיר שלפחות טיפה ראשונה ישמור אותה . זהו והיה הבן הבכור לשנואה כדי שביום הנחילו את בניו שהוא יום המיתה יהיה גובר על הרוחין וש דין שנעשים מאותם טפות של שכבת זרע וקראם הזוהר נגעי בני אדם . ובעת הקבורה רוצים להתחבר עמו ואינן יכולין לפי שהוא מתגבר עליהם . הבן הבכור יכיר בגי' יהיה גובר יכיר בגי' נגעי בני אדם הוא הגובר עם המלות . ולזה הם הקפות שעושים למת להבריחם מעליו כי סוד הקפה גי' ק"ץ . לומר שזה בא לו הקץ וכו' . ומצאתי כתוב צריך לומר אחר הקפות ולבני הפלגשם אשר לאברהם נתן וגו' כדי לשלחם מעל הקבר . וג"כ אומר הפסוק והוא רחום יכפר וגו' . כדי להשליך מעליו קצף ומשחית ואף וחימה באומרו והוא רחום שיש רחמים לא יש קצף והשאר נזכרים בפסוק ישחית היינו משחית אפו היינו אף חמתו היינו חימה וצריך לאומרו ד' פעמים . וכשיש בן בכור מטיפה ראשונה אין צריך כל זה כי הוא ראשית אונו לו משפט הבכורה . וצריך שתדע שיש לאדם ד' אויבים שבאים לאדם בשעת מיתה וכל אחד רוצה לגבות חובו שהם אף חימה קצף משחית כנגד ד' יסודות . קצף נגד הרוח. משחית נגד האש. אף נגד מים. חימה נגד עפר . ואומר פסוק זה לסלק מעליו ואומר כל המתו לפי שעדיין

יש עליו חיבוט הקבר ודין התולעים. ואמר בזוהר ז' עידנין יחלופו עליו הם ז' מיני עונשים וכו' (ספתי כהן)׃

כי את הבכור בן השנואה וגו'. ביומי אלכסנדרוס מוקדון באו בני ישמעאל לעורר על ישראל על הבכירה וכו' אמרו ישמעאלים אנו תובעים מידם ומתורתן אנו באים עליהם. כתיב כי את הבכור בן השנואה יכיר וישמעאל בדין ליטול פי שנים א"ל גביהה בן קיסם אדוני המלך אין אדם עושה מה שרוצה לבניו א"ל הן א"ל והכתיב ויתן אברהם כל אשר לו ליצחק. א"ל והיכן השטר שלוח שחילק בין בניו. א"ל ולבני הפלגשים כו' מיד נסתלקו בבשת פנים (רבה חיי שרה)׃

למה נקראו ישראל בני בכורי לפי שכתוב בתורה כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים כך ישראל יורשים שני עולמות (רבה פ' נח)׃

מה מצינו כשנוחל עם א' פי שנים כאחד אף כשנוחל עם חמשה פי שנים כא' מהם. וכה"א ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך. ואומר ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור. ואומר כי יהודה גבר באחיו הואיל ומצינו למדים שהבכורה ליוסף והבכיר' לדורות. מה מצינו בבכורה אחד ליוסף שנים כאחד אף בכורה האמורה לדורות פי שנים כאחד (ספרי)׃

איקום גלי כ' בעה"ז ליכא אבל יש במדרש אשמדאי הוציא מתחת הקרקע אדם אחד שיש לו שני ראשים לפני המלך שלמה ונשא אשה והוליד בנים כיוצא בו בשני ראשים. וכיוצא באשה בראש אחד וכשבאו לחלוק בנכסי אביהן מי שיש לו שני ראשים בקש שני חלקים ובא לדין לפני שלמה (תוס' מנחות דף ל"ו ע"א)׃

למה הבכור נוטל פי שנים. לפי שהעבודה היא בבכורות ולא היה להם חלק כדי שיהיו זריזים בעבודה וכשחטאו בעגל נטלו מהם העבודה ונתנה ללוים ונתן להם חלקם והלק לוים כדי לרצותם לפי שעלו לא ירדו אא"כ נמצא בם עבירה וע"כ ניתן להם הכפל (ספתי כהן)׃

כי יהיה לאיש בן סורר ומורה. אביו של זה חשק יפת תואר והכניס שטן לתוך ביתו ויצא ממנו בן סורר ומורה ולסוף ימיתהו (ספרי)׃

כשחשב אדם לעשות עבירה אינו נידון עד שעשה. וק"ו מישמעאל שדנוהו באשר הוא שם. וכי תימא א"כ מאי שנא בן סורר ומורה. שאני התם שיש לב"ד חיב מלוה ישנה עליו כי הוא בן יפת תואר ומאסורי ביאה לכך הקילו בדינו לדונו ע"ש סופו (גלחנסי)׃

כי יהיה לאיש בן סורר ומורה כו'. תנינן בההוא שעתא דאמר הק"בה דא למשה א"ל משה מאריה דעלמא וכי אית אבא דעביד כדין לבריה ומשה פתיק הוי חמי בחוכמתא כל מה דעביד הק"בה לישראל מריה דעלמא שביק מלהדא. א"ל הב"ה משה חמינא מה דאת אמר כתוב וקבל אגרא אתה ידעת ואני יודע יתיר מה דאת חמי על ההוא עובדא דרוש והשכח. בההוא שעתא רמיז ליה ליופי"אל רבנא דאורייתא אמר משה אנא דרישנ' לההוא קרא כי יהיה לאיש זה הק"בה דכתיב ה' איש מלחמה. בן דא ישראל. סורר ומורה דכתיב כפרה סוררה סרר ישראל (זוהר פ' זו)׃

סורר ומורה איננו שומע בקולנו. מ"ש דהא בקדמייתא לא כתיב זולל וסובא אלא מאן גרם להו לישראל למהוי סורר ומורה לגבי אבוהון דבשמיא בגין דאיהו זולל וסובא בשאר עמין דכתיב ויתערבו בגוים וילמדו

מעשיהם. וכתיב ויאכל העם וישתחוו וירגמוהו כל אנשי עירו באבנים אילין שאר עמין דהוי קל״ין באבנים ומותרין שורין ומגדלין מנה״צים שמע משה כדין וכתב פרשתא דא (זוהר קדושים):

מי שלא למד בנו תורה כאלו עושה פסל לבסוף נעשה בן סורר ומורה (זוהר יתרו):

סורר נגד השם ומורה נגד האבות (אבן עזרא):

אבשלום היה מעולם הפירוד שנא׳ ומשם יפרד. לכן נפרד מאביו וכן כל בן סורר ומורה נשמתו מעולם הפירוד (זר זהב):

זולל וסובא יש בקליפות נוג״ה בעורן מאשר נקרא זולל. ולפעמים יהיה נכללת בקדושה ותיקונו ע״ד שנים מקרא ואחד תרגום (שם אות ז׳):

א״ר יאשיה ז׳ דברים סח לי ר׳ זעירא משום אנשי ירושלים. סוטה אם רוצה בעלה למחול לה מוחל. סורר ומורה אם רצה אביו ואמו למחול לו מוחלין. זקן ממרא ע״פ ב״ד אם רצו חבריו למחול לו מוחלין לו. וכשבאתי והרציתי הדברים לפני ר׳ יהודה בן בתירה על שנים הודה לי ועל א׳ לא הודה לי. על סוטה ועל בן סורר ומורה הודה לי ועל זקן ממרא ע״פ ב״ד לא הודה לי מפני שהיה מעמיד מחלוקת בישראל (ספרי):

זולל וסובא זולל בשר וסיבא יין אע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר אל תהי בסובאי יין וכזוללי בשר לו. ואומר סובא וזולל יורש וקרעים תלביש נומה (שם):

בא אל פלגשי אביך אחיתופל הטעה אותו המזל והיה סבור שהוא מלך והיה נותן עיניו באבשלום. א״ל בא אל פלגשי אביך א״ל וכן אתה אומר כי שאענה פלגש אבי. א״ל אחיתופל גזירת אלהים הוא שאמר לאביך הנני מקים עליך רעה מתוך ביתך ושכב נשיך. אחיתופל יעץ לאבשלום להרוג לאביו והוא ישב עליו בדין על שעינ׳ נשי אביו ואני הורגו ומולך. ולא היה יודע שהמלכות עומדת מן בת בנו מן בת שבע וכו׳ (ילקוט מלכים):

בא וראה שלשה עשר ווי״ן נאמרו ביין *ויחל נח וכו׳ ובא שלמה ופירש חכמתו למי אוי כו׳. אוי לזה שנשתכר ווי ליה ווי לאבותיו כד״א כי יהיה לאיש בן סורר ומורה. למי מדנים שמתוך שנשתכר מגלה סודות בין אדם והוא משלח מדנים למי שיח עושה חכמה חכם לפי שאין לו דין (סוחר טוב):

כי יהיה לאיש חטא משפט מות והומת. לא בשבתות ולא בימים טובים (ספרי):

לא תלין נבלתו על העץ וגו׳. תנא בספרא דצניעותא כל מאן דיעבוד לינה בגופא בלא רוחא עבד פגימו בגופא לעלמין וכו׳ (זוהר פ׳ זו):

כל זמן דגופא לא נייחית בדוכתא נפשא דיליה אוף הכי ור׳ פרחיה הוי משתדל תמיד למנדע בההוא עלמא דנשמתין יומא חד הוי אזיל בשדה וראה חד גופא תחת אילנא ואשכח ביה כריכין דמצוה וספרא דאגדתא. אמר וודאי ת״ח הוא אשתדל בקבריה ותכריכין וזמין בני נשא ובכה עליו. כיון דאתקבר ההוא גופא נפשו אעלת לזו מתיבתא עילאה כו׳ (עיין זוהר ויקרא):

ר״א בשם ר׳ זבינא אומר גדול הוא קידוש השם מחילול השם בחילול השם כתיב לא תלין נבלתו על העץ. ובקידוש השם כתיב מתחלת

הקציר עד נתך המים מן השמים. ש"מ הגבעונים היו תלויין מן י"ו ניסן עד י"ז במרחשון. וכתיב לא יומתו אבות על בנים ובנים בעון אביהם מתו. אמר ר"א מוטב שתעקר אות א' מן התורה ואל יחלל שם שמים בפרהסיא. והיו א"ה אומרים מתורתן של אלו נעשה פלסתר. כתוב בתורה לא תלין נבלתו על העץ ואלו תלויין ו' חדשים. כתיב בתורתם אין דנין שנים ביום א' ואלו שבעתים יחד. כתוב בתורה לא יומתו אבות על בנים ואלו מתו בעון אביהם. והיו שואלים עליהם מה חטאו אלו שנשתנה מדה"ד עליהם. והיו ישראל אומרים להם אלו פשטו ידיהם בגרים. אמרו מה גרים גרורים כך וכו' (עיין באריכות רבה נשא פי"ח):

לא תלין נבלתו על העץ. דא ת"ח דאשתדל באורייתא דאיהו עץ חיים היא למחזיקים בה. לא תלין נבלתו על העץ דאיהו חובא דהב בההוא יומא לא תלין עמיה בלילא דמיד תוב בתיובתא כמה דאוקמוהי מארי מתניתין אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה. שמא ס"ד אלא וודאי עשה תשובה (תיקונים);

ועוד לא תלין נבלתו על עץ דא ת"ח. נבלתו דא בת עמי הארץ דאיהו ריחשא דאם אנת תליא לה ביה או קוברה או קוברתו. ודא איהו כי קבור תקברנו כי קובר הוא לה או תקברנו איהי ליה. ואתתא דא לאו אקרי בת זוגיה דיליה אלא איהו במטולא תליא עליה כחוויא קשיר על קדליה. ובג"ד קללת אלהים וגלי ביה דאיהו קללה דקטלת לה או ייתי לידי עניותא (שם):

ועוד לא תלין וגו'. העץ אלו ישראל נבלתו דא עם נבל ולא חכם דאיהו ערב רב. וחובא דעבדו עם נבל בעגל לא תליא על ישראל (שם. (ע"ל פ' כי תשא):

ועוד לא תלין נבלתו על העץ וגו' דא נבלות הפה. על העץ דא ליש[illegible] בישא דחוויא לא גרם דימות קודם זמניה ודא איהו כי קבור תקברנו. ד"א לא תלין נבלתו על העץ. על העץ דא נשמתא קדישא נשמת חיים דמאן דחלל בה אתמר כי קבר תקברנו וימות בעלמא דין ובעלמא דאתי דא איהו בחנק מאן דעבר עליה (שם):

לא תלין נבלתו וגו'. הדבר ידוע כי יעקב אבינו ע"ה נקרא מלך ויעקב ועשו תאומים נולדו ומגמת פניהם דומים זה לזה מטה ומעלה. אלא שזה פנימי וזה חיצוני. והרואים עשו יסברו שהוא יעקב ויהא מזולזל (ציוני):

כתב בעל הסוד וזלזל של מלך ר"ל האדם עליון במרכבה כי בצלם אלהים עשה את האדם. כי האדם התחתון הוא דוגמת האדם במרכבה וזהו ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו. כי ב' צלמים יש כי הקב"ה ברא למעלה דמיונות שלום ורחמים במדת הצדיקים גמורים ודמיונו מלאכי חבלה כדמות רשעים. והוא דוגמת תאומים הנולדים ברגע אחד כשהאחד יוכאב גם השני יוכאב. כאשר נסתלק אור של מעלה ימות האדם התחתון כאשר ביארנו בפסוק סר צלם. וכשימות האדם מיתה משונה ואין תרוצים ימיו יוכאב לצלמו גלל כן זה צוה לקוברו שלא יראה התחתון טושחת לעין כל (שם):

אסור ללון אחר מותו. פי' בהלינו נכנסים בו כחות הטומאה התאבות להתלבש בגוף העשוי בצלם של מעלה אף כי המצוה הזאת נוהגת בכל המתים הוזכרה בפרט בתלוי כי שם מתגברי' כחות הטומאה יותר

מכחות הטומאה במתים אחרים (שם):

ועוד יש לך לדעת כי קבורת המת נחת רוח לנשמה. וכל זמן שהמת לא נקבר אין מכניסין אותו למחיצתו של הקב"ה (שם):

וע"ד סוד העיבור כדי שלא לאחר גזרותיו של הקב"ה כי כל עוד שלא נקבר לא יתגלגל. ראיתי לזה פי' הפסוק לא תראה את שור אחיך וגו' (שם) (עיין בלקוטי באחריכות):

כי קבור תקברנו ביום ההוא. נשמת עכו"ם דנפקי בא"י מתגלגלים עד דנפקי מארעא קדישא. ונשמתין בא"י דנפקין לקרושה עילאה. ונשמתין דישראל דנפקין לבר מארעא מתגלגלת עד דיכנס לארעא קדישא. ומאן דנשמתיה נפקית בארעא קדישא בההוא יומא לא שליט ביה רוחא קדישא. וע"ד כתיב כי קבור תקברנו ביום ההוא ולא תטמא אדמתך. בגין דמלילא אתייהב רשו לאעאלין לארעא קדישא בר אי אשתכח תמן סנא לאעלאה בה (זוהר פ' תרומה):

לא תראה את שור אחיך וגו'. לא תראה מצות עשה ולהלן הוא אומר אם תראה מצות לא תעשה לעבור בעשה ובלא תעשה אין לי אלא חמור אחיך חמור שונאך מנין ת"ל שונאך מכל מקום. א"כ למה אמר אחיך מלמד שלא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר (ספרי):

בפירוש הטעמים שעשה על צד הקבלה. אמרו שם תלישא כדמות סמ"ך עומד על התפא"רת רמז לסמאל וקטרוגו יען כי הוא תליש ונגרש מאצילותו. אזל"א גר"ש רבי"ע זה למול זה הולכים וטפטים פנים כנגד פנינו עורכי מלחמות זה עם זה זה לג־ש את זה וזה לגרש את זה ממחיצתו. וסוף סמא"ל להיות רובץ כדמות חמור תחת משאו לפני כתר רחמים. ונרמז זה בפסוק כי תראה חמור שונאך זה סמא"ל אשר מתנותיו מהם צורות גמלים צורות סוסים וחמורים רובץ תחת משאו לפעמים קרוב הוא לנפול ועדיין לא הגיעו את מפלתו ויש לו עוזרי' בשמים להקימו עד בא עת רצון האדון ית' להכניעו. ע"כ נרמז בו עזב תעזוב הקנאה תעזוב הנקמה עד אשר יגיע החפץ ויתקיים מה שאמר שלמה בחכמתו כי שבע יפול צדיק וקם. שני גרשין הוא מה שאמרו פניהם זה למול זה זה לגרש זה. והאלהים יבקש את הנרדף. יתי"ב זק"ף דרג"א תבי"ר. עוד יגיע זמן ויראה שישוב מה לפנים לאחור והכפוף יהיה זקוף כאמרו ה' זוקף כפופים והתחתון ישוב עליון. והמדריגה העליונה תשבר שלשה שברים סמא"ל ושושבינו ולילית תחת רגלי ג' כתרים כתר הרחמים. והשושבין יחיד עולם וכתר מלכות ע"כ דרגא תבי"ר כדמות כו' (גרול המור):

עד דרוש אחיך אותו וגו'. תרי אותו כתיבי מלא בתורה ולשניהם פירוש אחד. והוא עד דרוש אחיך אותו. פי' אל תשיב אבידתו. וכן גבי עוג אל תירא אותו. כי עוג היה נימול ונתיירא משה מפני אות ברית שלו (עשרה מאמרות):

לא יהיה כלי גבר על אשה וגו'. ידיה שלחה בכישור זו יעל שלא הרגתו בכלי זיין אלא ביתד דכתיב ידה ליתד תשלחנה ומפני מה לא הרגתו בכלי זיין לקיים מה שנא' לא יהיה כלי גבר על אשה (ילקוט סופטים):

לא יהיה כלי גבר על אשה. כתב מהר"י ז"ל שהוא רמז על נשים המסוללות זו בזו כמעשה ארץ מצרים. ולא ילבש גבר שמלת אשה שלא יבעל. וכתב עוד שכתבו המקובלים שסופו להתגלגל בארנבת שפעמים

זכר ופעמים נקבה. ורקנטי ז"ל כתב ע"ד הקבלה הרמז הוא שלא ישנה סדרי בראשית כי האיש הלובש שמלת אשה עושה מן המשפיע מקבל. וסוד המלבוש הוא סוד גדול לבעלי הקבלה. ועוד י"ם כי הנה גם רומז לסוד העיבור ורמז רמז נפלא שלא יתחלפו נפש זכר ונקבה בגלגול כענין שלא עשאני אשה (ספתי כהן):

כי יקרא קן צפור לפניך וגו'. צפור איהי שכינתא. קן זו בית המקדש. וישראל אינון אפרוחים דאימא יתיב עלייהו הה"ד והאם רובצת על האפרוחים. ובזימנא דחריב ב"ה מה כתיב שלח תשלח האם הה"ד ובפשעיכם שלחה אמכם כו' (זוהר פנחס) (ענין קן לפור זוהר סמות ענין גדול):

כי יקרא קן צפור לפניך בדרך. במארי מקרא. בכל עץ מארי משנה דאינון כאפרוחים דמקננים בענפי אילנא. אית דאמרי בכל עץ ישראל דאתמר בהו כימי עץ ימי עמי. או על הארץ אינון מארי תורה דאתמר בהו על הארץ תישן ובתורה תהא אתה עמל. אפרוחים אלו פרחי כהונה. או ביצים אלו דזן הק"בה מקרני ראמים עד ביצי כינים. והאם רובצת על האפרוחים בזמן דהוי מקריבים קרבן מה כתיב לא תקח אם על בנים חרב בי מקדשא ובטל קרבנין מה כתיב שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך מסטרא דאות ו' דהיינו עולם ארוך דאתמר ביה למען ייטב לך והארכת ימים (זוהר פנחס ע' תס"ד):

מאי דכתיב שלח תשלח את האם בכבוד אותה שנקראת אם העולם דכתיב כי אם לבינה תקרא. ומאי ואת הבנים תקח לך ר' רחומאי אמר אתם בנים שגדלה ומאי ניהו שבעה ימי החג ושבעה ימי השבוע (ספר הבהיר):

ההוא עופא כד פרח מגוזליה ואשתלח מעל בניו מצפצפא ואזלא ולא ידע לאן אתר מצפצפא ואזלא מנדדא למיבד גרמיה קב"ה רחמיו על כל מעשיו אפי' על יתוש כו' ההוא מסונא דעל עופא אתער לגביה הק"בה וקב"ה אתער על בנוי כו' על כל דאזלין מאתר לאתר מדוך לדוך תברי ליבא חברי הילא ואתער רחמוי עלייהו ושבק חובי דמנדדין בעלמא וחס עלייהו ועל כל עלמא אמר הק"בה אשרי דמשלח ית צפורה לבר. ובג"כ אגריה דההוא בר נש מאי כתיב למען ייטב לך והארכת ימים (זוהר פ' זו):

אפרוחים דא י"ב שבטים דלעילא. או ביצים אינון ישראל לתתא (שם):

קן יבא והכני אם על בנים ואתה אמרת לא תקח אם על בנים (רבה וישלח):

א"ר ברכיה בשם ר' לוי כתיב יודע צדיק נפש בהמתו. זה הק"בה. ורחמי רשעים אכזרי זה סנחרב. יודע צדיק זה הק"בה שכתוב לא תקח אם על בנים. ורחמי רשעים אכזרי זה סנחרב שכתוב בו אם על בנים רטשה (רבה אמור):

א"ר ברכיה יש מזיק שהוא פורח באויר וקטל כחץ ומי יצילך ממנו שילוח הקן. כתיב למעלה כי הוא יצילך מפח יקוש אין פח אלא צפור שנא' התפול צפור על פח. וכתיב כי יקרא קן צפור לפניך וגו'. שלח תשלח וגו' (רבה פ' נשא פ' י"ב):

אמר הק"בה אני כתבתי בתורתי שלח תשלח האם ואת הבנים תקח לך ואתה שלחת אבות והבנים השלכת ליאור אף אני משלח אותך ומאבד אותך לים שנא' וניער פרעה וחילו ירה בים סוף ואקח את בתך

ואוריש לה גן עדן (רנ"ה כפל"ח) ;

על הפסוק ליני הלילה מהיב היה לו המעשה של אלישע בן אבויה פעם אחד היה יושב ושונה בבקעת גינוסר וראה אדם אחד שעלה לראש הדקל ונטל האם מעל הבנים וירד בשלום במוצאי שבת ראה שעלה אדם אוחר לראש הדקל ונטל הבנים ושלח האם וירד והכישו נחש ומת. אמר כתיב שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים. היכן טובתו של זה והיכן אריכות ימים של זה כו' (רנ"ה קסל"ח) (עיין ג"כ רנ"ה קסל"ח ע"פ טוב החרית דבר) :

אפרוחים אלו נערים גדולים דיתעסקין באורייתא. או ביצים אילין זעירין דיוליף לון אורייתא אל"ף בי"ת. והאם רובצת אין אם אלא תורה הה"ד אל תטוש תורת אמך. אם תרצה שתקח הבנים שלח תשלח האם ואח"כ ואת הבנים תקח לך והארכת ימים וכו' (ת"ז הנעלם) :

כמו שהקב"ה אינו מקפח שכר של מין האנושי כשעושים רצונו כך אינו מקפח שכר משום בריה אפי' מן החושים. ובזמן שיש מי שמצער לאיזה מין מאלו בעלי חיים שלא כדין עולה הממונה על אותו מין ומבקש דין על המצערים כמו שאנו רואים ק' צפור ממונה שלה מבקש דין על מי שסיבב שנדדה מקינה (גלי רזיא) :

לא אמרה תורה שלח לתקלה. תימא דהכא מהאי סברא בלא שום קרא ובקידושין גבי צפור מצורע דרשינן כל צפור טהורה תאכלו לרבות המשולחת ופריך ואיפך אנא. ומשני רבא לא אמרה תורה שלח לתקלה. והשתא למה לי קרא דכל צפור טהורה תאכלו להתיר דהכא שריין מהאי טעמא שילוח הקן. וי"ל דהתם כיון דכתיב לא תאכלו לאסור אחת ה"א דאידך נמי אסירי משום צפרים להדדי ולא הוי שריין מהאי טעמא דלא אמרה התורה שלח לתקלה אי לאו דאיכא עדיין יתורא דכל צפור טהורה תאכלו (תוס' חולין דף קמ"ו ע"א) ;

בדרך כדרב יהודה וכו'. וא"ת אמאי אצטריך ריבוייא לקן שבים דאי משום דכתיב על הארץ א"כ לא לכתוב בדרך ולשתוק מעל הארץ. ומיהו על הארץ אצטריך למעוטי נשר בשמים. אבל קשה מאי פריך בסמוך מצא קן בשמים ה"נ דמחייב ומאי קושיא הא כתיב על הארץ. ונראה דפריך דקן בשמים נתחייב מבדרך ועל הארץ נמעט שבים דמה ראית (כס) :

אמר הקב"ה למשה אמור לישראל שלח תשלח האם והבנים תקח לעשות התעוררות למעלה כענין שנאמ' וישמע אלהים את נאקת בני ישראל וידע אלהים וכו'. כשאתה לוקח הבנים מן האם האם הולכת וצועקת ומלאך הנקרא עוף כענין ועוף יעופף על הארץ לוקח הצירעה ומעלה אותה לכנסת ישראל שהיא אם הבנים ממטה צועקת ונאקתה עולה לבינה ומוציאה מן הגלות. אמר משה רבש"ע כמה שליחות עשו ישראל למטה וכמה צעקות צעקו עוף השמים על בניהם. ולא נתעוררו לשוב על בניך וגם למה תבא התעוררות מעוף השמים. א"ל מטטרון דע לך בני בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו. ואילולי הי"א שעמדה לנו והצילנו מידה ע"י התעוררות עופות השמים ר"ל הי"א א' מן אהי"ה וי"ה של אהיה כי א' של אהי"ה ניתן לת"ת הוא יעקב איש ת"ם. ושם תם לאמת תתן אמת ליעקב. כי נפשו והיים הוא ה' וי"ה של אהי"ה ניתן לכנסת ישראל הנקרא אל"ם ושב באל"ם

אלהי"ם וחיותו ונפשו היא אהי"ה . וזהו שעמדה לאבותינו ע"י התעוררות העופות שבשמים . אבל בני היו כלים כבני עשו וישמעאל כי כל מין אוהב את מינו ושונא הפכו . והתעוררות מעופות השמים כי הקב"ה העמיד מלאך הנקרא עוף כענין ועוף יעופף על הארץ והוא המגיד לו העתיד כענין עוף השמים יוליך את הקול . והוא הממונה אותם והוא המעלה קול נאקתם בלקחם בניהם מהם . וע"כ אותו הקול אני צועק וצעקתי עולה לבי"נה ומרחם עלינו וזהו הי"א שעמדה לנו . גם בזמן הגאולה ע"י זה הקול מוליך התעוררות ונצא מן הגלות . וא"ל בגלות מצרים לא היה מצות שליחות האם התעוררת מהיכן א"ל כתיב ויאנחו בני ישראל ויצעקו דא התעוררות . א"ל גם בזה הגלות יתלו עיניהם בצעקתם . א"ל במצרים זימן הב"ה נחשים מכלים הבנים והאם צועקת והנה זעקת ישראל מעוררת זעקת העוף והעוף זעקת מטטרו"ן . ובעבור שגורם חיים בשליחות זה ת"ל חיים היא לנו תלה שכר המצוה בחיי' למען ייטב לך והארכ' ימים מדה כנגד מדה . א"ל רבש"ע למה בעוף ולא בענין אחר . א"ל מעלת העוף מעלה גדולה ורצה השם להביא הגאולה והצלה על ידם (פליאה) ; **הבינה** נקראת אם וז' ספירות התחתונות נקראו בנים . ע"כ צותה תורה שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך . כי האם היא הבינה ומתוך העלמתם לא ניתן לה רשות לדבר בה אבל בבנים תדבר ותחקור בהם (סס) :

בזימנא דישראל משתדלין באורייתא דכתב ובאורייתא דבע"פ ברחימו ודחילו אתמר בהון לא תקח אם על בנים . ובזמנין דלא משתדלי בהון ברחימו ודחילו אתמר בהון שלח תשלח את האם (תיקונים תיקון ו') :

ובזימנא דישראל נטרי שבתא בזכור ושמור בדחילו ורחימו אתמר בהון לא תקח אם על בנים . ואם לא כתיב שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך : **ובזימנא** דישראל מייחדין להקב"ה בתפילין דראש אתמר בהון לא תקח אם על בנים ואם לא שלח תשלח :

ובזימנא דמקיימין ברית מילה ואעברון מנייהו פריעה ומילה בדחילו ורחימו אתמר בהון לא תקח אם על בנים.ואם לאו שלח תשלח את האם ;

ובזימנא דמזדווגין בקידושין ובז' ברכאין דאינון ייחודא דלהון בקדושא ובברכתא אתמר לא תקח אם על בנים ואם לאו שלח תשלח :

שילוח הקן בכל עופין קדישין איהו דאינון נשמתין דאזלין מתתרכין לאתערא רחמי עלייהו . ומה כתיב גם צפור מצאה בית דא גלגולא קדמאה . ודרור קן לה דא גלגולא תניינא דרוחא . אשר שתה אפרוחיה אילין נשמתין דגלגולא כו' . בג"ד שלח תשלח לקביל נפש רוח . את האם לרבות נשמתא כו' . את האם לרבות גלגולא תליתאה (תיקון ו') :

ביצים אפרוחים בנים . ביצים מארי מקרא . אפרוחים מארי משנה . בנים מארי קבלה. ועלייהו אתמר והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים שלח תשלח מנייהו אבל על מארי הקבלה אתמר לא תקח אם על בנים (תיקון ה') :

בא וראה שלח תשלח מלאך יש שממונה על העופות שהם הנשמות שנקראו צפורים סנדלפו"ן שמו . ובזמן שאין ישראל מקיימין זאת המצוה והולכת האם מגורשת והבנים צווחין הוא מלמד זכות על העופות ואמר הכא כתיב ורחמיו על כל מעשיו למה גזרת על זאת העוף שתהיה מגורשת. וכן מטטרו"ן מלמד זכות על שלו שהם הרוחות ומאופן נפשות והם בבריאה יצירה

עשיה. בשבת וי"ט יורדים עלי"ם נשמות ורוחות ונפשות בדרך אצילות רוח הקדש. וכל שר מלמד זכות על עופות שלו שהם נשמות שפורחות בבני אדם. ובזמן דישראל מקיימין זאת המצוה כל ממונ' מלמד זכות על עופו' שלו והקב"ה קורא לכל צבאו ואמר וכי כל הממונים של עופית של מטה מלמדים זכות על העופות שממונ' עליהם ואין בכם מי שילמוד זכות על בני בני בכירי ישראל ועל השכינה שהיא בגלות. וקן שלה שהיה ירושלים חרבה מבניו והם בגלות תחת יד אדונים קשים מעכו"ם ואין מי שיבקש רחמים עליהם וילמוד זכות עליהם באותו זמן צוות הקב"ה ואומר למעני אעשה ואעשה למען שמי. ובזה מתעורר רחמים על השכינה ועל בניו שהם בגלות ע"כ (גרור המור):

ועשית מעקה לגגך וגו'. פעם אחד הלכתי אל חבורה ומצאתי אותם עוסקים בתורה כי תבנה בית חדש ועשית מעקה כי יפול הנופל ממנו וכו'. ואמרתי להם כמה הזהיר הקב"ה זה פסוק ואמר לו בקול גדול ובמהירות גדול צותה התורה לעשות מעקה לגג שלא יבא ויפול. ואמרתי להם דברי חכמים בנחת נשמעים. אם כדבריכם יכתוב ועשית מעקה לגגך שלא יפיל. ועוד אם הנופל חייב יניחנו ליפול. ואם בעל הגג אינו חייב שיתגלגל אליו הרעה בודאי לא יפול. כי מגלגלים זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב. אבל מי שאינו רע לא יתגלגל הרע ע"י ואם זה חייב מיתה וזה שיתגלגל הרע בביתו אדרבה לא יעשה מעקה ויבא ויפיל ואין עול בדבר אם שניהם נקיים מכאן פשיטא כי לא יפול שאל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא והכל יוצאים מלפניו בדין ובצדק וכו'. ואמרו לי למען קדוש ישראל אמר לנו במה ידעת מזה הפסוק. ואמרתי להם שמעו לכם דברי כי הם הלכה למשה מסיני ורעו שהוא מאמר הבינ"ה לתפא"ת ישראל. כי ת"ת נקרא כ"י וא"ל כי תבנה בית חדש בענין ויבן את הצלע כלומר האציל את העטרה הנקרא בית ואז ועשית מעקה לגגך ר"ל הבית נקרא גג כי הגג הוא הבית. ואמר לעשות מעקה סביב כמו חומה שלא יכנסו מכחות הטומאה מבפנים. ולמה כי יפול הנופל ממנו כלומר הניפל ממנו יפול ואין לו תקנה. כי בראות כחות מעורבות יטעה ויבחר היותר טוב לעצמו כענין אדה"ר שנפל מזה הגג. ודור הפלגה ואחר. וכל הנופל מזה הגג יפול ואז הזהירה התורה באדם הגשמי לעשות מעקה הכל הוא לזכור שלא יבא לידי פירוד ולא יגרום הכנסת חיצונים מבפנים (מדרש):

מעקה אבידה ושילוח הקן. תימה לר' בכל הני כתב לאו לא תשים דמים בביתך. ואע"ג דמוקמינן ליה למגדל כלב רע וסולם רעוע דהיינו שימה בידים מ"מ אתי נמי למעקה דהא דרשינן בספרי ועשית זו מצות עשה. לא תשים דמים זו מצות לא תעשה. ובאבידה נמי כתיב לא תוכל להתעלם. ובשילוח הקן כתיב לא תקח אם על בנים. וא"כ האיך יהא נשים פטורות אפילו הם זמן גרמא והא השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. ואו"רי בכולהו יש בהו עשה בלא לאו במעקה אין שייך דמים אלא בבונה בית בתחלה ע"מ שלא לעשות מעקה אבל אם היה בדעתו לעשות מעקה ולאחר שבנאו נמלך או שעשה ונפל אין שם אלא עשה דועשית מעקה ואז נשים פטורות ובאבידה משכחת נמי עשה בלא לאו כגון שנטל"ה "מ "הה"ז רה וכגון שוטל אחר הייאוש דהשתא לית בהו דלא תוכל להתעלם וגם ליכא לאו דלא תגזול נמי ואח"כ נמלך שלא להחזיר

דהשתא אינו אלא משום השב תשיב. ושילוח הקן נמי כגון שלקח האם ע"מ לשלח ואח"כ נמלך ולא שלחה דהשתא ליכא לאו כי אם עשה שלח תשלח וכו' (תוס' קידושין דף ל"ד ע"א):

לא תזרע כלאים וגו'. לית לך אפילו עשבא קטנה שאין לה ממונא לעילא וכו'. ובג"כ אסיר למחליף זיני בזיני בגין דאכחיש פמליא של מעלה ואכחיש פומבא דמלכא. כלאים ערבוביא דעייל ערבוביא לעילא ותתא. ודא חטא קין והבל צמר ופשתים (זוהר):

סוד הכלאים שנאסרו בתורה כבר גליתי לך סוד המגולגלים במקום אחד בזרעים ובאילנות לתקן נפשם המגולגלת והיא שם עד מלאת קצבתם הנגזרת עליהם ואם תערבם יחד שקרא עונות למגולגלים שם כי זה מגולגל בבחי' א' וזה בבחי' א' ואתה תערבם יחד (כוונת הר"י):

לא תזרע כרמיכון עירובין דלמא תתחייב יקידתא (תרגום):

כי תבנה בית חדש וגו'. כי יפול הנופל על ארמלס הרשע שבביאת משיח יהרג כאומרו וברוח שפתיו ימית רשע ותי"כע יקטל ארמלו"ס רשיעא. וכבר אמרו שהוא יושב באבן גדולה שברומי ובאותו זמן יפול הנופל כי אותה אבן דנפיל נפל א' שהוא ארמילוס הרשע וזהו כי יפול הנופל. (צרור המור):

לא תחרוש בשור וחמור יחדיו. אמרו באגדה העגל היה מחציו כלפי ראשו שור וכלפי זנבו היה חמור. ולכן זה הסוד לא תחרוש בשור וחמור יחדיו (עשרה מאמרות):

קודם חטא אדה"ר היו כל הכוחות הטומאה מסייעים לאדם וכו'. אבל אחר שחטא אדה"ר צוה הק"בה לא תחרוש שור וחמור יחדיו שו"ר וחמו"ר בגי' צרע"ת. לכן כשבא נחש על חוה נלקו בצרעת ובעשיי' העגל חזרו וניערו שו"ר וחמו"ר כי היה חציו שור וחציו חמור. לכן המשחרר עבדו עובר בעשה. כי משוחרר אותיות המו"ר שו"ר שהוא מביא ומזדווג שור וחמור. וז"ס הזוהר כלב נפיק מתקיפותא דלהון עיין אותיות אמצעי' ו' ס"ז בגי' כל"ב. ולכן קשים גרים כספחת שהם צרעת הבא מסטרא אחרא מסטרא דשור וחמור סמא"ל הוא שו"ר רהב הוא חמו"ר (מג"ע אופן ע"א):

שמעון דהוא שור אתא על חמור וקטרג ביה לבתר אתא יוסף דהוא שור ומצרים דאינון חמורים ואשתלים עמהם. לכן נפלו בני יעקב ביניהם עד דאיתער משה ויקח משה עצמות יוסף עמו ובתר שור וחמור תבר תוקפיהון (זוהר ויש"ה):

שור וחמור כד מזדווגין כחדא תרין פגעים בישין אינון לעלמא שור מסטרא דדינא קשיא אתדבקותא דסטרא קדישא. חמור מסטרא אחרא תרין פגעים בישין אינון וכד מזדווגין לא יוכל עלמא למסבליה. ובג"כ לא תחרוש בשור וחמור יחדיו וכו'. וזהו ששלח יעקב לעשו ויהי לי שור וחמור (זוהר שמות):

מאן דפרש שור וחמור אסגי שלמא בעלמא (זוהר קדושים):

יוסף אקרי שור ויעקב איש תם וזהו שור תם. ואית שור המועד כמה גרדיני נימוסין נפקין מיניה עד דרגא בתרייתא אקרי שאיה דאפיל ביתין דעלמא דלאו דיירין בני נשא ודא בחיבורא בחמור בישא. ובג"כ לא תחרוש שור וחמור יחדיו (זוהר לך לך):

לא תלבש שעטנז צמר ופשתים. מאן דמתחבר לון כחדא אתחבר עליה רוחא

רוחא דלא אצטריך וחטי ליה לבר נש לסטר' אחרא בישא דא הוא לא יעלה עליך ההוא רוח מסאבא. קרבנא דקין מאי הוא פשתים. קרבנא דהבל מאי הוא צמר. לא דא כדא רזא דכולה קין כלאים הוא ערבוביא דלא אצטריך סטרא אחרא. ובמעהא דחוה אתבריאון תרין סטרין אילין. ובגין דאתחברו כחדא לא אתיא מיניה תועלתא לעלמא. ואתעבידו עד יומא דין סטרא דלהון קיימא. ומאן דאחזי גרמיה עובדא דא דחבורא דא אתער עליהון אינון סטרין ולא יכיל לאתקיימא ושרי עליה רוח מסאבא דלא אצטריך וישראל בעין לאתער' עלייהו רוח קודש' למהוי קרישין ואשתכח שלמא בעלמ' הדין ובעלמא דאתי (זוהר) :

גדילים תעשה לך על ארבע וגו'. באה הגי"מל להעיד על ישראל א"ל אברהם אתה באת להעיד שעברו על התורה כלום יש אומה שמקיימת מצות ציצית שאת נתונה בראש אלא בני הה"ד גדילים תעשה לך. מיד עמדה הגי"מל לצד אחד ולא העידה כלום. כיון שראו כל האותיות שהשתיקן אברהם נתביישו ועמדו בעצמם ולא העידו בישראל וכו' (מדרש איכה) :

בני כהנא הואיל ובני עבירה נינהו כו' הקשה הר"י מאורליינש נשי לא חייבו בכלאים הואיל וליתנהו בגדילים תעשה לך וי"ל הש"ה הכתוב אשה לאיש וכו'. וא"ת כיון דאיתנהו בלבישת שעטנז איתנהו בגדילי'. וי"ל דאדרבה הוקשה כל התורה כולה לתפילין (תוס' ערכין דף ג' ע"ב) ;

כי יקח איש אשה ושנאה וגו'. כי יקח איש זה משה. אשה אלו ישראל שנתמנה פרנס עליהם. והוציא עליהם שם רע שאמר למה יתרה אפך בעמך אנא חטא העם הזה חטאה גדולה. ופרשו השמלה ופתחו היריעה של ס"ת ומצא כתוב בה אלה אלהיך ישראל אלהינו לא נאמר. וענשו אותו מאה כסף שנענש על ידם. ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו שהוא הולך עמהם בכל דור ודור שנא' דור הולך ודור בא (רעיא מהימנא) ;

שם לה עלילות דברים וגו'. והוא אשה בבתוליה יקח ר' שמעון פתח הנה הוא שם לה עלילות דברים וכתיב וענשו אותו מאה כסף וגו' כי הוציא שם רע על בתולת ישראל. וכי בתולת ישראל היא והלא בתולת אביה או בתולת בעלה מהו בתולת ישראל הכא הה"ד שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך אוף הכא בהנא דקאים כגוונא דלעילא כתיב והוא אשה בבתוליה יקח ה"נ בבתוליה דלא תיפוק מבבא דחצרא מזמנא לבר (זוהר ס' אמור) ;

בן עזאי אומר השונא אשתו הרי זה משופכי דמים שנא' ושם לה עלילות דברים (מסכת דרך ארץ) :

וענשו אותו מאה כסף וגו'. וענשו אותו כ"ש שאסור למיפק שם רע על אסתר עם אחשורוש שהיא נקראת אסת"ר מלשון סת"ר כי הק"בה הסתירה מאחשורוש ויהיב ליה שידית באתרה. ואתהדית איהי בדרועא דמרדכי ומרדכי דהוי ידע שמא מפרש ע"ב לשון עביד כל דא בחכמתא (זוהר):

התורה דאתבריאת אתברי לוחין דידה דאיהו משלים לבתולה והק"בה יהיב לון אורייתא דבע"פ אתקריאת הלכה למשה מסיני. ומאן דאפיק שום ביש דיימא דדא היא לאו דאורייתא דהא לוחין דידה אתברו קב"ה יימא דאיהו אבי הנערה ב"ת דאיהו בתיבת בראשית ופרשו השמלה ואתפתחית היריעה מס"ת ואתמר ביה פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים

וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת (זוהר) ;

כי ימצא איש שוכב וגו' ומתו גם שניהם האיש השוכב כו'. כבר הודעתיך כי סוד זיווג האדם עם אשתו הוא סוד זיווג תפארת ישראל בכנסת עוזו. והמפריד ביניהם נקרא נרגן מפריד אלוף ופוגם למעלה זה סוד האיש השוכב עם האשה והאשה רמז לשתי נשים אחת למעלה ואחת של מטה (רקנטי) :

לא יבא פצוע דכא בקהל ה'. הטעם כי הפסיק מקורו ונהר יחרב ויבש. וכבר הודעתיך סוד זיווג האדם באשתו הוא סוד משפיע ומקבל כד"א וצדיק באמונתו יחיה שחיותו הוא להשפיע באמונתו. וכשאינו ראוי להוליד פוגם למעלה וכביכול כאלו מונע השפע מלבא בקהל ה'. אבל מותר הוא בגיורת או בממזרת שאינן קרויים קהל ה'. ואם ימנע מהם השפע אין בכך כלום כי הם מנועים ועומדים. וסוד לא יבא ממזר בקהל ה' בסוד ביאות האסורות הנשפעות מ־וחא מסאבא וע"כ קראו רז"ל מום זר והנה הוא כטעם לא תתחתן בם :

לא יבא ממזר בקהל ה' וגו'. הק"בה היה לו הדר בעולם אלו העוללים שנא' מפי עוללים ויונקים יסדת עוז ואתם עשיתם אותם ממזרים. שכן לא יבא ממזר בקהל ה' מה כתיב אחריו וכו' ואין הק"בה מאריך אפו (רבה נשא) :

לא יבא ממזר בקהל ה' עד עולם. ודרשינן מום זר מי שפגם עצמו במום זר לא יבא בקהל ה' בג"ע אשר שם הם יושבים קהל ה' ומלכם בראשם כי צריך נע ונד ואין לו תיקון עד שימותו הממזרים וכו' (עמק המלך) :

י"ב שבטים עומדים על י"ב היכלות של ירושלים העליונה וכו' ועומדים ומתפללים עליהם בקריאתם כל בניהם הבאים בזה העולם אשר כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'. אם מראובן ראובן קרא עליו ואמר שלי את לך להיכליו וכן כולם. אבל ממזר דוחים אותו לחוץ. וזהו לא יבא ממזר בקהל ה' עד עולם. בקהל ה' זו ג"ע. עד עולם שהוא עה"ב שיתקנו כל הפגמים (מדרש) :

בקהל ה'. ר' יהודה אומר ארבע קהילות הן. קהל כהנים. קהל ישראלים. קהל לוים. קהל גרים. וחכ"א שלשה הם (ספרי) :

לא יבא עמוני ומואבי וגו'. סמכוני באשישות כו'. נכנס ר' נחמיה ודרש לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'. למה על דבר אשר לא קדמו בלחם ומים. וכי צריכין היו ישראל באותו שעה. הלא היה להם הבאר והמן והשליו וענני כבוד. ואת אומר אשר לא קדמו. אמר ר' אליעזר דרך ארץ הוא הבא מן הדרך מקדימין לו מאכל ומשתה. בא וראה מה פרע להם הק"בה לשתי אומות כתיב בתור' לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'. ואתם בני אושא שקדמתם רבותינו במאכלכ' ומשקיכם ובמטותיכם הקב"ה יפרע לכם שכר טוב (רבה שיר השירים) :

ידו פרש צר. בשעה שנכנסו שונאי' לב"ה נכנסו עמוני' ומואבים עמהם והיו הכל רצים לבוז כסף וזהב ועמונים ומואבים רצו לבוז התורה כדי לעקור לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' (איכה רבה) :

שלח לחמך על פני המים כי ברוב ימים תמצאנו. א"ל המלך לר' אלעזר בן שמוע אורייתא כתיב ביה שקרא. א"ל לאו. א"ל כתיב בתורתכם

לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' למה על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ומים וכתיב לא תתעב אדומי כי אחיך הוא ואנא לאו בר עשו אחוכון אנא ולא גמלן חסד לי ומאן דעב־ אדאורייתא חייב מיתה וכו'. עד לסוף נתן לר' אלעזר מתנות רבות בשביל אכילה ושתייה שנתן לו להציל כל ישראל וכו' (רבה קהלת):

זיל לגבי עמון מואב דיתבו ברוכתייהו. וקשה דהא בפרק תפלת השחר פריך וכי עמון ומואב במקומן הם יושבים. והלא בא סנחרב ובלבל. לכך פי' ר"ת דה"ג מואב לחוד דקרא נמי לא הזכיר אלא מואב. ובברכות נמי לא גרסי' אלא עמון. ומזה הטעם התירו ר' יהודה גר עמוני לבא בקהל. אבל משמע אינך לא רצו להתיר לבא לקהל לפי שלא בלבל סנחרב מצרים ולא בלבל מואב. ומיהו קשה דבברכות פרק תפלת השחר שסנחרב בלבל עמון. ובירמיה חשיב להו באותן שהגלה נבוכדנצר. וי"ל לפי שסנחרב היה ראשון שבלבל נקרא על שמו ועליו כתיב ואסיר גבולות עמים וכו'. אבל וודאי עיקר ההורבן היה ע"י נבוכדנצר (תוס' מגילה דף י"ב):

כתנאי עמוני ולא עמונית. וא"ת לר' יהודה תקשה ליה מצרי ולא מצרית. ואו"רי דגבי עמוני ומואבי היה לו לקצר ולכתוב עמון ומואב הלכך מדכתיב עמוני ומואבי אית לן למדרש דלמעט עמונית ומואבית קאתו. אבל מצרי אם כתוב מצרים היה מאריך יותר. והא דכתיב אדומי ולא כתיב אדום אגב מצרי כתב אדומי (תוס' יבמות דף ע"ו):

ובכל תושיה יתגלע. בכל התורה כולה יתגלע קלונו בשתי תורות בתורה שבכתב שכתב לא יבא עמוני וגו' היינו בבתי כנסיות. ובתורה שבע"פ היינו בבתי מדרשות ששונים בהם איסורן איסור עולם (תוספות נזיל):

אמר להם נחש העמוני הביאו לי ס"ת ואעקר מתוכה לא יבא עמוני ומואבי ובזה אכרות לכם ברית (ילקוט שמואל):

על דבר אשר לא קדמו וגו'. כיון שראה שאול ראש הפלשתי ביד דוד התחיל שואל עליו אם מפרץ הוא מלך אם מזרח הוא שופט. א"ל דואג לא פסול משפחה מרות המואביה הוא א"ל אבנר ולא כבר נתחדשה הלכה עמוני ולא עמונית. א"ל א"כ אדומי ולא אדומית וכו'. אנשים למה נתרחקו לא על דבר אשר לא קדמו בלחם ומים היה להם לנשים להוציא לקראת נשים נעלמה הלכה מעיני של אבנר. באותה שעה א"ל צא ובא אל שמואל ובית דינו ושאל הלכה כיון שבא אצל שמואל א"ל דואג מין הוא ואינו יוצא מן העולם בשלום להוציאך חלק אי אפשר דכתיב כל כבודה בת מלך פנימה לאשה שלא להוציא לאיש להוציא. ואשר שכר עליך לאיש דרכו לשכור ואין לאשה דרכה לשכור (רבה רות):

אמר הקב"ה הכל מתדבקין בי ולוט פירש ממני חייך אני כותב עליו לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' (ילקוט מפות):

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין. שמקדים לקראתו ואמר לו שלום בואך. א"ר חייא מכאן למדנו כל המקדים ויוצא לקרא' הבא מן הדרך ונותן לו שלום מעלה עליו הכתוב כאלו אכיל' ושתייה נותן לו. מנ"ל מההוא קרא דכתיב על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ומים. וכי צריכים היו ישראל ללחם ומים והלא המן יורד להם שהיה טב ושפיר מכל אכילה שבעולם. אלא מפני שלא באו להקדים שלום מעלה עליהם הכתוב כאלו חסרו מחייתם. וכל המקדים שלום לחבירו ויוצא לו לדרך מעלה עליו הכתוב

הכתוב כאלו נותן לו אכילה ושתייה (מד״ר הנעלם פ׳ לך ל׳) :

עמון ומואב עמון לא קדם ישראל בלחם ומים. אבל מואב קדם אותו בלחם ומים (נמיי) :

מואבי ולא מואבית לפי שהנשים באו ומביאים להם בעל כרחם וההיא שלא קבלה הורגים אותה (זוהר רות) :

הגזברים והפחות והסגנים יוצאים לקראת המביאים בכורי׳ להקביל פני השכינה דאתי עמהם דמצוה למפק׳ באורחא לקבלא אנפוי דהא כמה מיני סכנות שכיחי באורחא. ואי לאו שכינתא דמתלוה בהדיה לא הוי משתזיב הלכך בעי למיפק לקבלא פני שכינתא דאתי בהדייהו והיינו רזא דאשר לא קדמו אתכם בלחם ומים. והיינו רזא שאלמלא לא זכו ישראל להקביל פני אביהם שבשמים אלא פעם א׳ בחדש דיים (מגיד) :

ולא אבה ה׳ אלהיך לשמוע וגו׳. א״ר יוסי ת״ח כתיב ולא אבה ה׳ אלהיך לשמוע אל בלעם אל בלק מ״ל דהא בלק עביד מהו אל בלעם. אלא משום דהוי סתים עינוי בגין דלא יתברכון בני אנא אפקח עיני וכל מילין דייםא אהפוך לון לברכאין הה״ד ויהפוך ה׳ אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה׳ אלהיך וגו׳ (זוהר נשא ע׳ רע״ט) :

ולא אבה ה׳ אלהיך לשמוע אל בלעם. מלמד המקלל נתקלל מפני מה כי אהבך (ספרי) :

לא תתעב אדומי כי אחיך וגו׳. וכי תימא הנך אזלו לעלמא פי׳ אומה של מצרים שאמר עליהם הכתוב דור שלישי יבא להם ולא שני הלכו להתיישב בשאר ארצות והני אחריני נינהו שאומה אחרת ישבו שם. והא ר׳ יהודה סנימין גר המצרי כו׳ ופשט לון דמנימין בא מארץ מצרים. דאי סן המצרית שנתיישבו בשאר ארצות לא היה קראוהו גר המצרי שלא היו יודעים בשאר ארצות (תוס׳ יבמות דף ע״ו) ;

כי תצא מחנה על אויביך וגו׳ ונשמרת מכל דבר רע. אפילו מלשון הרע (פסיקתא) ;

שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי קרי בלילה. האי קרא דרשה גמורה היא דלא אסמכיה. והקשה הר״ר אלחנן א״כ מאי רבותא מיחזקאל דאמרי׳ בפ״ב דחולין ונפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום ובאתי לידי טומאה בלילה. ואו״רי דמ״מ רבותא היא מטה שהיה מציל עצמו מהרהור שא״כ שאר אדם דאינו ניצול בכל יום כדאמרי׳ בפ׳ גט פשוט ג׳ דברים אינו ניצול בכל יום וקא חשיב הרהור (תוס׳ ע״ז דף ך׳ ע״ב) (גם חולין ל״ז) :

כי יהיה איש וגו׳. ואיש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה אברהם ושרה שהיו מתקנים לאנשים ונשים טבלה לטהר את עצמם וכו׳ (עיין זוהר פ׳ וילא באריכות סם) :

מלין אילין גלי שלמה מלכא בספרא דאשמדאי מלכא ואשכחנ׳ ביה אלף וארבע מאות והמשים מיני מסאבא דמסתאבו בהו בר נשא דגליפא אשמדאי מלכא דשידי לשלמה מלכא. ווי לבני נשא דכולהו אטימין וסתימין עיינין ולא ידעין ולא שמעין ולא משגיחין האיך קיימו בעלמא והא עיטא ואסותא קמייהו ולא מסתכלי דהא לא יוכל בר נש לאשתיזבא אלא בעינא דאורייתא דכתיב כי לא יהיה טהור מקרה לילה אשר לא יהיה טהור דייק מקרה לילה דייק והא אוקימנא מילי בעינא דאורייתא. והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה׳ אלהיכם (זוהר אחרי מות ע׳ קל״ח) :

ויתד תהיה לך על אזניך וגו׳ רזא דויתד תהיה לך מחוץ למחנה בגין דההוא מזונא דסטרא אחרא לא איבעי דלהוי בגין משרייתא אתר דמזונייהו דהא מחנה ישראל הוי דוגמא עילאה ותו ליכא להו אתר דמחוץ למחנה מושבם. וקאמר׳ ויד תהיה לך ולא קאמר וידי למרמיז דאפילו התם לא להוי להו תפיסותא וקיימא טובא ופקודתו. ויתד תהיה לך על אזניך כו׳. משום דגם זה לעומת זה עשה אלהים. וכי היכי דבסטר קדושה איכא דכר ונוקבא הכי איכא בהנך סטרא דמסאבא. ויד הוי דוגמת נקיבה. ויתד הוי דוגמת זכר. ופקיד ויתד תהיה לך על אזניך ולא בתוך אזניך למרמז דההוא סטרא אחרא לקדושה דוגמא קליפת האגוז ולית ליה כלל תפיסותא בגויה דאזניך רמז לסטר קדושה ולהכי אצטריך למהוי עלייהו ולא בגווייהו. ופקיד אע״ג דההוא יד הוי מברא למשרית׳ ושבת וכסית ולא תשבוק מעלי׳ מגולה דלא יתקיף ההוא סטרא אחרא כו׳. ע״ש על וידי אדם פרושות תחת כנפיהם וכו׳ (מגיד פ׳ ויסב):

כי ה׳ אלהיך מתהלך בקרב וגו׳. ר׳ יוסי ור׳ חייא אזלו באורחא א״ל ר׳ יוסי ר׳ חייא נפתח באורייתא ונימא מלה פתח ר׳ יוסי ואמר כי ה׳ אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך וגו׳ כי ה׳ אלהיך מתהלך מהלך מ״ל אלא כד״א מתהלך בגן לרוח היום אילנא דאכיל מיניה אדה״ר מתהלך נוקבא מהלך דכר. ודא הוא דהוי אזיל קמיהו דישראל כד הוי אזלי במדברא וכתיב וה׳ הולך לפניהם יומם וגו׳. ודא היא דאזיל קמיהו דבר נש דאזיל באורחא דכתיב צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו. ודא היא דאזיל קמיה בר נש בשעתא דאיהו זכאה. ולמה להצילך ולתת אויביך לפניך לאשתזבא בר נש באורחא ולא ישלוט ביה אחרא. ובג״כ בעי ליה לבר נש לאסתמרא מחובוי ולזכאה גרמיה מאי דכיו דכתיב והיה מחניך קדוש. מאי קדוש קדושים מ״ל אילין ש״ס גופא דגופא אתחבר ואתתקן בהו ובג״כ והיה מחניך קדוש. ולא יראה בך ערות דבר דא עריית׳ דעריין דדא היא מלה דהקב״ה מסאבא יתיר מכל׳ כיון דאמר ולא יראה בך ערות דבר אמאי דבר אלא הנהו דחייבו עלמא דנעלי ומסאבי גרמיהו במלה דלהון דנפקו מפומייהו והאי איהו ערות דבר. וכ״כ למה בגין דאזל קמך ואי את עביד מדין מיד ושב מאחריך. דלא יזיל בהדך ויתוב מאחורך (זוהר נח ע׳ כ״ך):

בגלות הזה השכינה מתלבש בתחום שרו של עשו. כדי לשמור ישראל שתי שמירות. א׳ שלא ישתקעו בקליפות כי חונה מלאך ה׳ סביב ליראיו ויחלצם מכל צד הקליפה שרוצה להגביר עליהם כדי להחטיאם. וכמעט האויר הקדוש שוכן אתם בתוך טומאתם. שנית לשמרם שמירת הגוף שלא יאונה להם כל און כענין ה׳ אלהיך מתהלך בקרב מחניך. ואויר ח״ל מתקדש ומטעם זה נאמר דרשו בשלום העיר כי בשלמה יהיה לכם שלום. כי הנביא גילה להם סוד השכינה עמהם בגלות. ואומר קדוש שוכן אתם בתוך טומאתם לבל יטמאו בין האומות ולא יזיקו דשכיחי שם היזקו׳ מפני האויר הטמא ובהיותו שם האויר מתטהר ואין לתמוה על כך שהרי ישראל קוד׳ שנכנסו לא״י ויצאו ממצרים והלכו במדבר נחש שרף ועקרב וצמאון האיך הקריבו קרבן והיו בתוך ענני הכבוד. אלא העננים היו להם אויר ואויר דא״י הלך עמהם כי אותו פתח ושער שברקיע נגד א״י נפתחו להם במדבר נוכח מושב בני ישראל והלך עמהם על ראשם עד שעמד נגד

כל א"י ת' פרסה והוא מתחילת גבול א"י עד קצהו (סוד הארץ):

ר"ש פתח כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך וגו'. כי ה' אלהיך זו שכינתא דאשתכחת בהו בישראל. וכ"ש בגלות לאגנא עלייהו תדיר מכל סטרין בישין דעלמין דלא ישיצון לישראל דסניא לא יכלין לישראל לאבאשא להון עד דמחלשין ישראל חילא דשכינתא מקמי רברבין ממונין דשאר עמין כדין יכלין להו שונאיהם דישראל וגזרין עלייהו גזירין בישין. וכד אינון תייבון לקבלא היא מגברת חילא ותוקפא דישראל ואתפרע מכולהו. וע"ד והיה מחניך קדוש דבעי בר נש שלא יסתאב בחוביה ויעבור על פתגמי דאי הכי מסאבין ליה כמה דכתיב ונטמתם בם בלא א' והנה רמ"ח שייפין בגופו וכולהו אסתאב כד איהו אסתאב כלומר דבעי לאסתאב וע"ד והיה מחניך קדוש. מאי קדוש מאי מחניך אילין אינון שייפין גופא. ולא יראה בך ערות דבר מאי ערות דבר ערייתא דהאי דבר וכו' (זוהר אחרי מות ע' קל"ה):

איש איש כי תשטה וגו'. הה"ד ונתתי לך ולזרעך את ארץ מגורך. ונתתי לך הה"ד כי ה' אלהיך מתהלך וגו' כי ה' אלהיך וגו'. ומאי ועתה בנים שמעו לי הזהירם על נעשה ונשמע וכו' (רבה נשא):

אמר משה לישראל בשעה שאתם יוצאים למלחמה תזהרו שלא יהיה בכם ניאוף שאם יש זימה ביניכם הק"בה הנלחם לכם ישוב מאחריכם ואתם נמסרים ביד שונאיכם הה"ד כי ה' אלהיך מתהלך וגו' לא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. מה כי ה' אלהיך א"ל משה לישראל הוו יודעין שאין הק"בה מייחד שמו בישראל שהוא נקרא אלהיך אלא בזמן והיה מחניך קדוש. ואותו שעה הוא משרה שכינתו ביניכם והוא מציל אתכם מיד שונאיכם ומוסר שונאיכם לכם הה"ד מתהלך בקרב מחניך להצילך (רבה נשא פ"ט):

אע"פ שהק"בה מבטיח הצדיקים אין פורקן אלא ביראה. וכן ביעקב ויירא יעקב למה נתיירא אמר שמא נתלכלכתי אצל לבן בחטא. וכתיב לא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך (רבה חקת):

כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך להצילך. מהו להצילך תרין אמוראין חד אמר להגין עליך להיות על ראשך. וח"א להתרוקן כל נכסי עכו"ם וליתן לך על מנת והיה מחניך קדוש (רבה קדושים):

לא תסגיר עבד אל אדוניו. בשמך אלהים הושיעני ובגבירתך תדינני. גבורה של תורה. וכה"א לי עצה ותושיה. ר"ל כמ"ש בתור' לא תסגיר עבד אל אדוניו. ומה עבד שהיה עובד ע"א אמרה תורה לא תסגיר עבד אל אדוניו אם יבא אליך אני שאני נשיא בן נשיא עד ה' דורות מנחשון עד ישי תסגיר אותי ביד המלך. הוי בגבורתך של תורה תדינני (ילקוט תלים):

לא תסגיר עבד אל אדוניו. כיון שיצאו ישראל ממצרים בקש בלעם להחזירם למצרים בכשפיו (ע"ש נוראות זוהר בלק ע' סג"ב):

תני בשעה שעלה נבוכדנצר לכבוש את יהויקים עלה וישב בדפנו של אנטוכיא ירדה סנהדרי גדולה לקראתו אמרו לו הגיע זמנו של בית זה לחרב. אמר להם לאו אלא יהויקים מלך יהודה מרד בי תנו אותו לי ואני אלך. אזלין ואמ״ין ליהויקים נבוכדנצר בעי לך. א"ל וכך עושין דוחין נפש מפני נפש. לא כן כתיב לא תסגיר עבד אל אדוניו. א"ל לא כך עשה זקניך לשבע בן בכרי וכו'. כיון שלא שמע להם עמרו ושלשלוהו אותו ופיילוהו וכו' (רבה ויגש) (עיין פ' מצורע גירסא אחרת):

לא תהיה קדשה וגו'. טעם לא תהיה קדשה ולא יהיה קדש תבין איסור לא יבא ממזר. כי כשהאדם עם אשתו בטהרה ובקדושה ובצניעות רומז ליחוד עליון. וגורם ברכה ושפע מן הברית לשכינה ועושה שלום למעלה ולמטה. אמנם אם מתייחד עם הקדשה גורם שהשפע העליון יבא לפלגש של מעלה שהיא הקדשה ומביא כחות הטומאה לעולם. נוסף על זה יש לך לדעת מאמר רבותינו ז"ל מ' יום קודם יצירת הולד בת קול מכרזת ואומר בת פלוני לפלוני וכו'. ולפעמים יש שאינו זוכה בבת זוגו לעולם ולא יתחברו לעולם זה בזה והיה הוא קדש והיא קדשה והתפרד חבילתם לעולם. וידוע כי בעת יצירת האדם הקב"ה מזמן לו בת זוגו אם זוכה מצא מציאותו שנא' מצא אשה מצא טוב. ולפעמים אינו זוכה בה ולפעמים אינו זוכה בה לעולם. זהו סוד הקדש והקדש' ורז"ל למדו שלשה כתות אלו מפסוק אלהים מושיב יחידים בית' מוציא אסירים בכושרות אך סוררים שכנו צחיחה. הזוכה בבת זוגו תח"ה עליו נאמר אלהים מושיב יחידים ביתה. ומי שאינו זוכה עד שתנשא לאח' עליו נאמר מוציא אסירים בכוש־ות כלומר בכי ושירות כי צריכי' להתאבל על הראשון ולבכות עליו קודם שתנשא לשני. דוגמא בת שבע על אוריה. ומי שעונותיו גרמה לו שלא נשא לעולם בת זוגו עליו נאמר אך סוררים שכנו צחיחה. ויש להתבונן על המתים קודם זיווגם מה יהיה מבת זוגם הנגזרת להם. תשובה אם נתגלגלו אין דרש לשאלה זאת כי כבר זכה זה בחלקם בראשונה ובשנייה לא הקדימו רהמים לחטוף כמו בני בנימין ואם היו חדשים היו מכת אך סוררים שכנו צחיחה. ובת זוגם נחטפת לאחרים לאותם שנתגלגלו והבאים בגלגול. וגם אותם שזכו בחלקם ונפרדה חבילתם אז יחטפו בנימין אף מן החדשות או מן הישנות ע"כ (רקנטי);

כי תדור נדר וגו'. אל תתן את פיך לחטיא את בשרך. למה יקצוף אלהים על קולך שפתחת בנדר. וחבל מעשה ידיך אפילו מיעוט ממון שבידך אני מאבדו (רבה קהלת);

מי שנודר ומשהא נדרו גורם מיתה לעצמו. שנאמר כי דרוש ידרשנו ה' אלהיך מעמך. ממך נפרעין ולא מן ממונך (רבה במקומו):

הנודר כאלו בונה במה י"מ דנפקא לן מן חדלה חדלה כתיב הכא וכי תחדל לנדור וכתיב חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו במה נחשב הוא ואומר בפ"ק דברכות אל תקרי במה אלא במה. וג"ש דחדלה דרש בפ"ד דנדרים אמר שמואל אע"פ שמקיימין נקרא רשע אמר ר' אבהו מאי קרא כתיב וכי תחדל לנדור וכתיב התם שם רשעים חדלו רוגז (סו' יבמות דף ק"ס) (עיין ד"ת זה גיטין);

כתיב וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא וכתיב טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם מעיקרא מייתי מד"ת והדר מייתי מדברי קבלה (תוס' חולין דף ב' ע"א):

אא"ב מבקשין ממנו ואין לו פי' בקונ' ממון שגזל ונראה דמיירי בנדר כדאמר בפ"ב דשבת דבעון נדרים אשתו של אדם מתה שנא' למה יקח משכבך מתחתיך והא דדריש הכא בך חטא ולא באשתך חטא מיירי במשלם אח"כ אלא שעבר על בל תאחר (תו' זבחים דף כ"ט ע"א):

כי יקח איש אשה וגו' וכתב וגו' ונתן לה בידה (עיין בארוכות ענין גסלא שבר מספסים ע' קמ"ג):

והלכה והיתה לאיש אחר וגו'. מהו והיתה לאיש אחר. הכתוב קראו אחר שאינו בן זוגו של ראשון שהלה הוציא את אשתו משום ערוה והלה נכשל בה אם זכה הוא לשמים הרי הוא מגרשה ואם לאו סוף שהיא קוברתו או כי ימות האיש האחרון אשר לקחה לו לאשה ראוי היה זה למיתה שהאשה הזאת הכנים לביתו (רבה נשא פי"ט) ;

ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח. פ"ה דתרי ושלחה כתיבי בפרשה. וא"ת והא אצטריך למדרש חד ושלחה דקטנה ושוטה אינה יכולה להתגרש. וי"ל דושלחה בתרא יש לה שני דרשות דמצי למימר ונתן בידה ולשתוק מדכתיבו שלח ש"מ לדרשא ומה' דשלחה נפקא דרשא אחרת. ור"ח פירש דמושלח אחרון דריש כולהו ודרש שלח הוי מצי למימר ונתן בידה. וכן ו' דושלחה וכן ה' דושלחה. ואידך ושלחה אצטריך להך דרשא דמשלחה ואינה חוזרת וזה לשון ר"ת דתניא ושלח מלמד שעושה שליח פי' ושלחה מביתו האחרון ה"ל למכתב ונתן בידה ולמה כתיב ושלח לומר שעושה שליח הוסיף ה' דכתיב שלחה מלמד שהיא עושה שליח ושלחה הוסיף ו' עוד מלמד שהשליח עושה שליח (תוספות קידושין דף מ"א ע"א) ;

אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא כל ימיו. כל ימיו בעמוד וחוזר קאי והוי ניתוק גמור ואין זה לאו שקדמה לעשה דלהכי אצטריך כל ימיו שאין שילות זה כל ימיו וה"ק קרא לא יוכל לשלחה ואם שלחה לא יהא שלות זה כל ימיו שהרי הוא צריך להחזירה. ואע"ג דאפשר להעמיד כל ימיו בלא שילות מ"מ כיון דלא כתב לו תהיה לאשה כל ימיו וכתיב כל ימיו לאחר לא יוכל לשלחה ש"מ דלא לו ניתוק כתביה דזה הכלל דכל היכא שיש הוכחה בקרא דעשה קאי אחר הלאו אין זה לאו שקדמו לעשה אבל מלא תהיה לאשה בלא כל ימיו לא הוי דייק לן בניתוק שהרי לא תהיה לאשה מיירי בלא שילות (תוספות תמורה דף ה' ע"א) ;

צדיק וטוב לו מאן דאיהו צדיק ובת זוגיה צדקת צדיק ורע לו מאן דאיהו צדיק ובת זוגא בישא. רשע ורע לו מאן דאיהו רע ואיתתי' רעה. רשע וטוב לו מאן דעובדוי בישין ואיתתי' צדקת כו' אמר ר' אלעזר אי הכי מאי תקנתיה למאן דאיהו צדיק ואי' ליה איתתא בישא. א"ל ברי דיעבד ליה שינוי מקום שינוי השם שינוי מעשה ואי לא אתתקנת יתרך לה מניה בגט (תיקונים) ;

לא יחבול רחים ורכב וגו' והוא ימשול בך אמר ר' יוסי הגלילי יכול ממשלה מכל צד ת"ל לא יחבול רחיים ורכב מעשה באשה אחת משל בית טברינוס שהיתה נישאת ללסטים א' והיה בעלה מצערה ושמעו חכמים ובאו אצלו להוכיחו כיון שבאה לפני חכמים הוציאה לפניהם מנורה של זהב ונר חרס על גבה לקיים מה שנאמר ואל אישך תשוקתך (רבה בראשית פ' ך') ;

לא יחבול רחיים לא יהא גבר אסיר חתנין וכלין בחרשין ארום נפשא דעתיד למיפק מנהון הוא מחבל (תרגום) ;

ולא תהא אסורי התנים וכלות ארום כל דעבד אילין כפר בחיי עלמא דאתי (פס) ;

לא תבא אל ביתו לעבוט וגו'. רזא דלא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו משום העבטת עבוט רמז לבר נש דאית ליה חובין ולית ליה רשות להנך סטרין למגבי חובין בלי רשות. ואי הוי מלוה נכנס לבית לוה לעבוט הוי

דהוי רשו לאינך סטרין למגבי חובין בלי רשות. וכן אי שוכב בעבוטו הוי יהיב דוכת' לאילנא דמותא לעכבא פקדונא דנפש דמסירין בידיה בלילה וכו'. וכן לא תחבול בגד אלמנה דהוי יהיב דוכתא לאינון סטרין למגבי לסאן דאית ליה זכו ולחרבא יתיה. וכן לא יחבול רחיים וגו' דהוי יהיב דוכתא לאינך סטרין למחבל ולאעדא מזונא בדינא. והיינו רזא דקשיא מזונותיו כקריעת ים סוף. והקב"ה רחמיו על מעשיו דאפי' ביומא דעגלא לא מנע מנא מפיהם (מגיד):

ושכב בשלמתו וגו'. וברכך מלמד שהיא מצוה לברך יכול אם ברכך אתה מבורך ואם לאו לא תהיה מבורך ת"ל ולך תהיה צדקה. מלמד שהצדקה עולה לפני כסא הכבוד שנא' צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו (ספרי):

ביומו תתן שכרו וגו'. אמר משה רבש"ע אתה עושה תורתך פלסתר דכתיב ביומו תתן שכרו זו היא שילום עבודה של מ' שנה שעמלתי עד שהיו עם קדוש ונאמן וכו' (רבה וזאת הברכה):

ועתה אמרתי לגלות לך סוד *ביומו *תתן *שכרו ר"ת שב"ת. כי כל המצוה שאדם עושה באמצע שבוע או אם קורא בתורה הרבה. אז יש לו אפי' בחול תוספת נשמה קדושה מה שיכול ע"ה להשיג בשבת. כי הת"ח בימי החול יש לו הנפש שיש לע"ה בשבת. וזהו ביומו תתן שכרו אפי' בחול יש לו תוספת קדושה ולכן נרמז שבת בר"ת זאת (כוונת אר"י):

לפעמים היה מאחר תפילת מנחה עד שקיעת החמה עד ששילם תחלה שכר שכיר ואח"כ התפלל מנחה והיה אומר אתפלל להשי"י ובאה לידי מצוה כזו ולא קיימתיה ואיך אשא פני להתפלל (סס):

לא יומתו אבות על בנים וגו'. איש בחטאו יומת. אבות מתים בעון עצמם ובנים מתו בעון אביהם (ספרי):

כשאמר הקב"ה למשה פוקד עון אבות על בנים אמר רבש"ע כמה רשעים הולידו צדיקים וכי נאה שיהיו צדיקים לוקים בעון אביהם. א"ל הקב"ה למדתני חייך שאני מבטל דברי ומקיים דבריך שנא' לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות (רבה חקת פ' י"ט):

ארבעים יכנו לא יוסיף וגו'. כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר וגו'. ר' יהודא אמר ארבעים יום לאלקאה חייבי עלמא. וכתיב ארבעים יכנו לא יוסיף לקביל ד' סטרי עלמא בכל חד עשרה. בגין דבר נש מן ד' סטרי עלמא נברא וע"ד ומחיתי כל היקום. ואצטריך ארבעים לאלקאה ולא תמחי מעלמא (זוהר נח): **הנשמה** אומרת רבש"ע אע"פ שלא נתעסקו בתורה שמא קבלו עונשם על מה שחטאו בב"ד ונתכפר להם שנא' ארבעים יכנו לא יוסיף. וממה שנתביישו לפניהם דיים שנתכפר שלא יכנסו לגיהנם מה כתיב אחריו לא אעשה בעבור הארבעים (זוהר וירא ע' רס"ה):

(עיין זוהר פ' תולדות ע' סכ"ד. נדבר ארבעים יכנו על תחיית המתים)

ארבעים יכנו לא יוסיף. פקודא דא להלקות הרשע דאיהו סמא"ל דעתיד הקב"ה למחאה ליה חמשים מחאן. בגין דעבד גרמיה אלוה ייתי יחודא דמייחדין ליה בכל יומא בכ"ה כ"ה אתוון ומחון בהו למאן דשוי גרמיה אלוה ולאו איהו אלא עבד מטונף. ואילין דסרחין ביה תקין להון הקב"ה למחאה ביו"ד ה"א וא"ו דאינון ארבעים חסר חד. ובהאי שמא מחא הקב"ה עשרה מכתשין לאדם ועשרה לחוה ועשרה לנחש ותשעה לארעא.

בנין דכולהו סרחו באות ה'. ובג"כ כי עשית זאת (זוהר):

למה חייבתו התורה ליתן לו מלקות ארבעים לפי שעבר על התורה שנתנה למ' יום וגרם מיתה לעצמו שנוצר במ' יום ילקה ארבעים **ויצא** עונשו כשם שנעשה לאדה"ר שחטא ונתחייב מיתה ולקה ארבעים שנתקלל בחטאו מ' קללות י' לאדם וי' לחוה וי' לנחש וי' לארץ (רבה במדבר) (עיין קהת פ' י"ח):

מלקות תחת מיתה עומדת. י"מ משום דבני נח אזהרתם זו היא מיתתן וניתנה לבני ישראל מלקות על אזהרות תחת מיתה דבני נח. ועי"ל דזימנין מתים ע"י מלקות ופי' הקו' עיקר (תוס' סנהדרין דף י' ע"א):

רש"י מלקות במקום מיתה דכיון דעבר על אזהרת בוראו ראוי הוא למות ומיתה זו קנס' עליו הכתוב והרי היא כאחת מן המיתות. וכי היכא דסקילה בפני עצמו ושרפה בפני עצמו והרג בפני עצמו הכי נמי מלקות מיתה בפני עצמו (סס);

ארבעים יכנו לא יוסיף. מהו לא יוסיף כלומר אם החוטא מקבל מלקות ארבעים לא יבא לידי מלקות כ"ש שיש בו כמה תוספות מלקות על מלקות שלהם כך יוסיף להכותו על אלה כלומר אם לא יקבל מלקות ארבעים בעה"ז יבא לידי מלקות בעה"ב מכ"ה רב"ה וזהו ארז"ל אל תקרי מכה רבה אלא מכיה רבה כי רב"ה בגי' ר"ז כי רמז לר"ז מלקיות שבתורה (שערי תורה): **טעם** המספר הזה לפי שהמת צריך תחיה. וזה שחטא ועבר על מצות אדונו נתחייב מיתה וחל על נפשו עונשו כרת כי בזה יחיה וישיב ל"ט לט"ל של תחיית המתים כו' (בחיי):

כי ישבו אחים יחדיו וגו'. האי דנסיב אתתא ולא אית ליה בנין וכו'. כי נפיק מעלמא ההוא בר נש לא עאל בפרגוד דמלכא ולא נטל חלק בהאי עלמא ונשמתיה לא אתכללית באחד דכל נשמתין אתכלילו ואתגזר דיוקניה ומתמן הה"ד ונכרתה הנפש ההיא מעמיה והואיל וכדין ברא ליה הקב"ה תקנא [illegible] ליה וכו' הה"ד כי ישבו אחים יחדיו וכו' וכתיב בא אל אשת אחיך ויבם אותה וכו' (זוהר פ' וישב):

אלמנה וגרושה דאתתרכת מגינתא דעדן. ובג"ד אתקריאת גרושה כגון ויגרש את האדם. ומאן גרים לה דא בגין דזרע אין לה דמתה בלא בנין ושבה אל בית אביה ע"י בן יבם לכן לא תהיה אשת המת החוצה (זוהר פנחס ע' תנ"ז):

ויבן אלהים את הצלע. הכא אתרמיז רזא דיבום דאמרו ביה כיון שלא בנה שוב לא יבנה בית אחיו. אבל לגבי הקב"ה אתמר ביה ויבן אלהים את הצלע וכו' (זוהר בראשית ע' קנ"ה);

דע כי מעט מזעיר ימצא שיהיו ארבעה אחים או ארבע אחיות שנשואים שיהיו כולם לאורך ימים. ע"כ טוב שלא יהיו יחדיו ורמז כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם (ספר חסידים סי' כמ"ז);

כי ישבו אחים יחדיו. ר' יצחק אמר כי ישבו אחים יחדיו שיכירו בלבם שהם אחים כמד"א וישב ה' מלך לעולם כמה דישתמודעו שהוא מלכא על כולם. ומת אחד מהם ובן אין לו הא אם הוי ליה בנין לא אצטריך (מדרש הנעלם):

כי ישבו אחים יחדיו וערות אשת אחיך לא תגלה בדבור אחד נאמרו (ילקוט):

אמר הקב"ה למשה אמור אל היבם שלא רצה ליבם ועוזע בגופך מאנת

לקיים המצות לפיכך תחלוץ מנעליך כאבל ומנודה שדרכם להיות יחיפים. ובטיפה הסרוחה שבגופך יכול לקיים זרע לאחיך וכן וירקה בפניו טיפה סרוחה. והדיינים עונים חלוץ הנעל ג"פ. חלוץ הנעל כאבל. חלוץ הנעל כמנודה. חלוץ הנעל כמורד במצות (בעל הלכות גדולות):

א"ר יודאי מצות יבום משובחת. והמקיים מצות ייבום לשמה נעשה שותף להקב"ה שנא' ולא יכרת שם המת. וכתיב ולא יכרת כל בשר (מדרש):

לפי שהנפש המת בלא בנים הולכת נדה ונעה בארץ. ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה לפי שמת בלא בנים. לכן צריכה היא לחלוץ זה המנעל לתת חיים למת. כי המנעל מקומו מקום החיים וכו'. וזוכה לכנוס לפנים ממחיצתו. ולפי שרוח זה המת הולך ומכשכש בתוך מעי אשתו כפעמון. ואינו יכול להפרד משם כי לפי שהיא באות נפשה שאפה הרוח המת בקירבה. וכשמתייבמת ונזקקת לאח בעלה ומתעברת באותו ולד יוצא רוח המת באופן שבכור זה יקום על שם המת. וכשלא רצה לייבם וחלצה נעלו נותנת לו חיים. ומיד יוצא אותו הרוח משם ועולה למעלה ונכנס למקום החיים. ע"כ מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל ג' פעמים. כי דברי תורה יש בהם סגולה נפלאה באמרו תורת ה' תמימה משיבת נפש כו' (צרור המור):

לא אבה יבמי וגו'. מודה רבה בלא אבה יבמי ולא אבה כתיב בספרים מדוייקים. וכן מיכח במסורת לא אבה ג' לא אבה ה' השחיתך. לא אבה יבמי. ישראל לא אבה לי. ויש שנים דיש המקרא ולא אבה סיחון. ולא אבה ה' לשמוע אל בלעם. ויש עוד פסוקים דלא שייכים לאותו פסוק ולא אבה נושא כליו דשמואל. וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה יפתח (תוס' יבמות דף ק"ו ע"ב):

וחלצה נעלו וגו'. אמר הקב"ה לאברהם אתה אמרת אם מחוט ועד שרוך הנעל חייך שאני נותן לבניך מצות יבמה הה"ד וחלצה נעלו (רבה לך לך):

רזא דחליצה איהו דההוא נעל מטטרו"ן חוצץ באפי האי נפשא ולא ישבוק ליה לאתדבקא במלכות קדישא דאיהו סופא דדרגין קדישין. ולהכי חליצה נעל מעל רגלוהי. דנעל איהו רזא דמטטרו"ן ורגל רזא דמלכות. למימרא דמן היום ולהלאה לא ילחוץ נעל דהוא מטטרו"ן באפי האי נפשא. ולא יעכב לה מלאתדבקא ברגל דאיהו מלכא קדישא. ומשום דמטטרו"ן רזא דנעל במלכות קדישא בלי שום חציצה כלל. משום הכי בעי שלא יהיה דבר חוצץ בין נעל לרגל. וכל הנך קשרים וקרסים למרמז על קשרא דחייצו באפי נפשא ההוא משום דצדיקים גמורים מתדבקים במלכות קדישא. ולהנהו הוי יאות למחלוץ במנעול כדקא אמינא. אבל הנך דלאו צדיקים כולי האי מתדבקים במטטרו"ן וסנדלפו"ן חייץ באפייהו. ומשום דרובא דעלמא לאו צדיקים גמורים נינהו נהגו להשוות המדה ולמחלץ במנעל ולא בסנדל (מגיד):

ורזא דרקיקה והקריאה והחליצה אינון ברזא דנר"נ. הקריאה לקביל נשמה. והחליצה לקביל נפשא. ורקיקה לקביל רוח. דהא חליצה כגוונא דנפשא דאיהו עולם העשה. ומ"מ לאו מעשה בידים היא אלא בפומא דנפק מניה דבורא דאיהו רוחני. ובהכי דמי רקיקה לרוחא דהוא כליל מנפש ונשמה. וכד הני ג' עובדא אתעבידו דאיהו לקביל נר"נ הא אינון אתקשרו

בחד' ולית מאן דמעכב באפייהו לאתדבק' באתר דבעי ליה לאתדבקא (סס) :

כל מי שאין לו זרע מאשתו וודאי אינה בת זוגו הנגזרת . כד"א הזנו ולא הפריצו . ולפיכך הותרה לו אשת אחיו שאין לו בנים . כי לא היתה אשת אחיו הנגזרת לו (רקנטי) :

אבן שלמה וצדק יהיה לך וגו' . צלותהון עם מוסף נקראו ארבעה טורי אבן כו' . אבנים שלימות תבנה וגו' . ואית אבן נקראת תורה שנאמר והאבן הזאת אשר שמתי מצבה . וכתיב וזאת התורה . וזהו אבן שלימה וצדק יהיה לך והוא אבן דמחת לצלמא כו' . ואבן דטבע במצחא דגלית וכו' (ע"ס בארוכות תיקונים תיקון ך"א) :

זכור את אשר עשה לך עמלק . אמרו ישראל למשה כתוב אחד אומר זכור את יום השבת לקדשו . וכתוב אחד אומר זכור את אשר עשה לך עמלק . האיך יתקיימו שני כתובים הללו זה זכור וזה זכור . זה זכור לשמור ולקדש את יום השבת . וזה זכור להשמיד ולהרוג ולאבד (מדרס) :

פתח רעיא מהימנא ואמר . בגין דא הוי אזלו במדברא ועל ימא ולא ייעלון בא"י עד דיטול נקמה מיניה דעמלק . עמלק מאן הוא לעילא דהא חמינן דבלעם ובלק מתמן הוין נשמתין דלהון . ובגין דא עמלק רשים בשמהן ע"ם מן בלעם ל"ק מן בלק ודכר ונוקבא אינון עמלקים ועלייהו אתמר לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל כגוונא דאית בישראל ד' פנים יעקב ישראל לאה רחל לקביל ופני נשר לארבעתם הכי אית ד' פנים לעמל"ק קס"ם ונח"ש עמ"ל ואון עמ"ל רשים בעמל"ק והמן דהוי מסטרא דעמלק ישוב עמל"ו בראשו דכל אלופי עשו מעמלק הוי . ולעילא מעמלק סמא"ל עמ"ל נח"ש און ומרמה דמרמי ומפתה ליה לבר נש למחטי קמיה הקב"ה קס"ם ק' מן עמל"ק . ס"ם מן סמ"אל. נחש אל מסמא"ל (זוהר) :

א"ר ברכיה אמרו ישראל לפני הק"בה רבש"ע כתבת בתורתך זכור את אשר עשה לך עמלק עמלק לי עשה לך לא עשה לא החריב מקדשך (רבה איכה) :

כמו שיש בקדושה מרכבה כן מרכבה טמאה . בקרן דרומית מזרחית אדם ונחש במערבית צפונית שור וחמור כח עשו וישמעאל . ושם עשרה אתונות נושאות מטוב מצרים וכולם מספר עשרה זכרים ונקבות ותחתיהם כלב הוא עמלק . ולכן עשו נשא בת ישמעאל ונזדווג שור וחמור ויצא מכח שניהם עמלק וזה סוד שצוה הק"בה לא תחרוש בשור והמור יחדיו וסימנם שב"ח וז"ש זכור את אשר עשה לך עמלק לא תשכ"ח . והמקטרגים אומרים לכ"ב זה אם תראה איזה נשמה מהלכת יחידי בלא שמירה תצעק ותנבח ויהיה לנו סימן שהנפש החוטאת היא כי אין לנו פנאי מפני שעלינו לטרוד הרשעים במקלות של אש . במזרחית צפונית נשר ועקרב . ובמערבית דרומית אריה וסוס וכו' . לכן בא מזה שאדם מגולגל בבהמות טהורות וחיות טהורות או בבהמות טמאות וחיות טמאות (עמק המלך) :

ואימא מורא משקלות . פי' הקונ' גבי משקלות כתיב אבנים שלימות וכו' . וקשה והלא מצינו מקום דכתיב מורא בהדיא . ויש גורסין מכשלות דכתיב ולפני עור לא תתן מכשול ויראת . וא"ת א"כ אמאי משני פני פני גמר גבי מכשול נמי כתיב ולפני עור לא תתן מכשול . וי"ל דלא דמי דעמידה מפני זקן שייך ליירא מפני השם כדאמר את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח . ור' יצחק מפרש דמצינו מורא במשקלות כדאמר במדרש זכור את אשר עשה לך (ת"ה)

לך עמלק ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים היינו בשביל המשקלות. ועל עון זה בא עמלק דבתר פרשת משקלות כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק בפ' כי תצא היינו דכתיב במשלי מאזני מרמה תועבת ה'. וסמיך ליה בא זדון ויבא קלון שעל עון זה בא זדון וקלון של עמלק (תוס' קידושין דף ל"ג ע"ב):

תמחה את זכר עמלק וגו'. אינון דלא בעי נח רחמי עלייהו הוי מאינון דכתיב תמחה את זכר עמלק. ומשה לא הוי אסתמר מנייהו. לכן לא זכה למיעול לא"י (זוהר בראשית ע' קל"ח):

מי אשר חטא לי אמחנו מספרי. דאינון מזרעא דעמלק דאתמר ביה תמחה את זכר עמלק ואינון גרמו לתברא שני לוחות הברית (שם ע' קל"ו):

זכר עמלק אילין בכורי מצרים ערב רב מעורבים בישראל. עלייהו אתמר תמחה את זכר עמלק דלא ישתאר מנהון שריד ופליט דאילין אינון ערבוביא מכל אומין ואפילו מקין. ומיד דאתמחון מן עלמא אז הוחל לקרוא בשם ה' (שם ע' קס"ט):

א"ר יצחק כתיב כי מחה אמחה וכתיב תמחה את זכר עמלק אלא אמר הק"בה אתון מחון דוכרניה לתתא ואנא אמחה דוכרניה לעילא. א"ר יוסי עמלק אומין אחרנין אייתי עמיה וכלהו דחלא לקרבא לישראל בר איהו עמלק הוא גלית הוא סמא"ל הוא מלאך המות מתלבש לכל אחד כפי אורחוי (זוהר בשלח ע' קי"ד):

והיה בהניח ה' אלהיך לך מכל איביך מסביב. שלא תאגוד אגודה בארץ אמר ה' אלהיך מה שאתה יורש אתה מבקש תמחה את זכר עמלק. ולהן הוא אומר כי מחה אמחה זכר עמלק ואומר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור (ספרי):

דארע יתכון באורחא והוי קטיל בכון כל דהוי מהרהר למסטי בתר מימרא הינון גברא דמשבטא דדן דהוי בידיהון פולחנא נוכראה והוי עננא פליט להון. ובית עמלק מקבל יתהון וקטע בית גובריהון ושדי לעילא. ואתון בית ישראל הויתון לעין ומשלהין מסוגי שעבודא דמצראי ומן דלוחי גלילא ימא דעברתון במצעיהון ולא דחלו בית עמלק מן קדם ה' (תרגום):

ויהי כד יניח ה' אלהיכון לכון מן בעלי דבביכון מן חוזר חוזר בא-עא דה' אלהיכון יהיב לכון אחסנתא למירתה תמחון ית דוכרנא דעמלק מתחות שמיא ואפילו ליומא דמלכא דמשיחא לא תתנשי (שם):

אז הוחל לישנא דצלותא כד"א אז תקרא וה' יענה דא הוא נטורא טבא אע"ג דהבל קטיל ליה קין דמיניה הוא נפיק מאן דנוקים ליה הה"ד אז ישיר משה רועה נוקם לרועה ולבתר אז אהפוך וגו'. אבל כד עמלק דאינון בכורי מצרים ערביב מעורבים בישראל עלייהו אתמר תמחה את זכר עמלק דלא אשתאר מנהון שריד דאינון ערבוביא מכל אומין ואפילו מקין. ומיד דאתמחין מעלמא אז הוחל לקרוא בשם ה' (תיקונים):

פרשת כי תבא

והיה כי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה וירשת וישבת בה וגו'. וירשת וישבת בה כו' מגיד שלא נתחיבו בביכורים עד לאחר כיבוש וחילוק. וא"ת למה לי קרא תיפוק ליה מטלך דכתיב כי תבא אל

א״י הארץ וירשת וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך. ותנא דבי ר״י הואיל ונאמרה בתורה ביאה כתם ופרט באחת מהן לאחר ירושה וישיבה אף כל לאחר ירושה וישיבה כו׳ (תוס׳ קידושין):

והיה כי תבא אל הארץ אשר ה׳ אלהיך נותן לך נחלה. ששם העה״ב היא נחלה ושם היא המנוחה. ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך שהם המצות שעשה בעה״ז. ושמת בטנ״א בגי׳ בכלי שיקבצם טלם בקיבוץ אחד שמסדרם קודם צאתו מזה העולם כמו שארז״ל על הפסוק לא ירעיב ה׳ נפש צדיק שמזכירים אותו כל מה שלמד וכל מצות שעשה. ובאת אל הכהן שהוא מיכא״ל שמקריב נפשות הצדיקים על המזבח של מעלה. וזהו ולקח הטנא בידך והניחו לפני מזבח ה׳ אלהיך וענית ואמרת ארמי אובד אבי שהוא ארה״ר ע״י נקנסה מיתה על כל הבריות. וירד מצרימה למקום המצירים והמדיחים שהוא זה העולם וכו׳ ע״ש באריכות (מדרש הנעלם):

ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך וגו׳. ת״ח האי ארעא מנחה חדשה אקרי ואשתבח בשבע פירין עילאין וכו׳.
וע״ד פקודי הק״בה כד ייעלון לארעא קדישא דאתחברון אתתא בבעלה. הה״ד ולקחת מראשית כל פרי האדמה אדם דא יעקב כד אתחבר בו אימא עילאה דאתקרי ה׳ ואתעטרת ליה כדין יהיב פירי האי אילנא דברבא ואקרי בשמיה אד״ני. ושמת בטנא דא מטרוניתא וכו׳. וכדין והלכת אל המקום. ומאן הוא פריה דאדם דא יוסף הצדיק דאקרי צדיק פרי וההוא פרי תתחבר בטנא. ואי לא תזיל עם ההוא פרי אסתמר למיזל לההוא אתרה דלא תוקיד לך בשלהבות כך אמר יעקב לבני אסתמרו מלמיחות למצרים אי לא תתחתון ההוא מנחה. וכד תתחתון אתפיים כחדא וכל עלמא בחדוה (שם):

נזכן הוא ואינו מביא בכורים. פי׳ ר״ה משום דאין מביאין גזל על המזבח שנא׳ שונא גזל בעולה כתיב והבאתם את הגזול. ורש״י פי׳ אשר תביא מארצך וכו׳ (תוספות):

אמר רי״בל כל הקורא ק״ש על מטתו נשמתו עולה לשוט בארץ החיים הה״ד ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל. אמרו לימא מר א״ל בק״ש אית ס׳ אותיות עד ובשעריך. ועל כל אות ואות אית עוד יקריה דמלכותא קדישא וכו׳. ומן ההוא שעתא נסיב לון מן פומיה דמאריה דאפי׳ די שפיה כשמיה דמאריה והוא אסיק לון לעילא עם נשמתהון דצדיקים קמיה מדבחא יקריה דלעילא ונסבין לון מן שיתין מלאכין דמסחרין כורסי יקירא כל חד וחד אית חד ומזמרין בהון בלילא הה״ד ולקח הכהן הטנא מידך. והניחו לפני מזבח ה׳ אלהיך. ולקח הכהן דא מטטרו״ן. הטנא אילין שיתין אותיות דק״ש דלילא (מדרש הנעלם פ׳ לך לך):

אשר תביא מארצך למעוטי ח״ל. תימה אמאי אצטריך מיעוטא הא אמר בסוף פ״ק דקידושין כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ. וי״מ משום דבכורים אתקש לבשר וחלב דכתיב ראשית בכורי אדמתך וגו׳ לא תבשל גדי בחלב אמו. ובמכילתא בהדיא מקיש לה וסד״א שיהו נוהגין אף בח״ל כמו בשר וחלב (תוס׳ ב״ב דף פ״א ע״א):

אדמתך למעוטי אדמת כותים כו׳. ר״ת לא היה מניח לגרים לברך ברכת המזון לפי שאינו יוכל לומר על שהנחלת לאבותינו ארץ טובה. וקתני נמי כשהתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל. וכשהוא מתפלל בבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם. ואם היתה אמו מישראל אומר

אומר אלהי אבותינו ולר"י שפיר מצי גר אומר לאבותינו שנא' כי אב המון גוים נתתיך לשעבר היה אב לארם מכאן ואילך לכל הגוים וכו' . והא דאמר ר' יהודה בירושלמי גר מביא וקורא דווקא גר מבני קני חותן משה דמצי אמר לתת לנו שנטלו חלקם בארץ דכתיב והיה הטוב אשר ייטיב ה' וגו' והטבנו לך שנתן להם דושנה של יריחו ור"ת אומר דההיא דירושלמי משבשת' היא היכי מצי למימר גר קורא אפילו מבני קני ארמי אובד אבי דהיינו יעקב . וירד מצרימה וירעו אותנו ויוציאנו וכו' (תוס' ב"ב דף פ"א ע"א):

צפה משה ברוח הקדש שעתידין ב"ה לתרוב ויתבטלו הבכורים התקין ג' תפלות בכל יום וכו' (תנחומא פ' זו) :

ואת כל עץ פרי העץ . פקודא דא לאעלאה ביכורים דאילנא (זוהר בראשית):

ועניים מרודים תביא בית. אם עשית כן מעלה אני עליכם כאלו הבאתם ביכורים (ילקוט משלי) :

ויתן לך האלהים מטל השמים וגו' . ורוב דגן אלו הבכורים וכו' (בבא תולדות):

ע"י שביטלו הביכורים זורעים חטים הרבה וקוצרים מעט ולא עשה פירות הרבה (תנחומא פ' קדושים) :

וכי אלישע אוכל ביכורים היה . פי' רש"י והלא לא היה כהן לא צריך לדהוק כפי' רש"י דהא בשומרון היה ואין ביכורים נאכלין חוץ לחומה . וכן איתא בפ' בהמה המקשה כו' וכן איתא במדרש תנא דבי אליה וכי אלישע אוכל ביכורים היה והלא לא היה שם לא מקדש ולא מזבח ולא כהן גדול (תוס' כתובות דף ק"ה ע"ב) :

ביכורים באים מז' מינים רמז לז' ספירות הבנין כו' . ואין מביאין ביכורים דה"ל שלא לתת מקום לסטרא אחרא כו' . והיינו פלוגתא דחכמים בעבר הירדן משום דעבר הירדן אינה כ"כ בסטרא דקדושה . ותדע דהא ביה הוי שלשה ערי מקלט ובכל א"י תלתא.משום דאית לסטרא ההוא קצת חלק ביה נפישי רוצחים . ומשום הכי אמר ר' יוסי הגלילי אין מביאים ביכורים ממנו . והיינו טעמא דגר אינו מביא בכורים אא"כ היתה אמו מישראל (מגיד) :

הגדתי היום לה' אלהיך וגו' . כה' אלהינו מ"ל אלא הכי תנינן כל הדר בח"ל כאלו אין לו אלוה . והדר בא"י באלו יש לו אלוה . מ"ט משום דזרעא קדישא בארעא קדישא סלקא ושכינתיה באתרהא יתיב . ומשה אמר אלהיך לאינון דהוי זמינין למיעול לארעא קדישא . ולא אמר אלהינו משום דמשה לא זכה למיעול לארעא וכו' . ע"ש ובאת אל הכהן כו' אמרו כן לכהן ולא לבר נש אחרא דכתיב הגדתי היום לה' אלהיך משום דאתי מסטרא דחס"ד וכו' (זוהר יתרו ע' קס"א) :

ר' יוסי הגלילי אומר אשר נשבע לאבותיך לתת לך למה נאמר לפי שהוא אומר ולקחת מראשית כל פרי האדמה שומע אני כל הפירות במשמע הרי אתה דן נאמר כאן שבועה ונאמר להלן שבועה מה להלן בארץ ז' עממים שהם ז' במקום א' אף כאן בארץ ה' עממים שהם ד' במקום אחד . ר' יאשיה אמר נאמר כאן ארץ זבת חלב ודבש ונאמר להלן ארץ זבת חלב ודבש מה להלן ארץ ה' עממים שהם ז' במקום א' אף כאן בארץ ה' עממים שהם ז' במקום א' אשר נשבע לאבותיך והיכן נשבע באברהם הוא אומר ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית . ביצחק מה הוא אומר גור בארץ הזאת . ביעקב הוא אומר הארץ אשר אתה שוכב עליה (מכילתא) :

ארמי אובד אבי וגו׳. א״ר יהודה לבן זמין גרמין בתרין מילין אזדל בכל חרשין ואזדרו בזיינין לאבודא מעלמא דכתיב ארמי אובד אבי. כיון דחמא הק״בה דבעי לאובדא ליעקב מה כתיב השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב ועד רע. והיינו דכתיב יש לאל ידי לעשות עמכם רע. כמה אתרחיש בתרשין דיליה (זוהר ויצא ע׳ סע״ז):

לבן הארמי קליה אזיל בעלמא דלא הוי בר נש דישתזיב מיניה דהוי חריש בחברין ורב בקוסמין ואבוי דבעור הוי ובעור אביו דבלעם. ולבן חכים בחרשוי ובקוסמין יתיר מכולא. וע״ד לא יוכל ביעקב ובעא לאובדא ליעקב בכמה זימנין הה״ד ארמי אובד אבי (זוהר וישלח ע׳ ספ״ג);

שור וחמור אילין תרין כתרין שמאלא דאחידין בהו עמין ע״ז ולבן חכים בחרשוי וקוסמין ובאינון כתרין תתאין בעאן לאובדא ליעקב. כד״א ארמי אובד אבי (זוהר בבלק ע׳ קי״ד);

הכא רמיז ארבע גליות ארמי היינו גלות בבל. וקאמר אובד אבי משום דבזימנא קלילא נסבו נשים נכריות ואבדו יהודתא ויחוסא אבדון דלהון. וירד מצרים וגו׳ רמז דבגלות מצרים משתעי. ויענונו רמז לגלות יון דעינונא בכמה עינויין וגזירות. ויתנו עלינו עבודה קשה רמז לגלות אדום דאתמשיך כל זימנא וגזרו כמה גזירות. ומ״מ עניינים דביכורים ועגלה ערופה איהו לאהדרא סטרא קדושה לאתריה (מגיד):

ארמי אובד אבי. דע כאשר רדף לבן הארמי אחר יעקב באו מ״ה לעקור את יעקב. כי בכח גדול ועליון בא יעקב ואל יהי נקל בעיניך שאמרה תורה ארמי אובד אבי. כי לבן הארמי בקש לעקו׳ את הכל שורש וענף דוגמת בלעם הרשע השני לו כפי שאמר הראיה כאשר ראה יעקב ע״ה שבאו מ״ה לסייעו נתגבר ונתחזק והתחיל להראות גבורתו אצל לבן. וזש״ה ויחר ליעקב וירב בלבן. וגם יעקב עלה מורך בלבבו לעשות מריבה עם לבן שנא׳ לולי אלהי אברהם ופחד יצחק היה לי (ציוני);

אגילה ואשמחה בחסדך מדבר בישראל. אמ׳ ר׳ רבש״ע אגילה ואשמחה בחסדך שעשית עמנו. שאלו פרעת מן המצרים ולא נתת לנו ממונם היינו שמחים. שמחה וגילה יש לנו שנתת לנו ממונם. אשר ראית עניי אלו ישראל שכתב להם וירעו אותנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבודה קשה ונצעק אל ה׳ אלהינו וישמע ה׳ את קולנו וירא את ענינו ואת לחצנו וכו׳ (רבה סופסים);

ושמחת בכל הטוב וגו׳. משמחי לב אקרי וא״ת והא כתיב כי לקח טוב נתתי לכם. טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף. וי״ל דה״ק משמח לב אקרי טוב שסמוך ללב ולשמחה ומשמעותו לשם שמחה א״כ טוב הסמוך ללב לא אקרי. וא״ת והא כתיב וייטב לבו ופרש״י יש במדרש וייטב לבו בדברי תורה. וה״נ דרשינן וייטב לבו בתורה. וי״ל דלא כתבי בהדיא לפי זה א״ש הא דמקשה ואימא ביכורים דהא טוב סמיך ללב לא אקרי וניל דה״נ משנינן דבעינן טוב הסמוך ללב. ומיהו כיון דהוי יודע דבעינן טוב הסמוך ללב מעיקרו טוב לא צריך להקשות עוד מן הביכורים ולשון ראשון עיקר (תוס׳ עירובין דף י״ח ע״א):

שנאמר ושמחת אתה וביתך. תימה דהאי קרא גבי מעשר שני כתיב בפ׳ כי תבא ולא מייתי קראי דכתיב בפ׳ ראה גבי רגל ושמחת אתה ובנך ובתך. וי״ל דיליף ממעשר דכתיב ביתו בהדיא (תוס׳ פסחים דף ק״ט

ק"פ ע"א) : **השקיפה** ממעון קדשך מן השמים וגו'. לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים מהו כן א"ר נחמיה אפי' בשעה שאנו עושים הצדקה מביטים אנו במעשים שלנו ויש לנו בושת הפנים אין לנו שעה שאנו באים בזרוע אלא בשעה שאנו מוציאים את מעשרותינו שנא' כי תכלה לעשר מה כתיב בסוף השקיפה ממעון קדשך מן השמים . א"ר אלכסנדר גדול כחן של מוצאי מעשרות שהן הופכים קללה לברכה שנא' השקיפה וגו' (רבה כי תבא) :

קרקע כל שהוא חייבת בפיאה וביכורים ובוידוי . פי' הקו' דל"ג וידוי דאף מי שאין לו קרקע מתודה על המעשר ויכול לומר וברך את עמך ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו ולא דמי לביכורים דבעי למימר אשר נתת לי וכן פר"י דל"ג ובווידוי ולא מטעם דרש"י אלא משום דבירושלמי פריך אהאי מלתא גופיה אמאי לא תני ובוידוי אלא משמע דל"ג ליה . וגם משמע מי שאין לו קרקע מתודה כגון פירות לקוחין (תוס' קידושין דף כ"ו ע"א) :

ולתתך עליון וגו' . יצחק א"ל ליעקב הוי גביר לאחיך . והקב"ה א"ל ע"י משה ולתתך עליון על כל הגוים. הא למדת שכל הברכות שבירכו יצחק מלמטה ברכו הקב"ה מלמעלה (רבה ויחי) :

ולתתך עליון. עליון בתורה ועליון במצות :

ואלה יעמדו על הקללה וגו' . רשב"נ אומר ואלה יעמדו לקלל העם אין כתיב כאן אלא ואלה יעמדו על הקללה אבל בברכה כתיב אלה יעמדו לברך את העם . ר"ב ור"ח ור"א בשם ר' אילעי אמרו ולא עוד אלא כשהפורענות באה לעולם צדיקים כובשים אותה שנא' אלה יעמדו על הקללה (רבה ויקרא) :

בשעה שהיה מצוה אותם על הברכות ועל הקללות בברכות היו מזכירים שנא' אלה יעמדו לברך את העם . בקללות לא היה טובען שכן הוא אומר ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל . וכשהן חוטאין ואומר להן להביא עליהם קללה אינו כותב שהוא מביאן אלא בברכות הוא עצמן מברכן . שנא' ונתנך ה' אלהיך עליון יצו ה' אתך את הברכה ובקללות לא היה טובען שנא' והיה אם לא תשמעו ובאו עליך מעצמן (רבה בלק) :

ארור אשר יעשה פסל וגו' . ואמרה האשה אמן אלו ישראל שאמרו אמן אחר קללת ע"ז כד"א ארור האיש אשר יעשה פסל וגו'.למה אמן אמן שתי פעמים כנגד ארור בפרט וארור בכלל . כד"א ארור אשר לא יקים (רבה נשא) :

מה אמר להם מרדכי למי שאומר לו מדוע אתה עובר מצות המלך . א"ל מרדכי משה רבינו הזהיר לנו בתורה ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה.ורשע זה עושה עצמו ע"ז כו' (רבה מגילה) :

המוליד ממזר ההוא בן או בת אינון פסל ומסכה. ואתמר ושם בסתר בסתרו של עולם . ואמר כל העם אמן דההוא בר מנחש הקדמוני איהו גרם מיתה לאדם ולאתתיה דאתמר ביה ארור אתה מכל הבהמה (תקונים) :

ארור משגה עור בדרך וגו'. ליט דיטעי אכסניא בדרך דהוא כסמיה לסומא (תרגום) :

ארור שוכב עם אשת אביו וגו'. אפשר ראובן להיות בששה שבטים העומדים בראש הר עיבל ואומרים ארור שוכב עם אשת אביו והוא עשה הדבר הזה. אלא עלבון אמו תבע (רבה ויחי) :

ארור שוכב עם כל בהמה וגו'. עמי הארצות שרץ הם ובניהם שקץ ועל בנותיהם אתמר ארור שוכב עם כל בהמה ומיתתן מיתה באיתגליא ולית מיתה אלא עניות (זוהר משפטים) (עיין בזוהר כי תצא) :

ארור אשר לא יקים. אלו נאמר אשר לא ילמד לא היתה תקומה לשונאי ישראל אלא לא יקים את דברי התורה (רבה קדושים) :

אני פי מלך שמור כו'. יכול אפי' אמר לך לעבור על דברי המקום בא הכתוב להודיעך שדברת שבועת אלהים יהיה עליון על צווי המלך ב"ו ותקים כל הדברות שבתור' שנכנסו בשבועה עליהם לקיימן כמד"א לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו וגו'. ואומר ארור האיש אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות ואמר כל העם אמן (רבה נשא פ' י"ד) :

ובאו עליך כל הברכות האלה וגו'. בקללות כתיב והשיגוך מלא ו' ובברכות כתיב חסר ו' והשיגוך מלמד שעמו אנכי בצרה (פסיקתא) ;

ברוך אתה בעיר וברוך אתה וגו'. אי ממתין במוצאי שבת עד דישלימו סדרא דקידושא אז חייבי גיהנם קיימו ברכאין על בני נשא ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה (זוהר בראשית) :

ברוך אתה בעיר במעשה העיר. ברוך אתה בשדה בעבודת השדה. ד"א ברוך אתה בעיר שלא יזיק לך עין הרע ברוך אתה בשדה שלא יזיק לך חיות השדה (פסיקתא) :

ברוך פרי בטנך וגו'. שלא יצא ממך בן רשע שיהא מקללים אותך ע"י מעשיו. ברוך פרי בהמתך שלא יהא בהם נבילות וטריפות ומפלת נפלים (פסיקתא) :

ברוך טנאך ומשארתך וגו'. ברוך טנאך שלא יחסרו לך כלי מזון. ומשארתך אוכל קמעא ושבע (פסיקתא) :

מן המוציא ישאיר אדם מעט בפיו לאחר הסעודה ע"ש שיהא טעם המוציא בפיו וכתיב ברוך טנאך ומשארתך שיורי המאכל. וכתיב וברך את לחמך ואת מימיך (ספר חסידי' סי' תתס"ג) :

ברוך אתה בבואך וברוך אתה וגו'. בבואו לבית חמיו טעון ברכות שנא' ואל שדי יברך אותך. ובצאתו מבית חמיו נטען ברכות וירא אלהים אל יעקב עוד (רבה וישלח) ;

ברוך אתה בבואך שתהא נוטל ברכת רגל בעולם כמו נח שנא' זה ינחמנו. כמו שלמה שנא' שלום יהיה בימיו. כמו צדקיה ויברך אותו לרגלי. וכה"א ביוסף ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף (פסיקתא) :

אם פזרת רגליך על העני נתקיים בך ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך (מסכת דרך ארץ) :

ברוכין אתון במיעלכון לבתי מדרשיכון וברוכין אתון במפקיכון לפרקמטיכון (תרגום) ;

הנושא אשה לשם שמים עליו הכתוב אומר ברוך אתה בבואך ברוך אתה בצאתך ברוך אתה בעיר ברוך אתה בשדה ולא עוד אלא שמוציאים ממנו בנים זכרים שמרבין תורה בישראל ומושיעים ישראל בעת צרתם (סד"א זוטא פי"ד) :

ד"א ברכי נפשי את ה' זש"ה יצו ה' אתך את הברכה באסמיך אתה מוצא כל דבר ודבר מלאך ממונה עליו. אם זכה אדם מלאכי השרת נמסרים לו הוי יצו ה' אתך את הברכה. ואם הפרשת מעשרותיך בשדה

ברכתי אותך ברוך אתה בעיר ברוך אתה בשדה. ברוך אתה בבואך ברוך אתה בצאתך (מדרש תלים סי' ק"ד):

שם אדנ"י מיחלת ומקוה מתי יעשה בניה טהרה בבית ע"י מעשיהם הטובים ומתי יגיע הכל פיהם בפיות שכנגדם שאם ילמדו שלא בשכר כל הפיות שכנגדם לומדים עמהם. והנה ע"ש הבל פיהם לשמים ואם נוטלים שכר ומקלקלים דרכי השם אז אדנ"י שהיה הפרסור והעד בהר סיני ואמר ארור אתה בבואך בעולם השפל. וארור אתה בצאתך ומתרימו בחמשה קולות והם חמשה חומשי תורה. ואומרים לו בחרם שמו בחרם גופו בחרם ממונו בחרם מה שנשא ונתן. כי הכל שלא באמונה היה בחרם גם שכיניו אוי לרשע ואוי לשכנו. ואם תרצה לדעת האמת שהרי השלימו חמשה חומשי תורה באותיות חר"ם (פליאה):

דע בני כי פעם אחד נמצאתי בברכי הים ושמעתי קול בלשון מבואר סלא שהקול הולך בניגון צפצוף ואמר קומו ונעלה ונחריב העולם מפני עוזבי תורה והם עמי הארצות. ותמהתי מאין בא זה הקול ונשאתי עיני וראיתי עוף אחד עומד על האילן ועוד מצפצף ואומר נתנ' בגיהנ' כי הקב"ה נשבע שלא להשחית' ובראותי שהצפצוף יבא ממנו אמרתי אורידנו ואדבר עמו והוא יגיד לי טוב הענין. ואמרתי לו את העוף טהור או טמא. ואמר לי למה זה תשאל. ואמרתי לו אם טמא אתה טמא טמא יקרא ואם טהור אפשר ניתנה הגזירה להאביד מן העולם אם לא יעשו תשובה. ואף אם יעשו תשובה הואיל והם עמי הארצות לא ידעו לעשות תשובה ועדיין צריכים דין בגיהנם. ואמר לי עוף טהור אני והרבה פעמים נתחייבו הישרים והתמימים בלייה הנמצאים בדורות הללו דורות עמי הארצות עוזבי תורה כו'. ומה יעשו העניים הישרים הנמצאים אם יאמרו להם דבר חיים בלעם אותם. ע"כ אמר הקב"ה לאספם ולאבד אחריהם העולם אלא שנשבע. אמרתי לו בשם הגזר וירד צורת אדם ובא לפני. ובראותי זה אמרתי לו מי אתה ואמר מבשר אני לך הדברים האלה לדעת אותם אם תוכל להשיבם לעסוק בתורה וכו'. אמרתי לו למה באת בצורת עוף א"ל להודיעך שמצד ימין אני בא הוא חס"ד עולם שעוף רומז עליו. אמרתי לו אדוני ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך (פליאה):

יצו ה' אתך את הברכה וגו'. אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין. תימה דאמרי' בפ' כל הבשר גבי הנהו שקולאי דדרו חביתא דחמרא בעו לאתפוחי אותיבהו תותי מרזבא פקע חביתא. ומפרש שם בשביל השד שהיה שם עד דאכפי' מר בריה דרב אשי לשד א"ל השד למר בר רב אשי ליקבע לי זמן כי מטא זימני' איעכב וא"ל אמאי לא אתית בזימנך. א"ל כל מידי דצייר וחתים וכייל ומני לית לן רשות למשק' מיניה. אלמא בדבר המדוד ומנוי לית ליה רשו למשקל מיניה ובדבר הסמוי מן העין אית ליה רשות אלמא אין הברכה מצויה בדבר הסמוי. וי"ל דלא קשיא מידי דהא דקאמר התם היינו טעמא דלית להו אלא בדבר הפקר ולא דבר כייל ומני או צייר וחתים היינו בשביל דאין הברכה מצויה בהני ולית בהו דבר הפקר. וההוא דבעלים נינהו אלא בדבר הסמוי והיינו מטעם הברכה מצויי' בדבר הסמוי ומה שמתרבה בשביל הברכה אית להו רשו למשקל בסמוי דהיינו כמו הפקר שאין לאדם זכות בו. א"נ הכא מיירי בדבר המנוי ומדוד בלא צייר ותתי' ובה' אית להו רשות והתם מיירי מדוד ומני

וכייל וצייר וחתים ובהא לית להו רשותא (סוס' מעניח דף ג' ע"ב) :

יצו ה' אתך את הברכה לאלתר (פסיקתא) ;

יפתח ה' לך את אוצרו הטוב וגו'. את השמים אילין אוצרין דלעילא ותתא (זוהר מקץ) :

ונתנך ה' לראש וגו'. אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה ונתנך ה' לראש ועכשיו שלא זכיתם אתם קוראים היו צריה לראש (איכה רבה) :

והיה אם לא תשמעו וגו'. כד פתח משה נביאה למימר התוכחה אתרגש' ארעא ושמיא זעי שמשא וסיהרא. כוכבייא כנשו זיווהון. אבהתא עלמא צווחין מבית קברתהון. וכל ברייתא שתקין ואילנא לא טלטל זעזיהון. עניין אבהתון עלמא ואמרין חבל על בנינו כד יתובון וימטון עליהון לווטא כו'. נפלת בת קול מן שמי מרומא וכן אמרת לא תדחלון דאפילו פסקו כל זכותא דעלמא זכותיכון לא יפסק וקיימתי די קיימית עמכון לא מבטלה. עני משה ואמר על תנאי אני יהיב לכון אם לא תשמעו (תרגום יונתן) :

יגער ה' בך וגו'. יגרה בך לווטתא ללוטא ממוכתן וית ערבובא לערבא שלמיכון (תרגום) :

גרב וחרס וגו'. גרב זה החרס. תימה אמאי לא קאמר דהוי גרב דבקללה של משנה תו"ה דכתיב בגרב ובחרס דההוא גרב לאו היינו חרס ומים קבוע הוא דכתיב אשר לא יוכל להרפא. וי"ל דמשמע ליה נקיטא הכי זו אף זו דגרב שהוא חרס יבש מבחוץ ולח מבפנים הוי מום ואפילו יבלת נמי שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים כדקאמר בסמוך הוי מום. וגבי קללות נקיט זו אף זו שילקה בגרב ואפילו כחרס דקשה טפי (תוספות ברכות דף ו' ע"ב) :

אלא תלתא גרב הוי וכו'. דקרא גבי מומין דדרשינן ביה זה חרס יבש מבפנים ולח מבחוץ וכיון דיבש מבפנים לא מתסי. ואם נתרפא ממנו מצרים מעשה נס היה. ויש לתמוה הא מצרים נכתב ברישא דקרא בקללות מאי ניהו דגרב וחרס שאין לו רפואה בהאי נמי כתיב (סס) :

אשה תארס וגו'. נאמר בפ' שופטים ללמדך דרך ארץ וכאן רמז בקללה שהיה הכל להיפך (פסיקתא) :

יוליך ה' אותך ואת מלכך וגו'. אמר יוליך ה' אותך ואת מלכך א"ת לבבל והלא מבבל היו א"כ למה נאמר אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבות אבותיך אלא זו מדי (רבה מגילה) :

ויגלינון מימרא דה' למצרים באילפא בגו ימא סוף באורחא דעברתון ואמרית לכון לא תוסיפון תוב למחמי יתיה ותזדבון תמן בשירויא לבעלי דבביכון בדמין יקרין היך מרי אומנוון ומן בתר כדין בדמים זולי' כעבדין ואמהן עד דתזלזלן למשתעבד' מגין ולית דמכנש (תרגום) :

ופרי אדמתך יירש הצלצל. התורה רושם אלהים והעולם רושם התורה זה עם זה כהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה שאין עורו נפשט מבשרו נמצא כל העולמות כלם צל הצל אל האור הראשון. והוא הטעם כל עצך ופרי אדמתך יירש הצלצל כו'. כל עצך הוא סוד הוי"ו שבשם ופרי אדמתך היא ה' אחרונה (יונת אלם פ' א') :

הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה וגו'. יש כאן ג' כתרים עליך זו המלכות דכתיב שום תשים עליך מלך. מעלה זו כתר כהונה. מעלה זו כתר תורה. וכולם זכו גרים יונדב בן רכב ושמעיה ואבטליון (עטרה מאמרות סי' ז') :

ואתה תרד מטה מטה זו גיהנ"ם בגי' מט"ה מט"ה. ויורדים שם לקרשו שיתוסף על גבול ג"ע ירשו שם הצדיקים (פס סימן ח') :

תחת אשר לא עבדת וגו'. ועבדת בטוב לבב מרוב כל תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה. בזמן דכהני הוי קריבין קורבנין ועלוון. ודא היא בשמחה ובטוב לבב בליוואי מרוב כל אינון ישראל (זוהר וילך ע"ב ע"ד) :

תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך באהבה ועבדת את אויביך בשנאה. תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשובע ועבדת אויביך ברעב ובצמא בעירום ובחוסר כל. מאי בחסר כל שניטל הדעת מהם. ד"א מאי כל שיהיו חסרים ד"ת (מכילת') :

תחת אשר לא עבדת. לא רציתם להשתעבד לשמים הרי אתם משתעבדי' לפגויי גוים ערביים. לא רצית' לשקול שקלי שמים כסף לגלגולת. הרי אתם שוקלים ט"ו שקלים במלכות אויביכם. לא רציתם לתקן הדרכים והרחובות לעולי רגלים בבית הבחירה. הרי אתם מתקנים הבורגנים העולים לכרכי המלכים וכן הוא אומר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב ועבדת את אויביך בשנאה. תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך מלובש ועבדת אויביך בעירום (ילקוט מלכים) :

ישא ה' עליך גוי מרחוק וגו'. הק"בה כמה שלוחים אית ליה אפילו בחיות ברא. הה"ד ושלחתי בכם חית השדה ושכלה אתכם. ואפילו ביד גוי הה"ד ישא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ (זוהר שמיני) :

והפלא ה' את מכותך וגו'. מצינו סילוק קשה לפני הק"בה יותר ממאה תוכחות במשנה תורה ומחורבן ב"ה. בתוכחות כתיב והפלא ה' את מכותך. ובחורבן כתיב ותרד פלאים. ובסילוקן של צדיקים כתיב הנה יוסיף להפליא העם הזה הפלא ופלא (איכה רבה) :

כל כאבין דבר נש דאינון תקיפין דאתמר בהון וחלאים רעים ונאמנים. הוא דנשיך לון ההוא חוויא בכמה נשוכין בההוא אבר דחב עד דאתפרע מההוא חובא. ובגינה אתמר אפילו נחש כרוך על עקיבו לא יפסיק ביחודא לא יפסיק בצלותא. דהא כתיב בכל פקודין וחי בהם ולא שימות בהם אבל עקרב פוסק בגין דקטל (תיקונים תיקון ע') :

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר הזה אלו בנים אכלו אבותם (פסיקתא): **שאלה** שאיל חברייא לר' שמעון בן יוחאי על לווטין דבמשנה תורה אם יש בהו ניחומים אם לאו וכו' יומא חד הוי חכמא בבי מדרשא עאלו ואמרו קללות שבת"כ נגד בית ראשון קללות שבמשנה תורה נגד בית שני בקללות שבת"כ איתנהו הבטחות וזכרתי בריתי יעקב וכתיב אף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וכו' קללות שבמשנה תורה לית בהו הבטחות ולית בהו נחמה כלל וכו' אתא אליהו ז"ל ואמר כך אוליף הק"בה בקללות קדמאין אית ל"ב קראי כולהו לקביל שבילי אורייתא בקללות בתרא' אית בהו כ"ג קראי לקביל פרשתא אחרינן דאורייתא בבית ראשון נתגלו עונם ונתגלו קיצם והבטחות ונחמות שלהם בבית שני עברו ישראל ג"ן פרשיות ואסתימו חוביהו ואסתים קיצייהו ולא כתיב בהו הבטחות (מ' הנעלם) :

אמר אליהו אינון קללות במשנה תורה ברחימוי הוי מה דלא הוי כאינון קדמאין דכתיב גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר הזה יעלם ה'

ה' אלהיך עד השמידך הכא אינון הבטחות דאבא על בריה ברחמיו סגי יעלה לא כתיב אלא יעלם יכבוש לון ויבטלון בנוקבא דדוכתייהו דלא יפקון לבר ויהיו כבושים ומכוסי' בנוקבייהו עד השמדך וזה לא יהיה לעולם ולעלמי עלמיא דהא נשבע הק"בה שלא ישיצי ית ישראל לעלם ולעלמי עלמיא ודוכרניהון יהא תדיר קיים דכתיב כן יעמוד זרעכם ושמכם סיפא דכולם וסיומא דלהון והשיבך ה' מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לא תוסיף כו' הכא בהבטחות ונחמות דיעשה הק"בה לסוף והשיבך ה' מצרים באניות למיעבד ניסים וגבורות כיומא שעבר בקדמאה למצרים באניות כמד"א בעניות ותכלה פרוטה אבל זמינין כל בני עלמא לאייתאה על ישראל כו' וכולהו טבעו בימא כו' וכולהו תלייא בתיובתא כד"א למען תשכילו את אשר תעשון (סס) ;

ומובא בצרור המור וז"ל בזוהר על פסוק אם ימלא העבים גשם כו' בזמן שהיה ר"ש בן יוחאי ור' אלעזר ברי' במערה מאימת מלך רומי נשאלה שאלה זו בקללות ראשונות היה בהם נחמות גדולות ולא בקללות שניות ולא ידעו פשר דבר לפי שלא היה שם הקדוש לתרץ ולהשיב על שאלת' ואע"פ שהיו יודעים היכן הדבר בניחם בסוד ולא רצה לגלותם ואז קם ר' יהודא וכתב בפתח א' השאלה הזאת והלך לבן יונה ואמר שפנינה נאמן היית מימי המבול לך אצל רשב"י ותן ליה שאלה הזאת עמד ולקח הכתב והוליכו למער' וכשרא' רש"בי זאת השאלה התחיל לבכות ואמר מה יעשו דורות אחרונים שלא יהי' ביניהם תורה ואז נתגלה אליהו ז"ל שם לשכך דמעותיו ואמר כי זאת השאלה נשאל בישיבה שלמעלה ותרצו שאלה הקללות קלות מראשונות והם תוכחות של אהבה כמו האב שהמו מעיו לבנו וכשרוצה לייסרו נותן קולי קולות ונוהם כארי ומקלל בפיו ובלבו וכך מאהבת הבן כן בכאן קללות רבית ושאגה לו כלביא בנהמתי' ולא מלבו אלא לייסרם ולהדריכ' בדרך ישרה ולכן רוב הקללות הם כפולות ורובם הם חצי רעב ואינם חמורות כראשונות (סס) ;

ופחדת יומם ולילה וגו' כל מאן דאית חטא בידו דחיל תדיר כד"א ופחדת לילה ויומם ע"ד וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף וגו' (זוהר מקן) :

בבקר תאמר מי יתן ערב ארבע מלכיות כו' (רבה מגילה) :

והשיבך ה' מצרים באניות בעניות ממ"ט ולמה למצרים שכיער ורע לעבד שחוזר לרבו הראשון (סס) :

בצפרא תהוי אמרין לוואי דיהא רמשא דעקן מארכין שעי יומא באפיכון. וברמשא תהוי אמרין לוואי דיהא צפרא דעקן מארכין שעי לילא באפיכון (תרגום) :

אימא דרחימו לגברא טבא וכד לקי ליה לקיו ברחימו ואבא לא פגים ליה כולי האי ולקי ליה בקשיו ולהכי קללות בת"כ הוי מאבא וחמירין טפי ותקיפין טפי והני קללות במשנה תורה הוי מאימא דאיהו מלכ"ות ולהכי הוי קללת דביה טובא בשיעורא וקלילין בתוקפא דלא הוי תקיפין כ"ב כמו קללות קדמאי (מגיד) :

אלה דברי הברית וגו' כל מקום שנא' אלה מסטרא דשמאלא מסטרא דע"ז והקשה והא כתיב אלה דברי הברית אלה המצות ותי' כי אחר התוכחה נאמר אלה דקיימו למאן דיעביד על המצות ודברי תוכחות (זוהר ויחי ע' סג"ב) :

ולא נתן לכם לב לדעת וגו׳. כפוי טובה לכך קרא כפוי טובה שלא היו רוצים להחזיק לו טובה בכך (תוספות ע״ז דף י״ה) :

עד מ׳ שנה לא קאי איניש אדעתיה דרביה פרש״י שאף משה לא נזכר וא״ת אמאי כעים משה על ישראל הלא גם הוא לא נזכר וי״ל שהוא לא צריך לתפלה זו לא נתן לב לדעת עד מ׳ שנה דקם אדעתי׳ דרבי׳ אבל ישראל שהיו צריכים לתפילה זו היה להם להתבונן מן אותו שעה שהרי כבר חטאו בעגל ובמרגלים. ור״י פי׳ שמשה לא מקפיד עליהם על דבר זה עד ארבעים שנה כי היה סבור בסוף מ׳ שנה יעמדו על דעת המקום ויאמרו אתה תן לב ולא היה בדעתו שהוז מניחי׳ אותו לומר דמשום כפוי טוב׳ אבל כשעברו מ׳ שנה שראה שהיה להם דעת להבין עליהם שהיו מניחי׳ בשביל כפיות הטובה ואז הוכיחם (שם) :

עינים ובאזנים וראש הגויה וראש האבר שעטל ושמע וראה ושלט בעיניו ובאזניו שהמצו׳ מפקחות העינים ואת האזנים כדכתיב לא נתן לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה אבל הכא לא קא חשיב לה דהא כתיב ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכרות עמו הברית ונדר על המילה אלמא קודם המילה הוי כבר לבו לשמים (מדרש) :

פרשת נצבים

אתם נצבים היום כולכם. זה היה ראוי להיות תחלת הספר אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה (רבה קהלת ע״פ אני קהלת) :

אתם נצבים ה׳ דרגין לימין וה׳ דרגין לשמאל מימינא ראשי״כם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל ומשמאל טפכם נשיכם וגרך מחוטב עציך עד שואב מימיך היא עשרה מדרגות ובנגדן נתנו עשרת הדברות שבהם תלויים כל התורה (זוהר יתרו) :

מה חרי האף הגדול הזה כשממלאין אותיות א״ף כזה אל״ף פ״א ג״י קצ״ב לכן נכרתו על התורה קצ״ב בריתו׳ כמ״אל וליל״ית בגי׳ בר״ית כמ״ש תום׳ בסוטה (מגלה עמוקים אופן קנ״ב) :

אתם נצבים רמז משה קצ״ב בריתות כמנין נצבים שכל א׳ מישראל צריך לקבל קצ״ב בריתות כמנין נצ״בים (שם אופן ר״ט) :

אומה כנדגלות דימה הק״בה ישראל למלאכים במלאכים כתיב שרפים עומדים ממעל לו ובישראל אומר אתם נצבים היום המלאכים אומרים קדוש קדוש בכל יום וישראל אומרים אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב המלאכים נקראו אש וישראל נקראו אש המלאכים מתחדשים בכל יום ויום כו׳ כך ישראל משתקעים בעונות מיצ״הר שיש בגופם והאלהים בכל שנה סולח לעונותיהם ומחדש לבם ליראתו (רבה פ׳ בא פס״ו) :

ר׳ יהושע בן לוי אמר ראש וזקן ראש קודם לזקן שאינו ראש. מה טעם אתם נצבים היום כולכם וכתיב ויאסוף יהושע זקני העם הקדים ראשים לזקנים יהושע הקדים זקנים לראשים יהושע על שלא היו הכל תלמידיו הקדים זקנים לראשים משה ע״י שהיו הכל תלמידיו הקדים ראשים לזקנים משה ע״י שלא היה צריך להם לכיבוש הארץ הקדים ראשים לזקנים יהושע שצריך להם לכיבוש הארץ הקדים זקנים לראשים משה ע״י שלא נתיגע בתלמוד תורה הקדים ראשים לזקנים, יהושע ע״י שנתיגע בת״ת הקדי׳

זקנים לראשים ר' יהושע דסיכנין אמר בשם ר"ל משה ע"י שצפה ברוח הקודש שישראל עתידין להסתכך במלכות וראשיהם עומדים עליהם הקדי' ראשים לזקנים (ירושלמי הוריות):

אתה מוצא אחר מאה חסר שני תוכחות שיש במשנה תור' מה כתיב אתם נצבים היום כולכם ומתרגמינן אתון קיומי גבורים לעמוד בכולכם (איכה רבה ע"פ דוב אורב לי):

ביום שהושיבו ר' אלעזר בן עזרי' בישיבה פתח ואמר אתם נצבים היום כולכם טפכם נשיכם אנשים לשמוע נשים כדי לקבל שכר פסיעו' טף למה באו כדי ליתן שכר למביאיהן (מסכת סופרים פי"ח):

מה שאמרו המלמד אשה תורה כאלו מלמדה תפלות היינו דוקא עומק התלמוד וטעמי מצות וסודות התורה אבל הלכות מצות ילמוד לה שהרי בימי חזקי' אנשים ונשים גדולים וקטנים ידעו אפי' טהרות וקדשים וזהו הקהל האנשים והנשים והטף זהו אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם שוטריכם כל איש ישראל טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחוטב עציך עד שואב מימך כדי שידעו עבדי' ושפחו' פסקי המצות (ספר חסידים סימן ס"ג);

ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל טפכם וטפכם לא נא' אלא טפכם בלא ו' ל'מר כל איש ישראל יהיו בעיניכם כטפכם לתקן כל צרכיהם (סס סי' תק"פס):

עשר ספירין אינון וישראל לקבלייהו כהנים לוים וישראל כהני אית תלת דרגין כהן גדול כהן הדיוט משוח מלחמה ואינון לקביל חס"ד נצח מלכ"ות ובלוי' אית תלת דרגין משור"רים משוע"רים משא בכ"תף לקבל גבו"רה הו"ד מלכ"ות ובישראל אית תלתא דרגין מארי עוש"ר מארי חכמה מארי כבוד לקבל תפארת יסוד מלכ"ות ונשמתהון אתי מתלת עילאי דז' ספירות הבנין מתגלגלי מספירה לספירה עד דמטי למקום פריחת הנשמה (מגיד): **אתם** נצבים כו' אתם דהיינו נשמתין אית לכון קיום ועילויא ע"י דמתחלש גופא בלווטייא דמסור וכו' והכי אמר אתם נצבים עם נשמתין מסלל ולאו למ:נא אמרו רבנן אתם גם אתם לרבות שלוחכם דהא אתם היינו נשמתין ושלוחכם היינו גופין ומה אתם בני ברית דהקב"ה אף שלוחכם דהיינו גופיכון יהיו בני ברית כלומר דיהוון דביקין בהקב"ה (מגיד):

כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת שמא תאמר ישנן בני זקנים ישנן בני הגדול ישנן בני נביאים ת"ל כ"א שמור תשמרון את כל המצוה הזאת מגיד הכתוב שהכל שווים בתורה וכה"א תורה צוה לנו משה מורש' קהלת יעקב כהנים לוים וישראלים לא נאמר אלא קהלת יעקב. וכה"א אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל מה אלו לא היו במעמד זה שעמד וקיים תורה בישראל לא היתה תורה משתכחת מישראל (ספרי):

כלל זה דרש ר' אליעזר בן עזרי' אתם נצבים היום כולכם טפכם נשיכם וכו' טף היה יודע להבין בין טוב לרע אלא ליתן שכר למביאי ן לרבות שכר עושי רצונו לקיים מה שנאמר ה' חפץ למען צדקו אמר ר' יהושע הריני כבן שבעים שנה ולא זכיתי לדבר הזה בלתי היום אשריך אברהם אבינו שאלעזר בן ערך יצא מחלציך (מכילתא):

ד"א תורה צוה לנו משה מורשה וכי ממשה גנו אוחזים התורה והלא

אבותינו זכו בה שנא' מורשה קהלת יעקב שומע אני ירושה לבני מלכים ירוש' לבני הקטנים מניין ת"ל אתם נצבים כולכם (ספרי) ;

ראה שחיבב הקב"ה את ישראל יותר ממלאכי השרת כיצד נקראו עליונים מלאכים ישראל מלאכים שנא' ברכו ה' מלאכיו קרא לעליונים קדושי' שנא' ומימר קדישין שאלתין וישראל נקראו קדושים שנא' קדושים תהיו ומי חביב יותר מי שהקב"ה ביניהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל נקראו מלאכים עומדים שנאמר שרפים עומדים ממעל לו. וישראל נקראו עומדים שנאמר אתם נצבים וגו' ומי חביב יותר מי שהקב"ה מסב' עמידתו שנא' כן יעמוד זרעכם ושמכם וכתיב זאת קומתך דמתה לתמר ונקראו עליונים אלהים שנא' ויראו בני אלהים את בנות האדם. וישראל נקראו אלהים שנא' אני אמרתי אלהים אתם. נקראו עליונים בנים שנא' ידמה לה' בבני אלים וישראל נקראו בנים שנא' בני בכורי ומי חביב יותר מישראל שהן עמוסי' מני בטן ואומר בנים אתם לה' אלהיכם (ילקוט רלח) :

עשר דברות ה' הוי בלוחא חדא והוי מסדרין גבייהו ראשיכם שבטיכם וזקניכם ושוטריכם כל איש ישראל הא בלוח קדמאה ובלוחא תניינא הוי מסדרין לגבייהו חמש תיקונין אחרנין דאינון טפכון נשיכם וגרך מחוטב עציך עד שואב מימך (תיקונים תיקון ך"ג) :

ראשיכם שבטיכם זקניכם שוטריכם כל איש ישראל הוא חמשה טפכם נשיכם גרך אשר בקרב מחניך הא ה' אחרנין חמשה לגו חמשה. דא ה' ה' ומנייהו אתייהבו י' דברות הא י' וכל העם רואים את הקולות דא ו' (תיקון ך"ח) :

זקניכם זו ב"ד הגדול ושופטים זו מלך וכ"ג (ירושלמי סנהדרין) :

לעברך בברית ה' אלהיך וגו' אין ברית אלא שבועה כמה דתימא כי שם נשבעו שניהם ויכרתו ברית (רבה נשא) :

השביע משה את ישראל קצת קשה מה היתה מועלת השבועה כמו שהיה ירא שהיה עע"ז כן היה לו לירא פן יעברו השבועה (תו' שבועות דף כ"ט ע"א) :

אשר ישנו פה ואת אשר איננו הראה הקב"ה לאד"הר דור דור ודורשיו ממש לפי שכל הנשמות שעתידין לבא לעולם כלם עומדים לפני הקב"ה באותם דיוקן ממש שעתידים לבא לעה"ז וכן בהר סיני אשר איננו פה ר"ל הנשמו' שלא נבראו עדיין היו בהר סיני באותו דיוקן העתידים לצאת וכי תימה מאי אשר איננו פה האחר שהיו שם י"ל שאמת שהיה פה אבל איננו עמנו ר"ל אבל אין אנו רואים וכי תימה למה לא ראו כאשר ראו אדם. י"ל משום שהיו מסתכלין במדריגה גדולה מזו דכתיב פנים בפנים דיבר ה' עמכם והחשק שהיה להם להסתכל במדריגה זו ביטל מהם מלהסתכל בדורות (זוהר לך לך ע' רמ"ו) ;

ותראו את שקוציהם וגו'. א"ל ר' חזקיה לרבי יהודא מאי דכתיב ויקח עטרת מלכם מראשו משקלה ככר זהב. ואבן יקרה ותהי על ראש דוד ותנינן שיקוץ בני עמון מל"כם שמו מ"ט ותהי על ראש דוד ומ"ט כתיב שק"ץ דהא בשאר טעוות עממי' עבדו עבודה זרה כתיב אלהים אחרים אלהי העמים אלהי נכר ובהאי אמר שיקוץ מ"ט שיקוץ. א"ל ובכל טעוון עממים עע"ז הכי קרא ליה הקב"ה דכתיב ותראו את שיקוציהם וגו'. ומה דאמר מלכם דהוא מלכותא ווהאי אלא איתי הגיתי עד דלא אתגייר כרין

תבר להחוא עטרת דאיהו מלכם ההוא דיוקנא דהקיק עלייהו ופגים ליה כדין איהו עביד ליה היתר לאתהנאה מיניה והוי על רישיה ות"ח שיקוץ בני עמון חד הויא במורטא הוי חקיק על ההוא כתרא ובג"כ אקרי שקוץ זוהמא (זוהר פ' וישלח עמוד קנ"ה) :

פן יש בכם איש או אשה וגו'. אע"ג דהקדימו ישראל נעשה לנשמע היו אנוסים לפי שהיו ישראל במדבר שממה ולא היה יודע דרך ולא שום מזון כי אם המן וזהו דוגמא כפיות ההר כגיגית. ומה השתא דהוי בסוף ארבעים והוי בבחירותו רצה משע"ה להעבירם בברית משום דהוי אפשר למיסק אדעתי' למהוי מודעה רבה בקבל' קמיית' והיינו דאמר להו פן יש בכם איש או אשה כלומר מלחשוב כי האי מלתא על כולהון אבל אי אפשר למיסק אדעתא כי האי מלתא הוא איש ואשה וגו' ואינון לא אהדרו ליה משום דהשתיקו כהודאה דמיא ומשום הכי הדר קבלוה בימי אחשורוש (מגיד) :

פי' הרב הגדול כי משורש מתוק לא יצא מר וכל אשר לבבו שלם עם השם הנכבד ולא היה בע"ז לא יוליד בן מודה בה ואל תקשה עלי מזה הכתוב והוליד בן פריץ כי אמת הדבר וסוד גדול ולא אוכל לפרש (רקנטי) :

ופירושו מפרשו כי אין נקרא בניו אלא החדשות והצדיק לא הוליד בן חדש רק אם יהיה צדיק כמוהו ואת תמצא שהוא פריץ והוא שופך דם הוא בן פריץ שהצדיק הולידו ולא היה זה הצדיק אביו הראשון ואינו בנו כלל (שם) :

לא יאבה ה' סלוח לו וגו' המזלזל בנטילת ידים סי' רע לו עליו הוא אומר והיה כשמעו את דברי האלה הזאת וגו' לא יאבה ה' סלוח לו הא למדת המבעט בנטילת ידים סי' רע לו (מד"א פס"ו) :

המשיא אשה לבנו קטן והמשיא בתו לזקן והעושה טובה למי שאינו בדעת עליהם הכתוב אומר לא יאבה ה' סלוח לו (מסכת דרך ארץ פ"ב) : **ת"ח** בחוטם' אית תרין נוקבין מחד נפיק רוחא ומחד נפק תננא הה"ד כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההו' ברוחא קריר אמר וברוח אפיך נערמו מים בתננא דסליק בעשן אמר נשפת ברוחך כסמו ים (תיקונים תיקון ע') : **גפרית** ומלח שרפה כל ארצה א"י ישראל נקראת ארץ החיים והלא מתים שם אלא לפי שמתיה חיים תחלה לימות המשיח ואפי' ירבעם בן נבט והביריו ואף שחטאו יותר מדאי כבר נפרע מהם שנא' גפרית ומלח שריפה כל ארצ' ז' שנים היה א"י בוערת בגפרית ואש ובאותו ז' שנים נפרע הק"בה מן ירבעם וחביריו (מדרש) :

סדום ועמורה לא יקומון בתחיית הטתים וקרא מוכח דכתיב גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמיח אשר הפך ה' באפו ובחמתו אשר הפך באפו דין בעלמא דאתי ובחמתי בזימנין דהק"בה לאחייא מיתייא (זוהר וירא ע' ר"פ) :

עובדא דהוי בחד דהוי קאים ורדיפת ערבא ותקיף ידי' אסיכת' וסליק עפרא יקירא ואקיד זרעא לקיים מה שנא' גפרי' ומלח שריפה כל ארצה (איכה רבה) ;

הדין הגדול הנמצא שהיה בסדום אע"פ שנמצא שאר אומות שחטא' גדול הוא לפי שא"י ומעלת ארץ הקדושה שאינה סובלת עיברי עבירה כאשר קאה את הכנענים וכן הזכיר מר"עה בסוף התורה החורבן של סדום כאמרו גפרית ומלח שרפה כל ארצה כמהפכת סדום אם לא יזהירו בשמירת'

תקיאה אותם (במיי פ' ויקה) :

הנסתרות לה' אלהינו וגו'. בההו' לילא דעאלת לאה לגבי יעקב קב"ה דאיהו גלי עמיקא ומסתרתא כו' ובכירותא דראובן אסתלק ליוסף וכו' (זוהר ויחי ע' תס"ס) :

הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם למה נקוד על לנו ולבנינו ועל ע"ין שב"עד אמר להם עשיתים גלוים אף אני אגלה לכם הנסתרות . וי"א למה נקוד אלא כך אמר עזרא אם יבא אליהו ויאמר למה כתבת יאמר לו כבר נקדתי אותן ואם יאמר לי יפה כתבת כבר אמחוק נקודותיהן מעליהם (רבה במדבר פ"ג) ;

ר' אומר להודיע שבחן של ישראל כשעמדו כולם בהר סיני לקבל התורה השוו כלם לב א' לקבל עול מלכות שמים בשמחה ולא עוד אלא שממשכנין זה על זה ולא על הנגלות בלבד נגלה עליהם הק"בה לכרות ברית עמהם אלא אף על הנסתרות שנאמר הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם אמרו לו על הגלוים אנו כורתי' ברית עמך ולא על הנסתרות שלא יהא אדם חוטא בסתר ויהא הצבור מתמשכן (מכילתא) ;

עודם בירדן אמר להם יהושע אמר ר' לוי בירדן קיבלו עליהם הנסתרות אמר להם יהושע אם אין אתם מקבלים הנסתרות מים באים ושוטפים אתכם . אמר ר' סימון בר זבוד לאות תדע לך שהוא כן שהרי עכן חטא ורוב של סנהדרין נפלו בעי . אמר רבי לוי ביבנה הותרה הרציעה יצאה בת קול ואמר אין לכם עסק בנסתרות (תוספות סוטה דף ל"ו) :

אמר ר' יוסי עתידין כותים להביא דורון למלך המשיח ומשיח אומר להם יש ביניכם ישראל הביאו אותם אלי שנאמ' הבו לה' משפחות עמים הביאו לי משפחותיהן של ישראל אמר ר' אבא ואומר להם תביאו אותם דרך כבוד ולא דרך בזיון כו' מהו נכבדות שהם מביאים אותם דרך כבוד ואמר זה כהן וזה לוי וזה ישראל כגון אם נמכרים לעבדים ונשתכחו ונעשו עכו"ם ע"י אונסים אני מקבל אותם הוי וגם אני אקח מכם וגו' אמר ה' והיכן אמר הנסתרות לה' אלהינו (סוחר טוב פ"ו) :

מלמד שלא ענש ישראל על הנסתרות עד שעברו הירדן כ"כ ברוב הספרי' וקשה דהא אי לא הנקודה ה"א דלא נענשו אפי' אחר שעברו דהכי משמע פשטי' דקרא הנסתרות לה' אלהינו ולא לנו עונש הדבר וא"כ באת הנקודה לדרוש משעברו נענש ולכך גרים בקו' מלמד שענש הק"בה על הנסתרות משעברו ונקודה דעין שב"עד באתה דלא תימה מעול' המה לנו ולבנינו אלא מעתה מתחלת מדה זו ותנהג עד עולם . וקשה דבלאו הנקודה דע' הייתי יוכל לומר כן דא"כ לא נכתב אלא הנסתרות והנגלות לנו ולבנינו עד עולם וע"ד מדכתיב לה' אלהינו וכתיב נמי הנקודה יש לי לדרוש שתיהן . וי"ל לפי שיטתן דע' שבע"ד נקוד כדי לנקוד י"א אותיות כמנין י"א אותיות שבשם לאשמעינן שהנקוד' ראוי להיות על השם לאשמעינן למעט משום דמעתה גם הנסתרות לנו ולבנינו אלא שאין דרך לנקוד את השם . א"ל ר' נחמיה וכי ענש על הנסתרות את אחרים לעולם והלא נאמר עד עולם ואפטורא דנסתרות קאי דעד עולם תנהג מדה זו דלחיובא דנגלות לא אצטריך דעונש שנוהג עתה פשיט' שינהג עולם אלא הניקוד למדתך דחיובא דהנגלות לא נהגו אלא מכאן ואילך ולכן ניקוד י"א אותיות השם לומר לך אף הנגלות לשם דהיינו קודם שעברו הירדן עד שלא קבלו ערבות .

זר"ת מקיים גירסת הספרים הנסתרות לה' אלהינו לאו היינו פשטי' דקרא דאין לך עונש בדבר אלא כלומר הנסתרות שאין מכיר בהם אלא השם והנגלות שניהם לנו ולבנינו ליענש עליהם ונקוד על לנו ולבנינו לומר שאין גזירה מדה זו נוהגת לעולם אלא משיעברו הירדן ולא קודם ואם היה נקוד על כל עד או לא היה נקיד על עד כלל ה"א דבין הנסתרות ובין הנגלות כך דינא לכן נקוד ע' שבע"ד חצי תיבה לומר לך חציה לעולם וחציו משעברו ומסתב־א דנסתרות משעברו ונגלות לעולם.א"ל ר' נחמיה וכי ענש על הנסתרות והלא כבר נאמר עד עולם ואי קאי עד עולם אנסתרות ע"כ יש להשוותן דבאותו ענין דקאי אנגלות קאי נמי אנסתרות דמסתמא קאי בשוה דאם איתא דקאי אתרווייהו אלא וודאי לא קאי אנסתרות כלל שזו היא הסברא דלא מיענשי אחרינא עליה לעולם ולא כתוב נסתרות אלא להקיש להו נגלות דכשם שלא ענש על הנסתרות קודם שעברו שזו היא הסבר' כך לא עניש על הנגלות ולזה כי אתא היקשא דלא מיענש עונשא רבא אבל זוטא מתענשי לפי שהיה להם למחות קמ"ל נקידה דלא מתענשי כלל ולפיכך נקוד' דע' לא יתיישב כלל (תוספות סנהדרין דף מ"ג ע"ב) :

והיה כי יבואו עליך כל הברכות . מה דיבר הק"בה למשה שאם יעשו תשובה במלכיות שיהיו שם הק"בה מקבצם שנאמר והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה וגו' . והביאך ה' אלהיך וגו' ומל ה' אלהיך וגו' (רבה נשא פ"ז) : **והשבות** אל לבבך וגו'. דוד אמר אל תט לבי לדבר רע האי קרא קשיא וכי הק"בה אסתי ליה לבר נש למעבד עובדין בישין אי הכי לית דינא ולית דיינא אלא אזהר דוד ללבא לדברא באורח מישור וקשוט ולכן אמר אל תט לבי לדבר רע וכן והשבות אל לבבך (זוהר פנחס) : **ושבת** עד ה' אלהיך וגו' בבקר יאכל עד בצפרא דאברהם יתער בעלמא ושעתא דרעוא אשתכח קרבנא נייחא וסלקא עד ההוא אתר דאקרי ע"ד דכתיב ביה ושבת עד ה' אלהיך בטחו בה' עדי ע"ד (זוהר ויחי דף קל"א ע"ב) : **הבינה** נקראת בכל מקום תשובה והמבין סוד זה יבין מה שנא' ושבת עד ה' אלהיך ושב את שביתך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים הלא כתבתי למעלה כי הגלות בין השרים בסמוכים לאברהם ויצחק ושב וקבצך בשובי ישראל לרחובות הנהר למקום שאין ידי העמים והשרים שולטים וזה סוד ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפא"רת לפניך ושבת עד ה' אלהיך ושבת את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים (שערי אורה) : **ושב** ה' אלהיך את שבותך וגו'. והשיב לא נאמר אלא ושב תרין כתיב הכא חד לכנסת ישראל וחד להק"בה הה"ד ושב ה' אלהיך את שבותך וגו' (זוהר ויקרא דף י"ב) : **ת"ח** בכל זימנא דישראל בגלותא שכינתא עמהון בגלותא והא אוקמוהי דכתיב ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך (זוהר ויקרא דף ע"ד) :

סמאל לא ביקש התורה ור"הב לא ביקש התורה והמליצו ליתן לישראל ונתנו להם מתנות משל לרופא חכם וכו' ומתנות הללו הם עדים של בני ישראל ובג"כ לא הוי שליט עלייהו מלאך המות וסטרא אחרא כיון שחטאו כתיב ויתנצלו עדים מהר חורב וכיון שיעשו תשובה כלא יתהדר לנבייהו דכתיב ושב ה' אלהיך את שבותך וגו' (זוהר בלק דף פ"ט ע"ד) :

אם יהיה נדחך בקצה השמים אם יהיו מבדריכון בסופי שמיא מתמן יכנוש אתכון מימרי דה' אלהיכון על ידוי דאליהו כהנא רבא ומתמן יקרב

אתכון על ידוי דמלכא משיחא (תרגום):

אותן נש"מות שנפ"לו מקדושתם הולכי' מדחי אל דחי שעליהם אמר לעתיד אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ובעבור זה צריך פדיון אותה הנשמה שתפדה מגוף הבהמה הטהורה ואם היא טמאה תמורות הבהמה טהורה דכתיב ופטר חמור תפדה בשה שהיא הבהמה הטהורה הנקרבת לרצון על מזבחיהם ובאיזה בהמות הוא הנפש (ספר תמונה):

כי ישוב ה' לשוש וגו' כי ישוב ה' לשוש עליך לטוב בימי מרדכי ואסתר כאשר שש על אבותיך בימי אברהם יצחק ויעקב (רבה ויקרא):

לא בשמים היא וגו' לא בשמים היא אורייתא למימר הלוואי הוי לן חד כמשה נביאה דה' יכק לשמיא וייתי יתה לן ונשמע ית פקודוי ונעבוד יתהון ולא מעבר לים היא אורייתא למימר הלואי הוי לן חד כיונה דנחי' לעימקא ימא רבא וייתי יתה לן ונשמע ית פקודוי ונעבד יתהון (ירושלמי תרגום):

אף דברי תורה כו'. וכן אמרינן בעירובין פ' כיצד מעברין לא בשמים היא לא תמצא התורה במי שמגביה עצמו בשמי' שדעתו גבוה. ולא בסוחרים ההולכים במדינת הים בעבר הים דאי ספרא לאו סייפא ואי סייפא לאו ספרא. וה"נ אית התם לא בתגרין ולא בסוחרנין ולא באיסטרלוגין. כלומר באותו שרואה בכוכבים. אמרו ליה לשמואל והא מר אסטרלוגין הוא. א"ל תיתי עלי דלא מעיינת בהו אלא בעידן דנפקא להטיל מים ולא אני מבטל לעצמי (תוס' תענית דף ז'):

פקודא דברית מילה בגדירן דערלה ופריעה כמה דאיהו אעבר מההוא אבר כל אילין קליפין דאלהים אחרים ותקן ביה אתר לשריא ביה שכינתא תמן דאיהו אות ברית מילה הכי קב"ה כד נשמתיה סליקת לעילא ה"ד *מי *יעלה *לנו *השמימה הק"בה אעבר מנייהו כל מלאכי חבלה ומקטרגין דלא יקרבו לגביה. בגין דשריא ע"י שריא עלוהי דתשכח ליה באילין תיבין מי* יעלה* לנו* השמימה* בשמי סליק לעילא. ונשמתא בההוא זימנא יתקיים וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך (תיקונים תיקון ע'): **לא** בעבר לים היא. לא תמצא התורה במי שמרחיב לבו עליה כים. במי שאוהב מלבושים נאים מצעות נאות מאכלות יפות (פסיקתא): **ראה** נתתי לפניך החיים וגו'. מי זה אמר ותהי. א"ר אלעזר משעה שאמר הקב"ה ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע לא ימצא טובה לעושי רעה ולא רעה לעושי טובה. אלא טובה לעושי טובה ורעה לעושי רעה (איכה רבה):

ראה נתתי לפניך החיים והטוב והמות והרע. לפי שנאמר בפ' כי תבא י"א ארורים וכולם הם נאמרו בלשון הקדש וקראה חיים. לפי שבעשייתן קונה עה"ב וכו'. ואח"כ אמר והיה אם שמוע והזכיר י"ז ברכות בגי' טו"ב ואלו הן ברוך אתה בעיר כו' (כמיי):

ראה נתתי לפניך החיים וגו'. החיים רא"ה מהקב"ה. ואת הטוב זה שד יהודאי דיהיב ליה עושר בעלמא דין. ואת המות ואת הרע אילין ב' מקטרגים טמאים מסטרא דשמאלא ונחש מן שרו של ישמעאל ועשו (מדרש הנעלם): **ובחרת** בחיים וגו'. עבר מהופך לעתיד מחמת וי"ו כי כבר בחרו נשמותיהם במתן תורה בחיים (עשרה מאמרות):

אי דלא דמי בר נש לעילאין בעובדא כתיב וירדו בדגת הים ונונינא ימא לא שלט ביה. ובג"כ אזהר לן משה אורייתא שניתן ע"י משה ובחרת

 בחיים

בחיים. ת"ח משה כד אתרמי לימא לא שלטי ביה נוני ימא ולא אסתפי מנייהו (זוהר בהעלות דף ס"ו ע"ד):

פרשת וילך

וילך משה וידבר את כל הדברים וגו'. וילך משה מאי וילך לאן הלך אלא כגופא בלא דרועא כד"א וילכו בלא כ"ח לפני רודף. דהא אהרן מית שהיה דרועא ימינא. ובעא לאסתלקא בגופא (זוהר פ' זו):

ת"ה שאול נטל המלכות עד לא מטי זימניה דדוד. וכיון דמטי זימניה דדוד למלכות מת שאול ונדחה מפניו. ולמה לא ניתן המלכות לדוד ולא ימות שאול. אלא טובה היא לו שלא יראה עבדיה שליט עליו וכו'. כך במשה כיון דמטא זמנו של יהושע א"ל הקב"ה הן קרבו ימיך למות (שם):

ואזל משה למשכן בית אולפנא ומליל ית פתגמי האילין עם כל יש אל (תרגום): **תלתא** צדיקייא איתאמרית קריבת במיתתהון וכל חד וחד מני פרנסה ביומא יעקב אבונון ודוד מלכא ומשה נביאה. דהכי כתיב ואמר ה' למשה הא קרבו ימיך (שם): **יהושע** לא בן תורה והיו ישראל קורין אותו כסיל בשביל שהיה משרת משה ופירש את הסדינים על הספסלים ויושב תחת רגליו. אמר הק"בה איני מקפח שכרך (ילקוט תליס):

ויאמר ה' אלי בן מאה ועשרים שנה וגו'. תנא א"ר יצחק משה לא גלי דא אלא בההוא יומא דהוי סליק מן עלמא דכתיב בן מאה ועשרי' אנכי היום ההוא יומא ממש ועם כל דא לא אמר עד דיהבו ליה רשותא דכתיב ועתה כתבו לכם השירה הזאת (זוהר האזינו ע' סקנ"ו):

ויסמוך משה ידיו עליו שומע אני שחסר משה ת"ל בן מאה ועשרים שנים אנכי היום. לא כהתה עינו בין טמא לטהור בין איסור להיתר. ולא נס ליחה בעומלי תורה (ספרי); **כי** אתה תבוא את העם וגו'. משה וצפורה נקברו במערת המכפלה כי אומר ואתה לא תבא אבל המלאכים יביאך שמה ואח"כ אלו הח' זוגות רומזים לעשר ספירות הזכרים לה' ספירות רחמים והנקבות לה' ספירות דין שהם בן זוגות זה לזה וספירה יסו"ד הוא בת זוגו של כת"ר (תמונה): **ויכתוב** משה את התורה וגו'. ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר. ומי בחר השטר הזה משה שנא' ויכתוב משה את התורה הזאת. ומה שכר נתן לו הק"בה זיו פנים דכתיב ומשה לא ידע כי קרן עור פניו אימתי בדברו אתו (רבה ואתחנן);

הקהל את העם האנשים וגו'. ויקהל משה ר' אבא פתח הקהל את העם האנשים והטף מה להלן כללא דכולהי ישראל אוף הכא כללא דכולהו ישראל ומאי אינון שיתין רבוא (זוהר ויקהל פ' סמ"ב):

הכל חייבים בראייה. פי' הקו' במס' חגיגה חייבים בראיי' פני עזרה. אבל בירושלמי אמרו עלה הדא דא"מר בקרבן אבל בראיית פני עזרה אפי' טף חייבים דכתיב הנשים והטף ואינם אלא אסמכתא בעלמא דלא וודאי אלא דומה דהקהל הוא דממעטינן התם נשים מזכורך. אלא וודאי נראה אוף הכי בראיית פנים מקרבן איירי דכתיב הראייה שתי כסף וכו' (תוס' עירובין דף ב' ע"א): **ויאמר** ה' אל משה הן קרבו ימיך למות. א"ר שמעון משה לא מת כך בכל אתר לצדיקים קרי ביה מיתה מאי מיתה מסטרא דילן אבתרי הכי דתני א"ר שמעון וכן תנא דמאן דאיהו בשלימא דמהימנות'

קדישא תליין ביה לא תליין ביה מיתה ולא מת כמו דהוי ביעקב כו' (זהר בפלח) ; **במשה** כתיב הן קרבו ימיך למות ימי"ך בגי' פ' אלו פ' שנה שהלך משה בבחרותו והלך בעסקיו היו שנים של חול. ומ' שנה שהיה משה במדבר היה קדש ולא היו מצטרפים עם פ' שנה. מה עשה הק"בה סיבב שנתנו למשה ז' ימי המילוא ם יום א' לכפרו עשר שנים לכפר פ' שנה שלא עסק בעבוד' קונו כמו שנתן ליעקב ז' ימים יום א' לשבעה שנים הרומז לשמיטה שהוא מ"ט שנים. ולכן ניתן למשה ז' ימים נגד ע' שנים שהלך בעסקו. וא"ת הרי פ' שנה היה ה"ל ליתן ח' ימים אלא עשרה ראשונים קודם בר מצוה אינו מן המנין ונעשה מ' שנה של קדש עם ע' שנה שהלך בעסקיו הכל אגודה א'. ונחשב למשה כאלו הלך ק"ך שנה בשליחות של הק"בה. וסי' לדבר וידבר ה' אל משה מאהל מועד מוע"ד בגי' ק"ך (גלי רזיא) : **אל** תחשוב מ"ש מיתה אינו ר"ל מיתה ממש אלא מות אותיות תמ"ו ר"ל תמ"ו שליחותו. כי הצדיקים מתגלגלים ובאים בגלגול אחרים מעולם העליון לעשות שליחות קונם כמו המלאכי' שנשתלחו מעולם העליון ויורדים בזה העולם השפל בצורת אנשים כמו כן גם הצדיקים כמה דאתמר (פס): **הן** קרבו ימיך לאו דווקא לא אשכחנא דמשה היה חולה וביום מותו כתב הרבה ופסע כמה פסיעות בבת א' כדפי' בחומש (תוס' מועד קטן דף ד"ח) : **יה"י** או"ר יו"ד ה"ה יו"ד הרי כאן חמשים שערי בי"נה. והוא שאמר משה ה"ן ק־בו ימיך למות. א"ל מנ"ל א"ל בי"נה ב"י נ"ה (פליאה): **ויאמר** ה' אל משה משה שמע יהושע לא שמע (פסיקתא) :

מגילת בית המקדש מסר הק"בה בעמידה הה"ד ואתה פה עמוד עמדי. עמד משה ומסרה ליהושע הה"ד קרא את יהושע והתיצבו. עמד יהושע ומסרה לזקנים בעמידה הה"ד ויאסוף יהושע כל זקני ישראל ויתיצבו לפני אלהים וכו'. זקנים לנביאים לדוד וכו' דוד לשלמה (ילקוט שמואל) ; **הן** קרבו ימיך למות. ימים מתים והצדיקים אינם מתים מה טעם לפי שחמה זורחת מברכי' יוצר אור יוצר המאורות אבל הרשעים אפי' בחייהם קרויים מתים. לפי שאין מברכין יוצר אור ויוצר המאורות (מדרש) :

וירא ה' באהל בעמוד ענן וגו'. לקדש את יהושע (פסיקתא) :

הנך שוכב עם אבותיך וגו' ועזבני והפר את בריתי. ועזבני זה יחוד השם והפר את בריתי זו תלמוד תורה (פסיקתא) :

הנך שוכב עם אבותיך. א"ל הק"בה אע"פ שאתה שוכב עם אבותיך הנ"ך מצוי לקיים וזהו הנך וזה להורות שהוא מצוי בעולם הנפשות והוא חי וקים (זוהר מובא בצרור המור) : **וחרה** אפי בו ביום ההוא וגו'. זה חורבן ב"ה (פסיקתא) : **באשר** יסתיר הק"בה למעלה פנים המאירים מן הדין תפעול פעולות להפרע כמנו ותחול עליו וזהו שנא' והסתרתי פני מהם והיה לאכול כי אז יהרס החוטא שאין דבר רע יורד מן השמים אלא הדרך הוא כך בהסתרת פנים המאירים החשך והדין יכוסה הע"ט ואז סמא"ל ותני"ן ביעו"ר ולילית פועלת רעות בעולם השפל שהם רצו בזה שהמדה שהאדם מודד מודדין לו. ואבי ז"ל אמר לי מדה יש להק"בה ורע"ה שמו ועומדת לצפונו של עולם זהו מצפון תפתח הרעה והיא צורת י"ד ולה שלוחים הרבה וכולם נקראים רע ויש בהן קטן וגדול והם מחייבים בני עולם. כי תהו לצד צפון ואין תהו אלא הרע המחטיא את האדם הרומז לזרוע סמא"ל הזרוע העולה. וכמו שיש אברים באדם גדולים וקטנים כך יש מיני חסדים גדולים

וקטנים כי כאשר מת־חקים יניקתם מן רוח הפנימי מתמעט והולך (פליאה) :
משה בקש שהקב"ה יעשה להם כבלים של ק' ליטרין. ומצאוהו רעות רבות וצרות. דוד אמר כבלים של י"ב ליטרין שנא' יענך ה' ביום צרה כיום שהוא י"ב שעות. ירמיה אמר אין בהם כח לסבול כשם שאמר דוד אלא יעשה להם של ליטרא שנא' ועת צרה היא ליעקב (רבה ותנחומא) :
צרות רבות ורעות פרש"י דקאי אדלעיל אם טוב ואם רע שממתין לו עד שעת היוקר ונמצא קונה ביוקר. וקשה לר"ת הרא למה נקיט כולי האי ואפסקיה באידך קרא והיה כי תמצאן אותו צרות רבות ורעות. ועוד דאמרי' המלוה לעני בשעת דחקו אז תקרא וה' יענה וכו' ומפרש ר"ת צרות רבות זהו הממציא לעני בשעת דוחקו מעות כגון שתפסו המושל ובא זה וא"ל שילוה לו מעות על קרקעותיו ואם לא היה בא זה המושל היה מיקל בפדיונם לפי שהוא דחוק ועני (תוס' חגיגה דף ה') (עיין ד"מ זה כהווייתו יבמות) : **המלוה** סלע לעני בשעת דוחקו כו'. משמע מצוה קא עביד וקשה בפ"ק דחגיגה אמרי' צרות רבות ורעות הממציא לעני מעות בשעת דחקו. ומפר"ת דהכא במלוה לצורך מזונות אבל התם מיירי שהמלכות דוחק אותו ואם לא היה מוצא מעות היו מניחים אותו ועכשיו גרם זה במלוה וכו'. וליתים בא הלוה וטורף וכו' (תוס' סנהדרין דף ס"ו ע"ב) :
וזרח השמש ובא השמש. השמש דא הק"בה כאן אתר דבר נש דשכינתיה עמיה כד"א בכל מקום אשר אזכיר שמי אבא אליך וברכתיך ותרגם אנקלוס באתר דשריא שכינתא תמן ואי לית שכינתי' תמן ובא השמש אתכניש שמשא הק"בה אתכניש מיניה ושלטין עליה כמה מחבלין וכמה יסורין בישין דלאו אינון יסורין של אהבה הן הה"ד על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה דאילין רעות ממונים על כל עיתים ורגעים וכו' (זוהר בראשית ע' ק"ס) ; **ההוא** נשמתא דאתייהב בבר נש אתמר ויברא אלהים את האדם בצלמו בדיוקנא דשכינתא. ועל ההוא נשמתא אתמר אך בצלם יתהלך איש דהא זימנא דאסתלק מבר נש נשמתי' לא יכול לאתנענע וכל מאן דפגים ההוא דיוקנא כאלו ממעט הדמות ושכינתא לא שריא תמן. ורזא דמלה על כי אין אלוה בקרבי מצאוני הרעות האלה. הרעות מצאוני בגין דאסתלק שכינתא מיניה (תיקונים תיקון ס"ב) :
מרע"ה היה מראה ספר איוב ודרשו לזקני ישראל למען ישמעו וילמדו כי יש תקוה לכל בטוח בה' (פלפלת הקבלה) :
איוב בן עשו היה. וי"א שהיה בן זרח מבצרה. וי"א איוב וחביריו היו מזרע אברהם ובן יבמה היה (פס) :
ואנכי הסתר אסתיר וגו'. הרי אלף ושלש מאות ושלשים ושש מנין הסת"ר אסתי"ר שנה ולמעלה ממה שאמר דניאל אשרי המחכה לימים אלף שלש מאות שלשים והמשה. פני ביום ההוא אין יום שקשה מחבירו. על כל הרע' אשר עשה ר"ל כי לא על חנם בא עליהם כי פנה אל אלהים אחרים הוא שגרם (פסיקתא) :
הן בעודני חי עמכם וגו'. אחד מעשרה קלים והמורים שבתורה הן בעודני חי עמכם הייתם ממרים אף כי אחרי מותי (רבה ויפה) :
הן בעודני חי עמכם. מלמד שהיו מתביישי' ממשה יותר מכל נביא וחוזה (פסיקתא) :
ידעתי כי אחרי מותי כי השחת תשחיתון עד לאין די. וסרתם מן הדרך

מזידים. אשר צויתים בהרבה מקומות (פסיקתא):

הקהילו אלי וגו'. ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי חצוצרות שעשה משה במדבר בשעה שנטה למות גנזם הקב"ה שלא יהא אחר תוקע בהם והם באים אצלו דכתיב הקהילו אלי כל ראשי שבטיכם לקיים מה שנא' ואין שלטון ביום המות (רבה ויחי):

כתוב אחד אומר ותקעו בהן ונועדו אליך וכתוב א' אומר הקהילו אלי וגו' והחצוצרות היכן הם אמור שכבר נגנזו בימי משה. אמר הקב"ה למשה הוא מת ויהיו בני תוקעים לפני בסלפיגנם לא משום ואין שלטון ביום המות. ר"א בשם ר' סימון אמר כבוד גדול חלק הקב"ה למשה שא"ל עשה לך חצוצרות ולא ליהושע (רבה קהלת):

הקהילו אלי שאין אני בוש מאחד מהם (פסיקתא);

וקראת אתכם הרעה וגו'. הרעה קורא אתכם כמו שאירע בפורטגאל שהכריז המלך שכל מי שאינו עובד לאלהיו ישרף באש והיו מקצת בני ישראל שואלים היכן בית השריפה ומוליכין בניהם ונשותיהם בתופים ובמחולות בשמחה ומשליכין עצמם לבית השריפה. למה הרעה קוראה אתכם והיה זה לפי שחלל השם שמים בזמן השופטים שנא' ויעבדו את האלילים ואת הבעלים ואת העשתרות ובאו בגלגול וקדשו שם שמים בפרהסיא. והם משליכים עצמם באש שגזר עליהם גלות והוליכם לפורטגאל (ספתי כהן):

וידבר משה באזני כל קהל ישראל וגו'. דברי תוכחות דבר להם שני פעמים חד לכתיבה וחד לקריאה. לא נותר דבר אחד שלא אמר להם כדי לחזקם בתורת אל חי וקיים (פסיקתא):

פרשת האזינו

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. תורה שנכתב נקרא שמים ושם הוי"ה. ותורה שבע"פ נקרא ארץ אדנ"י. ועל אלו אמר משה האזינו השמים ותשמע הארץ אמרי פי. ואמר דבור בשמים שהוא רחמים. ואמירה בארץ שהוא דין. ואמר יערוף כמטר לקחי שהכוונה שכמו שאני מוריד המטר בחנם כן אתם תורידון לקחי זו התורה בחנם. ואם לאו יערוף כמטר לקחי שתורה שבכתב יחתוך ויהרוג הרב הנוטל שכר משרשו ומעקרו ושבו בניו להיות יתומים ויבקשו ולא ימצאו מנוח. ואין יערוף אלא הריגה שנא' וערפו שם העגלה בנחל אם לא יקח שכר כו' תזל כטל אמרתי תורה שבע"פ מקבלתו ומחבקתו ומנשקתו ומושיבתו במתיבתא דרקיע והוא נהנה מזיו השכינה ומטל העליון (פליאה):

תנא בההוא שעתא דאמר משה האזינו השמים ואדברה אתרגשו עלמין נפק קלא ואמר משה משה אמאי את מרעיש עלמא כלא את בריה דבר נש ובג"כ אתרגיש עלמא. פתח ואמר כי שם ה' אקרא. בההוא שעתא אשתתקו ואציתו מלוי (זוהר):

ד"א האזינו השמים לשון ריבוי לפיכך הקדים שמים לארץ. וכן במעשה בראשית כתיב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ מפני שמעש' שמים גדולים ממעשה הארץ (פסיקתא):

שמים וארץ נוגעים בעדותם הם. וא"ת והרי ראיה גדולה שקימו שהרי שמים

שמים וארץ קיימים. וי"ל דאין חוששים לזה הראייה דאין אב מעיד על בנו ועי"ל שהם קיימים ממה שקבלו בדיי ואמר אם ישראל מקבלין (תוס' ע"ז דף ג') :

אין ישיבה למעלה ולא אכילה ושתיה ולא פ"יה ורביה. ולא איבה ושנאה ולא תחרות ולא קנאה ולא עורף ולא עיפוי ולא עברה האזינו השמים ואדברה וכו' (מסכת דרך ארץ פ' ב') (ע"ל פ' נשא) :

שמעו שמים. ישעיה אמר דהוי יתיר רחיקא ממלכא כתיב שמעו שמים. משה דהוי יתיר קריב למלכא כתיב האזינו השמים ת"נא בההוא זמנא דאמר ישעיה שמעו שמים והאזיני ארץ כמה גרדיני טה"רין אזדמנו להברא רישיה נפק קלא ואמר מאן הוא דבעי לארעשאה עלמין עד דפתח ואמר לא אנא ולאו דידיי אלא כי ה' דיבר (זוהר) :

כל הנביאים לא השיגו אלא עד המלכות ומשה השיג עד תפארת שהכל מורה ייחוד של שם הוי"ה המתלבש בכל שמות ולכן בזה השם כח לשנות הטבעים ולשנות מעשה שאר כל הספירות ומשה בכח זה השם היה משנה הטבע אפילו בעולם הגלגלים. ובכח זה השם אמר יהושע שמש בגבעון דום וירח בעמק האילון ר"ל שאמר לצבא השמים שידומו משירות בשעה שהוא היה רוצה לשורר שירתו אל ה' שנא' אז ישיר יהושע וא"כ במה שאומרים השמש עומדת במקומה ולא פעלו בגלגלים יש לנו ראייה לזה שאמר שמש ירח עמד זבולה וזאת הראייה שזה שעמדו שמש ולא פעלו מכח שם זה להנבא כמו פעם א' ויותר דכתיב וידבר ה' אל יהושע לאמר.ובזאת הפעם שדיבר לו השיג יהושע בנבואות משה כו' (ספר התמונה) ;

השמים מספרים והלא במקומם עומדים ואינם זזים משם לעולם אלא אע"פ שהכל שלו והכל מעשה ידיו אין שמחתו אלא בזרעו של אברהם אבינו (סד"א) (בילקוט תילים היא הגירסא אין שמחתו אלא בזרעו של יעקב) :

יערוף כמטר לקחי וגו'. פתח ר' חייא ואמר הרעיפו שמים ממעל ושחקים יזלו צדק תפתח ארץ ותפרה ישע הא קרא רזא דחכמתא הרעיפו שמי' ממעל מאי הרעיפו כד"א יערוף כמטר לקחי ועל סטרא דמטר' דההוא מזונא קאמר ועל כל דא כל עלמין מצפין להק"בה בגין דאיהו מזונא דכולהו וא"ת באתר דאקרי שמים תליא מלתא הא תנינן דלאו בזכותא תליא מלתא וזכותא ושמים חדא מלתא היא והכא הרעיפו שמים. ואי תימא דביה תליא כתיב ממעל. ממעל מעתיקא קדישא (זוהר ויקרא עמוד מ"ב) :

יערוף כמטר לקחי וגו'. שברו בריות את ערפן (פי' בתשובה) מיד בא מטר (רבה ברכות) :

מנין שהרוחות צורך תבואה שנא' יערוף כמטר וגו'.שעיר עיזים א' לחטאת נגד התורה שנא' בה כשעירי' עלי דשא וללמדך שכל העולם לא נברא אלא בזכות התורה (רבה נשא) :

גדול יום הגשמים כיום קיבוץ גליות שנא' שובה ה' את שביתנו כאפיקים בנגב וכו'. וא"ת אמאי לא קאמר גדול יום הגשמים יותר מקיבוץ גליות דהא כאפיקים בנגב כתיב ומי נתלה במי קטן נתלה בגדול וי"ל דה"פ אנו מתפללים הכי שובה ה' את שביתנו כאפיקים היורדים בנגב שגדולים קיבוץ כאפיקים בנגב א"כ עשה עמנו לטובה אות בקיבוץ גליות כהיום פי' זה כמו זה. ואפיקים בנגב תחדש בכל יום כיום קיבוץ גליות אבל יותר לא (תוס' תענית דף ח') :

כי שם ה' אקרא הבו גודל וגו'. תנא כתיב כי שם ה' אקרא מאי כי שם ה' אקרא אמר ר"ש מ"ד הבו גודל לאלהינו. אמר אבא הבו גודל זו גדולה. הצור תמים פעלו דא גבורה. כי כל דרכיו משפט זה תפארת. אל אמונה ואין עול אל אמונה דא נצח ואין עול דא הוד צדיק הוא יסוד וישר הוא צדק הא כלא שמא קדישא. ובג"כ כי שם ה' אקרא. א"ר יוסי שם ה' ממש (זוהר עמוד תקנ"ג): מרע"ה כיון שעלה למרום למד ממלאכי השרת סוד הזכרת השם יתברך והזהיר את ישראל על כך ואמר כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו. ואם מלאכי מעלה מוזהרים על כך עאכ"ו רמה ותולעה (ספרי אורה): כשאתה מזכיר ה' יתברך לך ראוי לשבחו ולרוממו כאומרו כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו. שתדע לך כי בשעה שאדם מזכיר הש"י ומניע אותיותיו בתנועות הלשון. אזי מרעיש עולמים למעלה ומתקוממים כל צבאות מלאכי מעלה ושואלין אלו לאלו ואומרים למה העולם מרעיש ואומרים לפי שפלוני הרשע מזכיר את השם המפורש ומניע בשפתיו וכפי התנועה שהניע אותו כך מתנועעים כל השמות והכינויים שתלוי' עליו ולפיכך נתרעשו שמים וארץ. ואז אומ' מי זה הרשע שהרעיש את העולם בזוכרו את השם הגדול לריק. הלא זה הרשע שעבר עבירה ביום פלוני ואז היא הסיבה להזכיר עונותיו תדע אילו כשאתה מניע הגוף האמצעי יתרעשו הענפים כך כשאתה מזכיר ה' יתברך יתרעשו כל צבאות מעלה ומטה. לפי שכולם תלויים בו וכל זה שלא במקדש אבל כהן גדול היה מזכירו בב"ה ואז היה כל צבאות עולם היו שמחין ומקבלין השפע. לפי שהיה מסדר הצינורות ומריק ברכה לכל בני העולם (סס):

כי שם ה' אקרא. מלמד שלא רצה משה להזכיר שמו של הקב"ה אלא לאחר כ"א דבר שהם פ"א אותיות כנגד פר' ויהי בנסוע שהן פ"א אותיות (פסיקתא):

הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה וגו'. כל מה דעבד רחמנא כולא על דינא קשוט כמה דכתיב הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט וראיה מאדה"ר וכו' (זוהר בפ"ח ע' קכ"ט):

א"ר אליעזר ת"ח אע"ג דהצור תמים פעלו ועבד עמהם חסד לאפקא לון מיא לא שבק דידיה דכתיב ויבא עמלק (זוהר בפ"ח ע' ק"ד):

ויר"א בלק בן צפור זש"ה הצור תמים פעלו לא הניח הקב"ה לא"ה פתחון פה לע"ל לומר רחקתנו מה עשה הקב"ה העמיד מלכים חכמים נביאים ועשירים מהם כמו מישראל וכלם חטאו וכו' (מדרש רבה):

א"ר יצחק בשעה שאמר הקב"ה לכן לא תביאו אמר משה האי חוויא לתקלא עלמא היתה. א"ל משה לאו הכי דינא הוא לחייבא וחיין למארי קשוט באותו שעה דכתיב וראה אותו וחי ידע משה דרכיו של הקב"ה פתח ואמר הצור תמים פעלו (מדרש הנעלם):

ד"א הצור תמים פעלו כשירד משה מהר סיני באו כל ישראל אצלו. אמרו לו משה רבינו אמור לנו מה היה מדה"ד למעלה א"ל אני איני אומר לזכות את הזכאי ולחייב את החייב אלא אפילו להחליף בדבר אל אמונה ואין עול (ספרי): אמר משה נביאה כד סליק לטורא דסיני חמית רבון עלמין הי' מרבע יומא לארבע הלקים תלת שעין עסיק באורייתא ותלת עסיק בדינא ותלת מזדווג גבר לאתתא וגזיר למרים ומאיך ותלת שעין מפרנס כל ברייתא (תרגום יונתן): ובירושלמי מהפך הסדר תלת שעין עסיק תלת בדינא תלת מפרנס תלת מזווג זווגים:

הצ'ור תמים פעלו. כי לשון תמים הוא סוד שני דברים חס"ד ודי"ן והיא כאלו אומר תאומים אלא כי בלשון כבוד אומר על ב' דברים של מעלה לשון תמים ולמטה בלשון תאומים וכה"א והיו תאומים מלמטה ולמעלה תמים לפי שלמטה נראו בשני דברים דבר והיפוכו כמסייעו ומקטרג. אבל למעלה הכל כוונה א' בין המסייע ובין המקטרג שניהם כוונה א' יש להם ואין שם שנאה או אהבה ומשוא פנים אלא משפטי ה' אמת. ולפיכך אמר תמים פעלו בדין וברחמים נתייעץ וגזר הדין וזהו סוד משפט אמת (שערי אורה) : ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה על הצור. אמר ר' אושעיא שהיתה אומרת הצור תמים פעלו (ילקוט שמואל) :

אשרי תמימי דרך. אמר דוד ואהי תמים עמו ואשתמרה מעוני וכתיב שמור תם וראה ישר. וכתיב הלך בתם ילך בטח זה אברהם התהלך לפני והיה תמים. וכן משה אמר תמים תהיה עם ה' אלהיך. למה הצור תמים פעלו ותורתו תמימה שנא' תורת ה' תמימה. וכתיב מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו (ילקוט תלים) :

ר' שמעון אמר הצור תמים פעלו דאתהפך צור למעבד פעלו תמים ומאי איהו אברהם דכתיב התהלך לפני והיה תמים. ודא הוא ההופכי הצור אגם מים משמע תמים פעלו ודא אברהם בשעתא דא אתהדר צור תמים בשעת' אחרא תניינא כד אתענש משה ובעא לאפקא מיא בההוא צור בחובי דישראל לא אתהדר תמים כבקדמייתא ביה זימנא אתרעם משה ואמר צור ילדך תשי וגו' (זוהר בשלח ע' קי"ג) :

ר' יצחק אמר מכאן אוליפנא דבכל אתר דלא אשתכח דכר ונוקבא לא כדאי למחמי אפי שכינתא הה"ד ישבו ישרים את פניך ותנינן כתיב צדיק וישר הוא דכר ונוקבא (זוהר אחרי מות) :

הכל עשה יפה בעתו. אלו אמר חכם ונביא אחר הצור תמים פעלו היו אומרים זה אינו יודע טיבה של מדה"ד והוא אומר הצור תמים פעלו אלא משה שכתב בו יודיע דרכיו למשה לזה נאה לומר הצור תמים פעלו (רבה קהלת) : שחת לו לא בניו מומם וגו'. לא תרי זימני אלא חד לעילא וחד לתתא והיינו דא"ר שמעון כל זמן דחייבא סגיאין בעלמא כביכול שמא קדיש' לא מתברך בעלמ'. וכל זמן דחייבו לא אסגיאו בעלמא שמא קדישא מתברך בעלמא הה"ד יתמו חטאים וגו' ברכי נפשי את ה' הללויה. א"ר אבא מקרא זה ממש הוא דכתיב שחת לו לא בניו מומם מאן גרם לחבלותא דא דור עקש ופתלתול בגין אינון חייבי דרא אשתכח הכא בג"כ בתר דאמר משה כל הני מילין ואדכר שמא קדישא כדקא יאות אמר ודאי צדיק וישר הוא מלה כתיקוניה אבל שחת לו לא בניו מומם מכ"מ הכא משום דאינון דור עקש ופתלתול. אמר ר' יהודה לא לו כלומר לגרמייהו עבדין דא חייבא גרמו לאסתלקא ברכתא מעלמא (זוהר עמוד ת"כ) :

לך רד כי שחת עמך אין שחת אלא מעשיהם כד"א שחת לו לא בניו מומם (רבה כי תשא) :

שחת לו לא בניו מומם. כשמומם בם אינן בניו וכשאין מומים בניו הם ר' ישמעאל אומר עונה בה למה נאמר לפי שהוא אומר פוקד עון אבות על שלשים ועל רבעים ת"ל עונה בה. בה עון תלוי ואינה נפקדת על בנים ולא על שלשים ולא על רבעים (ספרי) :

הלה' תגמלו זאת וגו'. דא הוא גמול דעבד עמכון בכל אינון נימוסין

מצרים בכל אינון אותות דעבד לכון דא הוא גמול דאתון עם נבל ולא חכם ולא מסתכלין בכל אילין טבין דעביד לכון עד השתא (זוהר ע' תקע"ו) :

מלך מלכי המלכים הק"בה ובית דינו נמנים על כל אבר ואבר משלך ומעמידך על מכונך שנא' הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך הוא עשך ויכוננך (רבה ברהכית פי"ב) (ובקהלת רבה ופתיה הגיר' וא"ת ב' דעויות קן הוא עשך ויכוננך) :

הלה' תגמלו זאת רב ששא בר אבא היה כותב ה' למטה ולמ"ד למעלה כלומר הלה' תגמלו זאת אחר כל הנסים שעשה לכם בים ובמצרים ונתן לכם כספם וזהבם וזן אתכם מ' שנה ולא הניח אותם לברוח לפני השונאים ולא מנחשים ועקרבים וכו' והנחתם ד"ת והתעסקתם בדברים אחרים וה"ה צלמו של מיכה עמהם כו' (רבה בשלח) :

הלה' תגמלו זאת על דורו של ירמיה נאמר עם נבל שעשו נבלות שנא' נתנו נבלת עבדיך כו'. למה שלא היו חכמים שנא' עם נבל ולא חכם (שם) : **הוא** אביך קנך בזמן שעושי' רצונו של מקום מרחם עליהם כרחם אב על בניו. וכשאין עושין רצונו רודה בהם כעבד (שם) :

ברא הק"בה מעין בתוך הגרגרת של אדם שהוא מוריד הפת בשלום הוא עשך ויכוננך עשך למה שאתה צריך ואחר כל אלו הלה' תגמלו זאת הוכך אתה ומדבר דברים יתירים (שם) :

אמר משה רבש"ע מה תאמר בל' של הבל ובה' של משה. א"ל צרפם והוא ה"ל. ואע"פ שהראש שמך וס"ף שמך הוא הוי"ה במילואו יו"ד ה"א וא"ו ה"א וכו' (פליאה) (ע"ל פ' וארא) :

אל תהי העלאות נובלות קלה בעיניך כי על המתעצלים בה אמר הכתוב עם נבל ולא חכם. ותרגם אונקלוס עמא דקבלו אורייתא ולא חכימו כי הנה תורה שבכתב היא מוסר אביך ושבע"פ תורת אמך שהן הק"בה ושכינתיה אב ואם לנשמות. וחובה עלינו לעשות לסייעו בתיקון עליון. שכן נרמז באותיות נבל חמשים שערי בינה ול"ב נתיבות חכמה ונבל כמשמעו (יונת אלם פ' ך"ז) ;

ישראל לא ידע לשעבר. עמי לא התבונן לע"ל. וכה"א עם נבל ולא חכם עם נבל לשעבר ולא חכם לעתיד (ילקוט) :

בעי שישתכחו עשרה בזימנא חדא בבי כנישתא ולא ייתי פסקי פסקי דלא יתעכבו שלימו דשייפין דהא בר נש בזימנא חד עביד ליה הק"בה ואתקין ליה כחדא כל שייפוי הה"ד הוא עשך ויכוננך (זוהר נשא ע' כל"ם) :

זכור ימות עולם וגו'. כי הוציא שם רע על בתולת ישראל. וכי בתולת ישראל היא בתולת אביה או בתולת בעלה היא מהו בתולת ישראל הכא הה"ד שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (זוהר אמור ע' קנ"א) :

שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו. אביך זה הק"בה ויגדך עומקא דחכמתא ומאי היא אלא כל אינון שיתא יומא הכל אשתכלל בגווך דתיתי את ותקיים אורייתא דתנינן כל מה דעבד הק"בה על תנאי עבד דכד ישראל יקבלון אורייתא ואי לאו יהדר לתוהו ובהו ובג"כ אינון ימות עולם ידעו ואשתמודעו ביה (זוהר) ; **אימתי** ישראל עומדים כשיש להם זקנים. למה כשהיה ב"ה קיים היו שואלין בזקנים שנא' שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך שכל מי שנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל תדע לך שהוא כן בששלח הדד למלך ישראל כו'. מיד שלח המלך אחר הזקנים ואמרו לו לא תשמע

תשמע לו ולא תאבה. כיון ששמע לעצת הזקנים מיד ויצא מלך ישראל ויך את הסוס ואת הרכב וכו' (רבה במ"ח):

בינו שנות דור ודור. שאין לך דור ודור שאין בו איש כאנשי דור המבול וכאנשי דור הפלגה ועמורה וסדום אלא שכל א' נידון בפני עצמו (ציוני):

בהנחל עליון גוים וגו'. כד עבד הק"בה ארעא פליג ארעא לז' תחומין לקביל ע' אומין וקב"ה פליג לון לע' אומין כד"א בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם. ומכולהו רברבי דאתמסרו לשאר עמין לא אית בהו בזוי לקמיה כממונא דעשו מ"ט דמסטרא דעשו מסאבא איהו וסטרא מסאבא איהו קלנא לקמיה הק"בה (זוהר וישלח ע' ת"ב):

קב"ה לא גילה שמיה קדישא בר לישראל בלחודוהי דאינון חולק עדביה ואחסנתי' ועלמא פליג ליה הב"ה לממונין תריסין והא אתמר דכתיב בהנחל עליון גוים וגו' וכתיב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. לכן אמר פרעה לא ידעתי את ה' ומן אלהים ידע (זוהר מקץ ע' תל"ה):

ר' חזקיה הוי יתיב ודרש קמיה ר' שמעון א"ל מה ראתה תורה למנו' בני יעקב שנים עשר תחל' ואח"כ שבעי' נפש שנא' כל הנפש הבאה לבית יעקב מצרים ע' נפש מ"ט ע' ולא יתיר א"ל כנגד ע' אומין דעלמא ואינון אומה יחידאה כנגד כולן כו'. הה"ד יצב גבולות עמים למספר בני ישראל (זוהר שמות ע' ה'):

באחסנתא עילאה עלמא לעממי' די נפקו מן בני נח באפרשת' מכתבין לישנהון לבני נשא בדרא דאפלוגתא בהי זימנא רמא פירצתא עם שבעים מלאכים רברבין עמין דאתגלי עמכון למחזוי קרתא ובהי זימנא אקים תחומא עממין בסכום מנין שבעין נפשא דישראל דנחתו למצרים וכיון דנפל עמא קדישא בפרשתא דמרי עלמא פתח פומא ואמר אתון חולק טב דשום מימריה דה' עמיה.פתח גבריאל פומא בתושבחתא ואמר דבית יעקב אחסנתיה (תרגום): כשעלה במחשבה עליונה להוציא הנשמות ממצרים העליונה שהיא הבינה והיו באים עד עולם האמצעי עד עולם השפל מעורבות עם כחות היצונים מהאומות עד שהפריד' הב"ה מהכחות ולקחם לעצמו שיהיו י"ב שבטים נגד י"ב אלכסון של צרוף השם הייחוד שנא' יצב גבלות עמים למספר בני ישראל (תמונה):

יעקב שהוא י"ב שבטי' שהם סוד י"ב גבולי אלכסון הנאחזי' בשם ה' והסוד כותב בתור' יצב גבולות עמים למספר בני ישראל כל סוד המרכבה כמו ששם ה' נושא כלי המרכבה ביצד שם ה' עומד בין א"ל בין אלהי"ם ובשלשתן הכל מתאחד מכאן ומכאן כן ביעקב ב' מדות אלו הן כהן לוי ישראל כהן נגד א"ל לוי כנגד אלהי"ם ישראל מיוחד ליה באמצע הלא תראה צורות מרכבות יעקב עשויים כצורות מרכבה עליונה וכמו שכל השמות וכינוין אחוזים בשם ה' כך כל צורות האבות כלולה ביעקב ובניו כהן במקום אברהם לוי במקום יצחק וישראל במקום יעקב הלא תראה הדברים מכוונים כי הש"י סידר יעקב ואת בניו בסדר המרכבה תמימה המיוחדת לאמיתת שמו ית' (שערי אורה):

כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. ת"ח כל שמהן וכל כינוין דשמהן דאית ליה להק"בה כולהו מתפשטא לאורחיא שבילין ידיעין כר שמא יחידאה בריך מכל שאר עמין ואיהו יו"ד ה"א וא"ו ה"א דכתיב כי חלק ה' עמו וכתיב ואתם הדבקים בה' בשמא דא ממש יתיר מכל שאר שמהן (זוהר משפטים ע' (ח"ה)

קע"א) (עיין פ' ויקרא ופ' קדושים ע' קנ"ח) :

א"ר שמעון ויאמר יעקב אל רבקה הן עשו אחי איש שעיר ואנכי איש חלק מאי קרא רמיזא א"ל וודאי עשו איש שעיר מההוא דאקרי איש שעיר דהא מההוא סטרא הוא אתי. ואנכי איש חלק מההוא דפליג לכל שאר עמין רברביהון ממונן דכתיב אשר חלק ה' אלהיך אותם וכתיב כי חלק ה' עמו (זוהר אחרי מות ע' קי"ד) הק"בה בחר לון לישראל מכל אומות הה"ד כי חלק ה' עמו ובג"ד יהי כולהו אורייתא משמיה זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דר והא אוקמוהו י"ה עם שמ"י שס"ה וה' עם זכר"י רמ"ח בכל מצוה ומצוה קשיר לון הק"בה בשמיה למהוי כל אבר ואבר דלהון חולק עדביה ואחסנתיה (זוהר בהר ע' רי"ג) (עיין פ' כי תצא ע' תקל"ח) :

כשעמדו ישראל על הר סיני וקבלו אורייתא אמר הקב"ה למלאך המות על כל אומה יש לך רשות ועל אומה זו אין לך רשות לפי שהם חלקי כשם שאני חי וקיים כך בני קיימים שנאמר בהנחל עליון גוים כי חלק ה' עמו (רבה משפטים) :

בניש הק"בה עלאין ותתאין למיתן חלק באדם ומההוא חולקא דיהיב בה כולהו בעי רחמי עלייהו והב"ה יהיב ליה מדילי' בגין דיימרון ליה עשה למענך אם לא למעננו. בגין ההוא חולקא דילך דיהיבת בישראל הה"ד כי חלק ה' עמו ואיהי מחיל ליה בגין ההוא חולק' דיליה בשמים דיהיב בהון (מדרש הנעלם) :

אל אלהים ה' אלו ג' שמות יש לכל א' תשעה בינוים עולים ביחד ל' בינוים. וזהו במרכבת יחזקאל ויהי בשלשים שנה ויחזקאל הנביא ע"ה בא להודיע שישראל גרמו וחטאו עד שלא נשאר בב"ד של מעלה בכל שלשים הבינוים מקום זכות לישראל להגין זכות על ירושלים שלא תחרב ואחר שנסכמו אלו בינוים אז תחרבה ירושלים וכו'. דע כי שם הגדול הוי"ה ית' הוא השם המיוחד למה נקרא שמו המיוחד שהוא מיוחד לישראל לבד ואין לשאר אומות חלק בו אבל השרים של שאר אומות דבקים בשאר שמות הקדושים והכינוים כו'. ומהם נידונים ע' שרים אבל אין א' משרי האומות נגעו בשם ה' יתברך כי אם בשאר כנוים ומלבושים אבל שם ה' מיוחד לבד לישראל. וזהו ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה. ז"ס כי חלק ה' עמו וזהו שארז"ל וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. וזה הסוד שאמר יהושע ומה תעשה לשמך הגדול כו'. וזהו סוד כי שמך נקרא על עירך ועל עמך דע כי השרים וכו' (שערי אורה) (ע"ל פ' נח סס כתבתי) :

ימצאהו בארץ מדבר וגו' כלומר משום הכי אצטריך אברהם לאתנסאה בעשר נסיונין דע"י כך אתעדו מנייהו קל רבא דאיהו נסיונות אילין לקביל זמניא דישלטון קליפין והאי הוא רזא דעקידת יצחק. ועקין דיליה ודיעקב שעבוד ישראל במצרים. ועקין דלהון במדברא ושאר עקין יסובבנהו הא הכי אית ז' דרגין עד ואין עמו אל נכר למימר דבכל ז' דרגין קדישין אעטר להון כדי להודעאה מיניה שלטין וקליפין ותו אמר ירכיבהו על במתי ארץ דא בינה ויאכל תנובת שדי זה חסד ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור לקביל תפארת ואיהו צור ישראל חמאת בקר לקביל הסד ונצח ודם ענב תשתה חמר לקביל יסוד דשפעא גניז ביה כחמר' בענב' תשתה חמר לקביל מלכות וישמן ישורון כלומר דאיהו שבק הני ז' ואהבין ז' אחרנין והיינו ממש ויטוש אלוה לקביל חסד דאקרי הכי וינבל צור ישועתו צו"ר

ראיהו גבורה יקניאהו בזרי' וגו' לקביל תפארת ומלכות דאינון מותרין ואינון שבקו לון וארבקו בזרים בתועבות יזבחו לשדים לא אלוה לקביל נצ"ח דאף הוא מחסד דאקרי אלהי . האלהים לא ידעום לקביל הוד דאתי מגבורה דאקרי אלהים . חדשים מקרוב באו צור ילדך תשי וגו' לקביל יסוד ומלכות . הם קנאוני בלא אל כלומר מאינון אקניאון בקליפין עילאין. ואני אקניאם בקנאי דאתיין מסטריהון. כי מגפן סדום גפ"נם ההוא סטרא לקביל מלכות. ענבימו ענבי ראש לקביל יסו"ד אשכלו' מ-רורות למו היינו נצ"ח וה"וד חמת תנינם יינם לקביל גבור' וראש פתנים אכזר לקביל חס"ד דאיהי ראש והשתא כל מסאבין דעלמא חלי ומתדבק בהנהו קליפין וכיון דאתגלי סטרי' דקדושה כל אשתדלותיה איהו למדחי סטרא מסאבא דקדושה והאי איהו רזא דפיקודא כולהו (מגיד) : **כנשר** יעיר קנו וגו' ואשא אתכם על כנפי נשרים מאי על כנפי נשרים אמ' ר"י בר חמא דכתיב כנשר יעיר קנו. והיינו רזא דא מ"ש דרך נשר בשמים מאי בשמים ברחמי מה נשר ברחמי על בנוי ודינא על אחרנין כך הק"בה אשתכח ברחמי לגבי ישראל ודינא לגבי או"ה דע"א (זוהר יתרו ע' קמ"ה) :

למה הנשר בכסא הכבוד בין שור וארי' ג"כ טעם הנ"ל מפני שהוא ברחמי (סס) : **פתח** ואמ' כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף ליכא בעלמא מאן דרחמי על בנוהי כנשר וכו' (עיין מעשה רב שלמה רכב על הנשר לתרמוד במדבר ד' מאה פרסי בשעה חדא למקום עז"א ועז"אל בהרי חשך) (זוהר פנחס ע' תכ"ו ותכ"ז) ; **ה' בדד** ינחנו וגו' בגין דיעקב דאיהו דיוקנא חקוקה בסיהרא תמן אית עדביה לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו וע' אינון זרעא דיעקב אתמר וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב אתמר הכא בדד ואתמר באתר אחרא ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר דא יהא ביומא מלכא משיחא דלא יהא פסולת בבני ישראל אלא ה' בדד ינחנו ומאן פסולת אינון גרי' ובג"ד אין מקבלין גרים לימות המשיח ובההוא זימנא מתפשטא סיהרא מאילין קליפין חשיבון ומתחדשא בלבושין שפירין והאי איהו הדושא דסיהרא הה"ד ותסר בגדי אלמנותה מעליה ואתמר ביה תחדש כנשר נעוריכי ומיד דאיהו מתחדשא מיד אתקיים ק"א דנבואה בישראל ואת רוחי אתן בקרבכם ונתתי לכם לב חדש ורוח חדש' אתן בקרבכם וכו' ונבאו בניכם ובנותיכם (תיקוניס תיקון י"ח) :

פסולת דאברהם ויצחק גרים אומה דעשו וישמעאל דאשתעבדון בניהון בגלותא ונסיונא דלהון וסבינא ושזיב לון משריפ' והרג דלהון יעקב בגין דלא הוי ביה פסולות אחיד בזרעה בגלותיה וישכון ישראל בטח בדד ואתמר ביה במפקוי בפורקנא ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר לא תעכבון בבנוי ערבובי' דגרים ובג"ד אין מקבלים גרים לימות המשיח דעלייהו דזרע יעקב אתמר גפן ממצרים תסיע מה גפן לא מקבל המרכבה ממין אחר כן זרעיה הוי נטיין ברית ולא מקבלין הרכבה ממין אחר וכל מאן דנטר אות ברית זכו למלכא כגוונא דיוסף וישראל.דנטרו ברית זכו למלכו ואתמר בהון כל ישראל בני מלכים ומשה בגין דנטיר ברית אתמר ביה ויהי בישורון מלך זכאה מאן דנטיר ברית (תיקון ס"ו) :

חמאת בקר וחלב צאן ולזבח השלמים אלו דוד ושלמה שהם התחילו במלכות כמה דתימא חמאת בקר וחלב צאן ומתרגמינן יהיב לכון ביזת מלכיהון (רנה נפה פי"ג) :

אמר משה נביאה אין נטרין אינון עמא בית ישראל מצותא דאורייתא עליהו אתמר בנבואה דיהו גרגרי חיטיהון היך כוליין דתורי וחמר סומק מן ענבי חד מפקיהון ביר חד (תרגום) ;

וישמן ישורון ויבעט וגו'. ראה והבן ישראל חוטאים והשכינ' בגלות' כי מי גרם להם כל מה שירצו והוא גורם להם שנתן להם עושר וכבוד ומנוחה ונותנה להם כל מה שירצו והוא גורם להם וזהב עשו לבעל ועל זה אמר וישמן ישורון ויבעט וא"כ היא גורמת ע"כ גלתה עמהם (פליאה) ;

צור ילדך תשי וגו' שמע לאביך זה ילדך כל שאומר לך אביך הייב אתה לשמוע לו זה ילדך אבל אם אמר לך באו ונשתחו' לאלילים לא תשמע לו שלא תכפור בזה אלי ואנוהו זה ילדך תשי צור ילדך תשי כשאת' עושה רצונו הוא אביך ואם לאו ע"כ שלא בטובתך הוא קנך העבד ישראל יליד בית הוא כשאין אתה עושה רצונו (ילקוט משלי) :

וירא ה' וינאץ וגו' . ת"ח בר נש דעביד מצוה ההוא מצוה סלקא וקיימא קמיה קב"ה ואמרה אנא מפלניא דעביד לי והקב"ה מני קמי' לאשגחא בה כל יומא לאוטבא ליה בגינה עבר על פתגמי אורייתא ההוא עבירה סלקא קמיה קב"ה ואמרה אנא מפלניא דעביד לי וקב"ה מני קמיה לאשגחא ביה לשנאה ליה הה"ד וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו מהו וירא ההוא דקיימא קמיה . תב בתשובה מה כתיב גם ה' העביר חטאתך לא תמות וכו' . דעביר ההוא חובא קמיה (זוהר קדושים) :

וירא ה' וינאץ וירא במעשיהם וינאץ במלכותם וכה"א וינאץ בזעם אפו מלך וכהן (פסיקתא) :

כי דור תהפוכות המה וגו' שנתהפכה מטובות אנשי דור חמדה של חס"ד שכבר עבר וזה גרם השמיט' ולכן נקראת ד"ר עקש ופתלתול (ספר תמונה) :

אמרו רבותינו כשהיה ר' מאיר רואה אדם היה למד שמו ומשמו היה יודע מעשיו וכו' כי דור תהפוכות המה (ע"ל פ' במדבר בארוכות) :

כי דור תהפוכות המה כשהיו דור תהפוכות הפכו דברי אלהים חיים לפיכך נהפך להם לאויב והוא נלחם בם (פסיקתא) :

בגלותא אתמר במלכותא אלביש שמים קדרות ושכינתי אומר' אל תראני שאני שחרחור' בה הוא זמנא דמתלבש' באינון לבושין אתמר ויאמר אסתירה פני מהם וכד יתא פורקנ' אתפשטת דקדרותא וזריקו לון על אומין דעלמא הה"ד ויהי חשך אפילה ולכל בני ישראל היה אור במושבותם (תיקונים תיקון ך"א) ; **בנים** לא אמון בם אין בהם אמונה של כלים עמדתם לפני הר סיני אמרתם נעשה ונשמע חזרתם ואמרתם אלה אלהיך ישראל נכנסתם לא"ץ ואמרתם אין אנו גולים מעתה ועד עולם . בניתם לכם בית המקדש אמרתם שאינו חרב לעולם . חזרתם ואמרתם אין לנו חלק בדוד ולא נחלה בבן ישי (פסיקתא) : **הם** קנאוני בלא אל וגו' בענין זה עשר הנשים הארורות שהיו מקטרו' לאדונים שבשמים והיו מקצצות בנטיעה עד שהיו עושין הקטורות למדת מלכ"ות לבד בזה היו מכעיסים את ה' דכתיב כעסוני בהבליהם וכו' (ספר תמונה) (ע"ל פ' ותחנן ענין נפלא בזה הפסוק) ;

מזי רעב ולהומי רשף וגו' א"ל הקב"ה לאברהם לך ונחם את ירושלי' שמא מקבלת ממך תנחומין הלך אברהם וא"ל קבל ממני תנחומין א"ל האיך אני אקבל ממך תנחומין שעשיתני כהר שנא' בהר ה' יראה. הלך יצחק ואומר לו קבל ממני תנחומים . א"ל האיך אני אקבל ממך תנחומין שיצא

ממך עשו הרשע שעשאני שדה ובניו שרפו אותי באש. הלך יעקב ואמר קבל תנחומין ממני. א"ל האיך אקבל ממך הנחומין ששמתני כלא היה שנא' אין זה כי אם בית אלהים. הלך משה ואמר קבל ממני תנחומין א"ל האיך אקבל ממך תנחומין שכתבת עלי קללות וגזירות קשות שנא' מזי רעב ולחומי רשף מיד הולכין לפני הקב"ה אומר אני אלך בעצמי וכו' (ילקוט ישע ה): **חמת** זוחלי עפר אלו עו"ג שנאמר בהם נח"ש שר"ף ועק"רב וצמ"און שאימתן מוטל על העולם. ד"א עם חמת זוחלי עפר אלו הכינים שאין שולטים אלא בעפר (פסיקתא): **ושן** בהמות אשלח בם. אע"ג דאמר בעלמא הקרא מיירי בבהמות שיש להם ארס כנחש ונושכות וממיתות. מ"מ איירי נמי בחיות רעות שאוכלים ודורסים להנאתן כדמתרגמין ושן בהמות ושן דחיות ברא וחיה בכלל בהמה (תוספות ב"ק דף ג' ע"א): **אמרתי** אפאיהם וגו'. אמרתי אפאיהם אמרתי באפי א"ה הם. ד"א אפאיהם אמרתי באף שהכעיסו לפני א"ה הם לא יהיו אלא אשביתה מאנוש זכרם ומי גרם להם שיצאו משם לולי כעס אויב (רבה פ' כא): **הרמב"ן** ז"ל היה לו תלמיד אחד שהיה אוכל חזיר ושאל לו מה יהיה אחריתו. והשיב לו אמר"תי אפא"יהם אשב"יתה מאנ"וש זכר"ם. שאותיות שלישית הוא ר' אבנ"ר שמו של תלמיד הזה כי אין לך אדם מישראל שאין שמו יוצא מן תורתנו הקדושה (עמק המלך): **לו** חכמו ישכילו זאת וגו' יבינו לאחריתם. האי זאת מתפרע מן חייבא וכו' (זוהר אחרי מות ע' ק"ח): **איכה** ירדוף אחד אלף וגו'. לעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות. א"ת הא מצינו מדה פורענות גדולה ממדה טובה דכתיב איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה גבי מדה פורענות. וגבי מדה טובה כתיב ורדפו מכם חמשה מאה. וי"ל דעדיין גבי מדת פורענות מיירי רדיפה ולא הריגה. אבל הכא ורדפו מכם חמשה סיפיה דקרא ונפלו אויביכם לפניכם לחרב (תוס' סוטה דף י"א ע"א): **כי** צורם מכרם וה' הסגירם וגו'. אמר הקב"ה לאברהם כל זימנא דבניך ישתדלון באורייתא ישתזבו מאילין. ואי לא הא נורא דגיהנם דשלטא בהו וישתעבדון ביני עממיא. א"ל בתר קטורא לא מזדקפין מילין אלא אי ניחא קמך ישתזבון מגיהנם וישתעבדון ביני עממיא עד דיתובון גבך. א"ל יאות הוא וודאי הה"ד אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם שהסכים עמו (זוהר יתרו ע' קמ"ט): **כי** לא כצורנו צורם ואויבינו וגו'. לית בריה דלא רשים בשמיה דשם ה' וכו'. ואע"ג דבראתי ליה בדמות אתוון דילי אנא יכיל למחא' ההוא צורה דלא עביד ביה כמה זמנין ולית אלהא אחרא דיכיל לממחי דיוקנין. ובג"ד כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים (זוהר פ' בא ע' ע"ג): **כי** מגפן סדום גפנם וגו'. ת"ח אדה"ר איתתיה סחטה לו ענבים וגרם מותא לון ולכל ישראל ולכל עלמא. נח אתא להני ענבים מה כתיב וישת מן היין וכו'. בני אהרן שתו חמרא מניה וקריבו קרבנא ומיתו. ובג"כ ענבימו ענבי רוש אשכלות מרורות למו. בגין דאינון ענבים גרמו האי (זוהר): **ר'** שמעון אומר אית גפן ואית גפן. אית גפן קדישא עילאה. ואית גפן דאקרי גפן נכריה בת אל נכר הארץ. כד חבו ישראל ושבקו להאי גפן מה כתיב כי מגפן סדום גפנם (זוהר ויחי ע' סק"ד): **ראש** פתנים אכזר וגו'. ה' בא ממרחק בוער אפו ולמה ממרחק אלא

כשרשע מכעיסו קוצבים לו זמן אימתי ינקום נקמתי ממנו ועל כל כעס ממונה מלאך א' לפי הכעס ולפי ריחוק הזמן מרחק האוצרות וחותם השם על כל איצר ואוצר שלא יצאו מלאכי חבלה שנא' וראש פתנים אכזר

הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי והם מתקנים באותו זמן כלי כעס וכשבאה העת אזי הקב"ה מסיר השם שעל הפתח האוצר וכל אותן המלאכים מביאים הכעסים לחוץ כאלו אותי יום הכעיסו (גלי רזיא) : **לי** נקם ושלם לעת תמוט וגו' מרע"ה רמז בסוף מ' שנה באומרו כי נקם ושלם לעת תמוט רגלם כי קרוב יום אידם ר"ל שכיון שכבר עבר החשבון ע"ת שנה כי ת"ל שנה היו במצרים ומ' במדבר עולה ע"ת הגיע זמן לכנוס לא"י ולנקום מכנענ' כמו שמסיק בפסיקתא ע"ת הזמיר הגיע זמנם של כנענים (מקובלים כתבי מס"כן) : **לי** נקם ושלם אני בעצמי פורע מהם ואיני פורע לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח כענין שנא' ועתה לכה ואשלחך אל פרעה (ספרי) :

ישתו יין נסיכם למאן דדריש האי קרא בא"ה ניחא . ולמאן דדריש ליה בגיטי גבי טיטו' שאמר מקרא זה על ישראל וכן בספרי ר' יהודה ור' נהמיה חד דרשו כלפי אומו' וחד דרשו כלפי ישראל צריך לפרש שהיו האומות שונאי' לישראל על עבודת מזבח כנגד מה שעושים לע"א שלהם ויאכלו וישתו קאי אמזבח שאוכל מנחות ושותה ענבים (תוס' ע"ז דף כ"ס) :

ראו עתה כי אני הוא וגו' . אני ראשון ואני אחרון . אני שהוצאתי אתכם מארץ מצרים אני הוא שפזרתי אתכם בין האומות אני הוא שעתיד לקבצם . ואין אלהים עמדי יחיד בעולמי שליט במעשיו . ואין שני לו וכו' . (פסיקתא) : **מראש** פרעות אויב וגו' . ד"א מראש פרעות אויב מה ראה כל פורענות לתלות בראשן של פרעה מפני שפרע' הוא היה תחלה ששיעבד בישראל (ספרי) : **וכפר** אדמתו עמו וגו' . ר' אלעזר שאל את ר' יהושע א"ל מקרא זה אם יכופר לכם וגו' עד תמותון במה הוא מדבר אם במתי ח"ל או במתי א"י . א"ל במתי א"י ומהו א מר אדמת' מכפר' עליהם שנא' וכפר אדמתו עמו . א"ל תאמר אף הצדיקים לא כ"ש בא וראה מה אמר שלמה בחכמתו שאין הצדיקים נפטרים מן העולם עד מוחל להם עונותיהם שנא' לא ירעיב ה' נפש צדיק שהוא נפטר לעולמו בלא חטא וכו' (ילקוט משלי) :

וכפר אדמתו עמו . מלמד ששפיכות דמים היא כפרתם . שנא' שפכו דמם כמים סביבות ירושלים ואין קובר . וכתיב עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך (פסיקתא) :

ויכל לדבר וגו' . אע"פ שהיה זקן בן ק"ך שנה קולו היה הולך בכל מחנה ישראל (ספ) : **ויאמר** אליהם שימו לבבכם . מכאן אמרו צריך האדם לכוין לבו ועיניו ואזניו לד"ת . ואם לאו אין בידו מאומה מעשה בחכם אחד שבא מלודקיא . נכנס ר' אליעזר ור"ש וריב"ב ישבו לפניו . אמר להו קרבו לפני וקרבו לא זז מקרבן עד שקרבן לפני גליו . אמר להם צריכים אנו להחזיק טובה לדורות הבאים אחרינו . וצריכים אנו להחזיק טובה לבנים שיקראו את התורה אחרינו וכו' (ספ) : **כי** היא חייכם וגו' . מכאן פירש לתלמוד שמארכת ימיו של אדם . וכה"א אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד (פסיקתא) : **בעצם** היום הזה וגו' . אמר הקב"ה אם משה נכנס בלילה יאמרו ישראל מרע"ה שעשה לנו כל הניסים ונפלאות אותות ומופתים לא מת אירע לו שום תקלה גלל כן אם לו בעצם היום הזה לעיני כל ישראל להורות לדורות משה מת מי לא ימות כ"ש הוא אצל כל הנוצר (ציוני) :

עלה אל הר העברים וגו' . בשעה שאמר הקב"ה למשה עלה אל הר העברים נעשה קולו של הקב"ה מטטרו"ן על המים (רבה בראשית) :

הר העברים . דורשי רשומות אמרו הר שעלו בו עברים הר נבו הר שנקרא ארבע

א״בע שמות. הר העברים הר נבו הר ההר (פסיקתא): **ת״ח** משה אי תימא דלא ידע דלא ייעול לארעא בזימנא דא לאו הכי אלא הוי ידע והוי בעי למידע מיניה עד דלא יסתלק. ושלח לאינון מלאכים כיון דלא אתיבו מלה כדקא יאות לא שלח זימנא אחרא. עד הק״בה אחזי ליה דכתיב עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ. וכתיב ויראהו ה׳ כל הארץ. ולא דא בלחודוהי אלא כל אינון דזמינן למיקם בכל דרא ודרא כולהו אחזי ליה למשה (זוהר פ׳ לך ע׳ רנ״ח): **והאסף** אל עמיך וגו׳. אצל אברהם יצחק ויעקב לוי קהת עמרם אהרן ומרים אחותם. כבר ביארנו סוד האסיפה אשר בכ״מ שנא׳ שם אסיפת המטה שהוא מקום טהרה. כי אין בין גן עדן וגיהנם אלא כחוט השערה. בשביל זה צריך אדם להזהר בעת מותו שלא ישאר חוץ למטתו אבר פן יסגר חוץ למחנה (ציוני): **בא** וראה כמה גדול קידוש השם שלא נשא פנים הק״בה למשה. א״ל הק״בה למשה הלא אתה הוא שאמרתי לך מה זה בידך ויאמר מטה. והרי דברים ק״ו ומה אותם הניסים הראשונים שהם קשים לא עיכבתי בהם. הדבר הזה שהוא קל ביותר צריך הייתי לעכב (פסיקתא):

פרש״ת וזאת הברכה

וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו. איתא בסודי רזא שיסד בעל הרוקח מלאך הממונה על ר״ח אדר אברכי״אל שמו. ויש תחתיו כ״ה מלאכים שכולן שמותיהם שוים בטוב וכו׳. ולפי שמלאך אברכי״אל הוא מלאך ברכה לכן אמר וזאת הברכה אשר ברך משה. ג״כ בחודש אדר שאז המלאך הממונה על אותו חדש מורה על ברכה. ולכן אמר איש האלהים ר״ל מלאך שנקרא הוא היה גם כן סיועו להשגיח על ברכתן של ישראל (מגלה עמוקות אופן מ״ד):

מאן דבעי לאשגחא מלכא לית להו רשו לאשגחא ליה אלא בשכינתא הה״ד על זאת יתפלל כו׳. כי אם בזאת. ואהרן כד בעי עאל לקדש קדשים ביום הכיפורים בה הוי אעיל דכתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש דאיהו עת לעשות לה׳. ומשה בגינה אתקיים עלמא הה״ד וזאת הברכה אשר ברך משה. יבה עבד עשר מכתשין לפרעה הה״ד ואולם בעבור זא״ת העמדתיך. ויעקב בגין דהוי ידע דכל רעותא דמלכא בה מנוי לבנוי עלה דלא ייעלון קדם מלכא אלא בה. וכל שאלתין דלהון בצלותא ובעותין למלכא דיהא בה הה״ד וזאת אשר דבר להם אביהם. ודוד אמר בגין דהוי ידע דכל רעותא וחילא ותוקפא דמלכא בה אמר אם תחנה עלי מחנה בזא״ת אני בוטח. דאתמר עליה ומלכותו בכל משלה. ומאן דלא שת לבו גם לזאת אתמר עליה וכסיל לא יבין את זא״ת (תיקונים תיקון ו׳):

וזאת הברכה ומי המברך ואת מי בירך ומתי ברכם. לפי שהיתה ברכה לדורות לפיכך נאמרה בפרט. מי המברך ומתי ברכם משה היה לישראל כאב שנא׳ האנכי הריתי את כל העם הזה. וכשם שהאב מברך לפני מותו כדרך שעשה יעקב אבינו כן עשה משה רבינו (פסיקתא):

שם אדנ״י נקרא לפעמים בכינוי ברכה וזה שם שבירך יעקב אבינו ע״ה את בניו. וה׳ יתברך מסר זה השם לאברהם אבינו ע״ה לפתוח לו שערי אדנ״י כו׳. ואחר אברהם ירשה יצחק. וזהו ויהי אחר מות אברהם

(ת״ה) 9 ויברך

ויברך אלהים את בנו . ועל הברכה זו נתקוטטו עשו ויעקב . וזו היא הבכורה שמכר עשו ליעקב . וחזר יצחק וקיים המקח בשלחו לפדן ארם . וזהו קום לך פדנה ארם ואל שדי יברך אותך . וכן יעקב בירך לבניו וכו׳ . וכן משה וזאת הברכה וגו׳ . נמצא שם אדנ״י היא סוד הברכה וזהו הברכה המעוטרת לדבקים בה בלא עצב ודאגה (שערי אורה) (ועיין לעיל פ׳ לך לך) :

מ״מ סתומה היא המעוטרת והיא הברכה של אברהם שמסורה ליצחק ויצחק מסרה ליעקב כמו שנא׳ ויתן לך האלהים מטל השמים ויתן לך ברכת אברהם . ומזאת הברכה בירך יעקב את בניו איש כברכתו ברך אותם . וזאת הברכה היתה ג״כ ביד משה וכו׳ (פליאה) (ע״ל פ׳ תולדות) :

ת״ח מאי כתיב וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל מאריה דביתיה מאריה דמטרוניתא כמה דכתיב אישה יקימנו ואישה יפירנו . דהא כלת משה כתיב וע״ד בירך משה בריך למאן דבעי לא דחיל (זוהר ויחי עמוד ס״ק) : י״א מזמורים שאמר משה שכחוהו וחזרו ויסדו דוד אלו י״א מזמורים הם כחות הקליפות שהם י״א בסוד אחד עשר יום מחורב . והאריך במדרש נגד י״א שבטים שבירך משה לפני מותו להכנ״ע י״א קליפות הידועים לחכמי האמת בסוד עשתי עשרה יריעות וי״א סמני הקטורת . וי״א פסוקים המתחילים בנו״ן ומסיימין בנו״ן נגד י״א קליפות שמצרם השכחה . ומזה נשתכחו ג״כ י״א מזמורים . ורמז לדבר מש״ה בגי׳ פעו״ר . וי״א יתירים היינו י״א קליפות (ע״מ) : כל ימיו של משה ביקש לברך את ישראל ולא הניחם מלאך המות עד לפני מותו כפתו וברכו בפניו . וזהו לפני מו״תו . ומה ברכה ברכו הושיעה את עמך וגו׳ (פסיקתא) :

איש האלהים איש מצד שת והאלהים מצד הבל (ע״מ) ; ר׳ ברכיה בשם ר׳ סימון אומר כל מ׳ שנה שימש משה בכהונה גדולה שנא׳ ובני עמרם אהרן ומשה . וכתיב איש האלהים (רבה תרומה) : ויאמר ה׳ מסיני בא וזרח משעיר וגו׳ .ד״א ויאמר ה׳ מסיני בא אמר משה מסיני בא (פסיקתא) :

א״ר יוסי אמר הק״בה בתחלה לא נתתי את התורה לא במקום ארץ וחשך ולא במקום סתר ולא במקום אפילה אלא במדבר נתנה תורה במקום הפקר . שאלו נתנה תורה בא״י היו אומרים לא״ה אין לכם חלק בה . לכך נתנה במדבר דימוס בפרהסיא במקום הפקר לומר כל הרוצה לקבל יבא ויקבל . יכול ניתנה בלילה ת״ל ויהי ביום השלישי בהיות הבקר . יכול ניתנה בשתיקה ת״ל ויהי קולות וברקים . יכול לא היו שומעים את הקול ת״ל קול ה׳ בכח . אמר בלעם לכל העומדים עליו ה׳ עוז לעמו יתן . לא אמרתי לזרע יעקב לאלו אני נותנה ולא לא״ה שנא׳ ה׳ מסיני בא וזרח משעיר למו (ילקוט ישעיה בשם מכילתא) ; הק״בה חשב מחשבות שלא יקבל התורה האומות העולם ולמה נראה כמחזר אחריהם כדי לכפיל שכרן של ישראל (ילקוט תלים) : הלא גלוי וידוע קמיה דלאו בני עשו וישמעאל מקבלים אורייתא אלא כל כדין למחבביה עמיה בית ישראל כוות רבון מלאכין קדישין . דאע״ג דמייתי עליהו יסורין לא נייחין ולא ישדכין מן אולפן אורייתא . והא אינון אתיין ומדברין לכל עיני ונטלין ושריין על פום זכותי (תרגום ירושלמי) : מפארן הופיע ממנם ישראל . פי׳ הקונטרס שסיבב והחזיר התורה בכל האומות ולא קבלוהו משמע שר״ל בפארן נגלה לאומות . וכן משמע מתרגום ירושלמי מטורא דגבלי אתגלי לבני ישמעאל כדכתיב בהגר וישב במדבר פארן . וברש מסכת ע״ז איתא דגרסי מאי בעי בשעיר

ומאי בעי בפארן. וקשה בשבת פ' ר"ע משמע דפארן הוא סיני דקא השיב ה' שמות שנקראו לו מדבר צין מדבר קדש מדבר סיני מדבר פארן. ונר"ה דמדבר סיני מדבר גדול הוא ומצד אחד נקרא סיני ומצד אחד נקרא פארן. וכל ה' שמות דקא השיב בשבת ה' חלקים היה בו שכל אחד נקרא שמו כן. ואע"ג דקדריש התם לכל השמות אין להקפיד על זה. ובאותו צד ששמו פארן נגלה לבני ישמעאל (תוס' ב"ק דף ל"ח ע"א) : **מאי** בעי בשעיר ומאי בעי בפארן. ופארן מארץ ישמעאל דכתיב גבי הגר במדבר פארן. וסמיך אסיפיה דקרא וקדש מהר פארן סלה. ולא גרסינן מאי בעי בתימן דתימן משעיר הוא וכו'. מיהו קשה לגירסת רש"י אמאי מייתי קרא דחבקוק למדרש הכא בקרא דאיתא בוזאת הברכה נמי הוזכר פארן. וי"ל דאיכא למדרשי' כדדריש ליה בפ' שור שנגח ד' וה' מפארן הופיע ממונם לישראל והוא סיני כדאמר בפ' ר"ע יש לו ה' שמות פארן סיני. ור' אלחנן אמר גרים שפיר מאי בעי בשעיר מאי בעי בתימן בעי בתימן והאי תימן לאו שם אומה הוא אלא שם רוח דאם כמו עורי צפון ובואי תימן כדדרשינן בספרי פרש' וזאת הברכה מארבע רוחות נגלה הק"בה לישראל שנא' אלוה מתימן יבא. ולכך ניחא דהוצרך להביא פסוק דחבקוק (תוס' ע"ז דף ג' ע"ב) : **ואתא** מרבבות קודש וגו'. ואתא הוא תרגום למה דיבר תרגום ותירץ מרבבות קודש מלאכים שלא יבינו תרגום ויקטרגו וכן ודבר ה' אל אברם במחזה (כוונת אר"י) : **אית** לשאלה הק"בה כד אתי לשעיר או לפארן למאן נביאה אתגלי הכי הוי ליה למימר וזרח לשעיר וזרח לפארן כו'. אתי ר"ש והשיב משעיר מטה שאומרים שעיר ומה שאמר פארן מזה האיר לישראל. ת"ח רזא עילאה איכא הק"בה ק"א לסמא"ל א"ל תבעי אורייתא דילי וכו' (זוהר בלק ח' פג"ד) (ע"ל מזה ב"ג כות פ' יתרו) : **אמר** הק"בה לישראל אקשיכון אפיכון. אמרו לפניו רבש"ע כך יפה לנו וכך נאה לנו וכך הגון לנו שלא קבלו אומה אחרת תורתך אלא אני. א"ל אני הוא שפסלתי כל האומות בשבילם. א"ל א"כ למה החזרת תורתך על כל בני עשו הה"ד ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו ולא קבלוהו. החזירה על בני ישמעאל ולא קבלוהו הה"ד הופיע מהר פארן ולבסוף החזירה על ישראל וקבלוהו. הה"ד ואתא מרבבות קודש מימינו אש דת למו. וכתיב כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (מיכה רבה ע"פ אני הנגבר) : **בפסוק** מימינו אש דת למו. וכן בפסיק וללוי אמר תומיך ואוריך יש בו כל אותיות התורה חוץ מאות ג' הכוונה ג' מורה על הגאוה (מ"ע אופן קע"ט) : **אף** חובב עמים וגו'. שלחה מלכות הרשעה אצל חכמי ישראל למדני תורתכם קראו ושנו ושלשו. וא"ת והא אמרינן בחגיגה המלמד תורה לכותי עובר בעשה דמגיד דבריו ליעקב. וי"ל דעל כרחו עשו על פי דברי המלכות ולא נתחייבו למסור עצמן אם כן עשו עצמן גרים כדאיתא בספרי אף חובב עמים (תוס' ב"ק דף ל"ח ע"א) : **אף** חובב עמים. אילין אינון דמכתתין רגליהון. והם תכו לרגליך אילין אינון דמכתתין רגליהון ממדינ' למדינה ומאתר לאתר לישא וליתן במשא ומתן דאורייתא דבאילין מטלטלין מאתר לאתר אתחשב להון בגילגול דשבע מיני עניות הם ואתחשב לבר נש לשבע מדורין דגיהנם. דלכולהו נחית אדם ובתיובתא סליק דעלייהו אתמר ויסרתי אתכם אף אני שבע על חטאותיכם. בגין דחטא בשבע מיני חטה ושעורה גפן ותאנה ורמון זית שמן ודבש. בגין דא אמרו רבנן אילן שאכל אדם הראשון חטה היה וכו' וי"א גפן היה וי"א תאנה היה ולא הוי חולקים

במילולייהו . דכולהו קשוט (מדרש הנעלם) (ע"ל פ' בראשית בפס הפליאה) :
הקב"ה יושב בג"ע והצדיקים והאבות בתוכם שנא' והם תכו לרגליך והוא מחלק להם מנות . ואם תמה אתה בדבר הזה הלא בעולם הזה ישב בין הכרובים ק"ו בג"ע ומביא להם פירות ומאכלן . ומי מברך תהלה הכל חולקים כבוד להקב"ה . והקב"ה חולק כבוד למיכאל ומיכאל לגבריאל וגבריאל ואבות לדוד . המלך בארץ יברך למלך שבשמים . עליהם אמר דוד מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (רבה בבלק פ' כ"ה) :
תורה צוה לנו משה מירשה וגו' . מורשה קהלת יעקב ירושה ממש אף לא מאבות לבנים אלא ממקום אחר מן האב לתלמיד . פירש נחלה נקרא מאבות לבנים . ו רושה הבא ממקום אחר (ע"מ) : משה כלול מת"ר אותיות שנא' בשגם הוא בשר בגימטרי' *ששים *רבוא . וזה סוד תורה צוה לנו משה . לפי שהוא מורש' קהלת יעקב ר"ל בשביל שהוא כלול ס' ־בוא אותיות לכן צוה לנו משה בתורה . יז"ס וזאת התורה שהיא ת"ר אותיות . אשר שם משה כלול מת"ר אותיות . ורמז אש"ר *ששים *רבוא *אותיות (מ"ע אופן ק"פ) : א"ר ברכיה שכר היראה היא תורה שמיוכבד העמיד הקב"ה משה וזכה שתכתב התורה על שמו שנא' זכרו תורת משה . וכתיב תורה צוה לנו משה (רבה כי תשא) : מעשה בר' ינאי שהיה מכניס אורח אחד והאכילו ומשקה אותו . לסוף בדקו במשנה ומקרא כו' ולא מצאו . א"ל זיל ובריך א"ל יברך ינאי בביתיה כו' . לסוף א"ל ירותתי גבך שמעתי התינוקת אמר תורה לני משה מורשה קהלת יעקב . קהלת ינאי אין כתיב כאן אלא קהלת יעקב . א"ל למה זכית לאכול על פתורי . א"ל מימי לא שמעתי מלה בישא והזרתי לחבריה ולא חמית תרין שכתשין דין עם דין ולא עביד שלמא . א"ל כל הדא דרך א־ץ אית גבייכו וקריתיך כלבא קרא עליה ושם דרך וגו' (רבה פ' ט) : תלתא גליות גלו ישראל וחזרו בזכות תלת אבהן . וגלות רביעא בזכות משה יתחזרון . תא ואחזי לך לא אתגלי ישראל אלא על ביטול תורה שנאמ' ויאמר ה' על עזבם את תורתי . אמר הקב"ה בגליות הראשונות חזרו בזכ ת אברהם יצחק ויעקב . עכשיו הם חטאו בתורה שניתנה למשה ונקראת על שמו שנא' זכרו תורת משה עבדי כד יתובון ויתעסקון באורייתא בזכות משה אני גואלם . ע"כ נאמר תורה צוה לנו משה כדי לשמרה ולעסוק בה . ואם לאו מו־שה קהלת יעקב דהיא מסכנות היא מן ה' מוריש ומעשיר מלמד דלא אתא מסכנות לבריה דיעקב אלא על פקודי אורייתא (מדרש הנעלם בראשית) : תורה צוה לנו משה מורשה . צוה לנו שנעשה תקנה שיהא מורשה כיצד שלא תקח אשה שאחיה רעים אלא שאחיה טובים וחכמים וכו' . ד"א מורשה קהלת יעקב היו עושים תקנה שילמדו כהנים ולוים כשהיו ישראל נקהלים אומרים תנו לנו שנתפרנס כגון תרומות ומעשרות כי אתם שלכם מורשה כלומר ירושת א"י תנו לכם כדי שנעסוק בתורה (ספר חסידים סי' תתכ"ז) : הכל שווים בתורה וכה"א תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב . כהנים לוים וישראלים אין כתיב כאן אלא קהלת יעקב וכה"א אתם נצבים היום וגו' (ספרי) ; ד"א תורה צוה לנו משה . וכי ממשה אנו אחוזים התורה והלא אבותינו זכו בקהלת יעקב שומע אני ירושה לבני מלכים לבני קטנים מנין ת"ל אתם נצבים היום כלכם (שם) :
הלנו אתה אם לצרינו . הכי קאמר אם בשביל התורה באת דכתיב תורה צוה לנו . או לצרינו בשביל קרבנות שמגינים עלינו מצרינו (תוס' מגילה

מגילה דף ג' ע"א) : **דלמא** תורה צוה . אומר ר"ת פסוק קרוי תורה כדאמר בפ"ב דסוכה קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה מאי תורה תורה צוה לנו משה (תוספות ב"ב דף י"ד) : **ויהי** בישורון מלך וגו'. משום שהיה מלך ואין מלך בלא עם לכן א"א לכלות ישראל . ולכן אמר הקב"ה ואעשך לגוי גדול ליתן לו עם אחר (ע"מ) : **משה** בקש להדמות עצמו לשם בן נח שהיה מלך וכהן . א"ל אל תקרב הלום וכו' . והאמת לא נתרחק משתיהן אלא שלא לנחול לבניו כי הוא עצמו היה מלך וכהן אין שער נעול לפניו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת.לא עוד שמלך על העם הנבחרת במדריגות ישורון שלא זכה אדם זולתו לאותו מלכות דכתיב רוכב שמים בעזרך ובגאותו שחקים שהוא מלכות מיוחדת לאל י"ת כדכתיב ברישא אין כאל ישורון (ע"מ) : **בקש** משה להעביר ירבעם מן העולם . והשיב לו הק"בה רב לך יש בו ניצוץ קדושה כו' . אמר לו הק"בה רב לך כי לא תוכל אתה להעביר ירבעם אלא באותו עת שיקויים ויתא ראשי עם אז ג"כ יתוקן ירבעם ויהיה משיח בן יוסף . כי ר"ת של *מלך *בהתאסף *ראשי *עם *יחד בהתאחד הוא ירבע"ם . כי באותו פעם יבא ויתקן בניצוץ הקדושה שלו . ואז יקוים שלם ישלם המבעי"ר אותיות ירבע"ם (מג"ע אופן קנ"א) :

פסולת דאברהם ויצחק גרם אומה עשו וישמעאל דישתעבדון בנהון בגלותא . ונסיונא דלהון באשא וסכינא ושזיב לון משריפה והרג להון . יעקב דלא הוי ביה פסולת אתמר בזרעיה בגלותא וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב וכו' . עד יסוף משה בגין דזכה ונטר ברית אתמר ביה ויהי בישורון מלך וכו' (תיקון ס"ו) (וע"ל פ' האזינו) :

אלעזר ברי לא תצפי לרגלא דמשיח עד דתחזי קשת בגוונא דנהירין או עד דאתגלייא אות בעלמא . מאי אות אלא דרך כוכב מיעקב דא אות י' אות ברית . ומיד וקם שבט מישראל לגביה ההוא דאתמר ביה ויהי בישורון מלך (בס תיקון ל"ז) : **יחי** ראובן ואל ימות וגו' . ת"ח כמה גרים לראובן בגין דאשתדל לאחיו ליוסף מה כתיב יחי ראובן ואל ימות וגו' . דהא בגין דא אע"ג דידע דאשתקיל בבירותא מיניה ואתייהב ליוסף אשתדל לאתיי' ליה . וצלי משה ואמר יחי ראובן ואל ימות ואתקיים בעלמא דין ובעלמא דאתי . מ"ט בג"ד בגין דעשה תשובה מההוא עובדא הק"בה קיים ליה בעלמא דין ובעלמא דאתי (זוהר ויקב ע' תי"ד) :

ראובן משום מעשה בלהה נתרחק להמנות עם אחיו . ובשביל שביקש שני מעשים טובים הצלת יוסף והתשובה נעשה שלום עמהם שנכנס עמהם במניינם הה"ד ויהיו בני יעקב שנים עשר . ועל אלו שני מעשים של ראובן מצא משה פתח להתפלל על ראובן שלא יהא הסר מאחיו הה"ד יחי ראובן כמו שהחיה את יוסף . ואל ימות במעשה בלהה שעשה תשובה (רבה נשא פי"ב) : **יחי** ראובן ואל ימות . והאיך ידע משה שמחל לו הק"בה י"ב אבנים היה על לבו של אהרן והיו כולם מאירות ומבהיקות . ידע משה שמחל לו ועלה מן המנין שנא' ויהי מתיו מספר (הלק הדברים זוטא) :

ד"א תפלה למשה איש האלהים בטרם הרים ילדו תשב אנוש עד דכא כנגד יחי ראובן ואל ימות . יושב בסתר עליון נגד שבטו של לוי שהיה מתלונן בצלו של הק"בה בעזרה . מזמור שיר ליום השבת נגד שבטו של יהודה הפעם אודה את ה' . ה' מלך גאות לבש נגד שבטו של בנימין . אל נקמות ה' נגד שבטו של גד שאליהו ז"ל עומד ממנו שהוא גודר משתית

של א"ה. לכו נרננה לה' נגד שבטו של יששכר שהוא עוסק בתורה ברננה של תור' אריב"ל ע"כ שמעתי מכאן ואילך צא וחשוב לעצמך (ילקוט תלים):
ברוך אתה בבואך. א"ר יהודה בר סימון המקרא הזה מדבר במשה. בבואך זה משה בביאתו לעולם קירב רחוקים זה בתיה בת פרעה וברוך אתה בצאתך זה משה בצאתו מן העולם קירב רחוקים זה ראובן מנין שנא' יחי ראובן ואל ימות (רבה כי תבא): יחי ראובן ואל ימות והא מת. אלא יחי ראובן בזמן שנקרא ראובן. ואל ימות בזמן שיקרא ר' אלעזר בן פרטי בגללו שהוא ראובן עכשיו שחזר לע"ז ותיקן פגם מכירת יוסף וכו'. לכן תרגום ירושלמי ואל ימות מיתה תניינא בגלגולא (עמק המלך):
(ע"ש באריכות מפרקי סיכלות עם עשרה הרוגי מלכות ותמלא חדושים נפלאים):
כיון דראובן לא הוי במכירת יוסף אמאי אתגלגל. ותו מאי ברכתא דבריך משה יחי ראובן ואל ימות. ותו אמאי ימות מיתה תניינא כיון דלא הוי במכירת יוסף. ותו אמאי בריך ליה ולא לזרעא כד בריך לאינך שבטייא. אבל רזא דמלתא דוודאי שבטייא חבו מהאי חובא דהא צדיקים גמורים הוו. גם לא אתחייבו מיתה ע"ז דהא דרשו רבנן כי ימצא פרט למצוי ויוסף אשתכח גבייהו וכו' והקב"ה גלגל דישלוט יוסף וכו' (מגיד):
כיון דסבלו עונש מיתה אתלביש רוחא דלהון בגופא דוגמת גופא דמזומן לצדיקים בג"ע ויתבי על כורסיהו מלכותא וקטלו ההוא מלכא וכל הני דוכסים וכו' ובמכירת יוסף עיקר חובא תלוי בשמעון ולוי דאינון קטרגו עליה. ואינון אחין אע"ג דהוו סנין ליה מ"מ לא עבדו ליה מידעם ביש ויהודה לא הוי ליה בליביה עליה כ"כ ואילו הוו מקבלים מיניה הוי אמר דישבקו ליה. וראובן אע"ג דהוי שלים להצילו מידם מ"מ ה"ל למללא ליהודה ולאתמעט' במלתא ולשיזבא יתיה משום הכי חזי לכולא לאתענשא ואתגלגלו כלהו בתוך י' ניצוצין דההוא טפה דז"עיה דאפיק יוסף וכו' (שם):
יחי ראובן ואל ימות. והלא מת הוא אלא מה ת"ל ואל ימות לעה"ב. ד"א יחי ראובן במעשה יוסף ואל ימות במעשה בלהה (ספרי):
יחי ראובן ואל ימות בעלמא הדין. ולא ימות במיתה תניינא דבה מייתין רשיעא לעלמא דאתי. ויחי עלמוי עם גוברין במנין (תרגום):
מי גרם לראובן שהודה יהודה. אע"ג דאמר במדרש וישב ראובן אל הבור ששב משקו ומתעניתו שבלבל יצועי אביו וזה היה קודם מעשה תמר מ"מ לא הודה ברבים עד אחר שהודה יהודה (תוס' ב"ק דף נ"ב):
ד"א יחי ראובן ואל ימות לעה"ב שלא יתחייבו (פסיקתא):
יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה. שכל אותם מ' שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלים בארון עד שבא מרע"ה ובקש עליו רחמים. כי עד הנה לא הוי מסלקי למתיבתא דרקיע. בקש ועזר מצריו תהיה וקא סלקי ליה (ליוני): וזאת ליהודה וגו' שמע ה' קול יהודה. בגין דנטר מה דמנוי לאבוי זכי למלכא. ודוד בגינה אסתלק למלכא דטרה כל יומי עליה. אמר בוצינא קדישא עלה אתמר וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל בה אזהרה לישראל בשעת מיתה בה ברכה לישראל בכל שבט ושבט הה"ד וזאת הברכה אשר ברך משה (זוהר פ' תרומה ע' קס"ב): כל מי שכפלו משה בברכתו היה גבור. וכל מי שלא כפל שמו לא היה גבור. יהודה שהיה גבור כפול שמו שנא' וזאת ליהודה שמע ה' קול יהודה. לפיכך לא העמיד אותו לפני פרעה. והשאר שלא כפול שמותם

לא היו גבורים העמיד לפני פרעה. לכן כת״ב ומקצה אחיו לקח ולא זכר שמותם כאן לפי שלא היו גבורים (רבה מקן) · אם תהנה עלי מחנה בזאת אני בוטח. בזאת א״ר לוי בסכוטרים שהכת״ב לנו משה בתו ה ואמר להם לזקנים וזאת ליהודה (רבה אחרי מות): מכל השבטים יצאו שופטים מלכים ומשבט שמעון לא קם לא שופט ולא מלך בשביל החטא שעשה זמרי בשבט דשמעון. ללמדך כמה חמורה הזנית כו׳ לפיכך ניתנה ברית מילה בערוה שתהא יראת המקום מונעת לעשות הטא (מד׳ תדשא): י״א מזמורים אמר משה נגד י״א שבטים שבירך. ולמה לא בירך שבט של שמעון שהיה בלבו עליו על מה שעשה בשיטים (ילקוט תה״ס):

וללוי אמר תומיך ואוריך וגו׳. אם הכהן המשיח דהוא שלימא דכל ישראל. לאשמת העם בגין דדינא שריא עלייהו כו׳. וע״ר כהן ולוי עד דלא יסתלק לפולחנא בדקין אבתרייהו כו׳. וכן בסנהדרין למידן דינא הה״ד וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידיך. הדר אמר מפני מה זכה אהרן לאורים ותומים ולמפלח פולחנא הוי אמר אשר נסיתו במסה כו׳ האומ׳ לאביו ולאמו לא ראיתיו. וכיון דאשתכח באילין דרגין כדין יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ישימו קטורה וגו׳. לשככא רוגזך ולזמנא שלמא וכליל על מזבחך בגין דיתבסמון כלא ואשתכח ברכאין בכולהו עלמא כדין ברך ה׳ חילו (זוהר ויקרא ע״ל): רבותינו אמרו לא בקשו ישראל לימול במצרים חוץ משבטו של לוי שנא׳ וללוי אמר תומיך ואוריך למה כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו במצרים (רבה פ׳ כא): אמר משה רבש״ע אני הקפדתי אהרן מה הטא. לפיכך הכת״ב מקלסו וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידיך (רבה תקמ): בזכות הכשרים יצאו ישראל ממצרים. ומי היו הכשרים שבהם אלא זה שבט לוי אע״פ שהיו ישראל עע״ז במצרים שבטו של לוי היו עובדים להקב״ה ומלין עצמם. לפיכך משה מקלסן בסוף מיתתו שנא׳ שמרו ובריתך ינצורו (רבה במדבר פ״ג): שבטו של לוי כולם צדיקים היו והיו עושים את התורה שנא׳ כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו זו המילה. ולא עוד אלא בשעה שעשו העגל לא נשתתפו עמהם שבטו של לוי. כיון שאמר להם משה שימו איש חרבו וגו׳ מה עשו שמו ולא נשאו פנים. וכן משה מברכן האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו (רבה בהעלותך פ׳ ט״ו) (ע״ל פ׳ נשא סוד וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידך): האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. זה פנחס וודאי שביקש רחמים עליו ברך ה׳ חילו ופועל ידיו תרצה כי הוא האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. לאביו זה אלעזר ולאמו כמשמעו. לא ראיתיו לאהרן הנזכר בפסוק של מעלה. תומיך ואוריך לאיש חסידך. ופי׳ לא ראיתיו לא נהניתי ממשיחתו כלום לא נתכהן פנחס אלא בזכות עצמו. ולפי זה לאביו ניחא ולאמו נמי אצטריך. אי למ״ד מבנות יוסף שפטפט ביצרו ויוסף היה בכור במחשבה וכו׳. ואי למ״ד מבנית יתרו שפיטם עגלים לע״ז וכו׳ ה״א אמו גרמה ליה לרחק קמ״ל. ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע שפירש ממנהג העולם להתבודד בעבודת קונו לפי שאין אדם רשאי לפרק עול הבנים והקרובים עד שחנכם בדברים בתורה וביראת שמים אמר כי שמרו אמרתיך כבר (ע״ח): ופועל ידיו תרצה. כשבנה אליהו לפניך והקריב בהר הכרמל. מחץ מתנים קמיו אלו נביאי הבעל. ומשנאיו מן יקומון נביאי האשירה אוכלי שלחן איזבל. אבל אחאב נכנע ונתקן וכו׳, ועם זה היתה ברכתו של משה כוללת משפט הכהונה לשני ראשי היחוס

אשר לאהרן ופנחס (סס) : **האמר** על שבטו של לוי לאביו ולאמו לא נסיב אפין בדינא דתמר . וית אחיו לא הכיר בעובדא דעגל . ועל בניו לא קינא רחמין בעובדא דזמרי . ארום נטרו מימר פומך ובגזירות אורייתא אינון זהירין (תרגום ירושלמי) : **ישימו** קטורה באפך וגו׳ . הר המוריה נקרא ע״ש מורה דכתיב כי מציון תצא תורה . וכתיב יורו משפטיך ליעקב הוא לשכת הגזית (תוס׳ תענית דף י״ו) (עיין ד״ת זה בהריכות לעיל פ׳ וירא) :

אית ה״א אמר משה ישימו קטורה באפך ולא אמר ישימו קטורת ר״ל תי״ו של קטורת היא מדה״ד מצד הגבורה ובעבור זה אמר קטורה כי ה״א של קטורה היא רחמים . וע״י החילוף ה׳ בת׳ וה׳ הזאת רמוזה לאות השם אמר שם אהרן בקטורת שהיה עם רחמים . לכן כשאמר ישימו קטורה באפך סמיך ליה ואמר ברך ה׳ חילו לרמוז כי הברכה היא ע״י אות ה׳ שקיבל מן החסד וכפר על העם והמגפה נעצרה . וסוד אותו הסם הוא משארז״ל שמסר מלאך המות למשה . וזהו סוד שבזה הסם הוא ממית או מחיה שאם יבא לידי הצורך שיוכל להשתמש בו . וכשראה משה המגפה והיה יודע סודו של הה״א שמסר לו מה״מ מיד נשתמש בה״א ההיא שזכרנו שכחה מן ההס״ד שבחסד יכופר עון והמגפה נעצרה . וכשהיתה מקבלת תפילתו היא עולה הקטורת שהיא לצד ימין אז השם הוא זוכר בריתו שהיא רמז לה״א הזאת (ספר תמונה) (ע״ל פ׳ קרח בהריכות) : **ברך** ה׳ חילו וגו׳ . אפילו כד אתי משה לא תליא הברכות ביה רק בהק״בה דכתיב ברך ה׳ חילו ופועל ידיו תרצה (זוהר ויחי ע׳ תנ״ט) : **ברך** ה׳ נכסוי דבית לוי דיהבין מעשרא מן מעשרא וקרבן בידוי דאליהו כהנא רבא דמקרב בטורא דכרמלא תקבל ברעוא תביר חרציה דאתא בסנאיה ופורקנא נביאה שקרא דקיימין לקבליה ולא יהא לסנאין יוחנן כהנא רבא רגל למיקם (תרגום) :

מחץ מתנים קמיו . כל מי שמעורר על הכהונה יהא נופל כגון קרח ועדתו . קמיו כענין שנא׳ ויקומו לפני משה שקמו לפניו בעזות מצח . ומשנאיו ששונאים אותו בלב כענין שנא׳ לא תשנא את אחיך בלבבך . מן יקומון שלא יהיה להם תקוה כגון עוזיה מלך יהודה ונתנגע (פסיקתא) :

ולבנימן אמר ידיד ה׳ וגו׳ . בשבטא דבנימין הצדיק ובשבטא דיוסף לא שליט עינא בישא . בשבט יוסף כתיב בן פורת יוסף עלי עין כו׳ . ובשבט בנימין כתיב ובין כתיפיו שכן . נאמר כאן שכן ונאמר להלן ישכון לבטח מאי לבטח דלא דחיל מעינא בישא (זוהר פ׳ בלק) ;

בנימין הצדיק על יוסף לקרביה לגביה הה״ד חופף עליו כל היום בג״כ זכה בנימין הצדיק לתתא ונעשה אושפזיכנא לגבורה הה״ד ובין כתפיו שכן דאיהו חולקיה במערב והשתא שכינתא בין תרין צדיקים צדיק לעילא יוסף הצדיק צדיק לתתא בנימין (זוהר בראשית ע׳ ס״ד) (ע״ש שאר האחים שמחמת ביוסף סמיך נטלו חלקם) : **בנימין** הצדיק קטן שבקטנים שבשבטים היה . והיה יעקב אבינו אוכל ושותה עמו . נשען עליו ויוצא נשען עליו ונכנס . אמר הקב״ה מקום זה שסמך הצדיק הזה ידיו עליו שם אני משרה שכינתי עליו לכן אמר ובין כתיפיו שכן (מדרש) :

וליוסף אמר וגו׳ . וממטוב שבח פירי ארעא ומלוא רעוא דאלהא דאתגלי באיקר שכינתיה על משה בסניא יתכנשון כל אילין ברכאין ויתעבדון כליל דרביו לרישא דיוסף ולקדקד תגברא דהוי רב ושליט בארעא דמצרים והוי זהירי באיקרא דאחוי (תרגום) : **ותמא** ארעא טבת וקביל חלקיה

בשירויא ברם תמן אתר מקבע אבנים טובות ומרגליות דביה משה ספריה"ן דישראל גנוז. והיכמה דעייל ונפיק בעלמא דין ברישא עמא הכדין יהיה נפיק ועאל בעלמא דאתי מטול דזכוון קדם ה' עביד וסרסא דינא אוליף לעמיה בית ישראל (פס): **דע** כי מסורת בידינו כשיבא משיח עם קיבוץ גליות לא"י באותו יום ימצאו שבעת אלפים מבני ישראל. ובאותו היום יחיו מתים בא"י. ובאותו היום נסתלקו חומת אש מירושלים. ובאותו היום יבנה ב"ה מאבנים טובות ומרגליות. ובאותו היום יחזרו המתים שבא"י חיות בריה חדשה רוחניית. וכן ז' אלפים איש הנמצאים חיים כולם נעשו בריה חדשה גוף ורוח. גוף של אדם קודם שחטא כגופו של מרע"ה ויפרחו כולם באויר מעופפי' כנשרי'. וכל זה לעיני אנשי קיבוץ גליות וכשיראו אנשי קיבוץ גליות שאהיהם נעשו בריה חדשה ופרחום באויר ללכת ולדור בג"ע התחתון ללמוד תורה מפיו יתברך. אז יקבלו בני קיבוץ גליות דאנה בלבם ודאבין נפש ויתרעמו על מלך המשיח ויאמרו וכי אין אנו בני ישראל כמותם ומאין זכו הם להיות רוהניים בגוף ונפש משא"כ אנו. ואומר להם מלך המשיח כבר נודע ומפורסם שכל מדותיו של הק"בה שהוא מדה כנגד מדה. אותם שהיו בח"ל והשתדלו לבא לא"י כדי לזכות נפש טהורה ולא חסו על ממונם ולא על גופם ובאו בים וביבשה. ולא חששו להיות נטבעים בים. או להיותם שבויים ביד אדונים קשים. ובעבור שעשו עיקר מרוחם ונפשם ולא מגופם וממונם לכן חזרו רוחניותם מדה כנגד מדה. אמנם אתם שהייתם יכולין לבא לא"י כמותם ונתרשלתם לבא בעבור חמדת ממון וחששתם לממוניכם וגופכם ועשיתם מהן עיקר ורוחכם ונפשיכם עשיתם טפל לכן ג"כ אתם נשארת' גשמיים מדה כנגד מדה לחמדת ממון שחמדתם הש"י נותן לכם ממון שכל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שנטבעו בים הנה כל הימים מושבעי' להבי' אותו לים יפו תוך ב' ימים לטביעתן. וכל מה שנטבע מששת ימי בראשית עד זמן שהמע"ה הכל הקיא ים יפו ליבשה. ומשם נתעשר שלמה ומה שנטבע מזמן שלמה עד זמן קיבוץ גליות הכל עתיד ים יפו להקיא אותו ליבשה. ומלך המשיח יחלוק אותו לכל צדיק וצדיק חלקו הנוגע לו הה"ד כי שפע ימים יינקו. וגם כל המטמונים תחת העפר עתיד הוא להיות מחילות מחילות תחת הארץ לעשות להוליך כל האוצרות המלכים לא"י הה"ד ושפוני טמוני חול. והכל יתגלה בתוך א"י למלך המשיח והוא יחלק אותם לאנשי קיבוץ גליות לכל אחד מחלקו וישבעו ממון רב לאותן שהקפידו על ממונם ועל גופם ישארו גשמיים וישבעו ממון. ואותן שלא חשו על גופם ועל ממונם אלא על רוחם בלבד עשה אותם כבריה חדשה ומוליך אותם לג"ע התחתון כנ"ל ע"כ מהרח"ו זלה"ה (טוב הארץ):

ממגד ארץ ומלואה. מלבד שארצו של יוסף מלאה ואינה חסרה כל ברכה. רשב"י אומר אדם מעמיד ספינתו בהלקו של יוסף אין חוץ ממנו כלום. ורצון שוכני סנה שעושה רצון מי שגילה על הסנה. תבואתה לראש יוסף הוא בא בראש למצרים והוא יבא בראש לע"ל. ולקדקוד נזיר אחיו אלו שריחקוהו אחיו ועשאוהו בכור (ספרי): **בכור** שורו הדר לו וגו'. א"ר יוסף כתיב בכור שור הדר לו יוסף זכה לשור דאיהו קדמאה לקרבן. א"ל ר' יהודה אי הכי אמאי אתברי בטלה דשמאלא בימינא. א"ל דהא כתיב ופני השור משמאל. א"ל בגין דיגין על חטאת ירבעם (זוהר אחרי מות ע' ך"א):

בשביל יוסף דנטר הברית זכה לבכור שור הדר לו וקרני ראם קרניו וזכה למלכות

למלכות. ושלמה אתדבק בנשים נכריות אתייהב מלכותא לירבעם (פס):
ירעה עגל ושם ירבץ. שם ירעה עגל דא משיח בן יוסף דאתמר בכור שור הדר לו. ושם ירבץ דא משיח בן דוד דמיכאל וגבריאל לקבליהו אינון (זוהר פנחס ע' פס"ז): **על** מפה של אפרים היה מצוייר שור ע"ש בכור שורו הדר לו זה יהושע. ועל מפה של מנשה היה מצוייר ראם ע"ש וראם קרניו ע"ש גדעון בן יואש, שהיה משבט מנשה (במדבר רבה פ' ה'):
פתח ואמר בכור שורו הדר לו. שור דא יוסף הדר דא יעקב דכתיב אלה תולדות יעקב יוסף. ומנ"ל דאקרי יעקב הדר דכתיב וימלוך תחתיו הדר. ואיקמוהו באידרא קדישא וקרני ראם קרניו אלו אברהם יצחק בהם עמים ינגח יחדיו מהו יהדיו אלא כד כלא אבהן כחדא לית דיקימון קמייהו (מד' הנעלם פ' כי תשא): **יהושע** שלא ידע בעגל עד שעת ביטולו לפיכך נאמר בכור שורו הדר לו. וניצול ג"כ בתפלת מרע"ה מעצת מרגלים כי היו אלו התמורות שבהטאת הצבור במדבר (יונת אלם פ' ל"ז):
וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח. קרני ראם הס"ד וגבור"ה דיעבר בהו קרנא בעמלק וימחי ליה ולזרעיה מן עלמא (תיקונים תיקון ך'):
ולזבולון אמר וגו'. ת"ח ולזבולון אמר שמח זבולון וגו' מלמד דאשתתפו כחדא דא נפיק ואגח קרבא ודא יתיב ולעי באורייתא. ודא יהיב חולקא לדא כו' דכתיב עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק כו'. ועל דאשתתפו כחדא לאתברכא זבולון מיששכר דברכתא דאורייתא היא ברכתא (זוהר בהעלותך ע' קפ"ג): **תאן** שאיל ואמר בנוי דיעקב כולהו תריסר שבטין אמאי אקדים ברכאין זבולון ליששכר תמיד. והאי יששכר אשתדלותיה באורייתא הוי אקדים בכל אתר אמאי אקדים ליה. אלא זבולון זכה דאפיק פתא מפומיה ויהיב ליששכר בג"כ אקדים בברכאין. מהכא אוליפנא מאן דסעיד למרי דאורייתא נטל ברכאין מעילא ותתא. ולא עוד אלא דזכה לתרין פתורין מה דלא זכה בר נש אחרא זכי לעותרא דיתברך בההוא עלמא וזכה למהוי ליה חולקא לעלמא דאתי (זוהר ויחי ע' תק"י):
כשבא משה לברך השבטים הקדים ברכת זבולון ליששכר שנאמר שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך. וי"א שיששכר באהליך זבולון:
שם יזבחו זבחי צדק וגו'. כל הנוטל ממך בלא דמים אין מועיל דכתיב שם יזבחו זבחי צדק וגזל לא מהני במזבח (תוס' מגילה):
וירא ראשית לו וגו'. קודם מיתת משה גילה לו שער החמשים כמ"ש בזוהר ויראהו כל הארץ מלת כ"ל דייק. אבל אחר מיתת משה גילה לו למשה ג"כ ל"ב נתיבות חכמה שנא' וירא ראשית לו סוד ראשית חכמה. כי שם חלקת מחוקק ספון כשמת. כי גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייה' (מג"ע אופן י"ב): **אלו** לא נקבר משה במדבר היו ישראל ה"ו אבודים. וזהו כוונת הפסוק כי שם חלקת מחוקק ספון שנקבר משה במדבר בשביל ויתא ראשי עם שיהיה הוא המנהיג לע"ל כמו שהיה תחלה. ע"ז אמר צדקת ה' עשה מתחלה בזה העולם לכן ומשפטיו עם ישראל היה שיהיה קבור עם ישראל (אופן י"ט): **ביום** הששי נשיא לבני גד אליסף בן דעואל. לפי ששמעון לקח חרבו והלך ועשה מלחמה עם אנשי שכם בשביל אחותו. ובני גד עברו הירדן לעזור לאחיהם לירש הארץ כמה דתימא צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. לכך זכה והקריב אחר שמעון (רבה נשא פ' י"ג);
גדולה צדקה שהיא מלווה לעושיה בשעת פטירתו שנאמר והלך לפניך

צדקך וכבוד ה' יאספך . פסוק זה לא נאמרה אלא על פטירתו של משה שנא' ויתא ראשי עם א"ר אבהו בא וראה כמה קשה שעת פטירתו של משה . שבשעה שא"ל הקב"ה הגיע זמנך לפטור מן העולם וכו' . עד ויתא ראשי עם. וכ"כ למה בשביל שעשה צדקה עם ישראל (מפלי) : **ויתא** ראשי עם זה מרע"ה שבא בראש העם שנא' לא אוכל עוד לצאת ולבא . ד"א שעשה את התורה כולה אתי"ן ותווי"ן מאל"ף עד תי"ו (פסיקתא) :

ויתעבר ה' בי למענכם בשבילכם כדי שאעמ"ד בראש כולכם בתה"מ (פס) : **ולדן** אמר וגו' . ת"ח בשעתא דמטו ברכאין וירא משה לברכא לכולהו שבטא חמא לדן דהוי קטיר בהוויא אהדר קטיר ליה באריה הה"ד ולדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן . מ"ט בגין דאיהו שירותא וסופא דארבע דגלים קטיר ביהודה דאיהו מלכא והוא שירותא דדגלים , בדן כתיב דן גור אריה למהוי שירותא וסופיה דקטיר בחד אתר (זוהר ויחי ע' תקפ"ו) ; **נפתלי** שבע רצון וגו' . שטיפה חי מלא הדחה ירושלמי דסוף פרקין א"ר אחא ג' דברים נאמר בכוס של ברכה מלא עיטור מודה . ושלשתן מקרא נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' . שבע עיטור . רצון מודה . מלא כמשמעו (תוס' ברכות דף נ"א ע"ב) : **זוכה** לב' עולמים פי' הרב ר"י ממרטיליי' מדהוי ליה לכתב ים ודרום רש וכתיב ירשה יוד ה"א יתירה וביה נבראו שני עולמות כדאמרי' בהתכלת כי בי"ה ה' צור עולמים אל תקרי צור אלא צר (תוס' ברכות) : **ברוך** מבנים אשר וגו' . אמרו על בנותיו של אשר שהזקינה כבתולה ובתול' אין לה דמים שנא' ברזל ונחשת מנעליך וכימיך דבאך (מד"א) : **יהי** רצוי אחיו . כשישראל היו מתיחסים זה אמר משלי הוא לוים וזה אומר שלי הלוים אם מראובן הכתוב מייחסו שלי הוא לוים ואם ממני הכתוב מייחסו שלי הוא למה ריצה את אחיו באותו שעה לכך כתיב יהי רצוי אחיו (ספרי) : **אשר** בתיקונהא קיימא בשאר שבטין . ואי לאו דגלי משה לא אתיידע דכתיב וטובל בשמן רגלו לאחזאה אן הוא קשיא דיליה באתרא דאיהו נגיד ההוא רבות משחא מלעילא בג"כ כתיב ברוך מבנים אשר (זוהר ויחי) : **ולשבטיא** דאשר בריך משה נביאה דה' אמר בריך הוא מבנים דיעקב אשר יהי מרעי אחוהי ומספק להון מזוני בשני שמיטתא ותחומי' יהא מרבי זיתין סגיאין עבדין משח מספקין ביה ליטול רגלוי (תרגום) : **יהי** רצוי אחיו כשעשה ראובן אותו מעשה הלך אשר וסיפר לאחיו ונזפו בו . אמרו לו כך אחילו זאתה מדבר באחינו הגדול . וכשהודה ראובן על מעשיו נתרצה לו אחיו . לכך נאמר יהי רצוי אחיו (ספרי) :

הברכה אשר ברך משה ברזל ונחשת מנעליך וכימיך דבאך אמר כי כשהיה מעיינו נעול והתום שמור היטב מפועל דין ומפיתוי היצה"ד חזק כברזל ומבריק נוצצים כעין נחשת קלל כמלאכי השרת מובטח שכל ימיו ימשוך ויזול שפע טוב שבע רצון לו ולאחרים. (פי' חיבור הכתוב כך הוא אם תשמור עצמך מזנות ופיתוי יצה"ר ואזי יהיה כימיך כמנין ימי"ך יהיה דבא"ך לשון זב שיזיל שבע רצון כו' . וברך בניך בקרבך קודם הלידה יתברכו כשהם עדיין בקרבך) (פ"מ) : **ואשא** עיני והנה ארבעה מרכבות . במרכבה ראשונה סוסים אדומים נגד מחנה יהודה שנא' בו חכלילי עינים מיין . דוד שבא מיהודה נאמר בו אדמוני עם יפה עינים . במרכבה שנייה סוסים שחורים נגד מחנה ראובן ושמעון שעשה מעשה שחור . ראובן ובחללו יצועי אביו וגו' . ואומר אז חללת יצועי עלה . שמעון בסודם אל תבא

נפשי במעשה זמרי. ובמרכבה שלישית סוסים לבנים נגד אפרים ובנימין ומנשה שנתברכו במגדים שנא׳ ממגד תבואות שמש. ורוב מגדים לבנים. ואומר לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה גבורתך. ובמרכבה רביעית סוסים ברודים אמוצים שנא׳ יהי דן גור אריה וכתיב יהי דן נחש עלי דרך. והם ד׳ מרכבות של ארבע מלכיות נגד ארבע מחנות דגלים. שבשעה שעשו מעשים לא טובים נפלו אלו ביד אלו. סוסים אדומים זו בבל. שחורות זו פרס. לבנים זה יון. ברודים זו מלכות רביעית (פסיקתא):

אין כאל ישורון וגו׳. ר׳ ברכיה בשם ר׳ סימון אומר אין כאל ומי כאל ישורון ישראל סבא. מה הקב״ה כתיב ביה ונשגב שמו לבדו אף יעקב ויותר יעקב לבדו (רבה וישלח): מיכאל בימינו נגד ראובן. למה נקרא שמו מיכאל בשעה שעוברים ישראל את הים פתח משה ואמר מי כמוך. וכשסיים התורה אמר אין כאל ישורון מי כמוך אין כאל הרי מיכאל (רבה במדבר):

לית כוותיה אלהא דישראל די אשרי יקר שכינתיה בשמים וגוותנותיה בשחקי מרומא וכו׳ (תרגום): מעונה אלהי קדם וגו׳. כתב בעל סוד והוא רוקח. מעונה אלהי קדם ר״ל מעון כדרך המשורר ה׳ מעון אתה והוא רקיע ה׳ כי במעון יש כיתות המלאכים מחנות של משרתים חבורה של צבאות דגלים של גדודי אש דגלים של מערכת להבה וכו׳. ובמעון אין מתחלפות הכיתות כדרך שמתחלפות בשאר רקיעים והמעון קודש ומקודש גלל כן אמר מרע״ה השקיפה ממעון קדשך מן השמים (ניוני):

פתח ר׳ אליעזר פומיה ואמר אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה׳ מגן עזרך ואשר ח״ב גאותך. וכי גאותן של ישראל חרב הוא לא דהא החרב לעשו אתייהבת דכתיב ועל חרבך תחיה אבל ישראל לא אלא שמענא מאבוי דאילין אינון תלמידי חכמים כד שמעון מלה ולא אתחשבו בלבה׳ דאינון מגיחין קרבא דא עם דא דאינון דמגיחי קרבא בחרבא ובעיין לקטלא דא עם דא (מד׳ הנעלם) (ע״ל פ׳ יתרו): כיון שראה מרע״ה מתן שכרן של צדיקים. א״ל אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה׳. בני אדם שהם משתמשים בהקב״ה. מגן עזרך נגד אברהם אשר מגן צריך בידך. ואשר חרב גאותיך נגד יצחק שפשט צווארו נגד החרב. ויכחשו אויביך לך נגד יעקב שנ׳ וילך יעקב אל ארץ מפני עשו. ואתה על במותימו תדרוך בימי מרדכי ואסתר (רבה תבוא): אשריך ישראל ישראל אומרים מי כמוך באלים ורוח הקדש צווחת ואומרת אשריך ישראל נתקבצו כל ישראל אצל משה א״ל רבינו משה אמור לנו מה טובה עתיד הקב״ה ליתן לנו לעה״ב א״ל איני יודע מה אמר לכם אשריכם מה מתוקן לכם (ספרי): כשראה יעקב שלם בוי״ו ויבא יעקב שלם ויאמר אברהם ישראל אשר בך אתפאר מיד ענו כולם ואמרו אשריך ישראל מי כמוך וכשהסכימו כולם בשם ישראל אז יראו עשו וישמעאל ששם ישראל עולה ד״א פעמים הוי״ה נגד אהי״ה שנאחד ממנו (פליאה) (ע״ל דברים נפלאים מזה פ׳ תולדות): תמצא כל שבעה שרים מקיפים גדולה וגבורה וכמו שגדולה וגבורה אינם עולים למעלה כך ע׳ שרים של א״ה וכו׳. ומרע״ה מבשר להם לישראל ויכחשו אויביך לך ואתה על במותימו תדרוך. כלומר אע״פ שהעכו״ם יעלו למעלה גבול וקץ יש לעלייתם שאינם יכולים לעלות יותר מן המקומות שהם דבקים בהם שהם גדולה וגבורה אבל ישראל עולים עד אין סוף וזהו על במותימו תדרוך וכו׳ ואם ח״ו חטאו ישראל אין להם עלייה ונמסרין ביד ע׳ אומות וביד א״ה בגלות וז״ס לכן גלה עמי

מבלי דעת כלו' כשנתפרדו מן הדעת שעולה עד א"ין סי"ף לבתר נפלו ביד שרי האומות (בעלי תורה) ; ולמלך אין שוה להניחם פותחים ב"כ וקורים דברי' שא"א לשמוע ואומרים שמע ישראל ואח"כ עומדים להתפלל ואומרים מכניע זדים . ואום ים שאנו זדים ואח"כ הם אומ־ים אוהב צדקה ומשפט ומקוים שיעשה הק"בה בנו דין ואח"כ נוטלים ס"ת ומקללי' אותנו בעליל' ואומר ויכחשו אויביך לך (ילקוט) : **ויאמר** ה' אליו זאת הארץ וגו'. מלמד שהראוהו גיהנם . א"ל משה מי נדונים . א"ל הרשעים והפושעים כו' התחיל מתיירא מן הגיהנם א"ל הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבור כו' (רבה פ' מסעי) :

עלה ראש הגבעה ראש הקליפות של עמלק ע"ם ק"ל מחטת של סמ"אל וכן עמ"לק ע"ם ק"ל (מ"ע אופן מ"ב) : **ואת** הנגב מלמד שהראוהו מערת המכפלה שהאבות שוכבים בו נאמר כאן ואת הנגב ונאמר להלן ויעלו בנגב ויבואו עד חברון (ספרי) : וסליק משה מן משרי דמואב לטור' דנבו רישי רמתא דעל ראש אפי יריחו ואחוי ליה מימרא דה' ית כל תוקפי ארעא ית גבורן דעתיד למעבד יפתח דמן גלעד ונצחינון דשמשון בן מנוח דשבטא דדן וית אלף סרכן מרבית נפתלי דמתחברין עם ברק וית מלכיא דעתיד למקטול יהושע בר נון דמן שבט אפ־ים וגבורן דגדעון בן יואש דמן שבט מנשה וית כל מלכים דישראל ומלכותא דבית יהודה דשליטו בארעא עד דאתצדי בית מקדשא בתראה וית מלך דרומא עם צפונא לחבלא יתבי ארעא ועמוני ומואבי יתבי מישראל מפיקין להון לישראל וית גלותא תלמידי אליהו דגלן מן בקעת יריתו וית גלוות תלמידו אלישע מן קריית רקלייא ע"י אבוהון דבית ישראל מאתין אלפין גוברין וית עקת כל דור ודור ופורענו' ארמילגים הרשע וסדרי קרבא דגוג ומגוג ובעידן צערא רבא ההיא מיכאל יקום בדרועא לפרוקא (תרגום) : **ויאמר** אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם וגו' לאמר. מאי לאמור . אמר הק"בה למשה לך למחיצת אברהם יצחק ויעקב ואמור להם השבועה שנשבע לכם הק"בה לתת לזרעיכם את ארץ כנען כבר קיים ויחזיקו לך טובה על הבשורה (ציוני) :

וימת שם משה עבד ה' וגו' משה לא היה לו שייכות בעה"ז ולא ירד אלא להעלות ניצוצי קדושה מעולם העשייה שירדו בעון אדה"ר (ע"מ בפי') :

מרע"ה מת בשבת (זוהר) . וכן בתשובות גאונים בסדר עולם וכן הרא"ש בפ' ערבי פסחים מוכח שהיה ערב שבת (שם) ;

משה נזכר בתורה תק"צב פעמים וכן ישראל ששקול משה נגד ישראל (מ"ע אופן קל"ה) : **משה** חי ק"ך שנה נחלק על ג' פעמים מ' מ' שנה במצרים מ' שנה מלך בכוש מ' שנה מלך על ישראל לכן עלה ג' פעמים בהר בכל פעם מ' יום (אופן ר"ג) : **משה** בק"ך שנים הכניע ד' קליפות שהם ד' בנים שהיה להם . מצרים כוש פוט וכנען פוט בגי' מאד"ים והוא כח הס"ן . מ' שנים ראשונים הכניע קליפת מצרים . מ' שנה בכוש הכניע קליפת כוש מ' שנים במדבר פוט דתמן מאדים ובקש גם להכניע כנען א"ל הק"בה צו יהושע (אופן רכ"ה) ; קא חשיב הרמב"ם ז"ל בספר מורה נבכים י"א מדריגות בנבואה והם כנגד י"א פסיעות שפסע משה בהר נבו . ואע"פ שבגמרא אמר י"ב פסיעות אבל בפי' שם טוב במורה נבכים בחלק שני הביא מ' אחר כתוב י"א פסיעות כו' לכן משה נתנבא בזה הדבר ני' י"ב ולכן חי ק"ך שנה לקבל י"ב דרגין (אופן רפד) : **משה** לאחר פיתו העביר בעל פעור לכן נקבר על הר העברים שהוא בגי' מרכ"בה מטא"ת

(תוספ כנ"ב) : ר' אליעזר אומר בת קול יצאת בתוך המחנה י"ב מיל והיתה
מכרזות ואומרת משה מת (ספרי) : מפרי' פי איש ישבע בטנו זה ראובן
וישב ראובן אל הבור א"ל הק"בה אתה בקשת למחזר' ברא חביבי' לאבוי
חייך שבן בנך מחזיר ישראל לאביהם שבשמים ואיזה זה הושע הה"ר דבר
ה' היה אל הושע בן בארי וכתיב בארה למה נקרא שמו בארה שהיה בארי
של תורה ולמה מת בארה בגולה בשביל שיחזרו עשרת השבטים בזכותו
ולמה מת משה במדבר בשביל שיחזרו מתי מדבר בזכותו (פסיקתא מובא
בילקוט יהושע) : באותו שעה שגזר על האדם למות באותו לילה באותו
יום חשך עליו מזלו ועיניו היו סתומים כשנגמר דינו כאלו מת והכרוז יוצא
פלוני מת ולכך כתיב וימת משה. וכן כשגומרים עליו חיים אור מלפני
הק"בה זורח עליו פעמים (ספר חסידים סימן תק"מד) : מר"עה כתב בעודו
חי וימת משה ותימה וצ"ל כי ראה סר צלמו מעליו והרי הוא כמת (כונת אר"י) :
כשמת משה היה יודע יהושע הלך ובכה א"ל הק"בה וכי לך לבד מת
והלא גם לי מת שנא' ויקרא ה' צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד
ולא עוד אלא מובטח הוא שהוא בן ע"הב (מדרש ילקוט וילך); אי הוי מר"עה
נכנס עם ישראל לארעא לא הוי אכלו בשרא ובימי משה אכלו מנא דאיהו
משמים ותלתין יומין בתר מיתתי' נמי אכלו מנא בגין דכל תלתין יום והוי
נפשו דבוקה בישראל (מגיד) : מימות משה עד הלל הזקן היו שונים ת"ר
סדרים משנה (פליאה) : סמליון אמר וימת שם משה מנין אתה אומ' מחילה
היתה יוצאת מקבורתו של משה לקבורות של אבות נאמר כאן וימת שם
משה ונאמר להלן שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו וי"א לא מת
משה אלא עומד ומשרת למעלה נאמר כאן שם ונאמר להלן ויהי שם עם
ה' (ספרי) : ר' סלמיון אמר פי' ר"ת אית דאמרי מלאך ואית דאמרי חכם
(תוס' סוטה דף י"ד) : בשבעה יומין דירחא דאדר אתייליד משה רבהון
דישראל ובשבעה יומין דאדר אתכנש מגו עלמא ברת קלא נפלה מן שמיא
וכן אמרת אתון כל עללו עלמא וחמו בצערא דמשה רבהון דישראל דטרח
ולא אתבני ואתרבי בארבעת כלילין טבין. כלולת דאורייתא דידיה דשבא
מן שמיה מרומא ואתגלי עלוהי יקר דשכינתא דה' בתרי אלפין רבוון מלאכים
ובארבעים ותרין אלפין ארתיכין דנור כלילא דכהונה דידיה הות שבעה יומין
אשלמותא כלילא דמלכותא אחסינא יתיה מן שמיא לא חרבא שליף ולא
סוסא אסר ולא משריין ארגיש כלילא דשמא טבא קנא בעובדיהון טבין
ובענוותי' בכן אתכנשין תמן משה עבד ה' בארעא דמואב על נשיקת מימר
דה' (תרגום) : בריך שמיה דמאריה עלמא דאוליף לון אורחותי תקני אליף
יתן למלבש ערטילאין מן דאלבוש אדם וחוה אליף יתן לאזדווגא חתנין
וכלין מן דזויג חוה לאדם אליף יתן למנחמא אבילים מן דאתגלי ליעקב
תוב במיתי מפדן ארם בתר דמיתת אמיה אליף יתן למבקרא מרעין מן
דאתגלי בהיזו על אברהם כד הוי מרע מגזירת מהולתא אליף יתן למפרנסא
מסכנא מן דאחית לבני ישראל לחמי מן שמיא אליף יתהון למקבר מיתיה מן
משה דאתגלי עלוי במימרא ועמיה חבורין דמלאכי השרת. מיכאל וגבריאל
צעקו ארגשא דדהבא מקבעא ביורכין וסנדלפין בורלין מתקנין בהסתרקא
מלת יסוכנן וארגוונן ואינטלן חיוורן. מטטר"ון ויופיאל ואוז"אל רבני חכמתא
ארבעין יתיה עלה ובמימרה דבריה ארבעתי מילין וקביר יתיה בחולתא כל
קביל בית פעור דכל איםת דזקף פעור למדכר לישראל חובותיהון מודיק

בבית קבורתיה דמשה מתכניש ולא חכים בר נש קבורתיה עד זמן יומא הדין (תרגוס) : מכאן ואילך כתב יהושע מה שנהגו לומר צדוק הדין בשבת פי' רב שר שלום גאון על שנפטר מרע"ה באותו שעה לפיכך נמנעו מלעסוק בתורה. או משום דאמרינן חכם שמת כל בתי מדרשות בעיר בטלין. וקשה דהרי כתיב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום ודרשינן היום מלאו ימי ושנותי ואם בשבת מת א"כ כתוב היום מע"ש ויש לתמוה דכתיב על העתיד. ולר' שמעון לא בעי למימר דהפסוק נאמר על העתיד מדקא קשיא ליה מהא דכתיב לקוח את ספר התורה הזה ע"ש שעתיד יהושע להשלימו. ומיהו קשה דבסדר עולם משמע דבשבעה באדר שמת משה ערב שבת היה דקתני ואחר הפסח בעשרים ושנים סבבו העיר כל אנשי המלחמה הקיף פעם אחד ויהי ביום השביעי וישכימו בבקר וגו'. ר' יוסי אמר יום שבת היה והשתא משהתחילו לסבב לו בכ"ב בניסן וא"כ יום שביעי שהיה שבת כ"ח ניסן היה. ומדכ"ח בניסן שבת היה שבעה באדר ערב שבת היה (תוס' מנחות דף ל' ע"א) : ויקבר אותו בגיא בארץ מואב וגו'. כשם שנטה אהלו מחוץ למחנה כך קברו בארץ מואב מאביו שבשמים (ע"מ) : בית פעור הוא תכלית הזוהמא והמרכז אליה שבה נקשרו אף וחימה כדברי רז"ל וקברו של משה תכלית הטהרה שפעור והיו שוקעים בפניו. והוא הר העברים שכל פנימית הקדושה וכל עבריה אליו ישובון. ונקרא הר נבו שכל הנביאים מושפעים שם (סס) : טעם שהוצרך משה להקבר בהר נבו לפי שמשה הוא פני חמה וממנו יניקת כל הנביאים כו'.וצריך משה להיות נקבר במזרחה שמש שיהיה הוא זורח לכל הנביאים לכל הדורות הבאים (מג"ע אופן ק"ג) :

מדקא ארגיזו ישראל להק"בה במדבר איתתקף ההוא סטרא אחרא ונפלו כולהון תמן תחת רשותיה. ואי תימא דמשה סליק על כל בני עלמא האיך נפיל תמן לאו הכי דהא משה מהימנא לא הוי ברשותיה ולא הר העברים. מהו העברים פלוגתא דאתפליג עלוהי שליטין עילאי דלעילא ולא אתמסר בידא דממונא ולא בסטרא אחרא וכו'. ולא אתעסק בקבורתיה כד הק"בה בלחודוהי הה"ד ויקבור אותו בגי. מאן הוא ההוא דכתיב ואל משה אמר ויקרא ולא כתיב מאן הוא אוף הכי (זוהר תרומה ע' כ"ז) :

משה עסיק בעצמות יוסף לקברו זכה שהק"בה בעצמו קברו שנא' ויקבור אותו בגי (רבה בשלח) ; **אמר** משה אחר כל הניסים שעשיתי להם אני מת שנא' וממתנה נחליאל וגו' ומנחליאל במות בא מות ומבמות הגי ויקבור אותו בגי. אמר איוב אשר לא נשא פני שרים ולא נכר שוע לפני דל כי מעשה ידיו כולם (רבה חקת) : ר' יצחק פתח ויקבור אותו בגי בארץ מואב מול בית פעור וכתיב ולא ידע איש את קבורתו. אמר הק"בה שוטים הם המחשבים קיצים של משיח תלתא סימני כתבתי בתורה ואחוית לדרא עלמא בקבורת משה עבדי ואילין אינון בגי בארץ מואב מול בית פעור ולא ידע איש קבורתו. דבר שלא גליתי ולא הראיתי האיך אמר שקרותא ושטות קמיה הק"בה (מד' הנעלם בראשית) ; ויקבור אותו בג"י. בתליסר מכילין דרחמי (יונת אלם פ' ס"ד) : ויקבור אותו בגי. ויקבר סתם זו גבריאל (עמק המלך) :

מול בית פעור. כלומר שארי גופין מנחון יתהון בקברא אקרי בית פעור בגין דתמן הוי רמה ותולעה ומפערין למיתייהו דקרעין תכריכא ואף אכלין בשרייהו ושתין דמייהו ומגוררים גידיו עד דמפערין גרמייהו והשתא קאמר מול בית פעור כלומר חלוף דשאר גופיהו דמנחא יתהון בבית פעור

ראיהו קברא (מגיד) : מפני מה נקבר מול בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור . ומדרש אגדה בכל שנה ושנה בעת שחטא ישראל בבנות מואב באותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון . וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ומשקע שמשה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו . וכל שנה שעולה חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו (תוס' סוטה דף י"ד ע"ב) :
ה' זוגות נקברו במערה ג' נגלות וב' נסתרות . הגלוים הם אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה . והנסתרים הם אדם וחוה משה וצפורה . ואע"פ שעל משה נאמר ויקבור אותו בגי זהו למשל. כי זה הפסוק מכחיש לזה שאומר ולא ידע איש את קבורתו אלו ואלו דברי אלקים חיים . אמת שלא ידע איש את קבורתו אלא המלאכים והראיה כי מנגד תראה הארץ ושמה לא תבא בעצמך אלא יביאך בטהרך וזה למה ששם נקבר משה ע"י המלאכים . ועל אדם וחוה יש לכן ענין קבלה לזה מדרבנן (תמונה) :
אלו ה' זוגות הם כנגד י' ספירות שהם חמש זוגות כת"ר בת זוגו יסו"ד . תפא"ת בת זוגו העטר"ה . החכמ"ה בת זוגו בינ"ה.החס"ד בת זוגו הגבור"ה. הנצ"ח בת זוגו הו"ד . וזה סו"ד נקרא מערת המכפלה (שם) :
לכל אלו ה' זוגות שנקברו במערה לכלם היו נשים כפולות חוץ מן אחד שהוא יצחק . והטעם כי מנשים כפולות יצאו חיצונים ולכן לא היה ליצחק נשים כפולות שהוא עולה כליל שלים וטהר ושיהיה טהור מכת כחות חיצונים (שם) : ויקבור אותו בגי . מלמד שכשם שמת ע"פ ה' כך גזר הקב"ה על הצור שבגי ונקבר בבנין מערה ונגנז שם גוף טהור ונקי לדעת ת"ק ביום שנפטר מרע"ה נזדמנה לו לדעת ר"א מששת ימי בראשית נזדמנה לו והוא מי' דברים שנבראו ע"ש בין השמשות (ציוני) :
לפי שנתעצל משה במעשה שיטים לפיכך ולא ידע איש את קבורתו (כנה נלק) : ומפני מה לא נודע קבורתו של משה . כדי שלא יהא ישראל הולכים ומניחים שם ב"ה ומזבחים ומקטרים שם וכדי שלא יטמאו העכו"ם את קברו בפסיליהם ובתועבותיהם (פסיקתא) : אמר הקב"ה למשה לא תבא עוד בגלגול כמו שבא אליך משת והבל וע"כ אמר ולא ידע איש את קבורתו . ומפני שכל המלאכים העלוהו למרום (פליאה) : יש שם של ד' אותיות שבניקודו כותבים מבחוץ כל סודות התורה בע' פנים . ומרע"ה ידע אותו מפי זגנזג"אל רבו וכן מפרש מרע"ה התורה בעת מותו שנא' הואיל משה באר התורה לכך נעלם של משה מאי"ן בגי' זגנזג"אל ויב"ע תרגם וירא מלאך ה' ואתגלי זגנזג"אל מלאכא דה' וכתיב והחכמה מאין תמצא . ומרע"ה הזכירו בעת מיתו שנא' כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו . ועל זה המגדול נאמר כי לא עזבת דורשיך ה' . ושם זה אינו כי אם בכריעה כי הכריעה דומה למגדול . הלכך המלאך כורע לבזק ובזק לכרוב וכרוב לחיה וחיה לאדם (ציוני) (ע"ל פ' לך לך) : ומשה בן מאה ועשרים לא נס ליחה . א"ר אלעזר אל תקרי לא נס ליחה אלא לא נס לחה עכשיו כל הנוגע בבשרו לחה פורחת אילך ואילך (ספרי) : לא כהתה עינו בין טמא לטהור בין איסור להיתר . ולא נס לחה בעומלי תורה (שם) : אל תקרי ממנו אלא ממנו פי' אל תקרי ממנו רפה אלא ממנו דגש ואינו כן שכל ממנו שבתורה דגושין ואינו מחליף כלל זה מזה . וכן מצינו בספרי ולא נס לחה אין כתיב כאן אלא ולא נס ליחה (תוס' מנחות דף ך') : נשמתין קדישין אתבריאו בשמא דיהו"ה . וגופא דמשה דאתמר ביה לא כהתה עינו ולא נס ליחה מתמן הוי איהו בעא

רחמי דלא ימות ויפוק מיניה. ולא על גיפא דהאי עלמא דאתקרי סנדל לגביה דעליה אתמר של נעלך מעל רגליך (תיקונים תיקון ל"ב):

ולא ידע איש את קבורתו. מקום קבורתו של משה היו יודעים אבל קבורתו ממש אינם יודעים כו'. וכ"כ למה שלא יהא הולכים ומזבחים ומקטרים שם ושלא יטמאוהו העכו"ם אחר מותי שלא יראו זוהר קלסתר פניו שלא נשתנה מכמ"ת שהיה בעמדו לפני הר סיני כמ"ש לא כהתה עינו ולא נס ליחה. ובעת פטירתו ראה כבוד האל ית' כי לא יראני האדם וחי. לפיכך נשאר עדיין בקירון פנים ובזוהר פנים כאלו חי עומד ומשרת את פני אלהים חיים (ציוני): **ששה** דברים ניתנו למשה שלא ניתנו לשום בריה. לא כהתה עינו ולא נס ליחה. קולו היה נשמע בכל הםחנה. רואה כל הארץ מה שלא אפשר לכל בריה. דבר הק"בה עמו פנים בפנים. ולא קם עוד נביא כמשה (פסיקתא): **ולא** נס ליחה כי קרן עור פניו שלא נשתנה דמות פניו מרמות שהיה לו בהר סיני עדיין הוא עומד ומשרת בפני אל חי. אשריהם הצדיקים שבוראם אוהבם בעה"ז ובעה"ב. אשרי ילוד אשה שבחר בו הק"בה (סס): **ויתמו** ימי בכי אבל משה וגו'. ד"ת שאומרים בהספדן של צדיקים גורם למעלה להעלות נפשות עשוקות של שאר מתי ישראל להכניסם לג"ע צא ולמד ממה שהעידה התורה בפטירת מרע"ה ויתמו ימי בכי אבל משה. כי בפסוק זה נרמז התמימות שעלה במחשבה מצירוף מעשיו הטובים ויתמ"ו בגי' נתי"ב הוא העליון לא ידעו עי"ט שהיא בגי' רל"א שערים פנים ואחור. והוא המייחד עשר הויות ועשר אהי"ה בגי' ימי בכי אבל משה כו'. וממספר בכ"י אב"ל תבין מי בכה עמהם וכן אב"ל כמש"ה בגי' חשמ"ל ומלת ימ"י ג"י ס' שהם ל' של מטה ול' של מעלה דכתיב ויתמו ימי בכי שהושלם תיקונם משעה שקיבלו אותם (יונת אלם פ' ד"ו):

ולא קם נביא עוד כמשה וגו'. חרון אף קבור נגד קברו של משה פוער פיו לבלע ישראל. ולא ידע איש רע בליעל קבורתו של משה שמשה קבור נגדו. וכשרואה קברו חוזר לאחוריו מטעם כי חרו"ן א"ף בגי' מש"ה וכו'. וזה נרמז בפסוק לא קם כמשה עוד. ק"ם בגי' א"ף וחמ"ה שהכניע משה בחייו שתיהם (מג"ע אופן הל"ס): **מש"ה** בגימט' אלהי"ם אחרי"ם (סס):

א"ר אליעזר זימנא חדא אתא פילוסוף לגבאי. א"ל אתון אמרין אלהיכון קשוט הא כתיב בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך שקלא דא לבני נשא. ותו דאתון אמרין ולא קם נביא עוד כמשה בישראל לא קם אבל בא"ה קם. אוף הכי אימא בכל הגוים מאין כמוהו אבל בישראל יש כמוהו. אמינא ליה שפיר אמרת הק"בה מחיה מתים אליהו ואלישע החיו מתים. הק"בה מוריד גשמים אליהו מנע גשמים ונחית גשמים בצלותיה. הק"בה עביד שמיא וארעא אתא אברהם ואתקיימו בקיומיה. הק"בה מנהיג שמשא אתא יהושע שכיך ליה. הק"בה גוזר גזר דין אוף משה גוזר גזר דין ואתקיימו. ותו הק"בה גוזר וצדיקים מבטלים. ותו דאיהו פקיד למיהך באורחוי ממש להדמות לו. אזל ההוא פלוסופיא ואתגייר בכפר שחליים (זוהר בראשית ע' ל"ד):

ת"ח ולא קם נביא עוד כמשה. מה בין משה לשאר נביאים אלא משה אסתכל באספקלריא המאירה ושאר נביאים באספקלריא שאינה מאירה. משה הוי שמע וקאים על רגלוהי וחילא אתתקף והוי ידע מלה על בוריה. שאר נביאים הוי נפלו על אפיהו ואתחלש חילא דלהון ולא הוי יכלו לקיימא על בורייה דמלה מאן גרם לון דא בגין דכתיב כי נגע בכף ירך יעקב (זוהר

ויפלא ע' ס"ן) : תני ולא קם נביא עוד כמשה . בישראל לא קם אבל בא"ה קם ומנו בלעם כדי שלא יהא פתחון פה לא"ה אלו היה לנו נביא כמשה היינו עובדי' להקב"ה . ושלש דברים היה ההפרש בין נבואתו של משה לנבואתו של בלעם וכו' (רבה בהעלותך) :

יתרון רחב נתנו ממש בע"ז וכו' . אבל משה אמר אין עוד אפי' בחללו של עולם . אמר הקב"ה אתה העדות עלי ואין עוד אף אני מעיד עליך ולא קם נביא כמשה עוד (רבה ואתחנן) :

אל תוסף דבר אלי עוד . מלת עוד דייק שאמר הקב"ה למשה לא קם נביא עוד כמשה כי היה לו מעלה יתירה על כל הנביאים שראה באספקלריא המאירה (מ"ע אוף ד"ג) :

תקיעת כף ירך יעקב היה מזיק לכל הנביאים חוץ ממשה . וזהו לא קם בישראל כמשה ק"ם דייק (מדרש) :

ולא קם נביא כמשה . נביא לא קם אבל חכם קם ומנו ר' עקיבא דנביא באתגליא וחכם באתכסייא . ואי תימה והא כד אתייליד משה כתיב ותרא אותו כי טוב הוא דנתמלא הבית אורה דבית היינו בית החכמה כד אתי בשת כו' ולא אתא בזימנא תליתאה אלא בשביל ישראל וכו' (מגיד) ;

מהן ולא קם . לא קם ולא יקום עוד אלא שדיבר הכתוב בלשון קצרה (פסיקתא) : ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל . משה* לעיני* כל* ישראל* ס"ת הי"לל כי הילל הוא גלגול משה (ע"מ) :

ולכל גבורות דא תקיפא האיך סובר ית חוטרא דמתקליה ארבעים סאין ובזע ית ימא . ומחא ית כיפא ולכל דחיל רב דעביד משה בזמן דקבל תרין לוחי אבן סמפרינון ומתקלין ארבעים סאוין וסובריהון בתרתין ידוי למחמיהון דכולהו ישראל (תרגום) :

ולכל היד החזקה . להביא מעשה הר סיני . ולכל המורא הגדול . להביא מעשה המדבר . אשר עשה משה זו שבירת הלוחות . ד"א העמדת חמה (פסיקתא) :

סליק חמשה חומשי תורה . בעזרת האל הגדול הגבור והנורא . היום יום חמישי כ"ח לחודש תמוז דהאי שתא קדו"שים לפ"ק

אדם חטא בז' מינים . ובג"ד אמרי רבנן אילן דחב ביה ארה"ר חטה היה . ואחרנין אמרי גפן היה ואחרנין אמרי תאנה היה וכלהו קשוט . והיינו בעצרת על פירות האילן ולא אמר אילנות דכלהו קרא לון אילן חד . (זוהר חדש) :

מכל עץ הגן אכול תאכל ושריא ליה כלהו ביחודא . ומעץ הדעת לא תאכל ממנו בלחודוי דמאן דנטיל ליה בלחודוי מיית דהא סמא דמותא נטיל (זוהר בראשית) : ספר ניתן לאדה"ר ע"י דרזיאל בג"ע כיון דחטא פרח מניה והוה בכי אדם ואהדר ליה ההוא ספרא ע"י דרפ"אל ואנח לשת בריה וכן לכל אינון תולדות עד דמטא לאברהם וביה הוה ידע לאסתכלא ביקרא דמאריה (שם) ; אלו אפיק אדם תולדין בגנ"ת דעדן הוה עביד תולדין מסטרין דרוחין קדישין וכלהו הוו קיימין לעלמא אבל כיון דחטא ואוליד בנין לבר מג"ע הן כלהו מסטרא דיצ"הר ובג"ד לית לון קיומא (שם נח) :

כד קטל קין להבל הוה נשך ליה נשוכין כחויא עד דאפיק נשמתיה דכל זינא אזיל בתר זיניה דהא קין מזוהמא דאטיל נחש בחוה קאתי (שם פקודי) ; אלמלא לא חב אדם לא יטעום טעמא דמותא בזמנא דעייל לעולמות אחרנין אבל כיון דחב טעם טעמא דמותא ואתפשט מהאי גיסא (שם שלח לך) :

שת נתעסק עם אדה"ר כשמת . וי"א הק"בה נתעסק בו (זוהר רות) :

עץ הדעת ממראה מתניו ולמעלה הוא טוב . וממראה מתניו ולמטה הוא רע . והכי עבד נ"נ צלמא דיליה רישא די דהב טב ודרעוהי די כסף עד הכי הוה מסטרא דטוב ובג"ד אמר די דהב טב . וממראה מתניו ולמטה הוא רע הה"ד מעוהי וירכותהי די נחש מסטרא דנחש הקדמוני (תיקונים תיקון ס"ו) ;

הכל תליא במחשבה כמה דאשכחנא בקין והבל . קין אייתי קרבניה פשתן הות מחשבתיה לקרבא קמי הק"בה ערוה ופשתים מסטרא דערוה דכתיב ועשו להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה ובג"ד לא קבל ליה . הבל הביא מבכורות צאנו מחשבתיה הוה בהאי אתר דאתמר ביה ועתיק יומין יתיב ושער ראשיה כעמר נקי ובג"ד קבל ליה . ובג"ד חרה ליה וקטל ליה . ויאמר מה עשית חובא דא דקטילת לאחוך לא עבדת ליה אלא לשמא דאקרי מ"ה . מ"ה אעידך ואסהידת עלך ותבעי לך . ולא עוד אלא מ"ה דאיהו אד"ם דעבד לך גרם כל דא דאפיק מלאך המות כך לעלמא . ודא איהו פוקד עון אבות על בנים . וא"ת והא אוקמוה כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם . אלא ודאי עובדוי דאבוי הוה בידוי דעל סבה דאיתתא הוה . על תאומתו של הבל . איתתא גרמת מיתה לאדם ומיתה להבל עלה כתיב רגליה יורדות מות . ויאמר קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה אנת הוא בריה דחויא דאתמר ביה ארור אתה ואנת עובדא דיליה בידך לכן ארור אתה מן האדמה מאי מן האדמה אלא הק"בה לייט לארעא ט' לוטין לייט לקין חד לאשלמת לעשרה . נע ונד תהיה נ"ע ונ"ד עו"ן ד"ן . ועוד דאנת עון נדה ובנדה איתעבידא דאיהו זוהמא דאטיל נחש בחוה ובג"ד נע ונד תהיה . ועוד נע בגין דאנת מסטרא דסמאל ונד בגין דאנת מסטרא דנחש ועוד נע בעלמא הדין ונד בעלמא דאתי דאינון שכינתא עילאה ושכינת' תתאה דתרוייהו נטלין נוקמא מנך . וכד שמע קין דבאתר דא עילאה הוה תליא חוביה מיד ויאמר קין אל ה' גדול עוני מנשוא הכא אתחרט קין ותב בתיובתא ובג"ד וישם ה' לקין אות הא אות ברית מילה דקבל יתרו וביה אתתקן קין מחוביה .

ועוד דאחזי ליה בנוי דקני חותן משה דהוו עתידין למהוי בלשכת הגזית. אמר וכי לחייבא קבל הק"בה בתשובה לצדיקייא עאכ"ו ומיד ויצא קין מלפני ה' נפק מן דינא וקביל עליה כל מה דאתגזר עליה. ובגין דתב בתיובתא וקבל עליה אות ברית שוי עליה אות ו' לשזבא ליה. ורזא דא וישב בארץ נוד מה דאמר ליה נ"ד שוי ביה וא"ו ואתעביד נו"ד ודא וישם ה' לקין אות. ולא עוד אלא דשוי ליה קדמת עדן דזכי לג"ע (שם תיקון ס"ט):

אדם חטא אע"פ שלא היה בו יצ"הר כמו המלאכים שלפעמים נוטים מדרך הראוי כמו מלאכי סדום כמ"שה ובמלאכיו ישים תהלה (כחיי פ' ברלשית):

כיון שהאכיל אדם לכל הבריות איך נמלטו הבהמות בהררי אלף אלא כל מה שמזומן לעתיד לבא לא הכנים לג"ע (סודי רזא):

כשאכלה חוה מן העץ הדעת פירסה נדה תכף. אז אמרה תכף שאכלתי מן הפרי בא אלי תאוה וחימוד מה שלא היה בי כבר כ"ש כשתאכל מן העץ. והאשה חטאה בפרי ואדם חטא בעץ. (פליאה):

קין עשה ב' עבירות א' במנחתו. ב' בהריגת הבל. בעונש המנחה נהרג קין. בעונש הריגת הבל נבלע קרח. (שם):

בשעתא דהציץ הבל בשכינה נתחיבו כל זרעו הריגה לכך ואם ירחיב ה' את גבולך ויספת לך עוד שלש ערים כי אז לא יהרגו בסוד כי רוח הטומאה יעביר מן הארץ רק בשוגג והוצרכו אותו דור להגלות. (עמק המלך):

בלעם היה מצד הרע של הבל. (שם). (עיין בערך א"ח ס"י):

המ ב שבנשמ קין בא באהרן. (שם) (עיין בערך אהרן ס"י):

חנוך אתגלגל באליעזר ואחר כך ביוסף ועתיד להתגלגל במשיח בן אפרים. (גלי רזא):

נשמתין דצדיקיא אעברן קמיה מע־תא דמכפלה בגין דיתערון אבהייא ויחמון זרעא דשבקו בעלמא ויחדו קמיה הק"בה. (זוהר ויחי):

סדורא דאבות היך שוכני' חוה מתקברא בקדמיתא תמ מית אדם אתקבר בגווה בחיבורא חדא. מתה שרה אתקברת תמן וחוה חמאת וקבלה לה. מת אברהם אתקבר בהדה בחיבורא חדא. מתה רבקה אתקברת תמן ושרה חמאת וקמת וקבלה לה. מת יצחק אתקבר בהדה בחיבורא חדא. מתה לאה אתקב ת תמן ורבקה חמאת וקמת וקבלה לה. מת יעקב אתקבר בהדה בחבורא חרא וכלהו דכר וניקבא כחדא. ואית דאמרי נשין לגבי נשין ודכורין לגבי דכורין אדם ברישא חוה הוה סמיך ליה. שרה סמיך לגבי חוה. אברהם סמיך לשרה יצחק סמ ך לאברהם.רבקה סמיך ליצחק. יעקב סמיך ללאה. נמצא אדם מסטרא דא ויעקב מסטרא דא. ובספרא דשלמה מלכא אדם וחוה בקרמיתא אברהם ושרה סמיך לון. יצחק ורבקה לזויא אחרא באורח מישור בשורה חדא. יעקב ולאה באמצעיתא. ואינון נשין לגבי נשין ודכו ין לגבי דכורין אדם וחוה שרה ואברהם. יעקב ולאה. רבקה ויצחק. אדם בסטרא דא ויצחק בסטרא דא יעקב באמצעיתא. (זוהר סלח) (עיין בערך מסה ס"י):

אברהם והדורות שבימיו

מי העיר ממזרח דא אברהם דנטל אתערותא ממזרח דחמי שמשא נפיק מתמן

סתמן פ״ח ליה כל ההוא יומא. לרמשא חמא דשמשא אתכניש וסיהרא נהיר אמר הוא שליט על שמשא פלח לסיהרא. לצפרא חמא דסיהרא איתכנש ושמשא נהיר אמר ודאי כל אילין מלכא אית להו דאנהיג לון כיון דחמא הקב״ה תאובתא דאברהם לגביה כדין אתגלי עליה. (זוהר לך) ;

כמה דאברהם ושרה עברו נפש בקדושה הכי נמי עבדו נפש בסטרא אחרא. (סס). (תרומה ועיין בערך גרים) ;

בכל מלבושה של שרה עבד הק״בה סגולות. אתא פרעה לגדלה הות מחילה. (סס כי תלא) ;

הקב״ה אחמי לאברהם דור דור ודורשיו הה״ד וירא אליו ה׳. (זוהר חדש) ;

מערת המכפלה סמוך לפתח ג״ע בשעה שמתה חוה בא אדם לקוברה שם ושם הריח מן ריחות ג״ע רצה לחצוב יותר יצאה ב״ק ואמר דייך. באותו שעה עמד ולא חצב יותר ושם נקבר. והקב״ה נתעסק בו ולא היה יודע שום אדם עד שבא אברהם וראה אותו והריח ריח ג״ע ושמע קול מלאכי שרת אומרים אדם קבור שם ואברהם יצחק ויעקב סוכנים יהיו למקום הזה. א״ו שם קברו. וקודם שבא אברהם היו רבים מבקשים להיקבר שם. ומלאכי השרת היו משמרים המקום ורואים אש דולקת שם ולא יכלו עד שבא אברהם וקנה המקום (זוהר רות) ;

אנשי דור הפלגה שאמרו הבה נבנה לנו עיר נתגלגלו בסדום. ז״ש ואנשי העיר אנשי סדום ואח״כ נתגלגלו בעדת קרח וז״ש אנשי שם מאותן שאמרו ונעשה לנו (סס). (בחיי וירא) ;

כשבא אברהם לגרר גרש את שרה לפי שהיה ירא פן יהרגוהו. (סס) ;

ביום שבשר מיכאל את שרה שתוליד את יצחק שיהיה ראש לנימולים נתמנה להיות שר של ישראל. (ליוני מספטים) ;

אברהם כד נחית למצרים הוה בעי למנדע אורחוי דההיא סטרא למיקם סגוייהו בארחא קדישא דמגו חשוכא אתידע נהורא דמשום הכי אמרי רבנן אי אתה תלמד לעשות אבל אתה תלמד להבין ולהורות. וז״ש למען ייטב לי בעבורך יתנו לי מתנות דהיינו דילפי לי אורחי דההיא סטרא דאיקם מגווייהו באורח קדישא. (המגיד. עיין בערך כספים סי׳ י׳) ;

ישמעאל נתגלגל באתון של בלעם ואח״כ חזר ונתגלגל בחמורו של ר׳ פינחס בן יאיר ולהיות שהישמעאלים הם גנבים לכן נגנב החמור. (עמק המלך) ;

שלום והפוכו

איזה מהן קשה מי שאומר או אני או אתה בפלטין או מי שאומר אני בפלטין ולא אתה ודאי זו קשה שאומר אני בפלטין ולא אתה כך דור המבול אמרו מה שדי כי נעבדנו דור הפלגה אמרו לא כל הימנו שיבור לו את העליונים וליתן לנו את התחתונים אלא נעשה לנו מגדל ונשים ע״ז בראשו וניתן חרב בידה ותהי נראית כאלו עושה עמו מלחמה. אותן של דור המבול לא נשתייר מהן פליטה ואותן של דור הפלגה נשתייר מהן פליטה. אלא דור המבול ע״י שהיו שטופין בגזל לא נשתייר מהן פליטה אבל דור הפלגה ע״י שהיו אוהבים זה לזה שנאמר ויהי כל הארץ שפה אחת לפיכך נשתייר מהן פליטה. הא למדת שגדול השלום ושנוי המחלוקת. (ח״ז)

(נ"ך פ' ל"ח): **אין** אחד מן המזלות שברקיע רואה מה שלפניו אלא מה שלאחריו על שם עושה שלום במרומיו. (כנס פ' שופטים):

א"ה ומלכים ונביאיהם

ולא קם נביא עוד בישראל כמשה בישראל אינו קם אבל באומות קם ומנו בלעם. כגוונא דהוי מ"ה פריש מכל נביא בנבואה עלאה קדישא כך הוה בלעם פריש משאר נביאי וחרשי בנביאה דלאו קדישא. (זוהר שמות):

כשאמר הקב"ה לבלעם לא תלך עמ"ה מיד אמר בלעם בשביל שאני צדיק אינו מבקש להטריחני. אמר לו ואקלל אותו מכאן א"ל לא תאור את העם הזה. (מ' תהלים):

כשהקב"ה דן לעתיד את הרשעים לחובה הן מתביישין מיד מכנים היצה"ר ביניהם אומרים מבקשים אנו את דיננו שיהפך והקב"ה דן אותם ומחייבן פעם שניה. לכך יבושו יבושו ב' פעמים. (שם):

בחר לנו אנשים כי עמלק מכשף היה ובחר לאנשי מלחמתו אנשים שלא יוכלו למות בשנה ההוא לכך אמר משה בחר לנו אנשים כיוצא בהם לכך אמר ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו אבל לא היה להרגם.(במיי בשלח):

מלחמה לה' בעמלק לכן השלל אסור בהנאה. ובזה חטא שאול. לכן בזמן מרדכי ואסתר בביזה לא שלחו את ידם. (שם):

עמון לא קדם את ישראל בלחם ומ"ם אבל מואב קדם אותם בלחם ובמים. (שם שלח):

סנחריב אמר שיש"וף הכרובים והארון שהם בוטחים עליו לכן שמעו שירה מפי החיות ונשרפו מקול כרובים. (סודי רזי):

חצים של מצרים עובדים עבודת גלולים בשיתוף השי"ת. וחצים אינם משתתפים השי"ת לע"ז שלהם כי שכחו א"תו מכל וכל כמו עובדי השמש והירח ודומיהם. (התמונה):

הפרים והאילים שנזבחו ונשרפו ע"י בלעם ולא נתרצו חלבם ודמם לא לפנימים ולא להיצונים לא לרוחניים ולא לגשמיים תבעו עלבונם גם האתון תבעה עלבונה שהכה אותה על שנטתה מן הדרך. עד שהקב"ה אמר לממונים שלהם שיקחו נקמתם מבלעם במלחמת מדין והם יהיו ויכנסו בסטרא דטהרה ויוקח מכם מהם לכהנים ולוים לכך נתנו יותר מכם מן החמור ם מן שאר בהמות טמאות. (גליא רזא). (עיין בערך בית המקדש ס'):

בלעם היה מצד הרע ש' הבל שקבל מן הזוהמא שהטיל נחש בחוה. וז"ש ה"נה ב"רך לקחתי ר"ת הבל. לכן משה שהיה מצד הטוב של הבל עליו נאמר ולא קם נביא עוד בישראל אבל באומות קם מנו בלעם לכך כתב משה ספרו של בלעם. (עמק המלך):

בלעם היה בהרי חושך אצל עז"א ועז"אל נ' יום מן יציאת מצרים עד מתן תורה לקטרג עליהם ולהחזירן למצרים. (שם):

הקב"ה חשב מחשבות שלא יקבלו את התורה ולמה נראה כמחזר אחריהם כדי לכפול שכרן של ישראל. (ילקוט תהילים) (עיין בערך ישראל ס"י):

אבילה ושתיה

בשביל שאכל חזקיה עם העו"ג ניתן לו מנשה בנו. (ילקוט מלכים)

עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל מה שראתה עינו ולא אכלו ממנ. (ספ תסילים): בכל ז' ארצות לא יש משבעת המינין אלא בתבל. ויהיב הקב"ה כל עשבין וכל יבולי ארעא ביד ממונין בר מאילין ז' המינים ועל דא המוציא ולא מציא דאיהו אפיק ליה ולא אחרא. (זוהר רות):

אשה וכל עניני פריה ורביה

תרין נשין אינון דקלא דנחש אחיד בקלא דילהון. חדא דלא נטירת סואבת נידתה ויומי ליבונה כדקא יאות. וחדא דמיתאחרת לבעלה עונה דילה בגין לצערא ליה. ובשעתא דההיא חייבאה משטטא בעלמא אתחמטת באינון תרין קלין ומתעבדין רוחא ועאל במעהא דההיא איתתא ומחייבת בההוא ינוקא דילדת לבתר וזמנין סגיאין איהו שליח דההיא חייבת וקטלא ליה. (זוהר מספסי'):

זמנין אשתכח דנעמה מתחממת מבני נשא ואשתכח בר נש בתיאובתא עמה ואתער משנתיה ואחיד באנתתיה ושכב ורעותא דיליה בההוא תאובתא דהוה ליה בחלמיה כדין ההוא בר נש דאוליד מסטרא דנעמה קאתי. כד נפקת לילית חמאת ליה וידעת מלה ואשתכח עמיה זמנין סגיאין ולא קטלת ליה וההוא בר נש אתפגם בכל סיהרא דאתי לילית וחייכת ביה. (ספ אמרי): צדיק דקריב לאיתתיה ביומין דחול ההוא בן דעביד עליה אתמר צדיק ורע לו בגין דאתעביד קודש חול. (תקונים תקון נ"ו):

בעה"ז הזכר מסבב את הנקבה אבל לעתיד הנקבה מסבב את הזכר. (מדרש תהילים):

התשמיש הוא על ה' חלקים. ד' מותרים וחלק החמישי הוא אסור. א' לקיום. ב' לקיים מצות עונה. ג' לרפואה. ד' להנצל מן ההרהור. החמישית הוא אסור והוא דרך תענוג (בחיי אמרי):

אם האיש המזדווג עם אשתו יחשוב במחשבה שאינה טהורה אז הנפש היורדת נעשק ביד קליפת נוגה ואם הנפש הזאת תבא בישראלית יהיה הנולד רשע או מומר ח"ו. ואם תבא בכותית ברוב הימים יתגייר. וז"ס עונתן של ת"ח מע"ש לע"ש כי אף אם יחשוב מחשבה זרה ח"ו לא נעשקת הנפש בשבת כי אז קליפת נוגה נכללת בקדושה. (עמק המלך):

אליהו ואלישע

אליהו דאיהו גזיר דלא יחות טלא ומטרא היך דחיל מאיזבל אלא לא כתיב ויירא אלא וירא וילך וגו' דאיהו חמי דהא מכמה שנין מלאך המות אזיל אבתריה ולא אתמסר בידוי. והשתא וילך אל נפשו אזל לקיומא דנפשא לאתדבק באילנא דחיי (זוהר ויגש):

כשהעלה הקב"ה אליהו לרקיע עמד מלאך המות כנגדו א"ל הקב"ה על מנת כן בראתי את השמים שיעלה אליהו לשם. א"ל מלאך המות עכשיו יהיה פתחון פה לבריות א"ל הקב"ה אין זה כשאר הבריות

ויכול הוא להעביר אותך מן העולם ואינך יודע כחו א"ל וד. מיד ידי כיון שראה אותו אליהו הכריתו תחת כפות רגליו ובקש להעבירו מן העולם ולא נתן לו רשות כפף אותו תחתיו ועלה לשמים הה"ד ויעל אליהו בסערה השמים סערה דא מלאך המות שמסעיר גופו של אדם. (זוהר רות) :

אם ת אה אותי לוקח מאתך. ר"ל אם תזכה לראות הנס לפי שבמקום ראיית בני אדם אין עושין נסים שהרי בלילה יצא המלאך והכה במחנה אשור. ורבים כאלה. (ציוני וילק) :

אליהו לא נדמה למשה כי לא הלך מ' יום בלא אכילה רק הלך בכח האכילה מ' יום (סודי רזי) :

ואני נותרתי נביא לה' לבדי והרי כמה נביאים היו באותו זמן בעולם אלא רמז שבזמן הזה שאין נביא הוא נותר לעולם (שם) :

אליהו נותן אל האבות מים בשעת התפילה לרחוץ ידיהם כי כשאמר למלאות ד' כדים מים שנו ושלשו הרי י"ב כנגד י"ב שבטים מאז זכה לתת לפני האבות (שם) :

בכל מוצאי שבת מעיינים בדין מי שנתכפרו לו עונותיו בגיהנם כדי שלא להחזירו שם ומי שנתכפרו עונותיו אליהו מביאו אצל מי שמוכן לו להיות אצלו. גם אם יש צדיקים שחטאו במקצת דברים שצריכים במוצאי שבת להשיבו לדונו אליהו מקבל עליו הדין כדי להגין עליהם ולא יחזירם לגיהנם. וז"ש בתנא דבי אליהו הריני כפרת משכבכם. ולכך אומרים עניני אליהו במוצאי שבת (שם) :

אהרן ובניו וכל הכהנים

כשבאים למשיח כ"ג היו מכניסים כהנים ומעמידין לצדו ונותנים שמן המשחה והשמן רץ מעצמו על ראשו של כ"ג (ילקוט תהילים) :

שמן הוא מדתו של כהנים אשר כל עובדיהן בחשאי כשמן. יין הוא מדתו של לוים אשר כל עובדיהון לארמא קלא כיין (זוהר שמיני) :

כל כהן דלא רחמין ליה עמא לא יפרוס ידוי (שם נשא) :

בקר ויודע ה' אמאי בקר אלא לוואי מסטרא דטהור וכהני מסטרא דקדוש אמר משה בקר דכדין כתרא דכהנא איתער בעלמא אי אתון כהנא הא בקר פלחו עבודה. וכדין ויודע ה' את אשר לו הא לויאה ואת הקדוש והקריב אליו דא כהנא (שם קרח) :

ושם איש ישראל המוכה וגו' אשר הכה פינחס הל"ל. אלא כיון דסלקיה הק"בה לפינחס לכהנא רבא לא בעי לאדכרא ליה בקטלנותא (שם פנחס) :

בגין דמהדר דינא בתר אהרן ובניו כמשחז"ל אחד מהאחין שמת ידאגו כל האחים להכי פקיד להון ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו דלא יתחזון בקריבין דילכון אבל בני ישראל יבכו את השרפה. דלא יהא רשות לדינא למשלט בהו דהא אינון לא הוו קריבין דילהון (המגיד) :

בשמיטה שעברה היה משה כ"ג ואהרן סגן (הממונה) :

המוב שבנשמת קין היה באהרן ומה שלא לקה אהרן בא בית־ו לשון יתר הפליטה ובא מה שלקח אהרן בנדב ואביהו ורצו להנות מן זיו השכינה בקנאתם שעד עכשיו נתעורר להם הקנאה של הבל ונשרפו ובאו בסוד העיבור בפנחס. וכשהיה הענין של יפתח שלא רצה לילך אליו להתיר

נדרו נעתקו ממנו ובאו בחפני ופינחס ונהרגו ובאו בשני בני שמואל ומפני שחטאו בבשר באו בשני עורבים שהיו שני בני אדם ונתקנו בבשר שהיו מביאים לאליהו בכל יום (עמק המלך) (עיין בערך יהושע ס"י) :

כהן כד פריש ידוי אי הוו זכאין ישראל הוו ידוי זקיפין בלי טורח כלל (זוהר חדש) (עיין תרומה בערך ישראל) ;

כי אם בתולה מעמיו יקח אשה דצריכים ישראל למשלח קרבנהון בגוף שלם (זוהר אמור) (ועיין בערך מלות סי' וסי') :

אמת והפוכו

והושיע לבן אמתך וכי לא הוה בריה דישי עד דאיהו אמר בשמיה דאימיה. אלא כד ייתי בר נש לקבל מלה עילאה בעי לאדכרא מלה דאיהו ודאי ובג"ד אדכיר לאמיה ולא לאבוי (זוהר לך) :

ארץ בכלל ועל מה עומדת

שבעה ארצות הן. חלד. תבל. ארקא. יבשה. חרבה. אדמה. ארץ התחתונה. קורקס חלד אחוזין בקורקסי וילון. קורקסי תבל אחוזין בקורקסי רקיע. קורקסי ארקא אחוזין בקורקסי שחקים. קורקסי יבשה אחוזין בקורקסי זבול. קורקסי חרבה אחוזין בקורקסי מעון. קורקסי אדמה אחוזין בקורקסי מכון. קורקסי ארץ אחוזין בקורקסי ערבות. וערבות תלויה בזרוע של הקב"ה. מדרש כונן. ומאריך הרבה בענין עמידת הארץ (עיין בספר ילקוט חדש בערך ארץ סי' ב') :

א"י והוצה לארץ

ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם בגין דכנענא הוו בנו בנינים לסטר מסאבא וכד שראן למיבני הוו אמרין מלה ובדין שריא עלוהי רוח מסאבא כיון דעאלו ישראל לארעא בעי הקב"ה לדכאה לון ובג"ד אתא נגע צרעת בההוא ביתא כדי דיהוו סתרין לאינון בנינין לאעברא רוח מסאבא ולמבני בנינין אחרין לשכינתא בההוא ביתא הוה אשתכח ביה ממונא בגין דלא יצטער על ההוא ביתא (זוהר תזריע) :

לית מעין בעלמא דלית תמן מההוא סלונא דגיהנם בר בארעא דישראל ואלמלא דשתו כל עלמא מההוא תמצית' דארעא דישראל לא יכילנא למשתי מנייהו (זוהר חדש בראשית) :

הדין הגדול שהיה בסדום אע"פ שנמצאים שאר רשעים שחטאם גדול הוא לפי שהיא בא"י וממעלת ארץ הקדושה שאינה סובלת עוברי עבירה כאשר קאה את הכנענים :

וכן הזכיר מרע"ה בסוף התורה החרבן של סדום באומרו גפרית ומלח שרפה כל ארצה כמהפכת סדום וגו' להורות אם לא יזהרו בשמירתה תקיאה אותם (בחיי וירא) :

ושממו עליה אויביכם שאף האויבים לא ימצאו בה נחת רוח. הטעם הוא להורות לישראל שישובו לתוכה כי מיום שנחרבה לא קבלה

שום אומה ולשון (שם במקומו) :

קודם לאלף השביעי ר"מ שנים יעלו המים התחתונים ויכסו כל העולם ולא ישאר רק א"י . ותהיה שטה על פני המים כמו תיבת נח וילכו עד קרוב לגן עדן הארצי במקום שיוצאים הארבע נהרות ואותן אנשים שישארו באותו זמן הם צדיקים גמורים ולשם מתלבנים ומטהרים ונעשים רוחנים (גלי רזיא) :

מקדושת הר סיני משך משה כוונתו לטהר את המדבר מקום נחש שרף ועקרב ולהחליש כח הטומאה והיה השר של המדבר הולך לפניו תפוס בכבלי ברזל . ואלולי זכינו ונכנסו אותו דור בא"י היה מטוהר האויר החיצון של כל העולם בקדושת המדבר שנקראת מדבר העמים כי היא גבול עמים רבים אבל בעון העגל משכו שמה ב' קליפות שור וחמור לתוך אויר המדבר הזה ונפלו ישראל שם במדבר ונתערב הטוב ברע ומאחר שלא זכינו לתקן אותו במדבר ע"י נסים ונפלאות מחוייבים אנחנו לתקן בעצבון בגלות . וז"ש וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות עד ירחמנו עושנו . עם כל זה נהיה לעתיד במדבר מ' יום לתקן אותן מ' שנה מחדש ויתגלה עליהם משה ויוריד להם המן ואח"כ יכבוש משיח את כל העולם לתקן אויר החיצון ואז יתחדש העולם ויקודש גם מקום הגיהנם ויהיה נוסף על גבולי ג"ע ושם יהיה מחול לצדיקים (עמק המלך) (ועיין בספר ילקוט חדש בערך גיהנם סי' כ"ד) :

וזה שאמר הכתוב ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא להתקדש ע"י דוד המלך ולא היה מתקדש המדבר שהוא כולל כל הקליפות (שם) :

בריאת העולם והאדם

ידע מה בחשובא אל תקרא מ"ה אלא מא"ה גדול האור של מעלה שלא ניתן לבריות אלא אחד ממאה (ילקוט דניאל) :

מאן דאיהו רשימא בחותמא דאריה איהו חיור באנפוי.מאן דאיהו בחותמא דשור איהו סומק באנפוי . מאן דאיהו בחותמא דנשר איהו ירוקא באנפוי . מאן דאיהו בחותמא דאדם איהו אוכם באנפוי כגוונא דאורייתא דאתמר בה שחורה אני ונאוה (תיקונים תיקון כ"ב) :

באותו יום שנברא האדם נתהוו כל תולדותיו והראם הק"בה לאר"הר (זוהר חדש פ' בראשית) :

ד' אינון מסטרא דנשמתא לקבל ד' אתוון הוי"ה י' ראייה . י"ה שמיעה . י"הו ריחא . יה"וה דבור . וד' אינון מסטרא דגופא לקבל ד' אתוון אדנ"י . א' שימוש . א"ד תנועה . אד"נ מישוש . אדנ"י הילוך (שם) :

ההרים כובשים על התהום שלא יעלה ויציף את העולם (מדרש תהילים) :

ממה שהזכיר בתוך הגן שעץ הדעת ועץ החיים אנו יודעים כי שניהם היו באמצע הגן ואע"פ שהיו שנים ואי אפשר לב' אילנות להיות באמצע ממש אלא כי היו למטה אחד ומתפרדים למעלה ונעשו שנים (בחיי בראשית) :

כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ ולא אמר בששת ימים לרמוז על שיתא אלפי שנין הוו עלמא שהם ששת ימים של הקב"ה שהוא אלף שנים (שם פ' ויקרא) :

הנבראים השפלים תמצא אחרון אחרון משובח בראשון הרומס הוא שכתוב ותראה היבשה ואחריו הצומח הוא שכתוב תדשא הארץ .
ואחריו החי הוא שכתוב ישרצו המים ותוצא הארץ. ואחריו המדבר הוא שכתוב נעשה אדם . והנבראים העליונים ראשון ראשון משובח . האור ביום ראשון והרקיע שהוא למטה מהאור ביום שני . והמאורי׳ שהם למטה מהרקיע ביום רביעי (שם ויקהל) :
שקול היה המשכן כבריאת עולם ולכן מלאכת המשכן לא דחה שבת כמו מלאכת בריאת עולם (שם פקודי) ;
אשר ברא אלהים לעשות זו מלאכת המים שלא נגמרה עדיין שלא אמר ויכלו השמים והארץ והים (סודי רזי) :
בריות המים אינם מקבלים טומא׳ כי האדם לא קרא להם שם (שם) :

בבל מדי יון אדום

נ׳ חלקים נעשה ממונו של המן . שליש לחברים. שליש למרדכי ואסתר . שליש לבנין בית המקדש (ילקוט תהילים) :
אסתר היתה עסוקה בבדיקת חמץ ולא היתה יודעת ברעתו של המן (שם קהלת) :
אחשורוש מלך בשביל שהיה מעילם שהיה בכור של שם (שם אסתר) ;
שס״ן בני אדם נשלכו לגוב אריות ובכל אחד חטפו ד׳ אריות הרי אלף תס״ד אריות (מדרש תהילים) :
סמאל אתלבש בהמן ועשרת כתרין תתאין אתלבשו בעשר בנוהי (זוהר חדש) (עיין בערך כספים ס״ו) :
בגין האי קנאה דכסי הקב״ה על אסתר ושוי באתרה שדית בדיוקנא דילה . אתלבשו עשרה כתרין תתאין בעשרת בנוי דהמן לנטלא נוקמא מאסתר ואומתה דאתמר בה ותלבש אסתר מלכות . הקב״ה מסר לון בידהא ובידיה דאומתא ותלו אותו ואת בניו על העץ דאיהו עבד עץ גבוה נ׳ אמה והקב״ה נטל נוקמא מניה ומבנוי בשכינתא עילאה דמחאת למצרים בנ׳ מכות (תיקונים תיקון כ׳ ובזוהר תלה) : הצלם של נבוכדנצר היה דוגמת העץ הדעת (שם תקון ס״ו) (עיין בערך אדם סי׳ מ׳) : צלם שהקים נבוכדנצר בבקעת דורא היה במקום המגדל שבנו דור הפלגה כי בקעת דורא היה אותו בקעה (בחיי נח) : יכרסמנה חזיר מיער ע׳ תלויה לרמוז על שם עירו לכן אתי אלוף מגדיאל מפרש ואמר אלוף עי״רם אותיות מי״ער לומר שאלוף מגדיאל הוא חזיר מיער . וזש״ה והאביד שריד מע״יר וכן אמר ישעיה כי שמת מע״יר לגל . ועליה אמר דוד ירעם בשמים ה׳ ועליון יתן קולו ברד וגחלי אש כי כן התנבא דניאל עד די קטילת חיותא ויהיבת ליקידת אש (שם פ׳ ויפלח) :
בעי הקב״ה לשיצאה לשונאיהן של ישראל ביומי דהמן ולמישבק למרדכי דלא חטי לאפקא מניה עם סגי דוגמת משה ואעשה אותך לגוי גדול .
ומרדכי עבד כדעבד משה ומסר גרמי׳ למיתה (המגיד) : ואת פרשת הכסף . כלום׳ דכי הוה יהב המן זהב לא הוה ח״ו תקנה לישראל דדהב׳ הוא מסטרי׳ דדינא וכד איתיהב ליה רשותא לא מסתלק עד יוגמר הדין אבל כיון דאמר כסף למיהב דהוא מסטרא דחסד אית להו תקנתא (שם) :

אם היה דוד בונה בית המקדש לא היה חרב והיה מפיג ח"ו חמתו בישראל (ילקוט) : בגלותא אתמר במלכות אלביש שמים קדרות ושכינתא אומרת אל תראוני שאני שחרחור' ובההוא זמנא דמתלבשת באינון לבושין אתמר ויאמר אסתירה פני מהם וכד ייתי פורקנא אתפשטת מלבושין דקדרותא וזרק לון על אומין דעלמא הה"ד ויהי חשך אפלה ולכל בני ישראל היה אור במושבותם וכדין כתיב ויראו העם את ה' וכל ינוקין אחוין ליה באצבע הה"ד זה אלי ואנוהו . וכדין יתבני ביתא דשכינתא דאיהו בית המקדש דיבנה הקב"ה בעצמו ובנינא דבי מקדשא תהא בנויה מכספא ודהבא ואבנין יקרין ותהא מרקמא מכל ציורין דעובדא דבראשית ועלה נהרא ירושלם דלעילא מרקמא מכל מיני גוונין דנהורא . ו"זא דמלה ירושלים הבנוי' כעיר שחבר' לה יחדיו לאנהרא על גבו (תיקונים תקון כ"א) ;

בשעתא דישראל עבדו פולחנא בבית ראשון כדין סליק פולחנא לעילא לאתריה ולא שלטי עליה שאר עמין בר הק"בה בלחודוי ובשעת דהבו ישראל והוו מקטרין לטעוון אחרנין זו ארעא כדין קש"ו טעוון אחרנין גו שכינתא בגין דקטו"ת קשרא הוא לאתקשרא וכדין שלטו שאר עמין ואפי' בבית שני לא אעדי מנייהו שלטנותא דשאר עמין וכ"ש בגלות' (זוהר לך):

קרבני כגון שלמים . קרבנכם כגון חטאות ואשמות דאתיין על חטא ואשם (שם) : מ"ב קרבנות שהקריבו בלק ובלעם נסבו לון מ"ההוא סטרא אחרא לגב' הקב"ה ובג"ד הוה תלי' ההוא קרבנא לנטלא ההיא סטרא דאתקרי' קללה מישראל ואינון מ"ב ילדים אשר קללם אלישע (שם פקודי) :

כתיב עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה . ההוא דחב קמיה מאריה ואקריב קרבן ברוח עציב הא שמחה ורננה לא אשתכח אלא כהנא אשתלים שמחה בגניה דהוא בעי לאשתכ' תדיר בנהירו דאנפין . ורננה אשתלים לוואי בגניה דאינון אשתכחו על שיר (שם ויקרא) :

כמה דהוה חטאיה הכי איהו מקריב . עשירא דלביה גס ביה למחטא מקריב תורא . בינוני דלביה לאו כל כך גס ביה למחטי מקריב צאן . מסכנא דלביה לא גס ביה למחטא הוא מקריב תורים או בני יונה : קרבנא דמסכנא חשיב יתיר דהוא קריב ב' קרבנין חד דאקריב קרבן וחד דאקריב חלביה ודמיה דהא לית ליה למיכל ואקריב קרבן (שם) :

כשהיו ישראל זכאין כרובים הוו אנפין באנפין . ובזמנא דסרחו ישראל הוו מהדרין אנפייהו הה"ד ויהיו הכרובים פורשי כנפים סוככים בכנפיהם ולא כתי' סכוכים (זוהר הדש תרומה) : קטורת קיימי לבטלא חרשין ומלין בישין . ומאן דאסתכל בכל יום בעובדא דקטורת אשתזיב מכל חרשין ומהרהורא בישא וממותנא ולא אתזיק כל ההוא יומא . ומדינא של גיהנם ומדינא דמלכא אחרא . כד הוה סליק תננא דקטורת הוה כהנא חמי אתוון דשמא קדישא באוירא והוו סחרין ליה במה רתיכין קדישין עד דסליק וקשר עילאין ותתאין . וכד הוי חמי ההיא סטרא עמודא וקטורת הוה עריק ולא יכול לקרבא למשכנא . (שם פיר הפירים וזוהר ויקהל) : י"א קרבנות מקריבים בר"ח ב' פרים ז' כבשים . איל א' . שעיר א' כנגד י"א ימים ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה. (כחיי נח) ; נקרא קרבן על שם שהוא מקרב הכחות והמדות . וז"ש הז"ל אע"פ שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט לערב הכחות (שם ויקרא) : התורים יסודם מים ולכך הוכשרו גדולי' ופסולים הקטנים לרמוז כי החסד צורך גדול לעולם . והיונים יסודם אש לכך נפסלו הגדולים

הגדולים והוכשרו הקטנים כי המיעט ממנו מספיק. והמלח יש בו ב' כחות זה הפך זה והם המים והאש מקיים וסברית מקיים ומעמיד הדברים זמן מרובה ונותן טעם בכל המאכלים. ומכרית כי המקום המלוח לא יעלה בו כל עשב. והוא כנגד מד"הד ומד"הר שבהם העולם מתקיים ולכן על כל קרבנך תקריב מלח. שם. ובציוני פרשת אמור כל שאור וכל דבש לא תקטירו כי שאור רומז למד"הד הקשה ודבש מתוק רומז למדת החסד רק צריך דברי' המזוגים לשתף מד"הד למדה"ר:

י"ג מיני קרבנות כנגד י"ג מדות (שם נו): בגדי כהונה הם ח' כנגד ז' רקיעים וכסא כבוד (שם): י"ב אשות נפלו מן השמים ו' לטובה ו' לרעה (שם שמיני):

יאשיהו גנז הארון לפי שראה בארון סימן הנסיעה והוא שהבדי' נתארכו בימי שלמה ממה שעשאן בצלאל ובלטו לחוץ כשני דדי אשה וביטי יאשיהו נתקצרו וחזרו כלפי פנים וחזרו למדתן שהיה בימי משה וידע יאשיהו בזה שהארון מזומן לנסיעה לכך גנזו (שם עקב):

כי אם אל המקום אשר יבחר. ומה שהעלים מקום המקדש ולא אמרו בפירוש הוא לג' סיבות. א' אם ידעו האומות מקום המקדש ירצה כל אומה ואומה להחזיק בו ותרבה המריבות ביניהם. ב' אלו ידעו הכנענים שעתידין ישראל להקריב שם היו משחיתים אותו בכל יכולתם. ג' כי היו השבטים מריבים זה עם זה כל או"א היה מבקש שיהיה המקום ההוא בחלקו כמו שנפל מחלוקת ביניהם בענין הכהונה. לכן נעלם המקום בתורה (שם):

כל הקרבנות הבאות מכין הנקבות החטא יותר גדול מהבאות ממין הזכרים כי הנקבה פחותה מן הזכר ובכל אשר יהיה החטא יותר גדול יהיה הקרבן מן הפחות. ולכן בעבור שמין השעיר יותר פחות מן הכבש גלל זה הובאה בשגגת ע"ז (ליוני ויקרא):

אין מקריבין מן החיה כי לעולם לא יתגלגל אדם בהם ועל כן חלבם מותר (שם נו): צוה הקב"ה להקריב ע"ז יום בשנה קרבן מוסף ולשטוח בהם. והם נ' שבתות. ו' ימי פסח מלבד השבת. א' יום שבועות. א' יום ר"ה. א' יום י"כ. ז' ימי הסוכות מלבד השבת. י"א יום ר"ח מלבד ר"ה. והם כנגד ע"ז יום שהתאבלו על יעקב ע' במצרים. ז' בגורן האטד. על שם והפכתי אבלם לששון. וזהו ה' ע"ז לעמו יתן (סודי רזי):

בפסוק זאת התורה לעולה ולמנחה לחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים יש ו' קרבנות כנגד ו' ימי בראשית כי בו' ימים היחיד מביא קרבן. ועל העבודה העולם מתקיים (שם):

חטאת שמתו בעליה למיתה אזלא כי החטאת בעבור היסורים והנה כבר המיתה ממרקת. וא"ת ויבא החטאת ויגין על הרעות שיש לו לסבול אחרי מותו אלא לפי שהחלב והדם של חטאת מגינים על חלבו ודמו של אדם ולאחר מיתה אין חלב ודם שמצטער אלא דמו ונשמתו (שם):

כשעוסקים בהלכות קרבנו' אזי הבל דנפיק מפומייהו הוא דוגמת אש של הדיוט ומתקשר באש של מעלה (שם):

אם העולה או הקטרת העולה או מזבח קטורת. וכשלא נתקבל נקרא מזבח הזהב או מזבח הנחושת שמורה על דין (הממונה):

בית הכנסת וקריאת התורה

כל מאן דאדכיר בפומיה בבתי כנסיות ובתי מדרשות עניני דקורבניא ויכוון

בהון ברית כרותה דאינון מלאכי דמדכרין חובייהו דבני נשא לאבאשא לון דלא יכלו למעבד ליה בישא (זוהר ויגש) :

בימי בה"ז קורין בתורה כנגד ג' אבות. ובימי אג"דו אין קורין בתורה כנגד ד' אמהות כי אין הנשים מצוות על תלמוד תורה (סודי רזי) :

ברכה וקללה

הקללות באו על הר גריזים והברכות על הר עיבל (ילקוט שופטים) :

ברכתא דלעילא לא שריין אלא באתר דאית ביה ממשא מנלן מאשת עובדיה דאמר לה אלישע הגידי לי מה יש לך בבית (זוהר לך) :

ברכתא דלעילא לאו איהו פחות מאלף (שם ויגש) ; לא בעי בר נש דישרי מנופא קמי פתחא בגין דתמן שריא חד שידא ואנפוי לקבלי' דפתחא ואסתכי כל מה דעבדין בביתא ובכל מה דאסתכל אתלטיא. ואית ליה שם"ה שמשין (שם ואתחנן) (עיין שם בענין הסוס שידא וענין המזוזה) ;

כה תברכו את בני ישראל. את לרבות מלאכי שרת שגם הם מתברכים בנשיאת כפים (בחיי פרשת נשא) :

לא השיגו מעולם לא היחיד ולא הרבים לברכת אם בחקתי כי נרמז בהם ג"ע ועה"ב (ציוני פ' אם בחקתי) :

תוכחות שבת"כ ובמשנה תורה דומות לתוכחות אבא ואימא. דאימא רחימא טובא לברא וכד לקי ליה לקי ליה ברחימו. ואבא לא מגזי' ליה כולי האי ולקי ליה בקשיא טובא. והכי מוסרא קמא הוה מאבא דהא ד' ספרי קדמאי רמיזין בספירין עילאין ולהכי קללות דבתורת כהנים אינון חמורין ותקיפין. והנהו קללות דבמשנה תורה אינון מאימא דאיהי מלכות ולהכי הוו קללות דבהו טובא בשערא וקלילין בתוקפא דלא הוו כל כך תקיפין כמו קדמאי (סמגיד) :

גלות

ב' שנים עשתה הארץ פירות מרובים מה שלא עשתה כל ימי עולם. שנה שנכנסו לארץ ושנה שגלו מן הארץ (ילקוט ירמיהו) ;

בשעה שהלכו ישראל על נהר פרת ירד הקב"ה עם המלאכים ונשאו המשוי מעליהם (שם תהלים) :

פרעה היה מחשב להרוג כל בכורי ישראל (שם משלי) ;

כל עמין דעלמא לא אתתקפו אלא בגינייהו דישראל מצרים בבל אדום בשפלותא דשאר עמין הוו. מצרים דכתיב מבית עבדים עבדים ממש. בבל דכתיב הן ארץ כשדים זה עם לא היה. אדום דכתיב הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאוד. וכד הוו ישראל בגלותן מיד אתתקפו על כל עלמא. הה"ד ויקם מלך חדש קימה ממש הוה ליה (זוהר שמות) ;

כד איתילד ליעקב תריסר שבטין אשתכלל כלהו כגוונא דלעילא. כד חמי הקב"ה דעלמא תתאה אשתכלל אמר דילמא ח"ו יתערבון ביני עממיא וישאר פגימותא בכלא עלמין מיד טלטל אותן למצרים דמבזי להון וחשיבו להון עבדין עד דאשתכלל כלא בזרעא קדישא ובין כך שלים חובא דז' עמין (שם) : ז' זכאין הוו בישראל וביומיהון אתגבר ימינא על שמאלא וישראל

על שאר עמין. אברהם. יצחק. יעקב. יוסף. משה. אהרן. דוד. וביומא דשלמה קיימי סיהרא באשלמות ובסוף יומוי שרי סיהרא לאתפגמא כי לא מלא אחרי ה׳ כדוד אביו. ובג״ד לא מנינן ליה עם אינון זכאין ולא עם אינון דמרדו במאריהון אלא איהו באמצעותא מסטרא דימינא שלים ומסטרא דשמאלא פגים ולבתר קמו אינון ז׳ מסטרא דשמאלא ופלחו לע״ז. ירבעם. בעשא. אחאב. יהוא. פקח. מנחם. הושע בן אלה. וכדין אתכסי סיהרא וישראל גלו. אלא יהודה דאוריכו ליה עד דהוו בירושלם עשר מלכין רשיעין. רחבעם. אביהו. אחזיהו. אחז. מנשה. אמון. יהואחז. יהויקים. יהויכין. צדקיה. וכדין יהב אתרא לסטרא דשמאלא לשלטאה עליהו (זוהר חדש פ׳ בראשית):

מפני שאמר אברהם אמרי נא אחתי את והיה לו לבטוח בהקב״ה לבד לכך נשתעבדו בניו במצרים (במיי לך):

מפני שחטא אברהם בדיבור נשתעבדו בניו ת״ל שנה. אנו שחטאנו במחשבה ובדיבור ובמעשה לכך נגזר עלינו גלות ג׳ פעמים ת״ל שנה שהם אלף ומאתים ותשעים וזהו חשבן של דניאל שאמר אשרי המחכה ויגיע לימים אלף ומאתים ותשעים (שם):

קודם השיעבוד נשתלח בהם ברכה שריצה ועציצה. ואחר שהתחיל השיעבוד נפחת השריצה והעצימה ונשאר בהם הפריה ורביה וז״ש והיו כאשר יענו אותם כן ירבה וכן יפרוץ (שם שמות):

משום דהוו פלחי המצרים ליאור פקדי למרמי בגויה בני ישראל בגין למיהב ליה תוקפא. והבת תחיון בגין דנקבה אית בה סטר דדינא ומשום דהנך סטרין מסטרהא תלין משום הכי פקיד דיחיון יתהון (המגיד):

הנשמות שהיו תלויות באיפת של אד״הר נפלו ביד הקליפות וזהו טעם הגליות להוציא משם ניצוצי הקדושה והנה במצרים הוציאו משם כל ניצוצי הקדושה אפי׳ הערב רב שהיו מאותן שמל יוסף. וז״ש וינצלו את מצרים והיתה גאולת שכינה מאותה קליפה לגמרי. מה שאין כן בשאר גאולות שגברה בהן יד הקליפה. ולכן אמר הקב״ה שלא לחזור למצרים לפי שלא נשאר שם ניצוץ קדושה להוציאו משם וא״כ הוא גורם גלות שכינה בחנם. ולכן עתה קודם הגאולה האחרונה מוכרח לזכור יציאת מצרים יותר משאר גאולות. אבל לעתיד יהיה גאולה שלימה הכוללת בכל העולם לכן תהיה אותה גאולה עיקר וגאולת מצרים שהיא כוללת מצרים לבד טפלה אליה. וז״ס אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף ואז יתבטל החיות מהם לגמרי ויתבטל סטרא אחרא (עמק המלך) (ועיין בילקוט חדש ערך חדש סי׳ ק״ג ובערך גלות סי׳ נ״ח):

גאולה

בזכות ד׳ דברים נגאלו ישראל ממצרים וכו׳. ד״א בזכות פסח ומילה. ד״א בזכות התורה. ד״א בזכות המשכן. ד״א בזכות חנניא מישאל ועזריה. ד״א בזכות דורו של ישעיה (מדרש תהלים):

ועברתי בארץ מצרים וגו׳ מ״ש בכל עמין דעלמא דהקב״ה גוזר גזרה ואתעביד ובמצרים איהו אתא. אלא בגין דמטרוניתא דהות תמן הוה אתא לאפקה לה. וא״ת הא בגלותא דבבל מטרוניתא הות תמן אמאי

לא הוה כך. אלא דחטא גרם בגין דנטלו נשין נכריות (זוהר שמות):
כל זמן ששרו של מצרים נתנה לו שררה על ישראל לא נשמע צעקתם של ישראל כיון שנפל השר שלהם נשמע צעקתם דכתיב וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל ותעל שועתם (שם):
נהיר ליליא דיציאת מצרים כיומא דתקופת תמוז וחמא כל עמא דינא דהקב"ה הה"ד ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה (שם בא):
כי ה' נלחם להם במצרים דחמו לארעא דמצרים כאלו אתוקד בנורא (שם בשלח): סדר המכות כסדר הספירות ממטה למעלה כי דם כנגד מדת מלכות (כתבי שמות): מראה הסנה היה בט"ו בניסן ואח"כ ההתראה לפרעה ונכסה ג' חדשים מן ר"ח אייר עד ר"ח אב ואז שמשה המכה ז' ימים והיתה הרוחה עד סוף חדש וכן בכל חדש עד ר"ח ניסן ששמשה חשך ז' ימים והיתה הרוח' עד ט"ו ניסן שהיה מכת בכורות (שם בא):

הג"ה

ועד"ז נראה לי טעם הגון שבראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים והוא כי בר"ה התחילה מכת כנים אשר עליה אמרו החרטומים אצבע אלהים היא והודו שהוא מן הקב"ה ולכן מאז והלאה לא שעבדו את ישראל:

יוסף לא השביע את בניו לפי שצפה שבניו יצאו קודם הקץ. לכך אמר פקוד יפקוד כפל ר"ל כשתהיה יציאה שנית אזי והעליתם את עצמותי (שם): בברית בין הבתרים ירדו מלאכי שרת ושהו שם עד שיצאו ישראל ממצרים. וזהו ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה יצאו כל צבאות ה' (ציוני ויקרא): לי"ל שמו"רים בגימ' ע"ת ק"ץ. והוא הגימ' של צירוף הא"ב עד י' שהוא נ"ה. וצירוף א' א"ב אב"ג וכו' עד י' שהוא א' ג' ו' י' ט"ו כ"א כ"ח ל"ו מ"ה נ"ה שהם ביחד ר"ך. ורבוע האותיות עד היו"ד שהוא א' ד' ט' י"ו כ"ה ל"ו מ"ט ס"ד פ"א ק' שהם ביחד שפ"ה בגימ' שכינ"ה. והם ביחד תר"ס שהוא ע"ת ק"ץ (הפליאה):

גרים

כמה דאברהם ושרה עבדו נפש בקדושה הכי נמי עבדו נפש בסטרא אחרא דאלמלא ההוא איתערותא דאתער אברהם בסטרא אחרא לא אשתבחו גיורין לעלמא (זוהר תרומה):
הערב רב היו מאותן שמל יוסף (עמק המלך) (ועיין בערך גלות סי' י"א):

ג"ע וגיהנם

לעתיד לבא הקב"ה מראה לצדיקים גיהנם ומקומות פנוים בתוכו. ומראה לרשעים ג"ע ומקומות פנוים בתוכו (ילקוט תהלים):
גיהנם איהו נורא דליק כגוונא דחיבא מתחממין בנורא דיצה"ר למעבר על פתגמי אורי"תא הכי איתוקד נורא דגיהנם. זמנא חדא לא אשתכח יצה"ר בעלמא דאעילו ליה בנוקבא דתהומא רבה וכל ההוא זמנא כבה נורא דגיהנם (זוהר פ' תרומה):

לבושין בג"ע דלתתא מעובדין טבין. ולבושין בג"ע דלעילא ברעותא ובכוונה דלבא (פ' ויקהל):

ישובו רשעים לשאולה ולא אמר ירדו לרמוז ליסורין שאין להם קץ שאחר שהם נאכלים באש של גיהנם חוזרים ומתחדשים כבתחילה כדי שיהיו עוד למאכולת אש וכן חוזרים חלילה (כחיי קלח):

בעת שהאדם רגיל לשבות בע"ש כך לאחר מותו מוציאין אותו מן הגיהנם. גם אם הוסיף במוצאי שבת מאחרין אותו שלא להכניסו (סודי רזי):

השלשה אבנים שברגל מחנה דן שהם לשם שבו ואחלמה אינם בג"ע שהרי ביחזקאל לא קחשיב אותם. כי דן נקרא נחש יהי דן נחש וכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני (שם):

ג"ע מצד צפונית מזרחית העול' וגיהנם מצד צפונית מערבית העולם (שם); כל מה שמזומן לעתיד לבא לא הכנים הקב"ה בג"ע (שם) (עיין ערך אדם פי' י"א): בכל מוצאי שבת מעיינים בדין מי שנתכפרו עונותיו שלא להחזירו לגיהנם (שם) (עיין ערך אליהו סי' ז'):

גדול גזל עניים מעון דור המבול (ילקוט תהלים) (עיין ילקוט חדש ערך תהלים סי' נ"ו):

עמו אנכי בצרה. אמר הקב"ה לישראל בשעה שמגיע צרה לישראל והם משתתפין בכבודי עמהם אני עונה אותם (ילקוט תהילים):

כל מאן דחס על מסכנא לא אשתני דיוקניה מארה"ר וכדין שליט על כל בריין ולומר זה מדניאל שאמר לו דניאל וחטאך בצדקה פרוק (זוהר):

החסד מעולם ועד עולם אבל הצדקה לג' דורות שנאמר וצדקתו לבני בנים (מדרש תילים): **העני** הוא מחלק מדה"ר והעשיר הוא מחלק מדה"ד. לכן בתת העשיר צדקה לעני משתתף מדה"ד עם מדה"ר והשיתוף הזה הוא קיום העולם (כחיי כהה): **מי** שנהנין בהייו ללומדי תורה וגמל חסד עמהם אע"פ שהוא עם הארץ לאחר שמת מלמדין אותו (סודי רזי):

טובתי בל עליך אמר הקב"ה א"ה אכלת ואמרת בריך אתה ה' טובתי בל עליך. אל תחזיק לי טובה שאכלת משלי אלא משלך אכלת. וכאלו קיימת כל התורה שנא' ואכלת ושבעת וברכת וסמיך ליה כל המצוה. וכן עשו אבות העולם (ילקוט תהלים);

כל מלוי דבר נש דאינון באתגליא דינא שריא עליה. וכל דאינון באתכסיא ברכאין שריא עליה (זוהר פ' נח):

לית לך דינא בעלמא דלא אשתכח ההוא מחבלא דאזיל בגו אינון דינין דאתעבידו בעלמא (שם): בשעתא דדינא שריא בעלמא לא לבעא ליה לאיניש דידכרון שמיה קמיה הקב"ה מנלן משונמית (שם וארא);

בכל אינון דאתו מסטרא דשמאלא הקב"ה עושה שליחותו בר מישראל מישראל אחרא חייבא אלא רשע ביד צדיק (שם שמיני):

כד שליט הוי"ה על אדנות כזה יאהד"ונהי איהו רחמים ורזא דא כד אשה מזרעת תחלה ואתגבר טפה דדכורא על נוקבא כדין יולדת זכר רחמי ודאי. וכד שליט אדנו"ת על הוי"ה כזה אידה"נויה איהו דינא ורזא דא כד איש מזריע תחלה ואתגבר טפה דנוקבא על טפה דדכורא כדין יולדת נקבה דינא ודאי (תיקונים תקון ג'):

מלת א"ף מורה על דין. ומלת ג"ם מורה על חסד מלשון גומל חסד לכן אמר וא"ף גם זאת כי מדה זא"ת כלולה מדין ורחמים:

חרבן של הקב"ה יש לו י"ו פנים (ילקוט תהילים) : תורים ובני יונה רימזים לדין ורחמים (כמיי ויקרא עיין בערך בית המקדש סי' י"ג) :
אין לך מחיצה של צדיקים לעתיד לבא שאין דוד עומד על גבם (ילקוט סי' י"ג י"ז ע"ג) : **מי** שנתמנה מלך והוא קצר מתארך מפני שמן המשחת (שם) : **אם** היה דוד בונה בית המקדש לא היה חרב (שם) (עיין בערך כ"ס סימן א') : **דוד** ראה את דניאל נשלך לגוב אריות וניצל אמר פדה בשלום נפשי ומי גרם לו להנצל כי ברבים היה עמדי אף חנניה מישאל ועזריה התפללו עליו (שם תהילים) : העולם עומד בזכות מלכי בית דוד (שם) :
דוד אמר שירה דוקא בעמידה לכך זכה דהוא מלכא לעלמין והוא מלך המשיח (זוהר לך) : **מה** חמי הקב"ה למיהב מלכותא ליהודה מכל אחוהי אלא אתוון דשמיה חקיקן ביה והקב"ה יהיב יקרא לשמיה י"ד דבשם יהו"דה הוא דוד מלכא (שם) : כל אומנא כד מליל באמנותיה מליל דוד בדיחא דמלכא הוה אע"ג דהוה בצערא כיון דהוה קדם מלכא תב לבדיחותא. אמר מארי עלמא אנא אמינא בחנני ה' ונסני ואת אמרת דלא איכול לקיימא בנסיונך הא חבנא למען תצדק בדבריך. ויהא מלך קשוט ומלה דילי בריקניא בג"ד עבידנא למען תצדק בדברך וגו' אהדר דוד לאומנותיה ואמר גו צעריה מלין דבדיחות' למלכא (שם מספסים) (וכגמ' הוא בענין אחר) :
דוד בא ממואב כי אצטריך לדוד וזרעיה למהוי כליל רחמי ודינא. רחמי לישראל ודינא ואכזרי לרשעים ואתקיים ביה בכל לבבך ובכל נפשך בשני יצריך ביצה"ט וביצה"ר (זוהר רות) :
דוד קרע להם את הנהרות שנאמר בהצותו את ארם נהרים (מדרש תהלים) :
ואת הכבשה ישלם ארבעתים ארבע על ארבע. אמר הקב"ה אתה נאפת אחת י"ו נואפות לך. אתה רצחת אחת י"ו נרצחות לך (שם) :
בשעה שבחר דוד ג' ימים דבר נכנסו י' דברות ב' לוחות ג' אבות. ה' חומשי תורה. ז' ימי שבת ח' ימי מילה. ובקשו מלפני הקב"ה לותר להם לכל א' שעה אחת שאם יכלו ישראל מן העולם אין מי שישמור אותם וביטל הקב"ה מהן ל"ה שעות. ואותה שעה שנשתיירו מתו בה ע' אלף (שם) : סלע המחלוקת שנחלק הסלע ונמצא שאול וגבוריו עומדים מצד זה ודוד וגבוריו מצד זה (שם) (עיין בערך מלכים סימן א') :
כיון שכרה דוד אלף ות"ק אמה מצא בה חרש אמר כל יגיעה זו שיגעתי ואח"כ מצאתי חרש. באותה שעה נתן הקב"ה פתחון פה לחרש ואמר אין זה מקומי אלא בשעה שנבקעה הארץ ירדתי כאן אם אין אתה מאמיני הרי תהום נתון תחתי נטלו דוד ועלה תהום והציפו (שם) :
י' אויבים היו לו לדוד ה' מישראל וה' מאומות שאול דואג אחיתופל שמעי שבע בן בכרי. גלית ושלשה אחיו ושובך (שם) :
כסא של שלמה היה מכוון כנגד השלחן כי לחם הפנים היו י"ב וששה מערכות וב' בזיכי לבונה לכן היה לכסא שלמה י"ב אריות. ושש מעלות. ושני אריות עומדים אצל הידות (סודי רזי) :
יהויכין היה ל"ו שנה בבית הסהר כנגד ל"ו שנים שהיה שלמה עם בת פרעה. וזהו אבותינו חטאו ואינם וגו' (שם) :
אברהם התגייר בן מ"ח שנה וחי אח"כ קכ"ז שנה ויצחק חי ק"פ שנים. ויעקב חי קמ"ז שנים שהם ביחד תנ"ד שנים. וכל כך שנים עמד מלכות בית דוד כי דוד מלך מ' שנים ושלמה החל לבנות הבית בשנת ד' למלכותו

למלכותו ועמד ת"י שנים הרי תנ"ד שנים (סס) :

ותרא מלכת שבא את חכמת שלמה ומעמד משרתיו ומלבושיהם כי לכל הממונים עשה מלבוש מצוייר כפי אותו דבר שממונה עליו. וכל זה למד מחכמת עליונים כי הממונה למעלה על מה שהוא ממונה כך הוא לבושו (סס) : שלמה היה לו ק"נ אלף פועלים בבנין הבית וכל כך ימים עמד בית ראשון וכשתצרף עמהם ג' אלפים ות"ר הרודים בעם היו כל כך כמנין הימים שעמד בית שני (סס) :

דוד המלך היה מכיר התמורות וידע שהוא אדה"ר ואוריה החתי הוא הנחש ובת שבע היא חוה ורצה דוד להורגו כי מסית היה אלא אמר דוד פן יחשדוני כי יבקשו ממני אות שהוא הנחש ועשה בעקיפין ונתחייב הריגה ונהרג כי מאדיך אפו וגבי דיליה. ומה שנענש דוד הוא על שמהר ולא המתין לעשות השם משפטו. גם בא עליה בלי תיקון שמתחילה היה לו להעביר זוהמת הנחש ממנה דהיינו שתיבעל תחלה להדיוט ואח"כ לו ולכן מת בנו הראשון שנולד לו ממנה כי היה מזוהמת הנחש. ואח"כ מלך בנה על ישראל על שהיתה בת זוגו (פליאה) :

נשמת ירבעם פרחה ממנו קודם שחטא ונסתלקה בנקיות וזכה בה בן בנו אביה שנולד בו ביום שמת. ואח"כ תבוא אותה הנשמה במשיח בן יוסף. וז"ש והביטו את אשר דקרו כי הם הסכימו במיתתו כי היה מורד במלכות בית דוד. ואח"כ יתפלל עליו משיח בן דוד ויחייהו ויהיה המשנה האמיתי (עמק המלך) ;

שלמה היה לוקח נשים נכריות שהיה יודע ניצוצי טהרה שבהם והיה רוצה לכלות פשע ולהתם חטאת והם החטיאו אותו כי לא הגיע עדיין הזמן למתק הקליפות (סס) ; פלוגתא דרב ושמואל אם חזר שלמה למלכותו אם לא. לא פליגי כי מ"ד שחזר למלכותו הוא מה שמלך על התחתונים ומ"ד שהיה מלך והדיוט הוא מה שישב על כסא ה' ומלך על העליונים לזה לא חזר עד יערה רוח ממרום בימות משיחנו (סס) :

ביאשיהו נאמר לא היה מלך אשר שב אל ה'. לפי שהיה הגלגול של אחז ולכן אמר לו ישעיה שמעו נא בית דוד על שם שנאמר הנה בן נולד לבית דוד יאשיה שמו (סס) :

דוד לא זכה לישב במחיצתו להיות רגל רביעי שבמרכבה אלא לאחר ז' שנים למיתתו ביום שהכניסו הארון לבית קדשי הקדשים (סס) :

חנה נפקדה בת ק"ל שנה כמו יוכבד (ילקוט שמואל) :

צפורה נתגלגלה בדבורה (גליא רזיא) :

מי שהוא מיוחד לעבודת השי"ת נקרא קדוש ומי שהוא מיוחד לזנות נקרא קדש בחסרון וא"ו כי הוא"ו היא מאותיו"ת השם הקדוש לכן נחסרה הוא"ו כי אין קדושה במקום טומאה (בחיי שמיני) :

ד' הן. אברהם לקה ושתק. איוב לקה ובעט. חזקיה לקה והיה מבקש שלא ילקה עוד. דוד אמר למה הרצועה תלויה הכני בה (מדרש תלים) :

כל זמנא דנפל אינש לבי מרעיה ולא יכיל לצלאה כדין נשמתיה לא נהיר ליה וסלקא לעילא לבי דינא ואסהיד' בכל רעיוני דבר נש ובעובדיה לא אסהידת דהא כלהו בספרא כתיבין וכדין דוחקא דגופא יתיר משאר זמנין אי חיינן ליה לטב כדין רעא איתבק' על גופא ונשמתא אהדרת לבתר ונהיר לכלהו (עסק ס' ויפי) ;

מבריאת עולם עד המבול אלף ותרנ"ו שנים. ואחר המבול אלף ותרנ"ו שנים נאמר ראיתי את הארץ והנה תוהו ובהו אלא שעכב בעבור יאשיהו והחריב את בית המקדש ששקול כנגד כל העולם והביא נ"נ והחריב כל העמים (סודי רזי): בכל סעודת מצוה אומרים ד"ת על השלחן ומסיים עם ביאת משיח ובנין ירושלים בכדי להזכיר החרבן שלא יהיה קטרוג על שמחת המשתה (ע"ה):

כשישראל חוטאים יעקב מרגיש במערת המכפלה (ילקוט תהילים): אין הקדוש ב"ה דן את הרשעים אלא בזמן שאין פ־דו עליהם (שם): **בר** נש דעביד חובין כפום דרגא דנשמתיה הכי אתפרע מניה אם נשמתיה באדם דאצילות אם חב חוביה מטי עד ספירין ועונשיה איהי סגי. וא"ת והא כתיב לא יאונה לצדיק כל און ואוקמוה על נשמתא דאצילות אלא דנשמתא דבריאה איהי גופא לנשמתא דאצילות וכד חב בר נש אסתליק מניה נשמתא דאצילות ולא אהדרת ליה עד דההוא חובה אתעברת מניה ורזא דמלה שובו אלי ואשובה אליכם (תיקונים תיקון ע'):

מספר של המלקות הוא ל"ט. לפי שהמכות הם משולשות והב"ד של מטה מענישין מבן י"ג שנים ולמעלה לכן המכות הם ג' פעמים י"ג שהם ל"ט אבל הב"ד של מעלה הן מענישין מבן כ"ף שנים ולמעלה לכן המלקות של מעלה הם ג' פעמים כ' שהם ס' פולסי דנורא (בחיי תצא): **אך** הטעם הוא שב"ד של מעלה אינם מענישים עד בן כ' שנה לפי שאדה"ר נברא כבן עשרים (ליוני ברחסית);

הכריתות שבתורה הם על ג' חלקים יש כרת לגוף לבדו ויש כרת לנפש לבדו. ויש כרת לגוף ונפש. בחיי פרשת אחרי מות. והוא לפי זכיות האדם הנכרת (ליוני אחרי):

הרהורי עבירה קשים מעבירה לפי שהמחשבה באדם מעלה גדולה באדם מכח השכל וכשהוא חוטא במבחר מידותיו החטא הוא יותר גדול כי אין אשמת המשתמש בעבד סכל כאשמת המשתמש בבן חורין חכם. (שם נלנים): **ד'** מיתות ב"ד הם כנגד ד' אותיות הוי"ה (רעיא מהימנא פרשת שופטים) (עיין בערך מלכים סי' ג'): **כי** עונותינו רבו למעלה ראש. כי כשמתפלל האדם אם יש בו עון השטן מביא דמותו שהיה לו בשעת החטא ומשים העון על ראשו. חטאת נעורים על דמות נעורים וחטאת זקנים על דמות זקנים. וזהו שתה עונותינו לנגדך עלומינו למאור פניך אינו אומר עון עלומינו אלא עלומינו בעצמם (סודי רזי):

ה' בא ממרחק בוער אפו ולמה ממרחק אלא כשרשע מכעיסו קוצבים לו זמן אימתי ינקום ממנו ועל כל כעס ממונה מלאך לפי הכעס. ולפי ריחוק הזמן מרחיק האוצרות וחותם השם על כל אוצר ואוצר שלא יצאו מלאכי חבלה שנאמר וראש פתנים אכזר הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי. והם מתקנים באיתו זמן כלי זעם וכשבא העת אז הקב"ה מסיר השם שעל פתח האוצר וכל אותן המלאכים מביאין הכעסים לחוץ כאלו אותו יום הכעיסו אותו (שם):

יצר הרע ויצר טוב

מאי תועלת יש ליצה"ר לאסטאה לבני אדם. אלא תאובתא דשמן לא הוה

הוה אלא בגין דלא יתלבש בר נש בלבושא דכיא קדישא ויתבטל לבושא דזוהמא ועבידתא דשטן (זוהר פלח) : לאחו"י הרי חושך יש שם בני אדם בלי יצה"ר וזהו ויבדל אלהים בין האור שהם הצדיקים שבצד זה ובין החשך שהם הרשעים שבצד זה (סודי רזי) :

יצחק בקש לגלות את הקץ לעשו (ילקוט איוב) : אלו אמר יצחק לעשו ואברכך ולא יתיר יאות. אבל כיון שאמר לפני ה' בההיא שעתא אזדעזע כורסייא יקרא ואמר ומה דיפוק חויא מאינון לווטין וישתאר יעקב בהו. בההיא שעתא אזדמן מיכאל ואתא עמיה דיעקב ושכינתא בהדיה וידע יצחק ותמא לג"ע בהדיה דיעקב וברכיה (זוהר תולדות) :

ויהי אך יצא יצא יעקב תרין יציאות הללו למה אלא חד דשכינתא וחד דיעקב. דיצחק הוה אמר ברכאין ושכינתא אודי ליה עלייהו (שם) :

יעקב גרם ליצחק שאמר מי איפה באיפה אתענש יעקב דכתיב איפה הם רועים ותמן אתאביד יוסף (שם) :

עשו ואלופיו רדפו אתר יעקב והשקיע הקב"ה את היום שלא בעונתו והיו עשו ואלופיו עומדים בחשך (ילקוט שמואל) :

אמר הקב"ה לשבטים אתם מכרתם את יוסף לעבד חייכם שבכל שנה אתם קוראים עבדים היינו לפרעה במצרים (שם תהלים) :

כיון שבא הרעב על יעקב אמר שמא יסורין הללו בשביל שאחזתי בעקבו של עשו (שם) : יעקב ולאה התפללו על רחל (שם) :

ותקח רבקה את בגדי עשו החמודות אילין אינון לבושין דירת עשו מנמרוד דהוו מן אדה"ר ואתו לידיה דנמרוד ובהו הוה צד צידה דכתיב הוא היה גבור ציד ועשו נפק לחקלא וקטל לנמרוד ונסיב אינון לבושין מניה הה"ד ויבא עשו מן השדה והוא עיף. ובאינון לבושין נפק וצד צידה וההוא יומא לא נטל לון וסליק לון לגביה רבקה. וכד הוה לבש לון עשו לא הוו סלקי ריחין כיון דלבש לון יעקב כדין תבת אבידה דאבדה וסליקו ריחין בגין דשופרא דיעקב הוה שופרא דאדם. ובג"ד וירח את ריח בגדיו ויברכהו (זוהר תולדות) (עיין בילקוט חדש ערך יעקב סי' קס"ו) :

ד' ברכאין אתברך יעקב. חד דאבוי. וחד דברכיה אבוי כד אזל לפדן ארם. וחד דברכיה ליה ההוא ממונה דעשו. וחד דברכיה שכינתא דכתיב ויברך אלהים את יעקב כיון דחמא יעקב גרמיה בכל אינון ברכאין אמר אשתמש השתא בחלשא מנייהו דא איהו ברכתא דברכיה אבוהי כד אזיל לפדן ארם. אע"ג דאיהו תקיפא לאו איהו תקיפא כהני ואסלק אינון תלתא ברכאין לזמנין דאצטרכו לבנאי בתראי דיתכנשון כל עממיא לאוברא בני מעלמא. בג"ד כתי' ג' פעמים כי אמילם לקבל ג' ברכאין דאישתארו (שם) : ותצא לאה לקראתו מנא ידעה אלא דנעה חמרא הה"ד יששכר חמר גרם (שם פ' ויצא) : כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלהים דחמי באנפין דעשו כדיוקנא דאתחזי ליה סמאל ממש דהא בכל אתר דבר נש אתקשר הכי אתחזי ליה באנפוי (שם תרומה) :

כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם. דבזכות יעקב נצול אברהם מאור כשדים. לא עתה יבוש יעקב וכו' בשעתא דאתרמו חנניה מישאל ועזריה לתוך כבשן האש חנניה אמר ה' לי ולא אירא וגו' מישאל אמר אל תירא עבדי יעקב בההיא שעתא דשמעו שמא דיעקב היכו בליצנותא. עזריה אמר שמע ישראל וגו' מיד אמר קב"ה לכורסייא

במאן מלה מאינון מלין אשזיב לון . אמר בההוא מלה דכלהו חייבין ביה . הה"ד לא עתה יבוש יעקב מההוא כסיפא דליצנותא . כמה דקאים יעקב לגבי אברהם בנורא יקום השתא לגבי אילין (פס אחרי מות) :

יוסף אוליף במצרים באינון כתרין תתאין דאינון י' לימינא וי' לשמאלא וזהו ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים ועשר אתונות. ומשיח ישלוט עליהון וזהו עני ורוכב על החמור ועל עיר בן אתונות (פס בלק) :

יוסף עביד לאחוהי רועי צאן בגין דהוה ע"ז דלהון . אמר יוסף אי ישלטון על ע"ז דילהון כ"ש דישלטון על גרמייהו (פס פינחס) :

כל הנפש הבאה למצרים ששים ושש לקבל ס' מסכתות וששה סדרי משנה (זוהר חדש) ; וישא יעקב רגליו המלאכים טענו אותו (מ' תהילים) :

יעקב נקבר ביום ראשון של סוכות (ליוני ויחי) : לבן איהו רומז ללובן עילאה דסטרא אחרא ואיצטריך יעקב למיזל לגביה ויפוק מניה חיילין דקרושה דגניזין ביה והיינו רזא דענא ריתרו דאינון חיילין דקרושה דגניזין ביה והוה רעי לון משה לקרבא להו לסטרא דקדושה . ואיצטריך לישא בתו לקרבה לה לסטרא דקדושה . והיינו רזא ויקרא יעקב לרחל וללאה השדה אל צאנו דהיינו דאעיל לון בהקל תפוחין (המגיד) :

המלכות היה ראוי לצאת משם אלא ע"י שהקדים בירכת אברהם לברכת רבו נתנה לאברהם ואברהם הורישו לבניו עד יהודה ונתגלגל בו נשמת שם בענין שיצא משם המלכות בדרך העלם . ונשמת תמר היה נשמת זכר וביהודה היו בו ניצוצות מנשמת נקבה וע"י כן ילדה ממנו . ורות היתה נשמת תמר שהוא נשמת זכר וע"כ לא היתה היא ראויה לילד עד שנתן לה ה' הריון ר"ל שעשה שהתנוצצו בה נצוצות מנשמת נקבה וע"י זה ילדה (פס) : אונן איתגלגל בפרץ וער איתגלגל בזרח . לכן בעי למיפק זרח בקדמיתא משום דהוה בוכרא (פס) :

כל התלאות שעברו על יעקב אחר צאתו מבית לבן היה מפני שהקב"ה עשה לו כל כך הבטחות והוא כרת ברית עם לבן ועשה לו כל כך חיזוקים (גלי' רזיא) : כשהרגו בני יעקב את אנשי שכם בא סמאל לפני ב"ד העליון ותבע את דמם מן בני יעקב שהרגום על לא חמס בכפם . והשיבו לו מי שמך להיות תובע על אנשים נימולים כי אין לך טענה אלא על עו"ג שהם מסטרא דילך ואלו בעטו בך (פס) :

יוסף היה גלגול חנוך ואלעזר ועתיד להתגלגל במשיח בן אפרים (פס) (עיין בערך אדס סי' י"ז) : ע"ז ימים שמקריבין בהם קרבן מוסף ושמחים בהם. הם כנגד ע"ז ימים שהתאבלו על יעקב על שם והפכתי אבלם לששון (סודי רזי) (עיין בערך בית המקדש סי' כ"א) :

יהושע לא היה בן תורה והיו ישראל קורין אותו כסיל ובשביל שהיה משרת משה ופורש את הסדינים על הספסלים ויושב תחת רגליו אמר הקב"ה איני מקפח שכרך (ילקוט תהילים) ; ס"ב מלכים היו ל"א נהרגו בימי יהושע. ול"א מלכים בימי סיסרא (רבה מסעי) :

יהושע גזר שלא לבנות יריחו כדי שיאמרו הדורות זו החומה נפלה בנס ויתנו הודאה להקב"ה (סודי רזי) :

צמצמן בין ב' בדי ארון לקיים ואתם תהיו לי ממלכת כהנים כי הכהן היה מקטיר בי"כ בין ב' בדי ארון (פס) :

כך פרתא נשמתא דפינחס אתדבקו ביה נשמת נדב ואביהו . ונשמתא

אינחם אתדבקא ביהושע (המגיד) : לעתיד יעלו לרגל בכל חודש וחודש (ילקוט תהילים) : כל חגין ומועדין אי חדי ולא יהיב למסכנא עונשיה סגי אבל לא בשבת (זוהר יתרו) : חנוכה רמיז לשמן דנגיד ואתי מלעילא ופורים רמיי ליין המשומר בענביו (המגיד) :

בפורים ובליל פסח יוכל האדם לשתות כל יין שירצה וכדי שלא יסטנו עליהם נוהגים להתענות בערב פורים וערב פסח כדי להכניעם ולהורות שאינם אוכלים ושותים להשלים תאות היצה"ר אלא לעבודת קונו (שם) : סוד פורים ביום י"ד וט"ו הם סוד ימים שהלבנה מאירה בחדש שהם כ"ט יום. ויום י"ד וט"ו הלבנה במילואה. והם סוד דוד ושלמה כי דוד היה בדור י"ד ובגי' י"ד. ושלמה הוא במספר קטן ט"ו והיה דור ט"ו. כי היה הוא דוגמת הכרכים המוקפים שהוקבע להם יום ט"ו. ולכן היה הוא מוקף חומה שלא היה יוצא למלחמה (שם) :

ימים נוראים

ביו"כ בא השטן לקטרג על ישראל והוא פורט עונותיהם ואומר ישראל גנבים הם. והקב"ה נוטל את העונות וכטמינם תחת הפורפירא שלו והשטן בא ואינו מוצא שם עון (ילקוט תהילים) : י"כ אסור בה' עינויים דאינון תיקונים לאדם וביו"כ דמתגלי לובן העליון אינו צריך לתיקונים אלו ובט' באב הוא להיפך דאינם מועילים אגנון תיקונים בגין דרוח מסאבא שולט. מביא שם הענין באריכות. ואי תימא כיון דכל כך מקודש י"כ אמאי לא חמיר כשבת שדינו בסקילה. איכא למימר דהאי עדיפתא די"כ דמיגו דזוהר לבנוניתא אתגלי ביה חס על בריותא ולא בעי דמאן דיחוב ביה ימות מיתה חמורה ומסתייע במלקות או בכרת לכפרא הוביה (המגיד) :

בעי הקב"ה למידן עלמא בתמוז ואב דאינון ירחי דדינא קשיא אלא דאי הוה דאין באינון ירחי לא יכיל עלמא למסבל ובג"ד אתחרבת בהו בי מקדשא תרין זמנין ולכן סליק דינא מאינון תרין ירחין. ולא בעי לסלקא לה לאלול משום דסמיך לון ותקיף ביה דינא. וסלקיה לירחא דתשרי. וענין ד' מינים שבלולב (שם) : ביו"כ אסור בתשמיש המטה משום דביו"כ מסתלקא מלכות לנקטא נפשין דתפלג כולא שתא וכיון דקרינן מיתת בני אהרן ומצערינן עלייהו כאלו מתו בההוא יומא ע"י כן מתוספי כמה אלפין ורבוואן נפשין למיחת בההוא שתא (שם) :

יש בין ישראל לעמלקים. בישראל כתיב והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם. בעמלקים כתי' מי הוא זה ערב אל לבו לגשת אלי נאם ה' להיות לי לעם ואני אהיה לו לאלהים (ילקוט ירמיהו) :

הקב"ה חשב מחשבות כדי שלא יקבלו העו"ג התורה ולמה נראה כמחזר אחריהם כדי לכפול שכרן של ישראל (שם תהילים) ;

הקב"ה זורע מעשיהן של צדיקים על רקיע ערבות והן עושין פירות (מ' תהילים) : ישראל עתידים לעמוד בדין והם מתיראין ומלאכים אומרים אל תתיראו בן עירכם הוא. וחזרו ואמרו קרובכם הוא. וחזרו ואמרו אחיכם הוא וביותר שהוא אביכם (שם) :

בג' דברים הוו ידעי אם ישראל זכאין. בתננא דקורבנייא אם סליק באורח מישור. וכד הוה מתחזי אשא דמדבחא דיוקנא דאריה. וכד הוו ידעי

דכהנא כד פריש ידוי לברך את עמא זקיפין בלי טורח כלל . ורזא דא וידי משה כבדים בגין דבההיא שעתא לא הוו ישראל זכאין דכתי' על נסותם את ה' וכתי' בתריה ויבא עמלק (זוהר חדש תרומה) :

ישראל אינון פתילה . אורייתא משחא . שכינתא שרגא . הה"ד בהלו נרו עלי ראשי (תיקונים תיקון כ"א) :

ישראל נקראו בשם אפרים על שם ב' מיני אפר . אפרו של אברהם שאמר ואנכי עפר ואפר . ואפרו של יצחק (נחיי והרא) :

ישראל היו תרי"ג אל"ף עם הגוים . וכן ה' אל"הי ישראל בגי' תרי"ג (סודי רזי) : כשם שישראל הם חלק הע' מן האומות הקדמונים כך הלוים שהם ה' אלפים תק"ף הם החלק הע' מן ישראל (שם) :

הקב"ה שבר שניו של נחש (ילקוט תהילים) : **גם** את זה לעומת זה עשה אלהים לקבל מלכות קדישא אית מלכות חייבא לקבל דמילה (דא יסוד) איהי ערלה דתמן סמ"אל ערל ובת זוגיה ערלה. לקבל תרין ירכין קשוט . תאומי"אל תו"מיאל . לקבל עמודא דאמצעיתא איהו עוגיאל דסתמן עוג מלך הבשן . מסטרא דתרין דרועין . אינון אגג"יאל עוז"יאל . מסטרא דאגג"יאל איהו אגג . מסטרא דעוזי"אל איהו ע"זא ועז"אל . לקבל בינה דאתמר ביה אלוף בינה אינון אלופי עשו . לקבל חכמה . אדם בליעל איש און . לקבל כתר איהו כתר"יאל ומתמן כרת . ואינון קליפין הם מחיצה בין ישראל לאביהם שבשמים (תיקונים תיקון י"ח) (עיין בפרדס בשער התמורות) :

לכל בריין עביד הק"בה לבושין ולמזיקים לא עביד הקב"ה לבושין בגין דהוה ליה למברא לאדם בע"ש ובגיניה לא ברא להון הה"ד והנחש היה ערום דלחויא דאינון מזיקין לא עביד לבוש . ובג"ד עאל קנאה בלביה דחויא על אדם על דאשתאר בגיניה בלא לבוש . ובג"ד גרים דאתפשט אדם מלבושו וירית לון נמרוד ועשו דהוו דיוקנא דחויא (שם תיקון נ"ט) :

כה אמר ה' למזבחים ולמקטרים וגו' דהוו ידעין כל גוונין דאינון מזלות וכוכבים והוו לקטין עשבין כגוונא דאילין גוונין והוו עבדין דיוקנין כפום ההוא כוכב או מזל דהוו בעין לנחתא ליה והוו נטלין בעירין כפום ההיא מזל כגון טלה או שור והוו דבחין עלייהו ואניתו שמא מפרש בפומהון וכדין נחתו וממללין עמהון והוו עבדי רעותהון ועל דא כתיב לא תשא את שם אלהיך לשוא . ובג"ד אמר הק"בה לא תעשון אתי וגו' ואוקמוה לא תעשון כדמות שמשי דמשמשין לפני במרום . דכל מאן דעביד שום דמות כד נפיק מהאי עלמא נשמתיה אתלבש בההוא צלמא וקלא נפקא פסילי אלהיהם תשרפון באש (שם תיקון ס"ו) :

כדנא תמרון להון אלהא די שמיא וארקא לא עבדו וגו' איהו תרגום בגין דארקא איהו חדא מאינון ו' ארעין דלתתא ותמן תרי ממונין עפ"רירא וקסט"ימון והם בשית גדפין חד דיוקניה כתורא וחד דיוקניה כנשרא . חד שליט בנהורא וחד בחשוכא ומקטרגי דא בדא . וכד נחית קין לתמן אשתתפו דא בדא בתרין רישין . בנהורא הם בדיוקנא דאדם בחשוכא הם בדיוקנא דנחש ומרגיזין לע"זא ועז"אל וכו' ומתערין ביצרין בישין . ואינון אלהא די שמיא וארקא לא עבדו יאבדו מארעא עילאה דתבל דלא ישתמשון בה ולא יהיו גרמין לבני נשא לאסתאב' ממקרי לילה . וע"ד האי קרא תרגום דלא יחשבון מלאכי עילאי דעלייהו אמרין ולא יקטרגו לון (זוהר סקדמה) : **רוהא** חדא אית בבל בית הכסא ואתהני' מההוא לכלוכא ומיד

שריא על אינון אצבעין דבר נש (פס) : אלמלא נברא גופין למזיקי' לא יכול עלמא למיקם אפילו רגע חדא (פס) : אע"פ דשדין סתין כשאר בני נשא ס"ם לילי"ת ונע"מה ואג"רת בת מח"לת כלהון קיימות עד דיבער הקב"ה רוח מסאבא מעלמא (פס נרלפית) :

מאי טעמא כל זיני חרשי לא אשתכח אלא בנשייא אלא מראתי נחש על חוה הטיל בה זוהמ' בה הטיל ולא בבעלה (פס מיי) :

אינון סיין דנטל ידוי מניה בצפרא לא יהיב לון לנשי חרשי דיכלין לאבאשא בהו לבני נשא (פס ויפב) :

תרין נשין אינון דקלא דנחש אחיד בקלא דלהון (פס מספסים) (עיין ערך לספ סי' ה') : כל מאן דבעי לאעברא מניה רוח מסאבא ההוא עובדא רבעי לאשתדלא בעי למקנא ליה באגר שלים בכל מה דיבעון מניה (פס פנומס) : בלק עביד חרשין בכ"ח דרגין דחרשין ואתקין צפורא וכדין ידע דדרגין דבלעם הוו לקבלייהו מיד וישלח אל בלעם בן בעור פתורה שמא דאתרא הוה אמאי אקרי הכי בגין דכתיב הערכים לגד שלחן ופתורא הוו מסדרין תמן כל יומא קמייהו במכלייא ומשתייא ועבדין חרשין ומתכנשין תמן כל רוחין מסאבין ואודעין ליה מה דאינון בעאן . בגין כך אקרי שמא דאתרא פתורה (פס בלק) :

בלעם נהרג בחרבא דחקיק עליה חויא מתרין סטרין דעבידו ביה גמה זיני מותא ולא מית עד דנטלו חרבא דחקיק עליה חויא מתרין סטרין דלא יקוים ביה תמות נפשי מות ישרים (פס) :

מגרמיה דבלעם איתעבידו חויין דתלת חרשין ואפילו תולעתין דהוו אכלי בישריה איתעבידו חויין . וכל בני עלמא לא יכלין לאינון חויין בר מש"ז רותחת דאפיק אינש לשמה דההיא חויא ונטלי ליה בלבושא חדא וזרקין ליה להאי חויא מיד כפיף רישיה ותפסין ליה (פס) :

אין לך נשים מתעסקות בנחש ובכישוף כמו מואביות מאי כתיב ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן כיון דהוו אכלי מידי בתרשיהו מיד הוו סגדין לאלהיהן . אבל מלין בפומא לאשלמא חרשיהון לא הוו ידעי כי עובדא תליין בנוקבא ומלין בדכורא ותרווייהו מנוקבא מתערי . בג"ד בלעם אוליף להו מלין בפומא לאשלמא חרשייהו . ובג"ד כתיב הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם בעצת בלעם לא נאמר אלא בדבר בלעם (זוהר רות) :

ד' נשים היו אמהון דשדין . לילי"ת . נעמ"ה . איג"רת . מחל"ת . וכל אחת מושלת עם מחנותיה תקופה א' משקיעת החמה עד חצות לילה . ונתקבצות בהרי נשפה סמוך להרי תושך והם נשיו של שרו של עשו . ודוגמתן נשא עשו ד' נשים והם ד' כיתות של שיר של פגעים שחל ופתן כפיר ותנין (כתיי נרלפית) : כל עוף שיש לו מעלה בדריסה יש לו מעלה בניחוש . וניחוש העוף הטמא הוא שישנה מעשהו או ישנה מושבו ממקום למקום . או ימרוט כנפיו והכל יודעין ומכירין שהוא מגלה דבר אלא שאין מבין הדבר אלא החכם המנחש . ובעוף טהור מה שהוא מגלה הוא ע"י קריאה וצפצוף ואינו נקרא ניחוש אלא הוא חכמה (פס שמיני) ;

יאות לאבדולי תכף דנפיק בר נש מבי כנישתא לאבדולי נפשן מהנך סטרי עד לא ייתי אינהו לשלטאה עלן . ובאתרי דמבדילי בבי כנישתא עדיף טפי דלא יהבי להון דוכתא לשלטאה עלן . ובג"ד אמרי רבנן דמאן דטעים קדי הבדלה מיתתו באסכרה כלומר דע"י ההיא אכילה מתדבקי

ביה הנהו סיטרא ומפקי נפשיה באסכרה (המגיד): כל מין ומין ממיני מתכיות יש להן ממונין ולכן כל חרשין וכישופין נאחזין יותר במתכיות כשהן נדבקין יחד וכחותם יחד עושים פעולות נגדיות מהטבע. והראיה מצלמו של נ"נ. וג"כ צפור שעשה בלק שהיה עשוי מז' מיני מתכות והיה מגיד לו עתידות. לכן כתב התורה בגיעולי מ־ין אך את הזהב וגו' שהוא מיעוט למעט כוחות הללו. וכתב אצל כל מתכות את שהוא רבוי לרבות כל ממונה מא־נון ז' ממונין של ז' מיני מתכיות להעבירם ג"כ באש למעלה ע"י התעוררות למטה (גלי רזיא):

צפור שעשה בלק בכישופיו היה פורח למקום עז"א ועז"אל. והוא כישוף של ידעוני. והיה מודיע לו כל הדברים (עמק המלך):

הנחש אע"פ שיתחוך ויבקע אותה לכמה חתיכות הם נדבקים ואין לה הריגה אלא בראש והוא סוד הוא ישופך ראש (שם);

תחת ממשלת סמא"ל יש שם כת אחת הנקראים כסילי"ם ואין להם רשות להזיק רק להטעות בני אדם להוליכם דרך עקלתון ומראים להם דרך ישר ויפה וכפר או אושפיזא והוא שקר וכזב ומובילים אותם ליער או לאגמי מים. ואח"כ שוחקים וקולם נשמע למרחוק (שם):

ע"ז של אברהם אבינו ת' פרקי הוה ליה. כי היה כותב בו כל עניני כשוף ולהשיג האדם תאוותיו. ולפי התאוה שרוצה להשיג האדם צריך לעבוד ע"ז אחרת וכשוף אחר. וזהו סוד שם הטומאה שמסר אברהם לבני הפלגשים. וז"ש בגמרא במשנה מה בין תלמידיו של א"א לתלמידיו של בלעם הרשע כי הסנהדרין היו יודעים כישוף לז"א תלמידיו של א"א שהם הסנהדרין אוכלין בעוה"ז וכו' כי כוונתם בו להבין ולהורות. אבל תלמידיו של בלעם יורדין לבאר שחת כי כוונתם לע"ז למלאות תאותם (שם);

הכתות הנקראים לילין הם מלאים שערות פניהם וכל גופם חוץ מראשם שאין להם שערות עליהם (שם):

הג"ה ולפי זה אינו צריך לחלק בין זכרים לנקבות כמו שמחלק בילקוט חדש בערך כשפים סי' כ"ה. כי נקראים שעירי' על שם שכל גופם מלא שער אבל מ"מ אין להם שערות בראשם ובזה ידע בועז שהיא מבני אדם;

כד שמעו ישראל מלה דהקב"ה פ־רח נשמתייהו. אמרת אורייתא קמיה הקב"ה וכי למגנא כתיב איש מבית ישראל אן אינון בני ישראל מיד אהדרה נשמתייהו דישראל כל חד וחד לאתריה הה"ד תורת ה' תמימה משיבת נפש (זוהר יתרו):

אלמלא שמעו ישראל כל העשרה דברות מן הקב"ה ולא אמרו אל משה ואת תדבר אלינו אזי הוו קיימין לעלמין (שם ואתחנן);

לאחר שעשו ישראל את העגל קטרגו המלאכים על לוחות שניות ואמרו אתמול עברו על לא יהיה לך. והשיב להם הקב"ה והרי אכלתם בשר בחלב אצל אברהם ותינוק שלהם כשבא מבית רבו אינו אוכל. ולא מצאו מענה באותו שעה אמר הקב"ה כתוב לך עד שאין להם מענה (מדרש תהלים): העולים מתוך כרסן של אמן היו משיבין על כל דבור ודבור על הן הן על לאו לאו וכרסיהן של אמותן נעשה כזכוכית ואח"כ חזרו לכמות שהיו (שם): הלוחות מההוא טלא עילאה דנגיד מעתיקא קדישא אתעבידו ואתגלידו

ואתגלידו ואתעבידו תרין אבנין יקירין (זוהר יתרו) ; דעת הרמב"ם כי ב' דברות ראשונות ישראל שמעו הקול בלי הבדל אותיות ומשה שמעם בהבדל אותיות. אמנם הדברות הנשארות לא שמעום ישראל כלל מפי השם רק מפי משה כמו שאר מצות. ודעת הרמב"ן כי כל עשרה דברות שמעו ישראל מפי השם אלא ב' דברות ראשונות הבינו אותם והנשארות שמעו מפי הקב"ה אבל לא הבינו אותם והוצרך משה להבינם להם (בחיי יתרו) :

אנכ"י בגי' אח"ד במספר מרובע א' פעם א' הוא א'. ח' פעמים ח' הוא ס"ד. ד' פעמים ד' הוא י"ו. הכל ביחד כמנין אנכ"י (שם) :

לוחות העדות. האבן מן הארץ והכתב מן השמים כענין שנא' ואעידה בם את השמים ואת הארץ (שם תשא) :

נעשה ונשמע לפי דאורייתא כתובה במרום היה ובג"ד אמרו כל אשר דבר ה' לנשמתא דילן עד לא אתינא לעלמא נעשה והשתא נהדר ג"כ למשמע בהאי עלמא כדי לאשתעבדא גופין דילן (המגיד) :

פסל לך רמז לאינון קליפין. בגין דבעובדא דעגל אתפשט בעלמ' מסאבותא איצטריך בלוחות בתראי למפסל ולאפקא מתמן להנהו סטרא דלא להוי להון תפיסה תמן. ומשום הכי אמר הקב"ה למשה פסל לך הפסולת יהא שלך כלומר הנהו סיטרין כלהון לך יהון מסירין תחות ידך (שם) :

מן יציאת מצרים עד מתן תורה היה בלעם בהרי חושך אצל עז"א ועזא"ל לקטרג על ישראל להחזירן למצרים (עמק המלך) (עיין בערך מ"ס סי' י"א) ;

מלאכים

ח' מלאכים יש לחמה ד' מלפניה שלא תשרוף את העולם וד' מלאחריה שלא תצנן את העולם (ילקוט קהלת) :

קמ"ץ ר"ת קדומיא"ל מלכיא"ל צוריא"ל. פת"ח ר"ת פדא"ל תומיא"ל חסריא"ל. צר"י צוריא"ל רזיא"ל יופיא"ל. סגו"ל סמטורי"ה גזריא"ל וענא"ל למיא"ל. שב"א שמעיא"ל ב־כיא"ל אהניא"ל. חל"ם חניא"ל להריא"ל מחניא"ל. ח"רק חזקיא"ל רהטיא"ל קרשיא"ל. שר"ק שמועא"ל רעמיא"ל קניא"ל. שר"ק שמשיא"ל רפא"ל קדמיא"ל. הא כ"ח שמהן דאתמר בהון כח מעשיו הגיד לעמו. ואינון לקבל י"ד פרקין דיד ימינא וי"ד פרקין דיד שמאלא דאינון נענועין דאתוון אינון לקבל פרקין דאינון נענועין דידין (תיקונים תיקון ע') ; ופקדתי על צבא מרום וגו' דמעברין ליה בנהר דינור וכדין אכרזי עליה ברקיע שלטנותא דפלניא אתעדו מניה (זוהר שמות) :

ך' מאות רתיכין מקטרגין אוזיף סמאל לממונא דמצרים לסייע ליה ואימתי פרע לו הקב"ה בקרב' דסיסרא דעקר הקב"ה לכל אינון רתיכין. ולזמנין דאתא משיחא יתמסרו כלהו (שם בשלח) :

מיכאל עשה ב' שליחות לבשר את שרה שלא היתה ראויה להוליד ולהציל את לוט שלא היה ראוי להצלה. ומ"ש חז"ל אין מלאך אחד עושה ב' שליחות לא אמרו אלא כשזה הפך זה האחד רחמים והשני דין אבל בשווים עושה כמה שליחיות (בחיי וירא) :

יש מלאכים קיימים נצחיים והן אותן שנבראו ביום שני ויש מהם שבטלים כי אומרים שירה והולכים להם והן אותן שנבראו ביום חמישי (שם ויגש) :

אותן המלאכים המתלבשים בצורת אנושית הם לוקחים שלג מתחת כסא

הכבוד אשר ממנו נתהוה הארץ וזולת זה לא יושגו לחוש העין (גיזוני וידלא):
ברקיע מעון אין כתות המלאכים מתחלפין כמו בשאר רקיעים (שם הכרכה):
ב' נקראים מלאך. נביא ויהיו בוזים במלאכי אלהים. כ"ג כי מלאך ה' צבאות הוא. ואין להם כפרה אפי' כשחטאו בשוגג מפני חילול השם (סודי רזי): ואשמע את קול כנפיהם כי צריכים להרים את קולם כדי שישמעו הנשמות שגם הם ירננו. וכל נשמה שעדיין לא נתכפרה מעונותיה אפילו היא של צדיק גמור אינה שומעת הקול ואינה מרננת. לכן אמר ישעיה אוי לי כי נדמיתי כי איש טמא שפתים אנכי ואז ויאמר אליו וגו' וסר עונך וחטאתך תכופר מיד ואשמע את הקול (שם):

אם מלאך שלוח בזכות ראובן להציל את שמעון אז דמות המלאך כדמות ראובן (שם); אין מלאך פנוי רגע א' לכך אמר אליעזר אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי לפי שהממונה ילך ממני כי הוא מצווה לעשות שליחות אחרת (שם): השרפים הם שנשארו מן אותן כיתות שהושיט הקב"ה אצבעו ביניהן ושרפן (שם): מיכאל הוא מלמד עם הקטנים שנא' כי אם מיכאל שרכם העומד על בני עמך ואינו אומר על עמך (שם):

כל ההנהגה שיש עתה למלאכים היה בשמיטת החסד לבני אדם וחנוך היה מהם.גם אברהם. והיה זוכר בשמיטה זו מה שהיה שם (התמונה):

כל המלאכים אינם יכולים להתגשם כמו אישים ובני אלהים. ועז"א ועזא"ל היו מהם וכיון שהיו ז' ימים בארץ לא יוכלו לחזור למעלה (עמק המלך):

י"ג נולדו מהולין. אדם. שת. חנוך. נח. שם. תרח. יעקב. יוסף. משה. שמואל. דוד. ישעיה. ירמיה (מ' תהילים):

כיון דאתילד נח נולד מהול אפיק ארעא ממה דאתלטיא (זוהר בראשית) (עיין בערך נח סי' ג'): היה דבר ה' במחזה דא איהו תרגום בגין דלא יקטרגון ליה מלאכי שרת בגין דהוה ערל. בגוונא דא בלעם כתיב ביה אשר מחזה שדי יחזה (שם):

כשיש ברית צריך לאדכרא בפומא דא כסא אליהו ואי לא אזמני' בפומא לא אתי לתמן (שם): הקב"ה עשה היכר בין טמאים לטהורים. אך בסין האדם לא עשה הבדל בין פנימי אל חיצון כי כלם נראים אדם בלי הבדל ואין לומר יעשה הבדל ביניהם א"כ יאמרו שב' רשויות הן. רשות זה האציל אלו ורשות זה האציל אלו. ע"כ אין הבדל ביניהם. לכן צוה הקב"ה לעשות המילה לצאת מן הערלה להיות הבדל ביניהם (הפליאה):

הטעם של נ"י הוא בעבור שיש לחיצונים יותר אחיזה בידים בשביל הצפורנים. ולכן אין ראוי להגדילם יותר מדאי אלא למוהל שעושה עמהם הפריעה כדי שיבא הקליפה שהוא הצפורן ויקרע הערלה ויבטל כחה. וכן צריך שכחותיו ממש יבעטו בו ויבטלו אותו. וכן צריך שכל מלך או גבור שבא לעשות נקמה באומות צריך שיהיה לו איזה חבור או קשור עם אותה האומה כגון פינחס שבא מן בנות פוטיאל עשה נקמה במדין ודוד שבא מרות עשה נקמה במואב לקיים הפסוק מהרסיך ומחריביך ממך יצאו (גליא רזיא):

אין בין צדיקים החיים לצדיקים המתים אלא הדבור בלבד (ילקוט תהלים); אין אדם משייר יתומים אלא א"כ עינו צרה בממונו (שם רות):

עד הכי לא מית אינוש בחיי אבוי (זוהר לך): בזמנא דאזדמן דינא לשריא על עלמא כדין הקב"ה נטיל זכאה דאשתכח בינייהו בגין דלא

יסתכל מאן דיגין עלייהו הה"ד כי מפני הרעה עד לא ייתי רעה לשלטאה על עלמא נאסף הצדיק (שם ויפגש):

ל' יום עד דלא ימות בר נש נשמתיה נפקת מניה בכל ליליא וחמאת דוכתא בהאי עלמא וההוא בר נש לא ידע וצ׳למיה אתחשך (שם ויחי):

גופא דישראל שריא עליה רוחא קדישא בשעת דמית אתעבר מניה רוח קדישא ושריא עליה רוחא מסאבא בג"ד הוא מסאב לכל ביתא. גופא דעע"ז בחיי שריא עליה רוחא מסאבא מית איתעבר מניה רוחא מסאבא אישתאר גופא בלי מסאבותא בג"ד לא מסאב לאחרינא (שם);

כד מית אדם. בריה בעי לאסתמא עינוי דכתיב ויוסף ישית ידו על עיניך. ובעי לאסתמא עינוי בגין דכד נפיק נשמתיה חמי שכינתא ועינוי פקיחין וחיזו דסטרא אחרא זמינת לקבליה ועינא דחמת שכינתא לא יסתכל בחיזו אחרא. ועוד כיון דשריא היזו אחרא על עיני בכל אתר דאיהו הזי איתלטיא (שם): על תרין מלין צדיקייא מסתלקין עד דלא מטי זמנייהו. א' על חובא דרא. ב' כד איתגלי קמיה הקב"ה דיסרחון לבתר. ועל תרין מלין הרשעים לא מטא דינא עלייהו א' דאתגלי קמיה הקב"ה דיתוב בתיובתא. ב' דאיתגלי קמיה הקב"ה דיפוק מניה זרעא מעלי (שם שמות):

אי לאו צלותא דמתיא על חייא לא יתקיימון אפי' שעתא חדא (שם):

והנה טוב מאד זה מלאך המות בגין דאפשיט מניה לבושין דהאי עלמא ואתלבש בלבושין דגנתא דעדן וא"כ מלאך המות גורם דאתלבש בלבושין דההוא עלמא (שם תרומה): מתי ח"ל מתים ע"י המלאך המות ומתי א"י ע"י מלאך רחמים (שם): בעוד דגופא שלים כדין כל אחד איתדן כדקא חזי ליה כיון דגופא איתעכל דינא דרוחא אישתפך ובג"ד טב לון בין לצדיקיא בין לרשיעיא דגופא אתעכל (שם): ז' דינין יחלפו עלוהי דבר נש כד נפק מהאי עלמא (שם ויקהל): כשאדם נוטה למות אינו רואה מלאך המות בעיניו אלא בדעת שבלבו שאף העורים רואים אותו (סודי רזי):

אם נקבר אדם אצל צדיק שאינו שוה לו אזי ימעיטו לו לגלות עליונים (שם): כפי המחשבה שחושבת הנשמה בעת פרידתו מן הגוף כך שנים רבות לאחר המות הרוח עוסק בהם (שם):

גם לאחר מיתה יכולין הרוחות לחטוא ולהענש כענין רוח של נבות. לכך נותנים צדקה בעד המתים. ואם הם זכאים אז יתפלל על הנותנים ועל אשר להם (שם):

משה ודורו ומעלת הנביאים

אצל הבאר היו נוטעין תאנים ורימונים וגפנים ותפוחים והן עושין פירות בני יומן כשם שהיה בבריאתו של עולם (ילקוט תרי עשר):

עוללים שבמעי אמן אמרו שירה על הים והזרו לטיבורן (שם תהילים):

בשעה שעלה משה למרום היה יודע עליונים ותחתונים קלס בהם הן לה' אלהיך השמי' ושמי השמי' וכו' אבל דוד שלא עלה למרו' קלס להקב"ה במה שידע לה' הארץ ומלואה (שם): כל הנביאים לא היו יודעין מה הם מתנבאין חוץ ממשה וישעיה (שם): וימרו על ים לפי שיבש הקב"ה המים אבל לא הטיט. התחילו אומרים זה לזה המים יכול ליבש אבל לא הטיט (שם שיר השירים): בליל יציאת מצרים שלח עליהם הקב"ה שינה עריבה

שלא יפחדו מחטת המחבל ואעפ"כ היו רואים שונאיהם משתנקים בשנתם (שם) : **וירא** כי אין איש שראה את המלאכים ונמלך בהם והרגו בדין (מ' תהילים) : בשש שעות בא יתרו וירד לו מן כנגד ס' רבוא (שם) :
הבקר שהתנדבו הנשיאים הן קיימות עד לעתיד להפרע מן הרשעים בהם . שנא' לבקרי' אצמית כל רשעי ארץ (שם) :
במעשה של פעור נתחייבו שיהיו המלכיות שולטין בהם (שם) :
בזכות שרגם נחשון בן עמינדב לקפוץ לתוך הים זכה לארגמן הה"ד והלבש דניאל ארגונא (שם) : ענן קשור על פתחו של שמואל (מ' שמואל) : כל נביאים הוו חזיין נבואה דילהון באברין דמלכא דנשמתיה הוה אצילות מההוא אבר . ומנהון בלבושא דמלכא דלא הוו להון רשו לאסתכלא יתיר אבל משה בכל אבר ואבר הוה משיג נבואה דיליה (תיקונים תיקון י"ח) :
כד אתילד משה אתמר לגבי בת פרעה כי טוב הו"א דחמאת עמיה שכינתא ומיד דנגעה ביה אתדכיאת ואתסיאת מצרעתה דילה ומשה פרחה שכינת' מניה ואתדבקת ביה צ־עת . ובג"ד נאמר בסנה אל תקרב הלום עד דיתפשט מההוא גופא דנגעה ביה בת פרעה . הה"ד של נעלך דא גופא ואתלבש בגופא קדישא ואתהדרת שכינתא עליה (שם תיקון כ"ף) :
בשעתא דאמר הקב"ה למשה ועתה הניחה לי וגו' אמר משה השתא ימרון בני עלמא דאנא קטילת לון כמא דעבד נח כיון דאמר הקב"ה לנח ואני הנני מביא את המבול ואני הנני מקים את בריתי אתך לא בעי רחמי על טופנא . ובג"ד אקרין מי המבול על שמיה מי נח . מיד ויחל משה (זוהר נח) : **הר** העברים.מאי העברים פלוגת' דאיתפליגו עליה שליטין דעלמא דלעילא ולא אתמסר בידא' דממונא ואשתאר הכי עד דאתא משה ושליט עליה ואיתקבר תמן (שם תרומה):שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו אמאי אלא רזא דמלה על מיא הוה בגין דמצראי הוו אמרי דבנייהו דישראל מנייהו הוו. והוו כמה מישראל דהשדין לאנתייהו בדא עד דאייתי לון הקב"ה להאי אתר ובעי למבדק לון מה כתיב ויבאו מרתה וגו' אמר הקב"ה אנא בעינא למבדק לישראל מה כתיב ויורהו ה' עץ דא שמא קדישא וישלך אל המים (שם נשא) : צלפחד מליל עליה דמשה ומית ע"י הנחשים השרפים ובג"ד חשיבו בנתיה דמשה נטיר דבבו עליהון בגין אבוהון בג"ד קריבו לפני אלעזר והנשיאים . כיון דחמי משה כך מיד אסתלק מן דינא ויקרב משה את משפטן לפני ה' (שם בלק) : **ותהי** עליו רוח אלהים . כי בלעם היה מסטרא דרע עין ובכל מקום דאסתכל איתלטי' לכך כשנשא עיניו וירא את ישראל מיד ותהי עליו רוח אלהים עליו על ישראל כמאן דאפריש סודרא על רישיה דינוקא דלא ישלוט ביה עינא בישא (שם) : **אי** משה לא הוה קבור לבר מארעא קדישא לא הוו נפקין ישראל מן גלות' . ועליה איתמר והוא מחולל מפשעינו (שם תנא) : וענתה השירה הזאת והא משה דכל נביאי הוו גביה כקוף בפני אדם ואינון אמרו שיר ואיהו אמר שירה מסטרא דנוקבא . אלא בדא אשתמודע שבחיה דמשה יתיר מכלהו . כל נביאי אמרו שיר דהוא שבחא דמשבח מלכא למטרונית' דהא אינון במטרוניתא אתאחדו . משה אמר שירה דהוא תשבחתא דמשבח מטרונית' למלכא דהא איהו בהקב"ה אתאחד . הה"ד אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת . למאן לה' (שם וילך) : **האזינו** השמים ואדברה . זכאה חולקא דמשה . בשעתא דאמר ישעיה שמעו שמים והאזיני ארץ וגו' כמה גרדיני טהירין דבעי לארעשא

עלמין עד דפתח ואמר כי פי ה' דבר ולא אנא ומשה אמר האזינו השמים ואדברה בלא דחילא (שם האזינו) :

משה זכה לקרני הוד בגין דאוליף זכו' על ישראל (זוהר חדש שיר השירים) : מואבי ולא מואבית מ"ט לפי שהנשים באו ומביאים לחם בעל כורחם וההיא שלא קבלה הורגין אותה (זוהר רות) :

בשם מ"ב הרג משה למצרי (כתבי שמות) : הסנה רומז לפרעה כי הרשעים נמשלו לקוצים והיה מעמידו למען רבות מופתי (שם) ;

בפרשת המן ה' פעמים מן כנגד ה' פעמים אור לרמוז כי הטן הוא תולדות אור (שם בשלח) ; אנשי דור הפלגה שאמרו הבה נבנה לנו עיר נתגלגלו באנשי סדום וז"ש ואנשי עיר אנשי סדום . ואח"כ נתגלגלו בעד' קרח וז"ש אנשי שם מאותן שאמרו ונעשה לנו שם (שם קרח) :

לא קם בישראל וגו' אבל באומות קם ומנו בלעם . ר"ל בשעת הברכה כי התנבא במדה"ר כמשה לכבודן של ישראל אבל לאחר הברכה נסתלקה הנבואה ממנו וחזר לקסמיו (שם בלק) : מה אכלו בהמות ישראל במדבר כי כתיב לחם אבירים אכל איש ולא בהמות אלא שכבת הטל בלילה היה מעלה להם ירקות לבהמות (סודי רזי) :

אמאי הוה מתחבט מרע"ה כולי האי לאעלא לא"י וכי זכותא הוה חסר . ותו אמאי לא אתקבלא צלותיה . אלא משה הוה מסטרא דיובלא ואי הוה אעיל לארעא קדישא הוה מסתלק נשמתיה לעילא מן יובלא . וז"ש אעברה נא כי כשאעברה אזי אסתליק לעילא מן נ' שערי בינה ברזא דאל"ף . והקב"ה לא בעי דיתעלה נשמתיה לעילא מן בינ"ה משום דא"כ לא הוה ליה דבקותא בהאי עלמא וכי היכי דליהוי לישראל קיומא בגלותא איצטריך למיהוי למשה קצת דביקו בהאי עלמא.וזהו ויתעבר ה' בי למענכם. (המגיד) : משה הוה רעי את צאן יתרו דאינון חיילין דקדושה דגניזין ביה לקרבא ליה לסטרא דקדושה (שם) (עיין בערך יעקב סי' ט"ו) :

אלו נכנס משה לא"י לא הוו ישראל אכלין בשרא כי בימי משה אכלו מנא ותלתין יומין בתר מיתתיה בגין דכל אנון ל' יומין הוה נפשו דבקה בישראל ומההוא דביקא הוה נחית להו מנא ובתר תלתין יומין אסתלק לעילא ופסק מנא לגמרי (שם) : בשעתא דאתקטל מצרי נולד קרח ואיתגלגל ביה (שם) : בד' דגלים היו בכל דגל ג' אותיות מן האבות חקוקים בתוך אמה של ענן . דהיינו ברגל מחנה יהודה אותיות א"יי. בדגל מחנה ראובן אותיות בצ"ע . בדגל מחנה אפרים אותיות רח"ק. בדגל מחנה דן אותיות מק"ב . וכל האותיות מזיו השכינה . ונשאר ה' מאברהם . הוסיף הקב"ה י' משמו . העמיד הקב"ה עמוד הענן שהדגלי' מסבבין אותו וקבועין בו אותן ב' אותיות י"ה והיה מאיר ביום כשמש ובלילה כירה ובהם ידעו ישראל בין יום ובין לילה . ואותן ב' אותיות היו פורחים הנה והנה נעים ונדים כל ימי השבוע לפעמים על דגל זה ולפעמים על דגל זה . ובמקום שהיו עומדי' בשקדש היום שם היו נחים ולא היו זזים ממקומם עד רגע מוצאי שבת או היו חוזרין לפרות כמנהגן וכשהיה הקב"ה רוצה לנסוע המחנות היה הענן ששם י"ה חקוק עליו נוסע על הארון והיו ד' עננים שבהם קבוע א"יי בצ"ע רח"ק מק"ב נוסעים אחריו והיו רוחות העולם מקוטרות מור ולבונה . (הפליאה) :

רשמיטה שעברה היה משה כ"ג ואהרן סגן (התמונה) (עיין בערך הכהן סי' ז') : משה וצפורה נקברו במערת המכפלה כי אומר ואת

לא תבא אל הארץ אבל המלאכים יביאוך שמה אח"כ ואלו הה' זונות הם רומזים אל י' ספירות. הזכרים לה' ספירות רחמים. והנקבות לה' ספירות דין שהם בן זונות זה לזה. וספירת יסוד היא בת זונו של ספירת כתר (סס):

משיח ותחיית המתים

הנבלעים ברבלה הקב"ה עושה להם מחילים מלמטה והם הולכים בהם עד שהם באים תחת הר הזתים והקב"ה עומד עליו והוא נבקע והם עולים מתוכה (ילקוט ישעי'): כתיב מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו וגו'. והיאך אפשר שיבא כל בשר בירושלם בכל שבת וחודש והאמר ר"ל עתידה ירושלם להיות כא"י וא"י ככל העולם כלו. אלא העבים באים וטוענים אותם ומביאים אותם לירושלם ומתפללים שם בבוקר (סס): מי זה בא מאדום וכו' הקב"ה נוטל כל עונותיהם של ישראל ונותנם ע"ל עשו הרשע. אמר עשו במה יש בי כח לסבלם באותו שעה נוטל הקב"ה כל עונותם ונותנם על בגדיו ונעשו אדומים. ושוב מכבסם עד שנעשים כשלג (סס): סדום יעטורה מתרפאין לעתיד (סס): פמליא של מעלה נעשו חומה של ירושלים לעתיד (סס): עתידים לצאת לישראל י"ב מבועין כנגד י"ב שבטים (סס); הצדיקים עומדין על אפרן של רשעים ומבקשים עליהם רחמים והקב"ה מעמידן על רגליהם מאפרן מתחת כפות רגליהם של צדיקים ומביאן להיי העה"ב (סס); אין מלך המשיח בא אלא כדי ליתן למצרים ב' מצות כגון סוכה ולולב (סס): לעתיד יעלו לרגל בכל חודש (סס תהילים) (עיין בענך י"ט סימן ח'): עתידין גלות יהודה ובנימין לילך אצל עשרת שבטים שגלו לפנים מנהר סמבטיון כדי שיזכו עמהם לימות המשיח ולחיי העוה"ב (סס סיר הסירים): עתידין הרוחות להתוכח צפון אומר אני מביא את הגליות ורוח דרומית אומר אני מביא. והקב"ה נותן שלום ביניהם ונושבות כאחד (סס): דור שהוליד ראשון הוא מביא ראשון לעתיד (סס קהלת): גוג ומגוג עתיד לעלות ג' פעמים על ירושלם (מדרש תהילים): הקב"ה מרפא לעתיד את העורים ראשונה מפני שצערן יותר גדול (סס): שור וחמור דאינון ממונין דעשו וישמעאל ייתון רכיבון עלייהו תרין משיחין ושלטי עלייהו (תיקונים תיקון י'): בשעתא דייתי משיח' יתחזי הקשת בגווני נהירין ויתנהר עלמא וכדין וראיתיה לזכור ברית עולם (זוהר נח):

בד' סיטרין דעלמא אתבדרו בני ראובן בגלותא לקיבליהון דכל ישראל דאגלי ד' זימנין בד' סיטרין דעלמא ולזמנא דייתי משיחא זמינין אינון לאגחא קרבא בד' סיטרי דעלמא וינצחון עו"ג סגיאין. הה"ד כחי וראשית אוני וגו' כחי חד. וראשית אוני תרי. יתר שאת תלת. ויתר עז ארבע (סס ויחי); אינון אבני ברד דנחתו אתעכבו ע"י דמשה. ולבתר עבדו נוקמין בימי יהושע. ולזמנא דאתא משיחא זמינין לאתתא אינון דאישתארו על אדום ובנותיה. הה"ד כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (סס בסלח): כל המתין יקומין בארעא דגליל בגין דתמן זמין מלכא משיחא לגלא' בגין דאיהו בחלקו דיוסף דקאים בקיומא דברית יתיר מכלהו (סס ויקהל): משיח בן יוסף הוא בריה דאביהו בן ירבעם דאתיליד ליה ביומא דמית ומכנו נפיק ההוא משיחא וזהו וכפרו אותו כל ישראל וגו'

(זוהר פרשת בלק) : ועפר תאכל כל ימי חייך להביא ליסות המשיח לדורות שהנחש לא יתוקן לעתיד לבא כמש"ה ואריה כבקר יאכל תבן ונחש עפר לחמו (כמיי כלאפים) ; מה ששנינו ואלו שאין להם חלק לעה"ב . פי' אין להם חלק ידוע בפני עצמם אבל הם נהנים וניזונים מכמה אוצרות של צדקה הגנוזים לאותן שלא זכו כעני שאין לו מה יאכל וסמוך על שלחן חברו (שם אחרי) : תחיית המתים הוא ר"ו שנים אחר ביאת המשיח (שם נגעים) : לעתיד לא ידברו כי אם לשון הקודש (ניוני הפזינו) : אי אפשר לאדם לתת מחלקו שמוכן לו לעה"ב . ולכן ר' חנינא בן דוסא לא נתן הרגל של זהב לעניים . אבל לפטרו מן העונש יוכל לעשות כמו שאמר יצחק פלגא עלי (סודי רזי) ; לעתיד ישים הקב"ה ירושלם וג"ע במקום אחד . שהביא מים מפכים מג"ע לשם (שם) :

ראשון לציון הנה הנם דאורחא כד מלכא אתי למהדר לביתי' אתו כמה מבשרין. מבשרא קדמא אמר הא עשרה יומין הוא מרחיק מהכא . ומבשרא תנינא אמר חמשה וכן עד בתראי דאמר הא הוא סמיך לקרתא . וקאמר נביאה דבגאולת ישראל לא יהא כך אלא תהא כהרף עין ומבשרא קדמאה דייתי יאמר הנה הנם שבטייא דאתו הא אינון סמיכין. ואע"ג דאינון סמיכין לא ירגישו בהון בני קרתא עד דההוא מבשר ייתי לבשרא בהיכלא דמלכא דאיהו ציון . בתר דיפוק מציון ייתי ויבשר בירושלם ולא ארגישו ביה עד השתא וז"ש ראשון לציון הנה הנם . ואחר כך ולירושלם מבשר אתן (שם) : ג' צדיקים העמיקו בשינה . אדם אברהם יעקב . ונרמז לג' תחיות . א' של מתן תורה . וא' למיתי שהחי' יחזקאל . וא' לעתיד לבא (הפמונה) : לעתיד יהיה מנותת הגלגלים שלא יתגלגלו במרוצה גדולה אלא בנחת עד שיתארכו הימים ויתגדלו הזמנים עד שיהיה יום של אותו זמן כשבוע אחד שלנו וזה יהיה ק' שנים. ואח"כ יהיו ק' שנים כל יום כשני שבועיים . ואח"כ יהיו ק' שנים כל יום כחדש שלנו . וכן יותר הולכים וכופלים (שם) :

לעתיד יתמעטו הדורות ממיעוט למיעוט עד היות ע' נפש זכות וטובות . ומשם עד לי"ב אנשים ומשם לג' עמודים ומשם לנח וחנוך ומשם עד אדה"ר אומר מזמור שיר ליום השבת מנוחה לחי עולמים . ואז הולך האדם אל בית עולמו אשר לוקח משם בשבא הכל כך ילך (שם) :

סלע המחלוקת שנחלק הסלע ושאול וגיבוריו מצד זה ודוד וגיבוריו מצד זה (מדרש שמואל) :

ד' מיתות ב"ד הן כנגד ד' אותיות השם (רעיא מהימנא שופטים) :

אין אדם יושב בישיבה של מטה אלא א"כ מזלו יושב בישיבה של מעלה . וז"ש הקב"ה במנוי הזקנים אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו כי כשעלה משה למרום ראה דמותם (סודי רזי) :

מצות ושכרן וטעמם

למה נשתתפו הנשים עם הקטנים והעבדים לפי שאין להם אלא לב אחד . (ילקוט שמואל) : יש לכל מצוה שער בפני עצמו ודוד אמר עשיתי כלם לכך פתחו לי שערי צדק (מדרש תהילים) : ה' מתיר אסורים כל הבהמות טמאות מתירן הקב"ה לעתיד לבא . וי"א שאינן אלא איסור נדה מתירת

הקב"ה לעתיד לבא. וי"א שאפילו תשמיש המטה אסורה לעתיד לבא. ק"ו מסיני ומאי מתיר אסורים אסורי מות ואסורי שאול (שם):

כל מאן דנטר עצמיה ממאכלות אסורות לא אשתני דיוקניה מאדה"ר, ובג"ד דניאל אשר לא יתגאל בפת בג המלך לא שלטו עליה אריוותא בגין דכל בריין דחלין מדיוקנא דאדם (זוהר ויפנ):

כל מאן דזכי לשירתא דימא וישוי לביה ורעותיה בה זכי למחמי למלכא משיחא בההוא כתרא דאתעטר הקב"ה בשעתא דעברו ישראל ית ימא וזכי לשבחא ההיא שירתא תמן (שם תרומה):

כי אם בתולה מעמיו יקח אשה. אמאי אלא איתתא איהי כוס של ברכה טעמו פגמו וצריכו ישראל למשלח קורבניהון בגוף שלים דאינון בהפוכא דסטרא אחרא דהוא ביד איש עתי גבר פגום (שם אמור):

או הטעם לפי שהכ"ג יצטרך להיות גדור ביותר בענין המשגל לכך אם היתה אשתו רגילה תחלה באיש אחר פן תמשיכנו היא לדעתה (כחיי אמור): כל חרם בישראל לך יהיה מ"ט אלא בתר דכעים בר נש ואחרים דיליה שריא לגביה אל אחר נחש דאתמר ביה ארור אתה בג"ד אמר הקב"ה למהוי תהיה חרם לכהנא דאיהו מסטרא דבריכה לאתכפיא ההוא דינא וסטרא אחרא (זוהר קרח); מאן דעייל לב"ה ולית ליה תפילין ברישיה ואומר אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך הקב"ה רתח ואומר אן הוא יראה דילי (שם ואתחנן); כל ציצית בין קשרים וחוליין הם ח"י לד' סטרין הן ע"ב עלייהו אתמר יהוכן בחסד כסא חס"ד בגי' ע"ב כאלו מתקן כורסייא להקב"ה. ובשמנית תפילין כאלו מתקן שם ה' על כרסייא (זוהר חדש):

מצות ציצית רומזת לתחיית המתים ויתיצבו כמו לבוש (בחיי שלח):

רצועין דתפילין אילין כחבלים לקרנו דסמאל שור המועד ותפילין דיד קשור לרגליו (זוהר יתרו): האי עופא כד פרח ואשתלח מעל בנהא מצפצפא ואזלא מנדדה ולא ידעי לאן אתר מנדדה למיבד גרמה. ההוא דממונא על עופא איתער לגביה הקב"ה והקב"ה איתער על בנוהי כדין קלא נפקא כציפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו כדין איתער על כל אינון דמנדדין מאתר לאתר ועל כל מארן דצערא ותבירא לבא ואתמלא רחמין על כל עלמין ושביק חוביהו (זוהר כות):

טעם איסור כלאי בהמה וכלאי זרעים הוא כי הוא מראה שלא יספיק הנבראים שברא הקב"ה בעולמו והוא רוצה להתחכם ולהוסיף עוד מינים מחודשים (בחיי קדושים):

כל המצות שהם יותר פנימים הם יותר נעלמים וסתומים ובא הלשון בו בלשון קצרה כגון שופר ותפילין שלולי הקבלה לא היינו יודעים עיקר מצות אלו. וזהו הענין שאין זכרון עולם הנשמות מפורש בתורה אלא ברמזים ומסתיםתי לרוב העלמתו (שם);

סוד השמיטה והיובל (שם בהר בהעלותך באריכות): קצת ממשכילים נסתפק להם במה שנעשה הפרה חוץ למקדש אם היה לתוקף קדושתה ומדרגתה יותר מכל הקרבנות. או למיעוט קדושתה עד שאין ראוי לעשות' במקום הקודש (בחיי קרח): פרה אדומה מצותה בסגן לפי שהיא למלכות ובעי לאחלשא דינא מינה ובג"ד אמר ונתתם אותה אל אלעזר הכהן ראיה איש חסד ולא יהבינן לה לכ"ג משום דרמין בחסד טובא ואי הוה יהבין ליה לא הוה משתייר בה דינא כלל ודינא אצטריך לאנהגא עלמא. ולבן

בזמנא דמשה דהוו רחמין טובא בעלמא הוה סגי ע"י דסגן ובתר אצטריך ע"י כהנא רבא דכ"ג בשאר זימני לא תקיף חילא דחסד עליה טפי מסגן בימי משה (המגיד) : טעם כאשר זמם ולא כאשר עשה כי הרגו אין נהרגין הוא כי התורה סומכת על זכות הסנהדרין שלא ישפכו דם נקי ואלמלא שכבר נתחייב הנהרג ממקום אחר לא נתגלגל עונש זה על ידיהם ולפיכך מניחים העדים כאלו ידענו שאמת העידו . אבל כשהוזמו קודם שנהרג הרי הן נהרגין כפי מחשבותם הרע (כמיי סופסים) :

טעם לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו אבל לערב מותר למשכן אותו . והסברא היא להיות איפכא . הוא מפני שהלוה לא לוה אלא מתוך הדוחק . והערב נכנס ערב מתוך השבע לכן התירה התורה למשכן הערב ולא ללוה (פס תנא) : הבא על אחת מהעריות משתמש בשרביטו של מלך כי במרכבה עליונה מצוי יחוד הקרבה ולכן יעקב שאמר לו הקב"ה אני אלוה בעליונים ואתה אלוה בתחתונים הותר לו להשתמש בשרביטו של מלך וליקח ב' אחיות (ליוני אחרי) : וישב שם עד מות הכהן הגדול . הטעם הוא כי בזה תנוח דעתו של גואל הדם כי הוא ענין טבעי שיתנחם האדם שבא לו צרה בבא צרה כזו לזולתו. ואין במקרה מיתת בני אדם יותר גדולה אצלנו כמו מיתת כהן גדול (פס מספי) :

מ"ע הם גדולים מםל"ת כפי מה שגדול האהבה מן היראה ולכן מ"ע דוחה את ל"ת ומפני זה יהיה העונש של מל"ת יותר גדול שהוא מלקות ומיתה מעונש ביטול מ"ע כי המרד הוא יותר גדול שלא לירא אותו משלא לאהוב אותו (פס יתרו) :

סגירת הבתים ובגדים ואדם אינון לקבל נפש רוח ונשמה והסגריהם הם סוד הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר . כלומר לזמנין לא מגלגל ליה אלא תרין זימנין ולזימנין תלת זמנין.דהסגר רמיז לחד גלגולא דהסגר איהו ז' ימים לקבל ע' שנה דאיהו חיי דבר נש . ומאן דטניף נשמה או רוח בצרעת דאינון צרעת דבשר ובנ"ד לא מתגלגלא אלא תרין זימנין . וכד לא מטנף אלא נפש דאיהו צרעת בתים מגלגלים ליה ג' זמנין . ולכן יש באדם ובגדים ב' הסגרים ובבתים ג' הסגרים (המגיד) :

נדרים ושבועות

כל העברות שבתורה לא יגלם אליהו אלא על העוברים בסתר על החרם דכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליהו וסמיך ליה פן אבא והכיתי את כל הארץ חרם (סודי רזי) : עשה הים חומות ואין חומה שאין בה מגדל ואין מגדל שאין בה שומר והיו מלאכי שרת משמרין את ישראל שלא ינזקו שם (מדרש תהלים) : מפני מה זכו מרדכי ואסתר לנס מפני אשת שמעי שהצילה ב' צדיקים אחימעץ ויונתן מן המיתה בשעה שרדפו עבדי אבשלום אחריהם (מדרש שמואל) : לא נקרע הים ביחד לעשות בתוכו שביל ארוך מתחילתו ועד סופו אלא מעט מעט כי הים היה נס לפניהם ומדי עוברים בו היו רואים את הים לעיניהם (כהיי בשלח) :

העולם הוא שליש ים שליש מדבר שליש ישוב . ולכן ישראל כשנכנסו לארץ עברו על ג' חלקים אלו . ונעשה להם נסים בכל חלק נסי הים ונסי המדבר ונסי כבוש הארצות להודיע כי הקב"ה מלכותו בכל משלה

(פס בהעלותך) : הנסים נגלים כגון נסי מצרים באים מת"ת . והנסים נסתרים הנעשים בכל יום באים ממלכות (הפליאה) :

ויעד ה' בישראל ביד כל נביא צ' שנה כמנין ויע"ד . ר' אומה אחד שחרית ואחד בין הערבים . ר' נתן אומר ב' שחרית וב' בין הערבים (ילקוט) :

הקב"ה נגלה לנביאים בד' יסודות באש למשה בתוך הסנה . ברוח ויען ה' את איוב מן הסערה . במים ליחזקאל ואני הייתי על נהר כבר. בארץ מלא כל הארץ כבודו . ונגלה לאברהם באילן ולכן אמר באלוני ממרא ולא אמר בערבות ממרא והטעם הוא להורות לו שיוליד אחר זקנתו כאילן שנא' בו כי יש לעץ תקוה (בחיי וירא) ;

החלום בא מפני שכח המדמה מצייר בעת השינה דברים אשר חשב בהם בהקיץ וחקקם בדמיונו . והנה החלום הבא מבלי שיהרהר בו בהקיץ הוא נבואה קטנה והוא שאחז"ל שנתנה לשוטים ולתינוקות כפני שאין להם דעת ולא הטריחו חושיהן בהקיץ להשכיל בדברים המורגשים ולחקקם בדמיונם ולכן בעת השינה מה שהם מדמים הם דברים אמתיים (פס מקץ) : כפ' הנבואה הוא המראה לכך נאמר אצל שמואל כי ירא מהגיד את המראה . כי ראה אותה בפנים זעומות (סודי רזי) :

מאן דאתדבק ביה נשמתיה בשעתא דסיהרא איהו בפגימא איהו תדיר בגריעותא ומסכנותא בין חייבא בין זכאי לבר בצלותא בטיל כל גזרי דינין . ומאן דאתדבקת ביה נשמתיה בשעתא דההוא דרגא בשלימו ההוא בר נש אשתלים בעותרא ובשלימא דגופא ובבנין בין חייבא בין זכאה ובג"ד תנינן בני חיי ומזונא לאו בזכותא תליא (זוהר ויפב) :

נשמתן דצדיקייא אעברן קמי מערתא דמכפלה (פס ויחי) (עיין בערך אבות) : כל זמן דגופא לא איתקבר . נשמתא לא אעלת קמי הקב"ה . ולא איתגלגל בגופא אחרא . לכן אסור למשבק ליה בלא קבורתא דאפשר דהקב"ה גזר עליה למיתי בגלגולא אחרא מיד לאוטבא ליה (פס תמור) : בשמא דמ"ב אתוון פורחת נשמתא לעילא כד אסהידת על עובדין טבין דבר נש (זוהר חדש תכא) ; **אם** יעשה אדם עבירה אחת יתירה על זכיותיו יתגלגל בבהמה טמאה . ואם זכיותיו יתירים יתגלגל בבהמה טהורה רק אם חטא בע"ז ג"ע ש"ד אפילו זכיותיו יתירים יתגלגל בבהמה טמאה . אם חטא בע"ז יתגלגל בשפן שפנה אל אלהים אחרים . ואם חטא בג"ע יתגלגל בגמל שנאמר גומל נפשו איש חסיד וכתיב בעריות חסד הוא . ואם חטא בש"ד יתגלגל בחזיר שנא' יכרסמנה חזיר מיער (ניוני שמיני) :

פרנס המתגאה על הציבור מתגלגל בדבורה שהיא גאותנית . החוטא בא"א מתגלגלים האיש והאשה ברחיים . וז"ס תטחן לאחר אשתי . המאכיל טרפות לישראל מתגלגל בעלה של אילן והרוח בא ומפילתו והוא מיתתו . וכן כמה גלגולים . ולכן לא ישים אדם פיו אל הסילון או מעין וישתה רק בידיו כי יכול להתעבר בו נשמה ואפשר שהיא נשמת רשע (עמק המלך) :

נח ודורו

כשבאו המים על דור המבול כמין אשה באו עליהם (ילקוט איוב) :

זה ינחמנו וגו' מנא הוו ידעי אלא בשעתא דלייט הקב"ה את עלמא אמר

אדם רבש"ע עד מתי יהא ארעא באתלטיא א"ל עד דאתיליד לך בן מהול והוו מחכאן עד שעתא דאתילד נח וחמו ליה רשימא באות קרישא. ולכן נקרא איש האדמה דאפיק ארעא ממה דאיתלטיא (זוהר בראשית):

בכל אתר במי טופנא כתיב אלהים ובסדום כתיב וה' המטיר על סדום אלא בכל אתר דכתיב וה' הוא ובית דינו. אלהים סתם דינא בלחודוי. אלא בסדום אתעביד דינא ולא לשיצאה עלמא ובג"ד אתעריב איהו בהדיה בי דינא אבל בטופנא כל עלמא שיצי לכך אלהים סתם. וא"ת נח ודעמיה לא שיצי הא סתים מעינא הוה דלא אתחזי ורזא דא ה' למבול ישב וגו' מהו ישב דלא אתא עם דינא כתיב הכא ישב וכתיב התם בדד ישב (זוהר נח) (והוא כוחר למ"ש פס בראשית עיין בילקוט חדש):

דור המבול הוו סתמין ברגלייהו מבועי מיא ומיא נפקו רתיחין ולא יכלו למיקם בהו ונפלו לארעא ומייתין (שם):

דור המבול נדונו באשא ומיא. מיא דהוו נחתו מלעילא הוו צנינן כתלגא. מיא דנפקו מתחתא הוו רתיחין כאשא (בחיי שם):

לנח ולבניו הותר הבשר לפי שבל בעלי חיים נתחיבו כליה בזמן דור המבול ונצולו בזכות נח ואז הותרו למאכלו (אחרי):

היכא שנראית הקשת בתוקף גבורת גשמים שוטפים אז הוא אות שלא יפחדו מהמבול. אבל כשבא אחר עצירת גשמים בתחילת הגשם אז הוא אות שהשם מתמלא רחמים על הארץ להשפיע בה ברכה (ציוני נח):

ויעבר אלהים רוח על הארץ וישוכו המים ולא אמר ויעבר אלהים רוח על המים מלמד שהרוח נכנס במים עד לארץ ותכף ויסכרו (סודי רזי): נח פרנס החיה. שם פרנס הבהמה. חם פרנס העוף. יפת פרנס הרמש (שם): כשמאבד הקב"ה אדם מן העולם המלאך הולך וזה מתחלף לדור דור עד שיחזיר אליו מלאכו ואותו מלאך כל זמן שהוא בצער ובאבוד נתן לאחר ששב בתשובה ושלו נתן לזה. אבל במבול לא עשה כן אלא אבוד למעלה ולמטה. הם והממונים שלהם. הם נטבעו וכנגדם טבל שריהם בנהר דינור ואבדם מן העולם אפי' על השרים הממונים על העוברים שבמעי אמם לא חס (הפליאה):

במעשה עגל נהרגו ע' זקנים (ילקוט ירמיהו); י"ג עגלים עשו אחד לכל שבט ואחד דימוס לכלם (מ' תהילים):

הג"ה נ"ל שלכך באו י"ג דברים במלאכת המשכן אשר היו תיקון על מעשה עגל ע"כ:

ועתה הורד עדיך מעליך וגו' הם המלבושים שלהם שנזרק עליהם דם ברית בסיני ש"ם עדי ותפארת לישראל בהיות שהם אות וסימן על שקבלו בריתו של הקב"ה (בחיי פשא): בזמן יעקב המליכו המצרים קוסם אחד ושמו אפי"ש ועשה עצמו אלוה ועשה עגל בקסמיו ועל עין ימינו של העגל היה סימן כעין לבנה והעגל היה עולה בכל יום פעם אחת מן היאור בד' שעות ביום והיה פורח באויר והיו המצרים מהללים ומשבחים לפניו עד נסתר מהם. וי"א שמדי שנה בשנה היה עולה והיו המצרים עושים לו יום חג. ומחמת זה עשו ישראל את העגל אשר ספרו להם המצרים (ציוני כא):

בקש הקב"ה מדה טובה לישראל ולא אשתכח בעניות וא"ת והא תתק"ג מיני מיתות הן בעלמא כמנין תוצאות ומית' קשה מכולן אלא בגין דכל עו"ג והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו אבל ישראל

אינון קיימין בההוא מיד' ולא מכחשין כהקב"ה ובג"ד ואו' עם עני תושיע (זהר עקב): בבית ראשון אע"פ שע"עג הכל היה במדרגות תחתוניות של שדים ודבקו עצמם בשמות הטומאה כדי למלאות תאותם ולא רצו להשתמש בשמות הקדושים והטוב מונח במקומו. משא"כ בבית שני שעשו ע"ז ע"י שם המפורש ושמות הקדושים עד שעלה השטן וכל מחנותיו מן נוקבא ד.תהומא רבא לשלול שלל ולבוז בז. והוכרחו לתועלת הענין הזה י' ד־וגי מלכות ונצוצותיהם המתפשטים בכל דור ודור למסור נפשם על קדושת השם העולה עד המחשבה הגנוזה בקודש קדשים ומהרסים כל בנין האדם הבליעל והופכים מדה"ד למה"ר (עמק המלך):

בשעה שאמר סמאל כל ההת־אות אני מקבל עלי ויבחרו י' אבירים הללו מיד נתמלא הקב"ה חמה על סמאל ולא הספיק לסופר לכתוב אלא סמא"ל עצמו נטל את הקולמוס וכתב על עצמו ואומתו גזרות קשות וכו' (שם) (עיין בילקוט חדש בערך י' הרוגי מלכות סי' י"ב):

קטיגור וסניגור

וישא את עיניו וירא והנה עשו בא וגו' האי קרא איתמר על י"ב דישראל מתענין כדין והנה עשו בא וגו' וההוא מקטרגא חשיב לאובדא לון מעלמא וכדין כתיב אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני שלחו ליה שעיר המשתלח לבתר דמקבל דורנא וישא את עיניו וירא את הילדים כלהו מתענין אזי אתהפך לסניגור דחשיב דבגין דחילו דיליה אינון קיימין כך. שאיל על ינוקי ואמר מי אלה לך תינח הגדולים אבל אינון ינוקי דלא חבו אמאי קיימין כך ויאמר הילדים אשר חנן אלהים את עבדך ומסר לון הקדוש ב"ה בידא דממונה דילך וקטל לון בלא חובא. כיון דשמע כך נטל קנאה מההוא ממונה דיליה ואמר וכי לי יהב הקב"ה אינון דמתלכלכין בחובין ולממונה דילי מסר ינוקי בלא חובין מיד סליק קמיה הקב"ה ומלמד זכו' על ההוא ינוקא והקב"ה נטל מלוי וחיים עלייהו וההיא שעתא לא הוה אסכר' בתינוקות (זוהר בלק): אם אדם מדבר טוב על חברו גם המלאכים מדברים טוב עליו ואם מדבר רעה גם המלאכים מדברים עליו רעה (מדרש משלי):

במצרים נגלה הקב"ה מתוך פלטרין של פרעה ובמדין מתוך חללה של עמוד (ילקוט שמואל): בעולם הזה מי שהוא רואה פני השכינה מתמעט והולך אבל לא בעה"ב (שם ישעי'): בשעה שהקב"ה מגלה שכינתו על ישראל אינו נגלה עליהם בפעם אחת מפני שלא יוכלו לעמוד באותו טובה ובפתע פתאום ימותו אלא קמעא קמעא (שם):

אותיות אבג"ד ה"ו זח"טי בגי' שכינ"ה. א' פעם א' א'. ב' פעם ב' ד'. ג' פעם ג' ט'. ד' פעם ד' י"ו. ה' פעם ה' כ"ה. ו' פעם ו' ל"ו. ז' פעם ז' מ"ט. ח' פעם ח' ס"ד. ט' פעם ט' פ"א. י' פעם י' ק'. נמצא א' ד' ט' י"ו כ"ה ל"ו מ"ט ס"ד פ"א ק' הם ביחד שפ"ה בגי' שכי"נה. וזהו סוד לא ירדה שכינה למטה מעשרה (תיקונים תיקון כ"ו):

וביום השבת יפתח וגו' ביום השבת נפתח מאליו וידעו כל העם שבא יום השבת וכן בר"ח יהיו הדלתות נפתחו' מאליהן ויודעי' שבאותו שעה מקדשין את החודש בעליונים (ילקוט ירמיהו):

ארבעים מלאכות חסר אחת הן כנגד ל"ט מלקיות ובג"ד אין לוקין בשבת

(תיקונים תיקון מ"ח) : כיון דקדש יומא סטרא אחרא אזעירת גרמיה ואטמרת בו אס"ימון וכל כת דיליה דאזלי למחסי גלויא דשמושא וכל בנין דנפקין מתמן הוו נכפין דשרי' עלייהו רוחין מסטרא אחרא (זוהר בראשית) :

בשבת בראשית לאחר בריאת עולם קרא הקב"ה לכל המלאכים ומינה אותם על העולם ואז פתחו כלם ואמרו הכל יודוך . לכך אומרים אותו בשבת (סודי רזי) : בשבת אינו נעשקת נפש (עמק המלך) (עיין בערה פסח סי' ו') ; מאן דאסתכל ברקיע סיוע לשכל . ת"ח נ"נ כר הוה טריד מבני נשא והוה בעירא לא הוה ליה סיוע עד דאסתכל ברקיע הה"ד עיני לשמיא נטלת ומנדעי יתיב עלי ולא מקודם (זוהר מדם בראשית) :

ויזרח לו השמש שהיה גנוז לצדיקים לעתיד לבא (שם) :

יש למעלה מהערבות רקיע שמיני ששמו מעון ושם נהרי שמחה . ולכך אנו אומרים שהשמחה במעונו . ולמעלה ממנו רקיע תשיעי ששמו מכון ושלשתן יחד נקראו ערבות . והנה חיות הקודש הם ברקיע שביעי והרקיע ששמו מעון נטוי על ראשיהם וכסא כבוד שעליו השכינה הוא ברקיעי תשיעי ששמו מכון (בחיי תרומה) : וכל צבא השמים וא"ת והרי הולכים תדיר אלא רגע א' בלילה בנפילת הטל אינם זזים ועל זה אמר מוציא חמה ממקומה וכן הנהרות ישנים רגע אחד (סודי רזי) :

בירחו היו מריעין בכל יום פעם אחד ובשבת ז' פעמים כי כך עושין לפני הקב"ה הריעו לפני המלך ה' . בכל רקיע מריעין יום א' בשבת וברקיע ובערבות בשבת ז' פעמים (שם) :

כל המונע תורה ואינו מלמדה מלאכי שרת מנקבין אותו ככברה (מ' משלי) :

הלומד תורה נוטל חלק אחד והמלמד נוטל חמשה חלקים (ילקוט שיר השירים) ; אוריתא אית בה ע' אנפין לשזבא מן עו"ג (תיקוני' תיקון ל"ג) ; אלמלא זכו ישראל ולא הוה בהו ערב רב הוה נחית לון אורית' מן שמיא בלא דוחקא ולא היו צריכין לאלפא גבר לחבריה הה"ד הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ואין לחם אלא אורית' ובגין דערב רב הוו בינייהו דאתמר בהון שטו העם ולקטו גרם דיטרחון לאלפא דא לדא . אבל לעתיד יתמחו ערב רב מעלמא ובג"ד אתמר בהון ולא ילמדו איש את אחיו ולא יהון צריכים דא לדא (תיקוני' תיקון ד') :

ובתורתו יהגה יומם ולילה והיה כעץ שתול . מה אילן אית ביה שרשין קליפין מוחא ענפין ט־פין פרחין פירין ז' זינין.אוף מלין דאוריית' אית בהו ז' זינין פשוטא דקרא . דרשה . רמז . חכמה . גימטריאות . רזין טמירין . רזין סתימין ומתפרשין לע' פנים (זוהר בלק) ;

בשנת הארבעים ליציאת מצרים עסק הקב"ה ודרש סמוכים הכל מודים שבמשנה תורה דרשינן סמוכים (גיוני דברים) :

ותה"ר הם אותיות ת"ורה כי ט' חדשים מן ט"ו אב עד ט"ו איר מחוייב אדם ללמוד אף בלילה . וז"ש ותשכח אל מחוללך אשכח בניך גם אני (סודי רזי) :

סימות משה עד הלל הזקן היו שונים ת"ר סדרי (הפליאה) :

תשובה תפלה תענית וק"ש

תפלת יתן לך כלבבך אין מתפללים על כל אדם שכא יש בלבו דבר ה

(לקוט) : כל המוסר נפשו בשמע ישראל על קדושת השם מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג על קדושת השם הה"ד כי עליך הורגנו כל היום (זוהר חיי):

חייבא דהרהרו בתשובה עד לא מתו ולא יכלו למעבר ליה נחתי לשאול וההוא רעותא לא אתעדי מקמיה מלכא עילאה ונחית ההוא רעות' ותבר כל תרעי גיהנם וממי להאי אתר דההוא חייבא בשאול וכדין מצפצפא נשמתא וסלקי (פס תרומה) :

סטרא אחרא קיימא וסגיר כל נהורין עילאין דלא יתפשטון על עלמא. ותלת זמנין ביומא אזלי סטרא אחרא ומשטטין בטורי חשך והר נשפה וכדין פתיחין כוי נהורין עילאין וההוא עידן אתקן לצלותא (פס בלק) :

מאן דלא מאיך עינוי בשעתא דצלותא כד תיפוק נשמתיה לא יסתלק בנ״ירו דשכינתא דה"ד כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו (פס ואתחנן) :

ואתה תשמע השמים יגי' מו השמים הל"ל אלא מטטרון נטל צלותהון דישראל ומתח להון בה יא רקיע דאקרי שמים וכד בעי הקב"ה לאשגחא בזכותהון דישראל מעיין בההוא שמים ומרחם עלייהו (זוהר חדש בראשית) : ענין נפי"ת אפים בתפלה יש בו ג' כוונות א' למורא שכינה ב' להראות צער והכנעה. ג' להראות אסירות חושיו וביטול הרגשותיו. וזה הטעם לכוון רגליו בתפילה לפי שדניעת רגלים היא עיקר התנועה לכך מראה בזה ביטול התנועה (כחיי קרח) :

בכל לבבך כנגד אברהם שאהב הקב"ה בכל לבבו והמשיך הלבבות לאמונתו. ובכל נפשך כנגד יצחק שמסר נפשו ע"ג המזבח. ובכל מאדך כנגד יעקב שהפריש מעשר מכל אשר לו אפי' מבניו (פס ואתחנן) :

רזא דתענית איהו ברזא שית אלפי שנין הוה עלמא וחד חריב דבההיא אלפא דהוא חריב לא סליק מזונא לספירין ובתענית דמתענה בר נש דתב בתיובתא מתהיה מזונא למהוי נטיר לספירין להההיא זימנא דיהא חריב (המגיד) :

רזא דעש"ת ימי תשובה (פס נצבים) ;

סליק ב"ה

